



TRONDHEIM KOMMUNE

# Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024

## Budsjett 2021



# Innhold

<b>1</b>	<b>Innstilling</b> .....	<b>13</b>
1	Skattevedtak 2021 .....	13
2	Budsjettvedtak 2021 .....	13
3	Handlings- og økonomiplanen 2021-2024 .....	13
4	Klimabudsjett .....	14
<b>2</b>	<b>Driftsregnskapet</b> .....	<b>15</b>
2.1	Sammen om en bærekraftig utvikling.....	15
2.2	Utfordringer og muligheter.....	15
2.3	Mål og strategier .....	17
2.4	Samskapte handlinger.....	18
2.5	Bærekraftig økonomi og ressursbruk.....	22
<b>3</b>	<b>Klimabudsjett</b> .....	<b>26</b>
3.1	Nytt i klimabudsjett 2021.....	26
3.2	Mål og indikatorer .....	26
3.3	Klima og FNs bærekraftsmål .....	27
3.4	Trondheims energi- og klimamål .....	28
3.5	Klimagassutslipp i Trondheim .....	30
3.6	Utslippsrammen.....	32
3.7	Foreslått utslippsramme for økonomiplanperioden 2021-2024.....	33
3.8	Utslippsreduksjoner fram mot 2030 .....	43
3.9	Finansiering.....	44
<b>4</b>	<b>Økonomiske rammebetingelser og prioriteringer</b> .....	<b>46</b>
4.1	Innledning .....	46
4.2	Økonomisk status.....	46
4.3	Økonomiske handlingsregler og måltall.....	49
4.4	Forslag til driftsbudsjett 2021 og økonomiplan for 2022-2024 .....	54
4.5	Forslag til investering, finansiering og gjeldsutvikling.....	66
4.6	Kommunens låneopptak og netto finansutgifter .....	69
4.7	Netto finansutgifter .....	70
4.8	Grunnlag for budsjetteringen .....	74
<b>5</b>	<b>Tilleggsbevilgninger og sentralt plasserte bevilgninger</b> .....	<b>79</b>
5.1	Tilleggsbevilgninger.....	79
5.2	Sentralt plasserte bevilgninger .....	80
<b>6</b>	<b>Eiendomsskatt, gebyrer og egenbetalinger</b> .....	<b>84</b>
6.1	Innledning .....	84
6.2	Eiendomsskatt.....	84
6.3	Gebyr- og avgiftsfinansierte områder.....	85
6.4	Sammenligning med andre storbyer.....	87
6.5	Skolefritidsordning, barnehage og kulturskole .....	88
6.6	Helse og velferd .....	88
6.7	Kultur og idrett.....	89
6.8	Hva koster gebyrer og brukerbetaling for en eksempelfamilie?.....	90
<b>7</b>	<b>Barnehage</b> .....	<b>91</b>
7.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	91
7.2	Om barnehage .....	91
7.3	Mål .....	96
7.4	Driftsbudsjett .....	107
7.5	Investeringsbudsjett .....	111
7.6	Forutsetninger for perioden 2021-2024 .....	112
7.7	Utvikling i barnetallet og tilpasning av barnehagekapasiteten .....	112
7.8	Midlertidig godkjente barnehageanlegg .....	113
7.9	Investeringer i perioden 2021-2024.....	113
<b>8</b>	<b>Skole</b> .....	<b>116</b>
8.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	116
8.2	Om området.....	116
8.3	Mål .....	120
8.4	Driftsbudsjett .....	129

8.5	Investeringsbudsjett .....	132
8.6	Forutsetninger for perioden 2020-2023 .....	132
8.7	Elevtallsutvikling i trondheimsskolen.....	132
8.8	Revidering av investeringsrekkefølge .....	134
8.9	Investeringer i perioden 2021-2024.....	135
<b>9</b>	<b>Barne- og familietjenesten .....</b>	<b>139</b>
9.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	139
9.2	Om området.....	140
9.3	Mål .....	148
9.4	Utvalgte bærekraftsmål .....	149
9.5	Driftsbudsjett .....	157
9.6	Beskrivelse av tiltak for å komme i balanse: .....	159
9.7	Investeringsbudsjett .....	162
<b>10</b>	<b>Kvalifisering og velferd.....</b>	<b>165</b>
10.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	165
10.2	Om området.....	165
10.3	Mål og indikatorer .....	169
10.4	Driftsbudsjett .....	172
<b>11</b>	<b>Psykisk helse og rus .....</b>	<b>175</b>
11.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	175
11.2	Om området.....	176
11.3	Lenker til relevant informasjon.....	183
11.4	Mål og indikatorer .....	184
11.5	Utvalgte bærekraftsmål .....	184
11.6	Driftsbudsjett .....	188
11.7	Beskrivelse av tiltak for å komme i balanse: .....	189
11.8	Investeringsbudsjett .....	191
<b>12</b>	<b>Bo- og aktivitetstilbud.....</b>	<b>194</b>
12.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	194
12.2	Om området.....	194
12.3	Mål og indikatorer .....	201
12.4	Driftsbudsjett .....	206
12.5	Investeringsbudsjett .....	211
<b>13</b>	<b>Helse- og omsorgstjenestene .....</b>	<b>214</b>
13.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	214
13.2	Om området.....	215
13.3	Hva området omfatter .....	216
13.4	Aktuell informasjon om området.....	218
13.5	Sammenligning med andre kommuner .....	221
13.6	Driftsbudsjett .....	228
13.7	Investeringsbudsjett .....	238
<b>14</b>	<b>Flyktninger .....</b>	<b>244</b>
14.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	244
14.2	Om flyktninger .....	244
14.3	Mål og indikatorer .....	247
14.4	Økonomi .....	250
<b>15</b>	<b>Kunst og kultur .....</b>	<b>252</b>
15.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	252
15.2	Om kunst og kultur .....	252
15.3	Mål og indikatorer .....	258
15.4	Driftsbudsjett .....	262
15.5	Forslag til investeringsbudsjett .....	265
<b>16</b>	<b>Kirke og gravlunder.....</b>	<b>268</b>
16.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	268
16.2	Om kirke og gravlunder .....	268
16.3	Mål og indikatorer .....	271
16.4	Driftsbudsjett .....	272
16.5	Investeringsbudsjett .....	274
<b>17</b>	<b>Idrett og friluftsliv.....</b>	<b>278</b>

17.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	278
17.2	Om idrett og friluftsliv.....	278
17.3	Økonomiske nøkkeltall.....	279
17.4	Mål og indikatorer .....	281
17.5	Driftsbudsjett .....	284
17.6	Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024 .....	285
17.7	Investeringsbudsjett .....	289
<b>18</b>	<b>Næring.....</b>	<b>297</b>
18.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	297
18.2	Om næring .....	297
18.3	Mål og indikatorer .....	300
18.4	Driftsbudsjett .....	306
<b>19</b>	<b>Miljø- og landbrukstjenester .....</b>	<b>308</b>
19.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	308
19.2	Om området.....	308
19.3	Mål .....	310
19.4	Utvalgte bærekraftsmål .....	310
19.5	Forslag til driftsbudsjett 2021-2024 .....	313
<b>20</b>	<b>Samferdsel.....</b>	<b>315</b>
20.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	315
20.2	Om samferdselsområdet .....	315
20.3	Sammenligning med andre kommuner.....	316
20.4	Mål og indikatorer .....	317
20.5	Driftsbudsjett .....	318
20.6	Investeringsbudsjett .....	319
<b>21</b>	<b>Plan- og bygningstjenester .....</b>	<b>322</b>
21.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	322
21.2	Om området.....	322
21.3	Mål .....	324
21.4	Driftsbudsjett .....	327
<b>22</b>	<b>Tekniske tjenester .....</b>	<b>331</b>
22.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	331
22.2	Om området.....	332
22.3	Mål .....	335
22.4	Forslag til driftsbudsjett 2021-2024 .....	337
22.5	Investeringsbudsjett .....	345
<b>23</b>	<b>Eiendomstjenester .....</b>	<b>358</b>
23.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	358
23.2	Om området.....	358
23.3	Mål .....	365
23.4	Driftsbudsjett .....	368
23.5	Investeringsbudsjett .....	371
<b>24</b>	<b>Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen .....</b>	<b>379</b>
24.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	379
24.2	Om området.....	379
24.3	Driftsbudsjett .....	380
<b>25</b>	<b>Kommunedirektøren og strategisk ledelse .....</b>	<b>382</b>
25.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	382
25.2	Om området.....	382
25.3	Driftsbudsjett .....	383
<b>26</b>	<b>Utvikling og støttetjenester .....</b>	<b>386</b>
26.1	Hovedprioritering 2021-2024 .....	386
26.2	Om området.....	386
26.3	Arbeidsgiverpolitikk .....	389
26.4	Mål og indikatorer .....	390
26.5	Driftsbudsjett .....	394
26.6	Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024 .....	395
26.7	Investeringsbudsjett .....	397
<b>27</b>	<b>Kommunens eierinteresser.....</b>	<b>400</b>

27.1	Innledning .....	400
27.2	TRV Gruppen AS (eierandel 100%).....	400
27.3	Trondheim Kino AS (eierandel 100%) .....	401
27.4	Trondheim Parkering AS (eierandel 100%) .....	403
27.5	Olavshallen AS (eierandel 100%) .....	404
27.6	Kunsthall Trondheim AS (eierandel 63,3%).....	405
27.7	Leuthenhaven AS (eierandel 100%) .....	406
27.8	Tempevegen 25 AS (eierandel 100%) .....	407
27.9	Labtjenester AS (eierandel 100%).....	407
27.10	Trondheim Spektrum Eiendom AS (eierandel 100%).....	408
27.11	Prima Holding Trondheim AS (eierandel 60%).....	409
27.12	Midtnorsk Filmsenter AS (eierandel 33,3 %).....	410
27.13	Filminvest AS (eierandel 16,67%).....	411
27.14	Trondheim Stasjonssenter AS (eierandel 20%) .....	412
27.15	Stavne Trondheim KF .....	412
27.16	Klæbu Industrier KF.....	413
27.17	Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS.....	413
27.18	Midt-Norge 110-sentral IKS .....	414
27.19	Trondheim Havn IKS.....	415
27.20	Trondheim kommunale pensjonskasse .....	416
27.21	Stiftelser .....	417
<b>28</b>	<b>Obligatoriske oppstillinger .....</b>	<b>422</b>
<b>29</b>	<b>Kjøp fra andre, overføringer og tilskudd .....</b>	<b>423</b>
<b>30</b>	<b>Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024.....</b>	<b>424</b>
<b>31</b>	<b>Avgiftsbalanse vann, avløp, renovasjon, feiing og slam .....</b>	<b>425</b>
<b>32</b>	<b>Samlet oversikt over driftstiltak i økonomiplanen.....</b>	<b>426</b>
<b>33</b>	<b>Befolkningsutvikling og demografikostnader .....</b>	<b>427</b>
33.1	Befolkningsendringer og -prognose.....	427
33.2	Demografikostnader .....	431
33.3	Beregnete demografikostnader i 2021 .....	431
<b>34</b>	<b>Økonomiske konsekvenser av sykefravær .....</b>	<b>434</b>
34.1	Innledning .....	434
34.2	Utvikling i sykefravær.....	434
34.3	Økonomiske konsekvenser av sykefravær .....	435
34.4	Oppsummering .....	437

# Leserveiledning

Handlings- og økonomiplanen 2021-2024, og budsjett 2021 publiseres primært i et elektronisk format som heter Google sites. Når dokumentet lastes opp på kommunens hjemmeside, får dere opp en forside med en innholdsfortegnelse til venstre. Her ligger alle kapitlene. Det er også mulig å laste ned dokumentet i pdf-format. Sammenlignet med den elektroniske publikasjonen vil innholdet være det samme, men funksjonalitet for å få opp tilleggsinformasjon vil ikke være tilgjengelig.

Fra 1. januar 2021 opprettes det et nytt direktørområde som vil få hovedansvar for samferdsel, næring, klima og miljø. For økonomiplanen for 2021-2024 er det lagt opp til tre tjenesteområder under det nye direktørområdet: samferdsel (tidligere Trondheim parkering og miljøpakkeenheten), næring og miljø- og landbrukstjenester. Det er ikke besluttet eksakt hvilke oppgaver og ressurser som skal ligge til det nye direktørområdet og organiseringen av disse. Når endelig beslutning er fattet kan det være behov for en omfordeling av budsjetttrammer mellom tjenesteområdene. Dersom dette blir aktuelt vil kommunedirektøren komme tilbake til dette i en egen sak i 2021.

## Kapitteloversikt

I **kapittel 1** er kommunedirektørens forslag til innstilling vist.

I **kapittel 2** beskrives overordnede utfordringer, mål og strategier for kommunen. I tillegg gis det informasjon om byutviklingsprosjekter og forsknings- og utviklingsaktivitet av betydning for hele kommunen.

I **kapittel 3** presenteres kommunedirektørens forslag til klimabudsjett.

I **kapittel 4** ligger en detaljert gjennomgang av økonomiske rammebetingelser. Det presenteres en sammenstilling av overordnede inntekter og utgifter, og prioriteringer og tilpasninger på et overordnet nivå er beskrevet. I kapitlet beskrives også forslag til investeringsutgifter og finansieringen av disse. Videre presenteres økonomiske handlingsregler og målsetninger. I kapitlet gjøres det også rede for satser og forutsetninger som benyttes i budsjettforslaget.

**Kapittel 5** beskriver en del overordnede poster i budsjettforslaget, blant annet avsetning til lønnsoppgjøret.

I **kapittel 6** er det gitt en beskrivelse av kommunedirektørens forslag til endringer i eiendomsskatt, gebyrer, avgifter og egenbetalinger i 2021.

**Kapitlene 7-26** omhandler forslaget til handlings- og økonomiplan med budsjett for de ulike tjenesteområdene. Kapitlene gir en omtale av tjenesteområdet, mål for området, forslag til driftsbudsjett og forslag til investeringsbudsjett. Det er gitt en nærmere beskrivelse av innholdet i disse kapitlene under.

I **Kapittel 27** omtales aksjeselskap, foretak, stiftelser og interkommunale selskap hvor kommunen har vesentlige interesser.

**Kapittel 28** omfatter obligatoriske oppstillinger i handlings- og økonomiplanen med budsjett.

**Kapittel 29** inneholder tabeller som viser kjøp fra andre, overføringer og tilskudd.

**Kapittel 30** viser forslag til investeringer og finansiering fordelt på investeringsområder for perioden 2021-2024.

**Kapittel 31** inneholder en beregning av avgiftsbalansen for vann, avløp, renovasjon og feiing.

**Kapittel 32** gir en komplett oversikt over rammeendringene (tiltakene) på alle tjenesteområdene. I tillegg gis det informasjon om hvilke tekniske endringer/oppgaveendringer driftsrammene til de ulike tjenesteområdene er korrigert for.

**Kapittel 33** inneholder en beskrivelse av befolkningsutviklingen og fremtidige kostnader knyttet til denne.

**Kapittel 34** viser utviklingen i sykefravær og en forklaring på de økonomiske konsekvenser av sykefravær.

ASSS står for aggregerte styringsdata for samarbeidende storkommuner. ASSS er et samarbeid mellom Bergen, Bærum, Drammen, Fredrikstad, Kristiansand, Oslo, Sandnes, Stavanger, Trondheim, Tromsø og KS. For analyse og statistikk av kommuner og tjenesteområder vises det til [asss.no](https://asss.no).

## Tjenesteområdene

Kapitlene 7-26 handler om kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett for de ulike tjenesteområdene.

Velger dere ett av kapitlene om tjenesteområdene, for eksempel barnehage, får dere opp "forsiden" til tjenesteområde. På forsiden vil dere blant annet finne en "faktaboks" som viser nøkkeltall for området, blant annet antall årsverk, enheter og brukere. Tallene for årsverk omfatter faste stillinger og ansatte vikarer, alle med et aktivt arbeidsforhold medio mai 2020. På forsiden vil dere også finne en boks med lenker til relevant informasjon. Fra forsiden kan dere i tillegg velge tema for videre lesing; mer informasjon om tjenesteområdet, forslag til mål for området, forslag til driftsbudsjett og forslag til investeringsbudsjett.

### Om området

Noe av det som er felles for alle kapitlene er at dere under "om området" vil finne historiske budsjett- og regnskapstall for tjenesteområde. Budsjett- og regnskapstall før 2020 viser kun tall for gamle Trondheim kommune. Tallene for de ulike årene er derfor ikke sammenlignbare. Budsjett for 2021 inneholder heller ikke kompensasjon for lønnsoppgjør, som følger av at lønnsoppgjør for 2020 ble utsatt fra våren til høsten, og konsekvensen av årets lønnsoppgjør fordelt på tjenesteområdene er ikke klar. Dette medfører at budsjettallene for 2021 kan være lavere enn de historiske.

### Forslag til mål

FNs bærekraftsmål vil være rammeverk for utviklingen av nye Trondheim kommune. I kapitlene om tjenesteområdene vil dere derfor finne en omtale av bærekraftsmålene som kommunedirektøren foreslår at området skal jobbe spesielt med i neste fireårsperiode. FNs bærekraftsmål er lagt til grunn i arbeidet med ny KPS, og i perioden frem mot neste handlings- og økonomiplan (2022- 2025) vil det bli jobbet med enda mer spissing av indikatorer.

Under omtale av forslag til mål vil dere finne omtale av relevante FNs bærekraftsmål; både hovedmål og delmål, i tillegg til de ulike tjenesteområdenes periodemål. Målhierarkiet er følgende;

1. FN bærekraftsmål - hovedmål
2. FN bærekraftsmål - delmål
3. Periodemål
  - Indikatorer

### Forslag til driftsbudsjett

Hvert tjenesteområde inneholder to tabeller under kommunedirektørens forslag til driftsbudsjett. Den første viser kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett i økonomiplanperioden og endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 (per 31.12.2019). Den andre tabellen viser kommunedirektørens forslag til tiltak innenfor områdene.

Nedenfor er det vist hvordan den første tabellen er utformet.

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Vedtatt budsjett 2020				
Pris- og lønnskompensasjon				
Tekniske endringer				
Korrigert budsjett 2020				
Demografikompensasjon				
Annen rammeendring				
Forslag til netto driftsramme				
Rammeendring				

Forklaring av linjene i tabellen:

- **Netto driftsramme:** Det betyr tjenesteområdets budsjetterte utgifter fratrukket inntekter som føres på området. Inntekter kan for eksempel være sykepengerefusjoner og øremerkede tilskudd fra staten.
- **Vedtatt budsjett 2020:** Vedtatt budsjett per desember 2019.
- **Pris- og lønnskompensasjon:** Tjenesteområdene får kompensasjon for lønns- og prisvekst. Lønnsoppgjør for 2020 ble utsatt fra våren til høsten, og konsekvensen av årets lønnsoppgjør fordelt på tjenesteområdene er ikke klar. I raden pris- og lønnskompensasjon er det derfor kun budsjettert med pris. Helårseffekten av lønnsoppgjør 2020 er budsjettert under tilleggsbevilgninger og vil bli fordelt til tjenesteområdene når konsekvensen er kjent.
- **Tekniske endringer:** Denne benyttes for å synliggjøre at en oppgave flyttes fra et tjenesteområde til et annet, eller korrigerer for engangsbevilgninger og andre tekniske endringer. For oversikt over alle tekniske endringer se kapittel 32.
- **Korrigert budsjett 2020:** Dette er summen av de tre ovennevnte forhold og et sammenligningsgrunnlag for årene i planperioden
- **Demografikompensasjon:** Her legges inn tall for økonomiske konsekvenser av forventet befolkningsendring. Dette gjelder for eksempel endringer i antallet skoleelever og eldre



over 80 år. Her legges det også inn kompensasjon for økt areal som skal driftes og vedlikeholdes. Se kapittel 33 for en redegjørelse for disse beregningene

- **Annen rammeendring:** Viser hva som kan benyttes til dekning av økte kostnader, og endring av standard og kvalitet på tjenesten.
- **Forslag til netto driftsramme:** Viser størrelsen på budsjettrammen som foreslås de kommende fire år etter at demografiskompensasjon og annen rammeendring er lagt til.
- **Rammeendring:** Viser differansen mellom korrigert budsjett 2020 og forslag til netto driftsramme for 2021, 2022, 2023 og 2024.

Den andre tabellen viser en oversikt over tiltak som foreslås innenfor tjenesteområdene i økonomiplanperioden. Tiltakene er gruppert under følgende overskrifter:

- **Opprettholdelse av standard:** Angir hvor stor del av tjenesteområdets ramme som brukes til å opprettholde dekningsgrad og kvalitet på tilbudet.
- **Endringer i tjenestetilbud:** Tilbud som foreslås økt eller redusert i omfang og/eller standard
- **Effektiviseringstiltak:** Tiltak som fører til redusert ressursbehov uten at det går ut over omfang og/eller standard på tjenesten
- **Endringer i gebyrer/brukerbetaling:** Viser den økonomiske effekten av endringer i gebyrer/brukerbetaling for det aktuelle tjenesteområdet. Det vises til kapittel 6 hvor forslag til endring av gebyrer/egenbetaling er beskrevet samlet
- Annet

### Forslag til investeringsbudsjett

Under tjenesteområde ligger to tabeller som beskriver kommunedirektøren forslag til investeringer i planperioden. Den første viser kommunedirektørens forslag til investeringsprosjekter. Tabellen inneholder informasjon om prosjektets kostnadsoverslag, hvor mye av den bevilgede kostnadsrammen som er benyttet, hvor mye av bevilgningen som ikke er benyttet og hvordan denne fordeles over de fire årene i planperioden.

Den andre tabellen viser finansieringsforslaget samlet for alle investeringer innenfor tjenesteområdet.

<i>Prosjektnavn</i>	<i>Kostnads- overslag</i>	<i>Benyttet bevilgning</i>	<i>Rest til bevilgning</i>	<b>Forslag til investering</b>			
				<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
01.							
02.							
03.							
xx.							
<b>Sluttsum</b>							

### **2021 2022 2023 2024**

Bykassefinansierte lån

Eksternfinansierte lån

Mva.-kompensasjon

Refusjoner

Salgsinntekt

Tilskudd

**Sluttsum**

## Figurer

- Flere av figurene har “rullegardinmeny”, det vil si at det er mulig å få frem mer informasjon ved å bruke piler til å navigere med.

*Eksempel på figur:* I denne figuren vil du kunne se sykefravær for:

- hvert virksomhetsområde sett opp mot hele kommunen
- hvert tjenesteområde sett opp mot virksomhetsområdet og tjenesteområdene innenfor samme virksomhetsområde.

Bruk piler som er markert med rødt i eksempelet under for navigering.



## Tabeller

Alle tabellene som presenteres i kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett er det mulig å åpne som egen nettside eller laste ned som et pdf-dokument. På “forsiden” til hvert kapittel vil dere finne en link til tabellene som presenteres i hvert kapittel.

### Simuleringsmodell

Kommunedirektøren legger fram en simuleringsmodell parallelt med forslaget til handlings- og økonomiplan. Simuleringsmodellen er et verktøy partier kan bruke når de arbeider med forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett. I modellen kan partiene legge inn endringer sammenlignet med kommunedirektørens forslag både på drifts- og investeringsbudsjettet. Modellen er laget slik at man ser hvilken effekt endringene har på kommunenes netto

driftsresultat, disposisjonsfond, gjeldsgrad og handlingsregel for kapitalutgifter. Modellen er tilgjengelig på [kommunens nettsider](#).

## Detaljert informasjon om budsjettet til tjenesteområdene

Formannskapet fattet ved behandlingen av sak handlings- og økonomiplanprosessen i mars (sak 76/30) følgende vedtak: "Formannskapet forutsetter at budsjettet som legges frem viser budsjettene for de ulike deler av tjenesteområdene, ikke bare endring fra år til år." I samsvar med formannskapets vedtak har vi laget en [egen nettside](#) hvor vi viser budsjettet for ulike tjenesteområder fordelt på ulike aktiviteter.

Enhetsbudsjettene for 2021 er først klart i februar 2022. På nåværende tidspunkt er budsjettet for 2021 kun detaljert på et grovt artsnivå. For å gi en god oversikt over aktiviteter innenfor de ulike tjenesteområdene har vi derfor brukt budsjett 2020 som grunnlag i nettsiden detaljering av budsjett.

Bystyret vedtar årsbudsjettet som netto rammebevilgning fordelt på ulike tjenesteområder, og kommunedirektøren følger opp tjenesteområdene på samme nivå. På enhetsnivå lages det budsjetter på artsnivå som danner basisen for den valgte aktivitetsinndelingen. På nettsiden beskrives artsbruken på tjenesteområdenivå. En aktivitetsinndeling på artsnivå ville medført at site-en ville ha blitt betydelig større dokument. En artsinndelingen på aktivitetsnivå har i tillegg kvalitetsutfordringer.

Det er ikke gjort noen deling mellom lovpålagte og ikke lovpålagte tjenester i aktivitetsinndelingen til tjenesteområdene. Årsaken til at det ikke er gjort er at det er kompliserte gråsoner mellom hva som er lovpålagt og hva som ikke er det og at en slik vinkling ville ha krevd en annen aktivitetsinndeling enn det man nå har valgt.

Det er laget et eget underkapittel for arbeidet med bærekraftsmålene. Dette inkluderer en prototype for en modell som skal gjøre det mulig å se ressurser og budsjett i Trondheim kommune gjennom de ulike bærekraftsmålene, da opp mot KOSTRA-strukturen. I tillegg er det vist på aggregert nivå en total sammenstilling av de bærekrafts delmålene som områdene har valgt ut. Tilslutt vises eksempel på en pilot, klimabudsjettet. Som er et eksempel på hvordan mål, aktiviteter, ressursbruk, effektberegninger og indikatorer kan sees i sammenheng.

Det er første året budsjettet detaljeres på denne måten. Kommunedirektøren vil jobbe med å videreutvikle modellen.

# 1 Innstilling

Kommunedirektøren foreslår at bystyret forelegges følgende innstilling:

## 1 Skattevedtak 2021

- 1.1 For inntekts- og formuesskatt skal høyeste tillatte skattesats legges til grunn.
- 1.2 Eiendomsskatt:
  - Utskrives med kroner 3,2 for hver kroner 1 000 av takstverdien på bolig- og fritidseiendommer.
  - Utskrives med kroner 4,15 for hver kroner 1000 av takstverdien på næringseiendom
  - Alle godkjente boligenheter for eiendomsskatt gis et bunnfradrag på kroner 550 000.
  - I henhold til overgangsregel til eiendomsskatteloven §§ 3 og 4 skrives det ut eiendomsskatt på det særskilte skattegrunnlaget (maskiner og utstyr i verk og bruk) redusert med tre syvendedel i 2021. Skattesatsen på det særskilte skattegrunnlaget er 6,05 promille.

## 2 Budsjettvedtak 2021

- 2.1 Kommunedirektørens forslag til budsjett for bykassen vedtas slik det går fram av det spesifiserte drifts- og investeringsbudsjettet, jamfør kapittel 28-30.
- 2.2 Gebyrer, avgifter, kontingenter og egenbetalinger vedtas slik det framgår av budsjettforslaget, jamfør kapittel 6.
- 2.3 Investeringer forutsettes finansiert i samsvar med oversikt i budsjettforslaget, jamfør kapittel 30.
- 2.4 Bystyret vedtar å ta opp følgende lån i 2021:
  - 2.4.1 Lån til investeringer på inntil 1 682 millioner kroner
  - 2.4.2 Lån for videreutlån til startlånsordningen på inntil 350 millioner kroner
- 2.5 Kommunedirektøren gis fullmakt til å avtale nærmere lånetidspunkt og lånevilkår, og til å inngå de nødvendige låneavtaler for kommunens innlån og utlån. Kommunedirektøren gis videre fullmakt til å gjennomføre refinansiering av lån.
- 2.6 Bystyret gir kommunedirektøren fullmakt til å ta opp likviditetslån på inntil 500 millioner kroner i 2021, dersom drifts- eller finansieringsmessige forhold skulle gjøre det nødvendig.

## 3 Handlings- og økonomiplanen 2021-2024

- 3.1 Bystyret vedtar kommunedirektørens forslag til økonomisk handlingsregel og økonomiske målsettinger, jamfør kapittel 4.
- 3.2 Bystyret vedtar kommunedirektørens forslag til mål.
- 3.3 Bystyret vedtar kommunedirektørens forslag til økonomiske rammer.

## 4 Klimabudsjett

4.1 Bystyret vedtar forslag til klimabudsjett med tiltak, mål for reduksjon av klimagassutslipp og slutter seg til utslippsrammen for perioden 2021-2024 i tabell 3.1, jf kapittel 3.

4.2 Referanseåret for bystyrets mål om reduksjon i de direkte klimagassutslippene innenfor Trondheims kommunegrenser endres fra 1991 til 2009.

Kommunedirektøren i Trondheim, 27. oktober 2020

Morten Wolden

Olaf Løberg

## 2 Driftsregnskapet

### 2.1 Sammen om en bærekraftig utvikling

I 2020 og 2021 står verden midt oppe i en pandemi som krever mye av alle, også Trondheim kommune. Denne krisen må løses fra dag til dag, men vil gå over.

Utover denne krisen er det flere forhold som preger det strategiske arbeidet:

- Krav og forventninger til at trondheimssamfunnet skal utvikles i en enda mer bærekraftig retning. Dette legger føringer for våre mål, prioriteringer og utvikling av organisasjonen. Vurdert opp mot FNs bærekraftsmål gir dette utfordringer med hensyn til avveininger mellom klima og miljø, sosiale forhold og økonomisk utvikling
- Utviklingen av Trondheim skjer tettere på innbyggerne og bydelene, forankret i verdier, prinsipper og metoder for moderne innbyggerinvolvering

Trondheim kommune har mange verktøy for å bygge et bærekraftig samfunn, og nå politiske mål. For å kunne utnytte den samlede effekten av disse verktøyene har kommunedirektøren siden 2019 jobbet ut fra tre strategiske hovedgrep:

1. Relasjonell velferd
2. Bærekraftig by
3. Universitetskommune

#### **Relasjonell velferd**

Trondheim kommune skal skape kommunale tjenester og tilbud som bidrar til å styrke den enkelte innbyggers ressurser og mulighet til å skape seg et godt liv. Dette er det vi kaller relasjonell velferd.

Gode liv kan ikke alene leveres som en kommunal tjeneste. Kommunens tjenester skal støtte opp om innbyggernes ressurser, nettverk og lokalmiljø.

Samfunnet bygges ikke fra rådhuset i Trondheim, men gjennom samskaping slik at store og små, gamle og unge bryr seg, ser hverandre og hjelper hverandre på ulike nivåer. Vår strategi tar sikte på å skape tjenester som bidrar til slik relasjonell velferd.

#### **Bærekraftig by**

Arbeidet med å utvikle en bærekraftig by bygger på en strategi som favner bredt og handler om å virkeliggjøre FN sine 17 bærekraftsmål, og 169 delmål.

#### **Universitetskommune**

Universitetskommunesamarbeidet skal gi kommunen bedre kunnskap, kompetanse og løsninger. Universitetet skal utdanne, forske og lære sammen med kommunen. Slikt samarbeid skjer bl.a. på Saupstad-Kolstad og rundt utviklingen av Nyhavna. Denne samskapte læringen gjør at vi får et helhetlig blikk på lokale muligheter og behov.

### 2.2 Utfordringer og muligheter

[Regjeringen](#) har fastsatt at bærekraftsmålene skal være det politiske hovedsporet for utviklingen av Norge. Kommunene skal legge bærekraftsmålene til grunn for samfunns- og

arealplanleggingen. Samtidig legger regjeringen vekt på at vi står overfor flere store utfordringer:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn, som er trygt for alle

Gjennom [KS Partnerskap for Radikal Innovasjon](#) (PRI) har flere av disse utfordringene blitt undersøkt med utgangspunkt i kommunenes ansvar og forutsetninger:

- Andelen unge som ikke fullfører videregående opplæring er vedvarende høy. En stor andel av unge mellom 18 og 35 år er verken i arbeid eller i utdanning. Mange unge i utenforskap betyr redusert tilgang på arbeidskraft, økte velferdsutgifter og lavere skatteinngang på lang sikt.
- Kostnadsveksten i helse og omsorg kan sprengte kommunesektorens rammer, og det vil bli stadig vanskeligere å bemanne helse- og omsorgstjenestene. Samtidig fødes det færre, slik at det blir stadig færre folk i arbeidsdyktig alder i forhold til mennesker med behov for støtte fra det offentlige.
- Norge, og kommunene, står overfor et "grønt skifte". Vi er et rikt land, med høyt forbruk av energi og råvarer. Samtidig er vi ett av de minst "[sirkulære](#)" samfunnene i verden. Det betyr at vi i for liten grad sparer energi, eller gjenbraker og resirkulerer materialer. Konsekvensen er blant annet at utslippene av klimagasser ikke reduseres i tråd med nasjonale og lokale mål.

Med utgangspunkt i kommunens tre strategiske hovedgrep jobber kommunedirektøren med å skape gode forutsetninger for en samfunns- og arealutvikling, i tråd med samfunnsplanen og bærekraftsmålene.

I løpet av 2019/2020 har Trondheim kommunes innsats blitt anerkjent både nasjonalt og internasjonalt:

- Trondheim kommune ble i 2019 kåret til Norges mest innovative kommune av Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- FNs økonomiske kommisjon for Europa har utpekt Trondheim som en internasjonal foregangskommune innen bærekraftig utvikling.
- EU-kommisjonen har kåret verktøyene for planlegging og koordinering som Trondheim og NTNU har bidratt til å utvikle til en banebrytende innovasjon.

Trondheim kommunes strategier og arbeid skal lede frem til en bærekraftig og attraktiv by. Forutsetningene for å lykkes er gode systemer og gode fakta som grunnlag for beslutninger. Trondheimsregionen har blitt en viktig testarena for fremtidens mobilitetsløsninger. Det er et eksempel på hvordan gode data og relevant kunnskap kan brukes i samfunnsplanleggingen mot en mer bærekraftig by.

Trondheimregionens posisjon som matprodusent og etablering av bærekraftige matsystemer og vår status som "European Region of Gastronomy", er også eksempler på utviklingstrekk som tar oss i riktig retning, sett i et bærekraftsperspektiv.

Den økende etterspørselen internasjonalt etter smarte og bærekraftige løsninger, åpner nye markeder for grønne virksomheter og etableringen av nye, grønne arbeidsplasser i regionen. En viktig del av Trondheim kommunes arbeid på veien mot en mer bærekraftig by er derfor å

arbeide for å gjøre grønne løsninger og grønn konkurransekraft til et fortrinn for regionen og skape et utstillingsvindu for slike løsninger.

## 2.3 Mål og strategier

Samfunnsmålene (vedtatt 2010) til Trondheim kommune er nedfelt i kommuneplanens samfunnsdel. Periodemålene knyttes stadig tettere opp mot FNs bærekraftsmål og -delmål. Trondheim skal oppnå resultater innenfor alle de 17 bærekraftsmålene, og det er summen av virksomhets- og tjenesteområdene sine bidrag som til slutt gjør at kommunen lykkes med samfunnsoppdragene sine: Tjeneste- og samfunnsutvikling, forvaltning og demokrati.

For å sette byen og og virksomhetsområdene i stand til å lykkes, trengs det en solid plattform. Det er noen bærekraftsmål og -delmål som er særlig viktige som forutsetninger for å nå de øvrige målene:



### Delmål:

10.2	Bærekraftsmål 10 handler om å redusere ulikhet. For å redusere ulikhet må det finnes en rettferdig fordeling av ressurser. De med lavinntekt og marginaliserte grupper må gis muligheter og tjenester slik at de kan skape seg bedre levekår. På denne måten kan Trondheim nå blant annet delmål 10.2, som er å sørge for å myndiggjøre alle og fremme deres sosiale, økonomiske og politiske inkludering, uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status.
16.7	Bærekraftsmål 16 handler blant annet om å sikre rettferdighet og velfungerende institusjoner. For å sikre velfungerende institusjoner må kommunen ivareta folks rettsvern og rettssikkerhet, hindre korrupsjon og praktisere åpenhet, med særlig vekt på delmål 16.7 som handler om å sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer.
17.16	Mål 17 handler om samarbeid for å nå bærekraftsmålene. Skal vi klare å nå alle bærekraftsmålene trengs det nye og sterke partnerskap mellom myndigheter, næringslivet og sivilsamfunnet. Disse partnerskapene er en forutsetning for å nå mål 17.16 som handler om partnerskap mellom flere interessenter og mobilisering og deling av kunnskap, ekspertise, teknologi og finansielle ressurser for å oppnå bærekraftsmålene.

Summen av samfunns- og bærekraftsmål, utfordringer og muligheter, samt de tre strategiske hovedgrepene, peker oss i retning av en rekke handlingsmuligheter som gjør at Trondheim kommune kan utnytte mulighetene gjennom å utvikle organisasjonen og mobilisere de ressursene som trengs for å være et attraktivt og bærekraftig samfunn.



## 2.4 Samskapte handlinger

### 2.4.1 Innledning

Alle handlinger som beskrives i dette avsnittet har som utgangspunkt å skape gode forutsetninger for å lykkes enda bedre på alle de andre områdene i kommunen. Det er derfor større vekt på system- og metodeutvikling, og noe mindre vekt på enkelttjenester som vil behandles i senere kapitler. Samtidig er det viktig å forstå hvordan system- og metodeutvikling har praktiske, lokale (bydel) konsekvenser. Derfor vil noe av arbeidet som foregår med å tilrettelegge for helhetlig arbeid på bydelsnivå bli belyst gjennom konkrete eksempler. De strategiske hovedgrepene brukes som utgangspunkt i fremstillingen.

### 2.4.2 Relasjonell velferd

Bystyret har vedtatt ([PS 0068/19 "Den samskapte kommunen Trondheim"](#)) at:

"Innbyggerinvolveringen lykkes bedre når den tar utgangspunkt i hverdagen til folk og stedet folk bor. Bystyret ønsker at mer av innbyggerinvolveringen kobles til folks nærmiljø og lokalt utviklingsarbeid".

For å sikre at byutviklingen både skjer med et lokalt utgangspunkt, samtidig som den er helhetlig og systematisk, utvikler kommunedirektøren arenaer for å koble lokale behov til tilgjengelige ressurser og kompetanse. Dette kaller vi gjerne "levende laboratorier". I Dette arbeidet har kommunen dratt lærdom av. Blant annet fra Områdeløft Saupstad-Kolstad. Kommunen har forsøkt å trekke ut de metodene og erfaringene som er mest egnet til å inspirere og organisere områdeutvikling i andre deler av byen.

Kommunens egne erfaringer utfylles gjennom samarbeid med andre byer og aktører. Eksempler på dette er Pådriv og Kommuneinkubator. Mens Pådriv bygger på erfaringer fra Oslo kommune, og metoder for å mobilisere lokale aktører og ressurser i lokal utvikling, er Kommuneinkubator er samarbeid mellom Trondheim, Åfjord, Asker, Oslo og Meløy, støttet av SoCentral og Lent, med vekt på bærekraftig verdiskaping.

Trondheim forventes å ha 255 000 innbyggere i 2050. For å nå bærekraftsmål 11, som handler om å gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige, blir utviklingen på bydelsnivå, stadig viktigere. "Byutviklingsstrategien - strategi for areal- og transportplanlegging i Trondheim fram mot 2050" viser hvordan vi kan skape en attraktiv og klimavennlig by gjennom å satse på lokalsentra med boliger, handel, service og kollektivholdeplasser. Samtidig må vi ta hensyn til bydelens egenart og spesielle forutsetninger. For å illustrere de lokale mulighetene er det nyttig å ta utgangspunkt i fire områder / eksempler (listen er ikke utfyllende):

- Nyhavna
- Sluppen
- Elgeseter
- Sentrum

**Nyhavna** er et av Trondheims største sentrale byutviklingsprosjekt. [Kommunedelplanen fra 2016](#) legger føringer for en bærekraftig byfornyelse/byforandring. Endringen gir blant annet store muligheter til en lønnsom utvikling av en klimanøytral og attraktiv bydel, og nytt næringsliv innen maritime næringer. En slik endring vil kunne jevne ut sosiale forskjeller gjennom økt boligbygging, styrke kulturlivet og kulturminnevern. En slik endring vil kunne

bedre folkehelsen for byens befolkning ved å tilrettelegge for ferdsel og aktivitet langs vannet. Trondheim havn og Trondheim kommune har et felles ansvar for utviklingen av området, og kommunedelplanen følges opp med et [Kvalitetsprogram for Nyhavna](#). Der vil det overordnede målet om en bærekraftig og attraktiv bydel på Nyhavna oppnås gjennom [10 strategiske virkemidler](#). Samtidig peker kvalitetsprogrammet på viktige lokale kvaliteter og menneskelige ressurser som er viktige for å få en god prosess og planlegge videre aktiviteter:

- Etablering av et eiendomsselskap, i samarbeid med Trondheim Havn, med fokus på bærekraft og lønnsomhet i utviklingen av havneområdene.
- Politisk behandling og oppfølging av “Kvalitetsprogram for Nyhavna”
- Gjennomføring av piloter vedtatt i bylivsstrategien “Piloter og Hendelser” (f.eks etablering av Skur 53 og en “opplevelsesrute” gjennom bydelen)
- Samarbeid med kulturaktører og næringsliv, med særlig vekt på maritime næringer
- Innbyggerinvolvering gjennom opplevelser for å fremme eierskap til området
- Etablering av gjenbrukssentralen BrukOM
- Konseptutredning “Nyhavna som nullutslippsområde”
- Utvikling av Metrobusstrase over Nyhavna

**Sluppen** er godt egnet for å nå mange av kommunens mål for en smart og bærekraftig utvikling, og er i dag et viktig demonstrasjonsområde for flere FoU-miljøer. Mye av kommunens og universitetets- og smartbyaktivitet er tilknyttet området, gjennom [EU-prosjektet +CityxChange](#) og [forskningssenteret ZEN](#). I planperioden skal det [lages og vedtas en helhetlig kommunedelplan](#) for utbygging på Sluppen, og det gjennomføres flere medvirkningsprosjekt. Blant annet ved å etablere en bylab som felles kommunikasjonsarena for alle aktivitetene som foregår i området. Det viktigste grepet for å få ønsket byutvikling på Sluppen er at E6-Omkjøringsvegen legges i tunnel og etableringen av et kollektivknutepunkt i Holtermanns veg ([PS 0020/20](#)). Tiltakene forventes finansiert gjennom henholdsvis Nasjonal Transportplan og Byvekstavtalen. Sluppen skal utvikles til en bærekraftig bydel som bygger under nullvekstmålet, gjennom en samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging. For å utvikle bydelen som en nullutslippsbydel, og et utstillingsvindu for energi- og klimavennlig byutvikling, kreves et tett samarbeid med forskningsmiljøer, næringsaktører og befolkningen.

Viktige aktiviteter i perioden omfatter blant annet:

- Utarbeidelse og behandling av en kommunedelplan
- Etablering av en fysisk møteplass for innbyggerinvolvering og partnerskap med forskningsmiljøer og næringsaktører
- Eksperimentering med ulike metoder og verktøy for innbyggerinvolvering
- Byggingen av Nidarvoll barneskole, Sunnland ungdomsskole og Nidarvoll rehabiliteringssenter der bruk av ny teknologi reduserer klimafotavtrykket til anleggene.

**Elgeseter** vil i kommende periode videreutvikles som bycampus og innovasjonsdistrikt. Området fra Kalvskinnnet til Lerkendal er det fysiske tyngdepunktet for kunnskap, forskning og innovasjon, med statlige institusjoner som NTNU, St. Olavs hospital og SINTEF. Frem mot 2028 skal NTNU samle sin virksomhet i området rundt Gløshaugen. I 2020 vedtok alle parter en felles strategi for Innovasjonsdistrikt Elgeseter, med ambisjon om å skape et innovasjonsdistrikt i verdensklasse som fremmer kunnskap, investeringer og et bærekraftig bymiljø. Det er identifisert tre strategiske områder: 1) tilrettelegge for partnerskap og involvering, 2) styrke fysisk og digital infrastruktur, og 3) utvikle en sterk kultur for innovasjon. Staten skal bevilge 11,3 milliarder kroner til NTNUs campussamling og 6 milliarder kroner til et nytt Ocean Space Centre. I tillegg har SINTEF, Studentsamskipnaden og flere andre private og offentlige aktører

planlagt investeringer og aktiviteter i området. NRK vil flytte til området mellom Samfundet og Gløshaugen, og mange andre kunnskapsbaserte virksomheter ønsker seg til NTNUs campus.

En rekke aktiviteter er planlagt i perioden:

- Etablering av et innovasjonssenter i Hesthagen
- Opprettelse av et utbyggerforum med eiendomsaktører i innovasjonsdistriktet og sørover
- Utvikling av eiendoms- og utviklingsstrategi for å fremme innovasjon og utvikling av et attraktivt og levende byområde
- Behandling av utforming av Elgeseter gate
- Medvirkningsprosesser for å håndtere en kraftig økning i antall studenter og ansatte og opprettholde Trondheim som Nordens beste studieby
- Videreutvikling av Bøker&bylab som samskapings- og innbyggerarena

**Midtbyen** representerer mye av den felles identiteten og den historiske kontinuiteten i Trondheim: Den lave trehusbebyggelsen, bryggene langs Nidelva og kanalen, Nidarosdomen, samt byrom som gjenspeiler ulike historiske epoker. Fram mot nasjonaljubileet i 2030 vil kommunen samarbeide med byens næringsliv om et løft for midtbyen, slik vi også gjorde i forbindelse med jubileet i 1997:

- Behandling av gatebruksplan for Midtbyen
- Behandling av områdeplan for nordøstre kvadrant i Midtbyen, inkludert områdeplan for Kjøpmannsgata
- Gateprosjekter i Olav Tryggvasons gate og Kongens gate
- Midlertidige sykkelprosjekter i Fjordgata og Søndre gate
- Sykkelhotell og sykkelbokser
- Byromsoppgradering av Cicignons plass og Skipakrok
- Ulike tiltak for økt byliv i Midtbyen i samarbeid med næringslivet
- Utvikling av bedre kunnskapsgrunnlag gjennom byromsundersøkelser og midtbyregnskap

For hver av de fire bydelene er det etablert fysiske møteplasser som fungerer som samlingssted og arena for kunnskapsdeling mellom kommunens ansatte, kunnskapsmiljøene, byens næringsliv og innbyggere:

- Bylab Nyhavna (Nyhavna)
- Lager11 (Sluppen)
- Bøker&Bylab (Elgeseter)
- Innovasjonstorget (Sentrum)

### 2.4.3 Universitetskommune

Trondheim kommune trenger stadig tilgang på ny kunnskap, kompetanse og løsninger. For å dekke dette behovet har kommunen inngått strategiske samarbeid med sentrale FoU-miljøer, og satser målrettet på utvikling av byen som et levende laboratorium. Dette samarbeidet er i økende grad knyttet til bydelene og de fysiske laboratoriene.

**Universitetskommune 3.0** er et formalisert samarbeid mellom Trondheim kommune og NTNU, vedtatt av bystyret i 2018. Målet med samarbeidet er å:

- Sikre tilgang på relevant og oppdatert kunnskap og kompetanse som kommunesektoren trenger gjennom et forpliktende langsiktig samarbeid mellom universitetskommunen og universitetet.

- Etablere en arena for forskningsbasert utdanning, etter- og videreutdanning, relevant praksis for studenter, forskerutdanning og forskning og innovasjon innenfor områder av strategisk betydning for sektoren.
- Etablere en ny modell for kontinuerlig toveis kompetanse— og kunnskapsoverføring mellom akademia og kommune

Gjennom samarbeidet med NTNU arbeider kommunen og universitetet for å samordne sine plan- og styringssystem, og årshjul. Denne samordning er viktig for å sikre at partenes felles ressurser brukes best mulig. For kommende periode er det identifisert fire felles innsatsområder:

- Utdanningssamarbeid
- Livslang læring
- Profesjonalisering av FOU-samarbeid
- Tematiske nettverk

For hvert av områdene utarbeides det felles handlingsplaner. To eksempler på samarbeidsprosjekter handler om fremtidens studier: Fremtidens teknologistudier og Fremtiden humaniora- og samfunnsvitenskapsstudier (HumSam). For å påvirke nasjonal politikk og nasjonale virkemidler, samarbeider universitetskommunen med KS om Arena Unikom. Dette er en nasjonal konferanse / møteplass for kommunesektoren og akademia.

**SINTEF** er en annen sentral kunnskapsinstitusjon og samarbeidspartner i byen. I 2019 undertegnet Trondheim kommune og SINTEF en strategisk samarbeidsavtale. Avtalen med SINTEF bygger på de strategiske hovedgrepene til Trondheim kommune:

- Relasjonell velferd
- Bærekraftig by
- Universitetskommune

I tillegg samarbeider Trondheim kommune og SINTEF om utvikling av Trondheim og trondheimsregionen som et levende laboratorium. Forskning, utvikling og innovasjon skal gi innbyggerne konkrete resultater. For å utvikle og sette ny kunnskap ut i livet må forholdene lokalt tilrettelegges for å gi gode møteplasser og effektiv utprøving. Innovasjonsdistrikt, nullutslippsdistrikt, områdeløft osv. er eksempler på praktisk lokal tilrettelegging for samskaping og bærekraftig verdiskaping.

I kommende periode vil SINTEF og Trondheim kommune samarbeide om blant annet grønn konkurransekraft og grønn næringsutvikling, åpne data og Innovasjonsdistrikt Elgeseter. SINTEF har det nasjonale oppdraget med å evaluere Universitetskommunen 3.0, finansiert av Norges Forskningsråd.

## 2.4.4 Bærekraftig by

Systematisk bruk av teknologi, og dataene som teknologien gir oss, setter Trondheim kommune i stand til utvikle og prioritere bærekraftige alternativer når det skal investere i ny infrastruktur, mobilitetsløsninger, formålsbygg osv. Teknologi og data blir stadig viktigere når kommunen skal følge opp bærekraftsmålene og innarbeide delmålene i sin samfunns- og arealplanlegging, budsjetter og handlingsplaner.

**Trondheim i tall** er en helhetlig tilnærming til å samle og fremstille nøkkeltall som belyser viktige sider av kommunens aktiviteter, og resultater på tvers av virksomhets- og tjenesteområder. Arbeidet vil være tett knyttet opp mot kommunens planstrategi og ny samfunnsplan. Dette er en viktig del av kunnskapsgrunnlaget og de 14 perspektivene som er utviklet som en del av planstrategien til Trondheim kommune.

**Smartbyen Trondheim** er en samling prosjekter som har til hensikt å gjøre Trondheim kommune mer bærekraftig gjennom bruk av (smart) teknologi og (åpne) data. Ett av de viktigste smartbyprosjektene i perioden er EU-prosjektet Positive City Exchange (på norsk; Plussbyen), der man undersøker og demonstrerer hvordan et bykvartal kan utvikles slik at det produserer mer energi enn det forbruker. Positive City Exchange er ett av flere eksempler på hvordan Trondheim kommune kan øke sin "grønne konkurransekraft". I samarbeid med SINTEF har kommunen identifisert en rekke muligheter for bærekraftig verdiskaping i kommende periode.

**Bærekraftssenteret** er et sekretariat etablert av kommunedirektøren for å utnytte mulighetene for verdiskaping knyttet til bærekraftig utvikling generelt, og det grønne skiftet spesielt. FN utpekte i 2019 Trondheim som en foregangskommune innen bærekraftig utvikling med utgangspunkt i det arbeidet kommunen allerede gjorde gjennom Universitetskommunen TRD3.0 og smartbyprosjektet Positive City Exchange. Statusen som FN-senter bidrar til å sette trondheimsregionen på kartet. Samarbeidet mellom Trondheim kommune og FN er forankret i en samarbeidsavtale vedtatt av formannskapet ([PS 198/19](#)).

Dialogen med FN, og prioritering av aktiviteten til Bærekraftssenteret, vil skje i med utgangspunkt i et regionalt partnerskap. Gjennom samarbeidsavtaler med NTNU, SINTEF, Trøndelag fylkeskommune, KS, Næringsforeningen i Trondheimsregionen og Trøndelags Europakontor bidrar Bærekraftssenteret til å løfte kompetansen og utnytte muligheter for bærekraftig verdiskaping i hele regionen. Dette skjer blant annet ved at senteret i Trondheim fungerer som en forlenget arm av FNs program for smart og bærekraftig utvikling (U4SSC). Gjennom programmet får kommunene data om egen bærekraft og hjelp til å forstå hvilke muligheter de har for bærekraftig verdiskaping på lokalt nivå.

I tillegg til rollen som nettverksbygger i Trøndelag fyller Bærekraftssenteret også en nasjonal funksjon, med støtte fra KS, som sekretariat for Bærekraftsnettverket. I det nasjonale nettverket blir alle fylkene og kommunene som deltar, evaluert. Deltakerne samarbeider om strategier for bærekraftig utvikling ut fra samme FN-standard og rammeverk for bærekraftig utvikling. Bærekraftsnettverket er i ferd med å bli et viktig bindeledd mellom kommunene og næringslivet, der data om kommunenes bærekraft blant annet vil bli brukt gjennom det nasjonale leverandørutviklingsprogrammet for å utvikle nye løsninger og arbeidsplasser.

## 2.5 Bærekraftig økonomi og ressursbruk

### 2.5.1 Økonomi under kontroll

Ved fremleggelse av denne handlings- og økonomiplanen er den økonomiske situasjonen til kommunen under kontroll. 2020 ble et annerledes og uforutsigelig år, med betydelige økte kostnader og lavere inntekter som følger av pandemien. Bystyrets vedtatt innsparingstiltak og statlige tiltak har bidratt til å kompensere for økte utgifter og lavere inntekter. Kommunens økonomi har derfor gradvis bedret seg gjennom året og resultatet forventes å bli positivt.

## 2.5.2 Bærekraftig økonomi og tjenesteyting

Styring av den kommunale økonomien har to grunnleggende siktemål for bærekraft over tid:

- Sørge for et stabilt og forutsigelig inntektsgrunnlag for tjenesteproduksjon
- Sørge for at ressursene prioriteres for optimal velferdsmessig måloppnåelse og en effektiv bærekraftig bruk av ressursene

### Økonomiske måltall

Trondheim kommune har gjennom mange år hatt økonomiske måltall som styringsparametre for å oppnå økonomisk stabilitet og forutsigelighet. Bystyret vedtok i handlings- og økonomiplan for 2020-2023 følgende måltall:

- Målsetting for netto driftsresultat:
  - korrigert netto driftsresultat på 2,0-2,5 prosent av driftsinntektene
- Målsetting for gjeldsgrad
  - bykassefinansierte lån skal utgjøre inntil 70 prosent av driftsinntektene
- Handlingsregel for kapitalutgifter:
  - renter og avdrag skal utgjøre åtte prosent av frie disponible inntekter
- Målsetting for størrelsen på disposisjonsfondet
  - disposisjonsfondet skal utgjøre fem prosent av driftsinntektene

Disse måltallene skal bidra til å sikre sunn kommuneøkonomi. Kommunedirektøren foreslår at disse viktige måltallene videreføres i økonomiplanen for 2021-2024.

Med Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan vil korrigert netto driftsresultat i gjennomsnitt ligge på 1,3 prosent i perioden. Dette er lavere enn målsettingen, noe som delvis skyldes at avdragsbetalingene er høye. Avdragsbetalingene bidrar til å øke kommunens formue, slik netto driftsresultat gjør.

Gjeldsgraden vil i snitt være på 70 prosent for perioden. Den stiger til over 70 prosent i første del av planperioden, men faller mot slutten av perioden, og holder seg dermed innenfor målsettingen i gjennomsnitt for perioden.

Forslaget vil føre til en gradvis opptrapping av kapitalutgiftene til å nå målet om åtte prosent. Dette medfører at kommunen i løpet av fireårsperioden betaler vel 1,6 milliarder kroner i ekstraordinære avdrag, noe som bidrar til å holde gjeldsgraden på 70 prosent i perioden.

Disposisjonsfondet forventes å være om lag 930 millioner kroner ved utgangen av 2020, eller 5,6 prosent av driftsinntektene. I Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2021-24 ligger det til grunn at disposisjonsfondet reduseres til 3,9 prosent i 2021, og 4,1 prosent i gjennomsnitt for hele perioden

Les mer om måltall i kapittel 4.

### Inntektsgrunnlag

Kommunens inntekter er i stor grad bestemt av staten gjennom statsbudsjettet. Regjeringens forslag til økonomisk opplegg for kommunesektoren i statsbudsjettet ble i stor grad som forventet. Innretningen på opplegget ble mer komplisert enn vanlig som følge av koronapandemien. Lavere skattevekst i 2020 enn opprinnelig budsjettet er kompensert gjennom forslaget til statsbudsjett for 2021. En vekst i de frie inntektene til kommunene på 1,6 milliarder kroner i tillegg til dette, sikrer at kostnadsvekst som følge av befolkningsendring og pensjon dekkes.

Inntekt fra eiendomsskatt er budsjettert på tilnærmet samme reelle nivå som i 2020. Modellen for utskriving av eiendomsskatt på boliger blir endret fra og med 2021. Dette som følge av at maksimal skattesats er satt ned fra fem til fire promille. For å oppveie inntektsreduksjonen dette medfører har bystyret, jf sak 138/20, vedtatt å benytte statens boligverdier som grunnlag for utskriving av eiendomsskatt for årene 2021 og 2022. Ny taksering skal foregå i denne perioden, og eget takstgrunnlag tas i bruk fra 2023.

### Tiltak og prosesser

Forslaget til handlings- og økonomiplan 2021-2024 inneholder en rekke forslag til justeringer og endringer av utgiftene. Mye av det som legges inn av økonomiske endringer påvirker tjenestetilbudet i liten grad. Endringsarbeidet i kommunen skjer i stor grad innenfor gjeldende økonomiske rammer, og er nødvendigvis ikke betinget av økt økonomisk handlingsrom.

I likhet med foregående års forslag gir heller ikke dette forslaget til handlings- og økonomiplan vesentlig økning i det økonomiske handlingsrommet for økt volum eller standard på det kommunale tjenestetilbudet. Det er imidlertid viktig i denne sammenhengen å ikke bli for kortsiktig i perspektivet på endring. I “nuet” kan det fortone seg som om vi står på “stedet hvil”, men slik er det ikke.

Korona-pandemien medførte en radikal endring i den daglige kommunale driften, og et bevis på at vi også behersker evnen til rask omstilling når det kreves. Dette er en test på hvordan vi fungerer i en krisesituasjon, og gir mye nyttig læring for det langsiktige endringsarbeidet.

Dette forslaget til handlings- og økonomiplan viderefører tiltak og prosesser som trekker oss i riktig retning med hensyn bærekraftsmål og strategier:

- Dette er den første handlings- og økonomiplanen med en aktiv bruk av FNs bærekraftsmål. Vi er langt fra i mål om hvordan dette “tankekartet” skal bli en del av det kommunale plan- og styringssystemet, men vi er på vei. Ved at det er pekt på hvilke av FNs del-mål som de ulike tjenesteområdene har et særskilt ansvar for, har vi kommet lengre i hvordan vi skal operasjonalisere bærekraftsmålene. Bærekraftssenteret vil være viktig i den videre utviklingen av metodikken med å binde mål, strategier, tiltak og økonomi bedre sammen.
- Klimabudsjettet er videreutviklet for å bli et enda bedre styringsredskap i kampen mot klimaendringene. Viktig er det at klimabudsjettet nå er videreutviklet til å bli et virkemiddel for en samordning av klimatiltak på alle områder i kommunen, og et faglig grunnlag for å oppnå mål sammen med andre aktører i bysamfunnet. Det er lagt inn forslag om en tilleggsbevilgning på til sammen 183 millioner kroner til klimainvesteringer i planperioden.
- Helseplattformen skal etter planen tas i bruk i løpet av planperioden. Verktøyet åpner nye muligheter for mer effektiv og bedre kvalitativ samhandling, utvider mulighetene for kunnskaps- og tjenesteutvikling og vil bidra til en modernisering av arbeidshverdagen til ansatte. Sammen med eldreplanens strategi om å ta i bruk velferdsteknologi vil innføringen også støtte innbyggerne i å ta mer ansvar knyttet til egen helse.
- Flere prosjekter og utviklingstiltak innenfor oppvekst og utdanningsfeltet som styrker samhandlingen mellom ulike aktører for å nå målene og virkeliggjøre strategien “SteinSaksPapir”: **Pilot 0-24** (nasjonal satsing med fokus på samhandling og relasjoner slik at utsatte barn og unge og deres familier får tidligere og bedre hjelp), **Tett på** (Pilot for å prøve ut deler av Nordahl-utvalgets forslag for å endre kursen for det spesialpedagogiske systemet), **Relasjonell kapasitet** (kunnskaps- og kompetanseutvikling på tvers innenfor oppvekst- og utdanningssektoren for bedre samhandling)

- Langsiktige strategier og konkrete tiltak for byutviklingen: oppfylle byveksttalen gjennom fortetting og bedre fremkommeligheten uten bil, redusere klimagassutslippene gjennom bruk av egen innkjøpsmakt blant annet gjennom krav om fossilfri byggeplass, nullutslippskjøretøy, større andel resirkulering av avfall, og sikre naturmiljøet gjennom tiltak for å redusere forurensningsutslipp og gjøre byens vannmiljø renere og bedre egnet for lek og rekreasjon.

Eksemplene på at vi er i endring mot en mer bærekraftig kommune er mange, og det interessante er at mange tiltak og prosesser er initiert og igangsatt innenfor rammen av den løpende drift. Dette gir nærhet til hvor ting faktisk skjer og bidrar til mer effektiv bruk av tilgjengelige ressurser.



## 3 Klimabudsjett

Bystyrets visjon er at Trondheim kommune skal være en internasjonal foregangskommune for utvikling av gode klima- og miljøløsninger. Klimabudsjettet er et eksempel på en slik løsning. Trondheim kommune var en av de første kommunene i verden til å innføre et klimabudsjett i 2018. Klimabudsjett 2021 er det fjerde klimabudsjettet i Trondheim og har med seg noen nye elementer sammenlignet med tidligere år. Hensikten med klimabudsjettet vedvarer imidlertid - klimabudsjettet skal være det viktigste styringsverktøy for å nå Trondheims ambisiøse energi- og klimamål.

### 3.1 Nytt i klimabudsjett 2021

Klimagassutslippene i Trondheim skal reduseres kraftig i kommende økonomiplanperiode, og fram mot 2030. I november 2019 vedtok det nye bystyret en erklæring om at "den globale oppvarmingen og tap av naturmangfold representerer en krisesituasjon som også vil ramme Trondheim kommune." **Et nytt mål om 30 % reduksjon i klimagassutslippene i 2023 ble vedtatt samtidig. Dette målet er nå integrert i klimabudsjett 2021** og sammen med det langsiktige målet om 80 % reduksjon i 2030 danner grunnlaget for [utslippsrammen](#) i kommende økonomiplanperiode.

**Også nye utslippskilder har kommet inn i årets forslag til klimabudsjett.** Ifølge tall fra Miljødirektoratet utgjør klimagassutslippene fra sjøfart ca 35.000 tonn CO<sub>2</sub>-ekvivalenter, eller 7 prosent av de samlede utslippene innenfor kommunegrensene til Trondheim kommune. Statistikk for sjøfart var ikke tilgjengelig da klimaplanen ble utarbeidet i 2017 og har ikke ligget inne i klimagassregnskapet for målet om å kutte utslipp med 10 % i 2020. Det foreslås i klimabudsjettet å inkludere sjøfart i [utslippsrammen](#) fra og med 2021.

Ambisiøse klimamål krever gode system for resultatstyring. Siden 2018 har Miljødirektoratet publisert en tidsserie for klimagassutslipp i kommunene. Dette er hovedkilden for [Klimagassregnskapet for Trondheim](#). Tidsserien dekker perioden fra og med 2009. SSB sin avslutta tidsserie for perioden før 2009 er ikke direkte sammenlignbar med Miljødirektoratets nye publisering, og er ikke oppdatert årlig på samme måte. **I klimabudsjett 2021 foreslår kommunedirektøren å flytte referanseåret for Trondheims klimamål fra 1991 til 2009.** Dette vil ha liten praktisk betydning for ambisjonsnivået for klimaarbeidet i Trondheim, men vil gjøre klimabudsjettet mer robust som verktøy for resultatstyring framover.

Klimaplanens handlingsprogram går ut i 2020. **Tiltak for oppfølging av Trondheims klima- og energimål er nå integrert i økonomiplanen i [klimabudsjettets handlingsdel](#).** Utarbeidelse av klimabudsjettet er nå fullt integrert i den ordinære budsjettprosessen, med deltakelse og innspill åpen for hele organisasjonen. Rapportering på gjennomføring av tiltak vil tilsvarende skje gjennom den ordinære økonomirapporteringen. Ved en full integrering av klimaplanen i handlings- økonomiplanen ønsker kommunedirektøren å styrke gjennomføringsevne for tiltak og gjøre klimabudsjettet til et enda kraftigere styringsverktøy og beslutningsgrunnlag for Trondheims energi- og klimamål.

### 3.2 Mål og indikatorer

Klimabudsjettet skal være et verktøy for oppfølging av Trondheims energi- og klimamål. Trondheims klimamål bygger på den strategiske retningen gitt i Kommuneplanens andre hovedmål: "I 2020 er Trondheim en bærekraftig by, der det er lett å leve miljøvennlig".







### 3.3 Klima og FNs bærekraftsmål

Klimabudsjettet gir også et systematisk bidrag til oppfølging av FNs bærekraftsmål. Mål 13 “Stoppe klimaendringene”, herunder delmål 13.2: Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå er å anse som det overgripende målet.

 <p><b>13</b> STOPPE KLIMAENDRINGENE</p>	<p><b>Mål 13 Stoppe klimaendringene</b>  <b>Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.</b> Klimabudsjettets “budsjettering av utslipp” i retning av et bærekraftig nivå, i tråd med FNs klimapanelers anbefalinger, er en anerkjennelse av behovet for store utslippsreduksjoner mot 2030. For å lykkes med dette må klimaarbeidet også støtte opp om FNs bærekraftsmål.</p>
	<p><b>13.2)</b>  <i>Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå</i></p>

Klimautfordringene går imidlertid på tvers av både sektorer og ulike aktører i kommunen, og en fullstendig klimaomstilling krever en helhetlig samfunnsendring. Hvis vi ser på hvilke tiltak og aktiviteter som må iverksettes for å nå energi- og klimamålene, må vi jobbe systematisk og i tråd med en rekke andre bærekraftsmål; for eksempel er hovedmål 7, 11, 12 og 17 med tilhørende delmål svært viktige i dette arbeidet.

 <p><b>7</b> REN ENERGI FOR ALLE</p>	<p><b>Mål 7 Ren energi til alle</b>  Ren energi er en forutsetning for en bærekraftig framtid. Ny teknologi gir spennende muligheter for lokal produksjon og distribusjon av energi, inkludert lagring og utveksling av energi.</p>
	<p><b>7.2)</b>  <i>Innen 2030 øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk betydelig.</i></p>
	<p><b>7.a)</b>  <i>Innen 2030 styrke det internasjonale samarbeidet for å lette tilgangen til forskning og teknologi på området ren energi, inkludert fornybar energi, energieffektivisering og avansert og renere teknologi for fossilt brensel, og fremme investeringer i energiinfrastruktur og teknologi for ren energi</i></p>
 <p><b>11</b> BÆREKRAFTIGE BYER OG SAMFUNN</p>	<p><b>Mål 11 Bærekraftige byer</b>  Byer står for over halvparten av de årlige, menneskeskapte klimagassutslippene. Slik er byer avgjørende for gjennomføringen av effektive klimaløsninger. Med et klima i endring vil dessuten en bærekraftig by være en klimarobust by, både med tanke på de fysiske effektene av klimaendringer og den overgangsrisikoen som følger med en omstilling til lavutslippssamfunnet.</p>
	<p><b>11.2)</b>  <i>Innen 2030 sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transportsystemer til en overkommelig pris, og bedre sikkerheten på veiene, særlig</i></p>

 	<p><i>gjennom utbygging av offentlige transportmidler og med særlig vekt på behovene til personer i utsatte situasjoner, kvinner, barn, personer med nedsatt funksjonsevne samt eldre.</i></p> <p><b>11.3)</b> <i>Innen 2030 oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse i alle land</i></p>
 	<p><b>Mål 12 Ansvarlig forbruk og produksjon</b> Å etablere ansvarlige forbruksmønstre, for eksempel gjennom innkjøp og gjenbruk, og ivareta klimahensyn i energiproduksjon og -bruk er nødvendige forutsetninger for å lykkes.</p> <p><b>12.5)</b> <i>Innen 2030 redusere avfallsmengden betydelig gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk</i></p> <p><b>12.7)</b> <i>Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser, i samsvar med de enkelte landenes politikk og prioriteringer</i></p>
 	<p><b>Mål 17 Samarbeid for å nå målene</b> Trondheim kommune må fortsette å samarbeide med byens næringsliv, forskningsmiljøer og innbyggerne for å nå klimamålene.</p> <p><b>17.17)</b> <i>Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og det private og i det sivile samfunn som bygger på partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier</i></p>

## 3.4 Trondheims energi- og klimamål

De 10 målene fra Kommunedelplan: energi og klima 2017-2030 har sin virkning innenfor fire tematiske målområder: direkte klimagassutslipp, klimatilpasning, reduksjon i energibruk og indirekte utslipp, og Trondheim som arena for klimavennlig teknologiutvikling og klimavennlig levemåter.

Som nevnt i kapitlet [Nytt i klimabudsjett 2021](#) har kommunedirektøren integrert bystyrets nye utslippsmål for 2023 i rammen for klimabudsjett. I tillegg foreslår kommunedirektøren å flytte referanseåret for Trondheims utslippsmål fra 1991 til 2009. Forslaget om å endre referanseåret er stort sett en teknisk endring som ikke påvirker ambisjonsnivået i stor grad. Utslippsnivået kommunedirektøren har lagt til grunn både i gamle referanseåret (1991) og nye referanseåret (2009) er ca 500.000 tonn CO<sub>2</sub> ekv. Ambisjonen om å raskt redusere klimagassutslipp i Trondheim til ca 100.000 tonn CO<sub>2</sub> ekv i 2030 blir med andre ord uendret av endring i referanseår. Kommunedirektøren foreslår dermed at referanseåret flyttes fra 1991 til 2009, men at prosent-målene om 30 % reduksjon i 2023 og 80 % i 2030 ligger fast. For mer om endringen i referanseår se [beregningsgrunnlag for klimabudsjett](#).

De operative målene for klimabudsjettet er presentert tekstboksen "Trondheims vedtatte energi- og klimamål", sammen med hovedindikatorerne for hvert mål.

### TRONDHEIMS VEDTATTE ENERGI- OG KLIMAMÅL

Mål for bysamfunnet	Indikator
1 I 2020 er Trondheim et forbilde og en samarbeidsarena for grønn verdiskaping og utvikling av klimavennlige teknologi og levemåter	<i>Under utvikling</i>
2 I 2020 er de direkte klimagassutslippene i Trondheim redusert med 10 % i forhold til <u>2009</u>	Tonn CO <sub>2</sub> ekv/år
2a I 2023 er de direkte klimagassutslippene i Trondheim redusert med 30 % i forhold til <u>2009</u> *	Tonn CO <sub>2</sub> ekv/år
3 I 2025 er Trondheim robust for å møte framtidige klimaendringer	<i>Under utvikling</i>
4 I 2030 er stasjonær energibruk i bygg og anlegg på samme nivå som i 2013 (ca 3,5 TWh). Dette tilsvarer en 20 % reduksjon i forbruk per person	TWh
5 I 2030 er de direkte klimagassutslippene redusert med 80 % i forhold til <u>2009</u>	Tonn CO <sub>2</sub> ekv/år

Mål for egen virksomhet	Indikator
6 Trondheim kommune skal starte innfasingen av klimanøytral kjøretøypark for tyngre kjøretøy så snart de er tilgjengelige	<i>n/a (rapporteres på tiltaksnivå)</i>
7 I 2020 er energiforbruket i egen virksomhet redusert med 7% i forhold til 2017	KWh/m <sup>2</sup>
8 Ved rullering av planen i 2020 fastsettes måltall for indirekte utslippskutt.	<i>n/a</i>
9 Klimafotavtrykket til alle investeringsprosjekter i Trondheim kommune skal reduseres med minimum 30 % i forhold til sammenlignbare referanser i bygg og tekniske anlegg.*	CO <sub>2</sub> ekv/år
10 I 2030 er Trondheim kommune en nullutslippsvirksomhet	

\*Alle mål er vedtatt i sak om Kommunedelplan: energi- og klima 2017-2030 (BSS 76/17) med unntak for mål 2a, vedtatt av bystyret i sak 140/19, og mål 9 revidert i bystyret sak 140/19

Målene 2, 2a og 5 omhandler reduksjon av de direkte klimagassutslippene i Trondheim og er knyttet til utslippsrammen. Tiltak som er relevant for disse målene finner man i tabell 3.2 og tabell 3.3 i [klimabudsjettets handlingsdel](#). Tiltak som er knyttet til andre energi- og klimamål har i hovedsak ikke virkning på de direkte klimagassutslippene og er omtalt i tabellene 3.4 og 3.5. Tiltak knyttet til mål 3 om *klimatilpasning* inngår foreløpig **ikke** i klimabudsjettet.

Målet om energiforbruk i egen bygningsmasse utgår i 2020. Målet foreslås videreført fram til revidert klimaplan er på plass tidlig i økonomiplanperioden (se tiltak 31). Det operative målet er foreslått som 2 % besparelse per år inntil videre.

### 3.4.1 Indikatorer

Indikatorerne for Trondheims energi- og klimamål er oppgitt sammen med målene ovenfor. Hovedindikatoren for utslippsmålene (mål 2, 2a og 5) er utvikling av klimagassutslipp i Trondheim målt i CO<sub>2</sub>-ekvivalenter. Oppdaterte tall for klimagassutslipp i kommunene leveres imidlertid fra Miljødirektoratet med ett års forsinkelse. Indikatorerne presentert i tekstboksen "Tilleggsindikatorer for utslippsmål" skal brukes til å følge med på utviklingen av de viktigste utslippskildene - veitrafikk, energiforsyning og annen mobil forbrenning - i påvente av utslippstallene fra Miljødirektoratet.

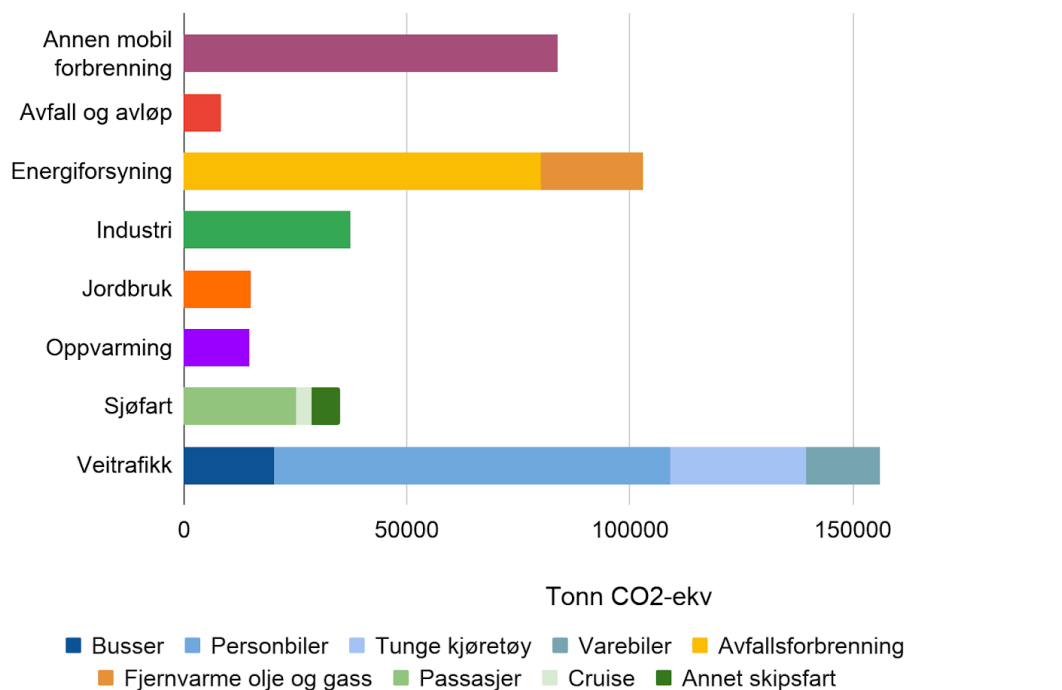
#### Tilleggsindikatorer for utslippsmål 2, 2a og 5

Utslippssektor	Indikatorer	Kilde
<b>Veitrafikk</b>	% innblanding av biodrivstoff i bensin- og diesel	Miljødirektoratet
	% endring i årlig trafikkarbeid i Trondheim	Trafikkindeks/ Statens vegvesen
	% nullutslippskjøretøy i bilparken i Trondheim	OFV
	Drivstofforbruk i bybussene i Trondheim	AtB
<b>Energiforsyning</b>	% av fjernvarmeproduksjon med naturgass og mineralolje	Norsk fjernvarme
<b>Annen mobil forbrenning</b>	Andel av Trondheim kommunes bygge- og anleggsprosjekter gjennomført med bruk av fossil- eller utslippsfrie løsninger	Trondheim kommune

Statusrapportering på Trondheims energi- og klimamål og tilhørende indikatorer skjer i årsrapporten. For noen mål er kvantitative måleindikatorer fortsatt under utvikling (gjelder mål 1, 3 og 9). Rapporteringen vil dog skje kvalitativt inntil videre.

## 3.5 Klimagassutslipp i Trondheim

De direkte klimagassutslippene i Trondheim er i underkant av en halv million tonn CO<sub>2</sub> ekvivalenter (CO<sub>2</sub>-ekv) årlig. Dette tilsvarer ca 2 tonn CO<sub>2</sub>-ekv per innbygger. Utslippene er fordelt i 8 sektorer og videre i flere undersektorer eller kilder, slik det fremgår av figur 3.1. Hovedkilden for Trondheims klimagassregnskap er Miljødirektoratets publisering [Utslipp av klimagasser i kommuner](#). For mer informasjon om hvordan klimagassregnskapet er beregnet se kommunedirektørens notat [Beregningsgrunnlag for klimabudsjett 2021](#).



**Figur 3.1: Klimagassutslipp i Trondheim i 2018 fordelt etter sektor og kilde (Kilde: Miljødirektoratet)**

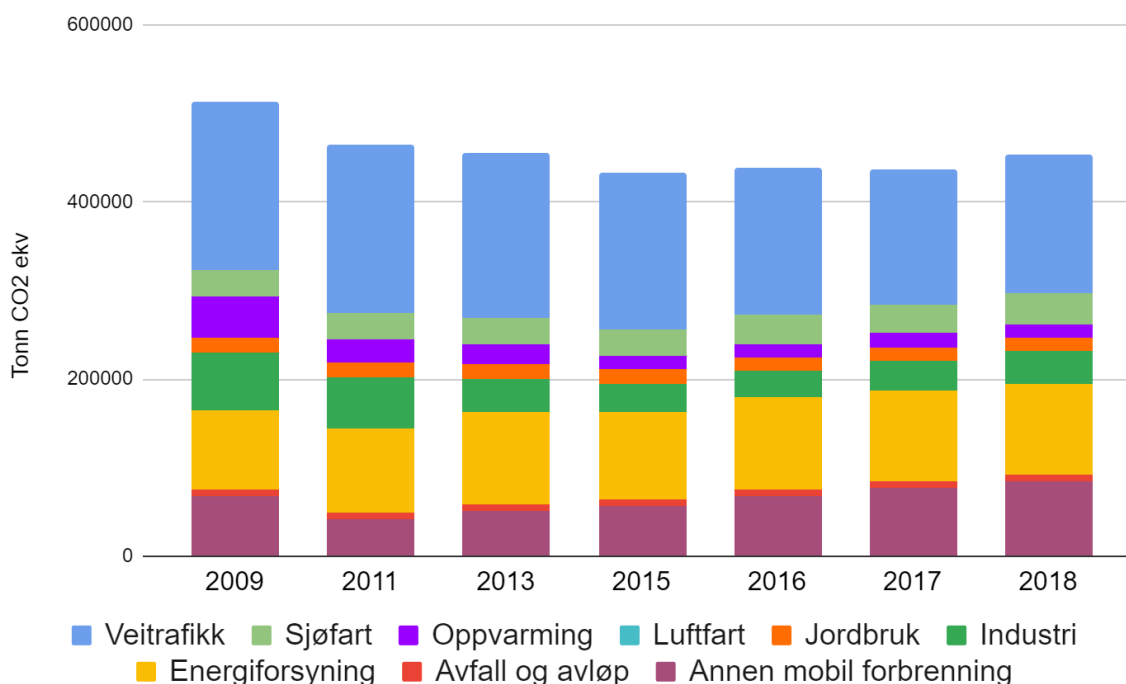
Cirka tre fjerdedeler av klimagassutslippene i Trondheim stammer fra kun tre sektorer:

- **Veitrafikk** står for ca en **tredjedel** av klimagassutslippene i Trondheim. Denne sektoren er fordelt i kildene personbiler, busser, lastebiler og varebiler.
- **Energiforsyning** er knyttet til fjernvarmeproduksjon og utgjør ca en **fjerdedel** av de samlede klimagassutslippene i Trondheim. Mesteparten av disse utslippene kommer fra forbrenning av avfall. Alternativet til forbrenning - deponering - er ikke lengre tiltatt og hadde ført til betraktelig høyere klimagassutslipp på sikt. Likevel er avfallsforbrenning Trondheims største punktutslipp
- **Annen mobil forbrenning** står for en **femtedel** av utslippene i Trondheim. Her inkluderes alt av ikke-veigående maskiner som går på avgiftsfri diesel - for eksempel anleggsmaskiner og traktorer.

Andre sektorer som bidrar til Trondheims klimagassregnskap er industri - med hovedbidraget fra Rockwool på Ranheim -, oppvarming i boliger og næringsbygg, jordbruk og sjøfart.

Det er noen sektorer og utslippskilder som foreløpig ikke er inkludert i klimagassregnskapet, for eksempel togtrafikken og motorsykler. I tillegg besluttet Miljødirektoratet i 2020 å fjerne utslippstallene for deponigass fra den kommunefordelte utslippsstatistikken fordi usikkerheten rundt disse tallene ble vurdert som for høy. Trondheim kommune er én av noen få foregangskommuner som sitter i direktoratets kontaktgruppe for videreutvikling av klimagassregnskapet.

### 3.5.1 Utvikling og trender



**Figur 3.2: Klimagassutslipp i Trondheim 2009-2018 (Kilde: Miljødirektoratet)**

Klimagassutslippene i Trondheim har vært rimelig stabile i perioden 2009-2018, til tross for en kraftig befolkningsvekst. Innenfor veitrafikk og oppvarming har det vært en langsiktig nedgang i utslippene over tid. Også innenfor industri er utslippene redusert fra 2009, samtidig som utslippene har begynt å øke igjen siden 2016. Utslippene fra energiforsyning og annen mobil forbrenning har også økt. For mer om utvikling i klimagassutslipp i ulike sektorer se [Beregningsgrunnlaget for klimabudsjett](#).

## 3.6 Utslippsrammen

Utslippsrammen er kjernen til klimabudsjettet. I utslippsrammen settes det grenser for utvikling av klimagassutslipp i Trondheim framover. Utslippsrammen beskriver tre ulike scenarier for utvikling i klimagassutslipp i Trondheim

- **referansebanen.** Referansebanen er et scenario for hva som vil skje framover hvis det ikke gjennomføres flere tiltak (såkalt "business as usual"). Referansebanen er hovedsakelig basert på iverksatt nasjonal politikk. Det er imot referansebanen at utslippsreduksjoner fra gjennomføring av nye tiltak er beregnet
- **tiltaksbanen.** Tiltaksbanen viser hvordan tiltakene omtalt i klimabudsjettets tabell 3.2 vil bidra til å redusere klimagassutslippene i økonomiplanperioden. Det er disse tiltakene som vil redusere direkte klimagassutslipp i Trondheim, og som kommunedirektøren har beregnet en kvantifisert effekt av. Tiltaksbanen for hvert år er beregnet ved trekke den samlede effekt av klimatiltakene i tabell 3.2 fra utslippsnivået i referansebanen
- **målbanen.** Målbanen er et scenario basert på bystyrets mål for utslippsreduksjoner i 2023 og 2030. Utslippsmålene ligger til grunn for denne utslippsbanen, i kombinasjon med noen ambisiøse scenarier for utvikling innenfor de ulike utslippssektorene. På denne måten utgjør målbanen et årlig utslippstak for de samlede klimagassutslippene i økonomiplanperioden og videre fram til 2030.

Grunnlaget for utslippsberegningene er usikkert, og den reelle utviklingen vil mest sannsynlig avvike fra scenariene beskrevet her. Utslippsrammen gir likevel et viktig rammeverk for å kunne jobbe målrettet med klimatiltak i Trondheim framover.



FIGUR 3.3: Referansebane, tiltaksbane og målbane for økonomiplanperioden

## 3.7 Foreslått utslippsramme for økonomiplanperioden 2021-2024

Kommunedirektøren foreslår at bystyret slutter seg til utslippsrammen oppgitt i tabell 3.1. Trondheim kommune skal jobbe sammen med andre aktører - både i bysamfunnet og for øvrig - slik at utviklingen i klimagassutslippene i Trondheim blir i tråd med målbanen framfor referansebanen.

Videre foreslår kommunedirektøren at bystyret slutter seg til tiltakene i tabellene 3.2, 3.3, 3.4 og 3.5. Kommunedirektøren vil rapportere på framdrift og måloppnåelse gjennom den ordinære økonomirapporteringen og årsrapporten. Rapporteringen vil være basert på fremdrift innenfor individuelle tiltak, samt indikatorene presentert i kapitlet "[Mål og indikatorer.](#)"

**Tabell 3.1: UTSLIPPSRAMME FOR ØKONOMIPLANPERIODEN.** Alle prosenttallene er målt i forhold til referanseåret, 2009. Alle utslippsreduksjoner er beregnet i forhold til referansebanen

	2009	2018	2021	2022	2023	2024
<b>Referansebane - historiske fram til 2018, så framskriving</b>	514 236	453 037	431 818	430 994	430 090	428 793
	100%	-12%	-16%	-16%	-16%	-17%



<b>Samlet effekt av tiltakene</b>	30900	36800	44400	45200
<b>Tiltaksbane - framskriving</b>	400	394	385	383
	918	194	690	593
	-22%	-23%	-25%	-25%
<b>Målbane - årlig utslippstak for perioden</b>	397194	378580	<b>359965</b>	339347
	-23%	-26%	-30%	-34%
<b>Gap - behov for ytterlige tiltak</b>	3 724	15 614	25 724	44 246
	<b>1%</b>	<b>-3%</b>	<b>-5%</b>	<b>-9%</b>
<b>Mål</b>			<b>359 965</b>	

### 3.7.1 Om utslippsgapet, og usikkerhet knyttet til gjennomføring av klimatiltak

Slik det fremgår av figur 3.3 og tabell 3.1 er klimatiltakene omtalt i Tabell 3.2 i [klimabudsjettets handlingsdel](#) anslått til å bidra med utslippsreduksjoner slik at klimagassutslippene i 2023 er 25 prosent lavere enn nivået i referanseåret 2009, ikke 30 % slik det står i bystyrets klimamål for 2023. Med andre ord er det et gap mellom effekten av tiltakene foreslått i klimabudsjettets tabell 3.2 og utslippsrammen basert på bystyrets klimamål.

Alle tiltaksberegninger er usikre, og koronakrisen har kommet inn som en tilleggsfaktor når det gjelder usikkerhet. Det er sannsynlig at denne samlede effekt av tiltakene vil avvike fra tallene oppgitt i tabell 3.1 slik at utslippene blir en del høyere eller lavere enn det som er estimert. Det er også sannsynlig at ikke-kvantifiserte tiltak (Tabell 3.3) vil bidra med en del utslippsreduksjoner utover de som de kvantifiserte tiltak bidrar med. Videre viser "utslippsgapet" behovet for en bred og kontinuerlig satsing på utvikling av nye virkemidler og tiltak på klimafeltet. Klimabudsjettet skal være et dynamisk styringsverktøy som er stand til å integrere nye tiltak ved årlig revisjon.

### 3.7.2 Tiltak for økonomiplanperioden 2021-2024

Tiltakene beskrevet i Klimabudsjett 2021 skal bidra til å nå energi- og klimamålene vedtatt av bystyret. Tiltakene i Klimabudsjett 2021 viderefører eller erstatter tiltakene i Handlingsprogrammet for klima 2017-2020. Tiltakene er delt opp i 4 tabeller.

Tabell 3.2 og tabell 3.3 inneholder tiltak som er rettet mot de direkte klimagassutslippene (mål 2, 2a og 5) i Trondheim. Det er disse tiltakene som er knyttet til utslippsrammen beskrevet ovenfor. Tabell 3.2 består av tiltak med en kvantifisert utslippsreduksjon i forhold til referansebanen. Det er disse tiltakene som danner grunnlaget for tiltaksbanen i utslippsrammen. Tabell 3.3 består av tiltak som er antatt til å ha en effekt på de direkte klimagassutslippene i Trondheim, men hvis effekt ikke har vært kvantifisert.

Tabell 3.4 inneholder tiltak som bidrar til andre energi- eller klimamål enn reduksjon i de direkte klimagassutslippene i Trondheim. Dette gjelder for målene 1, 4, 6, 7, 8, 9 og 10 - for eksempel reduksjon i energiforbruk (mål 4 og 7) eller tilrettelegging for klimavennlige levemåter (mål 1) eller annen reduksjon i indirekte utslipp som finner sted utenfor Trondheims grenser.

Tabell 3.5 består av tiltak som legger til rette for videre klimaomstilling eller utvikling av klimaarbeidet i Trondheim, for eksempel utredninger eller klimakommunikasjonstiltak.

Klimabudsjettet fordeler også ansvar for klimatiltak. Ansvar for gjennomføring er ofte tildelt til et kommunalt tjenesteområde. Klimabudsjettet inkluderer imidlertid også tiltak som skal gjennomføres av andre aktører enn kommunen. Dette fordi mange av Trondheim kommunes klimamål - ikke minst utslippsmålene - gjelder for hele samfunnet, ikke bare kommunens egen virksomhet. Rapporteringsansvar er tildelt til et kommunalt tjenesteområde for alle tiltak, uavhengig av hvilken aktør som har gjennomføringsansvar. Der det er hensiktsmessig er det utviklet indikatorer for noen tiltak. Rapportering på indikatorer for klimatiltakene vil inkluderes i den ordinære økonomirapportering til bystyret framover.

### 3.7.3 Tiltak som reduserer klimagassutslipp i Trondheim i økonomiplanperioden, KVANTIFISERT

Tiltakene inkludert her vil ha virkning av foreslåtte tiltak på de direkte klimagassutslippene i Trondheim. For hvert tiltak er det estimert en utslippsreduksjon i Trondheim som følge av tiltaket. Disse utslippsreduksjonene er beregnet i forhold til referansebanen for klimagassutslipp. Summen av alle utslippsreduksjoner danner grunnlaget for tiltaksbanen i utslippsrammen (tabell 3.1). Alle utslippsberegninger er beheftet med en stor grad av usikkerhet. [Se Beregningsgrunnlag for klimabudsjett](#) for mer informasjon om hvordan utslippsreduksjoner er estimert.

**Tabell 3.2: Tiltak som reduserer klimagassutslipp i Trondheim, kvantifisert**

Tiltak		Utslippsreduksjon TONN CO2ekv*				Ansvar (rapportering i kursiv)**
		2021	2022	2023	2024	
<b>ANNEN MOBIL FORBRENNING</b>						
Fossile og utslippsfrie byggeplass i Trondheim kommunes egne investeringsprosjekter	<b>1</b>	6 400	6 400	6 500	6 600	TT og ET
Fossil og utslippsfrie anleggsplasser i Miljøpakkens prosjekter	<b>2</b>	1 400	1 700	1 600	1 100	Prosjekteiere i Miljøpakken (ST)
<b>ENERGIFORSYNING</b>						
Utfasing av fossil olje og gass fra fjernvarmeforsyning	<b>3</b>	4 900	9 300	13 500	14 100	Statkraft (MLLT)
<b>SJØFART</b>						
Fossilfri kollektiv (ferger og hurtigbåter)	<b>4</b>	2 100	2 100	2 100	2 100	TFK/AtB (MLLT)
Landstrøm til hurtigruta	<b>5</b>	400	700	700	700	Trondheim Havn (MLLT)
<b>VEITRAFIKK</b>						
Fossilfri kollektivtrafikk (buss)	<b>6</b>	13 500	13 500	13 500	13 500	Fylke (MLLT)
Utfasing av fossile drivstoff i egen virksomhet - tyngre kjøretøy og maskiner	<b>7</b>	200	300	500	600	TT/Helse

Fullstendig innfasing av nullutslipps lette kjøretøy i egen virksomhet innen 2023	8	300	500	700	800	ALLE
Tilrettelegging for utslippsfri taxi innen 2023	9	0	0	2 500	2 500	Fylke (MLLT)
Nulvekst i personbiltrafikk	10	1700	2300	2800	3200	ST
<b>SUM</b>		<b>30 900</b>	<b>36 800</b>	<b>44 400</b>	<b>45 200</b>	

\* Utslippsreduksjonene er beregnet iforhold til referansebanen. For mer om dette se [Beregningsgrunnlaget for klimabudsjett 2021](#)

\*\* TT - tekniske tjenester, ET - eiendomstjenester, ST - samferdselstjenester, MLLT - miljø, laboratoriet og landbrukstjenester, HO - helse og omsorgstjenester

## Utfyllende beskrivelse av tiltak i tabell 3.2

### 1. Fossile og utslippsfrie byggeplasser i Trondheim kommunes egne investeringsprosjekter

Klimagassutslipp fra anleggsmaskiner (og annet som bruker avgiftsfri diesel) utgjør en stor og voksende del av klimagassutslippene i Trondheim. Som byggherre kan Trondheim kommune bidra til en reduksjon i utslippene fra denne sektoren ved å stille krav om minimum fossilfri drift av anleggsplassen, samt insentivere overgang til fullstendig utslippsfrie løsninger

### 2. Fossil og utslippsfrie anleggsplasser i Miljøpakkens prosjekter

Investeringer i vei, sykkel og gange medfører store klimagassutslipp fra anleggsmaskiner i byggefasen. Miljøpakkens prosjekter kan bidra til å redusere utslipp fra bygg- og anleggssektoren ved å stille krav om fossilfri byggeplass, samt insentivere overgang til fullstendig utslippsfrie løsninger. **Dette tiltaket avhenger av godkjenning av alle partene i Miljøpakken**

### 3. Utfasing av fossil olje og gass fra fjernvarmeproduksjon

Det er spillvarme fra avfallsforbrenning (sluttbehandling av restavfall) som er hovedforsyningen til fjernvarmesystemet i Trondheim. Det er av og til fortsatt behov for andre energikilder til spisslast og beredskap, for eksempel til å dekke varmebehovet på spesielt kalde vinterdager eller ved bortfall av kapasitet. Per i dag brukes det fortsatt en del fossil energi – spesielt LPG naturgass til dette formålet. Med planlagt utvikling vil andelen fossil forsyning bli redusert og erstattet med annen forsyning frem mot 2030. Andelen fossil forsyning er estimert til 3-4 % i 2023

### 4. Fossilfri kollektiv (ferger og hurtigbåter)

En stor andel klimagassutslipp fra sjøfart innenfor Trondheims kommunegrenser kommer fra kollektivtransport - ferjer og hurtigbåter. Med innføring av nye ferjer Flakk-Rørvik og fylkeskommunens satsing på prosjektet Framtidens hurtigbåt er potensialet for utslippsreduksjoner stort.

### 5. Landstrøm til hurtigruta

Landstrømsanlegget på Pir 1 på Brattøra vil redusere klimagassutslippene fra Hurtigruta og Havilas skip mens de ligger til kai fra 2021. Det skal også etableres et anlegg på Pir 2 som skal serve brønnbåter, kystvaktskip, slepebåter og ferger.

### **6. Fossilfri kollektivtrafikk (buss)**

Fram til 2018 sto busstrafikken i Trondheim for 10-15 % av klimagassutslippene fra veitrafikk i Trondheim. Med innføring av ny ruteinfrastruktur i 2019 skal bybusstrafikken i Stor-Trondheim være fossilfri (50 % biodiesel, 30 % biogass og 20 % elektrisk) framover

### **7. Utfasing av fossile drivstoff i egen virksomhet - tyngre kjøretøy og maskiner**

Bystyret har satt mål om innfasing av klimanøytral tyngre kjøretøy så snart de er tilgjengelige. Anskaffelse av nye kjøretøy skal skje i henhold til drivstoffpyramiden, der nullutslipp og biogass prioriteres over biodiesel, og fossil drivstoff unngås

### **8. Fullstendig innfasing av nullutslipps lette kjøretøy i egen virksomhet innen 2023**

Bystyret har satt mål om at alle lette kjøretøy i Trondheim kommunes kjøretøypark er nullutslipp innen 2023. Fra 2021 skal alle nye lette kjøretøy være nullutslipp. Dispensasjon må søkes til områdedirektør.

### **9. Tilrettelegging for utslippsfri taxi innen 2023**

Løyvereglementet vedtatt i fylkestinget i 2018 setter krav til at drosjer i Trøndelag skal være nullutslippskjøretøy fra og med 2023. Trondheim kommune vil bidra til å tilrettelegge for dette skiftet ved for eksempel samarbeid om utbygging av dedikert ladeinfrastruktur til elektriske taxier

### **10. Nullvekst i personbiltrafikk**

Tiltakene i Miljøpakken som bidrar til å holde trafikkarbeid konstant - til tross for befolkningsøkning - utgjør i seg selv et tiltak for å redusere klimagassutslipp sammenlignet med referansebanen.

## **3.7.4 Tiltak som reduserer utslipp i Trondheim, IKKE KVANTIFISERT**

Tiltakene presenterte her vil ha virkning på de direkte klimagassutslippene i Trondheim. Det har imidlertid enten ikke vært mulig eller hensiktsmessig å kvantifisere en estimert utslippsreduksjon. For mer om vurdering av tiltakseffekter se *Beregningsgrunnlaget for klimabudsjett 2021*.

**TABELL 3.3: Tiltak som reduserer klimagassutslipp i Trondheim, ikke kvantifisert**

	ID	Beskrivelse	Ansvar (rapportering i kursiv)**
<b>ANNEN MOBIL FORBRENNING</b>			
<b>Tilrettelegging for fossil- og utslippsfri bygg og anleggsdrift i bysamfunnet</b>	11	I tillegg til å redusere klimagassutslipp fra egne bygg- og anleggsprosjekter vil Trondheim kommune legge til rette for fossil- og utslippsfri løsninger hos private aktører. - samarbeid med energisektor for å sørge for tilstrekkelig infrastruktur til elektriske anleggsmaskiner - arbeide for å klargjøre hjemmel til å stille krav om fossil og utslippsfrie løsninger i reguleringsplaner	MLLT/PBT
<b>ENERGIFORSYNING</b>			
<b>Utsortering av plast fra avfall sendt til fjernvarmeproduksjon</b>	12	En viktig kilde til fossile klimagassutslipp fra avfallsforbrenning er plast. Det planlagte SESAM anlegget vil gi mulighet for å sortere ut en større andel plast fra husholdningsavfall fra Trondheim og regionen. SESAM-anlegg kan være i drift tidligst i andre halvdel av 2024	TT
<b>SJØFART</b>			
<b>Miljøprising for anløp i Trondheim</b>	13	Trondheim Havn var blant landets første til å ta i bruk en EPI-skalaen - en ny beregningsmodell som skal belønne miljøvennlig atferd. Rederier som har installert og tatt i bruk miljøvennlig teknologi får redusert pris på kaibesøk i Trondheim. Forventningen er at dette systemet vil incentivere en utskifting til klimagassreduksjoner fra skip over tid.	Trondheim Havn (MLLT)
<b>VEITRAFIKK</b>			
<b>Tiltak for å fremskynde innfasing av nullutslipps personbiler - utbygging av ladeinfrastruktur</b>	14	- tilskuddsordning for etablering av ladeinfrastruktur i borettslag og sameier - utbygging av offentlig ladeinfrastruktur - etablering av hurtigladestasjoner  En utredning på infrastruktur for utslippsfri transport i Trondheim er under arbeid høst 2020	MLLT
<b>Tiltak for å fremskynde innfasing av nullutslipps personbiler - fordeler for nullutslippspersonbiler</b>	15	Gitt utskiftingstakten i bilparken må tilnærmet 100 % av nybilsalget bli nullutslipp i Trondheim ilt økonomiplanperioden for å nå mål om 80 % utslippsreduksjon innen 2030. Lavere bomtakster for elbilen er et eksempel på lokale virkemidler som er tilgjengelige for å fremskynde dette.	ST

<b>Etablering av bildelingsplasser i Trondheim</b>	<b>16</b>	Bildeling kan bidra til at bruk av privatbilen reduseres. Trondheim kommune vil i budsjettperioden legge til rette for etablering av flere bildelingsplasser, jfr. bystyrets vedtak feb 2018. En lokal forskrift for bildeling i Trondheim er under arbeid høst 2020	MLLT/ST
<b>Kraftig økning i sykkelandel i Trondheim</b>	<b>17</b>	Målet i Trondheim er at sykkelandelen dobles fra 7,5 % i 2009 til 15 % innen 2024. En del av de nye sykkelturene vil erstatte bilreiser, og på denne måten redusere klimagassutslipp. Sykkelstrategiens virkemidler er gode fysiske anlegg, god drift - inkludert vinterdrift - og godt vedlikehold, kommunikasjon, og sykkelvennlig arealbruk	ST
<b>Tilrettelegging for miljøvennlig jobbreise i Trondheim</b>	<b>18</b>	Gjennom prosjektet HjemJobbHjem tilbyr Miljøpakken og AtB blant annet gratis sykkel-service og rabatterte kollektivbilletter til bedrifter som redusere eller øke prisen bilparkering for de ansatte. I egen virksomhet vil Trondheim kommune arbeide for redusere bruk av privat bil ved å redusere parkeringstilbudet på kommunale enheter samtidig som andre mobilitetstilbud styrkes	ST
<b>Tilrettelegging for nullutslipp/biogass tyngre kjøretøy</b> - energistasjoner - dedikert ladeinfrastruktur for lastebiler mm.	<b>19</b>	Overgangen til fornybare drivstoff i tyngre kjøretøy krever utbygging av lade- og fylleinfrastruktur. Konseptet "energistasjon" brukes til anlegg der flere typer fornybar drivstoff er tilgjengelig på samme sted.  En utredning på infrastruktur for utslippsfri transport i Trondheim er under arbeid høst 2020. Dette tiltaket forutser avsetting av tilstrekkelig areal til formålet.	MLLT

\*\* TT - tekniske tjenester, ET - eiendomstjenester, ST - samferdselstjenester, MLLT - miljø, laboratoriet og landbrukstjenester

### 3.7.5 Tiltak som bidrar til andre energi- og klimamål

Bystyret har vedtatt flere [energi- og klimamål](#) utover målene om reduksjon i direkte klimagassutslipp i Trondheim. Tiltakene i tabell 3.4 vil bidra til måloppnåelse for reduksjon i energibruk eller indirekte klimagassutslipp, eller til andre mål i klimaplanen (målene 1, 4, 6, 7, 8, 9, 10).

**TABELL 3.4: Tiltak som bidrar til andre energi- og klimamål**

Tiltak	ID	Beskrivelse	Ansvar (rapportering i kursiv)**
<b>Lavere klimafotavtrykk i kommunale bygg- og anleggsprosjekter</b>	20	Trondheim kommune har et overordnede mål om at klimafotavtrykket til investeringsprosjekter skal være 30 % lavere enn et tilsvarende referanseprosjekt. Målsetningen skal følges opp med bruk av klimagassregnskap i alle prosjekterings- og byggefaser.	ET/TT
<b>Pilotprosjekter - formålsbygg</b>	21	Innenfor økonomiplanperioden skal Trondheim kommune iverksette minst ett pilot byggeprosjekt med fokus på følgende temaer:  - nullutslippshus - plussshus - fullstendig utslippsfri byggeplass  Prosjektene skal ha høy kvalitet og god arkitektur i tillegg til høye miljøambisjoner.  Trondheim kommunes forbildeprosjekter skal samtidig være en del av Trebyen Trondheim , og dra nytte av Tk's partnerskap i ZEN-satsingen. Hensikten med pilotene vil være å utvikle kompetanse når det gjelder nye og innovative løsninger.	ET
<b>Satsing på solenergi i kommunens formålsbygg</b>	22	Solenergi kan være et effektivt tiltak for å bidra til at Trondheim kommune når sine energi- og klimamål. Samtidig er det behov for å sette fart på utbyggingen av fornybar energi i hele Trondheim kommune.  Kommunen iverksetter innenfor bevilgede rammer installasjon av solcelleanlegg:  - Alle nye bygg med gode forhold for effektiv utnyttelse av solenergi. - På eksisterende bygg med gode forhold for effektiv utnyttelse av solenergi. Etter de rammer som er tildelt.	ET
<b>Fortsatt arbeid for å redusere energiforbruk i driftsfasen i kommunens formålsbygg</b>	23	- oppgradering av teknisk anlegg - bedre styring av energibruk - kompetanse og opplæring	ET
<b>Gjenbruk av byggematerialer i kommunale byggeprosjekter</b>	24	EUs rammedirektiv for avfall som trådte i kraft 1.januar 2020 sier at 70% av avfall fra byggeprosjekter skal materialgjenvinnes eller ombrukes. Trondheim kommune har også definert strategier og planer som sier at det skal legges til rette for ombruk (Miljøstrategi for bygg 2018-2022 og Avfallsplan for Trondheim kommune 2018-2030). Ved å ombruke en større andel byggematerialer og komponenter som ellers ville blitt kastet kan klimafotavtrykket til byggene våre reduseres, og det vil være et godt middel for å nå målet om 30% reduksjon i klimafotavtrykket. I tillegg vil dette bidra til at kommunens bygg blir mer sirkulære	ET

<b>Legge til rette for reparasjon og ombruk</b> - Klimamillion til frivillighet - fikse låne deling på biblioteket - gjenbrukssentralen	25	Trondheim har mål om å legge til rette for klimavennlig levemåter. Dette følges opp gjennom tilskudd til aktiviteter som fremmer ombruk, gjenbruk og reparasjon. I tillegg har biblioteket en egen satsing på "låne-fikse-dele"	MLLT
<b>Reduksjon i matsvinn</b>	26	Bystyret har vedtatt mål om å redusere matsvinn i Trondheim med 50 % innen 2025. Dette vil bidra til å redusere Trondheims klimafotavtrykk	MLLT
<b>Samarbeid og kunnskapsbygging som øker grønn konkurransekraft</b>	27	Samarbeid med næringsliv og FoU-miljø er helt vesentlig for både utslippsreduksjon i Trondheim og utvikling av nye løsninger som verden etterspør. Trondheim kommune er initiativtaker eller deltaker i program/nettverk/klynger som Universitetskommunen TRD3.0, Klimapartnere Trøndelag og RENERGY (tidligere Fornybarklyngen) og forskningssentrene FME ZEN, NTRANS og Klima2050. Erfaringer fra EU-prosjektet +CityxChange vil bidra til tettere oppfølging på European Green Deal. I våren 2020 leverte SINTEF en kartlegging av grønn konkurransekraft i Trondheimsregionen. Arbeidet ble fulgt opp i søknaden "Veikart for grønn konkurransekraft i norske kommuner og regioner" til Forskningsrådet, der hovedmålet er å definere et fremtidsrettet indikatorsett som kan gi økt forståelse for sammenhengen mellom næringsutvikling og klima- og bærekraftsmål. Arbeidsmetodikk utviklet vil tas inn i utarbeidelse av klimabudsjettet.	MLLT
<b>Klimakrav i kommunens anskaffelser</b>	28	Trondheim kommune bruker anskaffelsesmakten som strategisk verktøy både for å redusere sitt eget klimafotavtrykk, og for å påvirke kommunens leverandører til å gjennomføre klimavennlige endringer i deres virksomhet. På denne måten bruker kommunen sin forbrukermakt til å legge til rette for positive endringer i hele verdikjeden. Et eksempel på dette er klimakrav i Trondheim kommunes byggeprosjekter (tiltak # og #). I 2020 vil arbeidet med systematisk innføring av klimakrav i anskaffelser fortsettes og intensiveres.	IT

**\*\* TT - tekniske tjenester, ET - eiendomstjenester, ST - samferdselstjenester, MLLT - miljø, laboratoriet og landbrukstjenester, IT - Interne tjenester**



### 3.7.6 Tiltak som legger til rette for videre klimaomstilling

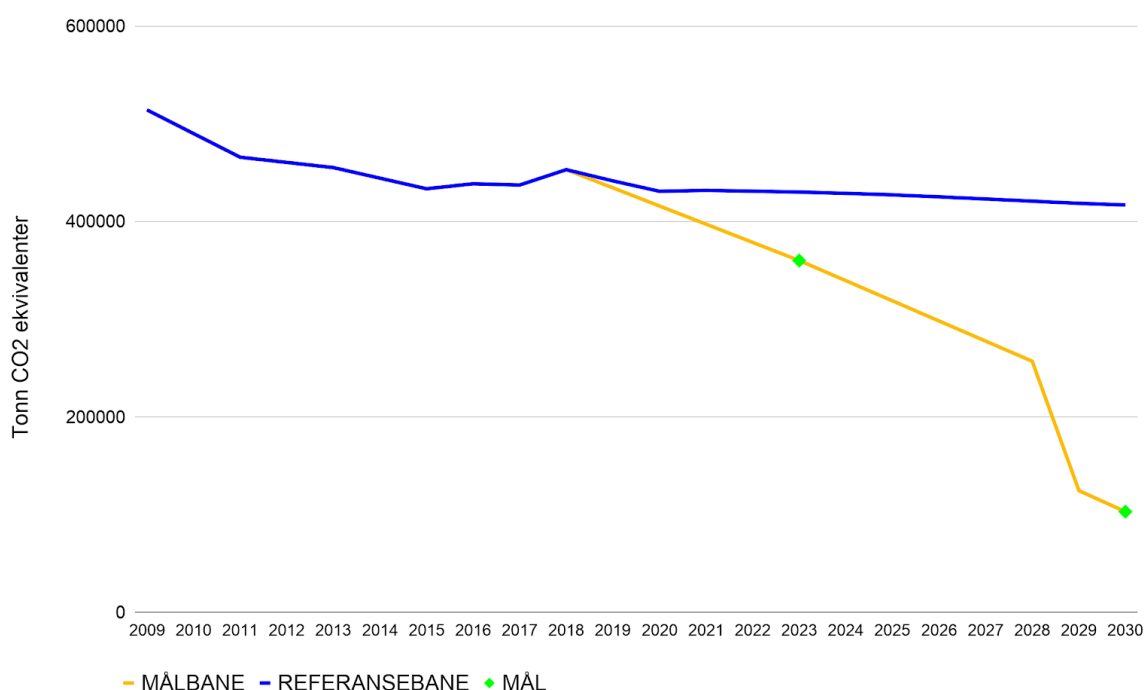
Her inkluderes som danner grunnlaget for videreutvikling av klimaarbeidet i Trondheim. Disse tiltakene legger til rette for videre klimaomstilling, for eksempel utredninger, analyser eller klimakommunikasjonstiltak. **TABELL 3.5: Tiltak som legger til rette for videre klimaomstilling**

Tiltak som legger til rette for videre klimaomstilling	ID	Beskrivelse	Ansvar (rapportering i kursiv)
<b>Analyse av energisystemet i Trondheim</b>	29	Energisystemet i Trondheim består både av el- og fjernvarmenettene og i økende grad bidrag fra lokal energiproduksjon. I samarbeid med energiselskapene og andre aktører ønsker Trondheim kommune å utarbeide analyser og verktøy som vil tilrettelegge for energieffektivisering, fornybar energiproduksjon og grønn verdiskaping i Trondheims energisystem framover	ET
<b>Klimakommunikasjon med fokus på atferdsendring</b>	30	Formidling av klimainformasjon og kunnskap er viktig i seg selv for å mobilisere og skape aksept og legitimitet for nødvendige endringer mot en fremtidsrettet klimavennlig storby.	MLLT
<b>Revidering av klimaplan</b>	31	Kommunedelplan: energi og klima skal vurderes revidert i 2021	MLLT
<b>Utredning karbonfangst på Heimdal</b>	32	Karbonfangst på forbrenningsanlegget på Heimdal er av avgjørende betydning for Trondheims utslippsmål. I 2020 vedtok Stortinget ambisjon om å fremskynde arbeid med å utrede CCS på forbrenningsanleggene i Trondheim, Bergen og Stavanger. Trondheim kommune vil fortsette samarbeid med Statkraft Varme, Sintef og flere regionale partnere med utredning av muligheter for karbonfangst i Trondheim og regionalt. Regjeringen har gjennom st.meld 33 (2019-2020) "Langskip - fangst og lagring av CO2" varslet at den legger til grunn at eventuelle framtidige CCS-prosjekter i Norge (utenom pilotprosjektet til Norcem) må konkurrere om investerings- og driftsstøtte fra generelle støtteordninger som Enova og EUs innovasjonsfond.	MLLT
<b>Bylogistikk plan</b>	33	Gjennom bedre bylogistikk kan man både redusere behov for vare- og annen tjenestetransport samtidig som man kan tilrettelegge for nullutslipps varebiler mm.	PBT
<b>Klimavennlig byplanlegging og nullutslippsområder</b>	34	Det er et delmål i klimaplanen om etablering av forbilledlige klimavennlige områder. Flere store byutviklingsområder har ambisiøse mål for klimavennlig byutvikling. Trondheim kommune skal bruke sin rolle som planmyndighet aktivt til å legge til rette for klimavennlig byutvikling i Trondheim. I kommende økonomiplanperiode vil utviklingene på Sluppen og Nyhavna stå sentralt	PBT
<b>Utredning av nullutslippssoner</b>	35	Bystyret har bedt kommunedirektøren "utarbeide en plan for forutsigbar og insentivbasert innføring av utslippsfrie soner i storbyområdet". Dette utredes i kommende økonomiplanperioden i samarbeid med andre storbykommuner	PBT/MLLT
<b>Klimavennlig landbruk</b>	36	Trondheim kommune har i samarbeid med NIBIO gjennomført en utredning av klimatiltak i landbruk. Kommunedirektøren skal basert på denne utredningen velge ut noen satsningsområder i kommende Kommunedelplan for landbruk i Trondheim.	MLLT

\*\* - PBT - plan og bygningstjenester, ST - samferdselstjenester, MLLT - miljø, laboratorie- og landbrukstjenester, ET - eiendomstjenester

## 3.8 Utslippsreduksjoner fram mot 2030

[Utslippsrammen for økonomiplanperioden](#) er basert på en "målbane". Målbanen er framskriving av de direkte klimagassutslippene i Trondheim basert på bystyrets vedtatte utslippsmål for 2023 og 2030 i kombinasjon med noen antagelser om utvikling innenfor de ulike utslippssektorene i byen. Målbanen kan også utvides til å se videre fram mot 2030. Det må understrekes igjen at i likhet med referansebanen er målbanen for utslippsreduksjoner mot 2030 kun **ett** scenario. Utviklingen kan for eksempel gå tregere innenfor noen sektorer, men raskere innen andre sektorer, slik at klimamålet uansett nås. Det er dessuten høyst sannsynlig at den reelle utviklingen vil avvike fra den som er presentert i målbanen, selv om klimamålene nås.



**FIGUR 3.4: Historiske og framskrevne klimagassutslipp i Trondheim 2009 - 2030.**

Likevel er det flere hovedsatsinger som kommunedirektøren per i dag anser som nødvendig for å nå 2030-målet om 80 prosent reduksjon i klimagassutslippene. Disse satsningene er gjenspeilet i antagelsene som kommunedirektøren har lagt inn i utslippsberegningen for målbanen i tiårsperioden:

**Energiforsyning** - Den kraftige reduksjonen i klimagassutslipp mot slutten av 2020-årene er innfasing av karbonfangst for forbrenningsanlegget på Heimdal, en viktig forutsetning for måloppnåelse. Avfallsforbrenning og annen forbrenning til fjernvarmeproduksjon utgjør cirka en fjerdedel av klimagassutslippene i Trondheim. I målbanen er et fullskala anlegg for karbonfangst- og lagring tilknyttet avfallsforbrenningsanlegget på Heimdal lagt inn mot slutten av tiårsperioden. Dette tiltaket er helt avgjørende for måloppnåelse og avhenger av en rekke teknologiske, regulatoriske og logistiske utviklinger og samhandlinger mellom flere nasjonale og regionale aktører.

**Veitrafikk** - i tillegg til nullvekst i personbiltrafikken er en omfattende overgang fra fossile kjøretøy til nullutslippsteknologi og biogass lagt inn som en forutsetning for målbanen. Dette innebærer at opp mot 80 % av personbil- og 60 % av varebiltrafikken er nullutslipp eller bruke biodrivstoff i 2030, i tillegg til 50 % av lastebiler. En forutsetning for dette er blant annet at det nasjonale målet om at kun nullutslippsvare- og personbiler blir solgt fra og med 2025 blir overholdt.

**Annen mobil forbrenning** - Antagelsen i målbanen er at bygg- og anleggsvirksomhet i Trondheim er tilnærmet fossilfri innen 2030. Dette betyr at alle anleggsmaskiner går på biodrivstoff eller helst strøm eller hydrogen, og at utslippene fra andre maskiner - som maskiner brukt i landbruket - som bruker avgiftsfri diesel er kraftig redusert. Dette vil kreve nytenkning hos mange aktører innenfor bygg- og anleggsbransjen lokalt, og antageligvis også bruk av nye regulatoriske virkemidler.

**Industri** - selv om industri står for en mindre andel av klimagassutslippene i Trondheim enn for noen tiår tilbake er reduksjoner innenfor denne sektoren ansett som nødvendig i kommunedirektørens målbane. Reduksjonen er satt til 50 % av utslippsnivået i referansebanen.

**Sjøfart** - klimagassutslipp fra sjøfart har ikke vært inkludert i Trondheim kommunes klimabudsjett fram til nå ettersom utslippstall for denne sektoren har manglet. I målbanen er det antatt at alt av passasjertrafikk innenfor Trondheim kommunes grense - ferge, hurtigbåt og kystruta - går på fossilfri- eller nullutslippsløsninger i 2030. Dette vil redusere klimagassutslippene med 70 % i forhold til referansebanen, og er i tråd med Trondheim havns ambisjoner om utvikling av en nullutslippshavn i Trondheim.

## 3.9 Finansiering

Vurdering av nye klimatiltak og -investeringer er blitt gjort som en integrert del av budsjettprosessen. I forlengelsen av det, var det en tydelig forventning om at alle tjenesteområder vurderte og meldte inn klimatiltak.

Klimatiltak forventes i størst mulig grad løst innenfor eksisterende budsjetttramme: klima skal prioriteres. Et delmål for klimabudsjettarbeidet er å få på plass en oversikt over samlet ressursbruk i Trondheim kommunes klimaarbeid. Dette er en viktig milepæl i implementering av FNs bærekraftsmål i kommunens styringsrutiner.

Nye investeringsprosjekter som enten i sin helhet er å anse som et klimatiltak, eller der hvor investeringen har elementer av klimavennlige tiltak, er meldt inn i investeringsprosessen på ordinær måte. Det samme gjelder driftstiltakene.

Under vises en oversikt over finansiering av klimatiltak og -investeringer som foreslås for økonomiplanperioden for de tiltakene som Trondheim kommune rår over. Det er viktig å merke seg at dette kun omhandler de tiltakene som Trondheim kommune har regi over. Siden klimabudsjettet inneholder en rekke tiltak som andre aktører enn Trondheim kommune er ansvarlig for, vil disse naturlig nok ikke fremkomme her. Dette innebærer at tabell under ikke viser en fullverdig oversikt over finansiering for alle tiltakene i klimabudsjettet.

Tallene under viser kun finansiering for de tilfeller hvor selve tiltaket i sin helhet er et klimatiltak. Alle bevilgninger ligger på andre kapitler under de respektive tjenesteområdene.

Det gjøres en rekke andre aktiviteter og investeringer i Trondheim kommune, hvor energi- og/eller klimatiltak er en del av aktiviteten eller investeringen. Eksempel kan være krav om fossilfrie byggeplasser eller målet om at klimafotavtrykket til alle investeringsprosjekter i Trondheim kommune skal reduseres med minimum 30 % i forhold til sammenlignbare referanser i bygg og tekniske anlegg. Likeså at miljø som hovedregel vekter 30 % av tildelingskriteriene ved innkjøp der miljø har relevans. Finansiering av disse er ikke synliggjort under.

**TABELL 3.6: Oversikt over finansiering av klimatiltak og -investering i økonomiplanperioden**

Drift	2021 (mill kr)	2022 (mill kr)	2023 (mill kr)	2024 (mill kr)	Totalt 2021- 2024 (mill kr)
Finansiering drift klimatiltak - forslag for HØP 2021-2024	20,2	12,8	9	9	51,0
Ekstern finansiering klimasats	7,5	3,8			11,3
<b>Total finansiering drift</b>	<b>27,8</b>	<b>16,5</b>	<b>9</b>	<b>9</b>	<b>62,3</b>
<b>Investeringer</b>					
Finansiering investeringer - tillegg foreslått for HØP 2021-2024	51,7	44,6	43,6	43,5	183,4
<b>Total tilleggsfinansiering investering</b>	<b>51,7</b>	<b>44,6</b>	<b>43,6</b>	<b>43,5</b>	<b>183</b>
<b>SUM FINANSIERING</b>	<b>79,5</b>	<b>61,1</b>	<b>52,6</b>	<b>52,5</b>	<b>246</b>

## 4 Økonomiske rammebetingelser og prioriteringer

### 4.1 Innledning

Kommunedirektøren budsjetterer med 16,2 milliarder kroner i drifts- og finansutgifter og 2,9 milliarder kroner i investeringsutgifter i 2021. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 210 millioner kroner til å dekke merutgifter og mindreinntekter som følge av koronapandemien første halvår 2021.

Kommunedirektøren budsjetterer med et korrigert netto driftsresultat på 0 prosent i 2021, og et driftsresultat som i snitt ligger på 1,0 prosent i perioden 2021-2024. Det lave netto driftsresultatet har sammenheng med vi forventer lavere avkastning fra Trondheim kommunes kraftfond og høyere utgifter på grunn av koronapandemien. Driftsresultatet er lavere enn vedtatt målsetting, men Kommunedirektøren mener det er forsvarlig i det som vil bli et spesielt år. Avdragene øker også vesentlig i perioden og bidrar til å øke kommunens formue.



**16,2**

milliarder kroner i drifts- og finansutgifter i 2021



**2,9**

milliarder kroner i investeringsutgifter i 2021



**70%**

gjeldsgrad i perioden 2021-2024



**1,0%**

korrigert netto driftsresultat i perioden 2021-2024



**4,3%**

disposisjonsfond av driftsinntektene i 2024



**8%**

kapitalutgifter av frie disponible inntekter i 2022

### 4.2 Økonomisk status

#### 4.2.1 Økonomisk status ved inngangen til 2021

Ved fremleggelse av denne handlings- og økonomiplanen er den økonomiske situasjonen til kommunen under kontroll, men situasjonen er labil. 2020 ble et annerledes år, og kommunen har måttet håndtere de økonomiske konsekvensene av korona løpende. Kostnader og mindreinntekter som følger av korona er betydelige, og i tillegg har Trondheim kommunes

kraftfond en lavere avkastning enn budsjettet, i overkant av 130 millioner per midten av oktober 2020. Bystyret har vedtatt diverse innsparingstiltak og statlige tiltak har bidratt til å kompensere for utgiftene og mindreinntektene, så kommunens økonomi har derfor gradvis bedret seg gjennom året og resultatet forventes nå å bli positivt. Kommunedirektøren foreslår derfor i andre økonomirapport å avsette 50 millioner kroner av det forventede resultatet i 2020 på disposisjonsfond til å dekke koronarelaterte utgifter i 2021.

I handlings- og økonomiplanen for 2020 til 2023 forventet Kommunedirektøren en vekst i skatteinntektene som var høyere enn prognosene for landet. Skatteinntektene i 2020 har på grunn av koronapandemien blitt lavere enn forventet, og per utgangen av september 0,5 prosent lavere enn i 2019. Trondheim har også en svakere skattevekst enn landet, som per utgangen av september er -0,1 prosent.

Kommunedirektøren forventer at kommunen får et positivt driftsresultat i 2020, men det er flere tjenesteområder som likevel har et betydelig merforbruk sammenlignet med budsjett. Dette gjelder spesielt skole, tekniske tjenester og plan- og bygningstjenester. Kommunedirektøren forventer at skoleområdet vil komme i balanse i 2021, men at merforbrukene innenfor byutvikling krever noe mer langsiktige tilpasninger av driften.

## 4.2.2 Økonomiske nøkkeltall - sammenligning med andre kommuner

Kommunens økonomiske handlingsrom er avhengig av kommunens økonomiske situasjon, hvilke mål kommunen styrer mot og hvordan inntekter og utgifter endrer seg. I dette avsnittet presenteres økonomiske nøkkeltall som sier noe om kommunens utgangspunkt. Tallene er basert på konsernregnskapsstatistikken til SSB og ASSS statistikk og analyser. ASSS er et nettverk som består av de ti største kommunene i landet, og som har drevet et systematisk sammenligningsarbeid siden 2001. For nærmere informasjon om ASSS, se [asss.no](https://asss.no).

**Tabell 4-1. Økonomiske nøkkeltall. Trondheim, Klæbu og ASSS 2019. Konserntall.**

	Klæbu	Trondheim	Oslo	Stavanger	Bergen	ASSS
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	-4,1	3,7	4,5	7,8	3,6	3,4
Disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter	3,1	10,5	8,9	19,8	10,7	15,2
Langsiktig gjeld i prosent av brutto driftsinntekter	269,1	225,1	188	200	189,7	208,2
Investeringsutgifter i prosent av driftsinntekter	45,7	20,1	19,3	8,6	9,6	13,7

### Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er en av de viktigste indikatorene for økonomisk balanse. Netto driftsresultat viser overskuddet på årets drift fratrukket kapitalutgifter. Trondheim kommune hadde et netto driftsresultat på 3,7 prosent i 2019. ASSS-kommunene, eksklusive Oslo og Trondheim, hadde i gjennomsnitt et netto driftsresultat på 3,4 prosent. Klæbu kommune hadde i 2019 et netto driftsresultat på -4,1 prosent. Planlagt bruk av fondsmidler, blant annet midler avsatt til å dekke utgifter knyttet til kommunesammenslåingen, er hovedårsaken til at Klæbu fikk et negativt driftsresultat.

## Disposisjonsfond

Gode driftsresultat de siste årene har bidratt til at Trondheim kommune (som konsern) har styrket disposisjonsfondet fra 5,2 prosent av driftsinntektene i 2016 til 10,5 prosent av driftsinntektene i 2019. Økningen i disposisjonsfond må også sees sammenheng med at bufferfondet til Trondheim kommunes kraftfond ble omdefinert fra å være et ubundet investeringsfond til et disposisjonsfond fra og med 2018. Hvis vi holder bufferfondet til kraftfondet utenfor, utgjorde disposisjonsfondet 7,5 prosent av driftsinntektene i 2019. Klæbu kommunes disposisjonsfond utgjorde 3,1 prosent av driftsinntektene i 2019. De andre storbyene har i gjennomsnitt et disposisjonsfond på 15,2 prosent av driftsinntektene.

Tallene som her benyttes er kommunenes konserntall, det vil si at avsetninger i kommunale foretak og interkommunale selskaper inkluderes. Trondheim kommune har en målsetting om at disposisjonsfondet for kommunen selv skal utgjøre fem prosent av driftsinntektene til kommunen, eksklusive selskapene. Ved inngangen til 2020 utgjorde disposisjonsfondet 6,3 prosent av driftsinntektene, altså godt innenfor målsettingen om fem prosent.

## Langsiktig gjeld

Langsiktig gjeld er kommunens investeringslån og innlån til videre utlån. Klæbu og Trondheims langsiktige gjeld utgjorde henholdsvis 269,1 og 225,1 prosent av brutto driftsinntekter i 2019. Gjeldsnivået i Trondheim var høyere enn gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Tallene er ikke direkte sammenlignbare, fordi gjelden ikke er korrigert for forskjeller i finansformue, andel egeneide versus leide bygninger, andel private barnehager mm.

## Investeringsutgifter i prosent av brutto driftsinntekter

Investeringsutgiftene i prosent av driftsinntektene har vært høyere i Trondheim enn ASSS-gjennomsnittet i flere år. Dette gjelder også i 2019, hvor investeringsutgiftene utgjorde 20,1 prosent av driftsinntektene. Klæbus investeringsutgifter utgjorde 45,7 prosent av driftsinntektene i 2019. Investeringen i Klæbu helse- og velferdssenter er hovedårsaken til at Klæbu hadde høye investeringsutgifter i forhold til inntektene i 2019.

## Driftsutgifter på ulike tjenester

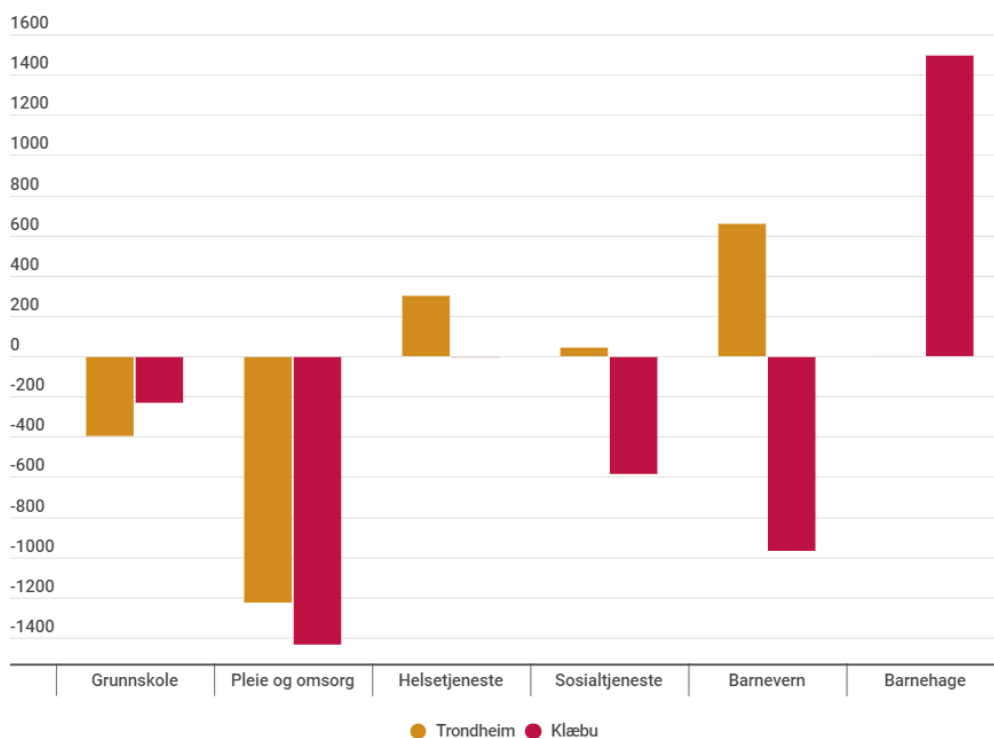
Figur 4.1 viser kommunenes ressursbruk i kroner per innbygger på ulike velferdstjenester sammenlignet med ASSS-snittet. ASSS-snittet er i denne figuren inklusive Trondheim og Oslo. Tallene for de ulike kommunene er forsøkt gjort sammenlignbare ved at det er korrigert for at kommunene har ulikt utgiftsbehov (blant annet som følge av variasjoner i alderssammensetning, sosiale forhold og bosettingsmønster i kommunene).

Figuren viser at Klæbu hadde lavere driftsutgifter enn de andre kommunene både innenfor grunnskole, pleie- og omsorg, helsetjenester og sosialtjenesten. Det er kun innenfor barnehage at Klæbu hadde høyere utgifter enn de andre kommunene.

I 2019 hadde Trondheim lavere utgifter enn ASSS-snittet til grunnskole og pleie- og omsorg. Trondheim hadde høyere utgifter enn ASSS-snittet til barnevern, helsetjenester og sosialtjenesten. Kommunenes utgifter til barnehage var på ASSS-snittet. Innenfor alle tjenesteområdene er det store variasjoner mellom ASSS-kommunene. I tillegg til å sammenligne Trondheim med ASSS-snittet bør man derfor også se på Trondheim sammenlignet med de ulike ASSS-kommunene. I 2019 var det f.eks. kun Oslo og Bergen som hadde høyere utgifter til grunnskole enn ASSS-snittet.

En av årsakene til at Trondheim har høyere utgifter til barnevern enn ASSS-snittet er at Trondheim har bosatt flere enslige mindreårige flyktninger enn andre kommuner i nettverket i

de siste årene. Trondheim kommune har valgt å gi tjenester til enslige mindreårige gjennom barnevernet, og utgiftene føres derfor på barnevernsfunksjoner. I analysene korrigeres det ikke for at bosetting av enslige mindreårige flyktninger påvirker kommunenes utgiftsbehov til barnevern. Dersom vi hadde korrigert for variasjoner i antall enslige mindreårige flyktninger ville Trondheim hatt en ressursbruk på barnevern som var vesentlig nærmere gjennomsnittet for ASSS. Dette er nærmere omtalt i kapittel 9 om barne- og familietjenester.



**Figur 4-1 Driftsutgifter på ulike tjenester. Netto driftsutgifter i kroner per innbygger (korrigert for variasjoner i utgiftsbehov mm). Avvik fra ASSS-snippet i kroner per innbygger. ASSS-snippet er i denne figuren inklusive Oslo og Trondheim. Kilde: KS.**

I kapitlene om tjenesteområdene er det presentert flere indikatorer på tjenestetilbudet i Trondheim, sammenlignet med ASSS-kommunene. Vi viser til [asss.no](https://asss.no) for mer informasjon om tjenestetilbudet i de store kommunene, og for en nærmere analyse av regnskapene til ASSS-kommunene.

### 4.3 Økonomiske handlingsregler og måltall

Det er kommunens ansvar å sørge for en helhetlig og langsiktig økonomiforvaltning. Den nye kommuneloven sier at *“kommuner skal forvalte sin økonomi slik at den økonomiske handlevnen blir ivaretatt over tid”*. For å oppnå dette fastsetter den nye loven at kommunene skal vedta finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi (§ 14-2, punkt c). Det er opp til kommunen selv å vedta hvilke måltall den skal ha og hvilket nivå måltallene skal være på.

Bystyret vedtok i handlings- og økonomiplan for 2020-2023 følgende måltall:

- Målsetting for netto driftsresultat:
  - korrigert netto driftsresultat på 2,0-2,5 prosent av driftsinntektene



- Målsetting for gjeldsgrad
  - bykassefinansierte lån skal utgjøre inntil 70 prosent av driftsinntektene
- Handlingsregel for kapitalutgifter:
  - renter og avdrag skal utgjøre åtte prosent av frie disponible inntekter
- Målsetting for størrelsen på disposisjonsfondet
  - disposisjonsfondet skal utgjøre fem prosent av driftsinntektene

Disse måltallene skal bidra til å sikre sunn kommuneøkonomi. Kommunedirektøren foreslår at disse viktige måltallene videreføres i økonomiplanen for 2021-2024.

## Netto driftsresultat



### Netto driftsresultat

**Netto driftsresultat viser overskuddet på årets drift fratrukket renter og avdrag.**



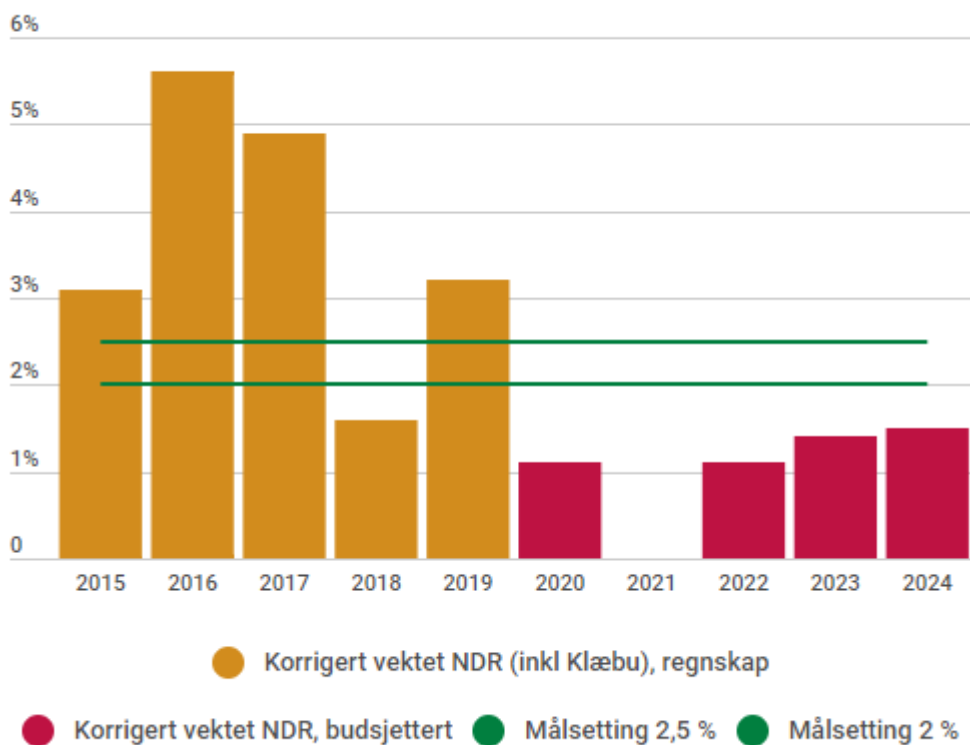
### Korrigert netto driftsresultat

**For å vurdere kommunens økonomiske handlefrihet viser vi korrigert netto driftsresultat. Det beregnes med grunnlag i netto driftsresultat korrigert for bundne avsetninger og periodisering av pensjonskostnader.**

For å sikre langsiktig stabilitet i økonomien må kommunens verdier opprettholdes over tid. Dette krever at netto driftsresultat er større enn null. Bare slik er det midler igjen til å opprettholde og utvide kommunens bygningsmasse og finansielle formue slik at det bidrar til like gode tjenester for kommende generasjoner, som de gjør for oss i dag. Dersom netto driftsresultat er null vil det ikke være midler igjen til å opprettholde kommunens realverdier og finansformue.

[Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi \(TBU\)](#) anbefaler at netto driftsresultat for alle kommuner bør være 1,75 prosent. Hva resultatet bør være for den enkelte kommune kan imidlertid avvike fra dette, avhengig av størrelsen på kommunens formue, gjeld og avdrag. Trondheim kommunes vurderinger i 2016 var at netto driftsresultat korrigert for premieavvik og avsetninger til bundne fond burde ligge mellom 2 og 2,5 prosent, som også er målsettingen.

Med Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan vil korrigert netto driftsresultat i gjennomsnitt ligge på 1,0 prosent i perioden, og i 2021 er netto driftsresultat forventet å bli null. Hovedårsaken til det lave driftsresultatet er forventet lavere avkastning fra Trondheim kommunes kraftfond, det vil si lavere inntekter, kombinert med høyere budsjetterte utgifter som skyldes korona. Utgiftene til korona er høyere enn det vi har driftsmidler til, så dette foreslås delvis finansiert av disposisjonsfond. Målsettingen om et netto driftsresultat på to prosent eller over blir dermed ikke oppfylt. I denne handlings- og økonomiplanperioden foreslår Kommunedirektøren å trappe opp kapitalkostnadene til å utgjøre åtte prosent i 2024. Avdragsbetalingene bidrar også til å øke kommunens formue, slik netto driftsresultat gjør.



**Figur 4-2 Korrigert netto driftsresultat, Trondheim kommune (inkl. Klæbu).**

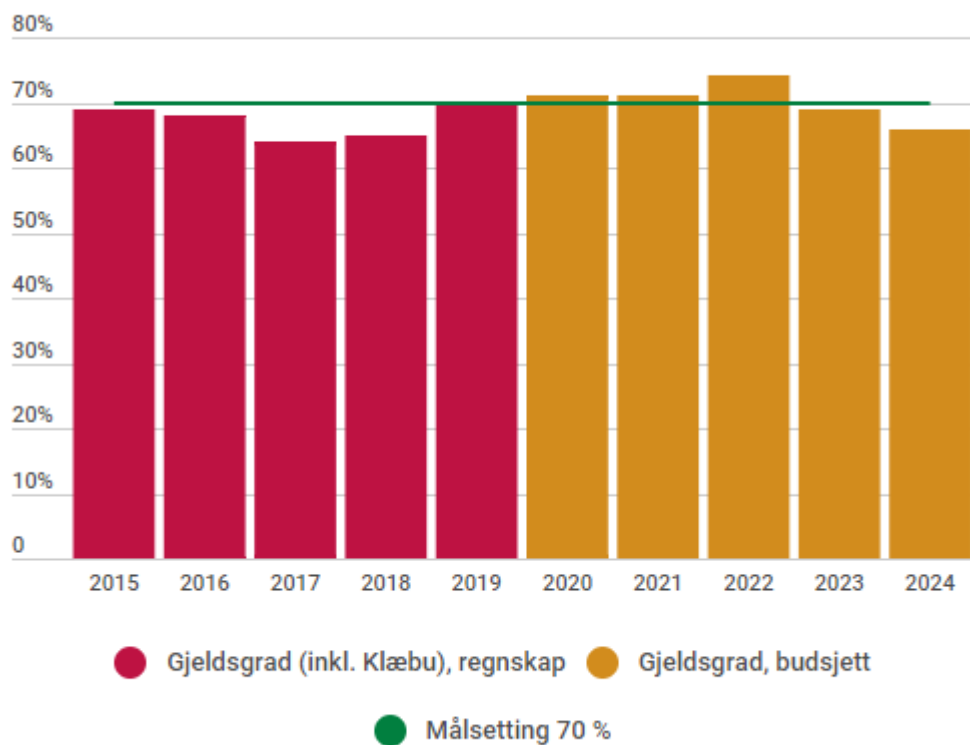
### Gjeldsgrad

For å oppnå et riktig nivå på netto driftsresultat, og for å unngå at utgifter til kommunens lån fortrenger utgifter til tjenesteproduksjon, er det viktig at kommunens gjeld ikke vokser raskere enn veksten i kommuneøkonomien.

Bystyret i Trondheim kommune har vedtatt at den bykassefinansierte gjelden ikke bør utgjøre mer enn 70 prosent av driftsinntektene. Dersom gjelden holder seg på dette nivået vil den vokse i takt med økonomien. En målsetting på gjeldsgrad må innrettes slik at det er realistisk at kommunen greier å betjene gjelden dersom rentenivået stiger vesentlig.

Bykassefinansierte lån er kommunens investeringslån fratrukket lån til selvkostområdene (vann, avløp, renovasjon, feiing og slam), lån med rentekompensasjon fra staten og lån som dekkes av husleieinntekter. Som lån regnes også den kapitaliserte verdien av de tilskudd kommunen gir til idrettsanlegg og endringer i husleien kommunen betaler i leieavtaler inngått etter 2018. Dette gjelder for eksempel leieavtale på Trondheimsporten II, som ligger inne som driftsutgift i planperioden.

Med Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan for perioden 2021-2024 vil gjeldsgraden i gjennomsnitt være 70 prosent. Den stiger over 70 prosent i første del av planperioden, men faller mot slutten av perioden, og holder seg dermed innenfor målsettingen i gjennomsnitt for perioden.



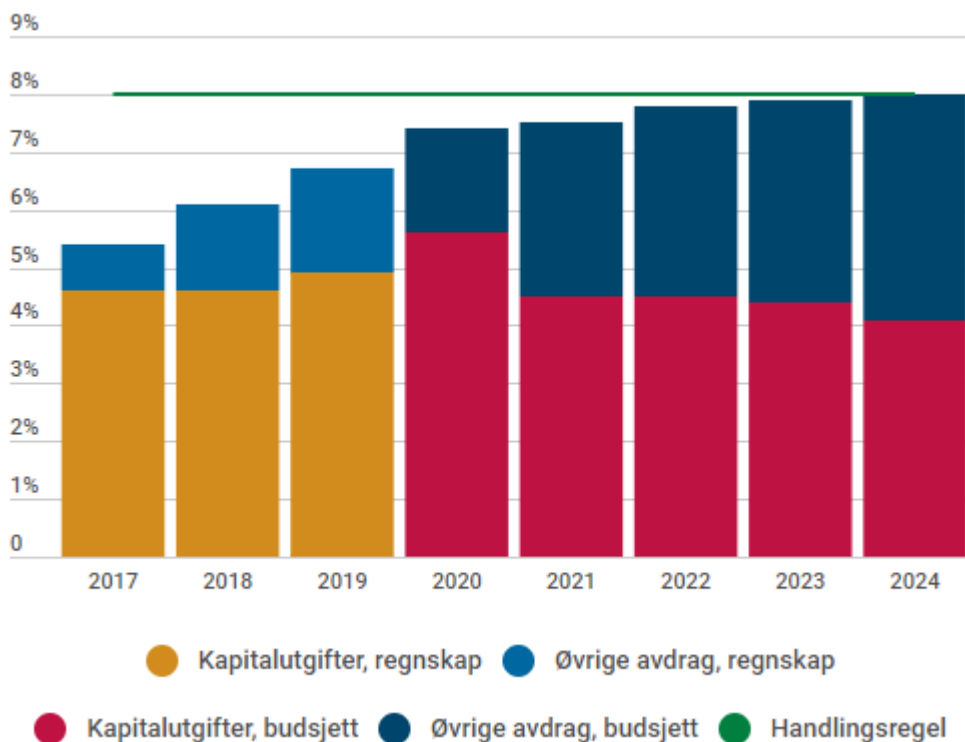
### Kapitalutgifter

Motivasjonen for handlingsregelen er at kapitalutgiftene, det vil si renter og avdrag, skal utgjøre en fast andel av kommunens frie inntekter. Dette medfører også at rentenivået ikke påvirker tjenesteproduksjonen, og at en forutsigbar andel av frie inntekter kan benyttes til å finansiere kommunens tjenestetilbud.

Dersom rentenivået er lavt vil det være rom for å betale ekstra avdrag, altså avdrag ut over minimumsavdrag. Ny kommunelov inneholder en ny bestemmelse for beregning av minimumsavdrag. Den nye beregningen vil anslagsvis gi Trondheim kommune en minimum avdragstid på 31 år.

Ved å betale avdrag utover minimumsavdrag, reduserer kommunen gjeldsnivået og gir rom for i en periode å finansiere et høyere investeringsnivå enn ellers. I 2020 satte Norges bank styringsrenten ned til 0 prosent. Dette medfører at renteutgiftene til kommunen er redusert, og som igjen gir rom til betydelige avdrag i økonomiplanperioden.

Kommunedirektøren foreslår for planperioden 2021-2024 en gradvis opptrapping til åtte prosent i løpet av perioden, for å nå åtte prosent i 2024. I 2021 vil kapitalutgiftene anslagsvis utgjøre 7,5 prosent, 7,7 prosent i 2022, 7,9 prosent i 2023 og 8 prosent i 2024. Dette medfører at kommunen i løpet av fireårsperioden betaler i underkant av 1,7 milliarder kroner i avdrag utover minimumsavdrag. Å betale avdrag utover minimumsavdragene bidrar til at målsettingen om gjeldsgrad på 70 prosent overholdes i perioden. Hvis avdragene var lavere, ville gjeldsgraden vært høyere.



**Figur 4-4 Kapitalutgifter som andel av kommunens frie disponible inntekter.**

### Disposisjonsfond

Størrelsen på disposisjonsfondet gir uttrykk for hvor stor økonomisk buffer kommunen har i sin løpende drift, og dermed hvor stor økonomisk handlefrihet kommunen har.

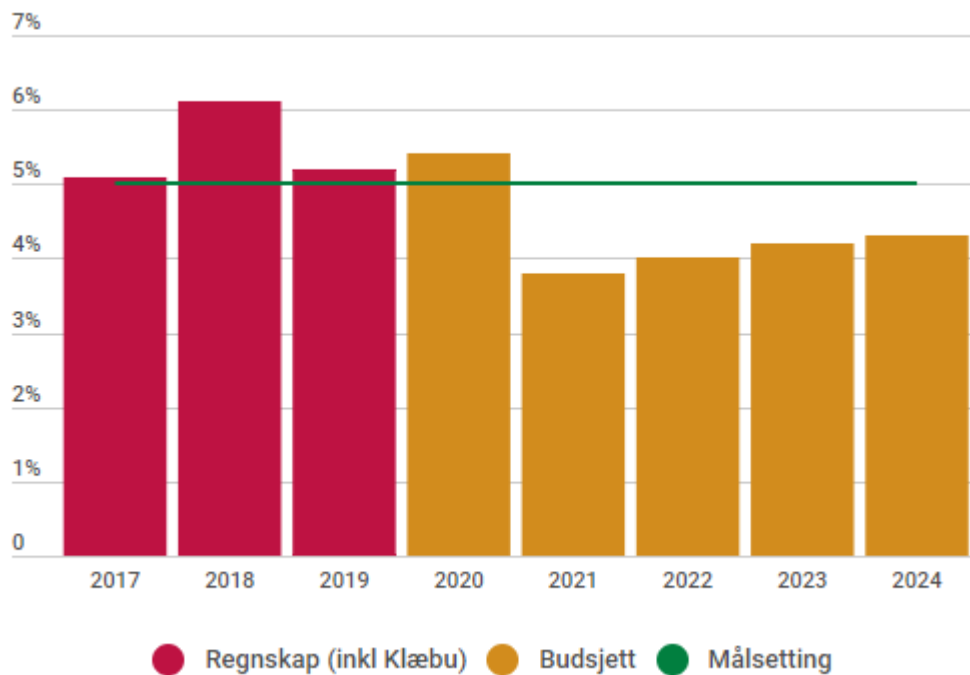
Med disposisjonsfond mener Kommunedirektøren kommunens sentrale disposisjonsfond, uten foretak og IKS og uten bufferfondet til Trondheim kommunes kraftfond. Sistnevnte fond defineres som disposisjonsfond i regnskapet.

Et disposisjonsfond gjør kommunen i stand til å håndtere midlertidige svingninger i økonomien, for eksempel inntektssvikt eller uforutsette utgifter. I tillegg gir det kommunen mulighet til å ta riktig risiko i forvaltningen av Trondheim kommunes kraftfond (TKK) og i forvaltningen av kommunens pensjonsmidler. Forventet avkastning i kraftfondet og Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP) øker når aksjeandelen øker. Et disposisjonsfond av en viss størrelse gjør det mulig å oppnå bedre avkastning.

Trondheim kommunes disposisjonsfond forventes å være om lag 897 millioner kroner ved utgangen av 2020, eller 5,4 prosent av driftsinntektene. Dette inkluderer også Kommunedirektørens forslag i formannskapssak 309/20 om å bruke 33,5 millioner kroner av disposisjonsfondet i 2020 til å betale kommunen ut av leiekontrakten til Vistamar.

I Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2021-24 ligger det til grunn at disposisjonsfondet reduseres til 3,8 prosent i 2021, og 4,1 prosent i gjennomsnitt for hele perioden. Årsaken til nedgangen er at bruken av fondet er betydelig større enn avsetningene i 2021. Kommunedirektøren foreslår at disposisjonsfondet benyttes til å finansiere bl. annet utgifter til flyktninger, smitteverntiltak, ny taksering av eiendommer til eiendomsskatt og utgifter som skyldes koronapandemien. I tillegg foreslår Kommunedirektøren en årlig avsetning

for å gradvis bygge opp disposisjonsfondet igjen. Kapittel 4.3 inneholder for en oversikt over bruk og avsetning til disposisjonsfondet i 2021.



Figur 4-5 Disposisjonsfondet i prosent av driftsinntektene.

## 4.4 Forslag til driftsbudsjett 2021 og økonomiplan for 2022-2024

### 4.4.1 Innledning

Koronapandemien har påvirket kommunenes økonomi i 2020 og vil også gjøre det i 2021. I forslag til budsjett 2021 er det derfor innarbeidet en avsetning på til sammen 210 millioner kroner for å ta høyde for merutgifter og mindreinntekter som følge av pandemien.

Kommunedirektøren foreslår at det budsjetteres med at store deler av merutgiftene finansieres med bruk av disposisjonsfond og forventning om økte inntekter fra staten.

Nesten 80 prosent av driftsrammene til tjenesteområdene vil i 2021 bli benyttet til områdene oppvekst og utdanning og helse og velferd. Forventning om strammere rammer framover gjør at vi i mindre grad enn tidligere kan finansiere økninger i tjenestetilbud med økte inntekter. I arbeidet med å utvikle tjenestetilbudet må vi derfor se på hvordan ressursene kan utnyttes best mulig innenfor de ulike sektorene. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å øke driftsrammene til helse- og omsorg i tråd med eldreplanen i økonomiplanperioden. For å nå målsettingene i eldreplanen foreslår derfor Kommunedirektøren å redusere dekningsgraden på heldøgns omsorg gjennom å styrke tjenester til hjemmeboende. Forslag til prioriteringer innenfor de ulike sektorene er omtalt i kapitlene om tjenesteområdene.

I dette kapittelet gis det en kort omtale av regjeringens forslag til statsbudsjett for 2021. Videre presenteres anslag på endring i Trondheim kommunes driftsinntekter og driftsutgifter i perioden 2021-2024. Kapitlet inneholder videre Kommunedirektørens forslag til disposisjoner og tiltak i kommende økonomiplanperiode. Videre presenteres oversikter over hva som foreslås

innarbeidet av størrelser som gjelder flere tjenesteområder, for eksempel pensjonskostnader, kapitalkostnader, kompensasjon for merutgifter på grunn av befolkningsendringer, effektiviserings- og innsparingskrav. I kapitlet omtales også forslag til endring i driftsrammer som er spesielle for noen tjenesteområder.

Alle tall i driftsbudsjettet er i 2021-kroner. Det betyr av vedtatt budsjett 2020 er prisjustert til 2021-nivå (med en anslått deflator på 2,7 prosent). Alle endringer som beskrives er i forhold til vedtatt budsjett 2020. Med vedtatt budsjett menes vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019.

#### 4.4.2 Regjeringens forslag til statsbudsjett

Regjeringen la 7. oktober fram forslag til statsbudsjett for 2021. Regjeringen foreslår at kommunene får en vekst i de frie inntektene på 1,6 milliarder kroner i 2021, beregnet fra anslått inntektsnivå i revidert nasjonalbudsjett (RNB). Som frie inntekter regnes skatt på inntekt og formue og rammetilskudd. Regjeringen begrunner 100 millioner kroner av veksten i frie inntekter med satsing på barn og unges psykiske helse.

Anslaget på kommunenes skatteinntekter ble betydelig nedjustert i revidert nasjonalbudsjett som følge av Korona-pandemien. Regjeringen foreslår å kompensere dette med et særskilt tillegg på 1,15 milliarder kroner i 2021. Dette, sammen med at lønns- og prisveksten (deflatoren) blir lavere enn budsjettet i 2020, bidrar til at kjøpekraften til skatteinntektene opprettholdes inn i 2021, sammenlignet med opprinnelig statsbudsjett i 2020.

Rammetilskuddet i RNB var, korrigert for oppgaveendringer, lik nivået i vedtatt statsbudsjett. Det betyr at rammetilskuddet ikke er korrigert ned som følge av redusert deflator i 2020.

Regjeringens forslag til vekst i frie inntekter skal dekke endrede kostnader som følge av befolkningsutvikling og pensjon. Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) anslår at det vil koste 0,9 milliarder kroner å opprettholde tjenestetilbudet til blant annet skole, barnehage og helse- og omsorgstjenester med uendret standard og produktivitet etterhvert som vi blir flere innbyggere. Kommunedirektøren anslår at Trondheim kommune vil få økte demografiutgifter på om lag 90 millioner kroner i 2021.

Regjeringen anslår i statsbudsjettet en nedgang i kommunesektorens samlede pensjonskostnader i 2020 på rundt 1,7 milliarder kroner sammenliknet med anslaget i statsbudsjettet for 2020. Veksten i pensjonskostnadene fra 2020 til 2021 anslås til om lag 600 millioner kroner. Regjeringen sier at veksten i pensjonskostnadene for 2020 og 2021 må ses i sammenheng. Trondheim kommune, har i likhet med andre kommuner, hatt lavere pensjonskostnader enn budsjettet i år. Kommunedirektøren anslo i 2. økonomirapport at Trondheims samlede pensjonskostnader ville bli om lag 40 millioner kroner lavere enn budsjettet i 2020. Veksten fra 2020 til 2021 anslås til om lag 13 millioner kroner. Anslaget på pensjonskostnader i 2021 er betydelig nedjustert sammenlignet med anslaget for 2021 i økonomiplanen for 2020 til 2023. Dette er nærmere omtalt i kapittel 5.

Regjeringen foreslår i forslag til statsbudsjett 2021 å øke innslagspunktet for å motta tilskudd til ressurskrevende tjenester til 1 430 000 millioner kroner. Dette er en økning ut over det som følger av anslått lønnsvekst på 46.000 kroner per bruker. Trondheim kommune taper om lag ni millioner kroner på dette.

Regjeringen sier i forslaget til statsbudsjett at kommunesektoren skal kompenseres for merutgifter og mindreinntekter i forbindelse med virusutbruddet. Fredag 16. oktober la KMD

og KS fram en [rapport om merutgifter og tap av inntekter i kommunene som følge av koronapandemien](#). KMD og KS er enige om at det ser ut til at kommunesektoren så langt er kompensert i 2020, men at det er variasjoner mellom kommunene og at smitteutviklingen framover vil påvirke tallene. Regjeringen vil i forbindelse med nysalderingen av statsbudsjettet for 2020 komme med en ny vurdering av merutgifter, inntektsbortfall og eventuelle behov for justeringer i bevilgningene til kommunesektoren i 2020.

Regjeringen vil i løpet av november legge fram et tilleggsnummer til Prop. 1 S (2020–2021) med foreløpige anslag for merutgifter og mindreinntekter for kommunesektoren i 2021, med tilhørende bevilgningsforslag.

For nærmere omtale vises det til [Kommunal- og moderniseringsdepartementets forslag til statsbudsjett](#).

### 4.4.3 Frie disponible inntekter

Tabell 4-2 viser anslag på utviklingen i frie disponible inntekter i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020. Kommunedirektøren anslår at kommunens frie disponible inntekter reduseres med 64 millioner kroner i 2021. Inntektsreduksjonen har i hovedsak sammenheng med reduksjon i flyktningeinntekter og at reformstøtten var et engangstilskudd i 2020.

**Tabell 4-2. Utvikling i inntekter. Endring sammenlignet med budsjett 2020. Tall i millioner kroner. Negative tall er økte inntekter, positive tall er reduserte inntekter.**

	Budsjett 2020	2021	2022	2023	2024
Frie inntekter (skatt og rammetilskudd)	-10 944	-97	-149	-240	-346
Eiendomsskatt	-751	-10	-10	-10	-10
Flyktningeinntekter	-382	110	180	180	180
Refusjonsordning ressurskrevende tjenester	-211	6	3	0	-2
Vertskommunetilskudd	-13	1	1	1	1
Rentekompensasjonsordninger	-47	21	19	17	17
Reformstøtte	-34	34	34	34	34
<b>Sum</b>	<b>-12 381</b>	<b>64</b>	<b>78</b>	<b>-18</b>	<b>-126</b>

\* Vedtatt budsjett for frie inntekter 2020 er korrigert for at kommunen anslår å spare om lag 160 millioner kroner på lavere pris- og lønnsvekst i 2020 enn lagt til grunn i opprinnelig vedtatt budsjett for 2020.

#### Frie inntekter

Kommunens frie inntekter består av en andel av skatt på inntekt og formue fra privatpersoner bosatt i kommunen og rammetilskudd tildelt fra staten, og fordeles gjennom inntektssystemet for kommunene. Frie inntekter er midler kommunene kan disponere fritt uten andre føringer fra staten enn lover og regler.

Kommunens frie inntekter anslås utgjøre 11,04 milliarder kroner i 2021. Dette er en økning på om lag 97 millioner kroner sammenlignet med opprinnelig vedtatt budsjett for 2020. I anslaget på vekst i frie inntekter er vedtatt budsjett for 2020 korrigert for at lavere pris- og lønnsvekst i 2020 enn opprinnelig lagt til grunn gir kommunen et økt handlingsrom på om lag 160 millioner

kroner. I framstillingen i dette kapitlet er det hensyntatt ved at vedtatt budsjett for frie inntekter i 2020 er justert ned med om lag 160 millioner kroner som skyldes lavere pris- og lønnsvekst.

Rammetilskuddet består i hovedsak av et innbyggertilskudd, utgiftsutjevning, inntektsutjevning, regionalpolitisk begrunnede tilskudd og andre mindre tilskuddsordninger. Trondheim kommune mottar i tillegg storbytilskudd og et tilskudd som tildeles kommuner med høy befolkningsvekst. Gjennom *utgiftsutjevningen* i inntektssystemet foretas det omfordeling av inntekt fra såkalt lettetdrevne til tungdrevne kommuner. Kommunenes utgiftsbehov beregnes med utgangspunkt i en kostnadsnøkkel som består av et sett med kriterier som skal si noe om alderssammensetningen i kommunen, bosettingsmønster, levekår og andre strukturelle forhold. Kriteriedata som brukes for å beregne kommunens utgiftsbehov oppdateres årlig. *Inntektsutjevningen* i inntektssystemet er en mekanisme for utjevning av de løpende skatteinntektene (unntatt eiendomsskatt). Endringer i skatteinntekter, både lokalt og nasjonalt, vil dermed raskt påvirke nivået på rammetilskuddet gjennom inntektsutjevningen. Kommunedirektøren baserer seg på finansdepartementets skatteanslag for landet for å anslå kommunens skatteinntekter og det inntektsutjevvende tilskuddet.

Det er gjort nærmere rede for hva som er lagt til grunn for anslaget på rammetilskudd og skatteinntekter i avsnittet om grunnlaget for budsjetteringen. For nærmere omtale om inntektssystemet for kommunene vises det til Grønt hefte ([beregningsteknisk dokumentasjon til Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjettproposisjon](#)).

### **Eiendomsskatt**

Trondheim har budsjettert med 761 millioner kroner i inntekt fra eiendomsskatt i 2021. Høyere inntekter enn budsjettert i 2020 er hovedårsaken til at Kommunedirektøren budsjetterer med en reell økning i eiendomsskatten. For omtale av hvilke konsekvenser endringer i eiendomsskatteloven har for kommunen vises det til kapittel 6.

### **Flyktningeinntekter**

Flyktningeinntektene anslås å bli 110 millioner kroner lavere i 2021 enn budsjetterte inntekter i 2020. Reduksjonen har sammenheng med langt lavere antall bosatte flyktninger i 2018 - 2020 enn tidligere år. Sammenlignet med årene 2015 til 2017 hvor det var en årlig bosetting på rundt 650 personer er det bosatt langt færre de siste årene. Anslaget i årene fremover er i underkant av 200 flyktningebosettinger årlig. Dette innebærer ytterligere fall i inntektene for årene 2022-2024. Kommunedirektøren vil understreke at det er usikkerhet knyttet til hvor mange flyktninger kommunen vil motta.

### **Refusjonsordning ressurskrevende tjenester**

Alle kommuner som yter helse- og omsorgstjenester til særlig ressurskrevende brukere kan søke om delvis refusjon for direkte lønnsutgifter til disse tjenestene. Regjeringen foreslår i statsbudsjettet at kommunene i 2021 skal få kompensasjon for 80 prosent av lønnsutgiftene utover 1 430 millioner kroner per bruker.

Kommunedirektøren har budsjettert med at vi vil motta 205 millioner kroner i refusjon i 2021. Dette er en reduksjon på seks millioner kroner sammenlignet med budsjetterte inntekter for 2020. Reduksjonen har sammenheng med at innslagspunktet for når kommunene får kompensert sine utgifter, er blitt flyttet oppover. Vi forventer at tilskuddet vil øke mot slutten av perioden som følge av økning i antall brukere.



### Vertskommunetilskudd

Kommunedirektøren har budsjettet med at Trondheim kommune vil motta 11 millioner kroner i vertskommunetilskudd i 2021, det vil si en reduksjon på en million kroner fra 2020.

Vertskommunetilskuddet tildeles kommuner som etter HVPU-reformen i 1991 overtok ansvaret for beboere hjemmehørende i andre kommuner.

### Rentekompensasjonsordninger

Kommunene får dekket deler av sine rentekostnader til investeringer i ulike formålsbygg. Dette gjelder skolebygg, omsorgsboliger, sykehjem og kirkebygg. Tilskuddet til ordningene for omsorgsboliger og sykehjem kompenserer også for kommunens avdragsutgifter. De statlige rentekompensasjonsinntektene har Kommunedirektøren anslått til 27 millioner kroner i 2021, 21 millioner kroner lavere enn i 2020. Reduksjonen har sammenheng med lavere rente.

### Reformstøtte

Reformstøtten var et engangstilskudd vi fikk i 2020 i forbindelse med kommunesammenslåingen.

## 4.4.4 Endring i utgifter og inntekter

Tabell 4-3 gir en oppsummering av Kommunedirektørens forslag til utgiftsendringer og inntektsendringer som omfatter flere tjenesteområder. Dette er for eksempel utgifter som følger av befolkningsvekst, pensjonskostnader, kapitalkostnader og avsetning for å håndtere koronapandemien i 2021.

**Tabell 4-3. Utvikling i utgifter som er felles for flere tjenesteområder. Tall i millioner kroner. Negative tall er reduserte utgifter eller økte inntekter.**

	2021	2022	2023	2024
Befolkningsvekst	92,9	203,5	292,5	394,7
Pensjonskostnader	-32,3	-23,2	3,4	24,8
Kapitalkostnader, inkl utbytte	13,7	28,5	66,8	95,2
Tiltak i vedtatt handlings- og økonomiplan	-59,9	-265,9	-271,7	-271,7
Oppgaveendringer/tekniske endringer	-45,6	-14,1	-28,4	-35,5
Endret bruk av/avsetning til disposisjonsfond	-158,0	40,7	86,3	78,8
Koronapandemien	210,4	35	5	5
Refusjon for utgifter til TISK	-70			
Usikkerhetsavsetning	30,0	30,0	30,0	30,0
<b>Sum</b>	<b>-18,7</b>	<b>34,5</b>	<b>183,9</b>	<b>321,3</b>

### Befolkningsvekst

Befolkningsvekst og demografiske endringer vil føre til økte utgifter i økonomiplanperioden. Med utgangspunkt i befolkningsprognoser fra juni 2020 har Kommunedirektøren anslått at befolkningsvekst og endringer i befolknings sammensetningen vil gi kommunen en merutgift på 93 millioner kroner i 2020. Beløpet øker til 395 millioner kroner i 2024. Dette er nærmere omtalt i kapittel 32.

## Pensjonskostnader

Pensjonskostnadene forventes å reduseres med 32 millioner kroner fra opprinnelig vedtatt budsjett for 2020 til 2021. Dette skyldes lavere lønns- og trygdeoppgjør i 2020 og forventning til dette oppgjøret i 2021, enn hva som var forutsatt i budsjett 2020. Det er en økning i egenkapitaltilskuddene til Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP) og Kommunal landspensjonskasse (KLP). Kapittel 5 gir en nærmere beskrivelse av de budsjetterte kostnadene.

## Kapitalkostnader og endret utbytte

Kapitalkostnadene vil med Kommunedirektørens forslag øke med om lag 14 millioner kroner fra 2020 til 2021. Økningen skyldes at avdragsutgiftene øker og at renteinntektene synker. Handlingsregelen for kapitalutgifter sier at kapitalutgiftene skal utgjøre åtte prosent av frie disponible inntekter. Med Kommunedirektørens forslag vil kapitalutgiftene utgjøre 7,5 prosent i 2021, og gradvis trappes opp mot åtte prosent av frie disponible inntekter i 2024.

Endring i utbytte som følge av koronapandemien er omtalt i avsnittet om koronapandemien.

## Tiltak på tjenesteområdene i vedtatt økonomiplan, eksklusive kompensasjon for demografi

I handlings- og økonomiplanen for 2020-2023 er det vedtatt tiltak på tjenesteområdene som både gir økte og reduserte utgifter i planperioden. Vedtatte tiltak i økonomiplanen gir samlet en utgiftsreduksjon på 60 millioner kroner i 2021 og 272 millioner kroner i 2023. Reduksjonen har blant annet sammenheng med at det i vedtatt økonomiplan var budsjettert at lavere bosetting av flyktninger skulle redusere kommunenes utgifter med om lag 100 millioner kroner fra 2020 til 2023. I vedtatt økonomiplan var det, i tillegg til generelle innsparingskrav, også budsjettert med at kommunen fra 2020 til 2023 skulle spare til sammen 25 millioner kroner på reduksjon i innkjøp, reiser og innleie av arbeidskraft. I vedtatt økonomiplan var det videre lagt inn engangsmidler til kvalifisering og velferd i 2020 for at området skulle tilpasse seg en situasjon fra tidlig til sen integrering av flyktninger. Det var lagt opp til at midlene skulle reduseres og avvikles i løpet av økonomiplanperioden.

## Endret bruk av/avsetning til disposisjonsfond

Trondheim kommune har i 2020 budsjettert med å bruke til sammen 27 millioner kroner av disposisjonsfondet på ulike forhold. Kommunedirektøren foreslår å redusere disposisjonsfondet med 185 millioner kroner i 2021 for å finansiere ulike forhold. Dette er en økning i bruk av disposisjonsfond på 158 millioner kroner sammenlignet med 2020.

Kommunedirektøren foreslår å bruke disposisjonsfondet til følgende i 2021:

- 115 millioner kroner til å finansiere økte utgifter som følger av koronapandemien
- 9,8 millioner kroner å finansiere reguleringsarbeid og ny ishall på Klett.
- 15 millioner kroner til å foreta ny taksering av grunnlaget for beregning av eiendomsskatt. 20 millioner kroner foreslås brukt i 2022.
- Lavere bosetting av flyktninger gir, jf omtale over, lavere flyktningeinntekter. Det er utfordrende å ta ned utgiftene like raskt som inntektene. Kommunedirektøren budsjetterer derfor med å finansiere 10 millioner kroner av inntektsbortfallet med bruk av disposisjonsfond i 2021. Dette kommer i tillegg til fjorårets handlings- og økonomiplan, hvor det også ble budsjettert med 10 millioner kroner til å finansiere å finansiere sosialhjelpsutgifter og kvalifiseringstiltak for flyktninger.
- 1 millioner kroner til renovering av Olavshallen
- I budsjett 2020 ble 18 millioner kroner av reformstøtten kommunen fikk i forbindelse med kommunesammenslåingen 1.1.2020 avsatt på disposisjonsfond for bruk i 2021. Midlene ble

brukt til å balansere handlings- og økonomiplanen i 2020-2023. I samsvar med bystyrets beslutning er det budsjettert med bruk av midlene i 2021.

- I vedtatt økonomiplan for 2020-2023 ble disposisjonsfondet brukt som et virkemiddel for å få stabil utvikling i driftsrammene til tjenesteområdene. For 2021 er det i vedtatt plan budsjettert med å bruke om lag 50 millioner kroner av disposisjonsfondet på å finansiere ulike forhold på driftsbudsjettet. I 2020, 2022 og 2023 ble det budsjettert med en tilsvarende avsetning på disposisjonsfondet. Samlet i perioden 2020-2023 påvirket derfor dette ikke størrelsen på disposisjonsfondet.
- 15 millioner kroner i et midlertidig lån til Helseplattformen. Dette er en investeringskostnad, og vil derfor ikke påvirke driftsbudsjettet.

I tillegg foreslår Kommunedirektøren å avsette 27 millioner kroner i 2021 for å styrke disposisjonsfondet.

Forskjellen fra fjorårets økonomiplan er i hovedsak at nivået på avsetningene fra Trondheim kommunes kraftfond er redusert og uttak av disposisjonsfondet til å finansiere merutgifter som følge av koronapandemien er så omfattende at størrelsen på disposisjonsfondet forventes å bli redusert i perioden.

### Oppgaveendringer

I Kommunedirektørens forslag til driftsrammer til tjenesteområdene er det tatt høyde for endringer i oppgaver og endring i finansiering fra et år til et annet.

Nye endringer (som ikke er innarbeidet i vedtatt økonomiplan) er blant annet:

- Staten overtar i 2021 ansvaret for den kommunale delen av tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke. Driftsrammen til tjenesteområde kirke og gravlunder reduseres derfor med 12,7 millioner kroner.
- Finansieringen av frivillighetsentraler overføres fra rammetilskudd til et øremerket tilskudd i 2021. Netto driftsrammen til helse- og omsorg reduseres som følge av dette med 6 millioner kroner.
- Regjeringen foreslår å nedjustere pensjonstilskuddet til private barnehager fra 1. januar 2021. Årsaken er at private barnehager i gjennomsnitt har lavere pensjonsutgifter enn de får tilskudd til. For å skjerme barnehager med svak økonomi foreslår regjeringen å innføre en overgangsordning med gradvis reduksjon i pensjonstilskuddet for enkeltstående barnehager. Samlet anslås dette å gi Trondheim kommune en mindreutgift på 5,7 millioner kroner i 2021, økende til 9,7 millioner kroner i 2024. Driftsrammen til barnehager er redusert tilsvarende.

### Koronapandemien

Koronapandemien vil påvirke kommunens økonomi i 2021. I forslag til budsjett 2021 er det derfor innarbeidet en avsetning på til sammen 210 millioner kroner for å ta høyde for merutgifter og mindreinntekter som følge av pandemien, jf tabell under. Merutgifter og mindreinntekter er budsjettert innenfor flere tjenesteområder.

**Tabell 4-4. Avsetning til koronapandemien. Tall i millioner kroner. Positivt tall er økte utgifter eller reduserte inntekter**

	2021	2022	2023	2024
TISK	70			
Beredskapslager smittevernutstyr	20,0	10,0	5,0	5,0

Sosialhjelp	55,0	25,0	0,0	0,0
Redusert utbytte	7	0	0	0
Reduserte parkeringsinntekter	5,0			
Habiliterings- og avlastningstilbud til barn og unge med nedsatt funksjonsevne	3,4			
Usikkerhet	50			
<b>Sum</b>	<b>210,4</b>	<b>35</b>	<b>5</b>	<b>5</b>

### TISK (testing-isolering-smittesporing-karantene)

Det er et mål at kommunene skal kunne teste 1,5 prosent av befolkningen per uke i perioder med liten forekomst av tilstander med symptomer forenlig med covid-19 og at kapasiteten ved behov raskt skal kunne økes til fem prosent ved høy forekomst av tilstander med covid-lignende symptomer. Regjeringen anbefaler at kommunene i første omgang opprettholder beredskapen på dette området til sommeren 2021. Trondheim kommunes kostnad til dette for første halvår i 2021 anslås til om lag 70 millioner kroner. Regjeringen har varslet at kommunene vil få kompensasjon for utgifter til TISK. Kommunedirektøren har derfor budsjettert med en tilsvarende økning i inntekter.

### Beredskapslager smittevernutstyr

Erfaringer fra den pågående koronapandemien har vist hvor sårbare vi er med begrenset tilgang til smittevernutstyr. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 20 millioner kroner i 2021 for etablering av et lokalt beredskapslager, 10 millioner i 2022 og fem millioner kroner i 2023 og 2024. Store deler av utgiftene er foreslått finansiert med bruk av disposisjonsfond. Fem millioner kroner er hvert år forutsatt finansiert av kommunens frie disponible inntekter.

### Sosialhjelp

Når antall bosatte flyktninger går ned går også statlige integreringstilskudd ned. Det har vært vanskelig å ta ned aktivitetsnivået innenfor kvalifisering og velferd i takt med at antall flyktninger som utløser integreringstilskudd går ned. Det har blant annet sammenheng med at det har vært en økning i sosialhjelpsutgiftene. I vedtatt økonomiplan var det budsjettert med omstillingsmidler i en periode for at aktiviteten innenfor området skulle tilpasses en situasjon med lavere inntekter. Planen var at midlene skulle reduseres i 2021 og avvikles helt i 2022. Vi forventer at koronapandemien vil gi et vanskeligere arbeidsmarked og høyere sosialhjelpsutgifter. Det kan derfor ta lengre tid enn tidligere antatt å tilpasse seg en situasjon med lavere inntekter. Kommunedirektøren foreslår derfor at kvalifisering og velferd tildeles mer midler i 2021 og 2022 enn lagt til grunn i vedtatt økonomiplan. Kommunedirektøren foreslår i tillegg at det budsjetteres med fem millioner kroner i økte sosialhjelpsutgifter de første seks månedene i 2021 som følge av at utgifter til internett ikke skal inngå som en del av livsoppholdssatsen under koronapandemien.

### Redusert utbytte fra heleide aksjeselskaper

Koronapandemien har vært utfordrende for Trondheim kino. Kommunedirektøren foreslår derfor å redusere forventning til utbytte fra Trondheim kino AS fra ni til to millioner kroner i 2021.

### Reduserte parkeringsinntekter

Trondheim kommune har hatt lavere parkeringsinntekter enn budsjettert hittil i år som følge av koronapandemien. Vi antar at dette vil vedvare i 2021, og har derfor budsjettert med at pandemien vil redusere inntektene med fem millioner kroner i 2021.

### Habiliterings- og avlastningstilbud til barn og unge med nedsatt funksjonsevne

Smitteverntiltakene i forbindelse med utbruddet av covid-19 har gitt økt belastning for pårørende av barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen foreslår i forslag til statsbudsjett å øke rammetilskuddet med 100 millioner kroner som en engangsbevilgning begrunnet med behovet for et godt habiliterings- og avlastningstilbud til barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Trondheim kommune tildeles 3,5 millioner kroner. Dette er innarbeidet i anslag på rammetilskudd over. Kommunedirektøren foreslår at driftsrammen til barne- og familietjenesten økes tilsvarende for 2021.

### Usikkerhet i forhold til smittesituasjonen

Koronapandemien har i 2020 gitt kommunen både økte utgifter og reduserte inntekter. Statens kompensasjonsordninger, lavere kapitalkostnader og en betydelig innsats fra medarbeidere i kommunen har bidratt til at Trondheim kommune likevel ser ut til å få et mindreforbruk i 2020. Kommunedirektøren foreslo i 2. økonomirapport at mindreforbruk blir satt av på disposisjonsfond for å finansiere utgifter som følge av pandemien i 2021. Det er usikkert hvor store merutgiftene og mindreinntektene vil bli i 2021. Kommunedirektøren foreslår at det foreløpig budsjetteres med en avsetning på 50 millioner kroner for å finansiere utgiftsøkning og inntektsreduksjoner innenfor tjenesteområdene som følge av pandemien. Avsetningen er foreslått finansiert med bruk av disposisjonsfond. Vil vil vurdere dette på nytt etter at regjeringen har lagt fram tilleggsnummeret til 2021-budsjettet i november måned.

### Generell usikkerhetsavsetning

Koronapandemien gjør at det er større usikkerhet om både utviklingen i inntekter og utgifter neste år. Det er også fortsatt usikkerhet knyttet til effekten av årets lønnsoppgjør. Lønnsforhandlingene for legeföreningen er ikke avsluttet og Norges sykepleierforbund og Utdanningsforbundet godtar ikke resultatet fra de sentrale lønnsforhandlingene. Endringer i de sentrale rammene kan føre til at kostnadene til lønnsoppgjøret blir høyere enn budsjettert.

### Kommunedirektøren har samlet budsjettert med en usikkerhetsavsetning på 30 millioner kroner hvert år i perioden.

#### Endringer i driftsrammer som er spesielle for noen tjenesteområder

Tabell 4-5 viser Kommunedirektørens forslag til endring i driftsrammer som er spesielle for noen tjenesteområder.

**Tabell 4-5. Andre utgiftsøkninger innenfor tjenesteområdene. Tall i millioner kroner. Negative tall er reduserte utgifter eller økte inntekter.**

	2021	2022	2023	2024
Pensjonskostnader lærlinger	8,9	8,9	8,9	8,9
Reduserte utgifter til mottak av flyktninger	-68,8	-68,8	-78,8	-78,8
Økt utredningspott	3,0	3,0	3,0	3,0
Ny fastlegeordning	14,2	14,2	14,2	14,2
Klimatiltak	4,8	1,2	1,2	0,6

Tiltak innenfor kultur, idrett og næring	14,0	1,0	0,6	0,3
Husleie	6,0	6,0	6,0	6,0
Forsikring	8,5	8,5	8,5	8,5
Harmonisering lønnsnivå	1,0	1,0	1,0	1,0
Nytt direktørområde	2,5	2,5	2,5	2,5
Barne og unge sin psykiske helse	3,5	3,5	3,5	3,5
Diverse	7,1	10,0	9,6	13,9
<b>Sum</b>	<b>4,7</b>	<b>-9,0</b>	<b>-19,8</b>	<b>-16,4</b>

### Pensjonskostnader lærlinger

Fra 1. januar 2020 ble lærlinger og lære kandidater omfattet av pensjonsordningen for verdiskapningstiden, noe som har gitt kommunen en merutgift på om lag ni millioner kroner i 2020. Det er ikke avsatt midler til å dekke denne merutgiftene i kommende økonomiplanperiode. Kommunedirektøren foreslår at det settes av midler til dette.

### Reduserte utgifter til mottak av flyktninger

Lavere bosetting av flyktninger antas å redusere kommunenes utgifter i økonomiplanperioden. I vedtatt økonomiplan var det lagt til grunn at utgiftene skulle reduseres med om lag 30 millioner kroner fra 2020 til 2021, økende til i overkant av 100 millioner kroner fra 2020 til 2023. Kommunedirektøren antar at bosettingen av flyktninger blir enda lavere enn lagt til grunn i vedtatt økonomiplan. Kommunedirektøren har derfor redusert driftsrammene med ytterligere 69 millioner kroner i 2021, økende til 79 millioner kroner i 2023. For nærmere omtale vises det til kapittel 14 om flyktninger.

### Økt utredningspott

I de to siste årene har det blitt satt av tre millioner kroner under sentralt plasserte bevilgninger til å gjennomføre ulike typer utredninger. Behovet for midler har vært større enn avsatt bevilgning de to siste årene. Kommunedirektøren foreslår derfor at bevilgningen økes fra tre til seks millioner kroner i 2021, jf nærmere omtale i kapittel 5.

### Tilskudd til fastleger

Et av tiltakene for å sørge for rekruttering og stabilitet i fastlegeordningen er endret innretning av basistilskuddet til fastleger og et grunntilskudd til fastleger med færre enn 500 nnbyggere på sin liste dersom listetaket er på 500 eller mer. Basistilskuddet har fått et knekkpunkt-tillegg på 78 kroner per pasient per år for inntil 1000 innbyggere på listen. Tiltakene antas å gi Trondheim kommune en merutgift på 14,2 millioner kroner. Kommunesektoren har fått kompensasjon for merutgiften gjennom en økning i rammetilskuddet.

### Klimatiltak

Tiltakene gjelder mer-kostnader knyttet til overgang til HVO-diesel for egne kjøretøy, dialogkonferanser knyttet til krav for fossil- og utslippsfrie byggeplasser for både større investeringsprosjekt og for mindre entreprenører, gjenbruk av byggematerialer og utredningsarbeid med nullutslippsbydeler (Nyhavna, Sluppen og Campus).

### Tiltak innenfor kultur, idrett og næring

Det er vedtatt å bevilge til sammen 90 millioner kroner til Olavshallen i forbindelse med vedlikeholdsetterslep og nødvendige investeringer. Av disse er 1 million kroner å regne som en

driftsutgift i henhold til oppsettet fra Olavshallen AS. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 1 million kroner til dette i 2021.

I forbindelse med NM-veka vinter i Trondheim i 2021 må Trondheim bydrift utføre diverse arbeid og tilrettelegging for å sikre gjennomføring av de ulike øvelsene. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 1,5 million kroner til dette i 2021. I tillegg har kommunen mottatt søknad fra Idrettsrådet i Trondheim om medfinansiering av NM-veka og Idrettsgallaen, hvor det foreslås å bevilge til sammen 0,8 millioner kroner i 2021. Bystyret har vedtatt å igangsette et reguleringsarbeid for en nøktern ishall på Klett, Det ble bevilget inntil 1,5 millioner kroner fra disposisjonsfondet til reguleringsarbeidet og 8,3 millioner kroner til finansiering av nøktern ishall i regi av Leinstrand IL, forutsatt avtale om drift og hallfordeling. Kommunedirektøren foreslår å legge inn til sammen 9,8 millioner kroner til dette i 2021.

Trondheim og Trøndelag har blitt tildelt European Region of Gastronomy for 2022. Eierskapet ligger til Trondheim kommune og Trøndelag fylkeskommune. Fordelingene mellom eierne i hovedprosjektet er ikke helt avklart ut fra dagens situasjon. Gitt en tredeling mellom Trøndelag fylkeskommune, innovasjon Norge og Trondheim kommune foreslår Kommunedirektøren å sette av henholdsvis 0,6, 0,7 og 0,3 million kroner i årene 2021-2023.

### **Husleie**

Kommunens husleieutgifter vil øke i perioden, blant annet på grunn at innflytting i Trondheimsporten 2 (9,9 millioner kroner) samt etableringen av nye barne- og famliesentre (6 millioner kroner). Utgiftene til Trondheimsporten 2 er innarbeidet i vedtatt økonomiplan og ligger i raden konsekvensjustering. Utgifter til nye barne- og famliesentre var ikke hensyntatt i vedtatt økonomiplan.

### **Økte utgifter til forsikring**

Trondheim kommunes utgifter til forsikringer antas samlet å økt med 8,5 millioner kroner fra 2020 til 2021. Dette er nærmere omtalt i kapittel 5.

### **Harmonisering av lønnsnivå**

Bystyret vedtok ved behandlingen av [sak 122/20](#) *Årsrapport og regnskap for 2019 for fellesnemnda for Klæbu og Trondheim kommuner* at alle ansatte fra gamle Klæbu kommune skal inn i samme lønnsstige som ansatte fra gamle Trondheim kommune fra 1. januar 2020. Dette antas å gi en utgiftsøkning på om lag 1 million kroner.

### **Ny direktørstilling**

Fra 1.januar 2021 opprettes det et nytt direktørområde som vil få hovedansvar for kommunens oppgaver knyttet til samferdsel, næring, klima og miljø. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 2,5 millioner kroner til å finansiere ny direktørstilling. For øvrig finansieres det nye direktørområdet med omdisponering av personal- og driftsmidler fra andre områder.

### **Barn og unge sin psykiske helse**

Regjeringen foreslår som nevnt over at kommunene får en vekst i de frie inntektene på 1,6 milliarder kroner i 2021. Av veksten begrunnes 100 millioner kroner med en særskilt satsing på barn og unges psykiske helse. Kommunedirektøren foreslår at Trondheim kommune følger opp dette og at det settes av 3,4 millioner kroner på økt satsing på barn og unge sin psykiske helse fra 2021. Dette er nærmere omtalt i kapitlet om barne- og familietjenester.

## Diverse

Flere mindre endringer gir samlet en netto utgiftsøkning på 7,1 millioner kroner i 2021. Det er blant annet økte utgifter til:

- Trøndelag brann og redningstjeneste IKS
- 110-sentralen
- Gjennomgang av deponier
- Godtgjøring til medlemmer av ungdommens bystyre
- Ny ordning for inntektsgradert foreldrebetaling i SFO

I 2019 belastet de to selvkostområdene plansaker og byggesaker regnskapet til kommunen med 14 millioner. I økonomiplanen er det forutsatt at de to områdene tilbakebetaler dette.

## Handlingsrom

Ved å sammenstille anslaget på utviklingen i kommunens utgifter og inntekter får vi et anslag på kommunens handlingsrom i perioden 2021-2024.

**Tabell 4-6. Anslag på handlingsrom i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner. Negative tall er reduserte utgifter eller økte inntekter.**

	2021	2022	2023	2024
Endring i inntekter	64,2	77,8	-17,9	-126
Endring i utgifter	-13,9	25,5	164,2	304,9
<b>Sum</b>	<b>50,2</b>	<b>103,4</b>	<b>146,3</b>	<b>179</b>

Tabellen viser at etter at endring i utgifter og inntekter er sammenstilt har vi en ubalanse på 50 millioner kroner i 2021 som øker til 179 millioner kroner i 2024.

## Forslag til saldering

Tabell 4-7 viser Kommunedirektørens forslag til saldering.

**Tabell 4-7. Forslag til saldering. Tall i millioner kroner.**

	2021	2022	2023	2024
Ubalanse	50	103	146	179
Generelt effektiviseringskrav	-46	-79	-112	-145
Innsparingskrav tjenesteområdene	-4	-24	-34	-34
<b>Sum</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

I samsvar med tidligere praksis foreslår Kommunedirektøren at det legges inn et generelt effektiviseringskrav på alle enheter. Dette anslås å gi en innsparing på 46 millioner kroner i 2021 som øker til 145 millioner kroner i 2024. For å oppnå balanse er Kommunedirektøren i tillegg nødt til å fordele et mindre innsparingskrav på tjenesteområdene. Dette utgjør kun fire millioner kroner i 2021, men øker til 34 millioner kroner i 2023. Innsparingstiltak som er videreført fra vedtatt handlings- og økonomiplan, vil sammen forslag til nye innsparinger føre til et omstillingsbehov og tvinge fram en mer effektiv bruk av ressursene. For omtale av utviklingen av netto driftsrammer på de ulike tjenesteområdene vises det til kapitlene om tjenesteområdene.



## 4.5 Forslag til investering, finansiering og gjeldsutvikling



### Investeringsutgifter

2021: 2,9 mrd kr

Sum 2021-2024: 9,8 mrd kr

Trondheim kommune har i en periode hatt høy befolkningsvekst. For å kunne tilby gode kommunale tjenester er det foretatt betydelige investeringer. Til tross for dette er investeringsbehovet fortsatt stort.

Tabell 4-8 viser Kommunedirektørens forslag til investeringer i perioden 2021-2024. Kommunedirektøren foreslår investeringer for om lag 9,8 milliarder kroner i planperioden.

Tabell 4-8 Forslag til investeringer. Tall i millioner kroner. Løpende priser.	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Sum 2021-2024
Barnehage	60	57	16	16	149
Skole	328	409	283	101	1121
Barne og familietjenesten	30	20	5	5	58
Helse og velferd	625	610	314	394	1942
Bolig	210	201	176	148	734
Idrett og friluftsliv	262	385	140	18	805
Kunst og kultur	90	25	11	10	136
Kirker og gravlunder	169	80	105	108	463
IT	70	60	71	43	243
Formålstomt	78	65	60	50	253
Eiendomsinvesteringer	40	30	29	30	130
Ubebygde bolig og næringsareal	166	153	141	138	598
Veg	39	40	41	37	157
Vann	230	237	237	242	946
Avløp	259	263	258	258	1038
Avfall	2	2	2	2	8
Byrom parker og grøntanlegg	43	13	13	13	81
Administrasjonsbygg og byrom	5	0	0	0	5
Miljøpakken	200	200	200	200	800
Trondheim parkering	7	4	4	4	18
Maskiner og utstyr	38	40	40	40	158
<b>Sum investeringer</b>	<b>2949</b>	<b>2893</b>	<b>2144</b>	<b>1857</b>	<b>9842</b>

## Investeringer i anleggsmidler

I planperioden 2021-2024 foreslår Kommunedirektøren å investere for om lag 9,8 milliarder kroner.

Det er flere store investeringsprosjekter som avsluttes og flere som starter opp i planperioden. De største prosjektene i planperioden omtales i dette kapitlet. For fullstendig oversikt over alle prosjekter henvises det til de ulike kapitlene for tjenesteområdene. For detaljert oversikt over alle investeringsprosjekter med tilhørende finansiering vises det til kapittel 30.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge om lag 913 millioner kroner for å ferdigstille Risvolla helse og velferdssenter, Klæbu helse- og velferdssenter, Dragvoll sykehjem og Nidarvoll rehabiliteringssenter i perioden. Heimdal helse- og velferdssenter og rehabilitering av Søbstad helsehus påstartes, og det foreslås å bevilge 397 millioner kroner til disse prosjektene i perioden. Kommunedirektøren foreslår i tillegg å bevilge 230 millioner kroner til Helseplattformen i perioden.

Innenfor investeringsområdet idrett og friluftsliv foreslår Kommunedirektøren å bevilge 677 millioner kroner til ulike prosjekter i Granåsen, der ombygging av hoppanlegget har en budsjettert investeringsutgift i perioden på 525 millioner kroner. Det er lagt til grunn statlig tilskudd på 180 millioner kroner for å delfinansiere investeringer i Granåsen. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 40 millioner kroner i planperioden til tursti langs Nidelva til Klæbu. Prosjektet er knyttet til kommunesammenslåingen.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 341 millioner kroner for å ferdigstille Ranheim, Huseby, Stabbursmoen og Lilleby skole. Nidarvoll/Sunnland, Åsheim og Granås skole foreslås startet opp i perioden med bevilgninger på til sammen 641 millioner kroner. Innenfor investeringsområdet barnehage foreslår Kommunedirektøren å benytte 86 millioner kroner for å erstatte Risvolla barnehage. Det planlegges ellers ikke nye kommunale barnehageanlegg i perioden. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 75 millioner kroner i perioden for å ferdigstille Heggstad bofellesskap og kompetansesenter innenfor investeringsområdene barne- og familietjenesten og bolig.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 83 millioner kroner til Olavshallen i 2021 og 2022. Til kjøp av formålstomter foreslår Kommunedirektøren å bevilge 200 millioner kroner i perioden. Investeringer gjennomført av kommunen, og finansiert av Miljøpakken, utgjør 800 millioner kroner i perioden.

## Finansiering av anleggsmidler

Kommunens investeringer har ulike finansieringskilder. Skoler, barnehager, helse- og velferdssenter, idrettsanlegg og andre investeringer knyttet til kommunens tjenesteproduksjon er i hovedsak finansiert av bykassen. Her inngår også midler til å oppgradere kommunens bygningsmasse og til å skaffe tomter til fremtidige nye kommunale bygg. Investeringer knyttet til selvkostområdene (vann, avløp og avfall) og til boliger hvor kommunen mottar husleie omtales som eksternfinansierte investeringer, fordi finansieringskostnaden ikke belaster bykassen. Miljøpakkeprosjekter finansieres i hovedsak med refusjoner, i form av statlige tilskudd og bompenger.

Tabell 4-9 Sum investeringer og finansiering	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Sum 2021-2024
--	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

<b>Investering</b>	<b>2949</b>	<b>2893</b>	<b>2144</b>	<b>1857</b>	<b>9842</b>
Bykassefinansierte lån	1 063	1 368	377	643	3 450
Eksternfinansierte lån	619	562	528	532	2 241
Mva.-kompensasjon	291	314	210	166	981
Refusjoner	281	294	284	278	1 137
Salgsinntekt	182	150	165	150	647
Tilskudd	400	138	509	15	1 062
Realavkastning fra kraftfondet	114	67	72	72	324
<b>Sum finansiering</b>	<b>2 949</b>	<b>2 893</b>	<b>2 144</b>	<b>1 857</b>	<b>9 842</b>

Samlet låneopptak i planperioden er anslått til 5 691 millioner kroner. Av dette utgjør bykassefinansierte låneopptak 3 450 millioner kroner og eksternfinansierte låneopptak 2 241 millioner kroner. Kapitalkostnadene knyttet til bykassefinansierte lån finansieres av kommunenes frie disponible inntekter, mens kapitalkostnadene til eksternfinansierte lån dekkes av gebyr, avgifter og husleie.

Eventuelle forsinkelser av investeringer fra 2020 til 2021 vil øke låneopptaket i 2021, men reduserer forventet gjelds nivå ved inngangen til 2021. Forskyvninger av investeringer er omtalt i andre økonomirapport og innarbeidet i Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan. Behov for eventuelle andre tidsforskyvninger vil bli foreslått i tredje økonomirapport.

Som tabell 4-7 viser foreslår Kommunedirektøren at salg av anleggsmidler skal finansiere 647 millioner kroner av investeringene i perioden. Salg av tomteareal og salg av omsorgsboliger organisert som borettslag og ordinære utleieboliger utgjør den største andelen.

Ulike former for tilskudd utgjør 1 062 millioner kroner. Den største andelen er tilskudd fra Husbanken til sykehjem og boliger. Investeringstilskuddet fra Husbanken skal stimulere kommunene til å fornye og øke tilbudet av plasser i sykehjem og omsorgsboliger for personer med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester. I tillegg vil Trondheim kommune motta et statlig tilskudd fra Kulturdepartementet på 180 millioner kroner til utbygging av Granåsen-anleggene etter at Trondheim fikk tildelt arrangementet VM på ski i 2025. Det er også innarbeidet ulike tilskudd fra tippemidler og private aktører i perioden.

Realavkastningen fra kraftfondet går i sin helhet til finansiering av investeringer. Bruken av kraftfondets realavkastning skjer etterskuddsvis, det vil si at årets avkastningen brukes som egenkapital til kommunens investeringer det påfølgende året.

Momskompensasjon inngår i sin helhet som finansiering av investeringene, og forventes å utgjøre 981 millioner kroner i perioden. Andre refusjoner på 1 137 millioner kroner er knyttet til anleggsbidragsmodellen, Miljøpakken og diverse mindre prosjekter på bolig- og næringsområdet og selvkostområdet.

### Gjeldsutvikling

Med Kommunedirektørens forslag til investeringer forventes kommunens lån til investeringer å øke fra 17,3 milliarder kroner ved inngangen til 2021 til om lag 18,8 milliarder kroner ved utgangen av 2024. Tabell 4-10 viser forventet gjeldsutvikling.

**Tabell 4-10 Gjeldsutvikling. Løpende priser**

	2021	2022	2023	2024
Gjeld til investeringsformål per 1.1	17 292	18 047	18 986	18 825
Låneopptak	1 682	1 929	904	1 175
Lovpålagte minimumsavdrag	-558	-582	-612	-607
Øvrige avdrag	-369	-409	-453	-533
<b>Sum gjeld til investeringsformål per 31.12</b>	<b>18 047</b>	<b>18 986</b>	<b>18 825</b>	<b>18 860</b>

## 4.6 Kommunens låneopptak og netto finansutgifter

I dette kapitlet presenteres Kommunedirektørens forslag til låneopptak og kommunens finansinntekter og finansutgifter. Anslagene er basert på Norges Banks rentebane fra september. Dette omtales nærmere i kapittel 4.6. Låneopptak og kapitalutgifter er i tråd med Kommunaldirektørens forslag til økonomiske måltall som presenteres i kapittel 4.2.



### Kraftfondet

2020: 7,1 mrd



### Investeringslån

2021: 18 mrd  
2024: 18,8 mrd



### Renteutgifter

2021: 291 mill  
2024: 306 mill



### Avdragsutgifter

2021: 927 mill  
2024: 1,05 mrd

**Tabell 4-11 Låneopptak. Beløp i millioner kroner. Løpende priser**

	2021	2022	2023	2024	2021-2024
Investeringslån	1 682	1 929	904	1 175	5 691
Startlån	350	350	350	350	1 400
<b>Sum låneopptak</b>	<b>2 032</b>	<b>2 279</b>	<b>1 254</b>	<b>1 525</b>	<b>7 091</b>

## Investeringslån

For å møte investeringsbehovet i økonomiplanperioden foreslår Kommunedirektøren låneopptak på 1 682 millioner kroner i 2021. Kommunedirektøren foreslår samlet låneopptak til investeringer i økonomiplanperioden på i underkant av 5,7 milliarder kroner.

## Videre utlån – startlån

Kommunedirektøren foreslår en låneramme for startlån på 350 millioner kroner i 2021. Dette er på linje med 2020. Som følge av endringer i forskriften om bruk av lånemidler fra Husbanken er det gitt en fleksibilitet som gir tilgang til å re-utlåne midler som er avdratt ekstraordinært, og dette gjør at rammen kan ligge fast i planperioden. Rammen er fortsatt relativt stor som følge av at Trondheim ligger noe under den nasjonale målsettingen for startlån om at minimum 50 prosent av antall utlån skal gå til barnefamilier. Dersom kommunen skal nå målet om høyere andel barnefamilier må kommunen ha en relativt stor ramme for innlån av startlånsmidler. Det er generelt sett et press på lånemidlene og selv med den budsjetterte lånerammen vil det være nødvendig med en prioritering og en relativt streng praksis på hvem som kan få startlån.

## 4.7 Netto finansutgifter

Netto finansutgifter forventes å øke med 96 millioner kroner i 2021, og med 171 millioner kroner i planperioden. Økningen skyldes i hovedsak økte avdrag. Handlingsregelen for kapitalutgifter sier at kapitalutgiftene skal utgjøre 8 prosent av frie disponible inntekter. Kapitalutgiftene trappes opp slik at de utgjør åtte prosent fra 2024.

**Tabell 4-12 Finansinntekter og utgifter. Beløp i millioner kroner. 2021-kroner**

	Vedtatt 2020	2021	2022	2023	2024
Finansinntekter	-378	-278	-296	-299	-309
Finansutgifter	1 306	1302	1326	1370	1408
<b>Netto finansutgifter</b>	<b>928</b>	<b>1024</b>	<b>1029</b>	<b>1070</b>	<b>1099</b>

### 4.7.1 Finansinntekter

Den viktigste finansinntekten er utbytte fra Trondheim kommunes kraftfond (TKK). Andre finansinntekter er renteinntekter fra bykassens likviditet, videre utlån, startlån, byggelån og utbytte fra kommunens selskaper. De ulike inntektskildene er omtalt under tabellen.

**Tabell 4-13 Finansinntekter. Beløp i millioner kroner. 2021-kroner**

	Vedtatt 2020	2021	2022	2023	2024
Nominell avkastning TKK	-265	-214	-217	-214	-213
Renteinntekter likviditet	-24	-7	-8	-12	-13
Interne renteinntekter byggelån	-17	-12	-13	-6	-8
Utbytte kommunale selskaper	-19	-15	-24	-25	-27
Renteinntekter startlån	-47	-25	-30	-38	-44
Renteinntekter videre utlån	-6	-4	-4	-4	-4
<b>Sum finansinntekter</b>	<b>-378</b>	<b>-278</b>	<b>-296</b>	<b>-299</b>	<b>-309</b>

### **Trondheim kommunes kraftfond (TKK)**

Det er Kommunedirektørens prognose at TKK ved inngangen til 2021 har en samlet kapital på noe over 7 milliarder kroner. Dette etter at TKK er belastet driftskostnader og budsjettert utbytte (realavkastning) for 2020 på henholdsvis 4 og 118 millioner kroner. I tillegg forutsettes det at TKKs aksjeplasseringer gir et tap på 62 millioner i 2020, tilsvarende det tapet som kan observeres på det tidspunktet budsjettet utarbeides - det vil si starten av oktober 2020. TKKs inngangsverdi i 2021 og avkastning i løpet av 2021 er usikker, ikke minst fordi bevegelsene i aksjemarkedet kan bli store.

TKKs budsjetterte nominelle avkastning i 2021 settes til 3 prosent, tilsvarende 214 millioner kroner.

En stor del av TKKs investeringer er rentebærende, og Norges Banks renteprognose fra september 2020 ligger til grunn for den prognostiserte avkastningen på TKKs rentebærende investeringer. Det vil si at TKKs renteavkastning de nærmeste årene antas å bli lavere enn det som har vært tilfellet de siste årene. Videre legges det til grunn at TKKs aksjeandel fra og med 2021 er 20 prosent, opp fra 17 prosent i 2020. Aksjeandelen antas å generere en årlig avkastning på 6,5 prosent, noe det kan være naturlig å forvente over tid - men som likevel er beheftet med stor usikkerhet fra det ene året til det andre.

Et grunnleggende prinsipp ved forvaltningen er at TKKs realverdi skal opprettholdes. Det innebærer at den delen av avkastningen som tilsvarende veksten i konsumprisindeksen (KPI) holdes tilbake i TKK.

Rekkefølgen i disponeringen av TKKs avkastning er at driftskostnadene dekkes først, deretter dekkes budsjettert utbytte til kommunen. Resterende avkastning holdes tilbake i TKK, det vil si avsettes i sin helhet til TKKs bufferfond. Det kan legges til grunn at dette prinsippet gjør at realverdien av TKK opprettholdes. Ikke nødvendigvis fra det ene året til det andre, men over tid.

For å opprettholde TKKs realverdi budsjetteres det i 2021 med en avsetning til TKKs bufferfond på 141 millioner kroner, tilsvarende en vekst i KPI på 2 prosent. Det vil si den prisveksten Norges Bank søker å oppnå gjennom sin pengepolitikk, det såkalte inflasjonsmålet.

En nominell avkastning på 3 prosent og en KPI 2 prosent gir en realavkastning i 2021 på 1 prosent. Fratrasket TKKs driftskostnader gir dette et budsjettert utbytte til kommunen på 69 millioner kroner.

Norges Banks prognose tilsier en svak stigning i den flytende markedsrenten i årene fremover, noe som gir en tilsvarende stigning i avkastningen på TKKs plasseringer med flytende rente. Det følger imidlertid av kommunens finansreglement at en stor del av TKKs renteplasseringer skal ha fast rente, og her er typisk løpetiden lang. Etterhvert som gamle lån med høy fast rente forfaller, må disse reinvesteres i nye lån med betydelig lavere rente - men fortsatt med lang løpetid. Den renten det plasseres på i dag, blir med andre ord liggende uendret i flere år fremover - uavhengig av den flytende markedsrenten. Det betyr at avkastningen på TKKs fastrenteportefølje i løpet av planperioden faller, og fallet tilsvarende omtrent stigningen i plasseringer med flytende rente.

TKKs samlede avkastning antas derfor til å bli liggende stabilt på rundt 3 prosent i hele planperioden.

TKKs budsjetterte avkastning og forslag til disponering fremgår av tabell 4-14.

**Tabell 4-14 Disponering av budsjettert avkastning i TKK. Beløp i millioner kroner. 2021-kroner**

	Vedtatt 2020	2021	2022	2023	2024
Nominell avkastning	-265	-214	-217	-214	-213
Driftskostnader	4	4	4	4	4
Utbytte til investeringer i kommunen, til bruk året etter	114	67	70	68	69
Utbytte til kultur-, nærings- og kollektivfondet året etter	5	3	3	3	3
Til TKKs bufferfond (KPI-avsetning)	142	141	140	139	138

### Likviditet

Kommunen får renteinntekter fra bankinnskudd og fra skattetrekkkonto. Kommunen disponerer renteinntektene, men ikke midlene på skattetrekkkonto. Kommunedirektøren budsjetterer med en gjennomsnittlig likviditet på 900 millioner kroner og et gjennomsnittlig nivå på skattetrekkkonto på 250 millioner kroner. Dette gir budsjetterte renteinntekter på 7 millioner kroner i 2021, som øker til 13 millioner kroner i 2024.

### Byggelånsrenter

Byggelånsrenter belastes de kommunale byggeprosjektene i byggeperioden og inntektsføres bykassen. Kommunedirektøren foreslår at det budsjetteres med inntekter fra byggelånsrenter på 12 og 13 millioner kroner i henholdsvis 2021 og 2022. Utviklingen i planperioden følger investeringskostnadene, og som en konsekvens av nedgang i investeringsvolum i 2023 reduseres også byggelånsrentene i 2023. Fra og med 2024 øker bykassens inntekt fra byggelånsrentene. Dette i takt med at investeringskostnadene igjen øker.

### Utbytte

Kommunedirektøren foreslår at det budsjetteres med utbytte fra Trondheim Kino AS på to millioner kroner, med en opptrapping til ni millioner kroner fra og med 2022. Videre foreslår Kommunedirektøren at det budsjetteres med et utbytte på to millioner kroner fra Leüthenhaven AS, fire millioner kroner fra TRV Gruppen AS, en million kroner fra Tempeveien 25 A, 0,45 millioner kroner fra Labtjenester AS og 6 millioner kroner fra Trondheim Parkering AS i 2021, med en opptrappingsplan i perioden slik at utbytte i 2024 er tolv millioner kroner.

### Startlån

Kommunedirektøren foreslår at renteinntekter fra startlånsordningen budsjetteres til 25 millioner kroner i 2021. Det er lagt til grunn utlån på om lag 2,1 milliarder kroner i 2021. Renteinntektene finansierer kommunens renteutgifter knyttet til ordningen.

### Videre utlån

Dette er utlån til Stiftelsen Trondheim Pirbad på om lag 195 millioner kroner ved utgangen av 2021. Basert på de avtalene kommunen har med låntakeren forventes renteinntektene å bli om lag 4 millioner kroner i 2021.

## 4.7.2 Finansutgifter

### Renteutgifter

I 2021 forventes det at samlede rentekostnader blir 318 millioner, ned fra 512 millioner kroner i 2020. Rentekostnadene er knyttet til investeringslån og kommunens ordninger for videreutlån.

**Tabell 4-15 Rentekostnader. Beløp i millioner kroner. 2021-kroner**

	Vedtatt 2020	2021	2022	2023	2024
Renteutgifter investeringslån	462	291	287	297	306
Renteutgifter startlån	45	23	28	36	41
Renteutgifter videre utlån	5	4	3	3	3
Sum renteutgifter	512	318	318	336	351

### Investeringslån

Kommunedirektøren foreslår at rentekostnader på investeringslån budsjetteres til 291 millioner kroner i 2021. Disse øker til 306 millioner kroner i 2024.

Rentekostnadene finansieres dels av bykassens midler og dels av byggelånsrenter, gebyrer fra VARFS- området (vann, avløp, renovasjon, feiing og slam), husleieinntekter og tilskudd fra rentekompensasjonsordningene. Sistnevnte ordning er statlige tilskudd til enkelte investeringer i skolebygg, sykehjem, omsorgsboliger og kirkebygg. Tabell 4-16 viser hvordan de ulike områdene bidrar til finansieringen.

**Tabell 4-16 Finansiering av rentekostnader til investeringslån. Beløp i millioner kroner. 2021-kroner**

	Vedtatt 2020	2021	2022	2023	2024
Renteutgifter investeringslån	462	291	287	297	306
Byggelånsrenter, intern inntekt	-17	-12	-13	-6	-8
Renteutgifter som dekkes av VARFS-området	-117	-55	-63	-80	-90
Renteutgifter som dekkes av husleie	-31	-39	-37	-32	-34
Tilskudd fra rentekompensasjonsområdene	-46	-27	-28	-30	-30
<b>Renteutgifter finansiert av bykassen</b>	<b>251</b>	<b>159</b>	<b>147</b>	<b>150</b>	<b>144</b>

### Videre utlån – startlån

Kommunedirektøren foreslår at rentekostnader til startlån budsjetteres til 23 millioner kroner i 2021. Det er lagt til grunn et lånevolum ved inngangen til året på om lag 2 milliarder kroner. Det legges videre til grunn et låneopptak på 350 millioner kroner i 2021. Renteutgiftene finansieres ved renteinnbetalinger fra låntakerne av startlån.

### Videre utlån – diverse

Innlån til videre utlån vil være om lag 207 millioner kroner ved inngangen til 2021. Dette er i sin helhet utlån til Stiftelsen Trondheim pirbad. Basert på kommunens renteprognose foreslår Kommunedirektøren at renteutgiften budsjetteres til fire millioner kroner i 2021. Rentekostnaden finansieres av renteinnbetalinger fra stiftelsen.



### 4.7.3 Avdrag

Avdragene på investeringslån beregnes av nivået på investeringslånene ved inngangen til hvert enkelt budsjettår. Ordinære avdrag beregnes fra 2021 ut fra en avdragstid på 31 år. Dette tilsvarer forventet avdragstid for minimumsavdrag, beregnet etter bestemmelsene i ny kommunelov (§ 14-18).

For 2021 gir dette lovpålagte minimumsavdrag avdrag på 558 millioner kroner. I 2024 budsjetteres dette avdrag til 561 millioner kroner.

**Tabell 4-17 Avdrag. Beløp i millioner kroner. 2021-kroner**

	Vedtatt 2020	2021	2022	2023	2024
Lovpålagte minimumsavdrag	580	558	567	581	561
Øvrige avdrag	217	369	398	429	492
Sum avdrag	797	927	965	1010	1052

Handlingsregelen for kapitalutgifter sier at kapitalkostnadene (renter og avdrag) skal utgjøre åtte prosent av de frie disponible inntektene, uansett hva rentenivået er. Dette begrenses dog av at kommunen ikke kan betale lavere avdrag enn lovpålagte minimumsavdrag. Avdragene tilpasses slik at kapitalutgiftene samlet utgjør åtte prosent av driftsinntektene. Med kommunaldirektørens forslag vil kapitalkostnadene trappes opp til åtte prosent av de frie disponible inntektene i 2024. I 2021 budsjetteres kapitalkostnadene til 7,5 prosent av frie disponible inntekter, i 2022 budsjetteres kapitalkostnadene til 7,7 prosent av frie disponible inntekter og i 2023 budsjetteres de til 7,9 prosent. Som følge av at rentenivået er lavt i dag og forventes å bli lavt de neste årene, foreslår Kommunedirektøren at det budsjetteres med øvrige avdrag alle år i planperioden. Kommunedirektøren foreslår å betale 1,7 milliarder kroner i øvrige avdrag i fireårsperioden. Dette gir en gjennomsnittlig avdragstid på om lag 18 år i planperioden.

## 4.8 Grunnlag for budsjetteringen

### 4.8.1 Befolkningsprognose

En ny befolkningsprognose, utarbeidet i juni 2020, er lagt til grunn for de økonomiske beregningene (TR2019M-T2020L). Prognosen er lagt til grunn for å beregne demografikompensasjon til tjenesteområdene og de frie inntektene (skatt og rammetilskudd).

### 4.8.2 Anslag på vekst i frie inntekter

Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan med budsjett tar utgangspunkt i regjeringens forslag til statsbudsjett 2021, samt vurderinger om lokale forhold.

Til prognosearbeidet er modeller fra Kommunenes Sentralforbund (KS) benyttet til de frie inntektene. I planperioden er det lagt til grunn lokale befolkningsprognoser som indikerer at Trondheim vil få høyere befolkningsvekst enn landsgjennomsnittet i planperioden.

Kommunens frie inntekter består av rammetilskudd og skatteinntekter. Inntektssystemet fordeler rammetilskudd og omfordeler skatteinntekter til kommunene. Regjeringen oppnevnte i mai 2020 et [utvalg som skal foreta en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene](#). Utvalget skal avgi sin utredning til KMD innen 1. juni 2022. Endringer i

inntektssystemet vil kunne føre til en omfordeling av inntekt mellom kommunene mot slutten av økonomiplanperioden.

Kommunedirektøren har lagt regjeringens forslag til statsbudsjett til grunn for forslaget til budsjett 2021. Vi budsjetterer med at kommunens frie inntekter vil utgjøre 11,041 milliarder kroner i 2021. Budsjetterte inntekter er i samsvar med KMDs anslag på kommunens frie inntekter i tabell 3 i [beregningsteknisk dokumentasjon til forslaget til statsbudsjettet](#).

Det er tradisjon for at kommunene får kompensasjon for økte demografikostnader gjennom vekst i de frie inntektene. Regjeringen har signalisert at det økonomiske handlingsrommet vil bli begrenset framover. Kommunedirektøren har derfor for perioden 2022-2024 lagt til grunn at kommunene ikke får noen vekst i de frie inntektene, utover kompensasjon for demografikostnader. Kommunedirektøren har derfor kun budsjettert med en årlig vekst i kommunenes frie inntektene på mellom 0,2 og 0,4 prosent.

### **Skatt på inntekt- og formue**

Regjeringen anslår i forslag til statsbudsjett at kommunene vil få en nedgang i skatteinntektene på 0,3 prosent fra 2019 til 2020. Kommunedirektøren anslår at Trondheim kommune vil få en nedgang i skatteinntektene på 0,8 prosent fra 2019 til 2020. Årsaken til at vi antar at Trondheim vil få lavere skattevekst enn landet er at kommunen i hele år har hatt lavere vekst enn landet. Ved utgangen av september hadde Trondheim en nedgang i skatteinntektene på -0,55 prosent, mens landet hadde en nedgang på 0,1 prosent. Trondheim kommunes skatteinntekter anslås derfor til 6,41 milliarder kroner i 2020.

Regjeringen anslår i forslag til statsbudsjett at kommunene vil få en skattevekst på 6,6 prosent i 2021. Anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2021 bygger blant annet på en sysselsettingsvekst på 0,6 pst. og en årslønnsvekst på 2,2 pst. fra 2020 til 2021. Anslaget må også sees i sammenheng med at den kommunale skatteøren foreslås økt med 1,05 prosentpoeng til 12,5 prosent. Skatteørene fastsettes med sikte på at skatteinntektene skal utgjøre 40 prosent av kommunenes samlede inntekter. Kommunedirektøren har budsjettert med at Trondheim kommune vil få samme skattevekst som landet i perioden 2021-2024, det vil si 6,6 prosent. Trondheim kommunes skatteinntekter anslås derfor til 6,83 milliarder kroner i 2021.

Kommunedirektøren har budsjettert med at Trondheim kommune vil få samme skattevekst som landet i økonomiplanperioden. Vi har i tidligere økonomiplanperioder budsjettert med at Trondheim kommune skal få noe høyere skattevekst som følge av at vi i en lang periode har hatt høyere befolkningsvekst enn landet. I 2019 fikk vi en skattevekst som var såvidt under landsgjennomsnittet, og hittil i år har vi hatt skattevekst som er lavere enn landet. Vi har derfor budsjettert med at Trondheim kommune skal få samme skattevekst som landet i perioden 2021-2024. Vi vil understreke at det er usikkerhet både knyttet til skatteveksten på landsbasis og Trondheim kommunes lokale skattevekst. Figuren under viser hvor høy skattevekst landet og Trondheim har hatt i perioden 2015-2020, og prognose på vekst i 2021. Veksten i de enkelte år vil være avhengig av den kommunale skatteøren og er derfor ikke direkte sammenlignbare.



### Rammetilskudd

Kommunedirektøren anslår at Trondheim kommune vil få 4,20 milliarder kroner i rammetilskudd i 2021. Det ordinære rammetilskuddet anslås til 4,21 milliarder kroner. Trondheim kommune anslås videre å få et trekk gjennom inntektsutjevningen i inntektssystemet på 12 millioner kroner. Gjennom inntektsutjevningen i inntektssystemet foretas det en delvis utjevning av forskjeller i skatteinntekter mellom kommunene. Kommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet blir kompensert 60 prosent av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet. Kommuner med skatteinngang over landsgjennomsnittet blir trukket for 60 prosent av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet. Kommuner med skatteinntekt under 90 prosent av landsgjennomsnittet får i tillegg kompensert 35 prosent av differansen mellom egne skatteinntekter og 90 prosent av landsgjennomsnittet. Finansieringen av tilleggskompensasjonen skjer ved at hver kommune blir trukket med likt beløp per innbygger.

Inntektsutjevningen blir beregnet gjennom året, etter hvert som skatteinngangen foreligger. Trekk eller tillegg gjennom inntektsutjevningen blir lagt til eller trukket fra ved utbetaling av rammetilskudd.

### Pris- og lønnskompensasjon

Kommunedirektøren har lagt til grunn at lønnsveksten i kommunal sektor blir 2,2 prosent og at prisveksten 3,5 prosent i 2021. Dette gir en kommunal deflator på 2,7 prosent. Estimater er basert på finansdepartementets anslag i statsbudsjettet for 2021.

Kommunedirektøren har i samsvar med vedtatt økonomiplan lagt inn et generelt effektiviseringskrav på alle tjenesteområder på 0,3 prosent. Effektivisering kan blant annet

gjennomføres gjennom enøk-investeringer, redusert vikar- og konsulentbruk, effekter i forbindelse med digitalisering, gjenbruk, nye arbeidsmetoder og at kommunen tar i bruk en mer rasjonell bygningsmasse. For å gjennomføre effektiviseringen har Kommunedirektøren brukt en lavere deflator enn 2,7 prosent når områdene har fått pris- og lønnskompensasjon. Konkret kompenseres driftsutgiftene med en lønnsvekst på 2 prosent og en prisvekst på 3 prosent. Dette gir en deflator på 2,3 prosent.

### Pensjonspremie og arbeidsgiveravgift

Det er benyttet følgende pensjonspremier (arbeidsgivers andel) ved budsjettering:

- For ansatte innmeldt i Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP) benyttes 13 prosent. Dette dekker i tillegg deler av reguleringspremien. Resten av reguleringspremien og kostnader til AFP dekkes av sentral bevilgning.
- For ansatte innmeldt i Kommunal Landspensjonskasse (KLP) i sykepleieordningen benyttes 10,92 prosent, som også dekker AFP-kostnader. Dette er en nedgang på 0,23 prosentpoeng i forhold til 2020. For ansatte innmeldt i Kommunal Landspensjonskasse (KLP) i fellesordningen benyttes 11,34 prosent, som også dekker AFP-kostnader. Dette er en nedgang på 0,37 prosentpoeng i forhold til 2020.
- For ansatte innmeldt i Statens pensjonskasse (SPK) benyttes 8,47 prosent. Dette er en nedgang på 1,9 prosentpoeng i forhold til 2020.

Arbeidsgiveravgiften er uendret på 14,1 prosent.

### Forutsetninger om rentenivå

For å beregne kommunens netto finansutgifter er det lagt til grunn en renteprognose basert på Norges Banks referansebane fra [Pengepolitisk rapport med vurdering av finansiell stabilitet 3/20](#). Kommunedirektøren tar utgangspunkt i sentralbankens referansebane for styringsrenten og anslag for påslag i norsk tremåneders pengemarkedsrente. Utover dette legger Kommunedirektøren på kredittmarginer basert på historisk utvikling.

Budsjettert rente for kommunens bankinnskudd er basert på vilkårene i dagens bankavtale. Flytende og fast rente på investeringslån er budsjettert ut fra lånemarginer for Trondheim kommune. Budsjettert rente for VARFS-området er et anslag på 5-års swaprente (flytrente) tillagt en margin på 0,5 prosentpoeng, mens budsjettert rente på inntekter fra rentekompensasjonsordningene er et anslag på flytende Husbankrente. Budsjettert byggelånsrente tilsvarer gjennomsnittlig rente på investeringslån, tillagt 0,10 prosentpoeng. Renteberegningen for husleie baseres på budsjettert fastrente med et tillegg på 0,25 prosentpoeng.

Tabell 4-18 gir en oversikt over rentenivåene som er lagt til grunn.

**Tabell 4-18. Budsjettert rentenivå. Prosent**

	2021	2022	2023	2024
Budsjettert rente på bankinnskudd	0,61%	0,74%	1,06%	1,23%
Budsjettert gjennomsnittlig rente investeringslån	1,66%	1,60%	1,66%	1,77%
Budsjettert flytende rente på investeringslån	0,76%	0,89%	1,21%	1,38%
Budsjettert rente, nye fastrentelån (investering)	1,31%	1,44%	1,76%	1,93%
Rente på eksisterende fastrentelån (investering)	3,13%	3,08%	2,68%	2,92%

Budsjettert rente på alle fastrentelån (vektet)	3,00%	2,66%	2,22%	2,63%
Budsjettert rente på VARFS-området	1,26%	1,39%	1,71%	1,88%
Budsjettert rentekompensasjon	0,26%	0,39%	0,71%	0,88%
Budsjettert rente startlån, flytende	0,76%	0,89%	1,21%	1,38%
Budsjettert rente startlån, fast	1,31%	1,44%	1,76%	1,93%
Budsjettert rente for byggelån	1,76%	1,70%	1,76%	1,87%
Budsjettert rente husleie	3,25%	2,91%	2,47%	2,88%

# 5 Tilleggsbevilgninger og sentralt plasserte bevilgninger

Dette kapitlet inneholder forslag til tilleggsbevilgninger og sentralt plasserte bevilgninger. Under *tilleggsbevilgninger* er det i hovedsak budsjettert utgifter til lønnsoppgjøret. Under *sentralt plasserte bevilgninger* er det i hovedsak budsjettert utgifter til pensjon. I tillegg er det satt av midler til noen konkrete tiltak.

## 5.1 Tilleggsbevilgninger

**Tabell 5-1 Forslag til tilleggsbevilgninger. Beløp i millioner kroner**

	2021	2022	2023	2024
Lønnskompensasjon 2020 alle kapitler og effekt i 2021	73	73	73	73
Nytt oppgjør for 2021 forhandlingskapittel 3, 4 og 5	135	135	135	135
Effektivisering 0,3 prosent av driftsutgifter 2021-2024		-33	-66	-99
<b>Sum</b>	<b>208</b>	<b>175</b>	<b>142</b>	<b>109</b>

### 5.1.1 Lønnskompensasjon

Kommunedirektøren foreslår at enhetene som i tidligere år får full kompensasjon for kostnader knyttet til lønnsoppgjøret. Unntaket er utgifter knyttet til lønnsglidning. Lønnsglidning er lønnsutvikling i en tariffperiode som skyldes andre tillegg enn de som blir gitt ved de sentrale tariffoppgjørene. Eksempelvis lønnsutvikling på grunn av lokale drøftinger og personlige tillegg. Lønnsglidning må dekkes av enhetene innenfor egen ramme.

Lønnsforhandlingene for 2020 ble utsatt fra våren til høsten på grunn av korona-situasjonen. 15. september ble KS og de tre forhandlingssammenslutningene LO kommune, Unio og YS kommune enige om en ny hovedtariffavtale (kapittel 4). Resultatet i kommunesektoren har en samlet ramme på 1,7 prosent, det samme som resultatet i det såkalte frontfaget, altså privat konkurranseutsatt industri. Etter mekling tilsluttet akademikersammenslutningen seg ny hovedtariffavtale 15.10.2020. Legeforeningen tilsluttet seg ikke denne løsningen og har meldt plassfratredelse fra 26. oktober. Resultatet av lokale forhandlinger i kapittel 3 og 5 er de samme økonomiske rammene som for kapittel 4.

Kostnadene til lønnsoppgjøret i 2020 anslås å bli betydelig lavere enn forutsatt i budsjett 2020. Dette får helårseffekt i 2021. Til grunn for lønnsavsetning i vedtatt budsjett 2020 var anslag i statsbudsjettet for 2020 på 3,6 prosent. Resultatet av lønnsforhandlingene ga imidlertid en samlet ramme på 1,7 prosent. Vedtatt budsjett foreslås derfor redusert med 127 millioner kroner sammenlignet med vedtatt økonomiplan for perioden 2020-2023.

Kommunedirektøren vil understreke at det fortsatt er usikkerhet knyttet til effekten av årets lønnsoppgjør. Lønnsforhandlingene for legeforeningen er ikke avsluttet og Norges sykepleierforbund og Utdanningsforbundet godtar ikke resultatet fra de sentrale lønnsforhandlingene. Endringer i de sentrale rammene kan føre til at kostnadene til lønnsoppgjøret blir høyere enn budsjettert.

Lønnsoppgjøret for 2020 er ikke klart til fordeling på enhetsnivå. Helårseffekt for 2021 er anslått til 73 millioner kroner og vil bli fordelt til tjenesteområdene når konsekvensen er kjent.

Ut fra forventet lønnsvekst på 2,2 prosent i 2021 foreslår kommunedirektøren at det settes av 135 millioner kroner for å dekke neste års lønnsoppgjør.

Enheter innenfor VARFS- og boligområdet får dekket lønnsoppgjøret via gebyrer eller husleie. Kommunale foretak og interkommunale selskap får overføringene justert med lønns- og prisvekst via kommunal deflator, eller de må dekke inn lønnsoppgjøret med økte inntekter.

### 5.1.2 Effektivisering

Kommunedirektøren foreslår i samsvar med vedtatt handlings- og økonomiplan å legge et generelt effektiviseringskrav til alle enheter på 0,3 prosent av driftsutgiftene. I 2021 er kravet innarbeidet i rammene til tjenesteområdene. I perioden 2022-2024 er kravet foreløpig budsjettert under tilleggsbevilgninger. Kravet vil bli innarbeidet i tjenesteområdenes rammer når faktisk lønns- og prisvekst for de ulike årene blir kjent. Den økonomiske effekten vil variere noe fra år til år. Kommunedirektøren foreslår at kommunale og interkommunale selskap pålegges det samme effektivitetskravet.

## 5.2 Sentralt plasserte bevilgninger

Under *sentralt plasserte bevilgninger* er det i hovedsak budsjettert utgifter til pensjon. I tillegg er det budsjettert midler til noen *andre formål* (se tabell 5-2). Dette er kostnader som senere vil bli fordelt på aktuelle tjenesteområder. Tabell 5-2 viser en oversikt over sentralt plasserte bevilgninger.

**Tabell 5-2 Oversikt over sentralt plasserte bevilgninger. Beløpet i millioner kroner. 2021-priser.**

	2021	2022	2023	2024
<b>Sentrale pensjonskostnader</b>	160	168	194	214
<b>Egenkapitaltilskudd KLP/TKP</b>	58	58	59	60
<b>Andre formål</b>				
Forsikringer	22	22	22	22
Utredninger	6	6	6	6
Usikkerhetsavsetning	30	30	30	30
Prisstigning utover kommunal deflator	1	1	1	1
Merutgifter og mindreutgifter til koronapandemien	50			
Refusjon fra staten for utgifter til TISK	-70			
<b>Sum</b>	<b>256</b>	<b>285</b>	<b>312</b>	<b>333</b>

### 5.2.1 Sentrale pensjonskostnader

Sentrale pensjonskostnader forventes å bli 160 millioner kroner i 2021, en nedgang på 48 millioner kroner fra vedtatt budsjett for 2020 til 2021.

I 2020 forventes sentrale pensjonskostnader å bli om lag 40 millioner kroner lavere enn budsjettet. Dette skyldes lavere lønns- og trygdeoppgjør i 2020, som gir langt lavere reguleringspremie enn forutsatt for 2020.

Premiebetalingene til pensjon har de siste femten årene vært høyere enn de regnskapsførte pensjonskostnadene. Premieavvik inntektsføres i det år det oppstår. Som følge av dette har kommunen et akkumulert premieavvik på i overkant av 1 140 millioner kroner i 2020. Deler av det akkumulerte premieavviket kostnadsføres årlig i de påfølgende år. Denne årlige amortiseringskostnaden har økt vesentlig de siste årene, med bakgrunn i kortere amortiseringsperiode nå på 7 år, og at amortiseringsperiodene på 10 og 15 år fortsatt ikke er ferdig amortisert.

Det innføres ny offentlig tjenestepensjonsordning (OfTP) fra 2020. Ny OfTP fra 01.01.2020 innebærer at årskull født fra og med 1963 tjener opp pensjon etter tilsvarende prinsipper som i Folketrygden og kan ta denne ut fleksibelt fra 62 år. Dette vil påvirke pensjonspremiene og kravet til pensjonsreserve i kommunesektoren. I følge rapporten [Pensjonskostnader i kommunesektoren](#) fra mars 2019 vil pensjonspremiene øke noe de første årene, for deretter å falle. TKP og KLP har ikke hensyntatt ny OfTP i sine beregninger, da komplett regelverk ikke er vedtatt.

Kommunen betaler pensjonspremie til TKP, KLP (i hovedsak sykepleiere) og SPK (undervisningspersonell). Den betalte pensjonspremien er kommunens finansiering av de ansattes OfTP. Finansieringen av TKP/KLP og SPK er forskjellig. I TKP og KLP er det i henhold til forsikringsvirksomhetsloven et krav om at alle fremtidige pensjonsforpliktelser skal være fullt ut fonderte etter hvert som de oppstår. Dette innebærer at pensjonsmidlene som forvaltes av TKP og KLP til enhver tid skal tilsvare pensjonsforpliktelsene kommunen har påtatt seg overfor sine arbeidstakere. Det vil si at kommunen må innbetale pensjonspremie i dag for ytelser som skal utbetales i fremtiden. Ordningen i SPK er derimot, i all hovedsak, en såkalt «pay-as-you-go-ordning». Foruten å betale engangspremie for årets lønnsvekst til de yrkesaktive innebærer dette at det er tilstrekkelig at årlig innbetalt premie dekker de årlige pensjonsutbetalingene. Dette medfører at pensjonspremiene i våre ordninger utvikler seg forskjellig. Forenklet er ordningen til TKP og KLP forskuddsvis betaling av fremtidige pensjonsutbetalinger (sparing), men SPK er refusjon av årlig utbetalt pensjon. På grunn av usikkerhet om størrelsen på de fremtidige pensjonsutbetalingene, varierer årlig premie til TKP og KLP vesentlig mer enn premie til SPK.

TKP og KLP skal til enhver tid være fondert, det innebærer at kommunen må innbetale pensjonspremie til disse selskapene slik at pensjonsmidlene tilsvarer de fremtidige pensjonsforpliktelsene kommunen har overfor våre arbeidstakere frem til nå. Det er kommunen som arbeidsgiver som har ansvaret for at avsetningene på pensjonsfondene er i takt med forpliktelsen overfor nåværende ansatte, tidligere ansatte og pensjonistene som tilhører ordningene. Pensjonspremies størrelse til henholdsvis TKP og KLP avhenger av flere forutsetninger. TKP og KLP må benytte premietariffer som tilfredsstillers Finanstilsynets krav. Lønns- og pensjonsoppgjør og avkastning på pensjonsmidlene avgjør hvor stor



premieinnbetalingen må være for at fonderingen av pensjonsmidlene skal tilsvare pensjonsforpliktelsene. Derfor kan vi få store variasjoner fra år til år.

Forutsetningene for beregning av pensjonskostnadene fastsettes av Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). KMD har strammet inn på parametrene for 2021 (disse parametrene benyttes i hele perioden ut 2024) i forhold til inneværende år. Det forventes at ny OfTP vil gi lavere variasjon mellom innbetalt premie og årlig beregnet regnskapsført kostnad.

Kommunedirektøren har i sitt forslag anslått samlet sett nedgang i sentrale pensjonsutgiftene i perioden 2021-2023 og en svak vekst i 2024, i forhold til budsjett 2020. Regnskapsførte kostnader per år i forbindelse med amortisert premieavvik, som følge av høyt akkumulert premieavvik, har en jevn vekst i perioden. Det er lavere rentegarantipremie og svakere vekst i reguleringspremie enn tidligere antatt som gir forventet lavere sentrale pensjonskostnader den første delen av perioden. Anslaget for pensjonskostnader er beheftet med særdeles stor usikkerhet. Pensjonskassenes budsjett for pensjonskostnader i 2021 er lagt til grunn.

## 5.2.2 Egenkapitaltilskudd KLP/TKP

Kommunedirektøren forventer å betale et egenkapitalinnskudd til KLP på i overkant av fem millioner kroner i 2021. Dette er et årlig bidrag til å opprettholde selskapets bufferkapital og risikobærende evne. KLP kan på den måten ta den finansielle risikoen som kreves for å oppnå en tilfredsstillende avkastning over tid.

Med samme begrunnelse vedtok bystyret i 2016 ([Styrking av egenkapitalen i Trondheim kommunal pensjonskasse](#)) å innføre en tilsvarende ordning for TKP. Vedtaket slår fast at TKP skal tilføres et årlig egenkapitalinnskudd på 0,3 prosent av premiereserven.

Kommunedirektøren har i høst lagt fram en sak hvor det foreslås å endre egenkapitalinnskudd til Trondheim kommunale pensjonskasse fra 0,3% til 0,5%.

Økt egenkapitalinnskudd vil føre til lavere pensjonspremie til TKP i forbindelse med rentegarantipremie og administrasjonstillegg. Premiereserven er i dag i underkant av 12 milliarder kroner. Det årlige innskuddet forventes å øke fra 31 millioner kroner i 2020 til 52 millioner kroner i 2021. Kommunedirektøren har innarbeidet forslaget om å øke egenkapitaltilskuddet fra 0,3 til 0,5 prosent i forslaget til budsjett og økonomiplan. Bystyret skal behandle saken 29.10.2020.

I 2020 har bystyret vedtatt 9 millioner kroner som engangstilskudd for å styrke TKP sin egenkapital i forbindelse med sammenslåingen av Klæbu og Trondheim kommune.

## 5.2.3 Andre formål

### Forsikringer

Kommunedirektøren foreslår at det budsjetteres med 22 millioner kroner i utgifter til forsikringer under sentralt plasserte bevilgninger.

Kommunens forsikringspremie på ansvar, ting og eiendom antas samlet å øke med om lag ni millioner kroner fra 2020 til 2021. Utgifter til ansvarsforsikring er budsjettert under sentrale bevilgninger, mens utgifter til forsikring av eiendom er budsjettert under eiendomstjenester. Vi har enda ikke oversikt over hvordan den anslåtte utgiftsøkningen på ni millioner kroner vil fordele seg mellom ulike tjenesteområder. Kommunedirektøren foreslår derfor at utgiftsøkningen på forsikringspremie foreløpig budsjetteres under sentrale bevilgninger.

## Utredninger

I de to siste årene har det blitt satt av tre millioner kroner under sentralt plasserte bevilgninger til å gjennomføre ulike typer utredninger. Behovet for midler har vært større enn avsatt bevilgning de to siste årene. Kommunedirektøren foreslår derfor at bevilgningen økes fra tre til seks millioner kroner i 2021. Kommunedirektøren har ikke full oversikt over hvilke utredninger det vil være nødvendig å gjennomføre i 2021. Kommunedirektøren vil derfor i første del av 2021 legge fram en sak til formannskapet med forslag til disponering av midlene.

## Usikkerhetsavsetning

Kommunedirektøren har satt av en usikkerhetsavsetning på 30 millioner kroner for å håndtere usikkerhet knyttet til inntekts- og utgiftsanslag.

## Prisstigning utover kommunal deflator

Tjenesteområdene får hvert år kompensasjon for merutgifter som følge av prisvekst. Kompensasjonen beregnes med utgangspunkt i hva gjennomsnittlig prisvekst forventes å bli på varer og tjenester som kommunene kjøper. Prisveksten på IT-avtaler har noen år vært høyere enn gjennomsnittlig prisvekst. Vi har enda ikke oversikt over hva prisveksten på IT-avtaler vil være i 2021. Men for å ta høyde for at prisveksten kan bli høyere enn lagt til grunn foreslår kommunedirektøren at det settes av en bevilgning på én million kroner under sentralt plasserte bevilgninger.

## Merutgifter og mindreutgifter til koronapandemien

Koronapandemien har i 2020 gitt både økte utgifter og reduserte inntekter. Det er usikkert hvor store merutgiftene og mindreinntektene vil bli i 2021. Kommunedirektøren foreslår at det foreløpig budsjetteres med en avsetning på 50 millioner kroner for å finansiere utgiftsøkning og inntektsreduksjoner innenfor tjenesteområdene som følge av pandemien. Avsetningen er foreslått finansiert med bruk av disposisjonsfond. Det er i tillegg til denne avsetningen satt av midler innenfor barne- og familietjenesten, kvalifisering og velferd og helse- og omsorg for å finansiere merutgifter som antas å følge av pandemien. Det er videre tatt hensyn til at koronapandemien vil kunne gi lavere utbytte og lavere parkeringsinntekter.

## Refusjon fra staten for utgifter til TISK

Regjeringen har varslet at kommunene vil få kompensasjon for utgifter til oppfølging av TISK strategien (testing-isolering-smittesporing-karantene). Trondheims kommunes utgifter til TISK for første halvår 2021 anslås til 70 millioner kroner. Kommunedirektøren har budsjettert med vi får kompensasjon fra staten for merutgiftene. Inntektene er budsjettert under sentrale bevilgninger, mens utgiftene er budsjettert under helse- og omsorg.

# 6 Eiendomsskatt, gebyrer og egenbetalinger

## 6.1 Innledning

Kommunedirektøren foreslår at realverdien av eiendomsskatten opprettholdes i perioden. Som følge av at skattesatsen for bolig- og fritidseiendommer blir redusert fra 5 til 4 promille fra og med 2021 har bystyret vedtatt at statens boligverdier skal legges til grunn ved utskrivning av eiendomsskatten for 2021 og 2022. Dette i påvente av at nytt takstgrunnlag for kommunens eiendomsmasse først tas i bruk fra 2023.

Renovasjon, vann, avløps- og feiegebyret foreslås noe endret i 2021 for de som i dag bor i Trondheim. Samlet gir dette en husholdning som har en bolig på 150 m<sup>2</sup> en nominell utgiftsøkning på 261 kroner og en reell utgiftsøkning på 3 kroner.

I dette kapitlet brukes tre sentrale begreper: *Kommunal deflator*, *nominell* og *reell* endring.

*Kommunal deflator* viser endring i lønn og pris som vi antar kommer til å skje fra et år til et annet. *Reell* endring fremkommer dersom det blir gjort fradrag for den del av økningen som kun skyldes effekten av lønnsøkning og prisvekst. *Nominell* endring inkluderer effekten av lønns- og prisvekst, og blir derfor større enn den reelle endringen.

Kommunedirektøren har i sitt forslag til gebyrer og egenbetalinger lagt til grunn at den kommunale deflatoren blir på 2,7 prosent i 2021. Dette er i samsvar med regjeringens anslag på lønns- og prisveksten i kommunesektoren i 2021.

For informasjon om pris, egenbetalinger, satser på kommunale avgifter og gebyrer for tjenester i Trondheim kommune vises det til [kommunens nettsider](#).

## 6.2 Eiendomsskatt

I 2020 har syv av de ti største kommunene eiendomsskatt. Hvor mye en husstand betaler i eiendomsskatt avhenger både av eiendomsskattesatsen, grunnlaget for beregning av eiendomsskatt og størrelsen på eventuelt bunnfradrag. Kommunedirektøren har i tidligere år satt opp en tabell som sammenligner skattesats, bunnfradrag og eiendomsskatt for bolig på 120 kvm i de største kommunene. Kommunesammenslåinger og bruk av ulikt verdigrunnlag for å utskrive skatten gjør at informasjon basert på tilgjengelige data ikke er sammenlignbar.

Kommunedirektøren har lagt følgende til grunn for utskrivning av eiendomsskatt i 2021, [jif vedtak i bystyret 30.9.2020, sak 138/20](#):

- Total inntekter fra eiendomsskatt skal opprettholdes
- Statens boligverdier tas i bruk som grunnlag for utskrivning av eiendomsskatt.
- Skattesats for boliger- og fritidseiendommer foreslås satt til 3,2 promille
- Skattesats for næringseiendommer foreslås satt til 4,15 promille. Bunnfradraget for bolig- og fritidseiendom settes til 550 000 kroner

## 6.3 Gebyr- og avgiftsfinansierte områder

Prisen på mange kommunale tjenester skal beregnes etter prinsippet om selvkost. Det betyr at kommunen ikke kan kreve mer i betaling enn hva det koster kommunen å tilby tjenesten. Dette gjelder renovasjon, vann og avløp, slam, plan- og byggesaksbehandling, kart- og delingsforretning, eierseksjonering og feietjenester. For renovasjon er det et lovkrav at selvkost skal danne grunnlaget for innbyggernes gebyrer. For de andre tjenestene er det ikke pålagt med full kostnadsdekning, men selvkost er gitt som øverste ramme for gebyrinntektene.

Selvkostprinsippet som finansieringsmetode betyr at en selvkostkalkyle ligger til grunn for hva en tjeneste kan prises med. Det finnes egne retningslinjer for å beregne selvkost for kommunale betalingstjenester. Det innebærer blant annet at kommunen må etterkalkulere de reelle kostnadene innenfor de aktuelle tjenesteområdene for å føre kontroll med at gebyrinntektene ikke overstiger kommunens egne kostnader med å produsere tjenesten.

Selvkostprinsippet praktiseres over en tre- til femårsperiode. Det innebærer at et eventuelt overskudd innenfor en tjeneste fremføres til et senere år ved å avsette til selvkostfond. Investeringer i anleggsmidler kan ikke finansieres av selvkostfondet. Tabellen under viser kommunedirektørens forslag til endring i gebyrer i 2021.

<b>Tabell 6-1. Oversikt over foreslått endring i gebyrer for 2021</b>		
	<b>Gjennomsnittlig endring fra 2020 i prosent</b>	
	<b>Nominell endring</b>	<b>Reell endring</b>
Avløpsgebyr	5,0	2,3
Tilknytningsgebyr avløp	2,7	0,0
Vanngebyr	2,7	0,0
Tilknytningsgebyr vann	2,7	0,0
Renovasjonsgebyr	0,0	-2,7
Slamgebyr	0,0	-2,7
Tilsynsgebyr slam	0,0	-2,7
Feiegebyr	3,5	0,8
Gebyr for terrenginngrep i forurenset grunn	2,7	0,0
Gebyr for tilsyn og service av fyrkjeler	2,7	0,0
Byggesaksgebyr	*	
Oppmålingsgebyr	0,0	-2,7
Eierseksjoneringsgebyr	0,0	-2,7
Plangebyr	*	

\*Innenfor selvkostområdene plangebyr og byggesaksgebyr gir det ikke mening å definere en gjennomsnittlig endring fra 2020. De store underskuddene disse områdene har hatt de siste to årene gjør det nødvendig for kommunedirektøren å endre hele prisstrukturen. Noen priser vil

øke betydelig mens andre vil gå litt ned. Kommunedirektøren vil drøfte denne problemstillingen nærmere i bystyresaken om gebyrregulativet for plan- og bygningsområdet.

### Avgiftsfinansierte oppgaver byutvikling

Tabell 6-2 Oversikt over foreslått endring i avgifter byutvikling for 2021		
	Gjennomsnittlig endring fra 2020 i prosent	
	Nominell endring	Reell endring
Kart- og plantjenester	2,7	0,0
Leie av offentlig grunn	2,7	0,0

Avgifter knyttet til kart - og plantjenester samt leie av offentlig grunn foreslås økt med forventet lønns- og prisstigning, 2,7 prosent.

### Piggdekkgebyr

Tabell 6-4. Oversikt foreslått nivå piggdekkgebyr 2021. Pris i kroner	
Type oblat	Pris
Dagsoblat	35
Månedsoblat	450
Sesongoblat	1 400
Tilleggsgebyr ved manglende betaling	750

For biler med tillatt totalvekt på 3500 kilo eller mer, skal gebyrsatsene oppgitt i tabellen ovenfor dobles. Satsene for piggdekkgebyr er nasjonalt bestemt.

I forskriften for innføring av piggdekkgebyr i Trondheim er gebyrsonen definert til å være Trondheim kommunes grense. Fra og med 01.11.2020 flyttes grensen for piggdekkgebyr fra å være yttergrensen til gamle Trondheim kommune til yttergrensen for nye Trondheim kommune.

### Parkeringsavgifter

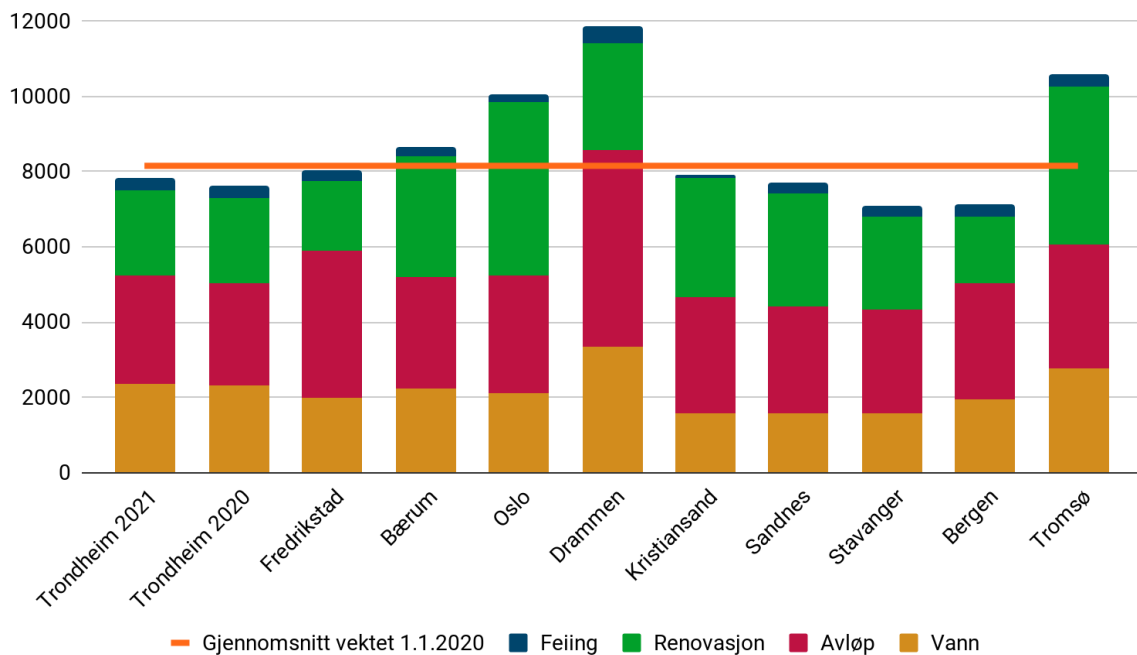
Kommunedirektøren foreslår en økning i parkeringsavgiftene med kommunal deflator for 2021, 2,7 prosent.

Tabell 6-3. Parkeringsavgifter - endring 2020 til 2021. Tall i kroner		
	2020	2021
Parkeringsavgift 1 time indre sone	36	37
Parkeringsavgift 2 timer indre sone	79	81
Parkeringsavgift 3 timer indre sone	131	134
Parkeringsavgift ytre sone pr time	29	30

Boligsone bil nr 1 pr mnd	510	523
Boligsone bil nr 2 pr mnd	957	981
Boligsone bil nr 3 pr mnd	1 375	1 409
Boligsone næringsdrivende pr mnd	1 740	1 784
Boligsone omsorgskort pr mnd	510	523
Boligsone gjestekort pr uke	232	238
Servicebil avgiftsplasser pr døgn	296	303
Servicebil på særskilte plasser pr døgn	481	493

## 6.4 Sammenligning med andre storbyer

Figur 6-1 viser hva husstandene i de ti største kommunene må betale i årsgebyr for vann, avløp, renovasjon og feiing i 2020. Figuren viser videre anslag over hvor mye en husstand i Trondheim må betale i årsgebyr for 2021.



Figuren viser at Stavanger Bergen og Trondheim har de laveste gebyrene blant ASSS-kommunene i 2020. Mens en husstand i Trondheim i gjennomsnitt betaler 7 613 kroner i gebyrer, er gjennomsnittet blant ASSS-kommunene 8 158 kroner. Kommunedirektørens forslag til gebyrer i Trondheim for 2021 ligger under hva som er gjennomsnittet for de andre storkommunene i 2020.

Kommunesammenslåinger og bruk av ulikt verdigrunnlag for å utskrive eiendomsskatten gjør at data er vanskelig sammenlignbare og derfor utelatt fra figuren for 2020.

## 6.5 Skolefritidsordning, barnehage og kulturskole

**Tabell 6-5. Oversikt over foreslått endring i avgifter oppvekst for 2021**

Gjennomsnittlig endring fra 2020 i prosent		
	Nominell endring	Reell endring
Skolefritidsordning	2,7	0,0
Barnehage	3,0	0,3
Kulturskolen	2,7	0,0

### Skolefritidsordning

Brukerbetaling for skolefritidsordningen (SFO) foreslås økt fra 2925 kroner til 3005 kroner per måned for heltidsplass og fra 1960 kroner til 2010 kroner per måned for halvtidsplass fra 1. januar 2021. Dette er en økning i tråd med anslått lønns- og prisvekst. Det er mulig å søke om moderasjon for familier med lav inntekt. Fra høsten 2020 ble det innført ny moderasjonsordning i SFO slik at ingen husstander skal betale mer enn 6 prosent av inntekten sin i egenbetaling.

### Barnehage

I regjeringens forslag til statsbudsjett er maksimalprisen for en heltidsplass i barnehage fra 1. januar 2021 foreslått til 3 230 kroner per måned, og 35 530 kroner per år. Kommunedirektøren foreslår at prisen for en heltidsplass i barnehage settes lik statlig fastsatt maksimalpris. Økningen på 95 kroner per måned tilsvarer 3 prosent, som ligger noe høyere enn lønns- og prisvekst for kommunesektoren, som i statsbudsjettet er anslått til 2,7 prosent. Trondheim kommune følger nasjonale regler for søskenmoderasjon i barnehage, som er 30 prosent for barn nummer to og 50 prosent fra og med barn nummer tre. Videre følger kommunen nasjonale regler for moderasjon på grunnlag av lav inntekt, og tilbud om gratis kjernetid på 20 timer per uke for familier med lav inntekt, med barn i alderen to til fem år.

### Trondheim kommunale kulturskole

Brukerbetaling i Trondheim kommunale kulturskole foreslås økt fra 3999 kroner per år fra 1. januar 2020 til 4105 kroner fra 1. januar 2021. Det gis søskenmoderasjon på 50 prosent fra og med barn nummer tre. Det er mulig å søke på friplass for familier med lav inntekt.

## 6.6 Helse og velferd

**Tabell 6-6. Oversikt over foreslått endring i egenbetalinger i 2021 helse og velferd**

Gjennomsnittlig endring fra 2020 i prosent		
	Nominell endring	Reell endring
Praktisk bistand i hjemmet	2,7	0,0
Matombringing til hjemmeboende	2,7	0,0
Korttidsopphold i institusjon*		
Dagsenteropphold*		

Fysioterapitjenester (kommunale)**		
Tilleggstjenester	2,7	0,0
Vaksinering	2,7	0,0
* følger statens maksimalsatser		
** Foreslås fritak for egenbetaling		

Praktisk hjelp i hjemmet er tjenester som rengjøring og klesvask med mer. Det betales egenandel etter inntekt og for antall timer mottatt hjelp. Det fastsettes en maksimalpris per måned etter inntekt.

Statsbudsjettet for 2021 fastsetter maksimalsats for de med inntekter under 2G, maksimalsatser for korttidsopphold i institusjon og dagsenteropphold. Kommunedirektøren foreslår å anvende statlige maksimalsatser.

Egenbetaling for opphold i institusjon er regulert i forskrift om vederlag for opphold i institusjon med videre. Forskriften gir regler for egenbetaling ved langtidsopphold og korttidsopphold i helse- og velferdscenter og for dag- og nattopphold.

Kommunedirektøren har foreslått egenbetaling for kommunal fysioterapitjenester de siste to årene, forutsatt ny nasjonal kompatibel programvare for egenbetaling i fagsystemet GERICA. Da programvaren ennå ikke er tilgjengelig, foreslår kommunedirektøren fritak for kommunal fysioterapitjenester også for 2021.

## 6.7 Kultur og idrett

**Tabell 6-7. Oversikt over foreslått endring i leiepriser for idrettsanlegg i 2021**

	Gjennomsnittlig endring fra 2020 i prosent	
	Nominell endring	Reell endring
Leiepriser for idrettsanlegg	2,7	0,0

### Leiepriser for idrettsanlegg

Det foretas en årlig prisjustering av utleiesatsene. Prisjusteringen gjelder leie av idrettsanlegg for arrangement og kommunale tjenester knyttet til disse, samt billettpriser i Husebybadet. Prinsippene for kommunal utleie og prissetting er tidligere fastsatt gjennom bystyrevedtak 17.6.2010, [sak 67/10](#). Mindre justeringer er vedtatt i bystyret i årene 2014 til 2019, senest 19.12.2019 ([sak 200/19](#)).

Kommunal deflator på 2,7 prosent legges i utgangspunktet til grunn for en gjennomsnittlig justering av prisene fra 1.januar 2021 for leie av kommunale idrettsanlegg og Husebybadet. Gjeldende prinsipp og praksis for fri hall- og baneleie i Trondheim kommune står fast. Forslag på takster for 2021 legges fram som egen sak til bystyret i desember 2020.

### Kirkegårdstakster

Gravferdsloven § 21 sier at: Avgifter for bruk av gravkapell, kremasjon og feste av grav fastsettes av kommunen etter forslag fra Kirkelig fellesråd. Forslag på takster for Trondheim for



2021 mottas fra fellesrådet i november, og legges fram som egen sak til bystyret i desember 2020.

### Betalingssatser for utlån/utleie av kommunale lokaler

I følge *Reglement for utlån av kommunale lokaler* (utlånsreglementet) kan frivillige organisasjoner og aktører låne kommunale lokaler gratis, men det kan gjøres unntak. Eksempler på unntak er betaling for ekstra tilsynsvakt og renhold, når det er helt spesielle og ekstraordinære behov som ikke dekkes av det ordinære renholdet og vaktholdet, og utlån til overnatting. Ved utleie av kommunale lokaler til privatpersoner og virksomheter kan det tas betalt etter fastsatte betalingssetser. Betalingssetser ved utleie er beskrevet i punkt 4 i reglementet. Utlånsreglement for nye Trondheim kommune ble vedtatt av formannskapet i januar 2020, sak 13/20.

## 6.8 Hva koster gebyrer og brukerbetaling for en eksempelfamilie?

Eksemplet nedenfor viser hvor stor endring en familie med to barn vil få i gebyrer og brukerbetalinger i 2020. I beregningene er følgende lagt til grunn:

- Familien har et barn med fulltids plass i barnehagen
- Familien har et barn med fulltids plass i skolefritidsordningen (SFO)
- Familien har en elevplass i kulturskolen
- Familien har en vannmåler og et forbruk på 150 kubikkmeter. For renovasjon forutsettes bruk av tre beholdere på 140 liter
- Det er lagt til grunn at øvrige endringer i gebyrer eller moderasjonsordninger ikke får konsekvenser for familien

<b>Tabell 6-7. Nominell økning i brukerbetalinger og gebyrer for en familie med to barn. Tall i kroner.</b>			
	<b>2020</b>	<b>2021</b>	<b>Nominell endring</b>
Et barn i barnehage, full plass	34 485	35 530	1 045
Et barn i SFO, full plass	32 175	33 055	880
Et barn i kulturskolen	3 999	4 105	106
Årsgebyr renovasjon, vann, avløp og feiing	9 589	9 851	262
<b>Sum</b>	<b>80 248</b>	<b>82 541</b>	<b>2 293</b>

Tall for eiendomsskatt er ikke tatt med i beregningen da overgang til bruk av statens boligverdier for utskrivning av eiendomsskatt gjør at tallene for 2020 og 2021 er vanskelig å sammenligne. I 2020 ble eiendomsskatten for bolig utskrevet med grunnlag i kommunens takstgrunnlag, mens skatten for boliger i 2021 skal skrives ut med grunnlag i statens boligverdier. Vi vet at det forekommer store variasjoner i statens boligverdier for samme typer boliger i et geografisk område, og det er derfor lite hensiktsmessig å operere med en gjennomsnittsverdi som få kjenner seg igjen i.

# 7 Barnehage

## 7.1 Hovedprioritering 2021-2024

I planperioden videreføres arbeidet med sterke barnefelleskap, og det skal føre til at helsemessige og sosiale ulikheter blant barn og unge og deres familier reduseres. Dette arbeidet gjøres gjennom et enda sterkere samarbeid innen oppvekst og utdanning og med helse og velferd og kultur innenfor ordinær drift og gjennom prosjektarbeid. Familieperspektivet skal ligge til grunn for arbeidet. Støttetjenestene i barne- og familietjenesten (BFT) skal bli mer tilgjengelige for barnehager og skoler og mer tid skal benyttes i direkte samhandling med barn og familier og mindre tid på interne møter. Det forutsettes også mer involvering og systematisk bruk av barn og unges erfaringer og uttrykk i utvikling av tjenestetilbudene, og arbeidet med barns rettigheter i Barnekonvensjonen skal vektlegges sterkere.

Perioden med Covid 19 har vist gjennom mange eksempler og erfaring hva god samhandling mellom barn, familier, BFT og skole/barnehage betyr for barns beste.

Å jobbe med Bærekraftsmål nr 10 *Mindre ulikheter*, vil være en av de viktigste oppgavene i planperioden. Barnehage, Skole og BFT må gjennom kjennskap til barn, unge og deres foresatte bidra til et godt læringsutbytte og gode oppvekstvilkår og hindre utenforskap. De siste årene har andelen innbyggere med minoritetsbakgrunn økt, og uten tidlig innsats og samarbeid på tvers av kommunens enheter og i samarbeid med politi og frivillige organisasjoner, vil dette øke de sosiale ulikhetene.

Kommunedirektøren vil bedre det tverrsektorielle samarbeidet for at barn og unge og deres familier i større grad skal få oppleve å få den hjelp de trenger og at samarbeidet mellom velferdstjenestene er koordinert og samordnet. Det er flere satsinger som er iverksatt og som videreføres, herunder [Pilot 0-24](#), Relasjonell kapasitet, "Tett på-piloten" og vurdering av ressursbruken i spesialpedagogikk kan benyttes mer felles på hele området.

## 7.2 Om barnehage

### 7.2.1 Internkontroll - Kvalitetskontroll - Kompetanse

Internkontrollen medfører gjennomgang av uheldige og uhensiktsmessige hendelser, avvik og mulige forbedringer. Kvaliteteet brukes for internkontrollen innen faglig virksomhet og gjennomgås flere ganger i året ved behov. Kommunedirektøren sørger for at alle enheter har plan for oppfølging av funn som indikerer risiko. Helse, miljø og sikkerhet og enhetenes økonomistyring rapporteres gjennom styringskraftportalen.

Barnehageloven med forskrifter vil fra 01.01.2021 endres og et nytt kapittel VIII om Psykososialt barnehagemiljø tas inn i loven. §9 vil omhandle internkontroll i barnehagen og ansvarliggjøre barnehageeier til å ha en internkontroll for å sikre at kravene i loven med forskrifter følges.

Kommunedirektøren har satt av ressurser til å ivareta de nye myndighetsoppgavene i barnehageloven.

## 7.2.2 Bygge kompetanse i barnehagene

Formalkompetansen i barnehage er økt gjennom innføringen av pedagognormen ved at flere ansatte i barnehagen har høyskoleutdanning.

For å styrke det spesialpedagogiske tilbudet til barn i barnehagen, og imøtekomme intensjonene i Stortingsmelding 6 - "Tett på - Tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO", følger Trondheim kommune opp med en forskningssøknad på utlysning fra utdanningsdirektoratet "Piloter for mer inkluderende praksis i barnehage, skole SFO - del 2" - Utprøving og forskning på modeller.

Målet med piloten er å kunne gi nødvendig kompetanseløft, alternativ organisering og tilrettelegging ut i barnehagene. Piloten vil foregå i hele planperioden.

Arbeidet med å innføre "relasjonell kapasitet" har resultert i at de ulike tjenesteområdene har blitt mer oppmerksomme på hverandres kompetanse, og gjennom det samhandler på en annen måte enn tidligere for barns og familiers beste. Relasjonell kapasitet handler om å bygge kjennskap til hverandre, deling av informasjon, vilje til å løse problemer og finne nye løsninger sammen, en gjensidig respekt og generelt en opplevelse av at man ønsker samarbeid. Eksempel på det er hvordan helsestasjon og barnehage jobber sammen med barn og familier for å skape en bedre hverdag. Arbeidet med relasjonell kapasitet vil i planperioden være prioritert.

Fylkesmannen fordeler statlige kompetansemidler til regionale kompetansenettverk (REKOM). Det er etablert et kompetansenettverk for trondheimsregionen (Trondheim og Malvik) som består av aktører fra kommunale og private barnehageeiere, barnehagemyndighet, ledere, ansatte og representanter fra Dronning Mauds Minne og Universitetet Nord. Trondheimsregionen representerer om lag halvparten av barnehagene i Trøndelag. Midlene skal gå til barnehagebasert kompetanseutvikling og gjennomføres i tett samarbeid med universitet- og høgskolesektoren. Kompetansetiltak vil bli iverksatt i 2020 og videreføres i hele perioden. Målet er at alle barnehager skal få anledning til å delta.

Tema for kompetanseutvikling er:

1. Ledelse av pedagogiske prosesser i barnehagen
2. Digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet i barnehagen
3. Læringsmiljø
4. Vurdering og pedagogisk dokumentasjon

Barnehagebasert kompetanseutvikling er et tiltak som involverer hele personalet, og som foregår i den enkelte barnehage.

**Bedre skolestart for alle:** For å få mer kunnskap i arbeidet med å lage gode overganger og tilpasse skolestarten til barns beste skal Kommunedirektøren igangsette pilotering med utprøving av ulike modeller for skolestart. I en kommune som jobber kunnskapsbasert vil Kommunedirektøren sammen med foresatte, barnehager, skoler og forskningsmiljø utvikle og prøve ut ulike modeller for å fremme en skole som legger til rette for alle barns læringsglede og læringsutbytte. Privat sektor er invitert inn i dette arbeidet, og vil være representert. Trondheim er nasjonal pilotkommune.

## 7.2.3 Sykefravær

2. kvartal 2020 viser at det høyeste fravær ved en enhet er på 28.6% med et meldt koronafravær på 0,59% og lavest med 1,5% med et koronafravær på 1.33%. Totalt for

barnehagene er fraværet på 12.2% mot 10.9% i 2019. Rapportert korona fravær 2. kvartal er 1.20%, noe som tilsier at ordinært fravær i 2020 er 0.1% høyere enn i 2019.

27 barnehager har mer enn 12% fravær i 2. kvartal 2020. Til sammenligning var fraværet i 2.kvartal i 2019 lavere med et spenn i fravær fra 15.6% til 3.4% som det laveste.

Enheter med bekymringsfullt sykefravær følges opp. I noen enheter kan det være aktuelt med en ekstra innsats, og det gis bistand fra Innsatsteam. Innsatsteam er sammensatt av representanter fra Arbeidsmiljøenheten og Personaltjenesten, og teamet bistår utvalgte enheter med å analysere ulike forhold ved enheten som kan påvirke sykefraværet, utarbeide en konkret tiltaksplan for arbeidet og iverksette, følge opp og evaluere hensiktsmessige tiltak

Innsatsteam har siden januar 2019 fulgt opp seks barnehager særskilt. Oppfølging av to er avsluttet etter gjennomførte prosesser med enhetene. De øvrige fire følges fortsatt opp. Innsatsteam har vurdert at flere av disse enhetene har til dels store utfordringer, som har hatt behov for oppfølging over lengre tid. Tiltak som har vært iverksatt er bl.a. analyse av sykefraværet på enheten, opplæring i arbeidsmiljøarbeid, lederstøtte, kartlegging og observasjon av arbeidsmiljøet og støtte i enkeltsaker.

Sykefraværet skyldes i stor grad langtidsfravær med ulike diagnoser. Slitenhet der det er vanskelig å tilrettelegge med alternative oppgaver, belastninger i privatlivet og utfordringer relatert til svangerskap. At barnehagene også har fravær som skyldes dårlig fungering, problematisk arbeidsmiljø og svak ledelse, er noe kommunedirektøren vil ta høyde for i arbeidet med i arbeidet for lavere sykefraværstall.

## 7.2.4 Samisk barnehagetilbud og tegnspråklig barnehagetilbud

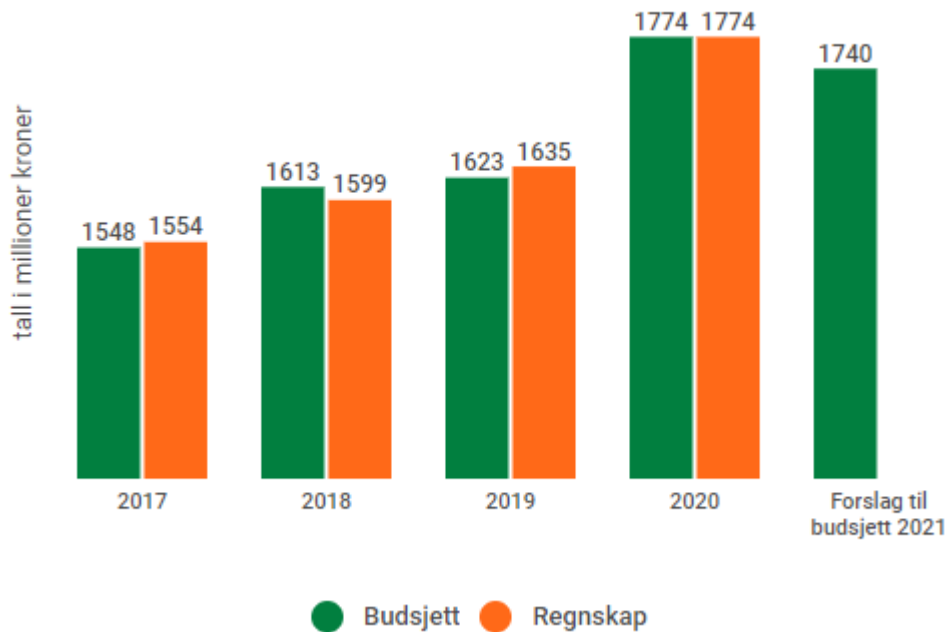
Fra høsten 2020 foreslår kommunedirektøren å etablere en permanent samisk barnehageavdeling som legges til Ferista friluftsbarnhage. Samisk barnehageavdeling har vært et prosjekt ved Ferista friluftsbarnhage siden 2017. Det har vært en gradvis økning i antall søkere til tilbudet. Høsten 2020 starter tre småbarn, og fire storbarn i avdelingen. Barnehagen har en nordsamisk ansatt barnehagelærer med språk som fordypning. I tillegg har barnehagen to assistenter som snakker sørsamisk. Den samiske barnehageavdelingen ved Ferista friluftsbarnhage jobber godt med rammeplanen og prosjektets mål knyttet til språk og kultur. Ferista friluftsbarnhage tillegges knutepunktfunksjon for samisk i barnehagene i Trondheim.

Trondheim kommune vil jobbe langsiktig for å styrke et sammenhengende opplæringsløp i samisk fra barnehage og ut grunnskolen. Fra høsten 2020 har kommunen ansatt stedlig lærer i nordsamisk.

Nye Kolstad barnehage er Trondheims barnehagetilbud for barn med tegnspråk fra høsten 2020. Kolstad barnehage er med på en nasjonal utprøving av opplæring i tegnspråk til søsken av døve eller tegnspråklige og barn av tegnspråklige eller døve foresatte fra hele byen. Tre barn har takket ja til å benytte seg av dette tilbudet.

## 7.2.5 Økonomiske nøkkeltall

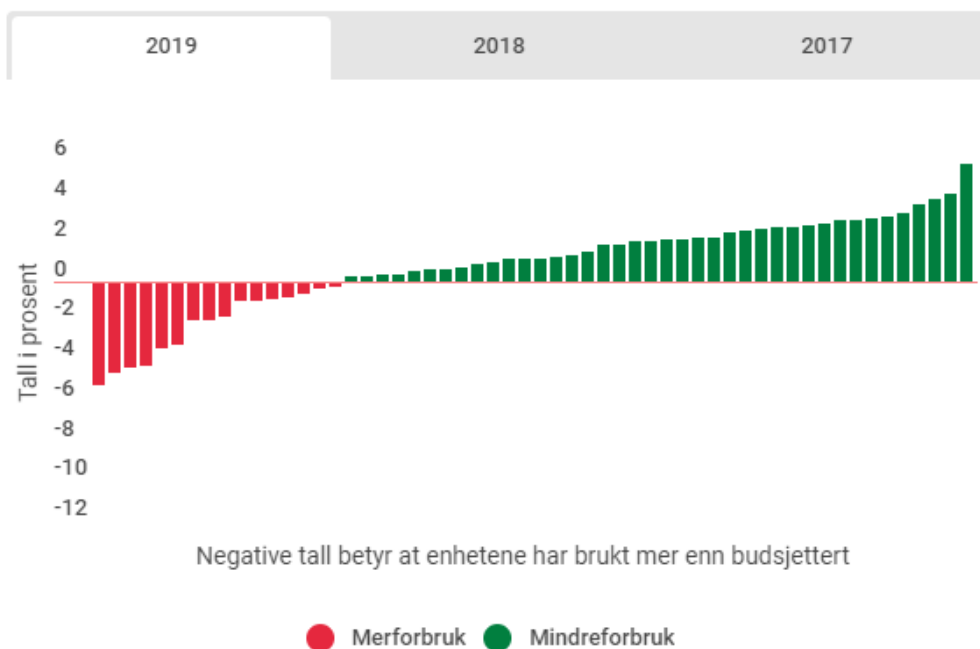
Figur 7-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner



Figur 7-1 viser budsjett og regnskap for barnehageområdet i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for barnehage for 2021. Perioden 2016-2019 viser kun gamle Trondheim kommune, mens budsjett 2020 og 2021 er sum for nye Trondheim kommune.

Figur 7-2 viser spredning i budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019.

Figur 7-2. Budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019



40 av 56 enheter hadde mindreforbruk og 16 enheter merforbruk i regnskapet for 2019. De fleste enhetene hadde et budsjettavvik innenfor +/- 3 prosent.

### Sammenligning med andre kommuner

Tabell 7-1 viser nøkkeltall for Klæbu og Trondheim kommuner sammenlignet med ASSS, som er et nettverk som består av de ti største kommunene i landet.

Tabell 7-1. Nøkkeltall, Trondheim, Klæbu og ASSS 2019

	Klæbu	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS, uten Oslo og TK
<i>Prioritet</i>						
Netto driftsutgifter per innbygger 1-5 år, kroner	187 541	169 671	172 495	161 959	173 519	162 978
<i>Produktivitet</i>						
Korrigerte brutto driftsutgifter (f 201) pr korrigert oppholdstime, kommunale barnehager, kroner	67	60	65	59	59	60
Barn per årsverk, kommunale barnehager	5,8	5,9	5,9	5,9	5,7	5,8
Barn per årsverk, private barnehager	5,5	5,7	5,8	5,9	5,6	5,8
<i>Dekningsgrader</i>						
Dekningsgrad 1-2 år, prosent	91,4	91,3	83,0	87,7	82,9	85,0
Dekningsgrad 3-5 år, prosent	96,6	99,4	95,4	98,2	96,1	97,1
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage	78,6	86,5	87,5	79,7	77,8	81,7
<i>Kvalitet</i>						
Ansatte med barnehagelærerutdanning/annen pedagogisk utdanning av alle ansatte, prosent	42,1	44,6	36,4	44,1	34,8	39,4

Trondheim har en betydelig høyere andel barn i barnehage enn snittet for ASSS-kommunene. Klæbu ligger også høyere enn ASSS-snitt for aldersgruppen 1-2 år, men noe lavere for aldersgruppen 3-5 år. Andel minoritetsspråklige barn i barnehage har gradvis økt de siste årene. Trondheim ligger her noe høyere enn snittet for ASSS, og Klæbu noe lavere. I 2018 ble det lovfestet en bemanningsnorm i barnehagene på 6,0 barn per årsverk, som skulle være oppfylt i barnehagene innen 1.8.2019. Bemanningen, som er 6,0 barn per årsverk, var ved utgangen av 2019 gjennomsnittlig oppfylt i både kommunale barnehager i Trondheim og Klæbu, med en noe bedre bemanningstetthet i de private barnehagene enn i de kommunale. Trondheimsregionen har god tilgang på barnehagelærere, og andel barnehagelærere av ansatte i barnehagene ligger over ASSS-snitt både for Trondheim og Klæbu.

I Trondheim og Klæbu er netto driftsutgifter per innbygger 1-5 år høyere enn gjennomsnittet for ASSS-nettverket. Dette skyldes hovedsakelig høy dekningsgrad, særlig for 1-2 åringer, og høy andel ansatte med barnehagelærerutdanning.

Trondheim brukte 221 kroner mindre per innbygger til barnehage enn om kommunen skulle brukt samme andel av inntektene som landsgjennomsnittet i 2019. Dette er samme nivå som gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Klæbu brukte 1273 kroner mer per innbygger enn landsgjennomsnittet. Trondheim ligger også på snitt ASSS med 60 kroner per oppholdstime i kommunale barnehager, mens Klæbu lå høyere med 67 kroner.


#### Relevante lenker:

- [SteinSaksPapir - Strategi for sterke barnefellesskap](#)
- [Barnehagelov](#)
- [Bærekraftsmål](#)
- [Rapport fra ekspertutvalget for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging](#)

## 7.3 Mål

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for barnehage og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.



### 7.3.1 Bærekraftsmål



Tjenesteområde	Barnehage
<b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som vi mener er mest relevant for vårt tjenesteområde</b>	
<b>GOD HELSE</b> 	<p><b>Delmål</b></p> <p><b>3.5 Styrke forebygging (og behandling) av misbruk, blant annet av narkotiske stoffer og skadelig bruk av alkohol.</b></p> <p><b>3.6 Innen 2020 halvere antall dødsfall og skader i verden forårsaket av trafikkulykker</b></p> <p>Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Videre skal barnehagen sørge for at barnas fysiske og psykiske helse fremmes. (RP)</p>

<p><b>GOD UTDANNING</b></p> 	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p><b>Periodemål 1</b>  <b>Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig</b>  “Fremragende” i denne sammenhengen peker på det enkelte barns iboende potensial og et ønske om at alle barn skal møtes med positive forventninger. Personalet i barnehagen skal legge til rette for at hvert enkelt barn, ut fra egne forutsetninger og behov, får muligheten til en fremragende utvikling sosialt, språklig og faglig.</p> <p>Barnehagen skal være en møteplass for sosiale arenaer og gode møteplasser. Ansatte skal legge til rette slik at barn og familier skal kunne danne nære relasjoner og nettverk, noe som bidrar til god psykisk helse, Grønn barneby i samarbeid med Friskliv og Mestring vil i planperioden gi barnehagepersonalet kunnskap om ernæring og gode matvaner og slik bidra til barnas helse. Plan for fysisk helse skal implementeres i barnehagene og bidra til barns fysiske helse.</p> <p>Barnehagene jobber med trafikkopplæring når de er ute på tur, trafikkopplæringsarenaen på Eberg brukes av mange enheter. (Anlegget er bygd opp som et virkelig trafikksystem i miniatyr, med vanlige vegkryss, trafikksignal, rundkjøring, sykkelfelt og vegoppmerking som man vil møte i den virkelige trafikken. Hensikten er at man skal få øve seg som syklist i realistiske trafikksituasjoner i trygge omgivelser.)</p>
	<p><b>Delmål</b></p> <p><b>4.1 Innen 2030 sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem relevant og reelt læringsutbytte</b></p> <p><b>4.2 Innen 2030 sikre alle jenter og gutter tilgang til god og tidlig omsorg og førskole, slik at de er forberedt på å begynne i grunnskolen</b></p> <p><b>4.7 Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av en freds- og en ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling.</b></p>



<b>MINDRE ULIKHETER</b>	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>I barnehagens verdigrunnlag har likestilling og likeverd stor plass, barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn.</p> <p><b>Periodemål 1</b>  <b>Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig</b>          "Fremragende" i denne sammenhengen peker på det enkelte barns iboende potensial og et ønske om at alle barn skal møtes med positive forventninger.          Personalet i barnehagen skal legges til rette for at hvert enkelt barn, ut fra egne forutsetninger og behov, får muligheten til en fremragende utvikling sosialt, språklig og faglig</p> <p><b>Periodemål 4</b>  <b>Vi er et felles lag som møter barn og unge med kjærlighet, kompetanse og respekt</b>          Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning (Rammeplan for barnehage, 2017). Barnehagen og skolen skal i fellesskap legge til rette for et kvalitativt godt tilbud til de eldste barna i barnehagen, overgangen og oppstarten på skolen. Barnehagen skal bidra til at barna møter skolen med nysgjerrighet, tro på egne evner og lærelyst.          Ny plan for overgangen mellom barnehage og skole/SFO, gjeldende fra august 2019, og skal gi en forutsigbarhet for barn og familier i møte med skole/SFO. Prosjektet Bedre skolestart vil bedre muligheter for barn til å begynne skoleløpet med trivsel og vitebegjær.          For å kunne møte utfordringene som blant annet Stavangerprosjektet peker på vil Regionale kompetansemidler bli brukt til å heve kompetansen hos ansatte når det gjelder læringsmiljø, vurdering og dokumentasjon. Stavangerprosjektet viser hvordan gutter og jenter blir møtt og forstått forskjellig i barnehagen. Noe som bidrar til ulik utvikling hos gutter og jente</p>
	<p><b>Delmål</b>  <b>10.2 Innen 2030 sørge for å myndiggjøre alle og fremme deres sosiale, økonomiske og politiske inkludering, uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status</b>          I barnehagens verdigrunnlag har likestilling og likeverd stor plass, barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn.          Barnehagen skal gi trygghet og la den være et sted der barna kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og vennskap. Barna skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser. (RP)          God hjelp fra støttetjenestene skal bidra til å redusere ulikhet grunnet helse og levekår, forebygge utenforskap og fremme deltagelse i fellesskapet.</p>

	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b> Verdi - og kunnskapsgrunnlaget finner vi i SteinSaksPapir og periodemål nr 3 Barn og unge er unike og hører til i samme fellesskap er i tråd med bærekraftsmål nr 10. Ulikheter i barnegruppa ses på som en styrke, og ulikhetene må brukes som en ressurs som fremmer likeverd.</p> <p><b>Periodemål 2</b> Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar</p> <p>Lærings- og oppvekstmiljøet er summen av kulturelle, relasjonelle og miljømessige faktorer som påvirker barns utvikling og læring, helse og trivsel. Disse faktorene er i hovedsak relatert til vennskap og deltagelser i sosiale og faglige fellesskap, relasjoner til voksne, andre barn og fysisk miljø.</p> <p>Kommunedirektøren vil videreføre arbeidet for å bedre barns trivsel og vennskap i barnehage og skole. Gjennom systematisk arbeid vil barns egne erfaringer og oppfatning av hvordan de trives i barnehage og skole bli førende for videre tjenesteutvikling.</p> <p>Ansattes kompetanse om samtaler med barn, og relasjonens betydning for barnets utvikling blir prioriterte emner i "Felles kompetanseløft" i SSP.</p> <p><b>Periodemål 3</b> <b>Barn og unge er unike og hører til i samme fellesskap</b> Rammeplanens kapittel 7 om tilrettelegging av det pedagogiske tilbudet for barn som trenger ekstra støtte, ansvarliggjør barnehagen slik at barna tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysisk tilretteleggingen som er nødvendig. Slik får barna et inkluderende og likeverdig tilbud. Felles handlingsplan mot mobbing, vold og seksuell trakassering vil være en god hjelp for å kunne oppnå dette (SSP, punkt 9).</p>
<p><b>BÆREKRAFTIGE BYER OG SAMFUNN</b></p> 	<p><b>Delmål</b> <b>11.6 Innen 2030 redusere negative konsekvenser for miljøet i storbyene målt per innbygger, blant annet ved å legge særlig vekt på luftkvalitet samt offentlig og annen form for avfallshåndtering.</b> Rammeplanens kapittel 1 - barnehagens verdigrunnlag gir føringer for bærekraftig utvikling. det handler om å tenke og handle lokalt, nasjonalt og globalt. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå at dagens handlinger har konsekvenser for fremtiden.</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b> Gjennom oppvekststrategien SteinSaksPapir, kunnskapsgrunnlaget for kommune 3.0 og relasjonell velferd ser barnehagen betydningen</p>

	<p>av å utvikle gode møtesteder, trygge fellesskapet og skape generasjonsmøter. Alle barn er alle voksnes ansvar er et utgangspunkt for blant annet å sikre og trygge fellesskapet. Grønn barneby jobber for at barn skal utvikle gode holdninger og kunnskap om mat og matglede, kompostering, egen adferds betydning for økosystemet og lignende.</p> <p><b>Periodemål 2</b>  <b>Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar</b>          For å skape et godt oppvekstmiljø for alle barn, må voksne på alle arenaer ta ansvar for å utvikle samarbeidet, koordinere tjenester og sikre at tilbudene som gis er av høy kvalitet. Sammen med barn, foresatte, frivilligheten, næringsliv og forskning vil kommunen bygge kompetanse, og gjennom sterke voksenfellesskap bygge sterke barnefellesskap (Kommune 3.0 og SSP).</p> <p>Barnehagen skal sikre at barn og unge får holdninger og handlingskompetanse som bidrar til bærekraftig utvikling, gjennom systematisk miljøopplæring, blant annet gjennom Grønt Flagg satsingen.</p>
<p><b>ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON</b></p> 	<p><b>Delmål</b>  <b>12.8</b> Innen 2030 sikre at alle i hele verden har relevant informasjon om og er seg bevisst en bærekraftig utvikling og en livsstil som er i harmoni med naturen.</p> <p>Bærekraftig utvikling handler om at mennesker som lever i dag, får dekket sine grunnleggende behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners mulighet til å dekke sine. Det handler om å tenke og handle lokalt, nasjonalt og globalt (Rammeplan, 2017)</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b>          Barnehagen har en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftige samfunn. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå at dagens handlinger har konsekvenser for fremtiden. Sertifisering og resertifisering av Grønt flagg og aktiviteter som kompostering, mat og matglede etc i regi av Grønn Barneby er viktige bidrag til å nå dette.</p> <p><b>Periodemål 2</b>  <b>Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar</b>          Lærings- og oppvekstmiljøet er summen av kulturelle, relasjonelle og miljømessige faktorer som påvirker barns utvikling og læring, helse og trivsel. Disse faktorene er i hovedsak relatert til vennskap og deltagelser i sosiale og faglige fellesskap, relasjoner til voksne, andre barn og fysisk miljø.          Barnehagene har en stor oppgave med å hjelpe barna til å utvikle gode holdninger og kunnskap om ansvarlig forbruk og ivaretagelse av det allerede eksisterende.</p>
<p><b>SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE</b></p> 	<p><b>Delmål</b>  <b>17.17</b> Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og private og i det sivile samfunn, på grunnlag av partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier</p> <p>Kommune 3.0 forutsetter forståelse og interesse for andre aktørers intensjoner og ressurser, og ikke minst vilje til å sammen skape gode vilkår for barne- og voksenfellesskap i Trondheim. Barnehagene skal på samme måte som andre enheter i kommunen initiere og legge til rette for at alles stemmer blir hørt og lyttet til.</p>

	Rammeplan for barnehager gir retning og krav til hvordan barnehagene skal jobbe for å nå bærekraftsmålene.
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>For å lykkes med bærekraftsmålene trengs det nye og sterke partnerskap. Myndigheter, næringslivet og sivilsamfunnet må samarbeide for å oppnå bærekraftig utvikling. Bærekraftsmålene skal fungere som en felles, global retning og prioritert innsats de neste 15 årene.</p> <p><b>Periodemål 2</b>  <b>Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar</b>  Målet indikerer en dreining fra å ha blikket på individet til å ha blikket vendt mot gruppe, kultur og samfunn. For å skape et godt oppvekstmiljø for alle barn, må voksne på alle arenaer ta ansvar for å utvikle samarbeidet, koordinere tjenester og sikre at tilbudene som gis er av høy kvalitet. Sammen med barn, foresatte, frivilligheten, næringsliv og forskning vil kommunen bygge kompetanse, og gjennom sterke voksenfelleskap bygge sterke barnefelleskap (Kommune 3.0 og SSP).</p> <p><b>Periodemål 4</b>  <b>Vi er et felles lag som møter barn og unge med kjærlighet, kompetanse og respekt</b>  Profesjonelle omsorgsarbeidere blir berørt emosjonelt og viser dette til barn. Barn skal oppleve at voksne rundt dem er glad i dem og ønsker å være sammen med dem. Uten følelser blir voksnes relasjon til barn mangelfull. Et viktig element i relasjoner er emosjonell tilgjengelighet.  Et samlet OU skal bidra til at barn og familier møter et helhetlig tilbud, preget av samhandling og koordinering mellom tjenesteområdene. Faggruppene innenfor oppvekst og utdanning skal samarbeide hensiktsmessig der familien har behov for veiledning og der oppgavens kompleksitet krever koordinering og tverrfaglig tilnærming. En forutsetning for å få til dette er at tjenestene har god kunnskap om hverandre.</p>

### 7.3.2 Periodemål

Periodemålene er felles for skole, barnehage og barne- og familietjenesten (BFT). Periodemålene ble utarbeidet for 2019 og videreføres slik de står. Indikatorene er etter prosess med ledere og tillitsvalgte våren 2018, utarbeidet for barnehagene spesielt. Indikatorene har vært gjenstand for diskusjon våren 2020, men står uendret fra 2019. Kommunedirektøren er opptatt av et helhetlig oppvekstperspektiv.

#### **Mål 1: Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig**

“Fremragende” i denne sammenheng peker på det enkelte barns iboende potensial og et ønske om at alle barn skal møtes med positive forventninger. Det skal legges til rette for hvert enkelt barn, ut fra egne forutsetninger og behov, får muligheten til en fremragende utvikling sosialt, språklig og faglig.

I den 10-årige folkehelsesatsingen i Helsedirektoratet i samarbeid med KS og Folkehelseinstituttet ble delprosjektet “Liten og ny i barnehagen” igangsatt våren 2018. Prosjektet er et forsknings- og utviklingsprosjekt og har varighet ut 2023. I 2019 og 2020

er ulike modeller prøvd ut. Fra høsten 2020 og framover vil det bli en corona-tilpasset modell hvor noen få barnehager deltar, og fra høsten 2021 vil en valgt modell foredles og gjøres til en Trondheimsmodell for overgang mellom hjem og barnehage. Modellen skal implementeres og brukes i alle kommunale barnehager. Det vil gå en oppfordring til private barnehager om å benytte den valgte modellen slik at alle Trondheimsbarn og -familier får samme start.

I løpet av 2020 skal kommunedirektøren utvikle et felles kompetanseløft i forbindelse med strategien SteinSaksPapir (SSP). Det felles kompetanseløftet vil bidra til at alle ansatte i barnehagen får felles kunnskap om teori og metode for arbeidet med barn og unge. Kompetanseutviklingen som iverksettes i regi av regional kompetanseutvikling i barnehager (REKOM) vil bygge på og understøtte prinsippene i strategien i denne perioden.

Barn vokser opp i en stadig mer digitalt preget hverdag. Det er derfor viktig at barnehagen har den digitale kompetansen som trengs for å bidra i utviklingen av barnas digitale praksis sammen med barna, både med hensyn til lek og kreativitet, men også om personvern, dømmekraft og etisk bevissthet. Digitale verktøy kan fungere som linsen barn utforsker verden gjennom, men skal anvendes både kritisk og med omhu. Gjennom REKOM skal barnehagene delta i kompetansetiltak knyttet til bruk av digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet med barn.

### **Indikatorer på måloppnåelse:**

- alle ansatte har kunnskap om- og bruker trygghetssirkelen i møte med barn
- barnehagen har systemer for arbeid med dokumentasjon, observasjon og refleksjon som fører til handling
- barna møter et rikt språkmiljø som innbyr til kommunikasjon gjennom ulike uttrykk
- barna møter et barnehagemiljø som bidrar til utvikling og lærelyst

### **Mål 2: Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar**

Lærings- og oppvekstmiljøet er summen av kulturelle, relasjonelle og miljømessige faktorer som påvirker barns utvikling og læring, helse og trivsel. Disse faktorene er i hovedsak relatert til vennskap og deltagelser i sosiale og faglige fellesskap, relasjoner til voksne, andre barn og fysisk miljø.

Kommunedirektøren vil arbeide videre med barns trivsel og vennskap. Barn og unges egne erfaringer skal forme tjenestene (SSP). Gjennom systematisk arbeid vil barns egen erfaring og oppfatning av hvordan de trives i barnehagen bli førende for videre tjenesteutvikling.

Ansattes kompetanse om samtaler med barn, og relasjonens betydning for barnets utvikling blir prioriterte emner i "Felles kompetanseløft" i SSP.

International Child Development Program (ICDP) er et enkelt, helsefremmende og forebyggende program som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge. Det retter seg mot omsorgsgivere og skal styrke deres omsorgskompetanse. Kommunedirektøren vil i det videre prioritere bruken av verktøyet og metodikken i veiledning og samarbeid med foreldre og vil legge til rette for at arbeidet legges inn i en god struktur og gis gode rammer.

Målet indikerer en dreining fra å ha blikket på individet til å ha blikket vendt mot gruppe, kultur og samfunn. For å skape et godt oppvekstmiljø for alle barn, må voksne på alle arenaer ta ansvar for å utvikle samarbeidet, koordinere tjenester og sikre at tilbudene som gis er av høy kvalitet. Sammen med barn, foresatte, frivilligheten, næringsliv og forskning vil kommunen

bygge kompetanse, og gjennom sterke voksenfellesskap bygge sterke barnefellesskap (Kommune 3.0 og SSP). Kommunedirektøren retablerte Kommunalt foreldreråd for barnehage (KFB) i 2019 og ønsker at rådet skal være en støtte i arbeidet med SteinSaksPapir, sterke voksenfellesskap og sterke barnefellesskap. Kommunedirektøren opplever det som en utfordring å få kontinuitet i arbeidet da rådet ikke har en formell rolle i kommunens råd og utvalgsstruktur.

Gjennom handlingsplanen i SSP skal det utvikles en barnas arbeidsmiljøgruppe eller velværekommité. Barn må ha mulighet til å gi uttrykk for trivsel, vennskap og behov for endring.

### **Indikatorer på måloppnåelse:**

- Barn involveres gjennom systematiske barnesamtaler, om tilhørighet og vennskap
- Det utvikles verktøy og system for dokumentasjon. Samtalene gjennomføres med alle 4- og 5- åringene i perioden
- Foreldre som ønsker det /har behov deltar i ICDP-foreldreveiledning i egen bydel. Det arrangeres kurs i alle bydeler ut i fra meldte behov
- Ansatte samarbeider systematisk med foresatte om forebygging, avdekking, håndtering og oppfølging av barns psykososiale og fysiske læringsmiljø
- Barnehagen bidrar til nettverksbygging med foreldre og nærmiljø

### **Mål 3: Barn og unge er unike og hører til i samme fellesskap**

Rammeplanens kapittel 7 om tilrettelegging av det pedagogiske tilbudet for barn som trenger ekstra støtte, ansvarliggjør barnehagen slik at disse barna tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for at barnet skal oppleve et inkluderende og likeverdig tilbud. Felles handlingsplan mot mobbing, vold og seksuell trakassering vil være en god hjelp for å kunne oppnå dette (SSP, Punkt 9). Handlingsplanen skal jobbes ut og ferdigstilles i løpet av høsten 2020.

Da trondheimsbarnehagene har mange barn med sakkyndige vurderinger, ble det i 2017 iverksatt et prosjekt for å se på grenseoppgang mellom spesialpedagogisk hjelp, tilrettelegging for barn med nedsatt funksjonsevne og det allmennpedagogiske tilbudet. Prosjektet beskriver kvalitet og kompetanse i det allmennpedagogiske tilbudet i barnehagene og grenseoppgang etter endringer i barnehageloven §§19 a og g.

Gjennom prosjektet framkom det økt forståelse for hva det allmennpedagogiske tilbudet bør inneholde, hva som er omfattende tilrettelegging for nedsatt funksjonsevne og spesialpedagogisk hjelp. Det er utfordrende å trekke tydelige skillelinjer i praksis, da barns helsemessige behov og opplæringsbehov kan gå over i hverandre. Om et barn har spesialpedagogisk behov vurderes i hver enkelt sak ut fra barnets vansker og muligheter i systemet barnet oppholder seg i. Et spesialpedagogisk behov hos ett og samme barn kan være tilstede i ett system, men ikke i et annet. Også samme type tiltak kan være allmennpedagogisk eller spesialpedagogisk, ut fra ulike behov for omfang, organisering og kompetanse.

Det arbeides fortsatt med å få en enda bredere forståelse av skillelinjer mellom allmennpedagogisk tilbud, spesialpedagogisk hjelp og hjelp for barn med nedsatt funksjonsevne. Samtidig jobbes det med å øke kvaliteten på det allmennpedagogiske tilbudet i barnehagene.

Kommunedirektøren vil legge til rette for at ansatte får kunnskap om punktene #heltnormal og normalitetsforståelsen, bruk av spes.ped. i barnehage og skole (SSP) for å øke forståelsen for at alle barn hører til fellesskapet. Av kompetanse innenfor det allmennpedagogiske trekkes det

blant annet frem veiledning, trygghetssirkelen, relasjonskompetanse, språkstimulering, læringsmiljø og observasjon fram. Disse områdene gjenspeiles i mål og indikatorer for perioden.

Flerfaglig Blikk innebærer tverrfaglig veiledning og systemarbeid i samarbeid med BFT. Utviklingen viser at barnehager som har deltatt i dette har en mer positiv utvikling med hensyn til å se, forstå og handle tidlig i barnets utviklingsforløp. Videre viser resultater av denne innsatsen at flere barn hjelpes og støttes innenfor det allmennpedagogiske tilbudet. I det videre skal det derfor prioriteres å få med flere barnehager i dette arbeidet. I tillegg skal faglig grunnkompetanse, veiledning for å sikre kvalitet, foreldresamarbeid og kompetanse når det gjelder læringsmiljø og inkludering prioriteres. Kvaliteten på sakkyndige vurderinger fra PPT skal gjennomgås og standard for veiledning og økt systemrettet innsats prioriteres.

Kommunedirektøren vurderer at barnehagene i økende grad har behov for å utarbeide gode systemer som tar vare på de store barnefelleskapene. Dette kan Flerfaglig Blikk bidra til, samt at ansatte får flerfaglig veiledning og kompetanseheving. Målet er at barn skal bli ivaretatt i det fellesskapet de tilhører, et fellesskap der hvor barnet er inkludert og selv kjenner tilhørighet.

Trondheim kommune skal arbeide for å bedre systematikken knyttet til fagligheten i et godt tjenestetilbud. Systematikken innebærer at ansatte ser, forstår og handler ut fra barnets forutsetninger og behov og at barnehagen har system for dokumentasjon. Barn og unges egne erfaringer skal forme tjenestene (SSP), disse erfaringene må brukes til å fremme enda bedre vennskap med leken i fokus. Kommunedirektøren skal legge til rette for at ansatte får kunnskap i gjennomføring av barnesamtaler. Et ledd i dette arbeidet er tettere samarbeid med skole og PP-tjenesten.

### **Indikatorer på måloppnåelse:**

- Barnehager deltar i Flerfaglig Blikk i samarbeid med BFT. Opplæringsprogrammet åpnes for alle barnehager. Fullskala opplæring, med systemrettet veiledning, gis årlig til fire barnehager i hver bydel år.
- Andel barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp reduseres ved at flere barn og unge får hjelp og støtte innenfor det ordinære tilbudet.
- Barn med behov for ekstra hjelp og støtte får dette i et sosialt fellesskap med andre barn.
- Barnehagen ser, forstår og handler ut i fra barns forutsetninger og behov. Arbeidet dokumenteres i enhetens plan om forebygging av mobbing

### **Mål 4: Vi er et felles lag som møter barn og unge med kjærlighet, kompetanse og respekt**

Et samlet OU skal bidra til at barn og familier møter et helhetlig tilbud preget av samhandling og koordinering mellom tjenesteområdene. Faggruppene innenfor oppvekst og utdanning skal samarbeide hensiktsmessig der familien har behov for veiledning og der oppgavens kompleksitet krever koordinering og tverrfaglig tilnærming. En forutsetning for å få til dette er at tjenestene har god kunnskap om hverandre

### **De ulike hovedprioriteringer i planperioden 2021/2024, vil i stor grad dreie seg om å styrke og utvikle Oppvekst og utdanning som et felles lag rundt barnet.**

Profesjonelle omsorgsarbeidere blir berørt emosjonelt og viser dette til barn. Barn skal oppleve at voksne rundt dem er glad i dem og ønsker å være sammen med dem. Uten følelser blir voksnes relasjon til barn mangelfull. Et viktig element i relasjoner er emosjonell tilgjengelighet. Den voksnes innlevelse i barnets opplevelse er en forutsetning for at barnet skal kunne utvikle og styrke sin selvfølelse.

**Pilot 0-24:** Trondheim kommune er en av 12 kommuner i landet som er med i Pilot for programfinansiering 0-24. Dette er en treårig nasjonal satsing som har fokus på samhandling og relasjoner for at utsatte barn og unge og deres familier skal få tidligere og bedre hjelp. Dette skal gjøres ved å legge til rette for at de som arbeider med målgruppene møter hverandre med respekt og deler informasjon, får bedre kjennskap til hverandres kompetanse, oppgaver og arbeidsbetingelser, at de løser problemer og finner (nye) løsninger sammen. I Trondheim er piloten et samarbeid mellom oppvekst og utdanning, kultur, helse og velferd og Trøndelag fylkeskommune.

### **Relasjonell Kapasitet:**

Gjennom realiseringen av oppvekststrategien SteinSaksPapir, og med piloten "Relasjonell kapasitet" har barne- og familietjenesten og barnehage fått mer kunnskap om hverandres felt. På bakgrunn av erfaringene fra piloten ble det besluttet å videreføre arbeidet i større skala i hele organisasjonen. Fra 2021 vil det være 24 sertifiserte medarbeidere fra barnehage, skole og barne,- og familietjenesten som kan bistå i arbeidet med samhandling på tvers, og å gjøre teori praktisk anvendbar. Det utarbeides en plan for perioden 2021-2024 med sikte på å gi verktøyet fotfeste i organisasjonen. Det opprettes ressurslag i praksisfeltet, som også skal jobbe tett inn i pilot 0-24. Videre benyttes verktøyet parallelt i flere prosjekt, eksempelvis for å se på samhandling rundt overgangen barnehage-skole i prosjektet "Bedre skolestart for alle". Det vil fra 2021 bli gjennomført ulike tiltak på ledelsesnivå slik at det sikres en god forankring og en god forståelse av relasjonell kapasitet blant ledere på alle tjenestoområder på oppvekst og utdanningsområdet.

**Tett på:** 17. mars -2020 vedtok Formannskapet kriterier for pilotprosjekt Nordahl-utvalget. Piloten skal høsten -2020 prøve ut deler av Nordahl-utvalgets forslag for å endre kursen for det spesialpedagogiske systemet med vekt på helhetstenkning, tettere integrering med barnehage, skole og øvrige velferd- og helsetjenester, hvor kompetansen kommer nærmere barnet. PP-tjenesten styrkes i planperioden for å bidra til å nå målet. Saken følges opp med en forskningssøknad på utlysning fra Utdanningsdirektoratet "Piloter for mer inkluderende praksis i barnehage, skole SFO - del 2: Utprøving og forskning på modeller" Forskningen er en oppfølging av Stortingsmelding 6- "Tett på - Tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO".

### **Felles ressursmodell for oppvekst for spesialpedagogikk**

Kommunedirektøren jobber med en *felles* budsjettmodell for spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging for hele oppvekstområdet; barnehage, skole og BFT. Revisjon av budsjetttildelingsmodell for barnehage og skole er inkludert i dette arbeidet.

**Strategi for barnevern i Trondheim 2018-2022** (sak 0004/18 i bystyret) skal bidra til å endre praksis for barn og familier som lever i alvorlige omsorgs- og livssituasjoner. Målet er at de i større grad kan beholde tilhørighet og vokse opp i egen familie og/eller eget nærmiljø. Statistikken viser allerede at antall plasseringer i institusjoner reduseres og flere barn får hjelpetiltak i hjemmet. Dette utfordrer skolen og barnehagen til å utvikle enda bedre praksis for samarbeid med barnevernet og helsetjenesten.

### **Liten og ny**

*Liten og ny i barnehagen* er Trondheim kommune sin satsing innen Program for folkehelsearbeid 2017-2027 (Helsedirektoratet 2017) og har fokus på små barns tilvenning til barnehagen. Målsetting med prosjektet er "trygge foreldre, godt foreldreskap og trygge barn. Gjennom erfaringer fra deltagende barnehager og forskning fra Regionalt kunnskapssenter for



barn og unge (RKBU), begynner det å tegne seg en modell for små barns tilvenning til barnehagen, hvor kvalitet i møtet med barn og foreldre er fokus. Prosjektet ses på som en del av SteinSaksPapir og modellen som utvikles vil gi barn og familier tilnærmet lik start i barnehagen, men gir likevel individuell tilpasning. I 2020 har 5 helsestasjoner og barnehager intensivt samarbeidet rundt de minste barna. Dette for å kunne møte familiene i de mest sårbare situasjoner på en felles og best mulig måte.

“Liten og ny” vil kobles på sped- og småbarnsløftet i planperioden. Sped- og småbarnsløftet er et delprosjekt i barnevernstrategien. Sped- og småbarnsløftet og “Liten og ny” representerer en ønsket praksisdreining for et kunnskapsbasert møte med barn og foreldre. Ressursteam for gravide og rusmiddelavhengige og deres barn vil i planperioden bli koblet opp mot “Liten og ny” for å sikre gode overganger fra hjem til barnehage der familier er i sårbare situasjoner.

**Ny plan for overgangen barnehage - skole/SFO**, gjeldende fra august 2019, skal gi en forutsigbarhet i møte med skole/SFO. Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning (Rammeplan, 2017). Barnehagen og skolen skal i fellesskap legge til rette for et kvalitativt godt tilbud til de eldste barna i barnehagen, overgangen og oppstarten på skolen. Barnehagen skal bidra til at barna møter skolen med nysgjerrighet, tro på egne evner og lærelyst.

Planen legger opp til at ansatte har bevissthet og kunnskap om hva som forventes av innhold siste året før skolestart og det første året i skolen og i SFO. Grenseobjekter er gjenstander, spill eller leker som barna skal kjenne igjen fra barnehagen og inn i skolen. Bruk av felles grenseobjekter i kommunen vil øke sannsynligheten for at barna opplever helhet og sammenheng mellom barnehage og skole.

**Bedre skolestart** er et prosjekt som vil gi et enda tettere samarbeid mellom barnehage og skole, og vil kunne gi flere barn en tryggere og bedre overgang fra barnehage til skole. Kommunedirektøren vil sammen med foresatte, barnehager, skoler og forskningsmiljø utvikle og prøve ut ulike modeller for å fremme en skole som legger til rette for alle barns læringsglede og læringsutbytte. Privat sektor er invitert inn i dette arbeidet, og vil være representert.

Kommunedirektøren vurderer at jobbing med Punkt 5 “Felles kompetanseløft” og Punkt 9 “Felles handlingsplan mot mobbing, vold og seksuell trakassering” i SSP er aktuelle områder for å kunne oppfylle mål nr 4. Felles kompetanseløft vil ivaretas gjennom REKOM og planen som utarbeides. Felles handlingsplan mot mobbing, vold og seksuell trakassering ferdigstilles høsten 2020 og det må settes av tid for implementering av planen i hele oppvekstområdet.

#### **Indikatorer på måloppnåelse:**

- Ny rutine for overgangen mellom hjem-barnehage og barnehage-skole følges
- Alle ansatte har relasjonskompetanse og bidrar til positiv relasjonsbygging
- pedagogene i barnehagen har samtale- og veiledningskompetanse
- ansatte deltar i faglige nettverk og refleksjon med andre barnehagen
- faglige nettverk etableres som bidrag i enhetenes arbeid for implementering av ny rammeplan
- flerfaglig kompetanse er kjent, tilgjengelig og koordinert ved behov for veiledning til foresatte og/eller ansatte

## 7.4 Driftsbudsjett

I forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024 må kommunedirektøren gjøre noen prioriteringer, slik at de viktigste forholdene ivaretas. Dette gjøres på grunnlag av tidligere politiske vedtak og de overordnede periodemålene for området, men også andre forhold kan spille inn. Hovedsatsingen på barnehage er fullfinansiering av bemanningsnormen.

Tabell 7-2 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for barnehageområdet i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019. Tabell 7-3 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 7-2 Budsjetttramme og rammeendring barnehage. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	1747,6	1747,6	1747,6	1747,6
Pris- og lønnskompensasjon	18,6	18,6	18,6	18,6
Tekniske justeringer	-11,75	-11,75	-11,75	-11,75
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>1754,5</b>	<b>1754,5</b>	<b>1754,5</b>	<b>1754,5</b>
Befolkningsvekst	-0,3	9,6	15,5	29,1
Annen rammeendring	-13,3	-19,9	-29,2	-29,2
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>1740,9</b>	<b>1744,2</b>	<b>1740,8</b>	<b>1754,4</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>-13,6</b>	<b>-10,3</b>	<b>-13,7</b>	<b>-0,1</b>

**Tabell 7-3 Tiltak i barnehage. Tall i millioner kroner**

<b>Type tiltak</b>	<b>Navn tiltak</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01.Befolkningsendring	-0,3	9,6	15,5	29,1
	02.Redusert antall flyktninger	-4,1	-4,1	-4,1	-4,1
	03.Flere barn får hjelp og støtte innenfor det ordinære tilbudet	-1,5	-3,8	-4,0	-4,0
	04. Redusert tilskudd til pensjon i private barnehager	-5,7	-7,3	-9,7	-9,7
Endringer i tjenestetilbudet	05. Fullfinansiering bemanningsnorm, private barnehager	13,7	25,3	25,3	25,3
	06.Likebehandling private barnehager fra tidligere Klæbu kommune	0,0	-1,0	-1,0	-1,0
	07. Redusere plasser til barn uten lovfestet rett til barnehageplass	-4,0	-10,0	-10,0	-10,0
	08.Redusert vikarbudsjett kommunale bhg 2019/2020, effekt private bhg	-2,8	-5,5	-5,5	-5,5
	09. Økt sommerstenging fra to til tre uker i kommunale barnehager	-5,6	-5,6	-9,3	-9,3
	10. Red. budsjett utegrupper komm. bhg 2020 , effekt tilskudd priv. bhg	0,0	-0,4	-0,4	-0,4

Effektiviseringstiltak	11. Redusert ledelsesressurs komm bhg 2019, effekt tilskudd priv bhg	-2,9	-2,9	-2,9	-2,9
	12.Effektivisere merkantilressurs, effekt priv bhg	0,0	-1,8	-1,8	-1,8
	13.Effektivisering Fagenhet OU	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
	14. Vedtak HØP 2019-2022 red konsulent/innkjøp	-0,9	-1,0	-1,0	-1,0
	15. Vedtak HØP 2020-2023 Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft	-0,5	-4,0	-4,0	-4,0
	16. Forsøk med toppet bemanning, inkl økning tilskudd private bhg	3,5	5,8	-2,3	-4,7
	17. Red. vikar pga toppet bemanning, inkl red. tilskudd private bhg	-1,8	-2,9	1,2	2,4
Annet	18. Økning kvalitetsmidler	0,0	0,0	1,0	2,1
	19. Avsluttede merutgifter IT/husleie Møller barnehage	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
<b>Sluttsum</b>		<b>-13,6</b>	<b>-10,3</b>	<b>-13,7</b>	<b>-0,1</b>

## Opprettholdelse av standard

### 1. Befolkningsendring

Befolkningen i aldersgruppen 1-5 år er redusert med om lag 300 barn de siste to årene, og prognosene tilsier en reduksjon på ca 40 barn også i 2021. Budsjettrammen til barnehageområdet er redusert i takt med befolkningsnedgangen. Reduksjon av plasser og bemanning må i sin helhet tas i de kommunale barnehagene, da kommunen ikke kan pålegge de private barnehagene å redusere plasser som kommunen tidligere har gitt tilsagn om å finansiere. Ut fra prognosene om vekst i barnetall fra 2022 foreslår kommunedirektøren opptrapping av driftsbudsjettet i perioden til om lag 29,1 millioner kroner i 2024, sammenlignet med budsjett 2020. Erfaringene fra de siste årene er at prognosene er usikre, og at det er usikkert om og når veksten kommer. Prognosene blir revurdert årlig og budsjettet korrigeres i samsvar med dette.

### 2. Redusert antall flyktninger

Lavere bosetting av flyktninger har ført til en reduksjon av kommunens flyktningeinntekter de siste årene. Reduksjonen fra 2020 er ytterligere 4,1 millioner kroner.

Kommunedirektøren har lagt til grunn at tilbudet av tjenester knyttet til bosetting av flyktninger kan reduseres tilsvarende inntektsreduksjonen. Når behovet for barnehageplasser til denne gruppen reduseres, vil dette føre til en ytterligere reduksjon av antall plasser i mottaksbarnehage og plasser til flyktningebarn i øvrige barnehager.

### 3. Flere barn får hjelp og støtte innenfor det ordinære tilbudet

Tiltaket er en videreføring av vedtak i handlings- og økonomiplanen 2020-2023. Kommunedirektøren utreder hvordan det spesialpedagogiske arbeidet i barnehage, skole og BFT skal organiseres opp mot det allmennpedagogiske tilbudet. Videre utredes en ny objektiv ressurstilodelingsmodell som bedre kan legge til rette for at flere barn kan få tidlig hjelp og støtte innenfor det ordinære tilbudet. En slik tildelingsmodell vil også være i tråd med Nordahl-utvalgets anbefalinger. En mer objektiv tildelingsmodell forutsettes gjennomført innenfor dagens budsjettramme. For barnehage er det forutsatt en økonomisk innsparing på 1,5 millioner kroner i 2021, økende til 4 millioner kroner fra 2023.

#### **4. Redusert tilskudd til pensjon i private barnehager**

I regjeringens forslag til statsbudsjett er pensjonstilskuddet til private barnehager redusert fra 13 til 11 prosent. I følge regjeringen er bakgrunnen for reduksjonen at 94 prosent av barnehagene har fått mer penger enn de faktisk har i pensjonsutgifter. Med endringen i pensjonspåslaget vil 85 prosent av barnehagene fortsatt få dekket sine pensjonsutgifter gjennom det ordinære pensjonstilskuddet, og barnehager som har høyere pensjonsutgifter kan fortsatt etter søknad få dekket kostnadene utover påslaget på 11 prosent. Regjeringen foreslår å utvide kompensasjonsordningen til å gjelde barnehager med pensjonsavtaler inngått frem til 1. januar 2019 (tidligere 1. januar 2015). Justeringen i pensjonstilskuddet påvirker ikke pensjonen til de ansatte i de private barnehagene. Det legges opp til en overgangsperiode der enkeltstående barnehager (som ikke tilhører en kjede eller foretaksgruppe) skal skjermes fra reduksjon i 2021 og videre en gradvis nedtrapping av pensjonspåslaget til 12 prosent i 2022 og 11 prosent fra 2023.

I forslaget til statsbudsjett for 2021 legges det opp til en reduksjon i rammetilskuddet til kommunene på 221 millioner kroner fordelt etter kostnadsnøkkelen for barnehage i inntektssystemet. Trondheims andel anslås til 8,6 millioner kroner. Trondheim har en lavere andel barnehager som er organisert i kjeder eller foretaksgrupper enn landsgjennomsnittet, og effekten av reduksjonen i Trondheim er derfor lavere, anslått til 5,7 millioner kroner i 2021, økende til 9,7 millioner kroner fra 2023.

#### **Endring i tjenestetilbudet**

##### **5. Fullfinansiering bemanningsnorm, økt tilskudd til private barnehager**

Finansiering av ny minimumsnorm for grunnbemanning følger vanlige regler for tilskudd til private barnehager, som baseres på utgiftene i kommunale barnehager to år før tilskuddsåret. Opptrapping av bemanningsnormen i de kommunale barnehagene i 2018 og 2019, med fullfinansiering i 2020, betyr at kravet til finansiering av de private barnehagene øker gradvis fra 2020. I tråd med vedtatt handlings- og økonomiplan 2020-2023 har kommunedirektøren lagt inn 13,7 millioner kroner i økt tilskudd til de private barnehagene i 2021, økende til 25,3 millioner kroner til fullfinansiering av bemanningsnormen i de private barnehagene fra 2022.

Om lag halvparten av de private ordinære barnehagene i Trondheim mottok i perioden 2018-2020 ekstra statlig tilskudd forbeholdt små barnehager, som bidrag til å nå bemanningsnormen før den blir fullfinansiert gjennom kommunale tilskudd.

##### **6. Likebehandling private barnehager fra tidligere Klæbu kommune**

I handlings- og økonomiplanen for 2020-2023, vedtok bystyret at de private barnehagene fra tidligere Klæbu kommune fra 2020 skal få samme satser for driftstilskudd som de private barnehagene fra tidligere Trondheim kommune. Dette gir høyere tilskudd til disse barnehagene enn minimumsforpliktelsen ved kommunesammenslåing tilsier. Ekstra tilskudd er beregnet til 1 million kroner til hvert av årene 2020 og 2021. Fra 2022 vil alle private barnehager i Trondheim få tilskudd beregnet etter det første regnskapsåret i den sammenslåtte kommunen, som er regnskap 2020.

##### **7. Redusere plasser til barn uten lovfestet rett til barnehageplass**

I handlings- og økonomiplanen for 2020-2023 ble det vedtatt en bevilgning på 17 millioner kroner i helårsvirkning for plasser til barn uten lovfestet rett til barnehageplass, det vil si barn som fyller ett år innen utgangen av november eller der det er søkt om barnehageplass etter fristen for hovedopptaket 1. mars. Som et tilpasningstiltak til budsjетtrammen foreslår kommunaldirektøren å redusere bevilgningen med 4 millioner kroner fra høsten 2021 og 10

millioner kroner helårsvirkning. Reduksjonen tilsvarer om lag 50 småbarnsplasser og tilsvarende lavere bemanning i de kommunale barnehagene. Det vil fortsatt være mulig for barn uten lovfestet rett (desemberbarn og tilflyttere) å få plass når andre barn slutter i de kommunale barnehagene, men ikke i samme omfang som nå. Private barnehager kan fylle opp sin godkjente kapasitet med barn både med og uten lovfestet rett til plass.

### **8. Reduserte vikarutgifter kommunale barnehager 2019 og 2020 - reduksjon i tilskudd til private barnehager**

Det er lagt inn en innsparing i tilskuddet til de private barnehagene med 2,8 millioner kroner i 2021, økende til 5,5 millioner kroner fra 2022. I følge reglene for beregning av tilskudd til private barnehager skal tilskuddet beregnes på grunnlag av regnskapet i kommunale barnehager to år tilbake. Innsparingen skyldes reduksjoner i vikarbudsjetten i de kommunale barnehagene som ble vedtatt i HØP 2019-2022 og HØP 2020-2023 på til sammen 8 millioner kroner.

### **9. Økt sommerstenging fra to til tre uker i kommunale barnehager - reduksjon i tilskudd til private barnehager**

I handlings- og økonomiplanen 2020-2023 ble det vedtatt at de kommunale barnehagene i Trondheim fra sommeren 2021 stenger i tre uker (uke 28, 29 og 30). Dette er i tråd med praksis i tidligere Klæbu kommune, mens tidligere Trondheim kommune har hatt sommerstengt i to uker. Informasjonen om tre ukers sommerstenging fra 2021 er innarbeidet i vedtekter for de kommunale barnehagene i nye Trondheim kommune, som ble vedtatt av bystyret i april 2020. Brukerne er informert gjennom vedtektene, barnehagenes nettsider og meldeboka. Innsparingen er beregnet til 5,6 millioner kroner i 2021, økende til 9,3 millioner kroner fra 2023, medregnet redusert tilskudd til de private barnehagene.

### **10. Reduksjon ekstra tilskudd utegrupper kommunale barnehager 2020 - reduksjon i tilskudd til private barnehager**

I handlings- og økonomiplanen 2020-2023 ble ekstra midler til pedagogtetthet i utegrupper i kommunale barnehager tatt bort begrunnet i at pedagogtettheten er økt i alle barnehager gjennom endringer i pedagognormen fra 1.8.2018. Tiltaket medfører en reduksjon i tilskuddet til de private barnehagene på 0,4 millioner kroner fra 2022.

### **Effektiviseringstiltak**

### **11. Redusert ledelsesressurs kommunale barnehager 2019 - reduksjon i tilskudd til private barnehager**

I handlings- og økonomiplanen 2019-2022 vedtok bystyret å redusere ledelsesressursen i barnehagene med 4,2 millioner kroner i 2019. Effekten på tilskudd til de private barnehagene er lagt inn med en reduksjon på 2,9 millioner kroner fra 2021.

### **12. Effektivisering merkantil ressurs kommunale barnehager 2020 - reduksjon i tilskudd til private barnehager**

I handlings- og økonomiplanen 2020-2023 ble det vedtatt en effektivisering av det merkantile arbeidet i barnehagene med en reduksjon i ressursbruken på 2,5 millioner kroner fra 2020. Det er lagt inn innsparing på tilskuddet til de private barnehagene på 1,8 millioner kroner fra 2022.

### **13. Effektivisering Fagenhet Oppvekst og utdanning**

I handlings- og økonomiplanen 2020-2023 ble det vedtatt en effektivisering av arbeidet i Fagenhet for Oppvekst og utdanning med 0,3 millioner kroner i 2020, økt med ytterligere 0,2 millioner kroner fra 2021.

#### **14. Reduksjon konsulent/innkjøp i kommunale barnehager 2019 og 2020 - reduksjon i tilskudd til private barnehager**

I handlings- og økonomiplanen 2019-2022 vedtok bystyret en reduksjon i konsulentbruk og innkjøp med 1,3 millioner kroner fra 2019 økende til 1,5 millioner kroner fra 2020. Det er lagt inn innsparing i tilskuddet til de private barnehagene med 0,9 millioner kroner i 2021, økende til 1 million kroner fra 2022.

#### **15. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft, HØP 2020-2023 - reduksjon i tilskudd til private barnehager**

I handlings- og økonomiplanen for 2020-2023 vedtok bystyret innsparinger på innkjøp og innleie av arbeidskraft på alle tjenesteområdene fra 2020. Barnehageområdets andel er videreført med en innsparing på 0,5 millioner kroner i 2021, økende til 4,0 millioner kroner fra 2022, medregnet innsparing i tilskuddet til de private barnehagene.

#### **16. Vedtak HØP 2020-2023 Forsøk med toppet bemanning - inklusive økning tilskudd private barnehager**

I handlings- og økonomiplanen 2020-2023 vedtok bystyret et forsøk med toppet bemanning i 10 barnehager fra høst 2020 med varighet i to år. Pga koronapandemien var det ikke kapasitet til å starte forsøket som planlagt høst 2020. Det er i handlings- og økonomiplanen 2021-2024 lagt opp til at forsøket med toppet bemanning starter i 1.1.2021 og avsluttes ved utgangen av 2022. Sammen med midler som allerede ligger i budsjettet, er det lagt opp til å bruke 7 millioner kroner i hvert av årene 2021 og 2022 til toppet bemanning. Det er lagt inn en økning i tilskuddet til private barnehager to år etter midlene benyttes i kommunale barnehager. Bystyret har også forutsatt at toppet bemanning skal gi innsparing på barnehagenes vikarbruk. Dette er nærmere beskrevet i pkt 17. Bystyret har bestilt en sak høsten 2020 om hvordan forsøket skal legges opp.

#### **17. Vedtak HØP 2020-2023 Reduksjon vikar pga toppet bemanning - inklusive reduksjon i tilskudd til private barnehager**

Bystyret har i vedtak om forsøk med toppet bemanning lagt til grunn at forsøket skal føre til en innsparing på barnehagenes vikarkostnader tilsvarende 50 prosent av beløpet benyttet på toppet bemanning, jf pkt 16 ovenfor. Det er lagt inn en innsparing på 1,8 millioner kroner i 2021, økende til 2,9 millioner kroner i 2022.

#### **Annet**

##### **18. Økning kvalitetsmidler**

Tjenesteområdet barnehage har årlig et budsjett på i underkant av 3 millioner kroner i kommunale midler til kompetanseutvikling i kommunale og private barnehager. Det er lagt opp til en opptrapping av disse midlene i slutten av planperioden med 1,0 millioner kroner i 2023, økende til 2,1 millioner kroner i 2024.

##### **19. Avsluttede merutgifter IT/husleie Møller barnehage**

I handlings- og økonomiplanen for 2019-2022 vedtok bystyret dekning av engangsutgifter til husleie og IT knyttet til midlertidig drift av tegnspråklig barnehagetilbud i Statped sine lokaler. Dette ble lagt inn fram til kommunen etablere nye lokaler for det tegnspråklige tilbudet ved Kolstad barnehage fra 1. august 2020. Merutgiftene er tatt ut av budsjettet fra høsten 2020.

## **7.5 Investeringsbudsjett**

Trondheim kommune har hatt full barnehagedekning siden 2006, etter at kommunen i løpet av få år hadde etablert en rekke nye barnehager. Det er hele tiden viktig å utvikle både

eksisterende og nye barnehageanlegg slik at de oppleves som pedagogiske, sosiale og kulturelle ressurser.

Usikkerhet rundt utviklingen i fødselstallene, og en stor andel private barnehager, gjør det utfordrende å sikre riktig kapasitet i de kommunale barnehagene. Mange eldre, kommunale barnehageanlegg har vesentlige funksjonelle mangler, samtidig som noen midlertidige barnehageanlegg har tekniske utfordringer. Kommunedirektøren vil i kommende periode legge fram en barnehagebehovsplan, som tar opp disse problemstillingene.

## 7.6 Forutsetninger for perioden 2021-2024

Forslag til investeringsbudsjett for barnehageområdet tar utgangspunkt i dagens tilbud og arealkapasitet, utviklingen i etterspørselen, forventede endringer i barnetallet, vedtatte føringer for lokalisering og dekningsgrader, samt tilpasninger i forhold til kommunens driftsramme.

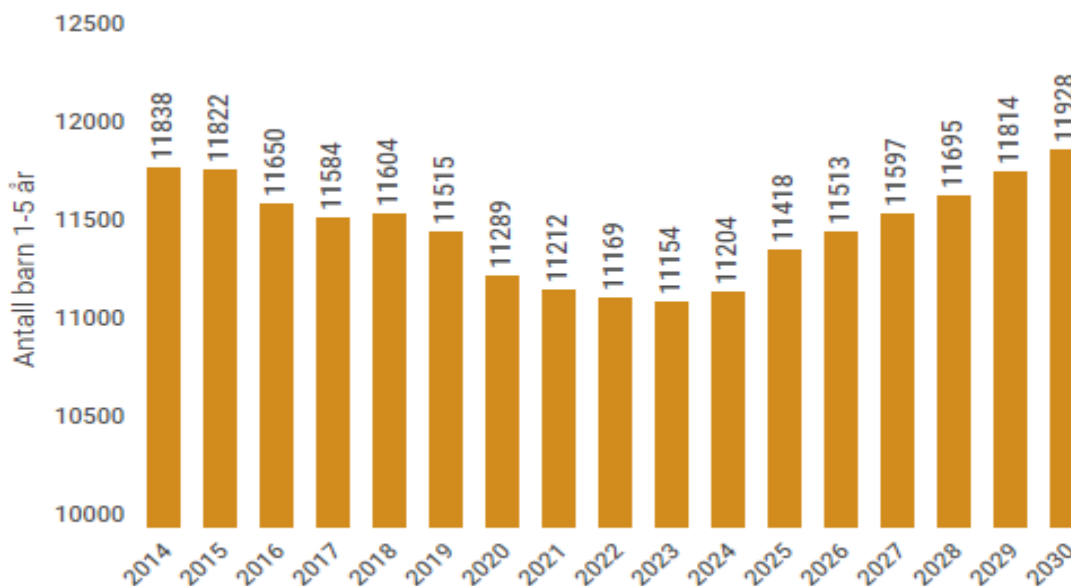
Følgende prioriteringer og forutsetninger er lagt til grunn for investeringer på barnehageområdet:

- Dimensjonering og utbygging av barnehagetilbudet skal så godt som mulig tilpasses antall søknader fra barn som etter loven har rett på tilbud om plass. Det vil si barn som fyller ett år senest innen utgangen av november det året det søkes om plass.
- Som følge av lav vekst i barnetallet de siste årene, vil det også i kommende periode være mange barnehager som har ledig arealkapasitet. Avvikling eller midlertidige stenging av enkelte avdelinger eller barnehager kan bli aktuelt.
- Mot slutten av planperioden kan det bli behov for ca. 200 flere plasser, men tallene er usikre. Dette er basert på barnetallsprognoser, en etterspørsel på 89 prosent for aldersgruppen 1-2 år og 100 prosent for gruppen 3-5 år, og en forventet avvikling av 25 barnehageplasser per år.
- Det planlegges ikke nye kommunale eller private barnehageanlegg i perioden, ut over prosjekt som erstatter eksisterende anlegg. Behovet for flere plasser i planperioden dekkes i hovedsak gjennom at ledige plasser i eksisterende kommunale barnehager gjenåpnes. Kommunedirektøren arbeider fortløpende med å regulere barnehagetomter for framtidige utbyggingsbehov.

Der investeringsrammen ikke er vedtatt av bystyret, beregnes kostnadene ut fra forventet arealbehov og kostnad per kvadratmeter. Endelige kostnader påvirkes av bystyrets vedtak, blant annet om eventuelle tilleggsfunksjoner i anleggene.

## 7.7 Utvikling i barnetallet og tilpasning av barnehagekapasiteten

Antall barn i alderen 1-5 år økte i årene 2006-2009 med nesten 300 barn per år. Etter dette flatet veksten ut, og fra 2013 til i dag har antallet blitt redusert med ca 550 barn. Dette skyldes først og fremst færre fødsler. Ved siste årsskifte var det 11 289 innbyggere i aldersgruppen 1-5 år i Trondheim.

**Figur 7-3. Forventet barnetallsutvikling, aldersgruppen 1-5 år per 1. januar**

I økonomiplanperioden forventes et dupp i antall barn 1-5 år, men at det vil være 200 flere barn ved utgangen av perioden enn ved inngangen. Etter dette forventes en fortsatt økning, men dette er svært usikkert. Økningen av plassbehovet ved utgangen av planperioden kan dekkes av ledig leke- og oppholdsareal i eksisterende barnehager.

## 7.8 Midlertidig godkjente barnehageanlegg

I årene 2006-2008 ble det etablert en rekke midlertidige barnehageanlegg for å oppnå full barnehagedekning. I handlings- og økonomiplanen for 2013-2016 ble det vedtatt et løft for å etablere permanente løsninger for disse anleggene. De siste årene er dette løftet gjennomført med nye barnehageanlegg for Leistad, Ladesletta, Karinelund, Ilsvika, Aastahagen, Svalsberget, Granåsen, Smidalen, Hammersborg og Ranheimssletta. Sætra private barnehage, som har benyttet et midlertidig, kommunalt anlegg på Moholt, flyttet i 2020 inn i eget, nytt anlegg.

I kommende periode vil det fortsatt være drift i Saupstad og Risvollan barnehager, som begge har blitt drevet med midlertidige godkjenninger i en tiårsperiode. Det er gjennomført mindre tiltak i disse anleggene for å forbedre de fysiske forholdene. Risvollan midlertidige barnehage foreslås erstattet i løpet av perioden.

På Leistad og Stavset ligger paviljonger som er benyttet som interimanlegg i forbindelse med rehabiliteringer av barnehageanlegg. Det vurderes om disse kan erstattes av anlegg med mer sentral beliggenhet. Det er per i dag ikke et planlagt behov for interimanlegg, men det forutsettes at minst et anlegg må stå i beredskap til akutte situasjoner som kan oppstå.

## 7.9 Investeringer i perioden 2021-2024

Tabellen under viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor barnehageområdet i kommende periode.

**Tabell 7-4 Investeringer i barnehage i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**



Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Risvollan barnehage	90,0	3,8	86,2	43,1	43,1	0,0	0,0
02. Mindre investeringer barnehage	62,4	0,0	62,4	16,4	14,0	16,0	16,0
<b>Sluttsum</b>	<b>152,4</b>	<b>3,8</b>	<b>148,6</b>	<b>59,5</b>	<b>57,1</b>	<b>16,0</b>	<b>16,0</b>

**Tabell 7-5 Finansiering for investeringsprosjektene for barnehage i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	50,0	48,0	13,4	13,4
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	9,5	9,1	2,6	2,6
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>59,5</b>	<b>57,1</b>	<b>16,0</b>	<b>16,0</b>

### 7.9.1 Risvollan barnehage

Det planlegges nytt, permanent anlegg for Risvollan barnehage, som har holdt til i midlertidige lokaler siden det gamle bygget ble revet i 2007. Barnehagen har i dag fire barnegrupper. Det midlertidige anlegget var beregnet for en levetid på 3-5 år. Rent teknisk sliter man med ventilasjon, temperatur og kloakk, og dette går ut over barn og unges leke- og arbeidsvilkår. Funksjonaliteten er lav i bygget, og det er lite møterom og arbeidsplasser for de ansatte. Det er viktig for denne barnehagen å få avklart sin situasjon framover. Det har vært belastende for barnehagen å delta i planleggingsprosesser for ny barnehage over lang tid, prosesser som har blitt startet og stoppet. Dette har gått ut over motivasjonen for både ledelse og ansatte.

Formannskapet vedtok i sak 159/16 at ny barnehage skal planlegges i tilknytning til sentrumsområdet på Risvollan, der den opprinnelige barnehagen lå. Risvollan barnehage ligger i det opptaksområdet som har lavest egendekning av barnehageplasser i kommunen (74 prosent av antall bosatte barn). Kommunedirektøren fremmer en egen sak om føringer for planlegging av det nye anlegget høsten 2020, der blant annet størrelsen på barnehagen vurderes. Den avsatte kostnadsrammen på 90 millioner kroner gir mulighet til å etablere et barnehageanlegg for åtte barnegrupper samt en familieavdeling, men forutsetter at ikke alle arealene i anlegget ferdigstilles eller møbleres. Det planlegges oppstart bygging i 2021 og ferdigstillelse mot slutten av 2022. Dette avhenger av framdriften på behandlingen av reguleringsplanen for senterområdet på Risvollan.

## 7.9.2 Mindre investeringer barnehage

Mange kommunale barnehager nærmer seg slutten av forventet, teknisk levealder. Byggene er godt vedlikeholdt og den generelle, fysiske tilstanden tilsier at de fleste byggene bør oppgraderes og drives videre. Flere anlegg har likevel funksjonelle mangler sammenlignet med dagens standard. Dette gjelder universell utforming, tilbudet for de minste barna (garderober, stellerom) og fasiliteter for ansatte (arbeidsplasser, garderober, pause- og møterom). Flere anlegg har også nedslitte uteområder. Kommunedirektøren vil utarbeide en plan for de kommunale barnehageanleggene, der de kategoriseres ut fra rehabiliteringsbehov.

Tiltakene innenfor rammen av mindre investeringer koordineres med syklusen for vedlikehold av barnehageanleggene. Rammen for mindre investeringer benyttes også til akutte bygningsmessige forhold og tiltak for barn med særskilte behov for fysisk tilrettelegging.

## 8 Skole

### 8.1 Hovedprioritering 2021-2024

I planperioden videreføres arbeidet med sterke barnefellesskap, og det skal føre til at helsemessige og sosiale ulikheter blant barn og unge og deres familier reduseres. Dette arbeidet gjøres gjennom et enda sterkere samarbeid innen oppvekst og utdanning og med helse og velferd og kultur innenfor ordinær drift og gjennom prosjektarbeid. Familieperspektivet skal ligge til grunn for arbeidet. Støttetjenestene i barne- og familietjenesten (BFT) skal bli mer tilgjengelige for barnehager og skoler og mer tid skal benyttes i direkte samhandling med barn og familier og mindre tid på interne møter. Det forutsettes også mer involvering og systematisk bruk av barn og unges erfaringer og uttrykk i utvikling av tjenestetilbudene, og arbeidet med barns rettigheter i Barnekonvensjonen skal vektlegges sterkere.

Perioden med Covid 19 har vist gjennom mange eksempler og erfaring hva god samhandling mellom barn, familier, BFT og skole/barnehage betyr for barns beste.

Å jobbe med Bærekraftsmål nr 10 *Mindre ulikheter*, vil være en av de viktigste oppgavene i planperioden. Barnehage, Skole og BFT må gjennom kjennskap til barn, unge og deres foresatte bidra til et godt læringsutbytte og gode oppvekstvilkår og hindre utenforskap. De siste årene har andelen innbyggere med minoritetsbakgrunn økt, og uten tidlig innsats og samarbeid på tvers av kommunens enheter og i samarbeid med politi og frivillige organisasjoner, vil dette øke de sosiale ulikhetene.

Kommunedirektøren vil bedre det tverrsektoriell samarbeidet for at barn og unge og deres familier i større grad skal få oppleve å få den hjelp de trenger og at samarbeidet mellom velferdstjenestene er koordinert og samordnet. Det er flere satsinger som er iverksatt og som videreføres, herunder [Pilot 0-24](#), Relasjonell kapasitet, "Tett på piloten" og vurdering av ressursbruken i spesialpedagogikk kan benyttes mer felles på hele området.

For skoleområdet er arbeidet Fagfornyelsen, å innføre ny læreplan og overordnet del, en av hovedprioriteringene. Det vil være avgjørende at skoleområdet skaper sammenheng mellom dette arbeidet og oppvekststrategien Stein saks papir.

### 8.2 Om området

#### 8.2.1 Fagfornyelsen - ny læreplan

Alle skolene i Norge arbeider med innføring av ny læreplan for grunnskolen som skal tas i bruk fra skoleåret 2020-21. I tillegg vil ny overordnet del av læreplanen gjelde fra 2020. Dette betyr at alle skoler må arbeide med forståelsen og implementeringen av disse i perioden. Det vil også være avgjørende at skoleområdet skaper sammenheng mellom dette arbeidet og innføringen av strategien Stein, saks, papir. I tillegg vil dette arbeidet styrkes ved videreføringen etter Trondheim sin deltakelse i nasjonalt læringsmiljøprosjekt hvor skoler, barnehager og Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) arbeider sammen for å utvikle gode oppvekstmiljøer

Situasjonen med stengte skoler våren 2020 viser at skolene må legge til rette for å kunne opprettholde undervisningen på en tilfredsstillende måte under en pandemi. Takket være arbeidet med IKT i trondheimsskolen siden 2015 har Trondheim kommune kunnet håndtere elevenes opplæring våren 2020 på en tilfredsstillende måte. En flerårig prosess med valg av og implementering av både skybasert kontorpakkeløsning, digitale arbeidsflater og digitale

læremidler, for ikke å snakke om et kollektivt lærerkollegium som i samme tidsrom har deltatt i kompetansehevingstiltak, gjør at Trondheimsskolen kan tilby elevene opplæringen også som fjernundervisning. Satsingen som nå er satt i gang knyttet til digitale læremidler og kompetanseheving rundt god bruk av disse er i tråd med denne utviklingen, og en mer digital "normalskole" vil kunne gi økt kvalitet på opplæringstilbudet gjennom å øke elevens og læreres trygghet på egen digital kompetanse.

**Bedre skolestart for alle:** For å få mer kunnskap i arbeidet med å lage gode overganger og tilpasse skolestarten til barns beste skal Kommunedirektøren igangsette pilotering med utprøving av ulike modeller for skolestart. I en kommune som jobber kunnskapsbasert vil Kommunedirektøren sammen med foresatte, barnehager, skoler og forskningsmiljø utvikle og prøve ut ulike modeller for å fremme en skole som legger til rette for alle barns læringsglede og læringsutbytte. Privat sektor er invitert inn i dette arbeidet, og vil være representert. Trondheim er nasjonal pilotkommune.

## 8.2.1 Internkontroll, kvalitetssikring og fagsystem

Internkontrollen medfører gjennomgang av uheldige og uhensiktsmessige hendelser, avvik og mulige forbedringer. Kvaliteket brukes for internkontrollen innen faglig virksomhet og gjennomgås flere ganger i året ved behov. Kommunedirektøren sørger for at alle enheter har plan for oppfølging av funn som indikerer risiko. Helse, miljø og sikkerhet og enhetenes økonomistyring rapporteres gjennom styringskraftportalen.

Ved ny kommunelov og endring av Opplæringsloven fra og med 01.01.2021, vil det for området være viktig å prioritere et arbeid med hva disse endringene betyr for vårt Kvalitetssystem og for skoleområdet sitt system for vurdering av kvalitet. I dette arbeidet vil det også foregå en revidering og gjennomgang av indikatorer for skolene.

**Tabell 8-1. Nøkkeltall Trondheim - ASSS**

	Klæbu 2019	Trondheim 2019	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS, uten Oslo og Trondheim
<i>Prioritet</i>						
Netto driftsutgifter til grunnskolesektor, per innbygger 6-15 år (kr)	121330	105 181	124 079	114 459	104 289	106 479
Netto driftsutgifter til kommunale kulturskoler per innbygger 6-15 år (kr)	5099	2 644	1 108	1 809	2 560	2 140
<i>Produktivitet</i>						
Andel innbyggere i kommunal skolefritidsordning 6 til 9 år, i prosent						
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 1.-4. årstrinn (Gruppestørrelse 1)	12,8	12,8	13,5	12,6	12,9	12,5

Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 5.-7. årstrinn (Gruppestørrelse 1)	13,9	14,6	14,7	14,8	14,5	14,7
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 8.-10. årstrinn (Gruppestørrelse 1)	15,5	15,1	15,7	15,8	15,1	15
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 1.-10. årstrinn (Gruppestørrelse 2)	16,3	16,9	19,6	16,9	17,4	16,8

#### Dekningsgrader

Andel elever med særskilt norskopplæring, i prosent	3,1	5,9	18,8	6,7	6,6	6,9
Andel elever som får spesialundervisning, i prosent	9,9	6,9	6,9	5,7	10,1	7,4
Andel timer spesialundervisning av antall lærertimer totalt	15,5	15,1	15,7	14,1	17	16,8

#### Kvalitet

Gjennomsnittlig grunnskolepoeng (antall)	42,1	42,2	43,2	42,5	42,2	42,3
Elever på mestringsnivå 3-5, nasjonale prøver i lesing 8. trinn (prosent)	73	77,9	80,4	78,4	79,2	76,7
Elever på mestringsnivå 3-5, nasjonale prøver i regning 8. trinn (prosent)	60,6	72,2	74,8	71,9	73,9	70,7

### Sykefravær

Skolene i Trondheim hadde i hele 2019 et høyere sykefravær enn tidligere. Etter 4. kvartal var dette på 8.6% i 2019. I 2. kvartal i 2020 ligger sykefraværet på 7,6%, hvorav 0.5 % er koronarelatert.

Det er arbeidet systematisk med å redusere sykefraværet på skolene i Trondheim kommune i forrige periode, noe som ser ut til å ha hatt effekt. Dette til tross for at flere skoler har vært inne i overtallighetsprosesser i perioden.

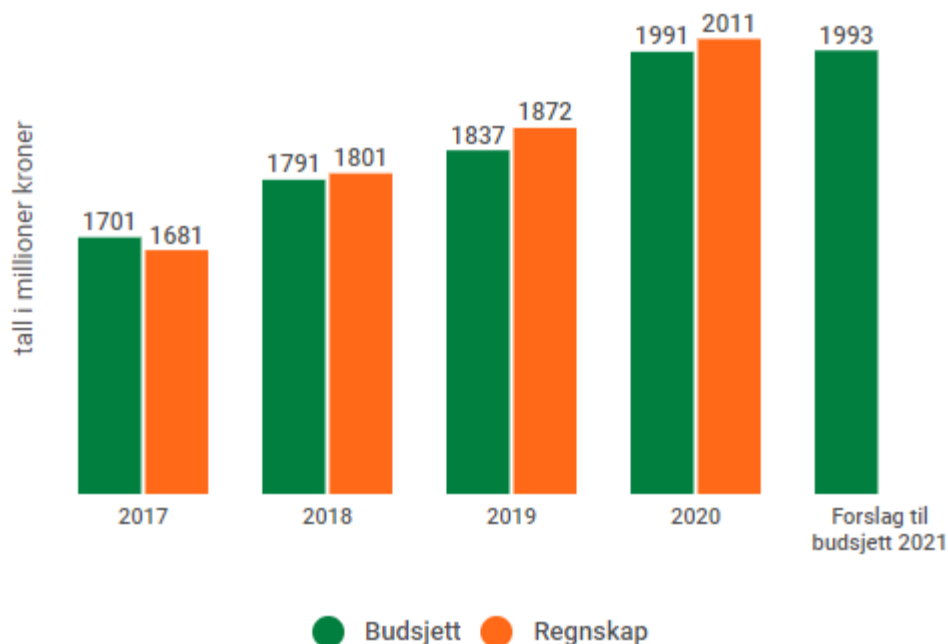
### Relevante lenker

- [Fagfornyelsen](#)
- [Strategi for sterke barnefelleskap - Stein, saks, papir](#)
- [Bærekraftsmål](#)

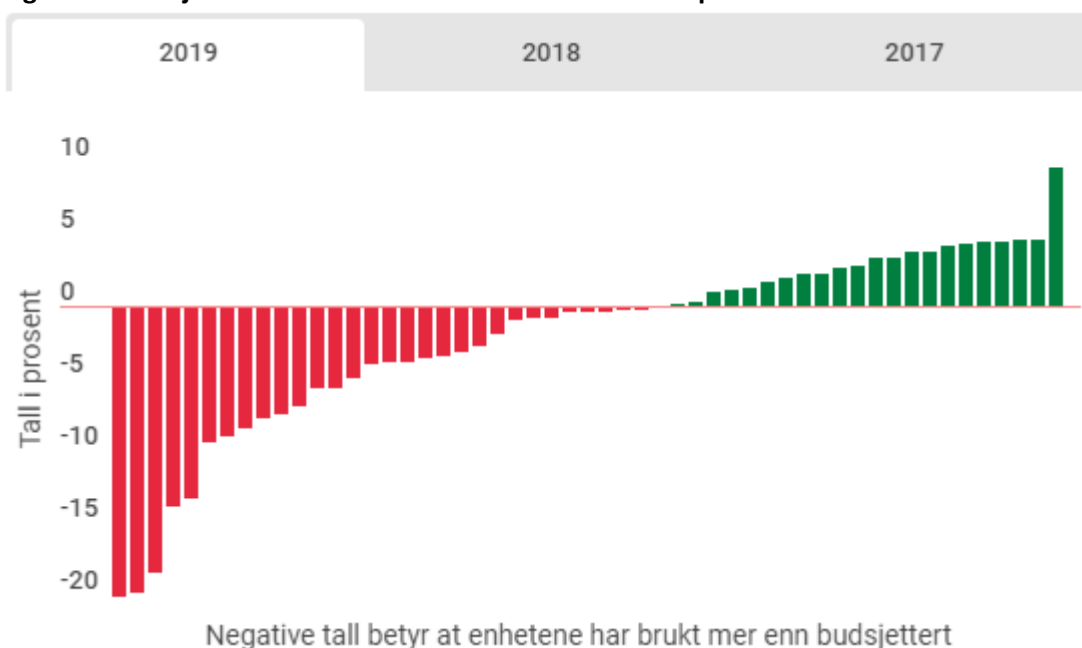
## Økonomiske nøkkeltall

Figur 8-1 viser budsjett og regnskap for bo- og aktivitetstilbud i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for bo- og aktivitetstilbud for 2021. Perioden 2017-2019 viser kun gamle Trondheim, mens budsjett 2020 er sum for nye Trondheim. Figur 8-2 viser enheter med mer og mindreforbruk.

Figur 8-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner



Figur 8-2. Budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019






Skoleområdet gikk med merforbruk i 2019 og mange enheter hadde betydelige avvik slik det fremgår av figur 8-2.

## 8.3 Mål



Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for skole og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for.


Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

Tjenesteområde	Skole
<b>Bærekraftsmålene (hovedmål)</b>	
<b>God helse</b> 	<p><b>Delmål</b></p> <p><b>3.5</b> Styrke forebygging (og behandling) av misbruk, blant annet av narkotiske stoffer og skadelig bruk av alkohol</p> <p><b>3.6</b> Innen 2020 halvere antall dødsfall og skader i verden forårsaket av trafikkulykker</p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Skolen skal gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og som gir muligheter til å ta ansvarlige livsvalg. Skolen skal også utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle.</p> <p><b>Periodemål 1 og 3</b>  <b>Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig</b>  <b>Barn og unge er unike og hører til i samme fellesskap</b>          Elevene skal på skolen utvikle både faglige kunnskaper, ferdigheter og holdninger til hva god helse betyr for seg og andre. Sammen med ansatte skal elever skape gode barnefellesskap som ivaretar dette og dem som hele mennesker.</p>
<b>God utdanning</b> 	<p><b>Delmål</b></p>

	<p><b>4.1</b> Innen 2030 sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem relevant og reelt læringsutbytte</p> <p><b>4.7</b> Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av en freds- og en ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling</p> <p><b>4.a</b> Etablere og oppgradere utdanningstilbud som ivaretar hensynet til barn, personer med nedsatt funksjonsevne og kjønnsforskjeller, og sikrer trygge, ikke-voldelige, inkluderende og effektive læringsomgivelser for alle</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b> Elevene skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger for å kunne mestre sine liv og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. De skal få utfolde skaperglede, engasjement og utforskertrang.</p> <p><b>Periodemål 1</b> <b>Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig</b> Elever i Trondheimsskolen skal utvikle faglig, sosial og språklig kompetanse ut fra sitt potensial i et lærende fellesskap. Ansatte i skolen skal sammen med elever bygge læringsfellesskap hvor elevene får mulighet til å utvikle sin kompetanse og sine ferdigheter.</p>
<p><b>Mindre ulikheter</b></p> 	<p><b>Delmål</b> <b>10.2</b> Innen 2030 sørge for å myndiggjøre alle og fremme deres sosiale, økonomiske og politiske inkludering, uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Skolen skal arbeide for at alle har en plass i fellesskapet med likeverdig tilbud og de samme mulighetene.</p> <p><b>Periodemål 2 og 3</b> <b>Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar. Barn og unge er unike og hører til i samme fellesskap</b> I henhold til Trondheim kommunes oppvekststrategi og ny læreplan for skolen er det avgjørende å bygge gode fellesskap som alle opplever å være en del av. Dette er et felles ansvar og er viktig for å gi trygge barn og for å forebygge mot utenforskap.</p>
<p><b>Bærekraftige byer og samfunn</b></p>	<p><b>Delmål</b> <b>11.6; Innen 2030 redusere negative konsekvenser for miljøet i storbyene målt per innbygger, blant annet ved å legge særlig vekt på luftkvalitet samt offentlig og annen form for avfallshåndtering</b></p>



 <p><b>11 BÆREKRAFTIGE BYER OG SAMFUNN</b></p>	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Gjennom oppvekststrategien SteinSaksPapir, kunnskapsgrunnlaget for kommune 3.0 og relasjonell velferd ser barnehagen betydningen av å utvikle gode møtesteder, trygge fellesskapet og skape generasjonsmøter. Alle barn er alle voksnes ansvar er et utgangspunkt for blant annet å sikre og trygge fellesskapet. Gjennom hvordan vi planlegger og bygger skoleanleggene skal vi bidra til bærekraftige bygg med bærekraftig inventar og utstyr. Det skal utvikles bygg med høy grad av energieffektive tiltak, bruk av tre og naturmaterialer i barns læringsmiljø. Det fysiske miljøet skal utformes med varierte læringsmiljø hvor det er plass til alle barn. Skolene skal arbeide med hvordan de kan forstå og utvikle det fysiske miljøet i et bærekraftig perspektiv.</p> <p><b>Periodemål 1 og 3</b>  <b>Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig</b>  <b>Barn og unge er unike og hører til i samme fellesskap</b></p> <p>Bærekraftig utvikling er et tverrfaglig tema i skolen som skal legges til rette for at elevene kan forstå grunnleggende dilemmaer og utviklingstrekk i samfunnet, og hvordan de kan håndteres. Bærekraftig utvikling handler om å verne om livet på jorden og å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov. En bærekraftig utvikling bygger på forståelsen av sammenhengen mellom sosiale, økonomiske og miljømessige forhold.</p>
<p><b>Ansvarlig forbruk og produksjon</b></p>  <p><b>12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON</b></p>	<p><b>Delmål</b>  <b>12.8</b> Innen 2030 sikre at alle i hele verden har relevant informasjon om og er seg bevisst en bærekraftig utvikling og en livsstil som er i harmoni med naturen</p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling skal gi elevene kompetanse som gjør dem i stand til å ta ansvarlige valg og handle etisk og miljøbevisst.</p> <p><b>Periodemål 1</b>  <b>Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig</b></p> <p>Med bakgrunn i ny læreplan og Fagfornyelsens tverrfaglige temaer, skal alle skoler i Trondheim arbeide med og etter FN sine bærekraftsmål for å ta bærekraftige valg nå og i fremtiden.</p>
<p><b>Samarbeid for å nå målene</b></p>	<p><b>Delmål</b>  <b>17.16</b> Styrke det globale partnerskapet for bærekraftig utvikling, som følges opp av partnerskap mellom flere interessenter med sikte på å</p>

	<p>mobilisere og dele kunnskap, ekspertise, teknologi og finansielle ressurser for å bidra til at alle land, særlig utviklingslandene, når bærekraftsmålene</p> <p><b>17.17</b> Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og private og i det sivile samfunn, på grunnlag av partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier</p> <p>Periodemål 4 felles lag</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>For å lykkes med bærekraftsmålene trengs det nye og sterke partnerskap. Myndigheter, næringslivet og sivilsamfunnet må samarbeide for å oppnå bærekraftig utvikling. Bærekraftsmålene skal fungere som en felles, global retning og prioritert innsats de neste 15 årene.</p> <p><b>Periodemål 4</b>  <b>Vi er et felles lag som møter barn og unge med kjærlighet, kompetanse og respekt</b></p> <p>Kommune 3.0 forutsetter forståelse og interesse for andre aktørers intensjoner og ressurser, og ikke minst vilje til sammen å skape gode vilkår for barne- og voksenfellesskap i Trondheim. Skolene skal på samme måte som andre enheter i kommunen initiere og legge til rette for at alles stemmer blir hørt og lyttet til.</p>

### 8.3.1 Periodemål

Periodemålene er felles for skole, barnehage og barne- og familietjenesten (BFT). Periodemålene ble utarbeidet for 2019 og videreføres slik de står også i neste periode. Indikatorene vil være gjenstand for diskusjon høsten 2020.

Kommunedirektøren er opptatt av et helhetlig oppvekstperspektiv.

#### 1. Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig

Fra 01.08.2020 er *Kunnskapsløftet 2020 (LK2020)* grunnskolens gjeldende læreplan.

Opplæringens verdigrunnlag er beskrevet gjennom områdene menneskeverdet, identitet og kulturelt mangfold, kritisk tenkning og etisk bevissthet, skaperglede, engasjement og utforskertrang, respekt for naturen og miljøbevissthet, samt demokrati og medvirkning. Dybdelæring poengteres som prinsipp for arbeidet, og programmering er innført som del av flere fag. [Kompetansebegrepet](#) er utvidet. Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning. Lesing, skriving og muntlige ferdigheter er sammen med regning og digitale ferdigheter er del av den faglige kompetansen og nødvendige redskaper for læring og faglig forståelse. De er viktige for utviklingen av elevenes identitet og sosiale relasjoner, og for det å kunne delta i utdanning, arbeid og samfunnsniv.

Flerspråklige barn i trondheimsskolen får opplæring i morsmål (1.-3. trinn) og tospråklig fagopplæring (4.-10. trinn). Trondheim kommune tilbyr opplæring i samisk til samiske elever som ønsker det. På bakgrunn av økning i antall elever som ønsker opplæring i nordsamisk,

tilsettes lokal/stedlig lærer i nordsamisk fra høsten 2020. Kommende skoleår er ingen elever meldt til opplæring i sørsamisk, mens to elever får opplæring i nordsamisk via fjernundervisning. Trondheim kommune vil jobbe langsiktig for å styrke et sammenhengende opplæringsløp i samisk fra barnehage og ut grunnskolen.

Realfaglig kunnskap og ferdigheter er avgjørende for å kunne forstå, delta og bidra med å skape det fremtidige samfunnet. Barn og unge er aktører i nyskaping, utvikling og forvaltning av morgendagens samfunn. Solid kompetanse i realfag og digital teknologi er nødvendig for å møte dagens og fremtidige utfordringer innenfor næringsliv, miljø, helse og digital infrastruktur. Praktiske og varierte læringsarenaer beriker elevers muligheter til å oppleve motivasjon, mestring og utvikling av eget potensial.

SteinSaksPapir og Fagfornyelsen, sammen med tidligere arbeid med IKT i Trondheimsskolen, er styrende for videre utvikling av læreres og elevers digitale kompetanse - en trygg, kritisk og kreativ bruk av digitale verktøy for å oppnå mål i arbeid, undring, utforskning, læring, fritid og samfunnsdeltakelse. Det gjøres blant annet gjennom å sikre en større andel felles digitale læremidler til alle skoler, til så mange trinn og i så mange fag som mulig. Det er også frikjøpt lærerkrefter som digitale pedagoger, og disse bidrar med faglig kompetanse på hver sine fagområder, i kvalitetssikring, anskaffelser og i det viktige arbeidet med kompetanseheving av lærere. Sammen med elevene fortsetter vi å utvikle skolens digitale praksis. Skolene forplikter seg til gjennomføring av kartlegging av elevenes digitale ferdigheter på 4. trinn.

Science Camp, sommerskole med tilbud innen realfag, teknologi og kultur, er et ekstra tilbud i uka etter skoleslutt, der elever fra hele byen møtes til dybdelæring gjennom felles interesser og engasjement. Hvert 2. år kan kommunens Science Camp være nært knyttet sammen med NTNUs nye kunnskapsfestival.

Kulturskolen gir elever mulighet til å lære og utvikle sine ferdigheter gjennom et bredt utvalg av ulike uttrykksformer innen musikk, kunst og kultur. Kulturskolen i Trondheim har om lag 50 prosent flere plasser enn gjennomsnittet i ASSS kommunene og Trondheim har høyest dekningsgrad av alle ASSS kommunene. I Trondheim får ca 16 prosent av elevene i grunnskolealder plass, mens gjennomsnittet er 11 prosent. På tross av høy dekningsgrad og god tilgang på kulturskoleplasser opplever kulturskolen stor pågang fra barn og unge som ønsker å bli med.

Trondheim kommune prioriterer arbeidet med å få til et inkluderende fellesskap for barn og unge, og videreføring av arbeidet med sammenhengen mellom tjenestene innenfor oppvekst. Piloten Tett på er et tiltak for å endre organisering slik at målet kan oppfylles.

Kartleggingsprøvene viser at mange elever strever med grunnleggende ferdighet i regning. Det er stor variasjon mellom skoler i lesing, selv om nivået for kommunen er godt. Andel barn under kritisk grense i regning øker. Det er ikke en sammenheng mellom sosioøkonomiske utfordringer og variasjonen mellom skolene. I lesing øker andelen på nivå 1 på nasjonale prøver.

Det er derfor viktig for Trondheim kommune at skolene arbeider systematisk for utvikling av alle elevers læringsforløp og iverksetter egnede tiltak til rett tid. Ny overgangsplan barnehage-skole/SFO skal realiseres, og overgangsplan barneskole-ungdomsskole skal realiseres.

Det er en nær sammenheng mellom underveisvurdering og elevers læring. Formålet med vurdering er å fremme elevens læring og utvikling. Et godt vurderingsarbeid involverer hver

elev i det å finne ståsted, mål og ønsker, noe som fører til økt faglig og sosialt læringsutbytte for alle elever.

### **Indikatorer for målet**

- Skolene har systematikk i arbeidet med skolebasert vurdering på området som har med grunnleggende ferdigheter som regning, skriving, lesing, muntlig og digital praksis å gjøre.
- Utvikling og resultater følges opp gjennom jevnlig lærings- og utviklingsdialoger mellom elever og ansatte.
- Alle elever opplever progresjon og mestring i sitt faglige arbeid og får utnyttet sitt potensial faglig og sosialt.
- Andelen elever som fullfører det 13-årige skoleløpet øker fra 74,1 prosent i 2017 til 78 prosent innen 2020.
- Andelen elever som går ut av grunnskolen med mindre enn 30 grunnskolepoeng reduseres fra sju prosent i 2017-18 til fem prosent innen skoleåret 2021-22.
- Guttenes gjennomsnittlige grunnskolepoeng øker til jentenes nivå innen skoleåret 2021-22.
- Alle elever som ligger under kritisk grense på kartleggingsprøver på 1.-3.trinn, skal følges opp gjennom målrettede tiltak, og andelen skal reduseres til under 20 prosent.
- Elevenes deltakelse og resultater på kartleggingsprøven i digitale ferdigheter følges opp gjennom målrettede tiltak knyttet til bruk av digitale verktøy i opplæringen.

## **2. Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar**

Målet for den kommende perioden skal gjelde mer enn skole/læringsmiljø. Dette gjelder alle som både jobber med og er rundt barn og unge. Trondheim kommune ønsker å dreie blikket fra individ til gruppe, kultur og samfunn. For å kunne skape et godt oppvekstmiljø for barn og unge, må voksne på alle arenaer ta ansvar. Kjernekomponentene handler om å utvide samarbeidet og koordinere tjenester og tilbudene som gis. Sammen med barn, unge, foresatte, frivilligheten, næringslivet og forskning, vil kommunen bygge kompetanse og sterke barnefelleskap jf. strategien Stein, saks, papir. Skolene skal jobbe for å gi foresatte en bedre mulighet til å involvere seg og ta sitt ansvar for eget barn og fellesskapet. Vi vil flytte fokus fra individ mer over på system og på individ i et system for skoler og BFT.

### **Indikatorer for målet**

- Elever opplever støtte, oppmuntring og interesse fra hjemmet, og skolen opplever at foreldre tar ansvar for skolemiljøet.
- Skolen følger kommunens system for skolemiljø ved elevfravær og opplæringslovens kapittel 9A
- Skolen bidrar til nettverksbygging med foreldre og nærmiljø.
- Elevundersøkelsen viser at foreldre involverer seg i skolearbeidet.
- Nedgangen i elevfravær fortsetter, andel elever med fravær over 20 prosent reduseres
- Antall henvendelser til Fylkesmannen vedr opplæringslovens kapittel 9A-saker viser nedgang.
- Alle skoler møter meldinger om brudd på retten til et trygt psykososialt miljø med god forvaltningspraksis.
- Alle skoler skal iverksette tiltak som stimulerer til utforskende, praktiske og varierte arbeidsmåter.

## **3. Barn og unge er unike og hører til i samme fellesskap**

Opplevelsen av å tilhøre et fellesskap er en forutsetning for et godt liv og god helse. Kartlegginger og undersøkelser i kommunen viser at ikke alle elever har denne opplevelsen. Kjernekomponentene i det videre arbeidet dreier seg om å jobbe med holdninger som

inkluderer og raushet for forskjellighet. Tilbudene og tiltakene må ha som formål å skape tilhørighet i et fellesskap.

Skoler og BFT melder om en økende tendens av barn med utfordrende atferdsuttrykk og etterspørsel etter andre typer og alternative opplæringstilbud. Vi vil derfor fremover se på strukturer for å utvikle gode tilbud for alle elever, også elever som i en periode trenger variasjon.

Der det eventuelt vil være behov for et tilbud med alternativ opplæringsarena, må dette ta utgangspunkt i elevens beste både faglig og sosialt.

For å møte disse barna, fordrer det voksne med særskilt kompetanse ut over det en lærer får i sin grunnutdanning. Det krever også god samhandling mellom alle tjenester rundt barn og deres familier.

Språk er en vesentlig del av identitet og identitetsutvikling. Felles språk styrker tilhørigheten til et fellesskap. Samtidig som skolen vektlegger at alle barn i skolen skal lære å lese, skrive og snakke norsk, er det vesentlig at de også får opplæring i eget morsmål og er i fellesskap med andre barn som snakker samme språk. Dette er viktig fordi språk læres best i fellesskap, og fordi et velutviklet morsmål har betydning for læring i øvrige fag i skolen, både på kort og lang sikt.

God og hensiktsmessig bruk av digitale verktøy kan i tillegg til å fremme både sosial og faglig læring virke inkluderende, gjennom blant annet samskriving, spillbasert læring og andre kommunikasjons- og produksjonsverktøy. Skolen skal sammen med barn og unge utvikle en god felles digital praksis, og en slik praksis vil kunne danne et godt grunnlag for å opprettholde og ivareta sosiale og lærende fellesskap. Dette gjelder særlig når samfunnssituasjonen ikke tillater fysisk tilstedeværelse, både mellom elever selv og mellom pedagoger og elever/barn. Erfaringene ved nedstengt samfunn våren 2020 viser at høy utstyrstetthet og god infrastruktur er essensielle for ivareta gode digitale fellesskap.

### **Indikatorer for målet**

- Alle elever uttrykker opplevd tilhørighet og trivsel.
- All undervisning skal foregå i et sosialt fellesskap med andre elever.
- Alle elever får tilpasset opplæring innenfor det ordinære opplæringstilbudet.
- Alle elever har mulighet til medvirkning.
- Elevundersøkelsen viser at alle elever involveres i vurderingsarbeidet og melder at opplæringen er i tråd med prinsippene i vurdering for læring.
- Alle skolene har en praksis som er i tråd med den nye håndboka for spesialundervisning.
- Spesialundervisning gis bare til elever som ikke har tilfredsstillende utbytte av det ordinære tilbudet.
- Spesialundervisning gis som hovedregel i fellesskap med andre elever.
- Andelen elever som har spesialundervisning viser nedgang.
- Digitale verktøy brukes til samarbeid mellom elever på tvers av klasser, trinn og skoler

### **4. Vi er et felles lag som møter barn og unge med kjærlighet, respekt og kompetanse**

Det er særdeles avgjørende at ulike tjenester er samordnet i den hjelpen foresatte og deres barn trenger. Flere skoler og foresatte gir uttrykk for utfordringer i møte med mange tjenester og at dette oppleves som uoversiktlig. For å ivareta barn og unges behov, iverksettes det flere satsinger for å bedre det tverrsektorielle samarbeidet og for å skape sammenheng i tjenestene.

**Pilot 0-24** er en treårig nasjonal satsing som har fokus på samhandling og relasjoner for at utsatte barn og unge og deres familier skal få tidligere og bedre hjelp. Dette skal gjøres ved å legge til rette for at de som arbeider med målgruppene møter hverandre med respekt og deler informasjon, får bedre kjennskap til hverandres kompetanse, oppgaver og arbeidsbetingelser, at de løser problemer og finner (nye) løsninger sammen. I Trondheim er piloten et samarbeid mellom oppvekst og utdanning, kultur, helse og velferd og Trøndelag fylkeskommune.

**Tett på;** 17. mars -20 vedtok Formannskapet kriterier for pilotprosjekt Nordahl-utvalget. Piloten skal høsten -20 prøve ut deler av Nordahl-utvalgets forslag for å endre kursen for det spesialpedagogiske systemet med vekt på helhetstenkning, tettere integrering med barnehage, skole og øvrige velferd- og helsetjenester, hvor kompetansen kommer nærmere barnet. PP-tjenesten styrkes i planperioden for å bidra til å nå målet. Saken følges opp med en forskningssøknad på utlysning fra udir "Piloter for mer inkluderende praksis i barnehage, skole SFO - del 2: Utprøving og forskning på modeller" Forskingen er en oppfølging av Stortingsmelding 6- "Tett på - Tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO".

### **Felles ressursmodell for oppvekst for spesialpedagogikk**

Kommunedirektøren jobber med en *felles* budsjettmodell for spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging for hele oppvekstområdet; barnehage, skole og BFT. Revisjon av budsjetttildelingsmodell for barnehage og skole er inkludert i dette arbeidet.

**Relasjonell kapasitet;** Gjennom realiseringen av oppvekststrategien SteinSaksPapir, og med piloten "Relasjonell kapasitet" har ulike områder, som barne- og familietjenesten og barnehage, fått mer kunnskap om hverandres felt. På bakgrunn av erfaringene fra piloten ble det besluttet å videreføre arbeidet i større skala i hele organisasjonen. Det vil fra 2021 bli gjennomført ulike tiltak på ledelsesnivå slik at det sikres en god forankring og en god forståelse av relasjonell kapasitet blant ledere på alle tjenesteområder på oppvekst og utdanningsområdet.

Fra 2021 vil det være 24 sertifiserte medarbeidere fra barnehage, skole og barne,- og familietjenesten som kan bistå i arbeidet med å operasjonalisere arbeidet med samhandling på tvers, og å gjøre teori praktisk anvendbart. Det utarbeides en plan for forankring i perioden 2021-2024 med sikte på å gi verktøyet fotfeste i organisasjonen. Det opprettes ressurslag i praksisfeltet, som også skal jobbe tett inn i pilot 0-24. Videre benyttes verktøyet parallelt i flere prosjekt, eksempelvis for å se på samhandling rundt overgangen barnehage-skole i prosjektet "Bedre skolestart for alle".

Trondheim kommune tilbyr systematisk veiledning til nyutdannede nytilsatte lærere i kommunen det første året som ansatt. Veiledningen skjer ved mentorer på egen skole og gjennom felles samlinger for alle nyutdannede. Dette bidrar til å lette overgangen fra student til yrkesutøver, redusere turnover og styrke kompetansen i møte med barn og unge, i tråd med Trondheim kommunes verdier og prinsipper.

Det satses også på å bygge sterke voksenfellesskap og gode lederteam. Det arrangeres heldag med samtlige nye lederteam, med fokus på forventninger til teamene og ledelse.

### **Indikatorer for målet**

- Alle elever opplever gode relasjoner og får støtte og utfordringer fra skolens ansatte.
- Alle barn opplever godt planlagte overganger mellom barnehage-skole, barneskole- ungdomsskole og ungdomsskole-videregående.

- Foreldre er fornøyd med den hjelp og støtte de får fra Trondheim kommune og møter koordinerte tjenester.
- Flerfaglig kompetanse er tilgjengelig når det trengs veiledning til foresatte og/eller skole, og hjelpetilbudene er kjent for alle ansatte. Foreldreundersøkelsen viser at foresatte er fornøyd med kommunikasjonen mellom hjem og skole, herunder med felles foreldremøter, foreldremøter på trinn og utviklingssamtaler.
- Foresatte er engasjert i elevenes skolearbeid, foreldrefellesskapet og i skolens brukerutvalg.
- Meldeboka er den primære kommunikasjonskanalen for skriftlig kommunikasjon mellom skole og hjem.
- Samarbeidet skole-hjem forsterkes rundt elever som viser faglige eller atferdsmessige vansker.
- Alle ansatte i skole kjenner til og overholder meldeplikten til barnevernet.
- Alle enheter følger samarbeidsavtalen mellom skolen og skolehelsetjenesten.

## 5. Universitetskommune

Innenfor skole samarbeider kommunen med NTNU, Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap og Fakultet for medisin og helsevitenskap. I tillegg kommer samarbeid med de nasjonale sentrene for matematikk, skriving og naturfag samt skolelaboratoriet, og NTNU, lærerutdanningen gjennom universitetsskolesamarbeidet. Samarbeidet er knyttet til ulike forsknings- og satsingsområder i skolen, for eksempel Trondheim som realfagskommune og som lærerutdanner. Gjennom den desentraliserte ordningen for kompetanseheving av lærere, DEKOM, samarbeider Trondheim kommune, Malvik kommune og friskolene nært med NTNU om et etterutdanningstilbud til skolene i kommunene. Etterutdanningen er sentral i forbindelse med at ny læreplan, Læreplan Kunnskapsløftet 2020 (LK2020), tas i bruk i grunn - og videregående skole fra høsten 2020.

Skolen er mottaker av kandidater, både i praksisstudier og nyutdannede, fra mange utdanninger ved NTNU: helsesykepleiere, vernepleiere, barnevernspedagoger, spesialpedagoger blant andre, i tillegg til lærere. Vi ønsker å satse flerfaglig også i skolen.

Kommunen har inngått et samarbeid med Institutt for lærerutdanning ved NTNU. Gjennom prosjektet DiGiLU (digitalisering av grunnskolelærerutdanningen 2018-2022) ligger en gjensidig forpliktelse mellom universitet og kommune for forskning, samskaping og erfaringsdeling, relatert til digital kompetanseutvikling og læring. Et videreutdanningstilbud til lærere innen profesjonsfaglig digital kompetanse på mellomtrinnet var på plass fra 2019.

I 2015 startet kommunen og NTNU i samarbeid med Sør-Trøndelag fylkeskommune opp universitetsskoleprosjektet der to av kommunens skoler er med. En tiårig avtale er nå inngått med partene. Målet er å utvikle kunnskap om hvordan man kan styrke elevenes motivasjon og læring ved å gjøre forsøk med nyskapende undervisning innenfor trygge rammer. I tillegg skal det styrke skolens evne til å utvikle seg systematisk og forbedre lærernes kompetanse. Lærerutdanningen skal styrkes gjennom større integrering av disiplin-fag, profesjonsfag og praksis, og det skal drives forskning og utviklingsarbeid både i skolene og i lærerutdanningen. Ved hver av universitetsskolene er det tilsatt stipendiater i forskerstillinger. En av stipendiatene leverer phd-avhandlingen sin våren 2021, og vil gå over i en funksjon som "phd-lærer" høsten 2021. Phd-læreren vil blant annet jobbe med forsknings-, innovasjons- og utviklingsoppdrag knyttet til utviklingsområder i Trondheimsskolen.

### Indikatorer for målet

- Alle enheter driver systematisk utviklingsarbeid med basis i felles refleksjon og relevant forskning/teori.
- Alle skoler er praksisskoler og profesjonsutdannere, og har lærere med relevant, formell kompetanse som veiledere.
- Trondheimsskolen samarbeider med universitet om masterprosjektene til lærerstudentene og er premissleverandør for områder masterstudentene skal forske på.
- Trondheimsskolene jobber tverrfaglig og samarbeider med mange fagmiljøer for å løse oppgavene sine.

## 8.4 Driftsbudsjett

Hovedsatsingen innenfor driftsbudsjettet på skole er å gi skolene større fleksibilitet og handlingsrom til å nå målene som er satt for området. Det skal bli lettere å prioritere spesialundervisning når det er behov for dette. Flere skal få rimeligere SFO plass og kompetanse og kvalitet skal styrkes innenfor skoleområdet.

### Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Tabell 8-2 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for område skole i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2020. Tabell 8-3 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 8-2 Budsjettamme og rammeendring skole. Tall i millioner kroner**

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Opprinnelig budsjett 2020	1996,8	1996,8	1996,8	1996,8
Pris- og lønnskompensasjon	-2,9	-2,9	-2,9	-2,9
Tekniske justeringer	2,8	-1,0	-1,0	-1,0
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>1996,7</b>	<b>1992,9</b>	<b>1992,9</b>	<b>1992,9</b>
Befolkningsvekst	6,1	12,7	14,5	3,8
Annen rammeendring	-9,0	-22,0	-25,6	-25,6
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>1993,8</b>	<b>1983,6</b>	<b>1981,8</b>	<b>1971,1</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>-2,9</b>	<b>-9,3</b>	<b>-11,1</b>	<b>-21,8</b>

**Tabell 8-3 Tiltak i skole. Tall i millioner kroner**

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
Opprettholdelse av standard	01. Flere elever i Trondheimsskolen	6,1	12,7	14,3	3,8
	02. Redusert antall flyktninger	-3,3	-4,3	-4,3	-4,3
	03. Harmonisering av tjenestetilbud i Klæbu	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
	04. Økte kostnader skoleskyss	4,3	4,4	4,4	4,4
Endringer i tjenestetilbudet	05. Redusert omfang av gratis kjernetid SFO	-6,0	-8,0	-8,0	-8,0



	06. Kompetanse for kvalitet (videreutdanning/masternivå)	-0,8	0,9	2,6	2,6
	07. Fleksibel bruk av lærernormen	0,0	-7,1	-10,6	-10,8
	08. En time mindre matematikkundervisning på 4. trinn	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4
	09. Bedre skolestart	2,0	0,0	0,0	0,0
Endringer i gebyrer/brukerbetalinger	10. Bedre inntektsmoderasjon SFO 1. -4. trinn	2,1	2,1	2,1	2,1
Effektiviseringstiltak	11. Innsparing innkjøp, reiser og innleie av arbeidskraft	-0,9	-2,6	-4,2	-4,2
	12. Reduserte kostnader administrasjon	0,0	-1,0	-1,0	-1,0
<b>Sluttsum</b>		<b>-2,9</b>	<b>-9,3</b>	<b>-11,1</b>	<b>-21,8</b>

## Opprettholdelse av standard

### 01. Flere elever i trondheimsskolen

Etter flere år med høy vekst i elevtallet, blir det en lavere vekst i antall elever i planperioden. Det forventes nedgang i elevtallet i 2024.

### 02. Redusert antall flyktninger

Som følge av lavere bosetting av flyktninger, blir det mindre behov for plasser i mottaksskoler i perioden og dermed lavere kostnader.

### 03. Harmonisering av tjenestetilbud

I forbindelse med kommunesammenslåingen har kommunedirekøren gjennomgått ressursbruken på de ulike tjenesteområdene. Innenfor skoleområdet vil en harmonisering av ressursbruken i tidligere Klæbu kommune på nivå med tidligere Trondheim kommune, gi en årlig besparelse på 5 millioner kroner. 2 millioner kroner ble tatt ned høsten 2020 og 3 millioner kroner tas ned våren 2021.

### 04. Økte kostnader skoleskyss

Kostnaden for skoleskyss har økt mer enn prisveksten de siste årene. I tillegg er kostnadsfordelingen mellom kommunen og fylkeskommunen gjennomgått, noen som har medført økte kostnader for kommunen. Samlet sett er det en betydelig underfinansiering vedrørende skysskostnader, og kommunedirektøren foreslår å styrke budsjettet med 4,3 millioner kroner i 2021

## Endring i tjenestetilbudet

### 05. Redusert omfang av gratis kjernetid SFO

Fra og med høsten 2020 mistet Trondheim kommune all statlig støtte til gratis kjernetid SFO. I forbindelse med første økonomirapport 2020 ble det lagt frem et [notat](#) som beskriver en utsettelse av opptrappingsplan for gratis kjernetid SFO på Hallset, Flatåsen og Rosten skole. Kommunedirektøren foreslår en videreføring av gratis kjernetid på tredje og fjerde trinn på Lilleby- og Huseby barneskole ut planperioden. En eventuell opptrapping bør skje på tredje og fjerde trinn siden Trondheim kommune har høy deltagelse i SFO på første og andre trinn.

## **06. Kompetanse for kvalitet (videreutdanning/masternivå)**

I forbindelse med videreutdanning for lærere, for å øke kompetansen og kvaliteten i skolen, er det behov for å leie inn en vikarer i betydelig grad. Her mener kommunedirektøren det er rom for å redusere kostnadene noe. Samtidig vil kompetanseøkningen og femårig lærerutdanning med master som grunnlag øke lønnskostnadene i skolen. Det er usikkert hvor store kostnadene blir og hvordan dette skal håndteres i skolen. Så fremt lærernormen ikke står fast kan økt kompetanse gi mindre behov for lærer i klasserommet. Hvis lærernormen står fast vil lønnskostnadene øke betydelig fremover. Kommunaldirektøren må komme nærmere tilbake til dette når ny lov om opplæring er vedtatt.

## **07. Fleksibel bruk av lærernormen**

I de siste årene har det vært et betydelig kutt i budsjettmidler som skal gå til spesialundervisning. Det har særlig vært en reduksjon i midler som blir fordelt ut fra levekårsutfordringer. I dette budsjettforslaget foreslår kommunedirektøren å skjerme området for ytterligere reduksjoner i ressurser til spesialundervisning. For å få en optimal utnyttelse av skolens ressurser er det da nødvendig å se på lærernormen. Lærernormen er foreslått fjernet i opplæringslovutvalgets forslag til ny lov om opplæring. En endring av lærernormen vil imidlertid tidligst tre i kraft etter at ny opplæringslov er vedtatt av Stortinget, tidligst høsten 2022. Lærernormen er viktig, men skolen kan ikke holde denne normen for enhver pris hvis behovet for spesialundervisning er stort. Kommunedirektøren foreslår derfor å tildele skolene noe mindre midler enn det som er behovet for å oppfylle lærernormen fra og med høsten 2022.

## **08. En time mindre matematikkundervisning på 4. trinn**

I budsjett 2016 ble det lagt inn en time ekstra matematikkundervisning på 4. trinn fra høsten 2016 for å styrke satsingen på realfag. Dette er undervisning utover minimumskravet i grunnskolen. Bystyret vedtok og ta bort denne timen fra høsten 2020, noe som gir en innsparing også for våren 2021.

## **09. Bedre skolestart**

Formannskapet vedtok 22.10. 2019 at Trondheim blir nasjonal pilotkommune for Bedre skolestart for alle, med oppstart av pilotering 2020. Som følger av covid-19 er deler av prosjektet utsatt for å sikre en reell gjennomføring. Oppstart av pilot er planlagt i fullskala fra 2021. Det settes av ressurser til prosjektledelse og oppstart av prosjektet i 2021. Sentralt i arbeidet med utprøving av flere og ulike modeller for en bedre skolestart, er at modellene skal utvikles sammen med elever, foreldre, barnehager, skoler og ulike fagmiljø. Det betyr at det må legges til rette for brede og sammensatte forankrings,- og involveringsprosesser.

## **Endringer i gebyrer og brukerbetaling**

### **10. Bedre inntektsmoderasjon SFO 1. og 4. trinn**

Regjeringen innfører en nasjonal ordning med inntektsgradert foreldrebetaling i SFO på 1. og 2. trinn fra og med høsten 2020. Gjennom første økonomirapport 2020 fulgte bystyret opp med å utvide denne ordningen til 3 og 4. trinn; en ordning som i omfang går utover den statlige ordningen og omfatter dobbelt så mange barn. Dette innebærer at foreldrebetaling for en heltidsplass i SFO på 1.-4. trinn maksimalt utgjøre 6 prosent av den samlede inntekten i husholdningen.

## Effektiviseringstiltak

### 11. Innsparing innkjøp, reise og innleie av arbeidskraft

I forbindelse med bystyrets budsjettvedtak for 2020-2023 ble det vedtatt redusert innkjøpsbudsjettet, spesielt rettet mot reduksjon reiseaktivitet. I tillegg vedtok bystyret at det gjennom målrettede tiltak innen tjenesteområdene reduseres behovet for innleid arbeidskraft.

### 12. Reduserte kostnader administrasjon

I vedtatt handlings og økonomiplan for 2020-2023 ligger det inne en reduksjon i administrative utgifter ut i planperioden. Kommunedirektøren foreslår at dette videreføres i kommende handling og økonomiplan. Det budsjetteres i dag med rundt 150 millioner kroner til administrasjon og ledelse i trondheimsskolen. Rådmannen mener det er viktig at kommunens 59 skoler samarbeider på tvers og ser på muligheter for å dele på personalressurser og oppgaver som kan løses i fellesskap mellom skolene.

## 8.5 Investeringsbudsjett

Elevtallet øker sterkt i skolekretser der det bygges mange nye boliger. Flere skoler har dermed flere elever enn de har kapasitet til. Fordi den tilgjengelige investeringsrammen begrenser hvilke tiltak det er mulig å gjennomføre, vil det fortsatt være påkrevd å begrense eller stoppe boligbyggingen i flere skolekretser.

I [sak 83/19](#), *Forslag til prioritert investeringsrekkefølge for skoleanlegg 2019-2035 (revidert sak)*, vedtok bystyret rekkefølgen på tolv skoleprosjekter som følger etter allerede besluttede prosjekter. I tråd med bystyrets vedtak revideres rekkefølgen på nye prosjekter årlig gjennom behandlingen av handlings- og økonomiplanen.

## 8.6 Forutsetninger for perioden 2020-2023

Følgende forutsetninger ligger til grunn for arbeidet med investeringsbudsjettet:

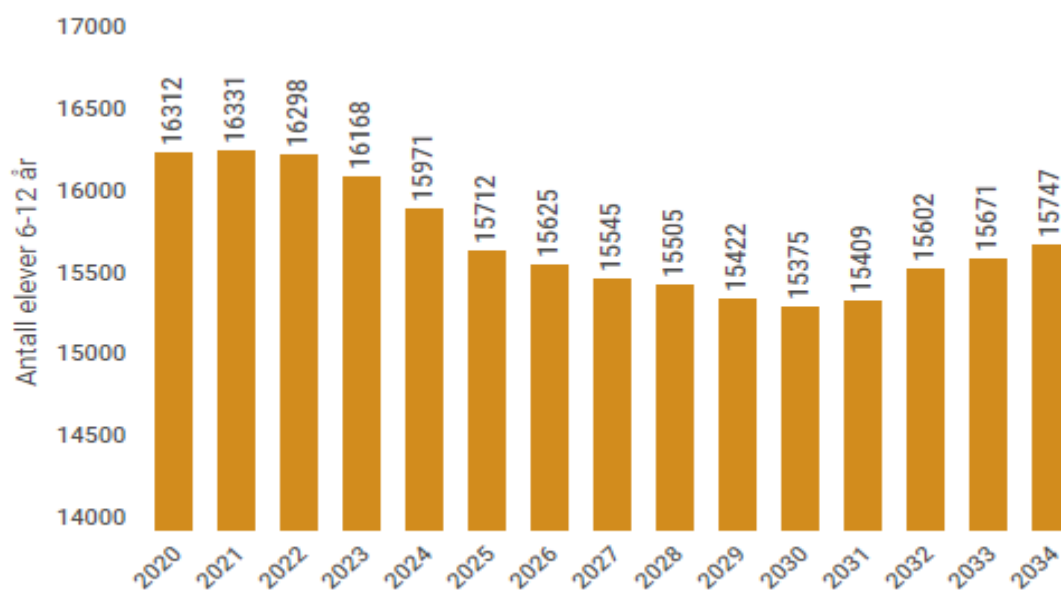
- Befolkningsprognose TR2019M\_T2020
- Vedtatt handlings- og økonomiplan og bystyrets føringer i enkeltsaker
- Vedtatt investeringsrekkefølge for skoleanlegg 2019-2035
- Vedtatt funksjons- og arealprogram for kommunale skoleanlegg i Trondheim

Der investeringsrammen ikke er vedtatt av bystyret, beregnes kostnadene ut fra forventet arealbehov og kostnad per kvadratmeter. Endelige kostnader påvirkes av bystyrets vedtak, blant annet om tilleggsfunksjoner som idrettshall, 7'er bane, nærmiljøfunksjoner med mer.

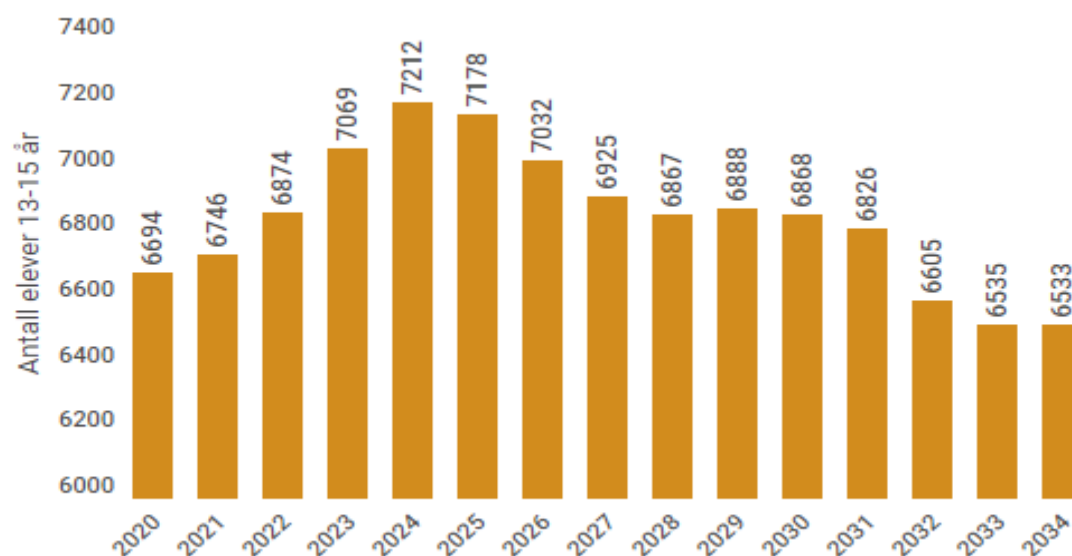
## 8.7 Elevtallsutvikling i trondheimsskolen

Ved årsskiftet var det 23 006 innbyggere i aldersgruppen 6-15 år i Trondheim kommune, hvorav om lag 95 prosent går i kommunale grunnskoler. Siden 2010 har aldersgruppen økt med 2185 barn og unge.

Endringer i elevtallet fordeler seg ikke likt mellom skolekretsene. Elevtallet øker mest i områder der kapasiteten allerede er for liten, siden det her ofte over tid er bygd mange nye boliger. Dette gjelder øst for sentrum mot Ranheim, der det er behov for nye barne- og ungdomsskoler, og Tiller og Heimdal der kapasiteten ved eksisterende skoler må økes.

**Figur 8-3. Forventet elevtallsutvikling på barnetrinnet, aldersgruppen 6-12 år pr 1. januar.**

I økonomiplanperioden (fra inneværende år og frem til 1.1.2025) forventes det en reduksjon med 600 barn på barnetrinnet. Etter en bunn i 2029 forventes barnetallet igjen å øke. Prognosene er mest sikre frem til 2026, fordi de baseres på barn som allerede er født.

**Figur 8-4. Forventet elevtallsutvikling på ungdomstrinnet, aldersgruppen 13-15 år pr 1. januar.**

I økonomiplanperioden forventes det på ungdomstrinnet en økning med 484 unge (fra inneværende år og frem til 1.1.2025). Etter en topp i 2024 forventes antallet å gå ned til i overkant av 6500 i 2033. Prognosene er mest sikre frem til 2032, fordi de baseres på barn som allerede er født.

## 8.8 Revidering av investeringsrekkefølge

Bystyret vedtok i [sak 83/19](#), *Forslag til prioritert investeringsrekkefølge for skoleanlegg 2019-2035 (revidert sak)*, at kommunedirektøren årlig skal revidere investeringsrekkefølgen i handlings- og økonomiplanen. Kommunedirektøren foreslår også ved denne revisjonen å prioritere tiltak som løser betydelige utfordringer knyttet til fysisk lærings- og/eller arbeidsmiljø, enten ut fra teknisk tilstand eller et vedvarende for høyt elevtall.

Ranheim skole, Huseby barneskole/Huseby ungdomsskole, Lilleby skole, Nidarvoll barneskole/Sunnland ungdomsskole og Stabbursmoen skole foreslås sluttfinansiert i perioden. Nidarvoll/Sunnland og Stabbursmoen ble vedtatt prioritert av bystyret og er i startfasen. Kommunedirektøren mener at det ved denne revisjonen ikke er grunn til å endre prioriteringen av de to prosjektene.

Samlet øker disse fem prosjektene kommunens skolekapasitet med 620 elevplasser; 587 på barnetrinnet og 33 på ungdomstrinnet. Dette inkluderer omdisponering av 100 plasser ved Stabbursmoen skole fra ungdoms- til barnetrinnet, som vedtatt i [bystyresak 115/20](#), *Utvikling av Stabbursmoen skole*. Prosjektene erstatter kapasitet i midlertidige paviljonger ved Nidarvoll, Sunnland og Stabbursmoen.

Ved denne revisjonen foreslår kommunedirektøren å sette av midler til oppstart på to nye prosjekter i planperioden: Granås ungdomsskole fra 2023 og Åsheim barneskole fra 2024. I [sak 83/19](#), *Forslag til prioritert investeringsrekkefølge for skoleanlegg 2019-2035 (revidert sak)*, prioriterte bystyret disse prosjektene på henholdsvis andre- og fjerdeplass.

Ny Granås ungdomsskole øker kapasiteten på ungdomstrinnet med 600 elevplasser og avlaster fire ungdomsskoler. Hovedbegrunnelsen for å bygge den nye skolen er at ungdomsskolene Markaplassen og Charlottenlund allerede har et vedvarende for høyt elevtall. Hoeggen skole har to tredeler av sin kapasitet i midlertidige paviljonger og en avlastning kan redusere bruken av disse noe. Det forventes ytterligere elevtallsvekst i alle de fire skolekretsene som følge av gitte byggetillatelse til en rekke nye boliger i området.

Hovedbegrunnelsene for Åsheim barneskole er at oppgradering og utvidelse vil sikre en forsvarlig teknisk tilstand og samtidig øke kapasiteten på barnetrinnet med 156 elevplasser. Skolen har behov for en teknisk oppgradering og har i flere år hatt et alt for høyt elevtall. Det forventes ytterligere elevtallsvekst som følge av gitte byggetillatelse til en nye boliger i området.

Når det gjelder behovet for en ny ungdomsskole for Lade/Lilleby, som bystyret prioriterte på tredje plass i vedtatt investeringsrekkefølge, så arbeider kommunedirektøren med å vurdere skolestrukturen i området. Arbeidet inkluderer, i tillegg til eksisterende skoleanlegg, også Smelteverkstomta på Lilleby, gamle Ringve videregående skole og aktuelle tomter i nye utbyggingsområder.

Det økonomiske handlingsrommet i planperioden er svært begrenset. Prioriteringen av Granås ungdomsskole og Åsheim barneskole gjør det ikke tilrådelig med oppstart ved Nypvang skole i planperioden, slik bystyret la til grunn i vedtatt handlings- og økonomiplan. Bystyret prioriterte prosjektet på femteplass i investeringsrekkefølgen, etter utvidelse av Lilleby skole, ny Granås ungdomsskole, ny ungdomsskole for Lade/Lilleby og Åsheim barneskole.

## 8.9 Investeringer i perioden 2021-2024

Tabellen under viser kommunedirektørens forslag til investeringer på skoleområdet for perioden 2021-2024. Det foreslås investeringer for 1116,4 millioner kroner i perioden. En detaljert oversikt over forslagene og finansiering for 2021-2024 er gitt i kapittel 30. Prosjektene beskrives under tabellen.

**Tabell 8-4 Investeringer i skole i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Ranheim skole	46,3	45,3	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0
02. Huseby barneskole/Huseby ungdomsskole	586,5	454,0	132,5	130,5	2,0	0,0	0,0
03. Lilleby skole	100,0	40,0	60,0	58,0	2,0	0,0	0,0
04. Nidarvoll skole/Sunnland skole	670,0	44,3	625,7	98,2	328,3	183,0	16,2
05. Stabbursmoen skole	154,0	2,0	152,0	5,0	43,0	61,0	43,0
06. Granås ungdomsskole	397,0	0,0	397,0	0,0	0,0	6,0	6,0
07. Åsheim barneskole	243,0	0,0	243,0	0,0	0,0	0,0	3,0
08. Mindre investeringer skole	135,2	0,0	135,2	35,6	33,2	33,2	33,2
<b>Sluttsum</b>	<b>2332,0</b>	<b>585,6</b>	<b>1746,4</b>	<b>328,3</b>	<b>408,5</b>	<b>283,2</b>	<b>101,4</b>

**Tabell 8-5 Finansiering for investeringsprosjektene for skole i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	328,0	363,4	197,6	49,1
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	62,3	69,1	37,6	9,3
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>390,3</b>	<b>432,5</b>	<b>235,2</b>	<b>58,4</b>

### 8.9.1 Ranheim skole

I [sak 49/19](#), *Ranheim skole kapasitetsutvidelse - investeringsvedtak*, vedtok bystyret den økonomiske rammen for utvidelsen av Ranheim skole. Et tilbygg øker skolens kapasitet fra 590 til 700 elever. Prosjektet ble ferdigstilt til skolestart i 2020 og det gjenstår kun en mindre sluttbevilgning i 2021.

## 8.9.2 Huseby barneskole/Huseby ungdomsskole

I [sak 215/18](#), *Huseby barneskole og Huseby ungdomsskole - investeringsbeslutning for skoleanlegg*, vedtok bystyret den økonomiske rammen for Huseby barneskole og Huseby ungdomsskole. Barneskolen bygges for 700 elever, med en liten idrettshall, og ungdomsskolen for 450 elever. Anlegget tilrettelegges som kulturskolesenter. Innenfor arealet som følger av dimensjoneringen, tilrettelegges det for et ressurscenter for hørsel og tegnspråk og to avdelinger til minoritetsspråklige elever. Prosjektet ferdigstilles til skolestart i 2021.

## 8.9.3 Lilleby skole

I [sak 92/20](#), *Kapasitetsutvidelse av Lilleby skole til 300 elever - investeringsvedtak*, vedtok bystyret den økonomiske rammen for en utvidelse av kapasiteten på Lilleby skole fra 189 til 300 elever. I tillegg til å sikre kapasitet til elevtallsveksten som følger av allerede gitte byggetillatelse, legger utvidelsen til rette for bygging av om lag 60 prosent av boligpotensialet i vedtatte reguleringsplaner i skolekretsen (600 boliger). Utvidelsen gir ikke tilstrekkelig kapasitet til reguleringsplanene som er under arbeid (Reina, Jarlheimsletta, Leangen og Nyhavna). Prosjektet ferdigstilles til skolestart i 2021.

## 8.9.4 Nidarvoll skole/Sunnland skole

I [sak 142/19](#), *Nidarvoll skole og Sunnland skole - føringer for videre planlegging*, vedtok formannskapet premisene for utvikling av et skisseprosjekt for de to skolene. Første byggetrinn dimensjoneres for 1000 elever, der det legges til rette for fleksibel bruk av generelle undervisningsarealer mellom barne- og ungdomsskolen. Andre byggetrinn kan øke kapasiteten til 1300 elever. Kostnadsoverslaget er endret med 40 millioner kroner siden føringsaken ble behandlet av formannskapet. Dette skyldes en beregningsfeil i grunnlagskalkylen.

Kommunedirektøren utvikler nå prosjektet i samspill med valgt entreprenør. Kostnadsoverslaget som ligger til grunn for budsjetteringen omfatter kun en av to mulige hallflater. En ekstra hallflate, samt løsninger for energiproduksjon og energisparing, er tilvalgsmuligheter når bystyret behandler sak om investeringsbeslutning.

## 8.9.5 Stabbursmoen skole

I [sak 115/20](#), *Utvikling av Stabbursmoen skole*, vedtok bystyret å avvikle ungdomstrinnet ved Stabbursmoen skole. Bystyret ba kommunedirektøren fremme en formannskapssak om føringer for videre planlegging av bygningsmessige tiltak ved Stabbursmoen skole. Saken skal beskrive rehabilitering og erstatning av midlertidig kapasitet i paviljong. [Bystyresak 97/18](#), *Forslag til prioritert investeringsrekkefølge for skoleanlegg 2019-2035*, beskrev tilstanden ved anlegget slik:

*Stabbursmoen skole har flere kritiske utfordringer knyttet til fasade, vinduer og heis. Tekniske anlegg har utgått levetid og ventilasjonsanlegget har ikke tilstrekkelig kapasitet. En utvendig rehabilitering må gjennomføres snarest. Anlegget anses som så dårlig at en større rehabilitering bør prioriteres.*

Det er avdekket konstruksjonstekniske forhold som skaper usikkerhet knyttet til opprinnelig planlagt fremdrift. Kommunedirektøren forventer byggestart i 2022 og vil legge frem en formannskapssak om føringer for videre planlegging over nyttår.

## 8.9.6 Granås ungdomsskole

[Sak 83/19](#), Forslag til prioritert investeringsrekkefølge for skoleanlegg 2019-2035 (revidert sak), beskriver nye Granås ungdomsskole med kapasitet til 600 elever:

*Tiltaket avlaster Markaplassen, Charlottenlund, Blussuvoll og Hoeggen, samtidig som elever i flere eksisterende og fremtidige boområder får kortere og sikrere skolevei. Tiltaket legger til rette for utbygging av alle gitte byggetillatelser og vedtatte planer (om lag 7 700 boliger), gitt at skolekretsgrensene justeres i tråd med nærskoleprinsippet. For igangsatte planer og areal avsatt til boligformål i KPA åpner tiltaket for om lag to tredjedeler av det samlede potensialet i de fire nåværende kretsene (om lag 6 400 av 9 600 boliger). Dette forutsetter tilstrekkelig kapasitet på barnetrinnet.*

Markaplassen og Charlottenlund har flere elever enn de har kapasitet til og har behov for snarlig avlastning, siden det er gitt en rekke nye byggetillatelser i området. Prosessen med å erverve den regulerte tomten pågår. Oppstart foreslås i 2023.

## 8.9.7 Åsheim barneskole

[Sak 83/19](#), Forslag til prioritert investeringsrekkefølge for skoleanlegg 2019-2035 (revidert sak), beskriver rehabilitering og tilbygg ved Åsheim barneskole, til en kapasitet på 525 elever:

*Tiltaket begrunnes med store kapasitetsutfordringer og teknisk tilstand. Tiltaket legger til rette for utbygging av hele boligpotensialet i gitte byggetillatelser og vedtatte reguleringsplaner, om lag 1200 boliger, samt litt under halvparten av boligpotensialet i igangsatte reguleringsplaner og areal avsatt til boligformål i KPA, om lag 400 av 860 boliger*

Åsheim barneskole har de siste årene hatt vesentlig flere elever enn anlegget har kapasitet til. Til tross for grensejusteringen mot Stabbursmoen, tilsier omfattende boligbygging at kapasiteten bør økes. I tillegg er fasader slitt og tekniske installasjoner nærmer seg endt levetid. Sammensetningen med flere bygg fra ulike tidsepoker gjør det ikke mulig å tilfredsstille kravene til universell utforming uten store og omfattende inngrep. Oppstart foreslås i 2024.

## 8.9.8 Mindre investeringer skole

Mindre investeringer prioriteres ut fra skolenes innmeldte behov og kommunedirektørens utredninger knyttet til disse, ut fra tre kriterier:

1. Individuell tilpasning av arealer for elever med sakkyndig dokumentert fysisk hjelpebehov
2. Tiltak som følge av stor elevtallsvekst
3. Skoler med vedlikeholdsår, der mindre tiltak gjennomført i kombinasjon med vedlikehold bedrer kvaliteten på eksisterende funksjoner eller tilfører nye funksjoner

Gjennomførte tiltak under punkt 2 gir skolene bedre forutsetninger for å håndtere et vedvarende høyt elevtall, for eksempel ved tiltak knyttet til elevarealer, lærerarbeidsplasser, elevgarderober og funksjonalitet. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 35,6 millioner kroner i 2021, hvoretter den foreslåtte årlige bevilgningen reduseres til 33,2 millioner kroner.

I tråd med bystyrets vedtak i [sak 92/20](#), *Utvikling av Olavshallen og bygging av nytt konserthus i Trondheim*, vil 9,2 millioner kroner av rammen benyttes til oppgradering av Trondheim kommunale kulturskole sine lokaler i Olavshallen. Tiltakene beskrives i Rambøll-rapporten "Olavshallen Kostnader investeringer og etterslep vedlikehold".



## 8.9.9 Skoleanlegg for midlertidig opphold

For flere prosjekter er det en forutsetning at den berørte skolen kan ha opphold i et midlertidig skoleanlegg mens tiltakene gjennomføres. Prosjektene må tilpasses i tid og omfang slik at kapasiteten i anleggene utnyttes best mulig. Det er også nødvendig å ha ledig kapasitet dersom det oppstår skader og/eller uforutsette hendelser ved eksisterende anlegg. I planperioden benyttes fire anlegg.

	2021		2022		2023		2024	
	vår	høst	vår	høst	vår	høst	vår	høst
Gamle Kolstad skole	Huseby b 1-4	Stabbursmoen	Stabbursmoen	Stabbursmoen	Stabbursmoen	-	-	Åsheim barneskole
Sverresmyr interimskole	Huseby b 5-7	-	-	-	-	-	-	-
Gamle Heimdal videregående skole	Huseby u	X	X	X	X	X	X	X
Brøset interimskole	Lilleby/ Hoeggen	Nidarvoll	Nidarvoll	Nidarvoll	Nidarvoll	?	?	?

- Gamle Kolstad skole (kapasitet til i overkant av 350 elever): Etter ferdigstilling av Huseby barneskole, foreslås anlegget benyttet av Stabbursmoen skole
- Sverresmyr midlertidige skole (kapasitet til 500 elever): Anlegget er satt i stand og det arbeides med fornyet godkjenning. Etter ferdigstilling av Huseby barneskole, foreslås anlegget benyttet som beredskapsanlegg ved akutte behov. De siste par årene har flere skoler hatt slike behov: Bispehaugen (brannskade) og Dalgård, Strindheim og Hårstad (vannskade)
- Gamle Heimdal videregående skole (kapasitet til 280 elever): Leieforholdet avsluttes etter ferdigstilling av Huseby ungdomsskole sommeren 2021
- Brøset midlertidige skole (kapasitet til 800+ elever): Det er ikke avklart hvor lenge Trondheim kommune kan benytte tomta, som nå eies av private utbyggere. Som en del av arbeidet med å vurdere skolestrukturen i Lade/Lilleby-området, vurderes det om tidligere Ringve videregående skole eventuelt kan erstatte Brøset på sikt

Kommunedirektøren forventer at det fortsatt vil være nødvendig å bruke midlertidige paviljonger for å håndtere kapasitetsutfordringer ved flere skoler. Det er fortrinnsvis aktuelt å videreføre eller flytte eksisterende paviljonger, ikke å anskaffe nye.

# 9 Barne- og familietjenesten

## 9.1 Hovedprioritering 2021-2024

I planperioden videreføres arbeidet med sterke barnefellesskap, og det skal føre til at helsemessige og sosiale ulikheter blant barn og unge og deres familier reduseres. Dette arbeidet gjøres gjennom et enda sterkere samarbeid innen oppvekst og utdanning og med helse og velferd og kultur innenfor ordinær drift og gjennom prosjektarbeid. Familieperspektivet skal ligge til grunn for arbeidet. Støttetjenestene i barne- og familietjenesten (BFT) skal bli mer tilgjengelige for barnehager og skoler og mer tid skal benyttes i direkte samhandling med barn og familier og mindre tid på interne møter. Det forutsettes også mer involvering og systematisk bruk av barn og unges erfaringer og uttrykk i utvikling av tjenestetilbudene, og arbeidet med barns rettigheter i Barnekonvensjonen skal vektlegges sterkere.

Perioden med Covid 19 har vist gjennom mange eksempler og erfaring hva god samhandling mellom barn, familier, BFT og skole/barnehage betyr for barns beste.

Å jobbe med Bærekraftsmål nr 10 *Mindre ulikheter*, vil være en av de viktigste oppgavene i planperioden. Barnehage, Skole og BFT må gjennom kjennskap til barn, unge og deres foresatte bidra til et godt læringsutbytte og gode oppvekstvilkår og hindre utenforskap. De siste årene har andelen innbyggere med minoritetsbakgrunn økt, og uten tidlig innsats og samarbeid på tvers av kommunens enheter og i samarbeid med politi og frivillige organisasjoner, vil dette øke de sosiale ulikhetene.

Mange unge opplever press og bekymringer i hverdagen, og altfor mange rapporterer om psykiske helseplager. Forebygging av psykiske helseproblemer hos barn på et tidlig tidspunkt vil ha stor betydning for resten av livene deres. God tilgjengelighet er viktig for at barn og unge skal oppsøke hjelpetilbud. Barn er til stede på digitale plattformer, da må hjelpetilbudene også være det, på tidspunkt som passer for unge.

Kommunedirektøren vil bedre det tverrsektoriell samarbeidet for at barn og unge og deres familier i større grad skal få oppleve å få den hjelp de trenger og at samarbeidet mellom velferdstjenestene er koordinert og samordnet. Det er flere satsinger som er iverksatt og som videreføres, herunder [Pilot 0-24](#), Relasjonell kapasitet, "Tett på piloten" og vurdering av ressursbruken i spesialpedagogikk kan benyttes mer felles på hele området.

Kommunedirektøren igangsetter strukturelle endringer for å tilpasse tjenestene til barnevernreformen, som handler om overføring av faglig og økonomisk ansvar, fra stat til kommune fra 2022. Reformen er ikke kun for barnevernet, men for alle enheter og hele samfunnet for at barn og familier skal få god, helhetlig og nyttig hjelp til riktig tid.

## 9.2 Om området

### Om området

**6**

enheter

**1.176**

barn med barnevernstiltak

**884**

årsverk

**275**

barn som får tjenester fra helse- og avlastningstjenesten

**160**

enslig mindreårige flyktninger

Barne- og familietjenesten (BFT) yter tjenester til barn, unge og deres familier innen helsestasjon og skolehelsetjeneste, helse og habilitering, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og barnevern. BFT har en enhet på hver bydel (Heimdal, Lerkendal, Midtbyen og Østbyen), byomfattende enhet for helse- og avlastningstjenester, samt en omsorgsenhet for oppfølging av barn som er plassert utenfor hjemmet og som har barneverntiltak for enslige mindreårige flyktninger.

### 9.2.1 Helsestasjon og skolehelsetjeneste

Helsestasjon og skolehelsetjenesten er tverrfaglige tjenester, som består av helsesykepleiere, jordmor, helsesekretærer og leger og fysioterapeuter, som er organisert i Helse og velferd. Ergoterapeuter er ikke en del av grunnbemanningen, men deltar i samarbeidet.

Helsestasjon omfatter tjenester til kvinner og deres barn i svangerskap og barseltid, og til barn og familie frem til skolealder. På helsestasjonen er det 14 faste konsultasjoner og ekstra oppfølging for de som trenger det. Dette foregår i tverrfaglig samarbeid internt og eksternt.

Jordmor har, i et samarbeid med fastleger, inntil 8 faste konsultasjoner og ekstra oppfølging ved behov. Nasjonal faglig retningslinje med veiing/måling, vaksinasjoner og helseopplysning inngår og følges opp. Målet er at alle får tilbud om hjemmebesøk/barselbesøk.

“Liten og ny i barnehagen” er Trondheim kommune sin satsing innen Program for folkehelsearbeid 2017-2027 (Helsedirektoratet 2017) og har fokus på små barns tilvenning til barnehagen. Erfaringer fra deltagende barnehager og forskning fra Regionalt kunnskapssenter for barn og unge begynner å forme en modell for små barns tilvenning til barnehagen. Helsestasjonen deltar i samarbeidet.

Gravide rusmiddelavhengige mottar helseundersøkelser på helsestasjonen i familiesentrene i den bydelen de bor i. Den gravide, det nyfødte barnet og familien følges opp av et tverrfaglig team ut fra behov i svangerskap og i småbarnsalder. Arbeidet videreutvikles gjennom barnevernstrategiens Spe- og småbarnsløft sammen med barnehage og Helse og velferd, som yter helsetjenester til foreldrene. Det er stort behov for tilgjengelige helse- og sosiale tjenester på kveld og helg, og det utredes og prøves ut i 2021.

I tråd med nasjonal faglig retningslinje tilbyr skolehelsetjenesten både individuell og gruppebasert helseoppfølging og systemrettet arbeid, og barnevaksinasjonsprogrammet følges. Samarbeidsavtale mellom skolehelsetjeneste og den enkelte skole skal sikre godt samarbeid og koordinering. Det gruppe- og systemrettede arbeidet i ungdomsskolen og i videregående skole utformes delvis gjennom MEST (mestring av hverdagsoppgaver). Skolehelsetjenesten samarbeider med skolene om de tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring. Målet er å styrke elevenes hverdagsmestring og kunnskap om egen helse.

I skolestartundersøkelsen møter foresatte og barn helsesykepleier og skolelege.

### Opptappingsplan helsesykepleiere 2021 - 2024

Tabell 9.1 viser status på antall helsesykepleiere i skolehelsetjenesten i Trondheim Kommune sett i forhold til Helsedirektoratets normtall i 2019.

**Tabell 9-1. Antall helsesykepleiere i skolehelsetjenesten TK sett i forhold til Helsedirektoratets normtall**

	Årsverk TK	Årsverk H-dir (basert på normtall)	Differanse - årsverk	Årlig kostnad	Kostnad 4 års periode
Barnetrinn	43,28	54,8	11,5	8 280 000	33 120 000
Ungdomstrinn	11,82	12,25	0,4	288 000	1 152 000
Videregående	9,14	9,91	0,8	576 000	2 304 000
<b>Totalt</b>	<b>64,24</b>	<b>76,96</b>	<b>12,7</b>	<b>9 144 000</b>	<b>36 576 000</b>

#### Status per september 2020:

- Barnetrinn mangler 11,5 årsverk
- Ungdomstrinn mangler 0,4 årsverk
- VGS mangler 0,8 årsverk
- Gj.snittlig lønnskostnad per årsverk er ca 720'

Totalt mangler det 12,7 årsverk, som tilsvarer en årlig kostnad på 9,1 millioner kroner i forhold til normtall.

Kommunedirektøren foreslår en opptapping i planperioden med ca 3 stillinger per år. Budsjettet i 2021 foreslås styrket med 2.5 millioner kroner.

## 9.2.2 Kompetansesenter for kjønn og seksualitet

Kompetansesenter for kjønn og seksualitet (KKS) er under etablering og blir samlokalisert med Helsestasjon for ungdom (HFU) i BFT, Midtbyen. Tilbudet er spesielt rettet mot barn og unge med utfordringer knyttet til seksualitet, kjønns- og seksuell identitet. Senterets tilbud vil i tillegg være rettet mot barnehage, skole og andre tjenester for barn/unge, med rådgivning, veiledning og kompetanseheving og vil samarbeide tett med ideelle organisasjoner, brukerorganisasjoner,

NTNU, St. Olavs Hospital og med kommuner i regionen. Kompetansesenteret vil starte opp med tre stillinger fordelt på sexolog, helsesykepleier og psykolog. Det er et mål at dette skal kunne bli et kompetansesenter for regionen.

HFU vil i 2021 samarbeide med Studentsamskipnadens helsetjeneste og fylkeskommunen for å utvikle HFU med hensyn til kapasitet og kompetanse rettet mot ungdom opp til 24/25 år.

### 9.2.3 Helse- og omsorgstjenester til barn og unge med varige og sammensatte behov

Barn og unge med funksjonsnedsettelse skal tilbys tjenester som er samordnende, tverrfaglige og gis i en meningsfull sammenheng. Det skal være kontinuitet i tilbudene over tid og på tvers av ansvarsforhold.

*Bystyret har vedtatt [plan for habiliteringstjenester barn og unge](#).*

Den psykiske helsetjenesten for de unge som har alvorlige psykiske vansker og lidelser ble styrket gjennom oppretting et [ambulerende team](#) i 2020, som kan følge barn og unge ved inn- og utskrivning fra BUP og gi helsetjenester i hjemmet på dag- og kveldstid. Helsetjenesten samarbeider med fastlegen. Teamet vil ha et særlig ansvar i det nasjonale pakkeforløp for barn og unge psykisk helse, som skal gjennomføres i planperioden.

Gode overganger mellom tjenester fra Oppvekst og utdanning og til Helse og velferd ved 18 år, krever godt samarbeid mellom tjenestene. Det er gjennomført felles kompetanseutvikling mellom enhetene. Helse og velferd og oppvekst samarbeider om et botiltak og kompetansesenter på Heggstad, som planlegger åpning i 2022. Brukergruppen er barn og unge med sterke atferdsuttrykk og langvarige sammensatte utfordringer. De har behov for skjerming fra støy og andre omkringliggende forstyrrelser, og lokaliseringen er av den grunn lagt utenfor tettbebyggelsen. Det planlegges totalt 12 leiligheter fordelt på 6 bygninger, med to enheter og tjenestebase i hver bygning. Halvparten av boligene er forbeholdt barn og halvparten til voksne brukere over 18 år. I tillegg planlegges en personalavdeling og et verneverdig hus på tomten vil bli rehabilitert og gi plass til møterom /aktivitetscenter og aktivitetsrom for brukerne.

Temaplan psykisk helse og rus viser tiltak som har prioritet i planperioden 2017-2020. I siste del av planperioden blir familiestøttende tiltak (trygge foreldre, godt foreldreskap, trygge barn) vektlagt og utvikles i et samarbeid med Helse og velferd, jfr Barnevernstrategiens Spe- og småbarnsløft.

### 9.2.4 Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PP-tjenesten)

PP-tjenestens mandat er regulert i [opplæringsloven § 5-6](#) og [barnehageloven § 19 c](#).

PP-tjenesten har både system- og individrettede arbeidsoppgaver. Tjenesten har store avvik innen sakkyndige vurderinger, som også gir seg utslag i mindre tid til systemrettet arbeid.

17. mars 2020 vedtok Formannskapet kriterier for pilotprosjektet *Tett på*. Piloten starter høsten 2020 for å prøve ut deler av Nordahl-utvalgets forslag for å endre kursen for det spesialpedagogiske systemet med vekt på helhetstenkning, tettere integrering med barnehage, skole og øvrige velferd- og helsetjenester, hvor kompetansen kommer nærmere barnet. PP-tjenesten styrkes i planperioden for å bidra til å nå målet. Saken følges opp med en forskningssøknad på utlysning fra Udir "Piloter for mer inkluderende praksis i barnehage, skole SFO - del 2: Utprøving og forskning på modeller" Forskningen er en oppfølging av

Stortingsmelding 6- "Tett på - Tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO".

Dette sees i sammenheng med utredning av Dagskolen og skoleteamet og bystyrets bestilling av en sak til bystyret som beskriver hvordan man kan bygge opp team rundt elevene ved å flytte ressurser fra andre enheter som BFT inn i skolen ([sak 173/18](#)).

## 9.2.5 Barneverntjenesten

Strategi for barnevern i Trondheim 2018-2022 ([Strategi for barnevernet sak 0004/18](#)) har som mål å endre praksis for barn og familier som lever i alvorlige omsorgs- og livssituasjoner, slik at barn kan vokse opp i egen familie og beholde tilhørigheten til sitt eget nærmiljø. Statistikken første halvår 2020 viser at antallet langtidsplasseringer øker noe sammenlignet med første halvår 2019. Det samme gjelder antallet brudd på tidsfrister i saksbehandlingen som følge av endrede rutiner for rapportering til sentrale myndigheter, jfr lovkravet om at konklusjon og vedtak i undersøkelsessaker skal ferdigstilles samtidig.

### [Nøkkeltall fra SSB barnevern](#)

Andelen barn/unge (ift innbyggere 0-22 år) med tiltak fra barnevernet var 3,2 prosent i 2019 og omtrent på snittet i ASSS. Arbeidspresset er spesielt høyt i barnevernadministrasjonen, som hadde med et sykefravær på 12,4 prosent i samme år. Dette er høyere enn snittet i ASSS og kommunens eget mål for sykefraværet på enhetene.

Kommunen har lavere utgifter enn snittet i ASSS per barn til barnevernadministrasjon, men ligger høyere per barn med barneverntiltak i og utenfor hjemmet. Kostnadsbildet for barnevernet påvirkes mye av tiltakene for enslige mindreårige flyktninger, som i Trondheim utføres av barnevernet. I ASSS-samarbeidet er disse utgiftene kartlagt i hver av kommunene, og Trondheim ligger under gjennomsnittet for enhetskostnader for barneverntiltak når enslige mindreårige flyktninger holdes utenfor regnskapet.

### **Barnevernreformen**

På nasjonalt nivå arbeides det med ny barnevernlov og forberedelser til ansvarsreformen i barnevernet som iverksettes fra 2022. Reformen innebærer utvidet faglig og økonomisk ansvar til kommunene, og økte økonomiske overføringer i rammetilskuddet til kommunen. Reformens mål og kunnskapsgrunnlag samsvarer godt med kommunens egen barnevernstrategi fra 2018, og følges opp med viktige lovendringer knyttet til bruk av slekt og nettverk, familieråd og utvidet ansvar for ettervern opp til 25 år.

Kommunedirektøren vil organisere forberedelsen og innføringen av reformen som et eget prosjekt. I dette prosjektet må både dagens organisering, tiltak og økonomi i barnevernet evalueres og kvalitetssikres.

### [Opptapping barnevern](#)

Bystyret har vedtatt en opptappingsplan for barnevernet, og et forsøk med normert bemanning, herunder et forsøk med normert bemanning ved en av bydelene. Formannskapet behandlet egen sak om dette i mars 2020 (se lenke over), der bemanningsnormen er basert en analyse av hele barnevernet, befolkningsgrunnlag og behovet for barneverntjenester, sett i forhold til en veileder om bemanningsnorm fra FO I saken konkluderes det med et behov en økning på 15 årsverk i bydelsbarnevernet. Første fase i opptappingen er gjennomført i 2020 med ni nye årsverk fordelt på Lerkendal (5), Østbyen (2), Midtbyen (1) og Heimdal (1).

Lerkendal bydel er valgt som forsøkskontor for normert bemanning. Kommunedirektøren vurderer at den videre opptrappingen bør skje så raskt som mulig med tanke på den kommende barnevernreformen.

### **Familietiltak**

Familietiltak gir tjenester etter barnevern- helselovgivningen og har ansvaret for å følge opp vedtak og gi støtte til barn og familier som tar direkte kontakt eller fra barnehage og skole. Tjenestene som ytes er råd og veiledning, individuelle tilbud og gruppetilbud

## **9.2.6 Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT - arbeidet)**

Kriminalitetsstatistikken fra politiet viser en positiv utvikling på den generelle kriminalitet i Trondheim. Den registrerte ungdomskriminalitet som fram til 2016 gikk mye ned har endret karakter. Vi ser nå en økning i særlig vold og rus.

Politiets omorganisering hvor Trondheim kommune har fått utpekte fire politikontakter bidrar til tettere kontakt med politiet på alle områder. Det legges analyser til grunn for satsinger og SLT får oppdaterte oversikter over kriminelle gjengangere under 18 år. SLT og politiet møtes hver uke. Det er særlig voldsutøvere og bruk av illegale rusmidler SLT vil fokusere på framover. SLT har prøvd ut nye måter å arbeide på siste år, blant annet i samarbeid med Konfliktrådet og skoler, tidlig innsats mot potensielle unge lovbyrtere og et tettere samarbeid med Kulturenheten og Ung Kultur.

Det er utviklet en ny arbeidsløype for politiet og barnevernet for å håndtere grupperinger av unge voldsutøvere som bor i bydelene. Disse meldes nå som en gruppe til et mottak hvor alle bydeler er representert, i tillegg til individuelle bekymringsmeldinger. Dette for å se gruppedynamikk og iverksette samtidige tiltak på en bedre måte enn tidligere.

### **Voldelig ekstremisme**

Trondheim kommune har i samarbeid med PST og Politiet utarbeidet en Veileder og en tiltaksplan for å forebygge høyre- og venstre radikale samt religiøs motivert ekstremisme. Tiltaksplanen ble revidert i 2020 og har også tatt inn såkalte "Ensaksektremisme" Dette er et komplekst arbeid med mange involverte samarbeidspartnere. Se [www.trondheim.kommune.no/slt](http://www.trondheim.kommune.no/slt).

Trondheim kommune har en Mentorgruppe som er ment å skulle håndtere personer hvor trusselnivået er høyt. Det har skjedd en dreining fra religiøs motivert ekstremisme mot høyreekstremister det siste år. Selv om tallene er lave, er utviklingen lite ønskelig og følges tett.

Arbeidet for å forebygge voldelig ekstremisme krever tett samarbeid med Fylkeskommune, Kriminalomsorg, St. Olavs Hospital (RVTS), NAV, Politiet, PST og kommunale enheter. Samarbeidet fungerer meget godt. For 2019 er Familievernkontoret koblet på dette arbeidet. Det er arbeidet med et tosifret antall enkeltpersoner siste år.

## **9.2.7 Internkontroll, kvalitetssikring og fagsystem**

Internkontrollen medfører gjennomgang av uheldige og uhensiktsmessige hendelser, avvik og mulige forbedringer. Kvaliteteke brukes for internkontrollen innen faglig virksomhet og gjennomgås flere ganger i året ved behov. Kommunedirektøren sørger for at alle enheter har

plan for oppfølging av funn som indikerer risiko. Helse, miljø og sikkerhet og enhetenes økonomistyring rapporteres gjennom styringskraftportalen.

Tre fagtjenester får nye fagprogram i økonomiplanperioden, to som følge av nasjonale satsinger der Trondheim er en sentral aktør. DigiBarnevern er et samarbeid mellom Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), KS og kommunene Trondheim, Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Bærum og Asker. Det gjennomføres nå en felles anskaffelse sammen med de andre kommunene, og utviklingen av systemet vil vare ca. ut høsten 2022. Fagprogrammet bygges på et nasjonalt kvalitetssystem for barnevernet. En nasjonal, digital portal for meldingene til barneverntjenesten innføres i 2020 som et første ledd i dette prosjektet.

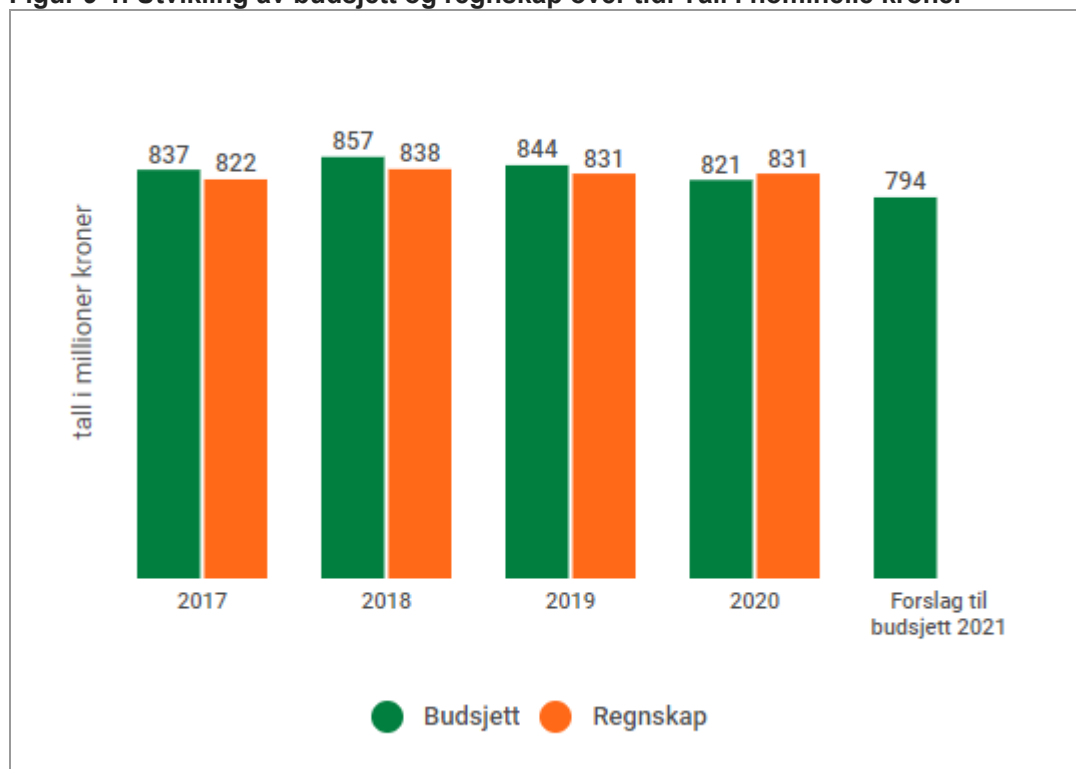
For helsetjenestene vil Helseplattformen gi tilgang til en felles pasientjournal for hele helsetjenesten i Midt-Norge. Det etableres for første gang en felles IT-løsning for kommune- og spesialisthelsetjeneste, fastleger og avtalespesialister. For innbyggerne vil dette bety at kontakten med helsetjenesten blir enklere fordi helsearbeideren til enhver tid vil ha oppdatert informasjon. Alle seks enheter i BFT deltar i utvikling av denne plattformen, som har planlagt oppstart i 2022.

Det er også iverksatt et nytt fagverktøy innen PPT høsten 2019, Visma flyt. Visma flyt gir muligheter til å følge med og rapportere på frister og det er mulig for kommunalsjefer og kommundirektør å følge produksjonen tett.

### Økonomiske nøkkeltall

Figur 9-1 viser budsjett og regnskap for bo- og aktivitetstilbud i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommundirektørens forslag til netto driftsbudsjett for bo- og aktivitetstilbud for 2021. Perioden 2017-2019 viser kun gamle Trondheim, mens budsjett 2020 er sum for nye Trondheim.

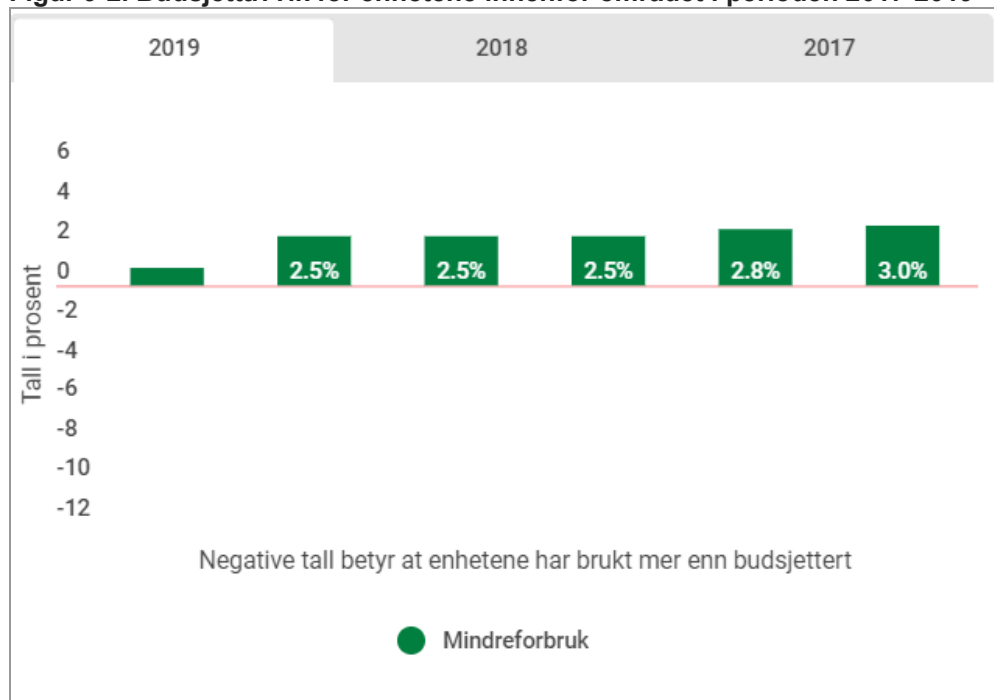
Figur 9-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner





Figur 9-2 viser budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019.

**Figur 9-2. Budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019**



Alle seks enhetene innenfor område barne- og familietjenesten hadde et mindreforbruk i 2019.

## 9.2.8 Sammenligning med andre kommuner

### Barnevern

Statistisk sentralbyrås tall viser at Trondheim ligger høyt på netto utgifter per barn med tiltak fra barnevernet sammenlignet med 10 andre store kommunene, tross alt en betydelig reduksjon i driftsutgifter per innbygger fra 2018. De høye utgiftene i Trondheim skyldes i hovedsak bosetting og barneverntiltak for enslige mindreårige flyktninger i 2016-2019. Dette påvirker driftsutgiftene per barn plassert utenfor hjemmet (funksjon 252). I tillegg har Trondheim flere årsverk innenfor barnevernet som yter hjelp i hjemmet (funksjon 251), enn sammenlignbare kommuner.

Når det gjelder andel barn med melding og barn med undersøking ift. innbyggere 0-17 år, ligger Trondheim lavere enn snittet for ASSS-kommunene. Mens på andel barn med barnevernstiltak ift. innbyggere 0-22 år ligger Trondheim på ASSS snittet 3,2, men noe lavere enn Oslo, Bergen og Stavanger.

Når det gjelder *barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244)* ligger Trondheim (16,1) under gjennomsnittet for ASSS-kommunene (17,9), men høyere enn Bergen (14,7).

**Tabell 9-2 Nøkkeltall barnevern. Trondheim. ASSS 2019**

	Trond- heim 2019	Trond- heim 2018	Oslo	Bergen	Stavan- ger	ASSS, uten Oslo og TK
<i>Prioritet</i>						
Netto driftsutgifter til barnevernstenesta per innbygger 0-22 år (kr)	9 234	10 157	8 219	8 868	8 930	7 915
<i>Produktivitet</i>						

Barn med melding ift. innbyggjarar 0-17 år (prosent)	3,5	3,4	4,4	3,9	3,8	4,3
Prosentdelen barn med undersøking ift. innbyggjarar 0-17 år (prosent)	3,8	3,9	4,8	4,2	4,5	<b>4,5</b>
Barn med barnevernstiltak ift. innbyggjarar 0-22 år (prosent)	3,2	3,2	3,4	3,3	3,9	3,2
Brutto driftsutgifter (funksjon 244) per barn med undersøking eller tiltak (kr)	54 610	53 783	66 507	59 896	45 592	54 809
Brutto driftsutgifter per barn som ikkje er plassert av barnevernet (funksjon 251) (kr)	63 837	70 200	44 511	51 495	43 959	41 509
Brutto driftsutgifter per barn som er plassert av barnevernet (funksjon 252) (kr)	511 034	542 719	407 211	466 501	490 317	461 503
<i>Dekningsgrader</i>						
Barn med undersøking eller tiltak per årsverk (funksjon 244) (antall)	16,1	16,7	16,6	14,7	22,1	17,9
Undersøkingar med handsamingstid innan 3 månader (prosent)	93,0	94,0	94,0	89,0	83,0	87,4

Det presenteres flere indikatorer på kommunenes tjenestetilbud i ASSS-rapporten, se ks.no

### Spesialundervisning

Trondheim hadde 124 årstimer til spesialundervisning per elev med spesialundervisning i 2019, og det er en økning sammenlignet med 112 årstimer i 2018. Antall årstimer i Trondheim var noe høyere enn i Stavanger, men lavere enn i Oslo, Bergen og andre ASSS-kommuner.

**Tabell 9-2 Nøkkeltall spesialundervisning. Trondheim. ASSS 2019**

	Trond- heim 2019	Trond- heim 2018	Oslo	Bergen	Stavan- ger	ASSS, uten Oslo og TK
<i>Dekningsgrader</i>						
Årstimer til spesialundervisning per elev med spesialundervisning (antall)	124	112,3	128,3	141,7	94,8	135,4
Elever i kommunale og private grunnskoler som får spesialundervisning (prosent)	7,0	8,2	6,9	5,7	10,1	7,4
Andel barn i kommunale barnehager som får spesialpedagogisk hjelp (prosent) <sup>1</sup>	4,2	4,3	4,1	3,1	5,5	4,4

### Aktivitet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Trondheim ligger litt over ASSS-gjennomsnittet og Stavanger når det gjelder årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, men lavere enn Oslo og Bergen.

Trondheim ligger mye lavere på hjemmebesøk av jordmor innen tre døgn etter hjemkomst enn de fleste ASSS-kommunene. Mens andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst er høyere i Trondheim enn i de fleste ASSS-kommunene.

**Tabell 9-3 Nøkkeltall aktivitet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Trondheim. ASSS 2019**

	Trond- heim 2019	Trond- heim 2018	Oslo	Bergen	Stavan- ger	ASSS, uten Oslo og TK
<i>Dekningsgrader</i>						
Avtalte årsverk i helsestasjons- og skolehelsetjenesten per 10 000 innbyggere 0-20 år (årsverk)	37,2	35,2	47,7	42,7	36,2	34,9
<i>Kvalitet</i>						
Andel nyfødte med hjemmebesøk innen to uker etter hjemkomst i prosent	96,7	88,7	73,9	96,7	90,0	94,4
Hjemmebesøk av jordmor innen tre døgn etter hjemkomst i prosent	20,8	-	37,0	28,0	10,3	38,6
Hjemmebesøk av helsesykepleier til nyfødte i prosent	96,7	88,7	73,9	96,7	90,0	94,4

### Sykefravær

Sykefraværet i andre kvartal 2020 var 9,3 prosent. Andre kvartal 2019 var sykefraværet i gjennomsnitt 9,4 prosent, og det er stabilt. Sykefraværet følges opp gjennom enhetenes egne handlingsplaner for å forebygge langtidsfravær og legge til rette for at ansatte kan komme tilbake i jobb.




### Relevante lenker


- [SteinSaksPapir](#)
- [Strategi for barnevernet sak 0004/18](#)
- [Bærekraftsmål](#)
- [Ambulerende team](#)
- ["Alternativ til vold"](#)
- [Barnesamtalen DCM](#)
- [Samarbeidsavtale St. Olavs Hospital og Trondheim kommune](#)
- [Plan for habiliteringstjenester barn og unge](#)
- [Veileder IS-2396 "Barn og unge med habiliteringsbehov"](#)

## 9.3 Mål


Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for barne- og familietjenesten og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

## 9.4 Utvalgte bærekraftsmål

Tjenesteområde	Barne- og familietjenesten
<p><b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som vi mener er mest relevant for vårt tjenesteområde</b></p>	
<p><b>Noen utvalgte delmål fra bærekraftsmålene som vi mener beskriver våre utviklingsmål best og hva vi gjør for å jobbe mot målene.</b></p> <p><b>GOD HELSE</b></p> 	<p><b>Delmål</b>  <b>3.5 Styrke forebygging (og behandling) av misbruk, blant annet av narkotiske stoffer og skadelig bruk av alkohol.</b></p> <p>Barne- og familietjenesten har ansvar for helsetjenester til barn og unge i samarbeid med Helse og velferd i det universelle tilbudet til alle barn og unge og deres familier og til de med spesielle helseutfordringer fra svangerskap til voksen alder.</p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p><b>Periodemål 3</b>  <b>Barn og unge er unike og hører til i samme fellesskap.</b> Helseundersøkelsene i helsestasjon og skolehelsetjeneste bidrar til at barn og unges vansker oppdages tidlig, slik at hjelp kan gis innenfor de ordinære tilbudene. Helseundersøkelsene er sikkerhetsnettet for barn og familier og har bortimot 100% oppslutning i befolkningen. Helsestasjon for ungdom (HFU) yter helsetjenester til ungdom.</p>
<p><b>GOD UTDANNING</b></p> 	<p><b>Delmål</b></p> <p><b>4.1 Innen 2030 sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem relevant og reelt læringsutbytte</b></p> <p><b>4.2 Innen 2030 sikre alle jenter og gutter tilgang til god og tidlig omsorg og førskole, slik at de er forberedt på å begynne i grunnskolen</b></p> <p><b>4.7 Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tjenester knyttet til seksuell og reproduktiv helse, herunder familieplanlegging og tilhørende informasjon og</b></p>

<p><b>MINDRE ULIKHETER</b></p> 	<p><b>opplæring, og sikre at reproduktiv helse innarbeides i nasjonale strategier og programmer</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Helsetjenester, pedagogisk-psykologisk tjeneste og barneverntjenester støtter opp barnet og familien for å skape gode forutsetninger for barns utvikling i barnehage og ved gjennomføring av grunnskole og videregående opplæring.</p> <p><b>Periodemål 4</b>  <b>Vi er et felles lag som møter barn og unge med kjærlighet, kompetanse og respekt</b>          Vi skal tilstrebe et felles verdigrunnlag, mer helhetlig tenkning rundt barnet og familien. Tjenestene skal være samordnet, tverrfaglige, og det skal være kontinuitet i tilbudene ove tid og på tvers av ansvarsforhold.          Prosjektet Bedre skolestart vil bidra til at barn begynner skoleløpet med trivsel og vitebegjær.</p>
	<p><b>Delmål</b></p> <p><b>10.2 Innen 2030 sørge for å myndiggjøre alle og fremme deres sosiale, økonomiske og politiske inkludering, uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status</b></p> <p>God hjelp fra støttetjenestene skal bidra til å redusere ulikhet grunnet helse og levekår, forebygge utenforskap og fremme deltagelse i fellesskapet.</p>
<p><b>BÆREKRAFTIGE BYER OG SAMFUNN</b></p>	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Verdi - og kunnskapsgrunnlaget finner vi i SteinSaksPapir og i arbeidet med Relasjonell kapasitet.</p> <p><b>Periodemål 2</b>  <b>Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar</b>          Alle ansatte og alle voksne bidrar, involverer seg og tar ansvar for eget barn og fellesskapet.          Felles handlingsplan mot mobbing, vold og seksuell trakassering vil være en god hjelp for å kunne oppnå dette (SteinSaksPapi punkt 9)</p> <p><b>Delmål</b>  <b>11.6 Innen 2030 redusere negative konsekvenser for miljøet i storbyene målt per innbygger, blant annet ved å legge særlig vekt på luftkvalitet samt offentlig og annen form for avfallshåndtering.</b></p>

	<p>Ansatte og barn og unge i samarbeid med Grønn Barneby bidrar til å redusere utslipp og ha forsvarlig avfallshåndtering på arbeidsplassen, i barnehager og skoler.</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Sammen med barn, foresatte, frivilligheten, næringsliv og forskning vil kommunen bygge kompetanse, og gjennom sterke voksenalder og bygge sterke barnefelleskap. Oppvekstsstrategien Stein, saks, papir fremhever betydningen av å utvikle gode møtesteder, trygge fellesskap og skape møter mellom generasjoner.</p> <p><b>Periodemål 1</b>  <b>Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig.</b>  Helse- og barneverntjenester støtter opp under barnet og familiens ressurser, setter inn tidlig innsats og bidrar til å sikre god hjelp og utvikling.</p>
<p><b>ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON</b></p> 	<p><b>Delmål</b></p> <p><b>12.8 Innen 2030 sikre at alle i hele verden har relevant informasjon om og er seg bevisst en bærekraftig utvikling og en livsstil som er i harmoni med naturen</b></p> <p>Dette er kontinuerlig holdningsarbeid innen støttetjenestene til barn, unge og familier.</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Alle har en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftige samfunn.</p> <p><b>Periodemål 2</b>  <b>Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar</b>  Alle ansatte og voksne bidrar, involverer seg og tar ansvar for eget barn og for fellesskapet.</p>
<p><b>Fred og Rettfærdighet</b></p> 	<p><b>Delmål</b></p> <p><b>16.7 Sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer.</b></p> <p>Kommunen har demokratiske organ som skal medbestemme i organisasjonen. Inkludering og</p>

	<p>medbestemmelse skal sikres i alle saker for å utvikle god kvalitet på tjenestene.</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Innføring av nye journalsystem er bidrag for å møte utfordringene framover og sikre medbestemmelse fra pasient/bruker.</p> <p><b>Periodemål 4</b>  <b>Vi er et felles lag som møter barn og unge med kjærlighet, respekt og kompetanse</b></p> <p>Vi skal tilstrebe mer helhetlig tenkning, et felles verdigrunnlag, rundt barnet og familien innen Oppvekst og utdanning.</p>
<p><b>SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE</b></p> 	<p><b>Delmål</b>  <b>17.17 Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og private og i det sivile samfunn, på grunnlag av partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier</b></p> <p>Kommune 3.0 forutsetter forståelse og interesse for andre aktørers intensjoner og ressurser, og ikke minst vilje til å sammen skape gode vilkår for barne- og voksenfellesskap i Trondheim. BFT skal på samme måte som andre enheter i kommunen initiere og legge til rette for at alles stemmer blir hørt og lyttet til.</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>For å lykkes med bærekraftsmålene trengs det nye og sterke partnerskap. Myndigheter, næringslivet og sivilsamfunnet må samarbeide for å oppnå bærekraftig utvikling. Bærekraftsmålene skal fungere som en felles, global retning og prioritert innsats de neste 15 årene.</p> <p><b>Periodemål 2</b>  <b>Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar</b>  Målet indikerer en dreining fra å ha blikket på individet til å ha blikket vendt mot gruppe, kultur og samfunn. For å skape et godt oppvekstmiljø for alle barn, må voksne på alle arenaer ta ansvar for å utvikle samarbeidet, koordinere tjenester og sikre at tilbudene som gis er av høy kvalitet. Sammen med barn, foresatte, frivilligheten, næringsliv og forskning vil kommunen bygge kompetanse, og gjennom sterke voksenfellesskap bygge sterke barnefellesskap</p>

## **Periodemål for 2020 - 2023**

### **1. Barn og unge har fremragende kompetanse sosialt, språklig og faglig Helsestasjon og skolehelsetjeneste**

Helsetjenestens oppgave er å følge opp og støtte barnets og familiens normale utvikling fra svangerskap til barnet har gjennomført videregående opplæring. Svangerskap- og barselomsorgen kommer tidlig inn, avdekker vansker og bistår slik at barnet og familien får god hjelp og god utvikling. Skolehelsetjenesten yter tjenester på gruppenivå og til det enkelte barnet, og bidrar til god utvikling sammen med skolen og øvrige tjenester.

Helse- og omsorgstjenester til barn og unge med varige og sammensatte behov

BFTs habiliteringstjenester skal bidra til at barn og unges muligheter for læring blir optimale ut fra deres forutsetninger, gjennom foreldreveiledning og helse- og omsorgstjenester.

Koordinerende enhet har hovedansvaret for samordning av tjenestene. BFT har et spesielt ansvar for barn som bor i barnebolig (heldøgns helse- og omsorgsbolig). Det utarbeides individuelle planer (IP) og gjennomføres ansvarsgruppemøter for å ivareta barn, unge og familiens behov.

### **Pedagogisk-psykologisk tjeneste**

PP-tjenesten skal veilede barnehager og skoler slik at de med særlige behov kan delta i fellesskapet og utvikle sine ferdigheter. PP-tjenesten skal bidra til at skolefraværet reduseres og læringsutbyttet økes.

### **Barnevern**

Når barnets og unges omsorgssituasjon er ustabil eller mangelfull, må barnevernet bidra slik at deltakelsen i barnehage og skole sikres best mulig. Dette gjelder generelt, men særlig når barnet bor i fosterhjem eller institusjon. Barnevernet er pålagt til å utarbeide omsorgsplaner for å gjennomføre besøk i fosterhjem og institusjon.

Indikatorer på måloppnåelse:

- Alle barn og unge får helseundersøkelse til rett tid
- Alle gravide får hjemmebesøk i barselomsorgen, og de som ønsker det får svangerskapsomsorg hos jordmor
- Barn og unge med tiltak fra barnevernet gjennomfører ordinær grunnskole og fullfører videregående opplæring

## **2. Barn og unges oppvekstmiljø er alle voksnes ansvar**

### **Helsestasjon og skolehelsetjenester**

For å kunne skape et godt oppvekstmiljø for barna, må voksne på alle arenaer ta ansvar. Det handler om å utvide samarbeidet og koordinere tjenester og tilbudene som gis. Sammen med barn, foresatte, kultur, frivilligheten, næringslivet og forskning vil kommunen bygge kompetanse og sterke barnefellesskap. BFT skal jobbe for å gi foresatte en bedre mulighet til å involvere seg og ta ansvar for både eget barn og fellesskapet og i tett samarbeid med barnehage og skole.

### **Helse- og omsorgstjenester til barn og unge med varige og sammensatte behov**

Barnehagen og skolen har ansvar for å legge til rette et inkluderende oppvekstmiljø for alle barn og unge. Barn med varige og sammensatte behov kan være spesielt utsatt for mobbing og ekskludering fra fellesskapet. Helsetjenesten bidrar ved behov for spesiell tilrettelegging av det fysiske og det sosiale miljøet.



### **Pedagogisk-psykologisk tjeneste**

PP-tjenesten bidrar i arbeidet rundt barn sammen med foreldre, ansatte i barnehage og, skole. Økt pedagogisk bemanning og bemanningsnorm vil bidra til kvalitet i barnehage og skole i samarbeid med PPT. Fagteam gir støtte til barnehager og skoler.

### **Barnevern**

BFT har jobbet systematisk med kompetanseheving i familie- og nettverksarbeid for å utnytte ressursene rundt barn og unge på en bedre måte. I 2020 har hver enhet ansatte som har gjennomført dette programmet og et nettverk som skal sikre oppfølging og erfaringsdeling i bruken av disse metodene. Grunnopplæringen gjennomføres nå i egen regi for nyansatte.

I samtaler med barn bør det ligge en samtalepraksis som ikke er tilfeldig, men bevisst valgt. BFT tilbyr derfor et forskningsbasert opplæringsprogram [Barnesamtalen DCM](#) (Gamst/Langballe) for å styrke barnevernets kompetanse i å snakke med barn som er i en vanskelig livssituasjon. Programmet er tilpasset de spesifikke arbeidsoppgavene og kravene til samtaler med barn i barnevernet, for eks barn som er utsatt for vold.

Indikatorer på måloppnåelse:

- Barne- og familietjenesten dokumenterer samarbeid og medvirkning med barn, unge og deres foreldre i utøvelsen av tjenestetilbudet
- Nyansatte gjennomfører opplæringsprogram Barnesamtalen DCM og opplæring i familie- og nettverksmetode
- Ungdomskriminaliteten reduseres ved målrettet og systematisk arbeid for å forebygge rus, utenforskap og radikaliserings

## **3. Barn og unge er unike og hører til i samme fellesskap**

### **Helsestasjon og skolehelsetjenester**

Helseundersøkelsene bidrar til at barn og unges vansker oppdages tidlig, slik at hjelp kan gis innenfor de ordinære tilbudene. Helseundersøkelsene i helsestasjon og skolehelsetjenesten er et sikkerhetsnett for barn, unge og familier, og har nesten 100 prosent oppslutning i befolkningen.

### **Helse- og omsorgstjenester til barn og unge med varige og sammensatte behov**

Ulike former for bistand til barn, unge og deres familier utvikles for å tilpasse tjenestene til det familiene ønsker og har behov for.

### **Pedagogisk-psykologisk tjeneste**

PP-tjenesten veileder barnehager og skoler for at barn og elever skal ha gode utviklingsmuligheter innenfor fellesskapet.

### **Barnevern**

I henhold til barnevernstrategien skal barn og unge få bistand som gjør at de kan vokse opp i egen familie. Antallet barn i fosterhjem og i institusjon skal reduseres gjennom familie og nettverksarbeid og hjelpetiltak.

Barne- og familietjenesten ved Midtbyen og Lerkendal deltok sammen med NTNU i et EU-prosjekt knyttet til hvordan man kunne styrke hjelpen til familier med komplekse livssituasjoner, med utgangspunkt i familienes opplevde behov. Funn i fra prosjektet viste at barnevernet ikke kunne hjelpe familienes vansker alene, og at det var dårlig sammenheng mellom tjenestene til kommunen. De erfaringene man fikk fra dette prosjektet sett i sammenheng med barnevernstrategiens fokus på nettverk og medvirkning, legger retning for

hvordan barnevernet fremover i enda større grad vil finne løsninger sammen med familiene som trenger bistand.

#### **Indikatorer på måloppnåelse:**

- PPT mottar færre henvisninger på individnivå fra skoler og barnehager sammenlignet med forrige periode
- Andelen barn og familier som får hjelp og støtte i hjemmet og i sitt nærmiljø øker til 70%
- 30 prosent av fosterhjems plasseringer er i barnets slekt eller nære nettverk
- Den samlede oppholdstiden i institusjon begrenses til 7000 døgn per år

#### **4. Vi er et felles lag som møter barn og unge med kjærlighet, respekt og kompetanse Helsestasjon og skolehelsetjenester**

Helsestasjon og skolehelsetjenesten utvikler samarbeidet med barna og deres familier, og vektlegger spesielt samarbeidet med familier som av ulike grunner strever med samspillet i familien. Vi skal tilstrebe mer helhetlig tenkning, et felles verdigrunnlag, rundt barnet og familien innen Oppvekst og utdanning.

#### **Helse- og omsorgstjenester til barn og unge med varige og sammensatte behov**

Barn, unge og deres foreldre skal tilbys tjenester som er samordnede, tverrfaglige og i en meningsfull sammenheng. Det skal være kontinuitet i tilbudene over tid og på tvers av ansvarsforhold. Brukermedvirkning og samarbeid med foreldre og brukerorganisasjoner er i utvikling, og brukerundersøkelser følges opp. Tettere samhandling innad i BFT og mellom BFT, barnehage og skole, skal bidra til at barn og familier møter et mer helhetlig og koordinert tjenestetilbud.

#### **Pedagogisk-psykologisk tjeneste**

Samarbeid med foresatte og koordinert innsats med andre hjelpeinstanser er viktig for at barn og unge skal oppnå god effekt av tiltakene PP-tjenesten gir råd om. PP-tjenesten skal samarbeide med foresatte og gi bistand som er tilpasset brukernes kulturelle bakgrunn.

#### **Barnevern**

Samarbeid med familiene og koordinert innsats med andre instanser er en forutsetning for å oppnå god og varig effekt av tiltakene for det enkelte barn. Dette forsterker behovet for samarbeid og koordinering med barnehage, skole og andre instanser som bistår de aktuelle familiene.

Barnets perspektiv må synliggjøres i saksbehandling slik at det legges til grunn for vurdering av barnets beste. Tiltak og tilrettelegging blir mer forståelig når barnet forteller sin opplevelse, og forplikter i større grad til handling.

**Pilot 0-24** er en treårig nasjonal satsing som har fokus på samhandling og relasjoner for at utsatte barn og unge og deres familier skal få tidligere og bedre hjelp. Dette skal gjøres ved å legge til rette for at de som arbeider med målgruppene møter hverandre med respekt og deler informasjon, får bedre kjennskap til hverandres kompetanse, oppgaver og arbeidsbetingelser, at de løser problemer og finner (nye) løsninger sammen. I Trondheim er piloten et samarbeid mellom oppvekst og utdanning, kultur, helse og velferd og Trøndelag fylkeskommune.

**Tett på;****Felles ressursmodell for oppvekst for spesialpedagogikk**

Kommunedirektøren jobber med en *felles* budsjettmodell for spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging for hele oppvekstområdet; barnehage, skole og BFT. Revisjon av budsjettfordelingsmodell for barnehage og skole er inkludert i dette arbeidet.

**Relasjonell kapasitet;** Gjennom realiseringen av oppvekststrategien SteinSaksPapir, og med piloten "Relasjonell kapasitet" har ulike områder, som barne- og familietjenesten og barnehage, fått mer kunnskap om hverandres felt. Relasjonell kapasitet handler om å bygge kjennskap til hverandre, deling av informasjon, vilje til å løse problemer og finne nye løsninger sammen, en gjensidig respekt og generelt en opplevelse av at man ønsker samarbeid. På bakgrunn av erfaringene fra piloten ble det besluttet å videreføre arbeidet i større skala i hele organisasjonen. Det vil fra 2021 bli gjennomført ulike tiltak på ledelsesnivå slik at det sikres en god forankring og en god forståelse av relasjonell kapasitet blant ledere på alle tjenesteområder på oppvekst og utdanningsområdet.

Fra 2021 vil det være 24 sertifiserte medarbeidere fra barnehage, skole og barne,- og familietjenesten som kan bistå i arbeidet med å operasjonalisere arbeidet med samhandling på tvers, og å gjøre teori praktisk anvendbart. Det utarbeides en plan for forankring i perioden 2021-2024 med sikte på å gi verktøyet fotfeste i organisasjonen. Det opprettes ressurslag i praksisfeltet, som også skal jobbe tett inn i pilot 0-24. Videre benyttes verktøyet parallelt i flere prosjekt, eksempelvis for å se på samhandling rundt overgangen barnehage-skole i prosjektet "Bedre skolestart for alle".

**Barnevernsstrategien:** Strategi for barnevern i Trondheim 2018-2022 (sak 0004/18 i bystyret) skal bidra til å endre praksis for barn og familier som lever i alvorlige omsorgs- og livssituasjoner. Målet er at de i større grad kan beholde tilhørighet og vokse opp i egen familie og/eller eget nærmiljø. Statistikken viser allerede at antall plasseringer i institusjoner reduseres og flere barn får hjelpetiltak i hjemmet. Dette utfordrer skole og barnehage til å utvikle enda bedre samarbeid og samhandling med barnevernet og helsetjenesten.

**Bedre skolestart for alle:** For å få mer kunnskap i arbeidet med å lage gode overganger og tilpasse skolestarten til barns beste skal kommunedirektøren, i løpet av 2020, igangsette pilotering med utprøving av ulike modeller for skolestart. I en kommune som jobber kunnskapsbasert vil kommunedirektøren sammen med foresatte, barnehager, skoler og forskningsmiljø utvikle og prøve ut ulike modeller for å fremme en skole som legger til rette for alle barns læringsglede og læringsutbytte. Privat sektor er invitert inn i dette arbeidet, og vil være representert.

Formannskapet vedtok 22.10.2019 pilotering av følgende modeller:

- Felles siste halvår i barnehagen og første halvår i skolen med felles personal barnehage og skole og sambruk av arealer hele kalenderåret- oppstart januar 2022(Forberedelser høst 2021).
- Endret praktisering av lovverk ved forskjøvet skolestart med større vekt på foreldrenes stemme ved søknad om utsatt/fremskutt skolestart - oppstart høst 2020.
- SFO som omdreiningspunkt med fokus på fysisk aktivitet, lek og kosthold - oppstart høst 2021 (Forberedelser vår 2021).

**Innbyggerinvolvering** Økt innbyggerinvolvering er også en viktig hovedprioritering. Dette med utgangspunkt i kommunens satsing på relasjonell velferd og Trondheimsskolens arbeid med at elevenes stemme skal høres og bidra til å utvikle tjenestene gjennom samskaping.

Indikatorer på måloppnåelse:

- Barn og familier møter godt planlagte overganger mellom hjem-barnehage og barnehage-skole
- Alle skolene i Trondheim innfører metodene MEST og UngMEST i samarbeid med skolehelsetjenesten i løpet av planperioden
- Barn og unge og deres foresatte, samt barnehage og skole, skal få koordinert og målrettet hjelp ut fra sine behov
- Barnets og familiens medvirkning og fortelling skal dokumenteres i alle fagsystemer, og brukes i samskaping/tilrettelegging av tjenestene

## 9.5 Driftsbudsjett

I forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024 må kommunedirektøren gjøre noen prioriteringer, slik at de viktigste forholdene ivaretas. Dette gjøres på grunnlag av tidligere politiske vedtak og de overordnede periodemålene for området, men også andre forhold som revisjonsrapporter, utredning knyttet til relasjonell kapasitet og kommende barnevernsreformen har innvirkning på prioriteringer fremover. Driftsbudsjettet på området reduseres på grunn av betydelig nedgang i bosetting av enslige mindreårige flyktninger.

### **Tilskudd til tilskudd til styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten**

I Statsbudsjettet 2021 vil regjeringen endre innretningen på tilskudd til styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten fra 2021 for å øke måloppnåelsen og gjøre tildeling av midler enklere og mer forutsigbar for kommunene. Fra 2021 skal tilskuddet på 389,4 millioner kroner bli omgjort til et rent lønnstilskudd til årsverk for tjenestens kjernekompetanse, definert som lege, jordmor, fysioterapeut, psykolog og helsesykepleier. I tillegg kan det gis støtte til administrativt støttepersonell. Det foreslås videre å gjøre tilskuddet treårig under forutsetning av Stortingets tilslutning til Prop. 1 S. Det må søkes om disse midlene og for Trondheim kan tilskuddet utgjøre om lag 13 millioner kroner.

### **Jordmor**

Regjeringen foreslår å øke øremerket beløp til jordmorårsverk innenfor tilskuddsordningen til 60 millioner kroner i 2021 for å ytterligere styrke jordmorkompetansen i kommunene. Kommunedirektøren foreslår å søke om midler i tilskuddsordningen for å styrke jordmortjenesten med 2,1 millioner kroner fra 2021 for å gjennomføre hjemmebesøk i barselomsorgen.

### **Digitale tjenester til barn og unge**

Regjeringen foreslår å omdisponere 35 millioner kroner av tilskuddet til helsestasjons- og skolehelsetjenesten, for å legge til rette for drift og utvikling av digitale tjenester for barn og unge. Digitalisering og økt digital tilgjengelighet til helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal prioriteres. Tiltaket inngår også i Handlingsplan for forebygging av selvmord. Dette utgjør ca 1,2 million kroner for Trondheim.

### **Psykisk helse**

Det er behov for å styrke det psykiske helsearbeidet for de yngste barna og deres familier på bydel i barne- og familietjenesten. BFT og barnehager samarbeider tettere med barn og familier i sårbare situasjoner.

Tabell 9.3 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området barne- og familietjenesten i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019.

**Tabell 9-3 Budsjettramme og rammeendring barne- og familietjenesten. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	816,2	816,2	816,2	816,2
Pris- og lønnskompensasjon	5,2	5,2	5,2	5,2
Tekniske justeringer	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>819,4</b>	<b>819,4</b>	<b>819,4</b>	<b>819,4</b>
Befolkningsvekst	3,0	6,2	8,5	9,8
Annen rammeendring	-28,2	-74,4	-80,8	-80,8
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>794,3</b>	<b>751,2</b>	<b>747,2</b>	<b>748,5</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>-25,2</b>	<b>-68,2</b>	<b>-72,3</b>	<b>-71,0</b>

**Tabell 9-4 Tiltak i barne- og familietjenesten. Tall i millioner kroner**

<b>Type tiltak</b>	<b>Navn tiltak</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01. Færre bosatte enslige mindreårige flyktninger	-35,0	-70,0	-75,0	-75,0
	02. Styrke skolehelsetjenesten, jf HØP 2020-2023; helårvirkning	2,5	2,5	2,5	2,5
	03. Styrke barnevernet, jf HØP 2020-2023; helårvirkning	3,5	3,5	3,5	3,5
Endringer i tjenestetilbudet	04. Styrke laget rundt elevene, jf HØP 2020-2023	2,0	2,0	2,0	2,0
	05. Styrke barnevernet, jf opptrappingsplan	2,2	3,0	5,1	5,1
	06. Helsestasjon for kjønn og seksualitet	0,0	2,1	2,1	2,1
	07. Plan for legetjeneste: utdanningsstilling i samfunnsmedisin	0,3	0,3	0,3	0,3
	08. Heggstad - bolig for barn/ungdom med særskilte behov	0,0	4,3	10,7	12,0
	09. Færre ene- og krisetiltak på helse- og habiliteringstjenester	0,0	-6,0	-12,0	-14,0
	10. Utvidet aldersgrense for rett ettervern i barnevernet	0,8	0,8	0,8	0,8
	11. Habiliterings- og avlastningstilbud til barn og unge med nedsatt funksjonsevne	3,4	0,0	0,0	0,0
	12. Barn og unge sin psykiske helse, jf Statsbudsjettet 2021	3,4	3,4	3,4	3,4
	13. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft, jf HØP 2020-2023	-0,4	-1,0	-1,6	-1,6
<b>Effektiviseringstiltak</b>					

14. Redusere driftsutgifter, mindre reiser	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
15. Strukturelle endringer	-3,9	-9,2	-10,1	-8,1
16. Redusere administrasjonsressurs, jf HØP 2020-2023	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
<b>Sluttsum</b>	<b>-25,2</b>	<b>-68,2</b>	<b>-72,3</b>	<b>-71,0</b>

## 9.6 Beskrivelse av tiltak for å komme i balanse:

### Opprettholdelse av standard

#### 1. Færre bosatte enslige mindreårige flyktninger

Prognoser og anmodninger fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) og Bufetat viser fortsatt en nedgang i antall bosettinger av enslige mindreårige flyktninger. Antall kommunale tiltaksplasser for denne gruppen må derfor tilpasses reduserte inntekter fra staten i perioden fremover. Det er utarbeidet en detaljert plan for reduksjon av antall plasser på hvert tiltak for å tilpasse driften til nedgang i antall bosettinger. Kommunedirektøren estimerer reduksjon i statlig inntekter tilsvarende 35 millioner kroner i 2021, økende til 75 millioner kroner i 2024.

#### 2. Styrke skolehelsetjenesten, jf HØP 2020-2023;

Helsesykepleiere skal være tilgjengelig for elevene på skolen, og kommunedirektøren foreslår å videreføre styrkingen av skolehelsetjenesten på barneskoletrinnet med 2,5 millioner kroner i planperioden. Dette vil bringe bemanningen nærmere Helsedirektoratets normtall, jfr bystyrets bestilling av planen for å nå dette.

I statsbudsjettet 2021 foreslår regjeringen å omdisponere midler av tilskuddet til helsestasjons- og skolehelsetjenesten, for å legge til rette for drift og utvikling av digitale tjenester for barn og unge. Digitalisering og økt digital tilgjengelighet til helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal prioriteres. Tiltaket inngår også i Handlingsplan for forebygging av selvmord. For Trondheim utgjør dette ca 1,2 millioner kroner i statlig prosjektmidler.

#### 3. Styrke barnevernet, jf HØP 2020-2023; helårsvirkning

Barnevern skal gi rask og riktig hjelp til barn, ungdom og familier. De ansatte i barnevernet må ha erfaring, kompetanse og tid til å gjøre jobben og rammevilkår som sørger for at de blir stabile over tid. De trenger bedre tid til det enkelte barn og familie. Bystyrets opptrappingsplan for flere ansatte i barnevernet de kommende årene er iverksatt i 2020, herunder etableringen av prøveprosjektet med normert bemanning ved Lerkendal bydel for å nå målene i barnevernstrategien. Kommunedirektøren viderefører styrkingen tilsvarende 3,5 millioner kroner i planperioden.

### Endringer i tjenestetilbudet

#### 4. Styrke laget rundt eleven

I forbindelse med budsjett 2020, bevilget bystyret 2 millioner kroner i 2020, økende til 4 millioner i 2021, for å jobbe mer systematisk og koordinert med elever som trenger et godt lag rundt seg. Det settes i gang en pilot på Heimdal bydel fra høsten 2020. Det bygges et lag som skal jobbe med skolemiljø, kompetanseheving og koordinere flerfaglig og tverrfaglig innsats for barn og familier på skolen og fritiden. Kommunedirektøren viderefører derfor styrkingen tilsvarende 2 millioner kroner i planperioden.

#### 5. Styrke barnevern - opptrappingsplan

Helårseffekten av ni nye årsverk i barnevernet er lagt inn i handlings- og økonomiplan 2021-2024 jf politisk vedtak, og stillingene er fordelt på alle bydelene.

Kommunedirektøren foreslår at den videre opptrappingen skal omfatte seks årsverk som fordeles i perioden 2021-2023. I tillegg setter kommunedirektøren av midler for å prioritere systematisk veiledning av ansatte. Kommunedirektøren vil komme tilbake til politisk nivå med erfaringene fra forsøksprosjektet med normert bemanning ved Lerkendal bydel. Kommunedirektøren foreslår en opptrappingsplan tilsvarende 2,2 millioner kroner i 2021, økende til 5,1 millioner kroner i 2023.

#### **6. Plan for legetjeneste: et samarbeid mellom HV og OU om opprettelse av en utdanningsstilling i samfunnsmedisin**

Bystyret har vedtatt i Plan for legetjeneste at det opprettes en utdanningsstilling i samfunnsmedisin. Dette er et spleiselag mellom Helse og velferd og Oppvekst og utdanning, og Rådmannen foreslår å legge inn 0,3 millioner kroner til dette formålet allerede i 2021.

#### **7. Helsestasjon for kjønn og seksualitet**

Helsestasjon for ungdom (HFU) skal etter planen åpne det nye tilbudet om kjønn og seksualitet fra høsten 2020. Kommunedirektøren har estimert driftskostnader tilsvarende 3 millioner kroner for at tilbudet skal øke både i antall dager per uke og med kompetanse innen et viktig område. Det påregnes delfinansiering fra samarbeidende kommuner av det regionale tilbudet, og Trondheim kommune sin andel er beregnet til 2,1 millioner kroner. Det vises til bystyrets vedtak i sak 46/20 Saksprotokoll. Kommunedirektøren foreslår å finansiere helsestasjon for kjønn og seksualitet av statlige prosjektmidler i 2021, og legge inn kommunale driftsmidler fra 2022.

#### **8. Heggstad - bolig for barn/ungdom med særskilte behov**

Kommunedirektøren skal etablere et tjenestetilbud for barn og unge med utfordrende atferdsuttrykk på Heggstad. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Helse og velferd og Barne- og familietjenesten. Trondheim kommune har kjøpt en tomt på Heggstad, og det foreligger nå en mulighetsstudie med forslag om seks plasser for ungdom og seks plasser for voksne, i tillegg til tjenesteareal. Det skal samtidig etableres et kompetansemiljø, som skal drive med utadrettet virksomhet i form av råd og veiledning. Kommunedirektøren foreslår derfor 4,3 millioner kroner til etableringen av bolig i 2022, økende til 12 millioner kroner i 2024.

#### **9. Færre enetiltak på helse- og habiliteringstjenester**

Etablering av bolig for barn og ungdom med særskilte behov på Heggstad, vil bidra til at Helse- og avlastningstjenesten for barn og unge skal ha færre ene- og ekstra ressurskrevende tiltak og at ekstra ressurskrevende brukerne vil få et bedre tilpasset tilbud på Heggstad. Kommunedirektøren forventer derfor en netto innsparing på 1,7 millioner kroner fra 2022 økende til 2 millioner kroner i 2024.

#### **10. Utvidet rett til ettervern fra 23 til 25 år, jf statsbudsjettet 2021**

I statsbudsjettet for 2021 foreslår regjeringen at retten til ettervern utvides fra 23 til 25 år, fra 1. januar 2021. Ettervern kan bidra til at flere fullfører videregående skole og hindre langvarig utenforskap. Forskning viser at de som mottar ettervern, klarer seg bedre senere i livet enn de som ikke mottar dette. Regjeringen vil derfor prioritere 24 millioner kroner til ettervern for unge mellom 23 og 25 år, og Trondheim sin andel tilsvarer 0,8 millioner kroner.

#### **11. Habiliterings- og avlastningstilbud til barn og unge med nedsatt funksjonsevne, jf statsbudsjettet 2021**

Smitteverntiltakene i forbindelse med utbruddet av covid-19 har gitt økt belastning for pårørende av barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen foreslår å øke rammetilskuddet med 100 mill. kroner som en engangsbevilgning begrunnet med behovet for å gi et godt habiliterings- og avlastningstilbud til barn og unge med nedsatt funksjonsevne, og for Trondheim utgjør dette 3,4 millioner kroner i 2021.

### **12. Barn og unge sin psykiske helse, jf statsbudsjettet 2021**

Regjeringen vil trappe opp innsatsen for å styrke barn og unges psykiske helse gjennom planperioden og kommunedirektøren vil derfor styrke det psykisk helsearbeidet for de yngste barna og deres familier på bydel. Ressursene skal brukes for å styrke helse enhetene 0-5 år på bydel. Helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal bli mer tilgjengelig digitalt, og helsehjelpen til unge med sammensatte behov og til barn i barnevernet skal styrkes. Målsettingen er at BFT og barnehager skal samarbeide tettere med barn og familier i sårbare situasjoner.

## **9.6.1 Effektiviseringstiltak**

### **13. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft, jf HØP 2020-2023**

I forbindelse med bystyrets budsjettvedtak for 2020-2023 ble det vedtatt redusert innkjøpsbudsjettet og kutt spesielt rettet mot kutt i reisebudsjettet og innleid arbeidskraft. Kommunedirektøren viderefører innsparing på 0,4 millioner kroner i 2021 økende til 1,6 millioner kroner i 2024.

### **14. Redusere driftsutgifter, mindre reiser**

Bruk av digital samhandling reduserer behovet for reising blant ansatte innenfor barne- og familietjenesten. Som følge av de innførte restriksjonene har det også blitt en naturlig reduksjon i reise-, sertifisering- og konferanse aktiviteter. Kommunedirektøren foreslår derfor at det legges inn en innsparing knyttet til reise, kurs- og reisevirksomhet tilsvarende 2 millioner kroner i planperioden.

### **15. Strukturelle endringer**

Med bakgrunn i revisjonsrapporter, utredning knyttet til relasjonell kapasitet, tillitsreformen og den kommende barnevernsreformen gjennomfører kommunedirektøren følgende endringer i avdelingsstrukturen i BFT i dialog med ledere, ansatte, tillitsvalgte og hovedverneombud:

- Helhetlig og bedre samordnet barnevernstjeneste på bydel

Kommunedirektøren legger barnevernfaglige stillinger i avdeling familietiltak under barnevernavdelingen i BFT. Dette skal gi bedre sammenheng og samhandling i arbeidet med meldinger, undersøkelser og tiltak, jfr funn i revisjonsrapporter.

- Helhetlig og bedre samordnet helsetjeneste på bydel

“Helse 0 til 19”: Kommunedirektøren vil knytte helsefaglige stillinger i avdeling familietiltak til avdelingene helsestasjon 0-5 år og skolehelsetjenesten 6-19 år. Stillingene vil da inngå i en forsterket helsestasjon/skolehelsetjeneste med bred helsefaglig kompetanse. Sammen med opptrappingen av skolehelsetjenesten og jordmortjenesten skal dette bidra til å styrke kapasitet og kompetanse i primærhelsetjenesten for barn og unge.

- Bedre samordnede Helse- og habiliteringstjenester for barn og unge

Kommunedirektøren vil knytte stillingene i koordinerende enhet/avdeling helse- og habilitering til den byomfattende helse- og avlastningstjenesten for barn og unge (HABU). Dette skal bidra



til en mer helhetlig disponering av de tiltakene og ressursene en rår over til barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Det vil redusere effektene av dagens bestiller/utførermodell med bruk av døgnbaserte tilbud utenfor hjemmet der tiltak i hjemmet både er tilstrekkelige og forsvarlige.

- Mer koordinert ungdomsarbeid

Kommunedirektøren skal gjennomgå og vurdere organiseringen av og ansvaret for ungdomstjenester i Trondheim kommune for å oppnå en bedre koordinering mellom avdelingene internt i barne- og familietjenesten, på oppvekstområdet, helse og velferd/NAV og kultur. Dette skal bidra til mer koordinerte innsatser, og til å unngå parallelt arbeid mellom instanser, enheter og avdelinger.

Endringene innebærer innsparing i avdelingsledelse og andre årsverk tilsvarende 4,8 millioner kroner i 2021, økende til 10 millioner kroner i 2022 som følge av helårsvirkning.

- Pedagogisk psykologisk tjeneste

Kommunedirektøren vil gå gjennom oppgaver og organisering av pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og de byomfattende tilbudene som Dagskolen og skoleteamet. Føringer ligger i Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO og føringer fra statsbudsjettet. Det er flere satsinger som er iverksatt og som videreføres, herunder Pilot 0-24, Relasjonell kapasitet, "Tett på piloten" og vurdering av ressursbruken i spesialpedagogikk kan benyttes mer felles på hele området. Videre er det igangsatt et arbeid for å bedre sammenhengen på dette området mellom barnehager, skoler og BFT gjennom revidering av retningslinje og utvikling av felles forståelse.

### **16. Redusere administrasjonsressurs, jf HØP 2020-2023**

Kommunedirektøren legger inn et effektiviseringskrav til administrasjon og drift. Det vises også til innføring av helhetlig ledelse, pågående arbeid med gjennomgang av det administrative arbeidet i kommunen og politisk sak om dette temaet. Kommunedirektøren foreslår derfor å videreføre innsparingen på 2 millioner kroner ut i planperioden.

## **9.7 Investeringsbudsjett**

Forslag til investeringsbudsjett for barne- og familietjenesten innebærer mindre investeringer for å tilpasse arealer for barn og ungdom i sårbare situasjoner, forbedre arealer i familiesentrene i BFT og skifte ut bilpark på helse- og avlastningstjenesten. I 2021 planlegger kommunedirektøren å etablere et nytt bofellesskap for barn og ungdom med særskilte behov. Dette kommer til å bli et samarbeidsprosjekt mellom barne- og familietjenesten og helse og velferd.

Tabellen under viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor barne- og familietjenesten i perioden 2021-2024. Det foreslås investeringer for totalt 58,4 millioner kroner i perioden. Tabell 9-8 har en detaljert oversikt over finansiering for 2021. Prosjektene er beskrevet under tabellen.

**Tabell 9-7 Investeringer i barne- og familietjenesten i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

**Forslag til  
investering**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	2021	2022	2023	2024
01. Mindre investeringer BFT	14,4	0,0	14,4	3,6	3,6	3,6	3,6
02. Helse- og avlastningstjenesten utskifting av bilpark	4,0	0,0	4,0	1,0	1,0	1,0	1,0
03. Heggstad bofellesskap og kompetansesenter	40,0	0,0	40,0	25,0	15,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>58,4</b>	<b>0,0</b>	<b>58,4</b>	<b>29,6</b>	<b>19,6</b>	<b>4,6</b>	<b>4,6</b>

**Tabell 9-6 Finansiering for investeringsprosjektene for barne- og familietjenesten i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	12,0	16,5	3,9	3,9
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	4,7	3,1	0,7	0,7
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	12,9	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>29,6</b>	<b>19,6</b>	<b>4,6</b>	<b>4,6</b>

### 1. Mindre investeringer barne- og familietjenesten

Mindre investeringer prioriteres ut fra innmeldte behov og kommunedirektørens utredninger knyttet til disse, ut fra flere vurderingstema:

1. Brukertilpasninger i arealer for barn og ungdom i sårbare situasjoner
2. Tiltak som gjennomføres i kombinasjon med vedlikehold, for å bedre kvaliteten på eksisterende funksjoner eller tilfører nye funksjoner i eksisterende barneboliger
3. Tilpasninger og forbedring av arealer i familiesentrene i BFT pga endret bemanning (eks i barnevernet) og/eller struktur

Kommunedirektøren vil i det kommende året utvikle kriterier for prioritering i forhold til målsettingen og behov knyttet til tilpasninger som følge av justeringer i tilbudene og politiske vedtak, for eksempel vedtak om økt bemanning i barnevernet.

### 2. Utskifting av bilpark på Helse- og avlastningstjenesten

Det er behov for fornyelse av biler for spesialtransport ved avlastningsboligene for barn og unge. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 1 million kroner hvert år i planperioden, i sum 4 millioner kroner. Dette innebærer utskifting av en bil per år på helse- og avlastningstjenesten for barn og unge. Det er totalt 9 biler per i dag.

### 3. Botilbud for barn og ungdom med særskilte behov/kompetansesenter på Heggstad

Kommunedirektøren planlegger etablering av et kompetansesenter for barn og ungdom med særskilte behov på Heggstad fra 2022. Skisseprosjektet viser seks plasser for barn og ungdom

og seks leiligheter for voksne. Dette er et samarbeidsprosjekt med bo- og aktivitetstilbud, der barne- og familietjenesten finansierer seks boliger som forbeholdes barn og ungdom. Hensikten er å ivareta både funksjonen som botilbud og kompetansesenter, samt drive utadrettet virksomhet i form av råd og veiledning. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 25 millioner kroner i 2021 og 15 millioner kroner i 2022.

# 10 Kvalifisering og velferd

## 10.1 Hovedprioritering 2021-2024

Helse- og velferdstjenestene bidrar til at innbyggerne opplever mening, tilhørighet og selvstendige liv. Dette er viktig for den enkelte og for rettferdig og bærekraftig fordeling av fellesskapets ressurser. For å få til dette må tjenestene utvikles sammen med innbyggerne.

Vi vil redusere sosiale forskjeller i levekår og helse, og fange opp de som trenger hjelp eller er i en sårbar situasjon. Innbyggerne skal få tjenester tilpasset den enkeltes behov, som er nyttige og koordinerte. Dette skal vi oppnå gjennom kompetente medarbeidere og bruk av teknologi.

Hovedoppgaven til enhetene på området kvalifisering og velferd er å sørge for at så mange innbyggere som mulig har god tilknytning til arbeidslivet gjennom opplæring og kvalifisering. Noen innbyggere vil av ulike årsaker ikke ha mulighet til å forsørge seg selv, og disse skal sikres en forsvarlig økonomi slik at de likevel kan ha anstendige levekår.

Koronapandemien forventes å gi en vanskeligere inngang til arbeidsmarkedet for de innbyggerne som allerede befinner seg i randsonen av arbeidslivet.

Gjennom satsingen på "Pilot 0-24" øker satsingen på utsatte familier. Mange av kommunens virksomheter må samarbeide bedre for å gi et godt og helhetlig tilbud til familier som har sammensatte utfordringer for å sikre at alle barn og unge har gode oppvekstvilkår.

## 10.2 Om området

Kvalifisering og velferd består av NAV Lerkendal og NAV Falkenberg, Trondheim voksenopplæringsssenter (TROVO) og Kvalifiseringsssenteret for innvandrere (INN).

NAV bistår personer som trenger hjelp og støtte for å komme i gang med utdanning eller arbeid. NAV-kontorene gir økonomisk råd og veiledning, tilbyr kvalifiseringsprogram, tildeler økonomisk sosialhjelp, tildeler midlertidig bolig, administrerer statlig bostøtteordning og tildeler startlån og tilskudd til kjøp av egen bolig.

Innbyggere over 16 år som har behov for voksenopplæring kan få det ved TROVO. Senteret tilbyr grunnskoleopplæring for voksne, tilrettelagt opplæring i grunnleggende ferdigheter og opplæring i norsk og samfunnsfag for nyankomne flyktninger og innvandrere. I tillegg tilbyr senterets fylkeskommunale del voksenopplæring i videregående skole.

INN gir nybosatte flyktninger kurs, opplæring, veiledning og arbeidspraksis i et toårig introduksjonsprogram som skal føre til videre utdanning eller arbeid.

Vi forventer at koronapandemien vil gi et vanskeligere arbeidsmarked og det vil gi ekstra press på NAV-kontorene. Arbeidsledigheten økte fra 2 til over 10 prosent i mars 2020 men har falt gradvis nedover til 3 prosent i oktober 2020. Nasjonal forskning viser at formelle kvalifikasjoner øker sjansen for stabil jobbtilknytning og enhetene på området jobber kontinuerlig med å utvikle gode, kvalifiserende opplæringsløp for de innbyggerne som er motiverte og viser progresjon. Noen av disse løpene tar flere år og noen deltakere behøver sosialhjelp for å finansiere livsopphold i denne perioden. Strategien for bosatte flyktninger ble omtalt i

handlings- og økonomiplanen for 2020 til 2023 som "KIPE" - en satsing på mer individuelle løp mellom introduksjonsprogrammet, NAVs tiltak og voksenopplæringen.

Satsing på ungdom og koordinerte tjenester til familier fortsetter og knyttes opp mot arbeidet i Pilot 0-24. Pilot 0-24 er treårig nasjonal satsing i perioden fra 2019 til 2022. Målet med satsingen er å skape et bedre sammenheng mellom tjenester og en mer helhetlig innsats for utsatte barn og unge under 24 år. Et sentralt moment i piloten er at det skal bygges varig kapasitet i Trondheim kommune. Et hovedmål med 0-24-samarbeidet er å finne løsninger som bidrar til å bryte med «silotenkning» og styrke lagspillet rundt barn, unge og familier.

Når piloten er fullført i 2022 er effektmålene for piloten:

Utsatte barn og unge og deres familier

- opplever at de møtes tidlig av kompetente ansatte som kan fatte beslutninger og gi riktig hjelp med utfordringene
- føler seg som en del av fellesskapet og deltar daglig i barnehage, skole eller arbeid
- at de blir møtt med respekt, verdighet og forståelse
- erfarer at de møter et hjelpeapparat/nettverk som samhandler på tvers for familiens beste

### **Reduksjon i planperioden som følge av reduserte flyktningeinntekter.**

I planperioden må området redusere aktiviteten. Stram kommuneøkonomi sammenfaller med at kommunens flyktningeinntekter faller. Vi bosetter færre flyktninger og får dermed mindre statlige tilskudd. Den største kostnadsreduksjonen klarer vi å ta ved at det blir mindre behov for introduksjonsprogram og -stønad. Det er likevel behov for kostnadsreduksjon. Det er stor usikkerhet rundt sosialhjelpsbehovet knyttet til konsekvenser av korona og arbeidsmarkedet, og dette medfører at vi ikke kan forvente reduserte sosialhjelpsutgifter i årene som kommer. Kvalifiseringssenteret for innvandrere- INN følger en budsjettmodell som regulerer utgiftsnivået gitt dagens kvalitet. Trondheim voksenopplæringscenter TROVO har hatt historiske budsjetter som skjønnsmessig justeres i tråd med behovet for opplæring og kommunens handlingsrom.

TROVOs virksomhet er todelt. På den ene siden driver kommunen norskopplæring. Denne er statlig finansiert gjennom et tilskudd per deltaker og faller i takt med færre deltakere. Den kommunalt finansierte delen av TROVO har delvis vært finansiert gjennom kommunens flyktningeinntekter. I Trondheim har vi satset på at flere flyktninger skal få utdanning, og dette har gitt et høyt elevtall på TROVOs grunnskoletilbud. Rundt 80 prosent av elevene søker videregående opplæring etter grunnskolen, slik sett lykkes kommunen godt. Elevtallet er rekordhøyt i 2020, og TROVOs prognoser viser et fall i elevtall på grunnskole for voksne i budsjettperioden, fra 500 elever i 2020 til 400 elever i 2024. Gitt dagens kvalitet på undervisningen skulle TROVOs budsjett reduseres med 13 millioner kroner i fireårsperioden. På grunn av kommunens flyktningeinntekter faller finansieringen bort, og rammene til TROVO må reduseres mer enn reduksjon i elevtallet tilsier. TROVO har en betydelig spesialpedagogisk virksomhet, og tilbudet for disse elevene reduseres også som følge av at TROVOs ramme reduseres.

Fordi kommunen bosetter langt færre flyktninger nå enn for noen år siden, er området preget av nedbemanning. Særlig INN reduseres, men også norskkursaktiviteten på TROVO skal halveres i forhold til toppen for et par år siden.

### **Bolig**

Både NAV og helse- og velferdskontorene gir råd, veiledning og informasjon om ulike boligvirkemidler. Dette er for eksempel informasjon om det private boligmarkedet, statlig

bostøtteordning, startlån og tilskudd til kjøp av egen bolig. Når en innbygger søker om kommunal utleiebolig, skal alle boligvirkemidler vurderes før kommunen innvilger en søknad. Barnefamilier får veiledning til egen boligkarriere, gjennom en Individuell boplan med mål om å komme over i det ordinære leie eller eiemarkedet. I 2019 ble 24 kommunale utleieboliger kjøpt av leietaker.

Behov for midlertidig botilbud gjennom NAV har økt de siste tre årene. I løpet av 2017 var det 100 personer som hadde behov for slikt tilbud med gjennomsnittlig opphold på 40 dager. Tilbudet hadde en årlig kostnad på 3 millioner kroner. I 2019 var det 274 personer som hadde behov for tilbudet med en kostnad på 7 millioner kroner. I 2020 opprettet vi midlertidig boligtilbud i egen regi og i samarbeid med Crux og Frelsesarmeen, etter politisk vedtak om bostandard for personer i midlertidig bolig. Kostnaden for 2020 er estimert til 12,5 millioner kroner, dette inkluderer de årlige kostnadene for avtalene med Crux og de økte kostnaden for avtalen med Frelsesarmeen, samt kostnader til hotell og lignende for de som ikke får plass i nevnte boløsninger.

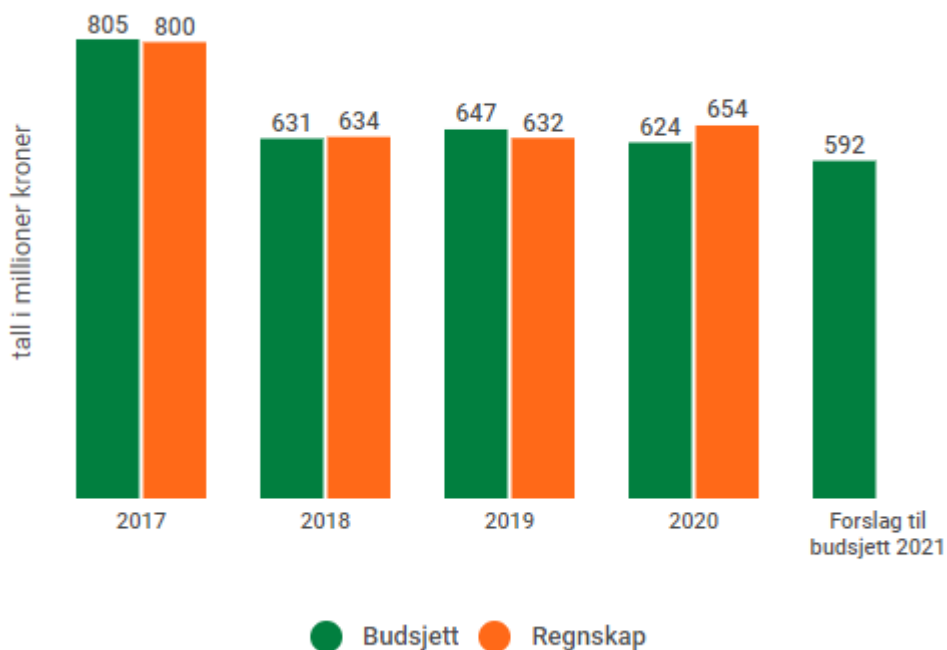
**Tabell 10-1. Nøkkeltall Trondheim - ASSS**

	Klæbu 2019	Trondheim 2019	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS, uten Oslo og Trondheim
<i>Prioritet</i>						
Netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innbygger 18-66 år	2833	6 007	8 376	5 729	6 738	6 276
<i>Dekningsgrader</i>						
Andel sosialhjelpsmottakere av innbyggere 18-66 år	3,5	3,5	4,1	4	4,2	3,9
Andelen sosialhjelpsmottakere i forhold til innbyggere i alderen 18-24 år	4,5	5,2	3,7	4,7	6,4	5,1
Andelen sosialhjelpsmottakere med stønad over 6 mnd (prosent)	24	33	51	48	48	43
<i>Kvalitet</i>						
Andelen sosialhjelpsmottakere med stønad over 6 mnd (prosent)	47	33	51	48	48	43
Antall barn i familier som mottok sosialhjelp (andel)	7,1	5,9	8,2	4,9	4,7	5,7
Sosialhjelpsmottakere som bor i eid bolig (andel)	0	4,4	3,5	4,8	4,2	5,2

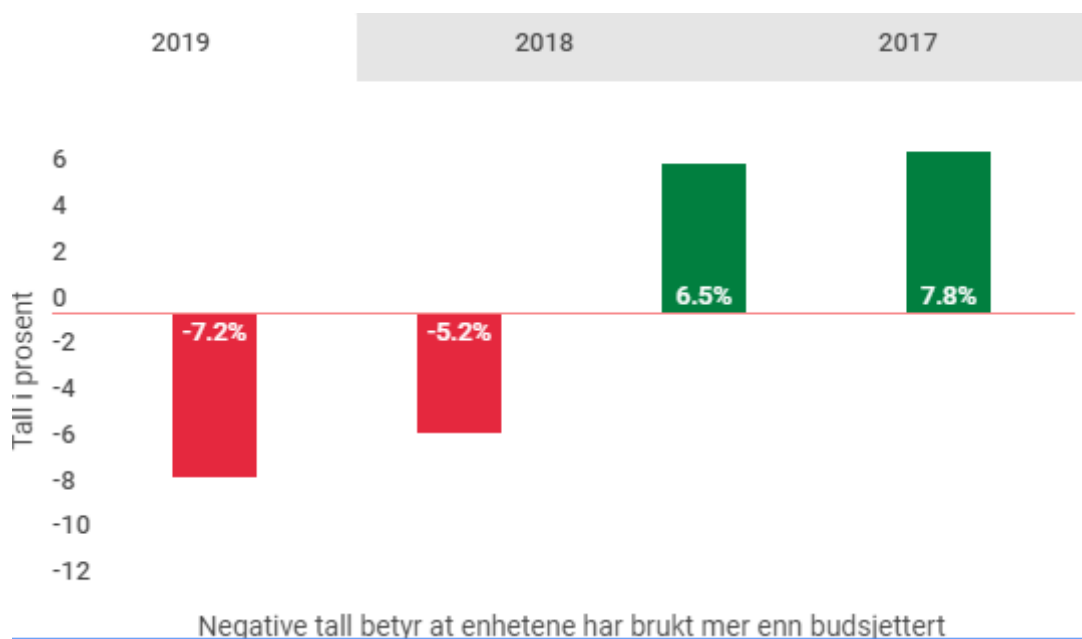
## Økonomiske nøkkeltall

Figur 10-1 viser budsjett og regnskap for bo- og aktivitetstilbud i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for bo- og aktivitetstilbud for 2021. Perioden 2017-2019 viser kun gamle Trondheim, mens budsjett 2020 er sum for nye Trondheim.

Figur 10-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner




Figur 10-2. Budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019



I 2019 gikk TROVO og INN med mindreforbruk mens NAV kontorene gikk med merforbruk. Samlet sett endte 2019 med et mindreforbruk.

## 10.3 Mål og indikatorer

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for kvalifisering og velferd og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

<p><b>Tjenesteområde</b></p>	<p><b>Kvalifisering og velferd</b> Tjenesteområdet har ansvar for at innbyggere får nødvendig bistand til å komme seg i arbeid eller utdanning samt at alle innbyggere er sikret anstendige materielle levekår.</p>
<p><b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som vi mener er mest relevant for vårt tjenesteområde</b></p>	<p>1. <i>Utrydde alle typer fattigdom i verden</i>                  4. <i>"Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle"</i>                  5. <i>"Oppnå likestilling og styrke jenter og kvinners stilling"</i>                  8. <i>"Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle"</i>                  10. <i>Redusere ulikhet i og mellom land</i>                  11. <i>"Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige"</i></p> 
<p><b>Noen utvalgte delmål fra bærekraftsmålene som vi mener beskriver våre utviklingsmål best og hva vi gjør for å jobbe mot målene.</b></p>	<p><b>Bærekrafts delmål</b></p> <p>1.2 <i>Innen 2030 og i samsvar med nasjonale definisjoner, minst halvere andelen menn, kvinner og barn i alle aldre som lever i fattigdom</i></p> <p>8.5 <i>Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid</i></p> <p>10.1 <i>Innen 2030, og raskere enn for det nasjonale gjennomsnittet, oppnå en gradvis og varig inntektsøkning for de fattigste 40 prosent av befolkningen</i></p> <p>10.2 <i>Innen 2030 sørge for å myndiggjøre alle og fremme deres sosiale, økonomiske og politiske inkludering, uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status</i></p> <p>10.4 <i>Vedta politikk, særlig når det gjelder skatter og avgifter, lønn og sosialomsorg, med sikte på å oppnå en gradvis utjevning av forskjeller</i></p>



**Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):**

Enhetene på området kvalifisering og velferd har som hovedoppgave å sørge for god tilknytning til arbeidslivet gjennom opplæring og kvalifisering til de innbyggerne som behøver ekstra bistand. Noen innbyggere vil aldri ha mulighet til å ha jobb, og disse skal sikres en forsvarlig økonomi slik at de likevel kan ha anstendige levekår. Hovedutfordringen på området er å få de store kullene med flyktninger som ble bosatt i 2015-2016 over i jobb eller andre stabile livssituasjoner. Vi forventer også koronapandemien vil gi et vanskeligere arbeidsmarked.

**Periodemål:**

- **Barnefamilier som mottar økonomisk sosialhjelp har tiltak som fremmer deltakelse i arbeids- og samfunnsliv.**

**Bærekrafts delmål**

**4.4 Innen 2030 oppnå en betydelig økning i antall unge og voksne med kompetanse, blant annet i tekniske fag og yrkesfag, som er relevant for sysselsetting, anstendig arbeid og entreprenørskap**

**4.6 Innen 2030 sikre at all ungdom og en betydelig andel voksne, både kvinner og menn, lærer å lese, skrive og regne**

**8.6 Innen 2030 betydelig redusere andelen unge som verken er i arbeid eller under utdanning eller opplæring**

**Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse)**

Nasjonal forskning viser at formelle kvalifikasjoner øker sjansen for stabil jobbtilknytning, og det jobbes kontinuerlig med å utvikle gode kvalifiserende løp for de innbyggeren som er motiverte og viser progresjon. Noen av disse løpene tar flere år, noen deltakere behøver sosialhjelp for å finansiere livsopphold i denne perioden. Strategien for bosatte flyktninger ble omtalt i forrige HØP 2019 som "KIPE" - en satsing på mer individuelle løp

	<p>mellom introduksjonsprogrammet, NAVs tiltak og voksenopplæringen.</p> <p><b>Periodemål:</b>  <b>Elever fra Trondheim voksenopplæringscenter TROVO mottar opplæring som gir grunnlag for å delta i arbeids- og samfunnsliv.</b></p>
	<p><b>Bærekrafts delmål</b>  <b>11.1 Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder</b></p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under dette delmålet i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse)</b></p> <p>Et trygt hjem kan gi roen til å ta neste steg mot kvalifisering til arbeid og utdanning. En kommunal bolig er et virkemiddel for å bistå vanskeligstilte mennesker som ikke klarer å skaffe seg bolig på egen hånd. Kommunen etterstreber å ha kommunale boliger som har en tilfredsstillende standard i et trygt bomiljø. Ved tildeling eller forlengelse av kontrakter tar vi særlig hensyn til barnefamilier for å gi et mer stabilt botilbud. Kommunen vil unngå opphopning av kommunale utleieboliger i en bydel, og tar dermed hensyn til hvor nye boliger kjøpes, leies og selges, for å fremme en sosial variasjon i bydelene.</p> <p><b>Periodemål:</b></p> <p><b>1. Alle har et sted å bo</b></p>

### Periodemål og indikatorer

#### Periodemål:

Barnefamilier som mottar økonomisk sosialhjelp har tiltak som fremmer deltakelse i arbeids- og samfunnsliv.

#### Indikator

- Familiekoordinatorene på NAV har målrettede løp for alle barnefamilier som har sosialhjelp som hovedinntekt lenger enn ett år.
- Antall barnefamilier som mottar sosialhjelp, skal ikke være høyere per måned i 2021 enn i 2020.

#### Periodemål:

Elever fra Trondheim voksenopplæringscenter TROVO mottar opplæring som gir grunnlag for å delta i arbeids- og samfunnsliv.

**Indikator**

- Resultatet skal være bedre enn landsgjennomsnittet på nasjonale prøver i norsk.

**Periodemål:**

Alle har et sted å bo

**Indikator**

- Gjennomsnittlig botid i midlertidig bolig skal være maksimalt 20 dager.
- Gjennomsnittlig ventetid på ordinær kommunal bolig skal være en måned
- Alle som søker om kommunal bolig, bytte av bolig og forlengelse av leieforhold tilbys samtale før behandling av søknaden.
- Individuell boplan for barnefamilier.

## 10.4 Driftsbudsjett

Hovedsatsingen innenfor driftsbudsjettet på Kvalifisering og velferd er å få flere flyktninger og innvandrere over i lønnet arbeid eller utdanning som kvalifiserer til arbeid. På grunn av betydelig nedgang i nyankomne flyktninger er det en nedgang i driftsbudsjettet. Koronapandemien gjør arbeidet mer utfordrende.

**Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024**

Tabell 10-2 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for område kvalifisering og velferd i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2020. Tabell 10-3 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 10-2 Budsjettramme og rammeendring kvalifisering og velferd. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	625,5	625,5	625,5	625,5
Pris- og lønnskompensasjon	7,6	7,6	7,6	7,6
Tekniske justeringer	-3,4	-3,4	-3,4	-3,4
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>629,8</b>	<b>629,8</b>	<b>629,8</b>	<b>629,8</b>
Befolkningsvekst	3,4	7,0	10,0	12,8
Annen rammeendring	-41,2	-146,8	-178,7	-178,7
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>592,0</b>	<b>490,0</b>	<b>461,1</b>	<b>463,9</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>-37,8</b>	<b>-139,8</b>	<b>-168,7</b>	<b>-165,9</b>

**Tabell 10-3 Tiltak i kvalifisering og velferd. Tall i millioner kroner**

<b>Type tiltak</b>	<b>Navn tiltak</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01. Befolkningsvekst	0,2	0,5	2,6	5,3
	02. Redusert bemanning INN	-2,0	-4,0	-4,0	-4,0
	03. Færre mottakere av stønad INN	-5,0	-8,0	-8,0	-8,0
	04. Reduserte utgifter sosialhjelp som følge av færre flyktninger	-73,9	-128,9	-134,1	-134,0

	05. Økte utgifter sosialhjelp som følge av koronapandemien	50,0	25,0	0,0	0,0
Endringer i tjenestetilbudet	06. Redusert kapasitet grunnskole for voksne/TROVO	-10,4	-21,4	-21,4	-21,4
	07 Gratis internett - sosialhjelpsmottakere	5	0	0	0
	08 Skjerming av utsatte grupper ved nytt tak på egenandel	1,8	1,8	1,8	1,8
Effektiviseringstiltak	09. Innsparing innkjøp, reiser og innleie av arbeidskraft	-0,2	-0,6	-1,0	-1,0
	10. Flere sosialhjelpsmottakere blir kvalifisert til arbeid	-3,3	-4,2	-4,6	-4,6
<b>Sluttsum</b>		<b>-37,8</b>	<b>-139,8</b>	<b>-168,7</b>	<b>-165,9</b>

## Opprettholdelse av standard

### 01. Befolkningsvekst.

Det settes av midler ut i perioden til å dekke utgifter på grunn av befolkningsvekst.

### 02. Redusert bemanning INN.

Som følge av nedgangen i bosetting av flyktninger reduseres budsjettet i 2021 med 2 millioner kroner. Det forventes et relativt stabilt deltagerantall fra og med juli 2020 og ut 2021 - men området er avhengig av hvordan staten innretter flyktningeområdet.

### 03. Redusert stønad INN.

Færre bosettinger gir mindre behov for introduksjonsstønad. Som følge av nedgangen i bosetting av flyktninger reduseres budsjettet i 2021.

### 04. Reduserte utgifter sosialhjelp som følge av færre flyktninger.

Denne reduksjonen følger fjorårets linje hvor INN, TROVO og NAV jobber tettere med å lage koordinerte og mer individualiserte løp med mål om å øke arbeidstilknyttingen for flyktninger som har avsluttet introduksjonsprogrammet- i tråd med KIPE-strategien. Tiltaket må ses i sammenheng med tiltak 05, økte utgifter til sosialhjelp som følge av koronapandemien. Det er stor usikkerhet om disse to tiltakene er tilstrekkelig finansiert.

### 05. Økte utgifter til sosialhjelp som følge av koronapandemien.

Som en konsekvens av koronapandemien foreslås det øke bevilgninger til økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsstønad i 2021 og 2022. I 2021 øker bevilgningen med 50 millioner kroner. Det er fortsatt stor usikkerhet om hvor stort behovet vil være, og kommunedirektøren følger situasjonen fortløpende. De statlige tiltakspakkene for permitterte og arbeidsledige er omfattende og kostnaden til sosialhjelp vil avhenge av hvor lenge de ekstraordinære tiltakene varer. Samtidig vil den økte arbeidsledigheten gjøre det vanskeligere for grupper som står utenfor arbeidsmarkedet å komme i jobb. Så lenge ledigheten er høy forventer kommunedirektøren at utgiftene til sosialhjelp vil øke fremover. Erfaringer fra andre kriser er at utgiftsøkningene til sosialhjelp ofte kommer ett til to år etter krisen har oppstått.

## Endring i tjenestetilbudet

### 06. Redusert kapasitet grunnskole for voksne/TROVO

På grunn av reduksjon i flyktningeinntektene som finansierer ordinær kommunal drift blir TROVOs budsjett redusert med 10,4 mill i 2021 økende til 21,4 mill i resten av budsjettperioden. Kommunedirektørens budsjettforslag medfører at TROVO skal drifte på samme ramme som i 2016/17, men det er høyere etterspørsel etter tilbudet i dag enn for fire år siden. For å ta ned nivået til tidligere budsjetttrammer må Trovo vurdere timetall, det

spesialpedagogiske tilbudet, tilbudet på logopedisk senter og omfanget av undervisningen for ungdomsgruppen. Innsparingen vil få effekt fra og med neste budsjettår og neste skoleår.

### **07 Gratis internett - sosialhjelpsmottakere**

Dekning av kostnader til telefoni og internett er en del av livsoppholdssatsen. Koronapandemien har gitt større behov for elektronisk kommunikasjon og som en del kommunens koronatiltak setter kommunedirektøren av midler til å dekke husstandens kostnader til internett frem til 1. juli 2021. Også husstander som faller inn under lavinntektsbegrepet kan søke om å få dekket kostnader til internett.

### **08 Skjerming av utsatte grupper ved nytt tak egenandel**

Regjeringen foreslår å slå sammen egenandelstak 1 og 2 til et nytt egenandelstak fra 1. januar 2021. Det nye taket settes til 3183 kroner. Regjeringen foreslår samtidig at 60 millioner kroner settes av til skjerming av utsatte grupper som vil kunne få utfordringer med høyere egenbetaling. Midlene utgjør 1,8 millioner kroner for Trondheim kommune og midlene settes av på sosialhjelpsbudsjettet.

### **Effektiviseringstiltak**

#### **09. Innsparing innkjøp, reise og innleie av arbeidskraft.**

Bystyret vedtok denne innsparingen i forbindelse med Handlings og økonomiplan 2020-2023. Kommunedirektøren viderefører tiltaket.

#### **10. Flere sosialhjelpsmottakere blir kvalifisert til arbeid.**

Selv om det er en krevende tid for NAV-kontorene med stor arbeidsbyrde er det viktig at kontorene jobber med bedre forvaltning. De fleste områder har et behov foreffektivisering, og dette inkluderer også NAV-kontorene.. Det forventes at bedre samhandling med bruker og raskere avklaring av behov skal kunne ta ned utgiftene til stønader noe i planperioden.

# 11 Psykisk helse og rus

## 11.1 Hovedprioritering 2021-2024

Helse- og velferdstjenestene bidrar til at innbyggerne opplever mening, tilhørighet og selvstendige liv. Dette er viktig for den enkelte og for rettferdig og bærekraftig fordeling av fellesskapets ressurser. For å få til dette må tjenestene utvikles sammen med innbyggerne.

Vi vil redusere sosiale forskjeller i levekår og helse, og fange opp de som trenger hjelp eller er i en sårbar situasjon. Innbyggerne skal få tjenester tilpasset den enkeltes behov, som er nyttige og koordinerte. Dette skal vi oppnå gjennom kompetente medarbeidere og bruk av teknologi.

Psykisk helse og rus yter tjenester til personer over 18 år med psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet og konsekvenser av lidelsene hos den enkelte, familie og nettverk. I tillegg gis tjenester til personer med lettere psykiske helse- og rusutfordringer.

Tjenestetilbudet skal tilpasses driftsrammen gjennom temaplan for psykisk helse og rus 2017-2020 og [handlingsplan for en kommunal overdosestrategi 2020-2022](#).

Kapittelet beskriver strategier og tiltak for psykisk helse- og rustjenestene i planperioden innenfor en realistisk ramme i en ny normalsituasjon. Koronapandemien fører til stor usikkerhet og vi må være forberedt på at endringer i smittesituasjonen raskt kan endre rammebetingelser og prioriteringer.

Kommunedirektøren opprettholder strategien for at flere kan bo i egen leilighet med ambulant oppfølging gjennom å videreføre modellene "housing first" for bostedsløse og mestringsteam for personer som ønsker å bo i ordinær bolig eller flytte fra bofellesskap til egen leilighet.

Kommunedirektøren foreslår å videreføre Brygga rehabiliteringstiltak for personer som ønsker hjelp etter rusbehandling, styrker tilbudet til rusmiddelavhengige kvinner, oppretter midlertidig boligtilbud og krisesenterplass for rusmiddelavhengige kvinner og etablerer 12 nye småhus i planperioden.

## 11.2 Om området

**3**

enheter

**2.031**

mottakere av tjenester

**287**

årsverk

**126**

brukere i tilrettelagte boliger innenfor psykisk helse

**73**

brukere i tilrettelagte boliger innenfor rus

**1.081**

brukere med vedtak

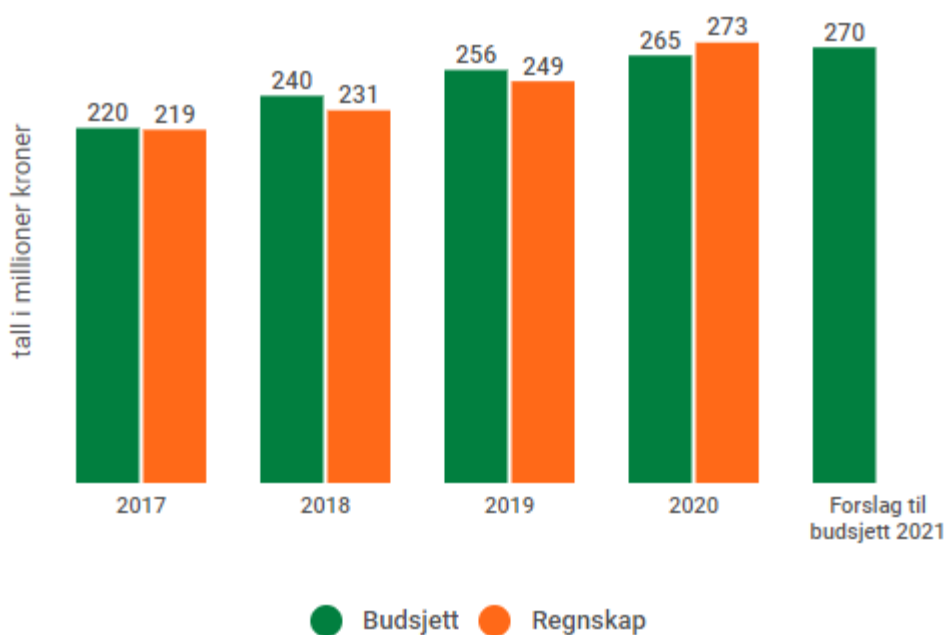
**803**

brukere uten vedtak

### Økonomiske nøkkeltall

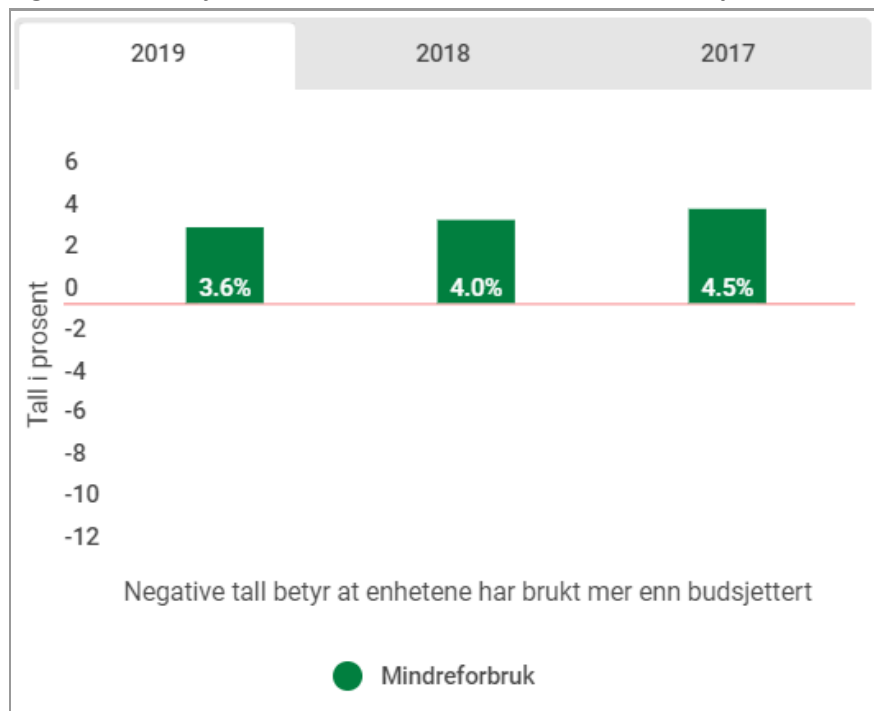
Figur 11-1 viser budsjett- og regnskap for psykisk helse og rus i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020 og kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for 2021. Perioden 2017-2019 viser tall for gamle Trondheim mens budsjett 2020 viser tall for nye Trondheim kommune.

Figur 11-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner



Figur 11-2 viser budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019.

**Figur 11-2. Budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019**



Alle tre enhetene innenfor område psykisk helse og rus hadde et mindreforbruk i 2019.

### Sykefravær

Sykefraværet for psykisk helse og rus i 2018 var på 13,8 prosent, mens fraværet ble redusert til 10,1 prosent i 2019. Sykefraværet for 2.kvartal 2020 er på 9,6 prosent, mens tilsvarende sykefravær for 2 kvartal 2019 var 7,1 prosent.

### Utfordringer

Hovedutfordringen for tjenesteområdet er å tilby rask hjelp (innen 2-3 uker) til personer som tar kontakt selv uten krav om henvisning. Det har vært en betydelig økning av henvendelser de siste seks månedene, sammenlignet med første halvår 2019.

I tillegg er det stor økning i antall personer som fikk forvaltningsvedtak første halvår i 2020 sammenlignet med første halvår 2019:

- Enhet for psykisk helse og rus: 55 prosent økning
- Enhet for rustjenester: 22 prosent økning
- Enhet for botiltak og treffsted: 11 prosent økning.

Det er utfordrende å bosette og tilby tjenester til personer med samtidige alvorlige rus- og psykiske lidelser (ROP-lidelser) som også har voldsrisiko. Kommunedirektøren har tett samarbeid med St. Olavs hospital, Divisjon psykisk helsevern om å bygge bolig for målgruppen i nærheten av sykehuset, slik at spesialisthelsetjenesten kan gi løpende og raskere hjelp i samarbeid med kommunens helsetjeneste.

Midlertidig botilbud for (*rusmiddelavhengige kvinner*) er et statlig krav til kommunene som er regulert i [Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i NAV, jmf §27 Midlertidig botilbud](#). Tilbudet er ikke på plass i Trondheim.



Ansvar for tjenesten ligger hos NAV-kontoret. Midlertidig botilbud skal avhjelpe akutt bostedsløshet og er ikke ment å vare over tid. Med akutt bostedsløshet menes at tjenestemottaker ikke har et sted å sove og oppholde seg det neste døgnet. Det midlertidige botilbudet må ha en forsvarlig standard. Det skal normalt være god tilgang til bad og toalett, mulighet for matlaging og vask av tøy. Tjenestemottaker skal ha rett til privatliv og kunne motta besøk. Hvis tjenestemottaker er utestengt fra å benytte egen enhet eller eget rom store deler av døgnet, fyller ikke tilbudet kravene som stilles til midlertidig botilbud. Bruk av midlertidig botilbud skal begrenses i omfang og lengde, og opphold som varer mer enn tre måneder bør kun unntaksvis forekomme.

I 2019/2020 ble det opprettet midlertidige botilbud for enslige, familier med barn og for rusmiddelavhengige menn, men mangler midlertidig botilbud for rusmiddelavhengige kvinner. Det vises til bystyresak [64/18 vedtak 1. d\)](#)

Kommunedirektøren skal utrede hvordan NAV og helse og velferd kan etablere et tilbud for målgruppen i 2021 og har avsatt driftsmidler i perioden 2022-2024.

### Statlige tilskudd

Psykisk helse og rus har gjennom mange år mottatt prosjektmidler og tilskudd fra tilskuddsordningene:

- Tilbud til voksne med langvarige og sammensatte tjenestebehov
- Kommunalt rusarbeid

I de siste årene er regelverket for kommunalt rusarbeid endret med en gradvis avkortning av tilskudd til tiltak over 4 år. Etter det fjerde året forutsetter statlige myndigheter at kommunen finansierer tiltaket.

For 2021 opphører tilskudd til kommunalt rusarbeid som ble innvilget for det fjerde året i 2020:

▪ Dagsverket:	660.000,-
▪ NAV- tett på voksne:	660.000,-
▪ Helse- og overdoseteam	990.000,-
▪ Samur:	660.000,-
▪ Bolig, erfaringskonsulenter	429.000,-
▪ Stavne, erfaringskonsulenter	396.000,-
▪ Housing First	990.000,-
▪ Klæbu (0-17)	330.000,-
▪ Klæbu, aktivitet	165.000,-
Totalt	5.280.000,-

I 2021 er det avkortning av tilskudd til:

▪ Housing First:	100.000,-
▪ MO senteret:	700.000,-
▪ Trygg bolig kvinner	100.000,-
▪ Stavne, erfaringskonsulent	100.000,-
▪ KBT, erfaringskonsulenter	300.000,-
Totalt	1.300.000,-

Tilskuddsordningen til voksne med langvarige og sammensatte tjenestebehov er også endret, men her foreligger en faglig vurdering av nytte og effekt i større grad. I 2020 ble det innvilget tilskudd til:

- |   |             |
|---|-------------|
| ▪ Forsterket tiltak for personer med ROP - lidelser | 2.500.000,- |
| ▪ Mestringsteam                                     | 1.250.000,- |
| ▪ Brygga  | 5.600.000,- |

Kommunedirektøren søker om tilskudd til nevnte tre tiltak for 2021.

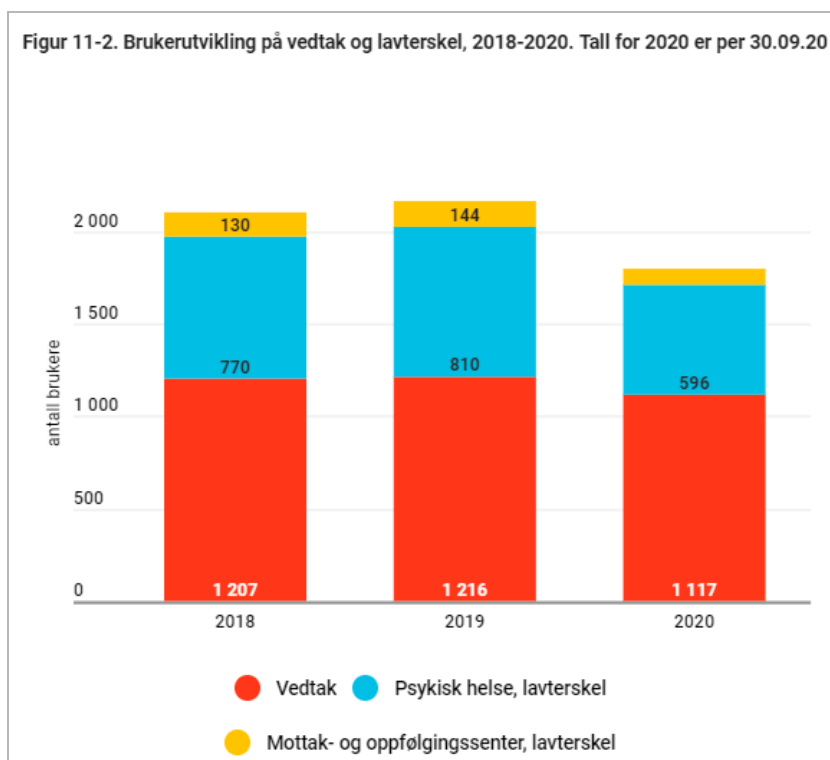
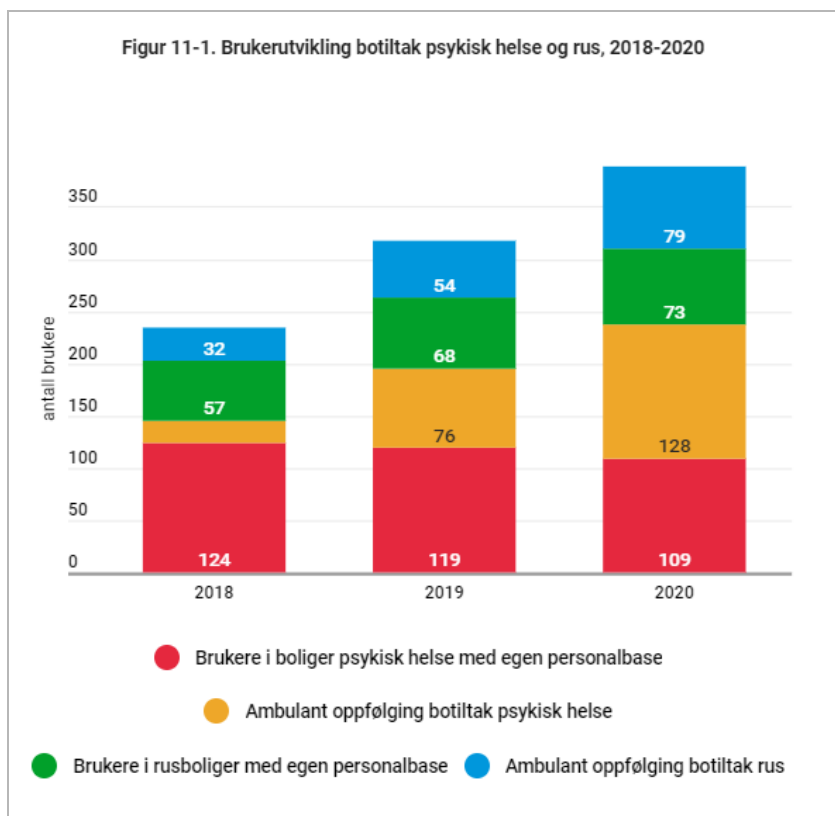
### Utvikling av antall brukere

Figur 11-1 viser en betydelig økning i antall brukere med ambulant oppfølging (mestringsteam) knyttet til botiltak psykisk helse fra 21 i 2018 til 128 i 2020, mens antall brukere i boliger med egen personalbase har gått noe ned, fra 124 i 2018 til 109 i 2020. Årsaken til denne nedgangen er avvikling av 3 personalbaser, hvor de fleste brukerne følges fortsatt opp av enheten, men med ambulant oppfølging.

Figur 11-1 viser også en betydelig økning i antall brukere i boliger med egen personalbase knyttet til botiltak rus, fra 57 i 2018 til 73 i 2020, samt økning i antall brukere med ambulant oppfølging fra 32 i 2018 til 79 i 2020.

Figur 11-2 viser en økning i antall brukere med vedtak og med lavterskel tilbud på oppfølgingsenhet psykisk helse og rus i perioden 2018-2019. Tall for 2020 er per 30.09.2020 og det er en tydelig indikasjon på at antall brukere med vedtak er økende. Psykisk helse lavterskel er et tilbud der innbyggerne ikke trenger vedtak for å få tjenester, de tar direkte kontakt selv. Dette er i all hovedsak personer som er i jobb og har gode familierelasjoner, men som sliter psykisk. Det er derfor et viktig tilbud for å forebygge ytterligere psykisk sykdom.

Mottak- og oppfølgingscenter (MO) er et tilbud til alle som ønsker å utforske en rusfri tilværelse. Også her kan en starte opp umiddelbart uten vedtak ved å komme til avdelingen som ligger i Fjordgata. Her kan ansatte jobbe inntil 14 dager med pasienten før det eventuelt må fattes vedtak fra helse- og velferdskontoret. På denne avdelingen gis det tjenester til personer uten vedtak og etter enkeltvedtak. Antall vedtak på MO utgjør cirka 30 prosent av alle vedtakene enheten jobber med (de som er merket «vedtak» i tabellen).



## Koronapandemien

Koronapandemien gir psykisk helse- og rustjenestene store utfordringer både med å beskytte sårbare tjenestemottakere mot smitte og til kapasitet. Siden mars 2020 har organisasjonen forholdt seg til stadige endringer i smittesituasjonen som fortsatt er uforutsigbar.

Psykisk helse og rus omorganiserte blant annet treffstedene, slik at færre personer fikk møte i grupper. Det ble kompensert ved å opprettet hjelpetelefon for personer som opplever en vanskelig hjemmesituasjon, samt oppfølging av brukere via telefon eller bilde. Utsikten ble

“stengt” og seks brakkerigger ble klargjort for å ivareta eventuelle smittede rusmiddelavhengige personer.

Ansatte og ledere viser en enorm innsats og evne til fleksibilitet.

Strengt smitteverntiltak har begrenset mulighetene for pågående utviklingsarbeid. Helse og velferd gjennomfører høsten 2020 en spørreundersøkelsen om brukernes erfaringer for å begrense de negative konsekvensene pandemien har for den enkelte fremover. Resultatet skal benyttes for å imøtekomme brukernes behov så langt det lar seg gjøre.

### **Om tjenesten**

Enhetene som jobber med psykisk helse og rus har som mål at flere skal oppleve god psykisk helse og mestring av egne liv, og at de sosiale forskjellene i psykisk helse skal reduseres. Samtidig vil vi legge til rette for å fange opp de som trenger tidlig hjelp, og iverksette målrettede tiltak for den enkelte som er i en sårbar situasjon, før de kanskje utvikler lidelser. For de som utvikler psykiske lidelser, skal tjenestene være tilgjengelige, gode og koordinerte. Behandlingen må ha effekt. Psykiske lidelser er en viktig årsak til helsetap gjennom livet. De norske sykdomsbyrderapportene viser at angstlidelser og depressive lidelser er blant de sykdommene som gir mest helsetap i Norge.

I strategien ”tidlig innsats” ønsker helse og velferd å tydeliggjøre livskvalitet og mestring som viktige deler av psykisk helsefeltet. Psykisk helse er ofte blitt ensbetydende med psykiske plager og lidelser. I strategien brukes psykisk helse som en samlebetegnelse for temaområdet og praksisfeltet, men også for å omtale god psykisk helse, psykiske plager og lidelser. En slik sammensatt bruk av begrepet går igjen i både nasjonale og internasjonale strategier og handlingsplaner. Å sørge for at psykisk helse blir en likeverdig del av folkehelsepolitikken er et viktig fundament for en helhetlig satsing på psykisk helse og rus.

Enhetene skal legge til rette for at personer som har både lette, moderate og alvorlige utfordringer med psykisk helse og/eller rusmiddelproblematikk skal gis individuell og/eller behandling i grupper. ”Tidlig innsats” står fast som strategi for å hindre skjevutvikling og kroniske plager/lidelser.

I 2019 utga Helsedirektoratet en ny [nasjonal overdosestrategi 2019-2022](#). Overdosedødsfall er en av de store årsakene til dødsfall blant unge mennesker i verden og Stortinget har vedtatt i tråd med nullvisjonen på trafikkområdet en nullvisjon på overdosefeltet slik:

*Vi har en visjon om at samfunnet skal bistå brukere av illegale rusmidler på en slik måte at ingen mister livet av sitt rusmiddelbruk.*

I perioden 2009-2019 døde i gjennomsnitt 10 personer årlig på grunn av overdoser (en nedgang i 2018 (seks døde) og i 2019 (seks døde)).

Kommunedirektøren har utarbeidet egen handlingsplan for forebygging av overdoser og overdosedødsfall for 2020-2022, jamfør sak til bystyret. Kommunedirektøren vil komme tilbake med ny sak i 2021 som viser kostnader og nytteverdien ved å opprette brukerrom for rusmiddelavhengige i Trondheim kommune.

### **Tilrettelagte boliger**

Det er personer som ikke kan eller ønsker å bo tett sammen med andre, men klarer å bo for seg selv i småhus. Det er utfordrende å finne egnede tomter for plassering av småhus, da tomtene bør være skjermet fra barnehager og skoler og ha rimelig avstand til andre bomiljø.

Det er flere personer med både alvorlige psykiske lidelser og rusmiddelavhengighet (ROP-lidelser) som har behov for bedre tilrettelagte leiligheter i bofellesskap. Det er særskilte utfordringer å bosette personer som på grunn av sin rusavhengighet har en atferd som kan være utfordrende for nærmiljøet.

### **Aktivt oppsøkende behandlingsteam (ACT)**

En sentral hensikt med ACT/PART (psykiatrisk ambulant rehabiliteringsteam) er at teamene skal være en samhandlingsarena mellom kommune og spesialisthelsetjenesten for brukere med omfattende behov, som for eksempel pasienter med psykoser. Dette innebærer at teamene jobber med en målgruppe som trenger ulik kompetanse og erfaring fra både kommune og spesialisthelsetjenesten. ACT er en nasjonal politisk ønsket satsning og en erkjennelse av at helsetjenestens konstruksjon gjør at det blir vanskeligere for noen å få den helsehjelpen de trenger. Blant annet viste den nasjonale ACT-evalueringen (2014) at brukerne opplevde at oppfølging fra ACT-team var bedre oppfølging sammenlignet med tradisjonell behandling. I løpet av 2021 skal psykisk helsevern og kommunen vurdere om teamene (ett eller begge) omgjøres til FACT - team (fleksibelt ambulant oppsøkende behandlingsteam), da målgruppen for FACT favner flere personer enn psykosepasientene.

### **Brukermedvirkning**

For å styrke brukermedvirkningen har enhetene blant annet tilsatt erfaringskonsulenter. Vi er på vei til å gi alle ansatte og brukere kunnskap i recovery - en filosofi og holdning der tilnærmingen er at personer kan leve meningsfulle og tilfredsstillende liv, på tross av psykiske helseutfordringer. I tillegg jobbes det aktivt med å etablere en tilbakemeldingskultur, eksempelvis gjennom utstrakt bruk av tilbakemeldingsverktøyet FIT, samt innføringen av kvalitetsindikatorsystem i enhet for psykisk helse og rus. Dette skal bidra til individuell oppfølging, samt skreddersy gode tjenester til befolkningen.

### **Lavterskeltilbud**

Personer som for tiden ikke er i ordinært arbeid, gis tilbud ved byens treffsteder (Sommerstua, Veiskillet, Gryta). Her er det en rekke aktivitets- og fritidstilbud, samt kurs/undervisning/veiledning om hvordan det er å leve med psykiske plager/lidelser.

Glimt Recovery-senter, som erstattet Heimdal treffsted, gir tilbud om blant annet musikkterapi. Fontenehuset Trondheim tilbyr daglig arbeidsoppgaver i et sosialt fellesskap, og flere medarbeidere har fått ordinært arbeid. Mottak- og oppfølgings-senteret (MO) gir alle personer som ønsker hjelp med rusproblematikk tilbud innen sju virkedager og personene trenger ikke henvisning.

Rask psykisk helsehjelp tilbyr blant annet behandling for angst, lettere depresjonsplager, bekymringer, søvnproblemer og rusproblemer.

Både "Brygga" og Stavne" tilbyr rehabiliteringsprogram for personer etter rusbehandling. I 2020 ble fire ideelle organisasjoner tildelt midler for å tilby trening- og fritidsaktivitet på kveld og helg for personer med psykiske utfordringer og/eller rus. Disse organisasjoner er: Frelsesarmeen, FIRE - et skritt videre, KiM - senteret og Prima - Escala.

Kommunedirektøren ønsker å kartlegge kvaliteten i de psykiske helse- og rustjenestene, men det forutsetter kunnskap om behandlingseffekten og om brukerne er tilfreds med tjenestene. Høsten 2020 iverksettes derfor systematisk kvalitetssikring for brukere i enhet for psykisk helse og rus. Forsøket skal evalueres i et forskningsprosjekt i samarbeid med NTNU, psykologisk institutt over en femårs-periode.

Kommunedirektøren har i 2020 gjennomført en organisatorisk prosess for å vurdere om det er hensiktsmessig å organisere nåværende tre enheter i to eller en enhet.

### Sammenligning med andre kommuner

**Tabell 11-1. Utvalgte nøkkeltall for psykisk helsearbeid og rusarbeid i kommunene (SSB, 2019)**

	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger
Brutto driftsutg. til tilbud til personer med rusproblemer pr. innb. 18-66 år (kr)	954,3	2208,4	1757,8	1121,8
Netto driftsutg. til tilbud til personer med rusproblemer pr. innb. 18-66 år (kr)	889,5	1787,8	1608,7	1029,1
Andel netto driftsutgifter til tilbud til personer med rusproblemer (prosent)	20,2	27,4	31,0	22,7
Årsverk av psykiatriske sykepleiere per 10 000 innbyggere (helse- og omsorg) (antall)	3,0	2,6	4,6	2,1
Årsverk av personer med videreutdanning i psykisk helsearbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	8,4	5,1	8,0	4,2
Årsverk av personer med videreutdanning i rusarbeid per 10 000 innbyggere (helse og sosial) (antall)	3,6	2,3	4,5	1,1
Andel nyinnflyttede med psykiske problemer (prosent)	22,0	24,0	8,0	5,0
Andel nyinnflyttede rusmiddelmissbrukere (prosent)	9,0	9,0	22,0	16,0

Tabellen viser at Trondheim bruker minst på tiltak til personer med rusproblemer i aldersgruppen 18-66 år, sammenlignet med de andre storbyene. Trondheim har en gjennomsnittlig ressursbruk for andel sykepleiere og har flest sykepleiere med videreutdanning sammenlignet med de andre storkommunene. Trondheim og Oslo har langt flere nyinnflyttede innbyggere med psykiske problemer (i prosent), enn Bergen og Stavanger, mens det er motsatt fordeling i prosent for nyinnflyttede personer med rusmiddelproblemer.

## 11.3 Lenker til relevant informasjon



- [Housing first](#)
- [Handlingsplan for en kommunal overdosestrategi 2020-2022](#)
- [Temaplan for psykisk helse og rus 2017-2020](#)
- [Opptrappingsplan for rusfeltet 2016-2020](#)
- [Pakkeforløp for psykisk helse og rus 2018-2020](#)
- [Temaplan for vold i nære relasjoner og seksuell overgrep](#)



- [Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i NAV, jmf. §27 Midlertidig botilbud](#)

## 11.4 Mål og indikatorer


Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for psykisk helse og rus og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

## 11.5 Utvalgte bærekraftsmål

Tjenesteområde	Psykisk helse og rus
<p><b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som vi mener er mest relevant for vårt tjenesteområde</b></p>	<p><b>3 God helse</b>  <b>8 Anstendig arbeid og økonomisk vekst</b>  <b>11 Bærekraftige byer og samfunn</b>  <b>16 Fred og rettferdighet</b></p> 
<p>Noen utvalgte delmål fra bærekraftsmålene som vi mener beskriver våre utviklingsmål best og hva vi gjør for å jobbe mot målene.</p> 	<p><b>Bærekrafts delmål</b></p> <p><b>3.4) Innen 2030 redusere prematur dødelighet forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer med en tredel gjennom forebygging og behandling, og fremme mental helse og livskvalitet.)</b></p> <p><b>3.5) Styrke forebygging og behandling av misbruk, blant annet av narkotiske stoffer og skadelig bruk av alkohol.</b></p> <p><b>3.7) Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tjenester knyttet til seksuell og reprodutiv helse, herunder familieplanlegging og tilhørende informasjon og opplæring, og sikre at reprodutiv helse innarbeides i nasjonale strategier og programmer.</b></p> <p><b>3.8) Oppnå allmenn dekning av helsetjenester, herunder beskyttelse mot økonomisk risiko, og allmenn tilgang til grunnleggende og gode helsetjenester samt trygge, virksomme og nødvendige medisiner og vaksiner av god kvalitet og til en overkommelig pris.</b></p>

	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b>          Å sikre god informasjon om prevensjon og seksuell helse til ungdom og særskilt oppfølging til rusmiddelavhengige personer har høy prioritet i kommende periode. Både mottak- og oppfølgingscenteret (MO) og Rask psykisk helsehjelp er tilgjengelig for personer som trenger rask hjelp med å endre rusvaner uten krav om henvisning. Personer med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet skal sikres helhetlig hjelp inklusive somatisk helse og gis mulighet for å delta i arbeidsfremskaffende tiltak.</p> <p><b>Periodemål</b>          11.1 Personer som har rus- og/eller psykiske problemer opplever å få rask hjelp som gir økt selvstendighet.          11.2 Personer med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet sikres helhetlig hjelp inklusive somatisk undersøkelser og deltakelse i arbeidsfremskaffende tiltak.</p>
	<p><b>Bærekrafts delmål</b>  <b>8.5) Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid.</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b>          Motivere og legge til rette for at personer med alvorlig psykisk lidelse og/eller rusmiddelavhengighet gis arbeidsfremskaffende tilbud i samarbeid med NAV gjennom <u>IPS</u> (Individual Placement and Support) og sørge for rask psykisk helsehjelp til personer med milde og moderate psykiske symptomer, slik at de kan komme tilbake i jobb.</p> <p><b>Periodemål</b>          11.1 Personer som har rus- og/eller psykiske problemer opplever å få rask hjelp som gir økt selvstendighet.          11.2 Personer med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet sikres helhetlig hjelp inklusive somatisk undersøkelser og deltakelse i arbeidsfremskaffende tiltak.</p>
	<p><b>Bærekrafts delmål</b>  <b>11.1) Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder.</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p>



	<p>Å motivere bostedsløse til å ta imot tilbud om bolig og samtidig motta regelmessig oppfølging gjennom tilbudet "Housing First".</p> <p>Å motivere brukere til å flytte fra botiltak til egen bolig (leie eller eie) og motta ambulans hjelp.</p> <p><b>Periodemål</b></p> <p>11.1 Personer som har rus- og/eller psykiske problemer opplever å få rask hjelp som gir økt selvstendighet.</p> <p>11.2 Personer med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet sikres helhetlig hjelp inklusive somatisk undersøkelser og deltakelse i arbeidsfremskaffende tiltak.</p>
	<p><b>Bærekraftens delmål</b></p> <p><b>16.7 Sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <p>Inkludering og medbestemmelse for alle innbyggere og ansatte innen helse- og velferdstjenester er helt avgjørende for å sikre en god kvalitet på tjenestene.</p> <p>For å oppnå god helse og livskvalitet trenger vi å vite hva som er viktig for innbyggeren. Når man er aktiv deltaker i eget helse- og velferdstilbud er det større sjans for å oppnå gode resultater. Dette krever tillit og god kommunikasjon mellom innbyggere, ansatte og ledere.</p> <p>Å videreføre arbeidet med direkte tilbakemelding til ansatte fra brukere etter samtaler /behandling.</p> <p><b>Periodemål</b></p> <p>11.3 Vi samhandler med pårørende og sørger for at de blir ivaretatt.</p>

### Periodemål for 2021 - 2024

Hovedmålet for virksomhetene innenfor psykisk helse og rus er at innbyggerne skal leve selvstendige liv og ha en god tilknytning til arbeidsmarkedet.

#### 1. Personer som har rus- og/eller psykiske problemer opplever å få raskhjelp som gir økt selvstendighet.

Psykiske lidelser og ruslidelser er utbredt i den norske befolkningen, og disse lidelsene bidrar til betydelig helsetap. Kroniske søvnproblemer rammer en av syv voksne, og norske ungdommer sover for lite. Tidlig og tilpasset hjelp til den enkelte er viktig for å hindre utvikling til kroniske tilstander. Tidlig innsats er en av flere strategier for å hindre eller redusere at personer utvikler kroniske lidelser. Tiltaket "Rask psykisk helsehjelp" i psykisk helse og rus (tidlig innsats) har mottatt flere henvendelser om hjelp de siste årene, og ventetiden på hjelp er økt fra to til tre-fire uker.

Å sikre god informasjon om prevensjon og seksuell helse til ungdom og særskilt oppfølging til rusmiddelavhengige personer har høy prioritet i kommende periode. Likeledes skal enhetene

være tilgjengelig uten krav om henvisning personer som ønsker og er motivert for rask hjelp med å endre rusvaner.

### Resultatindikatorer

- 80 prosent av nye brukere ved "Rask psykisk helsehjelp" mottar hjelp innen 14 dager
- Personer med rusproblematikk sikres oppstart med kartlegging og vurdering ved Mottaks- og oppfølgingscenteret (MO) innen sju virkedager.
- Ingen utskrivningsklare pasienter skal vente mer enn fem døgn på kommunalt tilbud.

## 2. Personer med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet sikres helhetlig hjelp inklusive somatisk undersøkelser og deltakelse i arbeidsfremskaffende tiltak.

En alvorlig psykisk lidelse er en risikofaktor for å få andre problemer. Personer med alvorlige psykiske lidelser har to til tre ganger høyere økt risiko for tidlig død enn den øvrige befolkningen (Hert et al., 2011). Det fører til at forventet levealder er forkortet med mellom 13 -30 år. Over halvparten av disse årene (60 prosent) skyldes somatisk sykdom. I tillegg er det stor risiko for å bli overvektig, det vil si å ha en BMI over eller lik 30.

En person med schizofrenidiagnose har tre ganger større risiko for overvekt sammenlignet med normalbefolkningen. Risikoen er også høyere for de som har alvorlig depresjon og bipolar lidelse.

Det er god dokumentasjon av at forebygging av livsstilssykdommer har effekt hos pasienter med psykiske lidelser. Det er derfor behov for økt forebygging av livsstilssykdommer med utgangspunkt i kjente anbefalinger om kosthold, røyking, alkohol og mosjon.

Personer med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet skal sikres helhetlig hjelp inklusive til somatisk helse og gis mulighet for å delta i arbeidsfremskaffende tiltak.

Ansatte i psykisk helse og rus skal motivere og legge til rette for at personer med alvorlig psykisk lidelse og/eller rusmiddelavhengighet gis arbeidsfremskaffende tilbud i samarbeid med NAV gjennom IPS (Individual Placement and Support).

Flere personer som har bodd mange år i botiltak, har fått god hjelp til å mestre å leve med sykdomsplagene. De er blitt mer selvhjulpne, og mange ønsker å flytte til egen leilighet i ordinære borettslag eller annen type bolig. Personene har fortsatt behov for ambulant hjelp, men langt mindre enn det som tilbys i botiltak.

Antall bostedsløse er betydelig redusert de siste 10 årene. Kartleggingen fra 2016 viste fremdeles at en av fire bostedsløse, har både psykisk lidelse og avhengighet av rusmidler. Å anvende metoden "Housing- first" for denne gruppen viser gode resultater for å redusere bostedsløshet, siden personene blant annet tilbys bolig basert på eget ønske og valg av bydel for bosetting.

Kommunedirektøren har utarbeidet egen handlingsplan for forebygging av overdoser og overdosedødsfall for 2020-2022 og med en nullvisjon om at ingen skal miste livet av sitt rusmiddelbruk.

### Resultatindikatorer

- Antall personer med alvorlige psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet som har vært til årlig somatisk helsesjekk hos fastlegen.
- Lavterskeltilbudene (treffsteder) tilbyr livsstilskurs om kosthold, røyking og mosjon.

- Antall personer med alvorlig psykiske lidelser og/eller rusproblematikk som har tilbud om IPS i samarbeid med NAV.
- Registrere antall personer som selv ønsket å flytte fra bofellesskap til egen bolig og hvor mange som flytter i løpet av ett år
- Antall personer som er tildelt bolig gjennom "Housing- first".
- Antall personer som dør av overdose.

### 3. Vi samhandler med pårørende og sørger for at de blir ivaretatt

Kommunens ansatte skal etterspørre pårørendes behov og ressurser og avklare forventninger og muligheter. Personer med særlig tyngende omsorgsarbeid skal få nødvendig støtte, blant annet i form av opplæring og veiledning, avlastningstiltak og omsorgsstønad. Enhetene har systemer og rutiner som legger til rette for informasjon og dialog med pårørende. Nasjonal veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten skal være kjent og tatt i bruk på alle enheter.

#### Resultatindikatorer

- "Veileder om pårørende i "psykisk helse og rustjenestene" er gjennomgått i alle enheter og brukerråd i løpet av 2021.
- Alle enheter har rutiner som sikrer at barn som pårørende blir ivaretatt.
- Informasjon om pårørendestøtte er tilgjengelig via alle enhetenes nettsider.

## 11.6 Driftsbudsjett

Hovedprioriteringene for området psykisk helse og rus i planperioden er å videreføre Brygga rehabiliteringstiltak for personer som ønsker hjelp etter rusbehandling; styrke tilbudet til rusmiddelavhengige kvinner; opprette midlertidig boligtilbud med krisesenterplass for rusmiddelavhengige kvinner, samt etablere 12 nye småhus i planperioden. Bortfall av statlige midler i 2021 skaper en del utfordringer og reduserer handlingsrommet på området.

Tabell 11.2 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området psykisk helse og rus i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019.

**Tabell 11-2 Budsjetteramme og rammeendring psykisk helse og rus. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	261,6	261,6	261,6	261,6
Pris- og lønnskompensasjon	1,5	1,5	1,5	1,5
Tekniske justeringer	0,9	0,9	0,9	0,9
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>264,0</b>	<b>264,0</b>	<b>264,0</b>	<b>264,0</b>
Befolkningsvekst	1,5	3,1	4,5	5,7
Annen rammeendring	5,1	2,7	4,3	3,1
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>270,5</b>	<b>269,8</b>	<b>272,8</b>	<b>272,8</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>6,6</b>	<b>5,8</b>	<b>8,8</b>	<b>8,8</b>

Tabell 11.3 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

Tabell 11-3 Tiltak i psykisk helse og rus. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
Opprettholdelse av standard	01. Bortfall av statlige midler	5,6	5,6	5,6	5,6
	02. Botilbud til kvinner med rusmiddelavhengighet	1,8	1,8	1,8	1,8
	03. Styrke frivillig arbeidsfelleskap Fontenehuset	0,5	0,5	1,2	1,2
	04. Stiftelsen Alternativ til vold (ATV) erstatter kommunalt tilbud	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
Endringer i tjenestetilbudet	05. Brygga - individuell jobbstøtte; jf HØP 2020-2023	3,6	3,6	4,1	4,1
	06. Midlertidig botilbud for kvinner med rusavhengighet, og en krisesenterplass	0,8	5,9	7,2	7,2
	07. Tjenester til personer med samtidig rus- og psykisk lidelser (ROP lidelser)	0,0	1,0	1,0	1,0
	08. Opplæring av ansatte - Helseplattformen	0,4	0,4	0,4	0,4
	09. Avvikle Utsikten	-3,1	-4,1	-4,1	-4,1
Effektiviseringstiltak	10. Ta i bruk teknologi for å gi bedre tjenester	-0,5	-1,5	-1,5	-1,5
	11. Utløp av avtaler om aktivitetstilbud på Labyrinten i 2021	-0,9	-1,5	-1,5	-1,5
	12. Utløp av avtalen med Crux i 2023	0,0	0,0	-1,0	-1,0
	13. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft; jf HØP 2020-2023	-0,3	-0,5	-0,8	-0,8
	14. Redusere stillinger/tilbud	0,0	-4,1	-2,3	-2,3
<b>Sluttsum</b>		<b>6,6</b>	<b>5,8</b>	<b>8,8</b>	<b>8,8</b>

## 11.7 Beskrivelse av tiltak for å komme i balanse:

### 1. Bortfall av statlige midler

Ordningen med statlige prosjektmidler er endret de siste årene fra faste tilskuddsbeløp over flere år til en gradvis avkortning over fire år. Dersom prosjektene skal videreføres etter fire år, må de finansieres av kommunale midler og kommunedirektøren foreslår derfor å bruke 5,6 millioner kroner av kommunal ramme til dette formålet. Det kan fortsatt søkes om statlige tilskudd til nye prosjekter i 2021.

### 2. Botilbud til kvinner med rusmiddelavhengighet

Det er behov for å styrke botiltak for kvinner med alvorlige psykiske lidelser og samtidig rusavhengighet (ROP). Dette er kvinner som er sårbare i rusmiljøet og kan lett utsette seg for høy risiko. Tiltaket tiltrekker seg personer med voldsatferd og bostedsløse som skaper utrygghet. For å ivareta sikkerheten for kvinnene og personalet er det tilstedeværende personell og sikkerhetstjenester 24/7. Kommunedirektøren foreslår å styrke tiltaket med 1,8 millioner kroner.

### **3. Fontenehus Trondheim**

Kommunedirektøren foreslår å øke tilskuddet med 0,5 mill kroner i 2021, økende til 1,2 millioner kroner i 2023 i tråd med driftsavtalen.

### **4. Stiftelsen Alternativ til vold (ATV) erstatter kommunalt tilbud**

I tråd med bystyrets vedtak den 31.01.2019 (sak 19/2561) er det inngått avtale med stiftelsen ATV om å gi spesialiserte behandlingstilbud til voldsutøvere og utsatte, både barn og voksne. ATV er en ideell og ikke kommersiell stiftelse.

Kommunedirektøren foreslår å redusere to kommunale årsverk, tilsvarende 1,3 mill kroner fra 2021, knyttet til arbeidet til personer med voldelig atferd, da stiftelsen ATV erstatter det kommunale tilbudet, og det medfører trolig ingen endring i kapasitet.

### **5. Brygga, individuell jobbstøtte**

Brygga er et kommunalt foretak ved Stavne Trondheim som gir rehabilitering til personer etter rusbehandling. Tiltaket har estimerte driftskostnader på omlag 5,6 millioner kroner i 2020. Finansieringen av tiltaket dekkes gjennom statlig og kommunal tilskudd. Kommunedirektøren foreslår kommunal andel tilsvarende 3,6 millioner kroner i 2021, og søker statlig tilskudd på 2 millioner kroner i 2021.

### **6. Midlertidig botilbud for kvinner med rusavhengighet, og en krisesenterplass**

Det er et statlig krav om at kommunene skal tilby midlertidige boliger for kvinner med rusavhengighet og krisesentertilbud. Kommunedirektøren skal utrede hvordan NAV og helse og velferd kan etablere et tilbud for målgruppen i 2021 og har avsatt 0,8 millioner kroner i 2021, økende til 5,1 millioner i 2022, og til 7,2 millioner fra 2023.

### **7. Tjenester til personer med samtidig rus- og psykiske lidelser ( ROP lidelser)**

Det er behov for at flere personer med ROP-lidelser får en tettere oppfølging. Kommunedirektøren avsatt en millioner kroner fra 2022 og ut perioden til dette formålet.

### **8. Opplæring av ansatte - Helseplattformen**

Turnustjenestene blir per i dag kompensert for to dager per ansatt over 50 prosent stilling til kompetansehevende tiltak. Turnusbaserte tjenester må leie inn vikarer når ansatte skal delta i planlegging og opplæring. Opplæring i nytt journalsystem (Helseplattformen) krever at vi gjennomfører tre dager i 2021 og 2022.

Kommunedirektøren anbefaler at tre dager per år opprettholdes i perioden for å gjennomføre nødvendige kompetansehevende tiltak for å heve kvaliteten på tjenestene. Merknader er beregnet til 0,4 millioner kroner som foreslås lagt inn fra 2021.

### **9. Avvikle Utsikten**

Det foreslås å avvikle Utsikten for å finansiere kommunale midler til drift av Brygga (se pkt.5). Utsikten har tre korttidsplasser for rusmiddelavhengige som har behov for hvile og omsorg etter blant annet overdoser. Alle plassene er i bruk og de fleste som benytter Utsikten har en bolig. Etter avvikling av Utsikten skal personene i stedet motta ambulansetjeneste i egen bolig. Dersom Utsikten avvikles, kan 3,1 mill kroner frigjøres i 2021 og 4,1 mill kroner fra 2022 og ut perioden.

### **10. Ta i bruk teknologi for å gi bedre tjeneste**

Tjenestene skal videreføre erfaringer med videosamtaler med brukere og effektivisere møtetid mellom ansatte fra fysiske møter til videomøter. Velferdsteknologi kan gi en økt opplevelse av

selvstendighet hos brukere og kan samtidig medføre mer bærekraftig bruk av bemanning. Kommunedirektøren arbeider med vurdering av nattbemanning og ser på muligheter til å kunne gi mer hensiktsmessige og bærekraftige tjenester på natt. Det vurderes om nattbemanning for enheter i nærheten av hverandre kan koordineres og om det er mulig å styrke nattbemanningen gjennom bruk av velferdsteknologi. Kommunedirektøren foreslår en effektivisering på 0,5 millioner kroner i 2021, økende til 1,5 millioner kroner fra 2022.

#### **11. Utløp av avtaler om aktivitetstilbud på Labyrinten i 2021**

Avtalen med Labyrinten utløper i 2021 og kommunedirektøren estimerer en innsparing tilsvarende 0,9 millioner kroner i 2021, økende til 1,5 millioner kroner i 2022. I 2019 har kommunedirektøren inngått nye avtaler med fire ideelle organisasjoner som tilbyr aktivitets- og fritidstilbud på ettermiddag-/kveld og helg, som erstatter tilbudet på Labyrinten.

#### **12. Opphør av avtale med Crux**

Kommunedirektøren foreslår å si opp avtalen med Crux om botilbud av rusmiddelavhengige personer etter gjennomført rusbehandling, da kommunen har god tilgang på kommunale boliger. Avtalen har en oppsigelsestid på 2 år og kommunedirektøren estimerer en innsparing på 1 million kroner fra 2023.

#### **13. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft; jf HØP 2020-2023 politisk vedtak**

Enhetene skal redusere innkjøp og innleie av arbeidskraft for 0,3 millioner kroner i 2021, økende til 0,8 millioner kroner fra 2023.

#### **14. Redusere stillinger/tilbud**

Kommunedirektøren foreslår å avsette midler i perioden fra 2022 for å opprette midlertidig bolig for kvinner med rusmiddelavhengighet og en krisesenterplass for kvinner med rusmiddelavhengighet. For å finansiere tilbudet skal kommunedirektøren vurdere tilbud som kan effektiviseres eller avvikles. Kommunedirektøren vil komme tilbake med egen sak til formannskapet første halvår 2021 med forslag til finansiering av midlertidig botilbud for kvinner med rusmiddelavhengighet og en krisesenterplass for rusmiddelavhengige kvinner.

## 11.8 Investeringsbudsjett

### 11.8.1 Status og utfordringer

Det er i dag flere brukere som bor i egne boliger med ambulante tjenester, men for enkelte kan bolig med stedlige tjenester være det beste tilbudet i en periode.

Kommunedirektøren skal foreta en gjennomgang av de kommunale botiltakene for målgruppen i forhold til dagens krav til standard. Dette med bakgrunn i behov for rehabilitering, tilrettelegging og standard både for leietakere og ansatte.

Det er fortsatt et behov for småhus for personer med rusmiddelavhengighet og som ikke kan bo tett sammen med andre. I løpet av perioden må tre tomter med til sammen ni småhus erstattes med nye tomter. Det er i tillegg behov for flere småhus, men utfordringen er å finne egnede tomter.

### 11.8.2 Investeringer i perioden 2021-2024

Tabell 11.4 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor psykisk helse og rus i perioden 2021-2024. Tabell 11.5 viser årlig finansiering for investeringsprosjektene for psykisk

helse og rus for perioden 2021-2024. Under følger en oversikt og beskrivelse av det enkelte prosjekt.

**Tabell 11-4 Investeringer i bolig og krisesenter i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Krisesenteret	50,0	5,0	45,0	15,0	25,0	5,0	0,0
02. Småhus - ny lokasjon 2021	16,0	0,0	16,0	16,0	0,0	0,0	0,0
03. Småhus - ny lokasjon 2022	8,0	0,0	8,0	0,0	8,0	0,0	0,0
04. Småhus - ny lokasjon 2023	8,0	0,0	8,0	0,0	0,0	8,0	0,0
05. Forsterket botilbud (ROP)	65,0	0,0	65,0	10,0	35,0	25,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>147,0</b>	<b>5,0</b>	<b>142,0</b>	<b>41,0</b>	<b>68,0</b>	<b>38,0</b>	<b>0,0</b>

**Tabell 11-5 Finansiering for investeringer i psykisk helse og rus i perioden 2021-2024. Tall i millioner**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	12,7	21,0	4,2	0,0
Eksternfinansierte lån	14,6	32,5	7,1	0,0
Mva.-kompensasjon	6,5	10,9	6,1	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	7,2	3,6	20,6	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>41,0</b>	<b>68,0</b>	<b>38,0</b>	<b>0,0</b>

### 11.8.3 Krisesenteret

Krisesenterets lokaler tilfredstiller ikke dagens krav til standard og de oppfyller ikke forskriftskrav til sikkerhet. Det jobbes med å finne en ny lokasjon. Tidligere mulighetsstudier viser at ombygging av eksisterende bygg ikke vil gi et funksjonelt og fremtidsrettet krisesenter, øvrige del av tomten er ikke bebyggbar på grunn av kvikkleire m.m.

### 11.8.4 Småhus

Småhus er en vellykket boform for rusavhengige som ikke ønsker å bo tett på andre. Det er derfor behov for flere småhus. Arbeid med å anskaffe aktuelle tomter er igangsatt, og det planlegges 12 småhus i planperioden. Ni av tolv småhus skal erstatte eksisterende småhus som i dag er midlertidig plassert. Det er vanskelig å finne permanente tomter til småhus, og flere av småhusene, som må flyttes er "oppbrukt" og må derfor erstattes med nye.

### 11.8.5 Forsterket botilbud (ROP)

Det er utført et mulighetsstudie for bygging av et forsterket botilbud med ti boliger for rusmiddelavhengige med samtidig alvorlige psykiske lidelser. Det er estimert en kostnad på 65 millioner kroner. Ferdigstillelse av botilbudet anslås til 2023.



# 12 Bo- og aktivitetstilbud

## 12.1 Hovedprioritering 2021-2024

Helse- og velferdstjenestene bidrar til at innbyggerne opplever mening, tilhørighet og selvstendige liv. Dette er viktig for den enkelte, men også for rettferdig og bærekraftig fordeling av fellesskapets ressurser. For å oppnå dette må tjenestene utvikles sammen med innbyggerne.

Vi ønsker å redusere sosiale forskjeller i levekår og helse, og fange opp de som trenger hjelp eller er i en sårbar situasjon. Innbyggerne skal få tjenester tilpasset den enkeltes behov, som er nyttige og koordinerte. Dette skal vi oppnå gjennom kompetente medarbeidere og bruk av teknologi.

Bo- og aktivitetstilbudene (BoA) skal yte tjenester til personer over 18 år med nedsatt funksjonsevne, fortrinnsvis utviklingshemming og/eller utviklingsforstyrrelser.

Tjenestetilbudet i bo- og aktivitetstilbudene skal tilpasses driftsrammen gjennom strategiplanen [En bedre hverdag for alle 2019-2023](#). Kommunedirektøren jobber for at flere utviklingshemmede skal eie sin egen bolig. Dette, sammen med oppstart av nye bofellesskap, bidrar til å redusere antall personer på ventelisten for boliger og skaper mer bærekraftige og utviklingsfremmende tjenester. Aktivitetstilbudene skal fremme utvikling for den enkelte, og flere brukere skal ha tilbud på ordinære arbeidsplasser gjennom arbeidstrening og arbeidsrettede tiltak som for eksempel "[Helt med](#)".

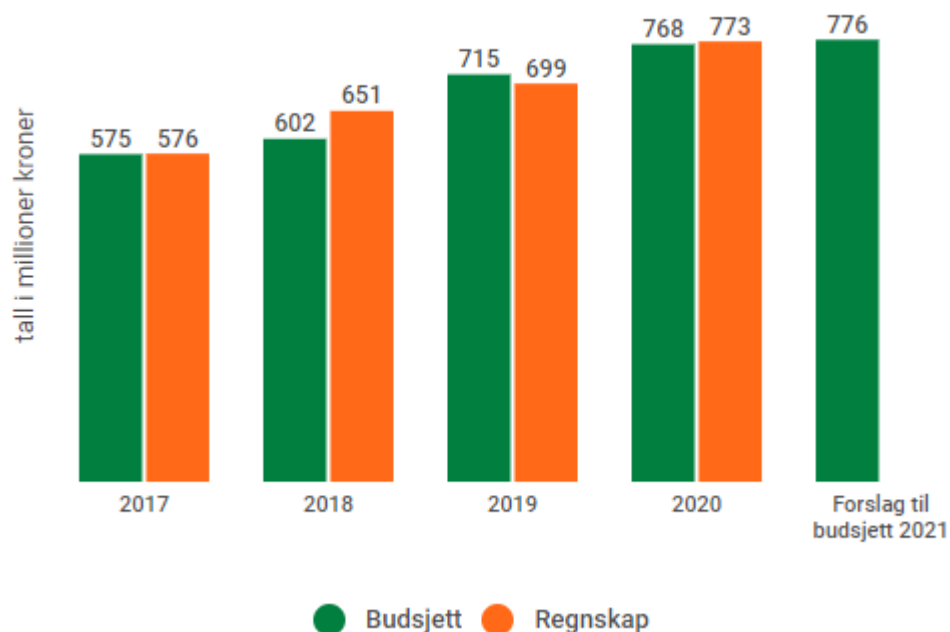
## 12.2 Om området



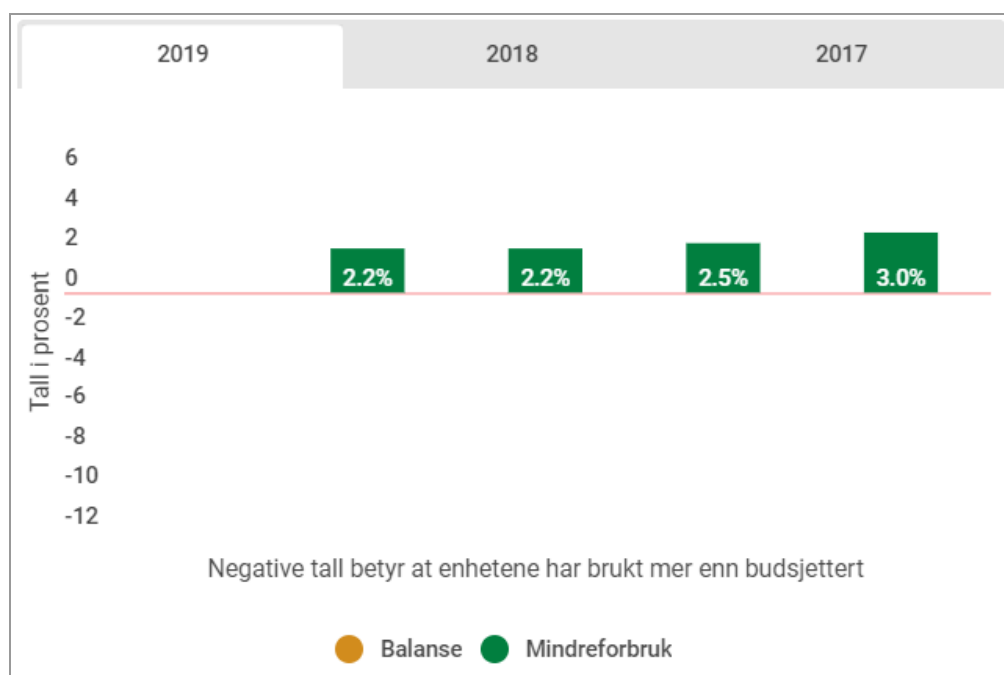
### Økonomiske nøkkeltall

Figur 12-1 viser budsjett og regnskap for bo- og aktivitetstilbud i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for bo- og aktivitetstilbud for 2021. Perioden 2017-2019 viser kun gamle Trondheim, mens budsjett 2020 er sum for nye Trondheim.

Figur 12-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner



Figur 12-2 viser budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019.



Alle fire enhetene innenfor område bo- og aktivitetstilbudene hadde et mindreforbruk i 2019.

### Om tjenesten

Bo- og aktivitetstilbudene gir tjenester til personer med utviklingshemming, og til personer med utviklingsforstyrrelser som autisme og kognitiv svikt. Tilbudene gir også tjenester til fysisk funksjonshemmede og døvblinde. Bo- og aktivitetstilbudene består av fire enheter med totalt 906 årsverk.

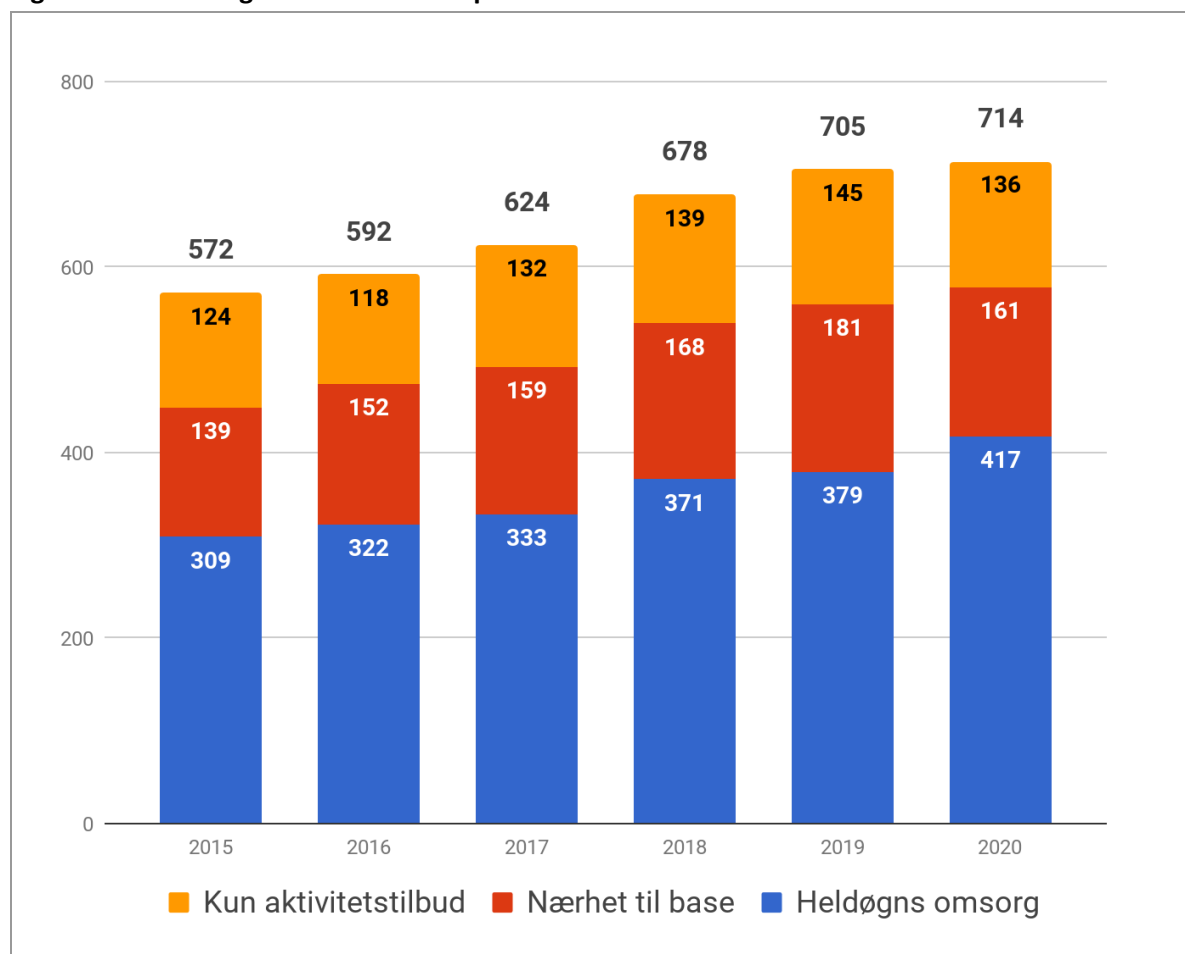
Mange av brukerne bor i kommunale bofellesskap, mens noen bor i private bofellesskap. I de siste årene har stadig flere tjenestemottakere kjøpt egne leiligheter i sameier/borettslag. Kjøp av leilighet kan for eksempel skje nær en av kommunens personalbaser der beboer får tjenester fra basen. Dersom det ikke er en personalbase i nærheten, kan det være aktuelt at kommunen kjøper en leilighet til en base. Kommunen har også et økt utvalg av boligtyper og har blant annet etablert tre klyngebosettinger i sameier/borettslag med noe avstand mellom leilighetene og med en egen personalbase.

### Flere nye tjenestemottakere i Trondheim

Antall tjenestemottakere i bo- og aktivitetstilbudene i Trondheim har økt kraftig de siste årene. Brukerne av området har økt levealder, og det har også blitt flere brukere med sammensatte utfordringer. Veksten innen området har vært større enn befolkningsveksten.

Figur 12.4 viser økning i antall brukere av tjenester innen bo- og aktivitetstilbudene i Trondheim fra desember 2015 til august 2020. Klæbu er med i tallene fra 2020, og utgjør hovedparten av økningen i antall med heldøgns omsorg fra 2019 til 2020. Antall brukere med utviklingshemming som er bosatt i nærhet til personalbase (NTB) er redusert fra 2019 til 2020. Flere brukere ble flyttet til andre tjenesteområder etter en gjennomgang av hvor brukere best kan få tilpassede tjenester.

Figur 12.3. Utvikling av antall brukere på BoA i Trondheim over tid.



For perioden i handlings- og økonomiplanen forventer kommundirektøren at antall brukere innen området fortsatt vil øke. Kommunedirektøren vurderer fortløpende om brukere kan få bedre tilpassede tjenester innen andre tjenesteområder.

### **Ventetid på bolig for tjenestemottakere som har behov for heldøgns omsorg**

Lang ventetid for tjenester i bolig for utviklingshemmede som trenger heldøgns omsorg har lenge vært en utfordring. Høsten 2019 åpnet et nytt bofellesskap med ni leiligheter i Johan Falkbergets veg. Sammen med andre tiltak har det ført til at køen for heldøgns omsorg i Bo- og aktivitetstilbudene er redusert.

Per september 2020 er det 10 personer som står i kø med aktiv søknad om tjenester for heldøgns omsorg. Per september 2019 var det tilsvarende tallet 25. Videre er det per september 2020 fem som har vedtak på heldøgns omsorg som har passiv søknad der det er vurdert at disse søkerne kan avvente.

9 av de 10 med aktiv søknad per september har ventet i mer enn seks måneder. Den som har ventet lengst har et vedtak fra 2004, men ble ikke oppført som aktiv før mars 2017. Den som har ventet kortest tid har vedtak fra mars 2020. Gjennomsnittlig ventetid for disse 10 er over fem år inkludert både aktive og passive perioder.

De 10 som venter på bolig med heldøgns omsorg, har andre tjenester i ventetiden. Eksempel på andre tjenester er avlastning og dagtilbud. Utgiftene til disse tjenestene er om lag 10 millioner kroner i året.

I tillegg til de 10 som står i boligkø, er det tre som fyller 18 år høsten 2020 og fire som fyller 18 år i 2021 som forventes å ha behov for heldøgns omsorg. Nytt bofellesskap fra 2022 vil redusere køen med seks plasser. Kommunedirektøren antar at arbeidet med selvstendigjøring av brukere og at flere brukere kjøper bolig selv, vil bidra til å redusere køen. Erfaring tilsier at det hvert år tilkommer søkere om heldøgns omsorg; dette inklusive søkere som fylte 18 år for noen år siden. Hvert år er det noen beboere som faller fra.

Kommunedirektøren antar at med dette forslaget til handlings- og økonomiplan 2021-2024 vil målet om inntil seks måneders ventetid på heldøgns tjenester i bolig tidligst bli nådd i 2022.

### **Rekruttering**

Faglige tiltak basert på erfarings- og forskningsbaserte metoder skal gjøre det mer attraktivt for personer med god fagkompetanse å jobbe i bo- og aktivitetstilbudet. I strategiplanen *En bedre hverdag for alle 2019-2023* er et av målene at andel ansatte med treårig høgskole skal være minst 40 prosent. Dette målet er nådd for faste ansatte. Kommunedirektøren ser fortsatt behov for å øke andel ansatte med treårig høgskoleutdanning og ønsker at alle ansatte skal gjennomføre intern opplæring i BoA-skolen. Gjennom forskningsbaserte prosjekter i samarbeid med NTNU og andre skal kvaliteten innen tjenesteområdet videreutvikles. For særlig å kunne rekruttere og beholde vernepleiere, iverksettes en mentorordning for disse fra høsten 2020.

### **Brukerundersøkelse**

Brukerundersøkelse ble sist gjennomført i 2018. I undersøkelsen er det positive tilbakemeldinger fra tjenestemottakerne og en bedre skår på alle områder i 2018 enn i 2016. Trygghet og brukermedvirkning/påvirkningsmulighet oppnår høyest skår. Tjenestekvalitet og selvbestemmelse får lavest skår. Det ble i 2018 lagt vekt på at tjenestemottaker i størst mulig grad skulle besvare undersøkelsen selv, mens i 2016 var det i større grad verger og pårørende som besvarte undersøkelsen. På åpent spørsmål er det mange som etterlyser bedre fritidstilbud.

Det skal gjennomføres ny brukerundersøkelse innen utgangen av 2020. Kommunedirektøren arbeider med å forbedre brukerundersøkelsen og ser dette opp mot vedtak i bystyret i sak [FO](#)

[33/20](#) *Interpellasjon - Selvbestemmelse for utviklingshemmede*. Brukermedvirkningsprosesser etter brukerundersøkelsen, vil medføre bedre grunnlag for å vurdere utvikling av tjenester.

### **Strategiplanen “En bedre hverdag for alle”**

Strategiplanen “*En bedre hverdag for alle*” ble vedtatt for første gang i 2015 og ny versjon ble vedtatt av bystyret i sak [124/19](#). [Planen](#) omhandler tjenester til personer over 18 år med nedsatt funksjonsevne, fortrinnsvis utviklingshemming og/eller utviklingsforstyrrelser.

### **Aktivitets- og fritidstilbud, ferie og varig tilrettelagte arbeidsplasser**

Kommunedirektøren ønsker å styrke aktivitets- og fritidstilbud siden gode aktivitetstilbud (dagtilbud) og fritidstilbud kan forebygge flere helseutfordringer.

Kommunedirektøren ønsker å vurdere andre løsninger for ferieavvikling for tjenestemottakerne. I dag må tjenestemottakerne dekke ekstra kostnader ved å ha med personalet på ferie. Ved å finne samarbeidsløsninger med frivillige og ideelle kan kostnadene for ferieopphold per bruker reduseres. Det arbeides med å finne løsninger for gruppeferier fra sommeren 2021. Dette kan gi gode opplevelser for brukere og reduserte kostnader til opphold for personalet.

Fritidsaktiviteter og støttekontaktordning for beboere i bofellesskap er i dag en del av tjenestene fra personalet i boligen. Dersom støttekontaktordning skal ligge under [Tilrettelagt fritid for alle](#), vil det være behov for å tilføre Tilrettelagt fritid betydelige midler. Det pågår evaluering av organisering av støttekontaktordningen for beboere i bofellesskap.

Budsjettposten til aktivitets- og fritidstilbud, ferie og tilrettelagte arbeidsplasser økte med 3,2 millioner kroner i 2020. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for ytterligere økning fra 2021.

### **TV-kanal som arbeidsplass for utviklingshemmede og plattform for medvirkning**

Bystyret vedtok i sak [99/20](#) *TV-kanal som arbeidsplass for utviklingshemmede* at kommunedirektøren skulle utarbeide en vurdering av mulig finansiering og organisering av et samarbeid med TV BRA. Videre vedtok bystyret at kommunedirektøren også skal foreslå andre lignende tiltak som kan skape en plattform der utviklingshemmede får slippe til i den offentlige debatten og kulturutvekslingen.

Kommunedirektøren inngår høsten 2020 en tidsbegrenset avtale om produksjon for TV BRA der [Sjiraffen kultursenter](#) er tenkt som den lokale avdelingen av TV BRA. Et slikt samarbeid vil medføre muligheter til arbeidsplasser for utviklingshemmede med varig tilrettelagt arbeid i ordinær bedrift (VTA-O), og vil øke kommunens samarbeid med frivillige og ideelle organisasjoner. Samtidig kan et slikt trepartssamarbeid bedre ivareta en uavhengig redaksjonell produksjon for TV BRA.

Kommunedirektøren ser potensiale i å styrke Sjiraffen kultursenter for å skape en plattform for utviklingshemmede i den offentlige debatten og kulturutvekslingen. Gjennom mer produksjon for TV BRA i Trondheim og plattform for involvering kan omgivelsene få et mer balansert inntrykk av tjenestetilbudet.

Kommunedirektøren ser positivt på et samarbeid mellom Sjiraffen kultursenter og bo- og aktivitetstilbudene og tror dette vil medføre flere positive synergier. Dette gjelder både arbeidsplasser, aktivitetstilbud på dagtid og fritidsaktiviteter. For å gjennomføre dette er det behov for å tilføre Sjiraffen kultursenter midler for bl.a. å styrke deres kompetanse til TV-

produksjon og til produksjonsutstyr. Kommunedirektøren tilfører Sjraffen kultursenter 0,2 millioner kroner i 2020 og 0,5 millioner kroner i 2021 gjennom en tidsbegrenset avtale om samarbeid. Tiltaket finansieres av budsjetttrammen til aktivitetstilbudene.

Dette må ses i sammenheng med tilskudd tildelt Sjraffen kultursenter, jfr [kapittel 29 Kjøp fra andre, overføringer og tilskudd](#).

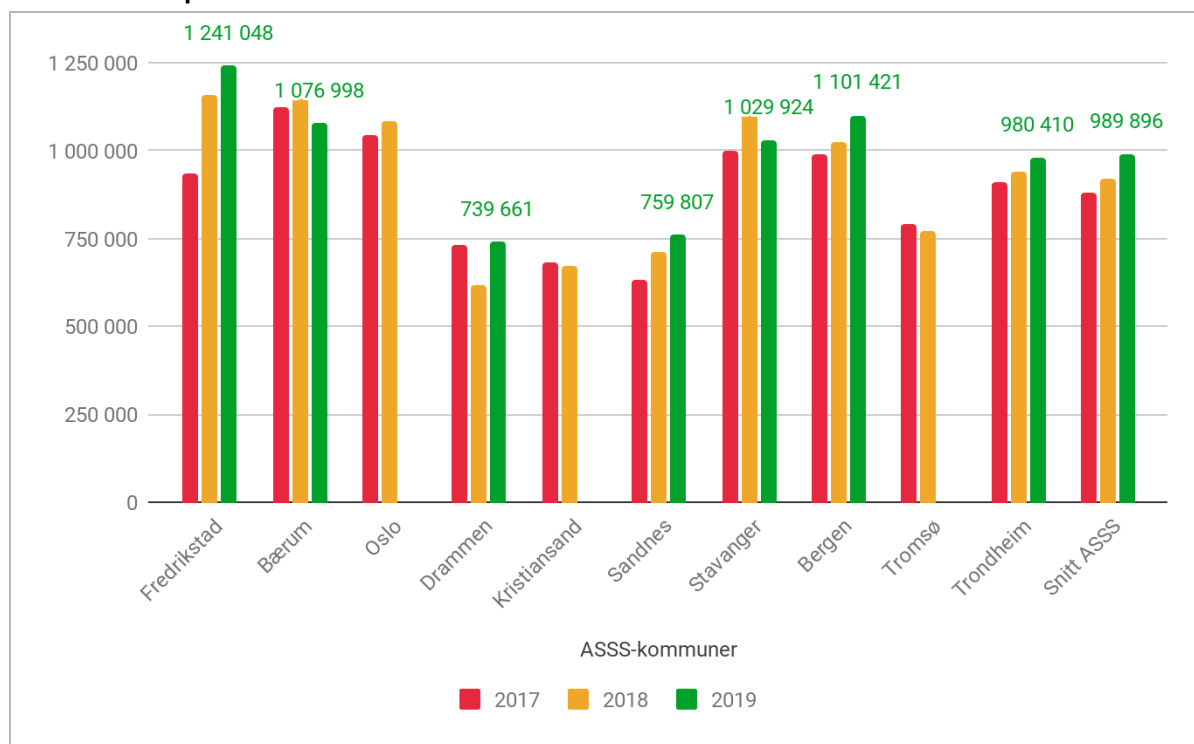
### Økt samarbeid med frivillige og ideelle organisasjoner

[Sommerfuglen cafe](#) i Heimdal sentrum drives av og med åtte ungdommer med spesielle behov. Ungdommene har skapt og driver sin egen arbeidsplass som en frivillig forening. Her opplever de mestring, livsglede og får være en del av samfunnet. Sommerfuglen har tatt kontakt med kommunedirektøren om samarbeid. De ønsker å utvide sin virksomhet til å omfatte levering av diverse tjenester til næringslivet på Heimdal og kunne tilby flere arbeidsplasser til ungdom med spesielle behov. Til dette ønsker de at kommunen stiller med ressurser i form av noe bemanning. Kommunedirektøren vil vurdere om dette kan løses innen budsjettet for aktivitetstilbud/dagtilbud.

### Sammenligning med andre kommuner

Figuren under viser utgifter per utviklingshemmet fratrukket tilskudd til ressurskrevende brukere for [ASSS-kommunene](#) i perioden 2017-2019.

**Figur 12.3. Utgifter per utviklingshemmet fratrukket tilskudd til ressurskrevende brukere for ASSS-kommunene i perioden 2017-2019**



Figuren viser at Trondheim kommune bruker noe mindre ressurser per utviklingshemmet sammenlignet med Bergen og Stavanger (Oslo har ikke rapportert tall for 2019), men ligger omtrent på gjennomsnittet for storbykommuner (ASSS-nettverket).

Tabell 12-1 viser at Trondheim kommune bruker mer ressurser enn Bergen til personer som bor i bolig med fast tilknyttet personell hele døgnet, og ligger her over gjennomsnittet for ASSS-kommunene.

Sammenlignet med de andre ASSS-kommunene har Trondheim kommune en større andel brukere enn Stavanger som bor i bolig med fast tilknyttet personell, men lavere enn Bergen. Trondheim kommune har flere ansatte med fagutdanning enn de andre ASSS-kommunene.

**Tabell 12-1. Nøkkeltall. Trondheim. ASSS 2019**

	Trondheim 2018	Trondheim 2019	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS, uten Oslo og TK
<i>Prioritet</i>						
Utgifter per utviklingshemmet (fratrukket refusjon ressurskrevende) TTU* Tall i hele tusen kroner	938,8	980,4	1 101,4	1 029,9	991,5	
<i>Produktivitet</i>						
Utgifter til bolig med fast tilknyttet personell hele døgnet (inkl. private/ideelle) pr. beboer (TTU)* Tall i hele tusen kroner	1 700,8	1 961,6	1 747,0	2 306,0	1 900,0	
<i>Dekningsgrader</i>						
Andel utviklingshemmede 18 år + som bor i bolig med fast tilknyttet personell hele døgnet (TTU*)	54 %	47,4 %	- 59,7 %	46,3 %	52,58 %	
<i>Kvalitet</i>						
Andel årsverk med fagutdanning	89 %	86,6 %	- 78 %	69,6 %	77,3 %	

\*TTU står for tall for tjenester til utviklingshemmede, se link til [asss.no](https://asss.no)

### Sykefravær

Tabell 12-2 viser at bo- og aktivitetstilbudene har høyere sykefravær enn kommunen samlet. Etter en nedgang fra 2017 til 2018 økte sykefraværet igjen fra 2018 til 2019. Sykefraværet per 2.kvartal 2020 er 9,3 prosent.

**Tabell 12-2. Sykefravær i prosent i BOA**

År	2015	2016	2017	2018	2019
Bo- og aktivitetstilbudet	10,7	11,8	12,3	11,1	12,4
Trondheim kommune samlet	9,9	9,6	9,2	9,3	10,0

### Koronapandemien

Koronapandemien gir bo- og aktivitetstilbudene store utfordringer både med å beskytte sårbare tjenestemottakere mot smitte og med tanke på kapasitet. Siden mars 2020 har organisasjonen forholdt seg til stadige endringer i smittesituasjonen som fortsatt er uforutsigbar.

Kommunen måtte på kort tid omprioritere ressurser internt ut fra bolig til å bemanne alternative tjenester, og å gi tilbud i mindre grupper for å imøtekomme ulike behov. Ansatte og ledere viser en stor innsats og evne til fleksibilitet i en rask omstilling.

Smitteverntiltak har begrenset mulighetene for pågående utviklingsarbeid og gjort at enkelte tilbud har vært midlertidig stengt. Dette har fått negative konsekvenser for innbyggerne og er en påkjenning for pårørende som har manglet et avlastningstilbud.

Kommunen vil benytte resultatene fra spørreundersøkelsen om brukernes erfaringer som gjennomføres høsten 2020 til å forsøke å begrense de negative konsekvensene pandemien har for den enkelte fremover.

### Link til relevant informasjon:

[Tilskudd til særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester eller toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester](#)

[Inntektssystemet](#) til kommuner

Bystyresak: [27/19](#) *Framskolen på Vallersund*

Bystyresak [124/19](#) strategiplanen *En bedre hverdag for alle 2019-2023*.

Strategiplanen [En bedre hverdag for alle 2019-2023](#)

[Framskolen](#) på Vallersund Gård (Bjugn)

[NOU 2016:17](#) På lik linje

Bystyresak [FO 33/20](#) Interpellasjon - Selvbestemmelse for utviklingshemmede

Bystyresak [99/20](#) *TV-kanal som arbeidsplass for utviklingshemmede*


[Sommerfuglen cafe](#) i Heimdal

[Sjiraffen kultursenter](#)

[TV BRA](#)

## 12.3 Mål og indikatorer

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for bo- og aktivitetstilbud og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

<b>Tjenesteområde</b>	<b>Bo- og aktivitetstilbud</b> Bo- og aktivitetstilbudene yter tjenester til personer som er over 18 år og nedsatt funksjonsevne pga utviklingshemming eller utviklingsforstyrrelser.
<b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som vi mener er mest relevant for vårt tjenesteområde</b>	<p> <b>3. God helse</b>  <b>4. God utdanning</b>  <b>8. Anstendig arbeid og økonomisk vekst</b>  <b>10. Mindre ulikhet</b>  <b>11. Bærekraftige byer og samfunn</b>  <b>16. Fred og rettferdighet</b> </p> 
	<b>Bærekrafts delmål</b>



<p><b>Noen utvalgte delmål fra bærekraftsmålene som vi mener beskriver våre utviklingsmål best og hva vi gjør for å jobbe mot målene. Her legges også inn lokalt omformulerte del-mål.</b></p>	<p><b>3.4) Innen 2030 redusere prematur dødelighet forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer med en tredel gjennom forebygging og behandling, og fremme mental helse og livskvalitet</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b> Målrettede og individbaserte tiltak fremmer god helse og riktig type omsorg for den enkelte. Omsorgen skal oppleves å fremme utvikling, forebygge helseskade og gi god helsehjelp til de som har alvorlige tilstander.</p> <p>Retten til å bestemme over eget liv er et grunnleggende menneskerettslig prinsipp. Personer med utviklingshemming skal, så langt som mulig, ha de samme valgmulighetene som alle andre. Retten til selvbestemmelse er viktig for menneskeverdet, selvutvikling og egen identitet.</p> <p><b>Periodemål</b> 12.1 Brukere opplever selvbestemmelse 12.2 Brukere har meningsfulle aktiviteter</p>
	<p><b>Bærekrafts delmål</b> <b>4.5) Innen 2030 avskaffe kjønnsforskjeller i utdanning og opplæring og sikre lik tilgang til alle nivåer innenfor utdanning og yrkesfaglig opplæring for sårbare personer, deriblant personer med nedsatt funksjonsevne, urfolk og barn i utsatte situasjoner</b></p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b> Målrettede og individbaserte tiltak fremmer god helse og riktig type omsorg for den enkelte. Omsorgen skal oppleves å fremme utvikling, forebygge helseskade og gi god helsehjelp til de som har alvorlige tilstander. Mennesker med nedsatt funksjonsevne som har behov for voksenopplæring får dette.</p> <p>Det er fra 2020 inngått avtale med Framskolen i Vallersund om elevplasser. Det er avtalt to elevplasser fra 2020, økende til fire plasser fra 2021. Dessverre var det ingen søkere fra Trondheim i 2020.</p> <p><b>Periodemål</b> 12.2 Brukere har meningsfulle aktiviteter</p>
	<p><b>Bærekrafts delmål</b></p>

**8.5) Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid**

**Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:**

Utviklingshemmede skal ha et individuelt tilpasset jobb-/aktivitetstilbud som fremmer opplevelse av mestring, deltakelse og meningsfylt hverdag.

Fordi personer med utviklingshemming er svært forskjellige, ikke minst når det gjelder funksjonsnivå, er det behov for et vidt spekter av muligheter til å kunne gjøre noe meningsfylt. Det er ikke tilstrekkelig bare "å ha noe å gå til". Innholdet i aktivitetstilbudene må ta høyde for de store forskjellene i funksjonsnivå, evner, ønsker og interesser hos personer med utviklingshemming.

Opplevelsen av å ha et godt liv knyttes også til et godt og meningsfullt fritids- og ferietilbud.

Antall plasser innen tiltak som "Helt med" og "Aktiv i bedrift" økes slik at utviklingshemmede i større grad kan være en del av det ordinære arbeidslivet.

**Periodemål**

12.2 Brukere har meningsfulle aktiviteter

**Bærekraftens delmål**

**10.2) Innen 2030 sørge for å myndiggjøre alle og fremme deres sosiale, økonomiske og politiske inkludering, uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status**

**Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:**

Bo- og aktivitetstilbud skal være et trygt sted der mennesker med utviklingshemming kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og arbeid. Brukere av tjenester skal få støtte i å mestre hverdagssituasjoner, håndtere utfordringer og bli kjent med egne følelser og behov. Utviklingshemmede skal ha mulighet til å eie bolig på lik linje med andre innbyggere i Trondheim kommune.

Bo- og aktivitetstilbudene styrker brukervedvirkning gjennom aktive brukerråd og etablering av en plattform for brukerinvolvering i samarbeid med brukerorganisasjonene og andre ideelle organisasjoner.

Fra høsten 2020 fikk Trondheim sin egen reporter i TV BRA. Det arbeides for å finne løsning på lokal redaksjon for TV BRA i Trondheim.

	<p><b>Periodemål</b> 12.1 Brukere opplever selvbestemmelse</p>
	<p><b>Bærekraftens delmål</b> <b>11.1) Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder</b></p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b> Bo- og aktivitetstilbud skal være et trygt sted der mennesker med utviklingshemming kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og arbeid. Brukere av tjenester skal få støtte i å mestre hverdagssituasjoner, håndtere utfordringer og bli kjent med egne følelser og behov. Utviklingshemmede skal ha mulighet til å eie bolig på lik linje med andre innbyggere i Trondheim kommune.</p> <p>Andel utviklingshemmede som eier egen bolig er økende. Det er stort fokus på bistand til innbyggere som ønsker å kjøpe eller bygge egen bolig. Gjennom en ressursgruppe gis pårørende veiledning i valg av boligløsninger. Gjennom et bredere utvalg av boligtyper skal Trondheim kommune tilby muligheter til å velge bolig ut fra eget ønske og behov.</p> <p><b>Periodemål</b> 12.1 Brukere opplever selvbestemmelse</p>
	<p><b>Bærekrafts delmål</b> <b>16.7) Sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer</b></p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b> Inkludering og medbestemmelse for alle innbyggere og ansatte innen helse- og velferdstjenester er helt avgjørende for å sikre en god kvalitet på tjenestene. For å oppnå god helse og livskvalitet trenger vi å vite hva som er viktig for innbyggeren. Når man er aktiv deltaker i eget helse- og velferdstilbud er det større sjans for å oppnå gode resultater. Dette krever tillit og god toveis kommunikasjon mellom innbyggere, ansatt og ledere.</p> <p>Innbyggere deltar i utforming av tiltak og i medvirkningsprosesser. Bo- og aktivitetstilbudene styrker brukervedvirkning gjennom aktive brukerråd og</p>

	<p>etablering av en plattform for brukerinvolvering i samarbeid med brukerorganisasjonene og andre ideelle organisasjoner. Fra høsten 2020 fikk Trondheim sin egen reporter i TV BRA. Det arbeides for å finne løsning på lokal redaksjon for TV BRA i Trondheim.</p> <p><b>Periodemål</b> 12.1 Brukere opplever selvbestemmelse 12.4 Pårørende opplever å være godt ivaretatt</p>
--	--

## Periodemål

### 1. Brukere opplever selvbestemmelse

Retten til å bestemme over eget liv er et grunnleggende menneskerettslig prinsipp. Personer med utviklingshemming skal, så langt som mulig, ha de samme valgmulighetene som alle andre. Erfaringer fra pårørende og tjenestene viser at det er store utfordringer og dilemmaer rundt grensen mellom selvbestemmelse og ivaretagelse. Selvbestemmelse kan medføre økt sårbarhet, stigmatisering og diskriminering dersom det ikke ivaretas godt.

Kommunen skal legge til rette for at tjenester til utviklingshemmede skal være utviklingsfremmende gjennom at grensen mellom selvbestemmelse og ivaretagelse ivaretas godt.

### Indikatorer

- Alle ansatte har fått opplæring i å tilrettelegge for selvbestemmelse.
- Brukerundersøkelsen i 2022 og i 2024 viser at 80 prosent av brukerne opplever å ta egne valg - selvbestemmelse.
- Tjenestemottakere skal som alle andre kunne velge boform ut fra egne behov. Kommunens fagsystemer viser at andel som eier egen bolig øker.
- kommunens fagsystemer viser at større andel av tjenestemottakere har enkelttjenester i hjemmet i stedet for heldøgns omsorg.

### 2. Brukere har meningsfulle aktiviteter

Ulike statlige rapporter viser til at "dagsentervirksomhet" er viktig for å bringe mennesker ut av sosial isolasjon og bygge sosiale nettverk. Dagsentrene er i Trondheim betegnet "aktivitetstilbud" og er viktig for at den enkelte skal kunne få en tilværelse preget av meningsfylt aktivitet. Innholdet i aktivitetstilbudene må ta høyde for de store forskjellene i funksjonsnivå, evner, ønsker og interesser hos personer med utviklingshemming. Opplevelsen av å ha et godt liv knyttes også til et godt og meningsfullt fritids- og ferietilbud. For at personer med utviklingshemming skal få gode ferietilbud er det nødvendig med bidrag fra kommunen. Evaluering av kommunens bidrag pågår.

### Indikatorer

- Brukerundersøkelsen i 2022 og i 2024 viser at 80 prosent av brukerne opplever å ha meningsfulle aktiviteter på dagtid, i fritid og i ferietilbud.
- Andel utviklingshemmede i varig tilrettelagt arbeid øker.
- Aktivitetstilbud bygger på lærte ferdigheter, skal være utviklingsfremmende og bidra til god helse.

### 3. Bo- og aktivitetstilbud er en attraktiv arbeidsgiver som tiltrekker seg og beholder kompetente arbeidstakere

Bo- og aktivitetstilbudene driver tjenester som har høye kompetansekrav innenfor helsehjelp, utviklingsfremming og om bruk av tvang og makt. For at tjenesteområdet skal tiltrekke seg nødvendig kompetanse må arbeidsplassen oppleves attraktiv når det gjelder lønn, arbeidstid, arbeidsmiljø og meningsfylte oppgaver.

#### Indikatorer

- Andel ansatte med relevant bachelor-utdanning opprettholdes på minimum 40 prosent i perioden.
- Sykefraværet er lavere enn gjennomsnittet for kommunen som helhet
- Arbeidsmiljø og faglig utvikling i medarbeiderundersøkelsen har svar som gjennomsnittet i kommunen.

### 4. Vi samhandler med pårørende og sørger for at de blir ivaretatt

Bo- og aktivitetstilbudene skal ha systemer og rutiner som legger til rette for informasjon, samtale og dialog med pårørende. Dette gjelder enten pårørende har rollen som informasjonskilde, representant for pasienten/brukeren, omsorgsgiver eller støtte for pasienten/brukeren, eller pårørende er berørt og har egne behov for støtte. Rammer og muligheter for dialog med den enkelte pårørende er ledelsens ansvar og må kommuniseres til ansatte, pasienter, brukere og pårørende.

#### Indikator

- Enheten har individuelle og felles samarbeidsmøter med pårørende minimum to ganger per år.
- Pårørende involveres i ansvarsgrupper og tas med på råd ved utforming av tjenester.
- Pårørende blir tatt med på råd ved utarbeidelse av individuell plan, og det dokumenteres i planen.
- Det utarbeides nye former for bruker- pårørende- og innbyggerinvolvering.

## 12.4 Driftsbudsjett

Området Bo- og aktivitetstilbud går inn i 2021 med en økonomisk utfordring på grunn av økning i antall tjenestemottakere med heldøgns omsorg. Antall brukere har økt, og forventes å øke, mer enn befolkningsveksten.

For at tjenesten skal være bærekraftig og utviklingsfremmende må de tilpasses behovet til brukeren. I tillegg til at antall tjenestemottakere øker, endrer også sammensetningen av tjenestemottakerne. Mer kompetente og selvhjulpne brukere med bedre helse stiller andre krav til tjenestene. Det er også en omfattende økning i brukere med store sammensatte utfordringer. Denne økningen i antall kostnadskrevende brukere gjør det utfordrende å tilpasse rammen til tjenestebehovet. Ekstra kostnadskrevende brukere som har kommet i løpet av 2020 vil få helårsvirkning på kostnad i 2021, og det er også forventet flere nye kostnadskrevende brukere i 2021. Kompetansen og tilbud i heldøgns omsorgsbolig og dagaktivitet må derfor utvikles og tilpasses endringer i brukernes behov.

Lønnskostnadene utgjør mellom 80–90 prosent av driftskostnadene på området. God ledelse og styring av personalressursene er derfor avgjørende. Lederne må organisere arbeidet slik at medarbeiderne brukes mest mulig effektivt, og at de får brukt sin kompetanse til beste for brukerne. Optimalisering av personalplanlegging skal være et virkemiddel for å skaffe et bedre handlingsrom på området i form av redusert overtid, sykefravær og ekstra innleie.

Tabell 12-3 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området bo- og aktivitetstilbud i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring sammenlignet med vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019. Tabell 12-4 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 12-3 Budsjettramme og rammeendring bo- og aktivitetstilbud. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	756,6	756,6	756,6	756,6
Pris- og lønnskompensasjon	2,5	2,5	2,5	2,5
Tekniske justeringer	6,8	6,8	6,8	6,8
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>765,9</b>	<b>765,9</b>	<b>765,9</b>	<b>765,9</b>
Befolkningsvekst	4,2	8,5	12,3	15,6
Annen rammeendring	6,7	10,5	14,4	14,4
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>776,8</b>	<b>784,9</b>	<b>792,6</b>	<b>795,9</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>10,9</b>	<b>19,0</b>	<b>26,7</b>	<b>30,0</b>

**Tabell 12-4 Tiltak i bo- og aktivitetstilbud. Tall i millioner kroner**

<b>Type tiltak</b>	<b>Navn tiltak</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01. Nye brukere over 18 år i heldøgnsbolig	6,1	8,7	10,3	13,1
	02. Merkostnader ekstra ressurskrevende brukere	15,0	15,0	15,0	15,0
	03. Bolig som passer bedre med behovet	-3,3	-5,0	-5,0	-5,0
Endringer i tjenestetilbudet	04. Boliger med heldøgnstjenester for 6 personer med særskilte behov	0,0	6,5	11,0	11,0
	05. Implementering av felles faglig plattform i BOA (positiv atferd støtte)	0,5	0,5	0,5	0,5
	06. Etablere private boliger med personalbase	2,4	4,8	4,8	4,8
	07. Mestre eget liv med folkehøyskole og påfølgende egen bolig	0,0	1,0	1,0	1,5
	08. Flere får tilbud om varig tilrettelagt arbeid (VTA)	2,0	2,0	2,0	2,0
	09. Finansiering av økte VTA-plasser av aktivitetsposten	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
	10. Planleggingsdager Helseplattformen	1,1	1,1	1,1	1,1
Effektiviseringstiltak	11. Bo selvstendig ved å kjøpe bolig selv med hjelp av ambulerende tjenester	0,0	0,0	2,0	2,0
	12. Utvikle personalplanleggingen	-3,0	-3,5	-3,5	-3,5
	13. Tilpasse felles tilbud til ekstra ressurskrevende brukere	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
	14. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft; jf HØP 2020-2023	-0,2	-0,6	-1,0	-1,0

15. Ta i bruk teknologi i tjenestene	-1,5	-2,0	-2,0	-2,0
16. Gevinstrealisering kommunesammenslåing	-1,2	-2,5	-2,5	-2,5

**Sluttsum****10,9 19,0 26,7 30,0****Opprettholdelse av standard****1. Nye brukere over 18 år i heldøgnsbolig**

Det forventes fortsatt økning i antall tjenestemottakere i planperioden. Kommunedirektøren har utarbeidet prognose for økningen og ser behov for å sette av betydelige midler for å ivareta veksten. Det er stor tilvekst av brukere som blir 18 år, og kommunedirektøren mener disse bør prioriteres ved tildeling av tjenester. Kommunedirektøren foreslår å styrke området med 6,1 millioner kroner i 2021, økende til 13,1 millioner kroner i 2024 for å kunne gi tilrettelagte tilbud til de som fyller 18 år i perioden.

**2. Merkostnader ekstra ressurskrevende brukere**

I løpet av 2020 har det kommet til flere ekstra ressurskrevende brukere og det forventes at det vil komme til flere i 2021. Noen av disse har kommet til ved at de har fylt 18 år, andre har blitt utskrivningsklar fra institusjon eller blitt flyttet over fra annet tjenesteområde i kommunen. Dette er tjenestemottakere med sammensatte utfordringer som har behov for heldøgns omsorg med høy bemanning. Tjenestene er ofte organisert som enetiltak eller med høy bemanning innen et bofellesskap. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 15 millioner kroner fra 2021 til utgifter til ekstra ressurskrevende brukere. Dette forutsetter at tjenesteområdet i tillegg til dette finner mindre ressurskrevende løsninger for noen av tjenestemottakerne.

**3. Bolig som passer bedre med behovet til beboer**

For å yte bedre tjenester til brukerne bør den kommunale boligmassen være hensiktsmessig. Målet er at flere skal få mulighet til å kjøpe egen bolig. Samtidig vil det være behov for fornyelse av kommunale bofellesskap med dårlig planløsning og høy alder av boligmassen. Mer egnede bofellesskap med bedre utnyttelse av tilgjengelige ressurser, vil gjøre det mulig å gi tilbud til flere som trenger det, og med det bidra til å redusere boligkøen.

Boligkø og behov for flere plasser i kommunale bofellesskap har medført at beboere med ulike tjenestenivå får tildelt plass i samme bofellesskap; f eks en beboer uten behov for nattevakt kan få tildelt plass i et bofellesskap med forsterket nattevakt. Dette medfører en uhenktsmessig høy ressursinnsats i noen bofellesskap. For beboere i bofellesskap med et tjenestenivå som er høyere enn det som de har behov for, kan tjenestenivået også motvirke selvstendigjøringsprosessen og føre til ytterligere funksjonsfall.

Kommunedirektøren vil jobbe for en bedre sammensetning av beboere ved tildeling av plass i kommunal bofellesskap og foreslår derfor å redusere utgiftene med 3,3 millioner kroner fra 2021 og med 5 millioner kroner fra 2022.

**Endringer i tjenestetilbudet****4. Boliger med heldøgns tjenester for seks personer med særskilte behov**

Kommunedirektøren planlegger å etablere et bolig- og kompetansesenter for ungdom og voksne med utfordrende atferdsuttrykk på Heggstad fra 2022. Skisseprosjektet viser seks leiligheter for voksne og seks plasser for ungdom. Dette er et samarbeidsprosjekt med Barne-

og familietjenesten, og skal både være et botilbud og et kompetansesenter. Drift av kompetansesenter for barn og ungdom finansieres under Barne- og familietjenesten.

Kommunedirektøren foreslår å legge inn en delårsvirkning for drift av botilbud på 6,5 millioner kroner fra 2022, økende til helårsvirkning på 11 millioner kroner fra 2023.

### **5. Implementering av felles faglig plattform i BoA (positiv atferd støtte)**

Bo- og aktivitetstilbudene har fått innvilget statlig støtte med 1,5 millioner for å implementere en felles faglig plattform for miljøarbeidet. Dette skjer i samarbeid med Helse- og avlastningstjenesten for barn og unge. Enhetene skal sammen jobbe etter modellen Positiv Atferd Støtte (PAS). Kommunedirektøren foreslår 0,5 millioner kroner i egenfinansiering av tiltaket fra 2021.

### **6. Etablere private boliger med personalbase**

I 2021 etableres et nytt privat bofellesskap for fire beboere. Bofellesskapet vil ha behov for egen bemanning for heldøgns omsorg, inkludert nattevakt. Fra 2022 forventes ytterligere private etableringer. Kommunedirektøren foreslår å styrke bemanning med 2,4 millioner kroner fra 2021, økende til 4,8 millioner kroner fra 2022.

### **7. Mestre eget liv med folkehøgskole og påfølgende egen bolig**

Kommunedirektøren har inngått samarbeidsavtale med *Framskolen på Vallersund* om elevplasser. En elevplass på Framskolen koster for et skoleår 0,26 millioner kroner, og skolen har kapasitet til fire elever fra Trondheim. Målet med tiltaket er å gjøre tjenestemottakere mer selvstendige på vei inn i voksenlivet. Det var ingen søkere fra Trondheim til skoleåret 2020/2021.

Kommunedirektøren vil i perioden også vurdere samarbeid med folkehøgskoler. Samarbeid med Framskolen og folkehøgskoler forutsetter at brukere kan flytte inn i bolig når skoletilbudet er slutt. Dette er viktig for å opprettholde selvstendighet. Midler for å prioritere boligløsning for de som avslutter skoletilbud settes av fra 2023, når de første eventuelt vil ha fullført skoletilbudet ved Framskolen.

For å kjøpe elevplasser og prioritere bolig tjenester for elever som fullfører, er det fra 2020 vedtatt 0,5 millioner kroner. Dette foreslås økt med en million kroner fra 2022, ytterligere økning til 1,5 millioner kroner fra 2024.

### **8. Flere får tilbud om varig tilrettelagt arbeid (VTA)**

Kommunedirektøren vil arbeide for at flere skal ha tilknytning til ordinært arbeidsliv gjennom varig tilrettelagt arbeidsplass (VTA). Antall som har VTA-plass har økt de siste årene og dette gir en merkostnad for kommunen. Som følge av økt antall plasser har kommunens egenandeler for VTA-plasser økt med to millioner kroner i 2020. Kommunedirektøren foreslår to millioner kroner fra 2021 til dekning av økt antall VTA-plasser.

### **9. Finansiering av økte VTA-plasser av aktivitetsposten**

Prosjektene "Helt med" og "Aktiv i bedrift" skal videreføres og utvikles. Sammen med økning i VTA-plasser kan dette frigjøre ressurser til andre aktivitetstiltak/dagtilbud.

Kommunedirektøren foreslår derfor å finansiere VTA-plasser med to millioner kroner fra rammen til aktivitetstilbudene ettersom varig tilrettelagt arbeid gir en meningsfylt aktivitet for flere brukere.

### **10. Planleggingsdager Helseplattformen**



Turnustjenestene blir per i dag kompensert for to dager per ansatt over 50 prosent stilling til kompetansehevende tiltak. Turnusbaserte tjenester må leie inn vikarer når ansatte skal delta i planlegging og opplæring. Opplæring i nytt journalsystem (Helseplattformen) krever at vi gjennomfører tre dager i 2021 og 2022.

Kommunedirektøren anbefaler at tre dager per år opprettholdes i perioden for å gjennomføre nødvendige kompetansehevende tiltak for å heve kvaliteten på tjenestene. Merknader er beregnet til 1,1 millioner kroner som foreslås lagt inn fra 2021.

### **11. Bo selvstendig ved å kjøpe bolig selv med hjelp av ambulerende tjenester**

Som en del av mer bærekraftige og utviklingsfremmende tjenester arbeider kommunedirektøren for at utviklingshemmede i større grad skal eie sin egen bolig. De siste årene har andelen som eier egen bolig økt, og kommunedirektøren ønsker at denne positive utviklingen skal fortsette. Det er ønskelig å arbeide for boliger i klynge, boliger som for eksempel ligger i samme borettslag/sameie. Da vil det være økt mulighet for at tjenestemottaker kan eie boligen selv. Det innebærer et større behov for ambulerende tjenester enn det kommunen har i dag. Kommunedirektøren foreslår å øke budsjettet til ambulerende tjenester med 2 millioner kroner fra 2023.

### **Effektiviseringstiltak**

#### **12. Utvikle personalplanleggingen**

Kommunedirektøren ser på muligheten til å optimalisere verktøy for å lage gode bemanningsplaner som sikrer at det mest optimale antall ansatte er på vakt for å gi tjenester til brukerne. Ansatte får da et bedre utgangspunkt for å yte tjenester til brukere, og behovet for ekstra innleie og overtid vil reduseres.

Kommunedirektøren jobber med rekrutteringen for å øke fagkompetanse som kan utvikle kunnskapsbasert praksis og sikre trygge tjenester tilpasset den enkeltes behov i bolig.

Riktig fagkompetanse hos ansatte, i tillegg til gode relasjoner, kan forebygge og utsette behov for kostbare kompenserende tjenester og bidra til at brukerne opprettholder eller gjenvinner sin funksjonsevne og selvstendighet.

Kommunedirektøren vurderer at dette kan gi en innsparing på 3 millioner kroner fra 2021, økende til 3,5 millioner kroner i perioden.

#### **13. Tilpasse felles tilbud til ekstra ressurskrevende brukere**

Det var i 2020 en økning i brukere med særskilt høy bemanning i bofellesskap og i enetiltak. Dette gjelder blant annet en økning av antall utviklingshemmede som har en utfordring med rusmidler. En bedre faglig løsning med felles ressursutnyttelse for flere av disse brukerne vil fra 2021 kunne gi en effekt på 5 millioner kroner.

#### **14. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft; jf HØP 2020-2023**

I handlings- og økonomiplan for 2020-2023 ble det vedtatt reduksjon i innkjøp og innleie av arbeidskraft. Vedtaket videreføres og det legges inn en reduksjon på 0,2 millioner kroner fra 2021, økende til 1 million kroner i perioden.

#### **15. Ta i bruk teknologi i tjenestene**

Velferdsteknologi kan gi en økt opplevelse av selvstendighet hos beboerne og kan samtidig medføre mer bærekraftig bruk av bemanning. Kommunedirektøren arbeider med vurdering av nattbemanning og ser på muligheter til å kunne gi mer hensiktsmessige og bærekraftige

tjenester på natt. Det vurderes om nattbemanning for enheter i nærheten av hverandre kan koordineres og om det er mulig å styrke nattbemanningen gjennom bruk av velferdsteknologi.

Samlet sett bruker området omtrent 123 millioner kroner per år på nattevakt. Gjennom å ta i bruk teknologi vil det være mulig å omdisponere midler fra nattbemanning.

Kommunedirektøren anslår at dette kan utgjøre 1,5 millioner kroner i 2021, økende til 2 millioner kroner fra 2022.

### 16. Gevinstrealisering kommunesammenslåing

Kommunedirektøren må arbeide for mer likt tjenestenivå i den nye sammenslåtte kommunen. Dette anslås til å gi en gevinst på 1,2 millioner kroner fra 2021, økende til 2,5 millioner kroner i perioden.

## 12.5 Investeringsbudsjett

### 12.5.1 Status og utfordringer

For å oppnå bærekraftige og utviklingsfremmende tjenester arbeider kommunedirektøren for at utviklingshemmede i større grad skal eie sin egen bolig. De siste årene er det flere som har kjøpt egen bolig, og denne positive utviklingen ønsker kommunedirektøren skal fortsette. Det er i samarbeid med pårørende og brukere utviklet en boligmodell med samlokaliserte boliger (klyngebosetting) i sameier eller borettslag. Denne modellen innebærer at det er behov for å etablere eller styrke eksisterende personalbaser. Dette viser at det er flere som kan bo i egne boliger og at det kun er de som har omfattende tjenestebehov som trenger å få tilbud i kommunale bofellesskap.

Kommunaldirektøren har foretatt en gjennomgang av alle bofellesskapene for utviklingshemmede. Flere av bofellesskapene ble bygd rundt 1990, og tilfredsstillende ikke dagens krav og standard. For å gjøre tjenestene mer bærekraftig er det nødvendig å vurdere om dagens boligmasse er hensiktsmessig. Målet har vært å få en oversikt over rehabiliteringsbehov, samt se om boligmassen/tomtene kan utnyttes bedre.

Det er fortsatt behov for boliger til personer med krevende atferdsuttrykk og langvarige, sammensatte utfordringer. Dette er personer med et stort tjenestebehov, som bør få et tilbud i kommunale bofellesskap.

Lokaler for aktivitetstilbud innenfor BOA-området har blitt bedre de siste årene, og et nytt aktivitetssenter er under planlegging, til erstatning for aktivitetssenteret på Vidarheim og Stavne aktivitetssenter.

### 12.5.2 Investeringer i perioden 2021-2024

Tabell 12.5 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor bo- og aktivitetstilbud i perioden 2021-2024. Under følger en oversikt og beskrivelse av det enkelte prosjekt.

**Tabell 12-5 Investeringer i bolig og aktivitetstilbud i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024

01. Mindre investeringer - kategoriboliger	48,0	0,0	48,0	12,0	12,0	12,0	12,0
02. Stavne aktivitetstilbud	140,0	5,0	135,0	25,0	100,0	10,0	0,0
03. Heggstad bofellesskap	40,0	5,0	35,0	20,0	15,0	0,0	0,0
04. Nytt bofellesskap utviklingshemmede	65,0	0,0	65,0	0,0	0,0	10,0	25,0
05. Klyngeboliger - utviklingshemmede	21,0	0,0	21,0	21,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>314,0</b>	<b>10,0</b>	<b>304,0</b>	<b>78,0</b>	<b>127,0</b>	<b>32,0</b>	<b>37,0</b>

**Tabell 12.6 Finansiering for investeringer i bo- og aktivitetstilbud i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	21,1	84,0	-83,6	0,0
Eksternfinansierte lån	44,5	12,5	18,5	31,1
Mva.-kompensasjon	12,5	20,3	5,1	5,9
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	15,0	0,0
Tilskudd	0,0	10,2	77,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>78,0</b>	<b>127,0</b>	<b>32,0</b>	<b>37,0</b>

### 01. Mindre investeringer - kategoriboliger

Det er behov for tilpasning og tilrettelegging av bolig ut fra brukerbehov. Videre er det behov for forsterkning av leiligheter, tilrettelegging av tjenesteareal i botiltak og utskifting av inventar og utstyr i botiltak for de ulike målgruppene. Dette gjelder for botiltak innen både Kvalifisering og velferd (kapittel 10), Psykisk helse og rus (kapittel 11) og innen Bo- og aktivitetstilbud. Kommunedirektøren foreslår 12 millioner kroner årlig i perioden til mindre investeringer.

### 02. Stavne aktivitetstilbud

Det er under planlegging et aktivitetstilbud på Stavne som skal erstatte dagens tilbud på Vidarheim, samt gi nye lokaler til tilbudet på Stavne. De nye byggene vil gjenskape tunfunksjonen på Stavne gård, og forbedre uteområdene. Prosjektet finansieres blant annet med tilskudd fra Husbanken og salg av Vidarheim. Bygget er planlagt å stå ferdig i 2022. Kommunedirektøren foreslår 135 millioner kroner i perioden til investeringer i bygg til aktivitetstilbud.

### 03. Heggstad bo- og kompetansesenter

Helse og velferd og barne- og familietjenesten samarbeider om et botiltak og kompetansesenter på Heggstad. Brukergruppen er barn og unge med sterke atferdsuttrykk og langvarige sammensatte utfordringer. De har behov for skjerming fra støy og andre omkringliggende forstyrrelser og lokaliseringen er av den grunn lagt utenfor tettbebyggelsen.

Det planlegges totalt 12 leiligheter fordelt på seks bygninger, med to enheter og tjenestebase i hver bygning. Halvparten av boligene er forbeholdt barn og halvparten til voksne over 18 år. I

tillegg planlegges en personalavdeling og et verneverdig hus på tomten vil bli rehabilitert for å gi plass til møterom og aktivitetsrom for beboerne. Kommunedirektøren foreslår 35 millioner i investeringer de kommende to årene til bo- og kompetansesenter.

#### **04. Nytt bofellesskap - utviklingshemmede**

På grunn av vekst i antall brukere planlegges det nytt bofellesskap med ni leiligheter som skal stå ferdig i 2023/2024. Valg av tomt er under vurdering. I periodens to siste år settes det av 35 millioner kroner til investeringer i nytt bofellesskap.

#### **05. Klyngeboliger - utviklingshemmede**

Personer med utviklingshemming skal i større grad eie sin egen bolig. Det er ønskelig å arbeide for flere boliger i klynge, og det settes derfor av midler til kjøp av boliger i sameier og borettslag. Midlene skal benyttes til kjøp av tjenesteleilighet og enkelte kommunale leiligheter som brukerne har mulighet til å kjøpe (fra leie-til eie). Det settes av 21 millioner kroner til investering i 2021.

# 13 Helse- og omsorgstjenestene

## 13.1 Hovedprioritering 2021-2024

Helse- og velferdstjenestene bidrar til at innbyggerne opplever mening, tilhørighet og selvstendige liv. Dette er viktig for den enkelte og for rettferdig og bærekraftig fordeling av fellesskapets ressurser. For å få til dette må tjenestene utvikles sammen med innbyggerne.

Vi vil redusere sosiale forskjeller i levekår og helse, og fange opp de som trenger hjelp eller er i en sårbar situasjon. Innbyggerne skal få tjenester tilpasset den enkeltes behov, som er nyttige og koordinerte. Dette skal vi oppnå gjennom kompetente medarbeidere og bruk av teknologi.

Kapittelet omfatter helse- og omsorgstjenester i hjemmet, renholdstjenester, legetjenester, trygghetsalarm, aktivitets- og avlastningstilbud, fysioterapi, ergoterapi, rehabilitering, frisklivs-, lærings- og mestringstilbud, ulike korttidsopphold i institusjon, sykehjem og tjenester i tilrettelagte omsorgsboliger for befolkningen over 18 år.

Vi må forberede oss på en sterk økning i antall av de eldste eldre i neste tiårsperiode. Skal kommunen unngå kvalitetsforringelse og redusert tilgang på tjenester, må vi videreføre satsingen på tidlig innsats, rehabilitering og hverdagsmestring i tjenestene til hjemmeboende, slik at innbyggerne får flere friske leveår, klarer seg mest mulig selv og kan delta i samfunnet.

Rekrutteringsbehovet i årene fremover er stort og økende, og kommunenes tilgang til helsepersonell er avgjørende. Kunnskaps- og kompetanseutvikling, endret fordeling av arbeidsoppgaver og økt bruk av teknologi er tiltak som kan kompensere for framtidig mangel på personell.

Kapittelet beskriver strategier og tiltak for helse- og omsorgstjenestene i de neste fire årene innenfor en realistisk ramme i en ny normalsituasjon. Koronapandemien fører til stor usikkerhet og vi må være forberedt på at endringer i smittesituasjonen raskt kan endre rammebetingelser og prioriteringer.

## 13.2 Om området

### Om området



**49**

enheter



**1.561**

plasser i helse- og velferdssenter  
og helsehus



**2.805**

årsverk



**1.511**

mottakere av tjenester i hjemmet  
under 67 år



**3.708**

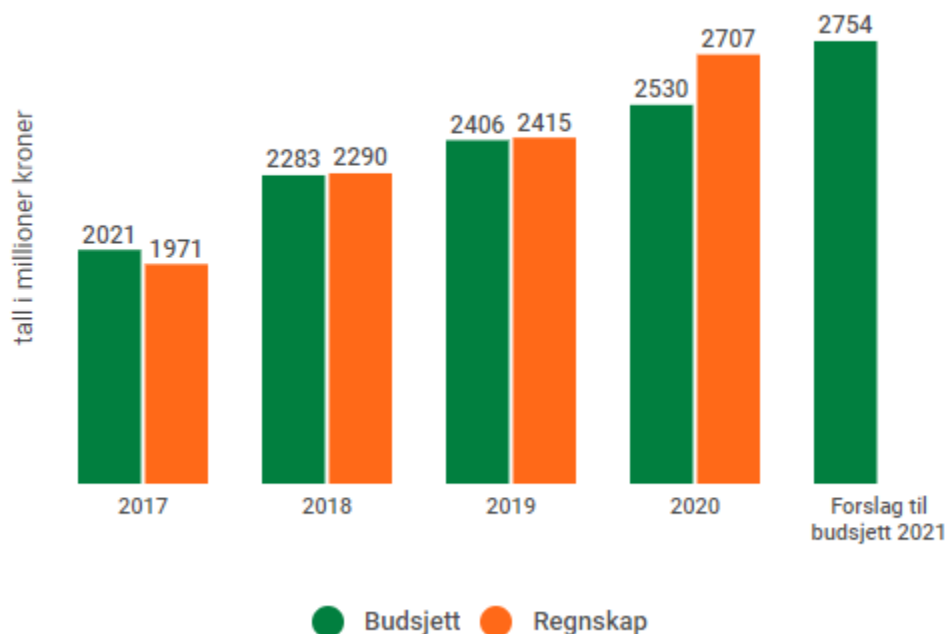
mottakere av tjenester i hjemmet  
over 67 år

#### Økonomi og regnskap

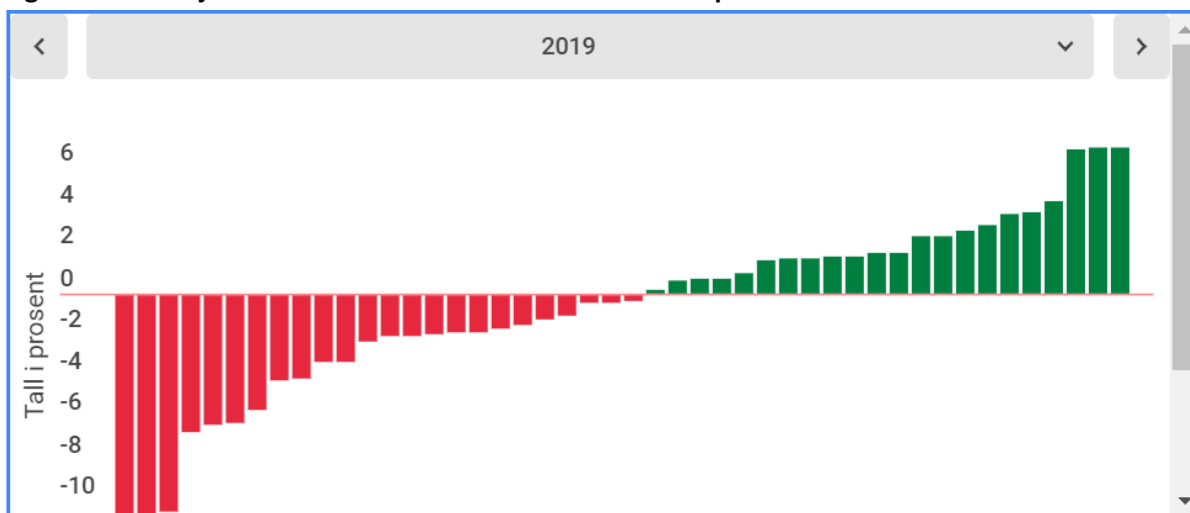
Figur 13-1 viser budsjett- og regnskap for helse- og omsorgstjenestene i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020 og kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for 2021. Perioden 2017-2019 viser tall for gamle Trondheim mens budsjett 2020 viser tall for nye Trondheim kommune.

Avvik mellom vedtatt budsjett og prognose i 2020 gjelder i all hovedsak merkostnader knyttet til koronapandemien.

**Figur 13-1. Utvikling av regnskap og budsjett over tid. Tall i nominelle kroner**



Figur 13-2. Budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019



## 13.3 Hva området omfatter

### Helse- og velferdskontor

Helse- og velferdskontorene forvalter kommunale helse- og omsorgstjenester ved å gi råd og veiledning, vurdere behov, behandle søknader og fatte vedtak om helse- og velferdstjenester.

Helse- og velferdskontorene er kommunens koordinerende enhet med overordnet ansvar for arbeidet med individuell plan, opplæring og veiledning av koordinatorene.

### Helsetjenester

Tjenestene er byomfattende og, med noen unntak, ambulerende tjenester som omfatter legevakt, fastlegetjeneste, smittevern, ergoterapitjeneste, fysioterapitjeneste, psykologtjeneste, dagrehabilitering, oppsøkende rehabiliteringsteam, tjeneste for tekniske hjelpemidler, frisklivstilbud, lærings- og mestringstilbud, Infosenter for seniorer og

Ressurssenter for demens. Helsetjenestene har ansvar for helsefremmende og forebyggende innsats, behandling og rehabilitering.

### **Helsevakta: Legevakta og Trygghetspatruljen**

Helsevakta betjener Trondheim kommunes innbyggere døgnekstremt ved akutte behov for helsetjenester. Legevakta er et tilbud for innbyggerne ved nylig oppstått sykdom eller skade hvor behandling ikke kan vente til fastlegen har åpnet. Etter klokken 15.30 hverdager og hele døgnet i helgene og høytidene betjener Legevakta i Trondheim også kommunene Malvik, Melhus og Midtre Gauldal.

Trygghetspatruljen er kommunens faste hjemmetjeneste på natt. De rykker ut når brukere utløser trygghetsalarm, de mottar og følger opp varsel fra annen velferdsteknologi som GPS og digital avstandsoppfølging i hjemmet.

### **Legetjenesten**

Legetjenesten består i tillegg til fastlegetjenesten av legetjenester for beboere i sykehjem og inneliggende pasienter på korttidsopphold i helsehus. I 2020 etableres det et regionalt kontor for leger under spesialisering i Trondheim (ALIS-kontor), som skal gi råd og veiledning til andre kommuner i regionen.

### **Hjemmetjenestene**

13 hjemmetjenesteenheter gir helse- og omsorgstjenester i innbyggernes hjem på dag og kveld. Hjemmehjelpstjenesten hjelper innbyggerne med husholdningsoppgaver. Alle som får hjelp av hjemmetjenesten får oppnevnt en fast kontaktperson (primærkontakt) som er ansvarlig for oppfølgingen. I samarbeid med ergo- og fysioterapitjenestene er den tverrfaglige kompetansen styrket som skal bidra til at flere får tilbud om rehabilitering.

### **Helsehus**

Helsehusene har 224 korttidsplasser for avlastning, rehabilitering, medisinsk observasjon og behandling og plasser for spesialisert etterbehandling innen hjertesvikt og palliasjon. Øya helsehus har i tillegg 25 interkommunale plasser for øyeblikkelig hjelp døgntilbud (ØHD) og et ambulerende palliativ team innen lindrende behandling. Kommunen har tilbud om korttidsopphold for personer med psykiske helseutfordringer, se kapittel 11.

### **Friskliv, læring og mestring**

Olavsgården åpnet i august 2020 og består av dagrehabilitering og ulike lærings- og mestringstilbud for personer med langvarige helseutfordringer. Olavsgården skal drives i tett samarbeid med brukerorganisasjoner.

Friskliv og mestring flyttet i juni 2020 inn i det nye Helse- og arenabygget i Granåsen.

### **Helse- og velferdssenter**

Trondheim kommune har 25 helse- og velferdssentre med 1150 sykehjemsplasser og om lag 500 tilrettelagte omsorgsboliger med tilgang på heldøgns omsorgstjenester. Kognitiv svikt og utrygghet kombinert med generelt redusert helsetilstand er hovedårsaker til at eldre får vedtak om langtidsopphold i sykehjem eller tilrettelagt omsorgsbolig med heldøgns omsorg. Enkelte helse- og velferdssenter har egne korttids- og avlastningsplasser for personer med demens og psykisk sykdom. Alle helse- og velferdssentre er i dag [sertifisert som livsgledehem](#), som er systematisk arbeid med å skape et meningsfullt innhold i hverdagen til beboerne. Metoden består av ni kriterier for å ivareta beboernes sosiale, kulturelle og åndelige behov.



### **Aktivitetstilbud for seniorer**

Tilbudet består av tilbud for hjemmeboende personer som har vedtak om aktivitetstilbud og ulike lavterskeltilbud og sosiale møteplasser lokalisert ute i bydelene. Per i dag er aktivitetstilbudene organisert under ulike helse- og velferdssenter og i Enhet for ergoterapitjenester. Fra 1.januar 2021 samles aktivitetstilbudet i en byomfattende enhet for å oppnå ønsket fleksibilitet i tilbudet og endring og utvikling av innhold. Aktivitetstilbudet ved Trondhjems hospital og Bakklandet menighets omsorgssenter videreføres som i dag.

[Mer informasjon om tjenesteområdet finner du på kommunens nettsider.](#)

## **13.4 Aktuell informasjon om området**

### **13.4.1 Koronapandemien**

Koronapandemien gir helse- og omsorgstjenestene store utfordringer både med å beskytte sårbare tjenestemottakere mot smitte og til kapasitet. Siden mars 2020 har organisasjonen forholdt seg til stadige endringer i smittesituasjonen som fortsatt er uforutsigbar.

Kommunen måtte på kort tid omprioritere ressurser internt til å bemanne nye tjenester som koronatelefon, prøvetaking, smittesporing, luftveis legevakt og døgntilbud for koronapasienter for å imøtekomme behovet. Ansatte og ledere viser en enorm innsats og evne til fleksibilitet når vi i løpet av timer har skiftet ut personalet i avdelinger på våre institusjoner på grunn av påvist smitte.

Strengt smitteverntiltak har begrenset mulighetene for pågående utviklingsarbeid og gjort at enkelte helsetjenester og aktivitetstilbud har vært midlertidig stengt. Dette har fått negative konsekvenser for innbyggerne og vært en påkjenning for pårørende som har manglet et avlastningstilbud. Midlertidig stenging har økt ventetiden på tjenester som fysioterapi og ergoterapi.

Kommunen vil benytte resultatene fra spørreundersøkelsen om brukernes erfaringer som gjennomføres høsten 2020 til å forsøke å begrense de negative konsekvensene pandemien har for den enkelte fremover.

### **13.4.2 Kunnskapsutvikling, kompetanse og tjenestekvalitet**

Tjenesteutviklingen i Trondheim kommune skal være kunnskapsbasert og praksisnær. Vi trenger å skaffe oss mer kunnskap om tiltakenes nytte, både for pasient og pårørende, men også for å kunne prioritere kommunens ressursbruk. Universitetskommunesamarbeidet og Helseplattformen er viktige verktøy for å realisere dette og kommunedirektøren vil søke Forskningsrådet om midler til en offentlig stipendiat som skal forske nærmere på disse problemstillingene.

På Nidarvoll rehabiliteringssenter planlegger vi samarbeid med forskningsmiljø for å utvikle kvaliteten på rehabiliteringstilbudet. Vi ser behov for en målrettet plan for å møte fremtidens spesialiserte kompetanse- og kunnskapsbehov, og vi vil kartlegge behovet for videre- og etterutdanninger samt master- og doktorgradsløp.

[Meld. St.15 \(2017-2018\) Leve hele livet](#) er regjeringens kvalitetsreform for eldre i perioden 2019-2023. Trondheim kommune ser arbeidet med reformen i sammenheng med satsingsområdene i kommunens Eldreplan 2016-2026, jf [bystyresak 82/20](#).

[Kvalitetsmelding for eldreomsorgen](#) og brukerundersøkelser i helse- og velferdssenter og hjemmetjenesten måler vår tjenestekvalitet. Resultatene viser at mye er bra, men at det er områder vi må forbedre. Trondheim er fortsatt en av storkommunene som bruker minst ressurser på helse og omsorg og har lavere grunnbemanning enn de andre storkommunene.

### **Primærkontakt (kontaktpersonordningen)**

Primærkontakt kan være både helsefagarbeider, sykepleier eller ha annen helsefaglig kompetanse. Gjennom arbeidet med reformen Leve hele livet, tilbakemeldinger i brukerundersøkelser og Kvalitetsmeldingen for eldreomsorgen ser vi behov for å styrke kompetansen til primærkontaktene og tydeliggjøre rollen.

Primærkontaktrollen er sentral i hjemmetjenesten og i helse- og velferdssenter. Den skal sørge for at oppfølgingen er personlig og helhetlig, fange opp endringer i behov tidlig og være bindeleddet mellom tjenesten, bruker og pårørende. Primærkontakten skal kjenne behovet til den enkelte bruker og sikre at de faglige målene for tjenesten er samstemt med dette. Når rollen fungerer godt kan den nøytralisere utfordringen med mange ulike hjelpere. Dette forutsetter utvikling av en relasjon mellom bruker og primærkontakt som skaper tillit og dialog. For å oppnå dette er jevnlig møter mellom bruker og primærkontakt helt sentralt.

## 13.4.3 Rekruttering

Helse- og velferdstjenesten i Trondheim kommune har som mange andre kommuner og helseforetak utfordringer med å rekruttere enkelte yrkesgrupper, spesielt leger og sykepleiere. Enhetene melder at det i perioder også er problemer med å rekruttere vernepleiere og helsefagarbeidere. [NOU 2020: 2 Fremtidige kompetansebehov III — Læring og kompetanse i alle ledd](#) viser at yrker med størst mangel på arbeidskraft i framtiden vil sannsynligvis være helsefagarbeidere og sykepleiere. Høy etterspørsel og lav utdanningskapasitet er viktige årsaker, i tillegg til lavt antall søkere, høyt frafall, deltidsarbeid og andre bransjespesifikke utfordringer.

Tiltakene for å imøtekomme utfordringene er konkretisert i [Strategisk kompetanse- og rekrutteringsplan 2018-2021](#). Status og oppdatering av planen behandles av bystyret i oktober 2020. Statusrapporteringen viser at vi i stor grad lykkes med tiltak som Menn i helse og Ung i jobb. Innføring av mentorordningen, gjennomføring av praksiskandidatordningen og fagbrev på jobb og tiltakene rettet mot studenter som blant annet rekrutteringsstillinger, er virkemidler vi mener vil ha god effekt. Videre har innføring av serviceverter i helsehus, helse- og velferdssentre og hjemmetjenester bidratt til at fagstillingene har blitt mer attraktive, fordi serviceverter ivaretar oppgaver der man ikke behøver helsekompetanse. Høsten 2020 starter vi en rekrutteringskampanje rettet mot sykepleiere og vernepleiere. Vi har fått hjelp av et eksternt byrå til å utforme materiale som vi kan bruke også etter lansering av kampanjen.

Ved hjelp av tilskudd fra Fylkesmannen er det ansatt en prosjektkoordinator som skal bidra til å etablere en traineeordning for nyutdannede sykepleiere. En traineeordning betyr at man i en tidsbestemt periode får praksis innenfor flere ulike kommunale helsetjenester, og målet er at kandidaten gjennom dette løpet tilegner seg en bredere kompetanse til å jobbe i primærhelsetjenesten og ser at kommunen har mange spennende stillinger å tilby. På sikt ønsker vi at ordningen skal kunne benyttes for andre yrkesgrupper med rekrutteringsutfordringer, innenfor flere tjenesteområder.

Trondheim kommunerevisjon gjennomførte revisjon av det strategiske rekrutteringsarbeidet i helse- og velferdstjenesten i første halvdel av 2020. Rapporten er ventet høsten 2020, og

oppfølgingspunkter fra rapporten vil bli tatt med i det videre arbeidet med gjennomføring av strategiplanen.

### Legetjenesten

Vi har rekrutteringsutfordringer i legetjenesten og fastlegeordningen er under press. Stadig færre leger velger å bli fastlege, og stadig flere vurderer å slutte. Årsakene er blant annet økning i arbeidsoppgaver og forhold rundt det å etablere seg som selvstendig næringsdrivende. Allmenntjenesten er faglig utfordrende. Fastleger jobber ganske alene sammenlignet med det man gjør i sykehus. Det krever tid å bli trygg i rollen og i faget. Regjeringens strategi for å imøtekomme utfordringene er beskrevet i [Handlingsplan for allmennlegetjenesten 2020-2024; attraktiv, kvalitetssikker og teambasert](#). Planen inneholder 17 tiltak som skal bidra til å styrke, utvikle og bevare en fastlegeordning som gir innbyggerne allmennlegetjenester av høy kvalitet, og mange av tiltakene er i tråd med kommunens vedtatte legeplan. Flere av tiltakene gir kommunene en koordinerende rolle med økte administrative oppgaver, men det er uklart om kommunene får utgiftene kompensert.

I 2017 ble det innført et krav om spesialistutdanning for alle allmennleger (ALIS) som skal jobbe i kommunehelsetjenesten. Kommunen må legge til rette for at slik spesialisering kan gjennomføres. I løpet av høsten etableres et regionalt ALIS-kontor i Trondheim, finansiert av statlige midler, i tilknytning til Enhet for legetjenester og smittevern i nye lokaler i Statens hus. Vi vil se disse tiltakene i sammenheng, og se på en samlet styrking som gir legene rom for alternative oppgaver og utfordringer.

Etableringen av kommunale fastlegekontor er et av rekrutteringstiltakene i vedtatt [Temaplan for legetjenester 2019-2023](#). Modellen som lå til grunn for etablering av det første kontoret (Øya Legekontor) i Legevakta var åtte til ti leger i halv stilling. Ønsket var å få et bærekraftig legekontor som samtidig skulle bidra til å styrke legevakta med flere fast ansatte leger i den andre halve stillingen. Det er nå fire halve stillinger knyttet til legekontoret og erfaringer så langt viser at dagens dimensjonering av tilbudet i legekontoret ikke er økonomisk bærekraftig. Vi erfarer også at lokalisering på Legevakta ikke har vært optimal. Vi vil gjøre en evaluering av dette og vurdere alternative løsninger for videre etablering av et kommunalt fastlegekontor. Etablering av en sykepleieklinikk tas med i vurderingen, jf [formannskapssak 131/19](#).

### 13.4.4 Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

Formålet med BPA er å gi personer med stort hjelpebehov større frihet til å styre tjenestene og hverdagen selv. BPA er et viktig tilbud som bidrar til at mange personer med funksjonsnedsettelse får mulighet til å leve mer selvstendige liv. Det er utfordrende å sikre legitimitet for rettighetshåndteringen og økonomisk prioritering i budsjettplanleggingen.

Siden rettighetsfestingen av BPA i 2015 har en betydelig andel av budsjettet til helse og omsorg blitt brukt til å dekke en kraftig vekst i tilbudet som er langt utover demografisk vekst. Dette er en utfordring for mange kommuner og en sak som KS jobber med på vegne av alle kommuner.

Økningen i BPA i Trondheim siden 2015 er på totalt 67 millioner kroner, og tilsvarer en vekst på nesten 120 prosent. Prognosen for 2021 er så langt en ytterligere vekst på seks millioner kroner. Fra 01.07.2020 er retten til BPA utvidet med en unntaksregel for personer over 67 år som har fått innvilget BPA før fylte 67. Dette medfører ytterligere usikkerhet i fremtidig kostnadsvekst. Kommunedirektøren vil ha en gjennomgang av ordningen med BPA, og vil komme tilbake med politisk sak i løpet av 2021.

### 13.4.5 Helseplattformen

Innføring av en felles journalløsning for kommune- og spesialisthelsetjenesten og fastleger er i tråd med intensjonen i samhandlingsreformen og stortingsmelding om [“En innbygger - en journal” \(Meld. St. 9 \(2012-2013\)\)](#), jf [bystyresak 103/19](#). Helseplattformen er en stor investering og et strategisk viktig valg. Verktøyet åpner nye muligheter for mer effektiv og bedre kvalitativ samhandling med innbyggerne, fastleger og spesialisthelsetjenesten. Det utvider også mulighetene for kunnskaps- og tjenesteutvikling. Sammen med eldreplanens strategi om å ta i bruk velferdsteknologi vil innføringen støtte innbyggerne i å ta mer ansvar knyttet til egen helse. Helseplattformen vil bidra til en modernisering av arbeidshverdagen til ansatte å gjøre kommunen til en mer attraktiv arbeidsgiver.

Prosjektet er godt i gang og er i en meget ressurskrevende fase hvor løsningen bygges sammen med fagpersoner fra organisasjonen. Prosjektet melder om forsinkelser i fremdriftsplanen som skyldes flere faktorer. Endelig avklaring om behov for utsettelse vil behandles i styret til Helseplattformen AS den 28. oktober 2020. En eventuell beslutning om utsettelse av oppstartsdato gjøres av eierne etter styrets behandling.

### 13.4.6 Samhandling med ideell sektor og innbyggerinvolvering

Trondheim kommune har som strategi å styrke samhandlingen med ideell sektor om utvikling og drift av helse- og velferdstjenester. Ideell sektor tilfører andre perspektiver, både faglig og ideologisk, som kan bidra til å heve kvaliteten på tilbudet. Samarbeidsavtalen med Lukas hospice om å øke kunnskap og bygge kompetanse innenfor området åndelige og eksistensielle behov er et eksempel på slik samhandling.

Innbyggerinvolvering er et viktig grep for å styrke samhandlingen, og dialog med brukerne av våre tjenester skal sikre at de riktige grepene blir tatt. Kommunen ønsker å høre hva som er viktig for eldre innbyggere for å leve et godt liv. I 2019 ble det gjennomført åpne debattkvelder med tema som omhandlet reformen “Leve hele livet”. Denne formen for innbyggerinvolvering skal utvikles.

Pasient- og brukerorganisasjonene har en sentral rolle i utviklingen av Olavsgården, og samarbeid med frivillig sektor er en sterk føring i utviklingen av aktivitetstilbudene.

## 13.5 Sammenligning med andre kommuner

Trondheim bruker mindre ressurser på helse og omsorg enn sammenlignbare storbykommuner (ASSS). Dette gjelder særlig hjemmebaserte tjenester for eldre. Eldreplanen skisserte en opptrapping av budsjettet med 20 millioner kroner i året, til Trondheim kommune har samme ressursbruk som gjennomsnittet for ASSS-kommunene. I behandlingen av [Kvalitetsmelding for eldreomsorgen, jf bystyresak 60/20](#), ba bystyret kommunedirektøren vise kostnader på tiltak for å øke bemanning opp på nivå med de andre ASSS kommunene. I 2019 økte Trondheim sitt budsjett til helse- og omsorgstjenesten, men utgiftsøkningen var mindre enn i andre ASSS kommuner. Kommunedirektøren har ikke funnet rom til å styrke helse- og omsorgstjenesten i henhold til eldreplanen i kommende fireårsperiode jf. avsnitt 13.4. I kommunedirektørens budsjettforslag er tjenester til hjemmeboende prioritert innenfor rammen til helse- og omsorgstjenesten. Mer detaljerte rapporter finnes på: [www.asss.no](http://www.asss.no)

**Tabell 13-1 Utvalgte nøkkeltall for helse- og omsorgstjenester i kommunene (ASSS, 2019)**

	Klæbu	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS

<i>Prioritet</i>						
Andel av kommunens nettoutgifter til omsorgstjenester	24,3	28,8	24,3	32,5	30,2	31,0
Netto driftsutgifter hjemmetjenesten 67+ per innbygger	***	17 198	16 134	18 382	18 230	18 137
<i>Produktivitet</i>						
Effektivitetsindeks*	***	1,055	0,962	1,048	0,962	1
<i>Dekningsgrader</i>						
Andel innbyggere over 80 år som er beboer på sykehjem eller heldøgns bolig	14,0	20,4	16,1	15,8	17,3	15,9
Andel innbyggere over 80 år som mottar hjemmetjenester	26,7	27,3	27,4	27,3	26,1	27,2
<i>Kvalitet</i>						
Andel årsverk i omsorgstjenesten m/ helseutdanning (prosent)	70,3	82,5	74,8	76,2	79,6	76,8
Andel innbyggere 67-79 år med dagaktivitetstilbud (prosent)	***	1,17	0,83	0,81	0,73	0,70
<i>Andre nøkkeltall</i>						
Ressursbruk i forhold til beregnet utgiftsbehov**	***	-966	427	97	925	248

\*Effektivitetsindeksen sier noe om hvor mye tjenester Trondheim kommune får ut av tilgjengelige ressurser sammenlignet med de andre ASSS-kommunene. En indikator større enn 1 tilsier at Trondheim kommune er mer effektiv enn snittet av ASSS-kommunene. \*\*Ressursbrukindikatoren viser at Trondheim kommune i 2019 brukte 966 kroner mindre per innbygger enn landsgjennomsnittet på pleie og omsorgstjenester. \*\*\* Mangler

Trondheim kommune bruker en mindre andel av tilgjengelige ressurser på pleie og omsorg enn andre sammenlignbare kommuner. Trondheim kommune har høyere dekningsgrad for innbyggere over 80 år. Trondheim kommune har også høyere dekningsgrad på dagaktivitetstilbud. Tall for 2019 viser at Trondheim kommune har lavere legedekning på sykehjem enn gjennomsnittet for de andre storkommunene. I behandlingen av [Kvalitetsmelding for eldreomsorgen, if bystyresak 60/20](#), ba bystyret kommunedirektøren vise kostnader på tiltak for å øke legedekningen til nivået til de andre ASSS-kommunene. Kommunedirektøren har beregnet at legedekningen på sykehjem må øke med omtrent fire årsverk for å komme på ASSS-gjennomsnittet. I løpet av 2020 er legedekningen økt med ett årsverk. Kommunedirektøren foreslår en ytterligere økning i perioden.

### 13.5.1 Sykefravær

Det samlede sykefraværet for Helse og velferd økte med 0,7 prosentpoeng i 2019, fra 10,7 (2018) til 11,5 prosent og er nå på samme nivå som i 2015. Sykefraværet i helse- og velferdssentrene er økt fra 11,2 prosent i 2018 til 12,5 prosent i 2019. Sykefraværet i helse er økt fra 10,5 prosent i 2018 til 10,9 prosent i 2019. Alle enheter med sykefravær over 12 prosent får ekstra oppfølging. Det er igangsatt samarbeid med NAV og NAV Arbeidslivssenter, der

rådgivere fra NAV, Personaltjenesten og Arbeidsmiljøenheten skal støtte de enhetene med høyest fravær, særlig innenfor området helse- og velferdssentre. Sammen med enhetene skal teamet gjøre arbeidsmiljøgruppene bedre i stand til å utføre jobben sin, styrke partssamarbeidet, arbeide langsiktig, vektlegge NAVs, arbeidsmiljøenhetens og personaltjenestens ulike kompetanse og analyser, utvikle arbeidet ut fra de behov som analysene avklarer på den enkelte enhet.

### 13.5.2 Relevante lenker

#### Lenker til relevant informasjon

- Helse og velferdskontor
- Eldreplan 2016-2026
- Temaplan for habilitering og rehabilitering for voksne 2019-2026
- Temaplan for legetjenester 2019-2023
- Kvalitetsmelding for eldreomsorgen
- Årsrapport 2019 Helse- og omsorgstjenester
- Strategisk kompetanse- og rekrutteringsplan 2018-2021

### 13.5.3 Mål og indikatorer

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for helse og omsorg og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

### 13.5.4 Utvalgte bærekraftsmål

#### Tjenesteområde Helse- og omsorgstjenester

#### Bærekraftsmålene (hovedmål) som vi mener er mest relevant for vårt tjenesteområde




- 3. God Helse
- 4. God utdanning
- 8. Anstendig arbeid og økonomisk vekst
- 9. Innovasjon og infrastruktur
- 16. Fred og rettferdighet





Noen utvalgte delmål fra bærekraftsmålene som vi mener beskriver våre utviklingsmål best og hva vi gjør for å jobbe mot målene.

#### **Bærekrafts delmål**

**3.3 Trondheim kommune skal forebygge oppblomstring og spredning av SARS CoV-19, pandemisk influensa og andre smittsomme sykdommer.**

 <p><b>3</b> GOD HELSE</p>	<p><b>3.4 Gjennom helsefremming, forebygging og behandling, og ved å fremme mental helse og livskvalitet skal vi bidra til at innbyggerne i Trondheim ikke får helseplager eller dør for tidlig på grunn av livsstilsrelaterte sykdommer.</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b> De overordnede langsiktige bærekraftsutfordringene for helse- og omsorgstjenesten er godt beskrevet i Trondheim kommunes eldreplan 2016-2026. Vi skal sikre en faglig forsvarlig og bærekraftig helse- og omsorgstjeneste innenfor trangere økonomiske rammer og med økende rekrutteringsutfordringer. Dette skal vi oppnå gjennom arbeidet med periodemålene i handlings- og økonomiplanen, og relevante temaplaner for området. Koronapandemien medfører stor uforutsigbarhet og krever mange nye tiltak.</p> <p><b>Periodemål</b> 13.1 Helse- og omsorgstjenestene fremmer helse, forebygger sykdom og stimulerer til mestring og god livskvalitet 13.4 Helse- og omsorgstjenestene er innovative og utvikler tjenestene sammen med innbyggere, frivillige lag og organisasjoner og sosiale entreprenører 13.5 Vi samhandler med pårørende og sørger for at de blir ivaretatt</p>
 <p><b>4</b> GOD UTDANNING</p>	<p><b>Bærekrafts delmål</b> <b>4.4 Innen 2030 oppnå en betydelig økning i antall unge og voksne med kompetanse, blant annet i tekniske fag og yrkesfag, som er relevant for sysselsetting, anstendig arbeid og entreprenørskap.</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b> Ansatte innen helse- og omsorgstjenestene skal gis mulighet til å utvikle sin kompetanse. Strategisk rekruttering og kompetanseplan for helse- og velferdstjenestene beskriver tiltak som skal bidra til at medarbeidere får mulighet til grunnutdanning (helsefagarbeider), videre- og etterutdanning og påfyll av kompetanse.</p> <p><b>Periodemål</b> 13.3 Kommunen er en attraktiv arbeidsgiver og avtalepartner som tiltrekker seg og beholder kompetent arbeidskraft</p>
 <p><b>8</b> ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST</p>	<p><b>Bærekrafts delmål</b> <b>8.2 Øke den økonomiske produktiviteten gjennom diversifisering, teknologisk modernisering og innovasjon, blant annet med vekt på lønnsomme og arbeidsintensive sektorer</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b> En bærekraftig helse- og omsorgstjeneste skal sikres gjennom utvikling av nye arbeidsformer og bruk av ny teknologi. Arbeidsgiverpolitikken og strategisk rekrutterings- og kompetanseplan skal bidra til at helse- og omsorgstjenestene tiltrekker seg og beholder kompetente medarbeidere. Våre strategier skal være godt kjent i organisasjonen. Aktive og engasjerte ledere skal legge til rette for medarbeiderinvolvering og -oppfølging. Sammen med sterkt fokus på tverrfaglig</p>

	<p>samhandling skal dette bidra til innovasjon og utvikling av nye og smartere arbeidsformer.</p> <p><b>Periodemål</b> 13.4 Helse- og omsorgstjenestene er innovative og utvikler tjenestene sammen med innbyggere, frivillige lag og organisasjoner og sosiale entreprenører</p>
	<p><b>Bærekraftens delmål</b> <b>9.1 Utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, herunder regional og grensekryssende infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommelig pris og likeverdig tilgang for alle</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b> Helseplattformen skal gi økt kvalitet i pasientbehandling, bedre pasientsikkerhet, mer brukervennlige systemer og dermed sette helsepersonell i stand til å utføre sine oppgaver på en bedre og mer effektiv måte. Universitetskommunen TRD 3.0 skal utvikle en modell for innovasjon og omstilling i offentlig sektor gjennom forskning, innovasjon, utdanning og deltakelse i utviklingsprosjekter av strategisk betydning. Vår ambisjon er å ha en nasjonalt ledende rolle i utviklingen av modeller for innovasjon og omstilling i offentlig sektor. Nye virkemidler prøves ut og forutsetninger og resultater dokumenteres. Teknologi og digitalisering en integrert del av alt faglig utviklingsarbeid. Innføring av ny løsning for pasientadministrasjon, pasientjournal og samhandling med fastleger og spesialisthelsetjenesten er et viktig bidrag for å møte fremtidens demografiske og helsepolitiske utfordringer. TRD 3.0 skal bidra til kvalitets- og tjenesteutvikling og et bedre kunnskapsgrunnlag om den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Sammen med satsing på velferdsteknologi skal dette bidra til å sikre bærekraft i sektoren.</p> <p><b>Periodemål</b> 13.1 Helse- og omsorgstjenestene fremmer helse, forebygger sykdom og stimulerer til mestring og god livskvalitet 13.4 Helse- og omsorgstjenestene er innovative og utvikler tjenestene sammen med innbyggere, frivillige lag og organisasjoner og sosiale entreprenører</p>
	<p><b>Bærekraftens delmål</b> <b>16.7 Sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b> Inkludering og medbestemmelse for alle innbyggere og ansatte innen helse- og velferdstjenester er helt avgjørende for å sikre en god kvalitet på tjenestene. For å oppnå god helse og livskvalitet trenger vi å vite hva som er viktig for innbyggeren. Når man er aktiv deltaker i eget helse- og velferdstilbud er det større sjanse for å oppnå gode resultater. Dette krever tillit og god toveis kommunikasjon mellom innbyggere, ansatte og ledere.</p> <p><b>Periodemål</b></p>



	<p>13.2 Rett tjenestetilbud til rett tid, tilpasset den enkeltes hverdag</p> <p>13.3 Kommunen er en attraktiv arbeidsgiver og avtalepartner som tiltrekker seg og beholder kompetent arbeidskraft</p> <p>13.4 Helse- og omsorgstjenestene er innovative og utvikler tjenestene sammen med innbyggere, frivillige lag og organisasjoner og sosiale entreprenører</p> <p>13.5 Vi samhandler med pårørende og sørger for at de blir ivaretatt</p>
--	--

### Periodemål for 2021 - 2024

Hovedmålet for virksomhetene innenfor helse- og omsorgstjenestene er at innbyggerne skal leve selvstendige liv og bidra med egne ressurser i samfunns- og arbeidsliv.

#### 1. Helse- og omsorgstjenestene fremmer helse, forebygger sykdom og stimulerer til mestring og god livskvalitet

Folkehelsearbeid handler om å påvirke faktorer som fremmer befolkningens helse og trivsel. To av hovedstrategiene våre er tidlig innsats og aktiv aldring med fokus på kultur og aktivitet. Vi skal gi støtte til innbyggere som ønsker å endre levevaner og få en sunnere livsstil. Vi holder kurs om det å lære og leve med helseutfordringer (lærings- og mestringsvirksomhet) på blant annet Olavsgården som åpnet i 2020.

#### Resultatindikatorer

- Flere personer med langvarige helseutfordringer og kronisk sykdom deltar i lærings- og mestringstilbud i 2021 enn i 2020.
- Vi har i løpet av 2021 prøvd ut evalueringsverktøy for å måle effekt av lærings- og mestringstilbud.
- Antall deltakere i gruppetreningstilbudet Sterk og stødig øker med fem prosent.
- Brukerundersøkelsen for hjemmetjenesten (2021) viser at vi har blitt flinkere til å gi beskjed hvis hjelpen uteblir eller blir forskjøvet i forhold til avtalt tid.
- Brukerundersøkelsen for hjemmetjenesten (2021) viser at en høyere prosentandel er kjent med hvor de kan finne informasjon om aktuelle aktivitets- og kulturtilbud sammenlignet med tilsvarende undersøkelse i 2019.
- Kommunens aktivitetstilbud for eldre styrker samarbeidet med frivilligsentralene om å etablere nye sosiale møtearenaer i planperioden.
- Kommunens aktivitetstilbud for eldre når flere i målgruppen gjennom ny organisering, differensiering og innhold i tilbudet.
- Ansatte i helse- og velferdssenter tilrettelegger for personsentrert omsorg gjennom livsgledearbeid, musikkbasert miljøbehandling, fysisk og sosial aktivitet.

#### 2. Rett tjenestetilbud til rett tid, tilpasset den enkeltes hverdag

Innbyggerne skal få hjelp til å klare seg mest mulig selv, og nødvendig hjelp til det de ikke mestrer. Tjenestene skal bidra til en verdig og meningsfull hverdag gjennom hele livsløpet.

Vi styrker den tidlige innsatsen og tjenestene til hjemmeboende for at flere kan bo hjemme lenger. Tilbudet skal være koordinert, fleksibelt og forutsigbart.

#### Resultatindikatorer

- Antall personer som får tilbud om tidlig innsats, inkludert tidlig innsats for personer med demens, øker med ti prosent.
- Flere som mottar tjenester i hjemmet får sine behov kartlagt gjennom tverrfaglig vurdering.

- Antall brukere som får tilbud om hverdagsrehabilitering øker med ti prosent per hjemmetjeneste.
- Personer med demenssykdom som får tilbud om hverdagsrehabilitering øker med ti prosent per hjemmetjeneste.
- Flere brukere i hjemmetjenesten henvises til ergoterapi og fysioterapi for at de skal fungere mest mulig selvstendig i hverdagen.
- Antall vedtak om dag- og døgnrehabilitering og oppsøkende rehabiliteringsteam øker hver med fem prosent.
- Beboere i helse- og velferdssenter får god oppfølging av sin munn- og tannhelse.
- Brukere av hjemmetjenester og beboere i helse- og velferdssenter blir kartlagt for ernæringsmessig risiko.
- Andelen som mottar minst 20 timer tjenester i hjemmet før de får fast sykehjemsplass doubles.
- Alle hjemmeboende med vedtak om langtidsopphold i helse- og velferdssenter får dette innen seks uker.
- Ingen venter på helsehus mer enn seks uker etter å ha fått vedtak om heldøgns omsorgstilbud i helse- og velferdssenter.
- Ingen utskrivningsklare pasienter i sykehus venter på kommunalt tilbud mer enn fem dager.
- Standardiserte kartleggingsverktøy tas i bruk i fire hjemmetjenester for å bedre kvaliteten på kartlegging og oppfølging (Trondheimsmodellen)
- Andelen personer som tar i bruk velferdsteknologiske tjenester (GPS, elektronisk medisineringsstøtte, avstandsoppfølging ) øker.
- Primærkontakt (kontaktperson) skal besøke sine primærbrukere jevnlig for å gi god oppfølging av den enkelte.
- Utvikling av bedre måleverktøy bidrar til at vi kan jobbe mer målrettet med pleiekontinuitet i hjemmetjenesten
- Flere brukerne får hjelp til å stå opp og å legge seg når de selv ønsker.

### **3. Kommunen er en attraktiv arbeidsgiver og avtalepartner som tiltrekker seg og beholder kompetent arbeidskraft**

Kommunen skal tilby gode arbeidsvilkår og lønn som er konkurransedyktig for kommunens ansatte og bidra til rekruttering, spesialisering og stabilitet av fastleger. Som universitetskommune skal vi tilby gode praksisplasser for studenter og lærlinger. Vi skal også rekruttere og beholde ansatte med ønsket kompetanse. Samarbeid mellom Trondheim kommune og NTNU skal bidra til at praksisutdanningen for studenter innen helse- og sosialfag blir mer relevant for kommunen.

#### **Resultatindikatorer**

- Alle ansatte har årlige utviklingssamtaler med nærmeste leder.
- Alle enheter har en plan for å følge opp resultatene av medarbeiderundersøkelsen.
- Alle enheter har en kompetanseplan som følger Strategisk kompetanse- og rekrutteringsplan for helse og velferd 2018-2021.
- I 2021 skal alle enheter ha introduksjonsprogram og mentorordning for nytilsatte.
- Innen 2022 har Trondheim kommune utdannet 120 mentorer.
- Tiltakene *Fagbrev i jobb* og *Praksiskandidatordningen* bidrar til at flere ansatte uten fagutdanning skaffer seg fagbrev som helsefagarbeider.
- Erfaringer fra Prosjekt Sluttsamtale (prøveprosjekt for seniorer som skal identifisere og utvikle gode senkarrieretiltak) implementeres i alle enheter i løpet av perioden.
- Enhetene har etablert et forum for faglig utvikling av helsefagarbeidere.
- Det er tilsatt leger i alle fastlegehjemler og kommunale allmenntedisinske stillinger.

- Leger i spesialisering i allmenn- og samfunnsmedisin oppnår spesialitet innen normert tid.

#### **4. Helse- og omsorgstjenestene er innovative og utvikler tjenestene sammen med innbyggere, frivillige lag og organisasjoner og sosiale entreprenører**

Frivillig arbeid utgjør et viktig bidrag i det samlede tilbudet. Vi samarbeider med brukerorganisasjonene og de frivillige organisasjonene som har helse- og omsorgsoppgaver. Vi prøver ut nye former for frivillighet og dialog med innbyggerne. Vi utvikler medarbeiderskapet slik at ansatte tar en aktiv rolle i utviklingen av tjenestene i samarbeid med innbyggerne.

##### **Resultatindikatorer**

- Frivilligsentralene har utarbeidet handlingsplaner som tar utgangspunkt i kommunale temaplaner og nærmiljøets behov.
- Alle helse- og velferdssentre, helsehus og hjemmetjenester har ansatte med spesielt ansvar for å rekruttere og følge opp frivillige.
- Åpne temamøter er en viktig arena for innspill til kommunen. Det skal gjennomføres fire temamøter per år.

#### **5. Vi samhandler med pårørende og sørger for at de blir ivaretatt**

Kommunens ansatte skal etterspørre pårørendes behov og ressurser og avklare forventninger og muligheter. Personer med særlig tyngende omsorgsarbeid skal få nødvendig støtte, blant annet i form av opplæring og veiledning, avlastningstiltak og omsorgstønad. Enhetene skal ha systemer og rutiner som legger til rette for informasjon og dialog med pårørende. Nasjonal veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenesten skal være kjent og tatt i bruk på alle enheter.

##### **Resultatindikatorer**

- "Veileder om pårørende i helse- og omsorgstjenestene" er gjennomgått i alle enheter og brukerråd i løpet av 2021.
- Alle enheter har rutiner som sikrer at barn som pårørende blir ivaretatt.
- Informasjon om pårørendestøtte er tilgjengelig via alle enheter sine nettsider

## **13.6 Driftsbudsjett**

For å få en økonomisk forsvarlig tilpasning til driftsrammene foreslår kommunedirektøren en langsommere opptrapping av grunnbemanningen enn vedtatt i eldreplanen. Vi har ikke funnet rom til å styrke helse- og omsorgsområdet i henhold til eldreplanen i kommende fireårsperiode. Kommunedirektøren foreslår å styrke tjenester til eldre med omtrent 10 millioner kroner i perioden, i stedet for en styrking på 80 millioner kroner som vedtatt i [Eldreplan 2016-2026](#).

For å nå målsetningen i eldreplanen, foreslår kommunedirektøren å prioritere tjenester til hjemmeboende. Dette innebærer en langsommere vekst i plasser med heldøgns omsorg.

For å nå målsetningene i eldreplanen og andre temaplaner, foreslås følgende hovedprioriteringer:

- helsetjenester til hjemmeboende styrkes gjennom:
  - økt kapasitet i tjenester for hjemmeboende
  - økt kapasitet i rehabiliteringstilbudet og videreføring av hverdagsmestringsstrategien for eldre i de hjemmebaserte tjenestene
  - økt kapasitet og kompetanse ved vaktcentralen for å håndtere vekst i tjenestemottakere og mer bruk av teknologi
- flere plasser for heldøgns omsorg i omsorgsbolig

**Tabell 13-2 Budsjettramme og rammeendring helse- og omsorgstjenester. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	2576,0	2576,0	2576,0	2576,0
Pris- og lønnskompensasjon	13,8	13,8	13,8	13,8
Tekniske justeringer	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>2589,2</b>	<b>2589,2</b>	<b>2589,2</b>	<b>2589,2</b>
Befolkningsvekst	53,3	121,0	182,2	260,7
Annen rammeendring	112,0	18,5	21,9	26,1
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>2754,5</b>	<b>2728,7</b>	<b>2793,3</b>	<b>2876,0</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>165,3</b>	<b>139,5</b>	<b>204,1</b>	<b>286,8</b>

**Tabell 13-3 Tiltak i helse og omsorgstjenester. Tall i millioner kroner**

<b>Type tiltak</b>	<b>Navn tiltak</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01. Befolkningsutvikling tjenester til hjemmeboende	20,1	51,2	87,5	132,7
	02. Nye plasser for sykehjem og heldøgns omsorg	3,1	21,5	32,0	49,6
	03. Brukerstyrt personlig assistent	6,0	6,0	6,0	6,0
	04. Finansiering Palliativt team	1,0	2,0	2,0	2,0
<b>Endringer i tjenestetilbudet</b>	05. Styrking av tjenester for hjemmeboende - døgkontinuerlig bemanning	13,3	14,9	24,2	29,8
	06. Styrking av tjenester for hjemmeboende - Sykepleieklinikk	0,0	0,0	1,0	1,0
	07. Styrking av tjenester for hjemmeboende - Vaktentralen døgkontinuerlig bemanning	4,2	4,2	4,2	4,2
	08. Styrking av tjenester for hjemmeboende - Øya helsehus korttids plasser	0,0	0,0	0,0	2,0
	09. Styrking av tjenester for hjemmeboende - rehabiliteringstjenester	4,8	4,8	8,3	13,3
	10. Legetjenester - kompetansetilskudd fastleger	-6,5	-10,0	-10,0	-10,0
	11. Legetjenester - økt basistilskudd fastleger	14,2	14,2	14,2	14,2
	12. Legetjenester - turnuslege	0,7	0,7	0,7	0,7
	13. Legetjenester - styrking kommunalt fastlegekontor	2,0	2,0	1,5	1,5
	14. Legetjenester - styrking årsverk kommunale stillinger jfr Legeplanen	2,1	2,1	2,1	2,1
	15. Styrking av tjenester i helse- og velferdssenter - bemanning	1,9	5,6	15,2	21,0
	16. Styrking av tjenester i helse- og velferdssenter - fysioterapeuter og studentstillinger	1,0	1,0	2,4	2,4

	17. Aktivitetstilbud i boliger med heldøgns omsorg	1,0	1,4	2,0	3,5
	18. Rekrutteringstiltak - EMU (eldre møter unge) og Ung i jobb	0,5	0,5	0,5	0,5
	19. Planleggingsdag turnusenheter	3,8	3,8	3,8	3,8
	20. Kommunens beredskapslager smittevernutstyr	20,0	10,0	5,0	5,0
	21. Aldersvennlig by dør til dør-transport	0,0	0,0	0,8	0,8
	22. Husleie Enhet for legetjenester og smittevern Statens hus	0,5	0,5	0,5	0,5
	23. Helseplattformen	5,3	10,0	11,0	11,0
	24. Teknologisatsing og driftskostnader	4,7	7,6	8,1	8,1
	25. Covid-19 TISK (testing-isolasjon-smittesporing-karantene)	70,0	0,0	0,0	0,0
	26. Strukturelle endringer - ledelse ved enheter	-1,2	-1,2	-2,3	-2,3
	27. Avvikling Vistamar	-5,5	-5,5	-5,5	-5,5
	28. Tilpasning driftsramme engangsstøtte bevilget for 2020 og 2021	-0,4	-0,7	-0,7	-0,7
<b>Effektiviseringstiltak</b>	29. Tjenestetilbud ved helse- og velferdssenter på natt	1,8	-0,7	-0,7	-0,7
	30. Gevinstrealisering Helseplattformen og kommunesammenslåing	-0,4	-1,5	-2,5	-2,5
	31. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft	-2,7	-4,9	-7,2	-7,2
<b>Sluttsum</b>		<b>165,3</b>	<b>139,5</b>	<b>204,1</b>	<b>286,8</b>

Bystyret vedtok i [sak 60/20 Kvalitetsmelding for eldreomsorgen](#) at kommunen skal øke andelen heltidsansatte ved å fortsatt kun lyse ut hele stillinger samt redusere ufrivillig deltid blant faste ansatte gjennom å tilby deltidsansatte den stillingen de faktisk jobbet de siste 12 mnd jamfør vilkårene i AML §14-4 a. Kommunedirektøren er i gang med en kartlegging og foreløpige beregninger for Helse og omsorg viser at dette utgjør omtrent 90 årsverk med en estimert lønnskostnad på 55 millioner kroner. Enhetene har ikke muligheter til å dekke denne kostnaden innenfor enhetens rammer og vil kreve en stor omlegging av tjenestenes organisering. Det vil påvirke enhetenes behov for fleksibilitet og vil berøre alle ansattes arbeidstid. Kommunedirektøren har ikke funnet midler til å gjennomføre tiltaket.

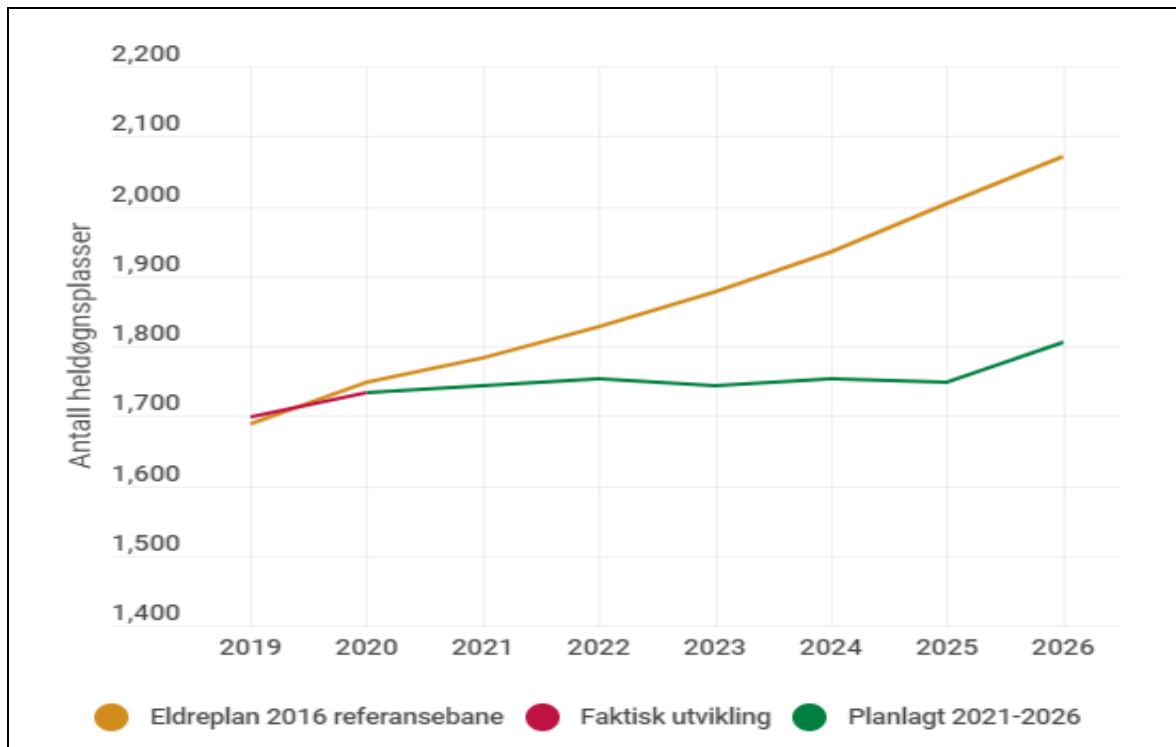
Det vil komme en sak til Bystyret i november om *God beredskap med robust arbeidskraft i kommunal egenregi* som oppfølging av vedtak i [bystyresak 59/20 «Økonomiske konsekvenser av Koronaepidemien»](#).

Formannskapet vedtok i [sak 154/19 Produksjonskjøkkenets lokaler](#) et prøveprosjekt om å gjenoppta fullverdig kjøkkendrift ved Trondhjems Hospital. Kommunedirektøren har ikke funnet midler til å inngå slik avtale.

Siden første eldreplan ble vedtatt har strategien vært å vri ressursbruken fra institusjonstjenester og over til tjenester til hjemmeboende. Denne strategien har vist seg

vellykket, og ved revidering av planen i 2016 ble dekningsgraden justert ytterligere ned. Se figur 13-3 for utvikling i heldøgnsplasser.

**Figur 13-3 Planlagt utbygging av heldøgnsplasser fra eldreplan 2016 referansebane, faktisk utvikling heldøgnsplasser (2019-2020), samt planlagt utbygging heldøgnsplasser (2021-2026)**



Tabell 13-4 viser faktisk vekst i antall plasser fra 2021 til 2024, og antall plasser som er nødvendig for å opprettholde dekningsgraden i vedtatt eldreplan i takt med demografisk behov med vekst i antall eldre. Under tabellen følger en beskrivelse av logistikken med avviking og flytting av eksisterende plasser og etablering av nye plasser.

**Tabell 13-4. Planlagt endring i antall plasser og demografisk behov**

	2021	2022	2023	2024	Sum
Risvollan HVS inkl 15 HDO	87				
E.C. Dahls HVS	-31				
Nidarvoll HH hus 1	-50				
Klæbu HVS	31				
Buran HVS	-26				
Reier Søbstds veg HDO	-8				
Valentinlyst HVS ombygging til FSE	-2				
Nye Nidarvoll reabsenter			72		
Nidarvoll HH hus 2			-50		
Søbstad HH rehabilitering			-90		
Nye Dragvoll HVS			72		
Bromstad HVS			-18		

HDO	8	20	20	20	68
<b>Faktisk vekst</b>	<b>9</b>	<b>20</b>	<b>6</b>	<b>20</b>	<b>55</b>
Demografisk behov eldreplan	34	45	50	56	185
<b>Avvik faktisk - demografi</b>	<b>-25</b>	<b>-25</b>	<b>-44</b>	<b>-36</b>	<b>-130</b>
Akkumulert avvik	-25	-50	-94	-130	

Botilbudet for åtte beboere i Reier Søbstds veg avvikles i løpet av 2020,

Buran helse- og velferdssenter og E.C. Dahls helse- og velferdssenter avvikles i 2021. Hus 1 ved Nidarvoll helsehus rives i 2021 for utbygging av nye Nidarvoll rehabiliteringssenter som vil være ferdig i 2023.

Risvollan helse- og velferdssenter og Klæbu helse- og velferdssenter ferdigstilles i 2021, og overtar avviklede langtidsplasser ved Buran, E.C. Dahls og Nidarvoll helsehus i tillegg til langtidsplasser fra Søbstd helsehus. Søbstd helsehus overtar korttidsplasser fra hus 1 ved Nidarvoll helsehus.

Når Nidarvoll rehabiliteringssenter står klart i 2023 flyttes alle plasser for døgnrehabilitering hit fra Søbstd helsehus og hus 2 ved Nidarvoll helsehus.

Charlottenlund helse- og velferdssenter benyttes fra 2023 som interimpsykehjem for at vi skal starte rehabilitering av helsebygg. Det første helsebygget som vil benytte seg av interimpsykehjemmet er Søbstd helsehus som skal rives og bygges nytt. Bromstad helse- og velferdssenter avvikles i 2023, og plassene ved Charlottenlund og Bromstad flyttes til nye Dragvoll helse- og velferdssenter som vil få 72 sykehjems plasser ved ferdigstilling i 2023.

### 1. Befolkningsutvikling tjenester til hjemmeboende

Opprettholdelse av dagens standard vil kreve en økning på omlag 160 årsverk innenfor tjenester til hjemmeboende de neste fire årene. En justering av rammene i tråd med befolkningsvekst er anslått til 20,1 millioner kroner i 2021, økende til 132,7 millioner kroner i 2024.

### 2. Nye plasser for sykehjem og heldøgns omsorg

Se tabell 13-4. I perioden 2021 til 2024 vil antall nye plasser på sykehjem og heldøgns omsorg øke med 55 plasser med en kostnad på 50 millioner kroner.

### 3. Brukerstyrt personlig assistent (BPA)

Det har vært en stor økning i bruk av BPA de siste årene, fra 41 millioner kroner i 2009 til en prognose på 135 millioner kroner i 2020.

Etter rettighetsfesting av tilbudet i 2015 har utgiftene økt langt ut over forventet demografisk vekst. En budsjettøkning på seks millioner kroner i økonomiplanperioden finansierer kun de vedtakene som er kjent i dag. Det er i tillegg lagt inn en årlig vekst på en million årlig demografisk vekst (jf punkt 1). Kommunedirektøren vil komme tilbake til veksten i 1. økonomirapport 2021 for eventuelle omprioriteringer fra andre tilbud.

### 4. Finansiering Palliativt team

Palliativt team i Trondheim kommune ble etablert i 2018. Teamet driftes i tråd med [NOU 2017:16 På liv og død](#). Det palliative teamet skal bidra til best mulig livskvalitet for pasienten og deres pårørende i livets slutfase. Teamet er en kompetanseressurs og samhandler med

helsepersonell ved kommunens institusjoner og hjemmetjenester. Tilbudet er i oppstartsårene (2018-2020) delvis finansiert av statlige prosjektmidler og delvis av helse- og omsorgsenhetene. En million kroner i driftsmidler legges inn fra 2021, med helårseffekt på to millioner fra 2022.

### **5. Styrking av tjenester for hjemmeboende - døgkontinuerlig bemanning**

Bemanningen i tjenestene til hjemmeboende styrkes med totalt 29,8 millioner i perioden, tilsvarende 39 årsverk. Midlene fordeles som følger:

Tilgjengelig helsetjeneste i hjemmet på kveld og natt begrenser at flere med alvorlig sykdom/sammensatt problematikk kan bo hjemme med tjenester. Det begrenser også vår mulighet til å imøtekomme brukernes ønske for tidspunkt for bistand til å stå opp og å legge seg. Tjenester på kveld og natt styrkes med 3,9 millioner for å øke kompetansen og kapasiteten til tjenesten.

Eldre med omfattende hjelpebehov som ønsker å bo i eget hjem skal få økt antall timer hjelp i hjemmet, opptil 25 timer for å utsette flytting til sykehjem lengst mulig. Det settes av 3,5 millioner kroner til dette tiltaket i 2021 økende til 6,5 millioner i 2024.

Grunnbemanningen i tjenester for hjemmeboende styrkes med 6 millioner kroner i 2021 økende til 18,4 millioner kroner i 2024.

Samlet vil disse tiltakene bidra til at flere kan reise hjem etter sykehusinnleggelse, redusere etterspørselen av korttidsplasser og utsette behovet for sykehjemsplass.

### **6. Styrking av tjenester for hjemmeboende - Sykepleieklinikk**

Kommunedirektøren er bedt om å vurdere opprettelse av en sykepleieklinikk, jf [formannskapetssak 131/19](#). Klinikken skal ta hånd om oppgaver som fastlegene finner utfordrende å gjennomføre. Dette kan gjelde omfattende sårskift, infusjon av medikamenter og smittevernoppgaver.

Kommunedirektøren har satt av 1 million kroner til finansiering av tiltaket i 2023, men vil utrede muligheter for tidligere oppstart, se punkt 13.

### **7. Styrking av tjenester for hjemmeboende - Vaktentralen døgkontinuerlig bemanning**

Økt bruk av teknologi i tjenestene (digital hjemmeoppfølging, medisinteknologi, digitale tilsyn og lokaliseringstjeneste/GPS) vil øke selvstendigheten til innbyggerne. Dette kan redusere antall oppdrag i tjenestene til hjemmeboende og frigjøre ressurser til andre oppgaver.

Vaktentralen håndterer alle henvendelser som gjelder trygghetsalarm, GPS og digital hjemmeoppfølging. I tillegg er Vaktentralen ansvarlig for alle henvendelser til alle hjemmebaserte tjenester på kveld, natt og helg/ helligdager.

Det er nødvendig å styrke Vaktentralens døgkontinuerlige kapasitet for å øke omfanget av teknologi i tjenestene, samt styrke tjenesten for hjemmeboende på natt. Tiltaket koster 4,2 millioner kroner og utgjør omtrent 5 årsverk.

### **8. Styrking av tjenester for hjemmeboende - Øya helsehus korttidsplasser**

På Øya helsehus gjenstår det åtte plasser som ikke har oppfylt bemanningsnormen for korttidsplasser. Dette har en kostnad på tre millioner kroner. Kommunedirektøren foreslår en gradvis opptrapping til bemanningsnormen, og foreslår at det settes av 2 millioner kroner i 2024.



## 9. Styrking av tjenester for hjemmeboende - rehabiliteringstjenester

Avviklingen av Vistamar var et strategisk grep for å styrke tilbudet lokalt i Trondheim, jf [Opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering \(2016–2017\)](#), se punkt 26.

Kommunene forventes å ta større ansvar for rehabiliteringstjenester som i dag ytes i spesialisthelsetjenesten. Dette berører særlig tjenester til personer med kronisk sykdom, og i første omgang rehabiliteringstjenester utenfor institusjon.

Kommunedirektøren foreslår at rehabiliteringstilbudet styrkes med 4,8 millioner kroner i 2021:

Det settes av 1,7 millioner kroner til å redusere ventetid på ergo- og fysioterapitjenester til personer med langvarige helseutfordringer, hvorav 0,2 millioner er helårseffekt av årsverk ergoterapeut tilsatt i 2020.

Det settes av 0,7 millioner kroner tilsvarende ett årsverk for å styrke tilbudet ved Olavsgården til personer med langvarige og sammensatte helseutfordringer.

Det settes av 2,4 millioner til stillinger for ergoterapeuter og fysioterapeuter for å styrke tverrfagligheten i hjemmetjenestene og videreføre satsingen på hverdagsmestring i tjenestene til hjemmeboende eldre. Dette utgjør totalt ca 4 årsverk.

Det er lagt inn en ytterligere styrking i 2023 og 2024 til totalt 13,3 millioner i forbindelse med åpningen av Nidarvoll rehabiliteringssenter.

## 10. Legetjenester - kompetansetilskudd fastleger

Bystyret bevilget 10 millioner kroner i kompetansetilskudd for 2020 og 2021. Midlene i 2020 ble fordelt med 32 timer på hver fastlegehjemmel som skulle benyttes til 15 timer obligatoriske emnekurs og 17 timer til valgfrie kurs, strukturert hospitering ved sykehus eller hospitering hos spesialist. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 3,5 millioner kroner i 2021 til kompetansehevede tiltak.

## 11. Legetjenester - økt basistilskudd fastleger

Basistilskudd er tilskudd til driftsutgifter for fastleger. Økt basistilskudd er et tiltak i [Nasjonal handlingsplan for allmennlegetjenesten 2020-2024](#). Grunntilskudd for fastleger med under 500 pasienter på sin liste innføres som rekrutteringstiltak i to år etter oppstart. I tillegg får alle fastleger med mindre enn 1000 pasienter på listen et høyere tilskudd enn de med mer enn 1000 på listen.

## 12. Legetjenester - turnuslege

Fylkesmannen har bedt Trondheim kommune om å etablere en ekstra stilling for turnuslege fra og med 2020 til en kostnad på 0,7 millioner kroner. En ekstra turnuslege vil bidra til å avlaste fastlegekontoret denne blir tilknyttet.

## 13. Legetjenester - styrking kommunalt fastlegekontor

Budsjett 2020 beskriver utfordringene kommunen står overfor når det gjelder legetjenesten og behovet for etablering av kommunale fastlegekontor, men som ikke ble prioritert i 2020.

Koronapandemien har ført til etablering av nye tjenester. Dette har medført at Enhet for legetjenester og smittevern har flyttet til Statens hus (se punkt 22), og at Øya legesenter er midlertidig flyttet til Statens hus fra legevakta. Lokalene ved legevakta driftes nå som luftveislegevakt som et midlertidig koronatiltak. Dette gjør at vi kan utrede nytt kommunalt

fastlegekontor samlokalisert med sykepleieklinikk jf [bystyresak 63/18](#) og regionalt ALIS kontor som Fylkesmannen har gitt tilskudd til. Det er satt av to millioner kroner i 2021 og 2022. Fra 2023 reduseres tiltaket til 1,5 millioner.

#### **14. Legetjenester - styrking av kommunale stillinger jfr legeplanen**

[Kommunens plan for legetjenester](#) beskriver 23 tiltak knyttet til tilgjengelighet, kapasitet og rekruttering. Trondheim kommune har lav dekningsgrad på legetjeneste i sykehjem sammenlignet med gjennomsnittet i ASSS-kommunene. Tiltaket styrker dekningsgraden noe, men Kommunedirektøren har ikke funnet rom for en opptrapping til ASSS-gjennomsnittet i løpet av perioden. Styrking på 2,1 million kroner i 2021 er helårseffekt av årsverk tilsatt i 2020, ytterligere ett legeårsverk, midler til sommervikarer for tilsynslege og til utdanningsstilling i samfunnsmedisin.

#### **15. Styrking av tjenester i helse- og velferdssenter - bemanning**

Grunnbemanningen på helse- og velferdssenter og helsehus er økt gradvis de siste fem årene, men Trondheim ligger fortsatt lavt sammenlignet med andre ASSS-kommuner. I følge KS sin [ASSS rapport](#) så er utgiftene per institusjonsplass 22 prosent lavere i Trondheim enn gjennomsnittet i ASSS-kommunene. Samtidig ligger Trondheim over ASSS-snittet når det gjelder andel av befolkningen over 80 år som mottar døgkontinuerlig omsorg. Når vi hensyntar lavere grunnbemanning og høyere dekningsgrad så er ressursbruken på institusjoner i Trondheim omtrent på gjennomsnittet i ASSS-kommunene.

Når vi styrker tjenestene til hjemmeboende for at flere skal bo hjemme lenger, samtidig som dekningsgrad i sykehjem går ned, betyr det at de som får plass i sykehjem er de sykeste med omfattende helseutfordringer og liten evne til å ivareta egenomsorg. En stor andel har en demensdiagnose, og vi vet at mange i denne gruppen har atferdsutfordringer som krever en bredere kompetansesammensetning.

Kommunedirektøren foreslår en styrking på 1,9 millioner kroner i 2021, økende til 21 millioner i 2024 som vil utgjøre omtrent 28 årsverk totalt.

#### **16. Styrking av tjenester i helse- og velferdssenter - fysioterapeuter og studentstillinger**

Bystyret vedtok i budsjettet for 2020 at tilbudet om fysisk aktivitet i helse- og velferdssenter skal styrkes gjennom å utvide fysioterapitilbudet og opprette studentstillinger, og ba om en opptrappingsplan for totalt 10 stillinger for fysioterapistudenter.

Kommunedirektøren ønsker å se vedtaket i sammenheng med en modell med bedre tilgang på fysioterapitjenester i helse- og velferdssenter og kompetanseheving av ansatte om fysisk aktivitet som er utviklet i samarbeid mellom fysioterapitjenesten og alle byens helse- og velferdssenter i 2018-2019. Det er satt av totalt 2,4 millioner i løpet av perioden.

#### **17. Aktivitetstilbud i boliger med heldøgns omsorg**

Personer som bor i omsorgsbolig spesielt tilrettelagt for heldøgns omsorgstjeneste (HDO), skal sikres et aktivitetstilbud på linje med personer som bor i sykehjem. Dette tilbudet er underfinansiert og det er satt av totalt 3,5 millioner i perioden for at tilbudet skal bli fullfinansiert.

### **18. Rekrutteringstiltak - EMU (eldre møter unge) og Ung i jobb**

Eldre møter unge (EMU) er en sosial og aktiv møteplass mellom generasjoner, i et samarbeid mellom Byåsen videregående skole og Byåsen frivilligsentral. Kommunedirektøren foreslår å styrke tilbudet i planperioden fra 0,2 til med 0,3 millioner kroner.

Ung i jobb er et tilbud om sommerjobb til ungdom mellom 16 og 18 år på helse- og velferdssenter. Budsjettet for tiltaket er ikke justert i takt med etablering av nye institusjoner og bør derfor økes med 0,4 millioner kroner slik at vi kan gi tilbud til 10 flere. I 2020 var det 249 søkere og vi tilsatte 42 ungdommer.

### **19. Planleggingsdag turnusenheter**

Turnustjenestene blir per i dag kompensert for to dager per ansatt over 50 prosent stilling til kompetansehevende tiltak. Turnusbaserte tjenester må leie inn vikarer når ansatte skal delta i planlegging og opplæring. Opplæring i nytt journalsystem (Helseplattformen) krever at vi gjennomfører tre dager i 2021 og 2022.

Kommunedirektøren anbefaler at tre dager per år opprettholdes i perioden for å gjennomføre nødvendige kompetansehevende tiltak for å heve kvaliteten på tjenestene. Tiltaket har en årlig kostnad på 3,8 millioner.

### **20. Kommunens beredskapslager smittevernutstyr**

Erfaringer fra den pågående koronapandemien har vist hvor sårbare vi er med begrenset tilgang til smittevernutstyr. Det forventes at det vil komme nasjonale retningslinjer for lokale beredskapslager slik at kommunene skal håndtere pågående og eventuelt nye utbrudd av smittsomme sykdommer. Det er satt av 20 millioner i 2021 for etablering av lokalt beredskapslager, 10 millioner i 2022 og 5 millioner resten av perioden. Lageret skal dekke hele kommunens behov.

### **21. Aldersvennlig by dør til dør-transport**

AtB har invitert til et samarbeid for å utvikle et transporttilbud spesielt tilpasset eldre som trenger dør til dør transport. Dette vil kunne gi økt deltakelse i samfunnet og forebygge ensomhet blant eldre. AtB starter opp et toårig pilotprosjekt med én rute i 2020.

En eventuell utvidelse av tilbudet til flere områder forutsetter kommunal medfinansiering, og det er satt av 0,8 millioner kroner fra 2023.

### **22. Husleie Enhet for legetjenester og smittevern Statens hus**

Enhet for legetjenester og smittevern flyttet sommeren 2020 inn i større lokaler i Statens hus. Det har lenge vært behov for større lokaler, og i 2020 har enheten hatt en kraftig økning i oppgaver og nyetablerte tjenester som følge av pandemien. Dette gjelder blant annet koronatelefon, testing og smittesporing og det er usikkert hvor lenge disse tilbudene må opprettholdes. Det er funnet inndekning for husleiekostnader i 2020, men enheten må tilføres 0,5 millioner kroner for videre finansiering.

### **23. Helseplattformen**

Som beskrevet i [bystyresak 103/19](#) vil Helseplattformen føre til økte driftskostnader fra og med 2021. Det vil påløpe driftskostnader i det lokale innføringsprosjektet som ikke kan dekkes av investeringsmidler. Tallene i bystyresaken var anslag basert på den kunnskapen Kommunedirektøren hadde våren 2019. Innen utgangen av 2020 skal endelig omfang av en fremtidig driftsorganisasjon være ferdig forhandlet mellom eierne (Helse Midt-Norge og

Trondheim kommune), og vi vil komme tilbake til endelig kostnadsomfang. Det er satt av 5,3 millioner kroner i 2021 med opptrapping til 11 millioner kroner i 2024.

#### **24. Teknologisatsing og driftskostnader**

Innføring av digitale trygghetsalarmer styrker tjenestekvaliteten og mulighetene for å ta i bruk ny teknologi, men medfører samtidig økte driftskostnader. Driftskostnader for nødnett på legevakta koster mer enn forventet.

Utprøving av nytt håndholdt utstyr for journaldokumentasjon i helse- og velferdssenter og helsehus viser at dokumentasjonen blir bedre og mer effektiv. Det settes av midler til slikt utstyr for flere enheter. Økte driftskostnader inkluderer også programvarelisenser i Klæbu.

Det er satt av 4,7 millioner kroner i 2021 med opptrapping til 8,1 millioner kroner i 2024.

#### **25. Covid-19 TISK (Testing-Isolasjon-Smittesporing-Karantene)**

Koronapandemien er forventet å fortsette inn i 2021. TISK-strategien med testing av alle innbyggere med oppstående luftveissymptomer, isolering av personer med påvist Covid-19, smitteoppsporing av nærkontakter og karantene videreføres. Kommunedirektøren har estimert at tiltakene har en kostnad på 70 millioner kroner i første halvår 2021.

Vi forutsetter at kostnadene blir kompensert fra staten.

#### **26. Strukturelle endringer - ledelse ved enheter**

I løpet av 2020 er fire helse- og velferdssenter blitt sammenslått til to enheter. Dette gjelder Ilevollen/ Ilsvika og Dragvoll/ Charlottenlund.

Vi kan oppnå stordriftsfordeler ved en sammenslåing av enheter. Spesielt gjelder dette lederressurser og merkantile ressurser, men sammenslåing kan også bidra til større og mer attraktivt fagmiljø og effektiv bruk av kompetanse.

Kommunedirektøren foreslår en tilsvarende sammenslåing av to helse- og velferdssenter i 2023, og det må vurderes hvilke senter som er aktuelle.

Hjemmehjelpstjenesten har ikke innført avdelingsledelse tidligere, og det legges inn ett årsverk til dette i 2021.

Samlet effekt av tiltakene gir en innsparing på 1,2 millioner i 2021, økende til 2,3 millioner kroner 2024

#### **27. Avvikling Vistamar**

Tilbudet om helsefremmende opphold ved Vistamar i Spania ble avviklet fra og med 2020, jf vedtatt handlings- og økonomiplan 2020-2023, [bystyresak 197/19](#). Avviklingen var et strategisk grep for å kunne styrke tilbudet lokalt i Trondheim, se punkt 9.

Helårseffekten av tiltaket er en innsparing på 11 millioner kroner, med gjenstående halvårseffekt på 5,5 millioner kroner i perioden.

#### **28. Tilpasning driftsramme engangsstøtte bevilget for 2020 og 2021**

Bystyret vedtok i budsjett 2020 å styrke arbeidet med kompetanse om innvandrerkvinnens helse med 0,3 millioner kroner i 2020 og 2021, og etablering av veteranhus med 0,4 millioner kroner i 2020.

### 29. Tjenestetilbud ved helse- og velferdssenter på natt

Det samlede innsparingspotensialet for dette tiltaket er redusert fra 10 til 7,5 millioner kroner sammenlignet med vedtatt handlings- og økonomiplan. Opprinnelig var Buran og Bromstad helse- og velferdssenter medregnet som en del av innsparinger i dette tiltaket, men på grunn av avvikling med flytting til hhv Klæbu og Dragvoll kommer innsparingen som stordriftsfordel.

For å sikre tilgang til tjenester ved akutsituasjoner på natt, foreslår Kommunedirektøren å styrke ambulante natt-tjenester øremerket helse- og velferdssenter med 1, 8 millioner kroner i 2021. I tillegg til lik standard for nattbemanning ønsker vi i 2021 å se på muligheter for samarbeid om natt-tjenester i enheter med geografisk nærhet.

### 30. Gevinstrealisering Helseplattformen og kommunesammenslåing

Kommunedirektøren har lagt inn en samlet innsparing på 0,4 millioner kroner i 2021, økende til 2,5 millioner kroner i 2024.

Potensialet for gevinstrealisering ved innføring av Helseplattformen er antydnet i [bystyresak 103/19](#). I løpet av første kvartal 2022 er det berammet en sak som konkretiserer gevinstpotensialet ved å innføre Helseplattformen.

Vedtaket om gevinstrealisering for kommunesammenslåing i handlings- og økonomiplan 2020-2023 videreføres.

### 31. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft

Vedtak om innsparing i handlings- og økonomiplan 2020-2023 om å redusere konsulentbruk og innkjøp videreføres med 1,2 millioner kroner i 2021 økende til 5,7 millioner kroner i 2024. I tillegg skal det spares inn 1,5 mill kroner i redusert innleie av vektertjenester i perioden.

## 13.7 Investeringsbudsjett

### 13.7.1 Status og utfordringer

Trondheim kommune vil oppleve en stor vekst i antall eldre fremover. Det er viktig at kommunen investerer riktig i årene som kommer, for å være rustet til befolkningsendringene.

Helse og omsorg har to store utfordringer i årene fremover. Det ene er behovet for nye sykehjemsplasser på grunn av befolkningsvekst. Det andre er standarden på våre eksisterende helse- og velferdssentre. Plan for helsebygg [if bystyresak 86/19](#) viser at over 20 prosent av Trondheim kommunes institusjonsplasser ikke tilfredsstillers dagens krav og forventninger. I denne planperioden vil kommunen få et interimsykehjem som gjør at vi kan sette i gang større rehabiliteringer av eksisterende helsebygg.

### 13.7.2 Investeringer i perioden 2021-2024

Tabell 13.5 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor helse- og omsorgstjenesten i perioden 2021-2024. Tabell 13.6 viser årlig finansiering for investeringsprosjektene for helse- og omsorgstjenesten for perioden 2021-2024. Under følger en oversikt og beskrivelse av det enkelte prosjekt.

**Tabell 13.5 Investeringer i helse- og omsorgstjenesten i perioden 2021-2024. Tall i millioner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	2021	2022	2023	2024
--------------	-----------------------	------------------------	------------------------	------	------	------	------

01. Risvollan HVS	778,1	645,3	132,8	132,8	0,0	0,0	0,0
02. Klæbu HVS	284,9	196,0	88,9	84,9	4,0	0,0	0,0
03. Helseplattformen	373,5	134,0	239,5	151,0	88,5	0,0	0,0
04. Mindre investeringer HV	101,5	0,0	101,5	28,0	24,5	24,5	24,5
05. Pasientvarsling	56,0	0,0	56,0	28,0	28,0	0,0	0,0
06. Nidarvoll rehabiliteringssenter	464,3	18,0	446,3	73,0	175,0	159,0	39,3
07. Dragvoll sykehjem	250,0	5,0	245,0	60,0	130,0	55,0	0,0
08. Søbstad helsehus	463,0	0,0	463,0	0,0	2,0	20,0	150,0
09. Produksjonskjøkkenet	55,0	0,0	55,0	25,0	30,0	0,0	0,0
10. Heimdal HVS	500,0	0,0	500,0	2,0	3,0	40,0	180,0
<b>Sluttsum</b>	<b>3326,3</b>	<b>998,3</b>	<b>2328,0</b>	<b>584,7</b>	<b>485,0</b>	<b>298,5</b>	<b>393,8</b>

**Tabell 13.6 Finansiering for investeringer i helse- og omsorgstjenesten i perioden 2021-2024. Tall i millioner**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	64,6	409,1	-43,8	330,9
Eksternfinansierte lån	30,8	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	69,2	63,3	47,7	62,9
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	71,8	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	348,3	12,6	294,6	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>584,7</b>	<b>485,0</b>	<b>298,5</b>	<b>393,8</b>

### 13.7.3 Risvollan helse- og velferdssenter

Risvollan helse- og velferdssenter vil bestå av 72 sykehjemsplasser og 50 omsorgsboliger, bydelskafe, sonekontor for hjemmetjenesten og et aktivitetstilbud for hjemmeboende seniorer. Senteret skal stå ferdig slutten av 2020. Forventet i drift februar 2021.

Det er gitt tilsagn om investeringstilskudd på kr 229,2 millioner fra Husbanken.

### 13.7.4 Klæbu helse- og velferdssenter

Klæbu helse- og velferdssenter vil bestå av 60 sykehjemsplasser som er bygd rundt en innvendig atriumshage. Helse- og velferdssenteret skal gi god bokvalitet for beboeren med mulighet for innvendig vandreareal, i tillegg har senteret en enkel tilgjengelighet til et sikkert og trygt hageanlegg.

Senteret skal være ferdigstilt vår/sommer 2021, og forventet oppstart av drift er september 2021.

Det jobbes med flere ulike klima-, energi- og miljøtiltak, og det vil bli etablert solceller på taket. For overvann og fordrøyning er det lagt inn regnbed i hagen, som supplement til de nedgravde løsningene.

Det er gitt tilsagn om investeringstilskudd på kr 106,5 millioner fra Husbanken.

### 13.7.5 Helseplattformen

Samhandlingsreformen har bidratt til at stadig mer avansert pasientbehandling foregår i kommunene. Dagens journalløsninger ble designet på 90-tallet da både kravet til og kunnskapen om elektroniske kommunikasjonsløsninger var en helt annen.

Trondheim kommune bygger en ny felles journalløsning sammen med det regionale helseforetaket (Helse Midt-Norge RHF), fastlegene og andre kommuner i Midt-Norge. Kostnadene som er beskrevet her er til kjøp av software samt etablering av løsningen. I tillegg kommer kostnader til konfigurering samt opplæring av alle ansatte som skal ta i bruk løsningen. I [bystyresak 103/19](#) ble det skissert en kostnadsramme på 354 millioner. Som beskrevet i andre økonomirapport 2020 så var kostnadsrammen på 354 millioner kroner ikke inklusive kostnader knyttet til Klæbu.

Etter kommunesammenslåingen vil Trondheim kommune sin andel av de totale kostnadene øke med anslagsvis 12 millioner kroner. I bystyresaken så var kostnadene oppgitt i 2019-kroner, en prisjustering av beløpet utgjør om lag 7,5 millioner kroner. Kommunedirektøren estimerer kostnadene på innkjøpet til totalt 373,5 millioner kroner.

I bystyresak [0180/19](#) vedtok bystyret et videreutlån til Helseplattformen. I tabell 13.5 så fremstår videreutlånet som en investering. Formelt sett så vil videreutlånet konverteres til en investering som kan aktiveres på det tidspunktet løsningen kjøpes og Trondheim kommune tar i bruk helseplattformen.

### 13.7.6 Mindre investeringer

Innenfor rammen av mindre investeringer gjennomføres tiltak som funksjonsforbedringer/ ombygginger samt utskifting av inventar og utstyr.

Ved flere av institusjonene er det behov for ombygginger for å bedre funksjonaliteten. Dette gjelder tjenesteareal, medisinerom, fellesareal og uteareal. Det er et stort og kontinuerlig behov for utskifting av forflytningsutstyr, medisinsk-teknisk utstyr og møbler samt annet inventar på grunn av slitasje.

I 2021 er midlene for mindre investeringer i all hovedsak bundet opp i utvidelse av FSE (forsterket skjermet enhet) ved Valentinlyst helse- og velferdssenter samt nye lokaler for hjemmehjelpstjenesten ved Tempe helse- og velferdssenter.

Kommunen kan i enkelte ombygningsprosjekter søke om investeringstilskudd fra Husbanken på inntil 55 prosent av godkjente anleggskostnader.

Mindre investeringer som er omtalt her omhandler all aktivitet innenfor helse- og velferdsområdet, som ikke er innbefattet av investeringer innenfor boligporteføljen. Det vil si områdene som omtales i kapittel 10, 11, 12 og 13.

### 13.7.7 Pasientvarsling

I 2014 startet arbeidet med å oppgradere pasientvarslingsanleggene ved kommunens helse- og velferdssentre. Arbeidet er ett år forsinket på grunn av avlysning av konkurranse for ny avtale. Med foreslått ramme vil vi være ferdig med arbeidet i 2022. Vi forventer å motta investeringstilskudd på omtrent 12,6 millioner kroner årlig, tilsvarende 45 prosent av den totale investeringskostnaden.

### 13.7.8 Nidarvoll rehabiliteringssenter

Nidarvoll rehabiliteringssenter skal være et moderne og fremtidsrettet anlegg med fokus på den enkelte pasients individuelle behov for rehabiliterende innsats. Nidarvoll rehabiliteringssenter skal være et godt tilbud for pasienter med behov for medisinsk observasjon og behandling, i tillegg til rehabilitering. Nidarvoll rehabiliteringssenter er et sentralt tiltak i kommunens strategi for å underbygge at eldre kan bo hjemme lengre.

Med utgangspunkt i Nidarvoll rehabiliteringssenter og i samarbeid med de øvrige kommunale rehabiliteringstjenestene er det et mål å utvikle Trondheim til et sentrum for forskning og utvikling (FoU) innen rehabilitering i kommunehelsetjenesten.

Det utredes ulike klima- og miljøtiltak for prosjektet, i tillegg er Nidarvollområdet med i prosjektet +CityxChange.

Formannskapet ble presentert for skisseprosjektet i sak [59/20 Nidarvoll - orientering om skisseprosjekter](#). Kommunedirektøren vil i løpet av høsten 2020 få avklart mer eksakte kostnadskalkyler. I samarbeid med valgt entreprenør har kommunen inngått en samspillsentreprise med målpris og incitament.

Det forventes investeringstilskudd fra Husbanken på 150,2 millioner kroner.

Prosjektet utvikles i samspillsfase med entreprenør, og det er betydelig risiko for endring i kostnadsanslag. Løsning for energiproduksjon og energieffektivisering vil være tilvalg når bystyret behandler sak om investeringsbeslutning, og er ikke inkludert i budsjettet kostnad.

### 13.7.9 Dragvoll sykehjem

Det planlegges en større utvidelse av Dragvoll helse- og velferdssenter. Dette anlegget muliggjør planene om et interimsykehjem i kommunen, se [Plan for helsebygg](#) jf bystyresak 86/19. Beboerne fra Charlottenlund helse- og velferdssenter flytter til de nye sykehjemplassene på Dragvoll. Charlottenlund helse- og velferdssenter blir frigjort, og skal benyttes som et interimsykehjem.

### 13.7.10 Søbstad helsehus

Bygget bærer sterkt preg av snart 40 års drift og har behov for omfattende rehabilitering. Dette gjelder både for beboerrom, fellesareal og tjenestearreal i hver etasje. Planløsningene er heller ikke tilpasset dagens krav til standard, verken for beboere eller ansatte. Det foreligger et avvik på det fysiske miljøet fra fylkesmannen.

Mulighetsstudie er behandlet i formannskapet i [sak 285/18 Søbstad helsehus - mulighetsstudie](#). Det ble vedtatt at kommunedirektøren jobber videre med alternativet å rive og bygge nytt på Saupstad.



Et nytt bygg er kostnadsestimert til 463 millioner kroner. Dette inkluderer også installering av nytt pasientvarslingsanlegg. Kommunedirektøren antar at kommunen kan søke Husbanken om investeringstilskudd for prosjektet.

Det er en premiss at et interimpsykehjem er på plass til den tid, for midlertidig opphold for beboere og ansatte ved Søbstad helsehus, se punkt 13.5.9.

### 13.7.11 Produksjonskjøkkenet

Produksjonskjøkkenet har for lite areal i forhold til omfanget av produksjonen flere plasser i bygget. Det er for lite plass i rom for mattraller og for liten kapasitet til kjøl/frys. Det er gjennomført en mulighetsstudie som viser at ved ombygging i eksisterende lokaler samt et nybygg, vil produksjonskjøkkenet ha kapasitet til å levere mat til alle dagens sykehjem i tillegg til forventet utbygging frem til 2035. Det vil også være kapasitet til å øke produksjonen av mat til hjemmeboende til det dobbelte av i dag.

Utbyggingen vil muliggjøre produksjon av konsistentilpasset mat med produksjonsmetoden molekylær gastronomi. I tillegg vil en utvidelse av produksjonsarealene gjøre det mulig å investere i helautomatisert utstyr som tilrettelegger arbeidet for ansatte slik at det gir mindre fysisk arbeidsbelastning.

### 13.7.12 Heimdal helse- og velferdssenter

Det planlegges nytt helse- og velferdssenter i Heimdal sentrum med åpning rundt 2025/2026. Senteret bygges for å ivareta demografisk vekst. Det forventes investeringstilskudd fra Husbanken for prosjektet.

# 14 Flyktninger

Helse- og velferdstjenestene bidrar til at innbyggerne opplever mening, tilhørighet og selvstendige liv. Dette er viktig for den enkelte og for rettferdig og bærekraftig fordeling av fellesskapets ressurser. For å få til dette må tjenestene utvikles sammen med innbyggerne.

Vi vil redusere sosiale forskjeller i levekår og helse, og fange opp de som trenger hjelp eller er i en sårbar situasjon. Innbyggerne skal få tjenester tilpasset den enkeltes behov; tjenester som er nyttige og koordinerte. Dette skal vi oppnå gjennom kompetente medarbeidere og bruk av teknologi.

Gjennom vedtak fra bystyret forplikter kommunen seg til å ta imot et bestemt antall flyktninger hvert år. Kommunen skal gjennomføre bosetting og legge til rette for integrering og deltakelse av flyktningene i samfunnet.

## 14.1 Hovedprioritering 2021-2024

Mottak av flyktninger innebærer bosetting og integrering av disse i samfunnet. Overgang til ordinær utdanning og kvalifiserende tiltak som fører til vedvarende deltakelse i arbeidslivet og økonomisk selvstendighet er hovedprioriteringene i planperioden. Parallelt med dette vil kvalifiseringen ha fokus på andre viktige livsområder som helse, barn og foreldrerollen samt mestring av dagliglivets utfordringer. Alle tiltakene skal tilpasses den enkeltes individuelle forutsetninger og behov.

## 14.2 Om flyktninger

Mens staten avgjør hvilke flyktninger som får opphold og skal bosettes i Norge, har kommunene ansvar for bosetting og kvalifisering. Trondheim kommune bosetter både voksne, familier med barn og enslige mindreårige. Bosetting skjer etter avtale med staten ved Integrerings- og mangfoldsdirektoratet IMDi. I tillegg bosettes også familiegjenforente. Antall familiegjenforente varierer fra år til år, så antallet er ukjent på forhånd. Majoriteten av de som kommer på dette grunnlaget har de samme behovene som nybosatte flyktninger.

Det er 10 kommunale enheter som har spesifikke oppgaver knyttet til bosetting og kvalifisering i de to første årene etter bosetting i kommunen. Tabell 14-1 viser omfanget av tjenester som ytes.

Introduksjonsordningen fra 2003 er det lovpålagte programmet som alle flyktninger mellom 18 til 55 år har rett og plikt til å delta i. Introduksjonsloven blir erstattet av en ny integreringslov. Ikrafttredelse avgjøres i forbindelse med Stortingets behandling av loven høsten 2020.

Den nye loven innebærer en del vesentlige endringer fra dagens introduksjonslov som vil kreve tilpasning av kommunens kvalifiseringsarbeid. En av de sentrale endringene i den nye loven er at deltakere med utdanning på videregående nivå eller høyere får maksimum ett år i program. I dag er varigheten på to år med mulighet for forlengelse på ett år. Øvrige deltakere får programtid på inntil to år med mulighet for forlengelse på ett år. Den nye loven gir også fylkeskommunene større regionalt ansvar for integreringsarbeidet.

### Enslige mindreårige

Ansvar for bosetting og oppfølging av oppvekst og utdanning til enslige mindreårige ligger hos Barne- og familietjenesten (BFT), Omsorgsenheten. De fleste enslige mindreårige er

knyttet til Omsorgsenheten til de fyller 20 år. Kommunenes egen statistikk viser at de fleste enslige mindreårige har behov for videre oppfølging og bistand fra helse- og velferdstjenestene også etter fylte 20 år.

**Tabell 14-1. Nøkkeltall - Tjenester for flyktninger og innvandrere**

Beskrivelse	Antall 2019	Antall 2020
Antall sentrale enheter med ansvar for nyankomne flyktninger	10	10
Antall bosatte flyktninger og familiegjenforente i perioden januar - august	119	72
Antall deltakere i introduksjonsprogrammet per august	485	308
Antall elever på norsk og samfunnsfagopplæring for skoleåret	2028	1454
Antall elever ved grunnskoleopplæring for skoleåret	396	552
Antall deltakere i seniorprogrammet i regi av Kvalifiseringssenter for innvandrere	16	14
Antall enslige mindreårige med oppfølging fra BFT Omsorgsenheten	187	153
Antall personer med tilbud fra Flyktningehelseteamet (inklusive asylsøkere)	500	550
Antall personer som har gjennomført helseundersøkelser i perioden januar - august (inkluderte asylsøkere)	230	115
Antall gjennomførte tolke- og oversettelsesoppdrag fra Tolketjenesten i perioden januar - august	10138	8663

### Bosetting i 2020

Globale restriksjoner som følge av korona har medført til en betydelig lavere bosetting i de fleste norske kommuner, herunder Trondheim. Det har spesielt vært utfordringer med hensyn til bosetting av overføringsflyktninger. Den opprinnelige anmodningen om bosetting fra IMDi var på 155 flyktninger, hvorav 10 enslige mindreårige. Per første september er det bosatt 54 flyktninger, hvorav én enslig mindreårig. I samme periode er det bosatt 32 familiegjenforente. IMDi har nedjustert bosettingen for 2020 fra 155 til 101 flyktninger. Det fremgår ikke hva denne reduksjonen vil bety for antall enslige mindreårige, og det er få enslige mindreårige som venter på bosetting på nasjonalt nivå. Frem til august 2020 er det bosatt kun en enslig mindreårig i Trondheim kommun, og det stor usikkerhet knyttet til bosettinger av enslige mindreårige resten av året. Kommunens vedtak om bosetting kan innfris dersom IMDi kan presentere nok saker i løpet av året.

### Bosetting i 2021

Det foreligger ikke en konkret anmodning fra IMDi om bosettingsbehovet i 2021. Koronapandemien vil med stor sannsynlighet påvirke videre antall asylankomster til Norge, bosetting av overføringsflyktninger og muligens ankomst av familiegjenforeninger.

Til tross for den svært usikre situasjonen foreslår kommunedirektøren inntil videre å legge til grunn et bosettingsnivå på inntil 130 flyktninger, hvorav inntil 10 enslige mindreårige for 2021. Dersom den kommende anmodningen blir høyere enn 130 flyktninger inklusive 10 enslige mindreårige eller betydelig lavere enn forslaget, vil kommunedirektøren legge frem en egen politisk sak til orientering/behandling.

### **Andre konsekvenser som følge av korona**

Lavere bosetting har medført avvikling av tiltak og resultert at flere ansatte har fått andre stillinger, og noen er også blitt overtallig.

Antall introduksjonsdeltakere er fallende. Fra 2019 til 2020 er antallet redusert med omtrent 37 prosent. I 2021 vil antallet være mer stabilt. Til tross stor innsats fra både Kvalifiseringssenter for innvandrere INN og Trondheim voksenopplæringscenter, må 89 introduksjonsdeltakere få forlenget programtid på grunn av redusert våren 2020. Dette betyr høyere utgifter i form av utbetaling av introduksjonsstønad for en lengre periode. Kommunene vil bli kompensert for dette gjennom ekstra tilskudd fra staten, men det er fortsatt uklart hvor mye Trondheim kommune vil få.

Høyere arbeidsledighet vil medføre større konkurranse om ledige jobber. Flyktninger vil sannsynligvis få større utfordringer med å komme i jobb som følge av dette. I en slik situasjon vil formell kvalifisering være viktig for å bedre kvalifikasjonen til deltakelse i arbeidslivet. Strategiene og tiltakene for å oppnå dette er beskrevet i kapittel 10.

Lavere bosetting har også resultert i at de enhetene med særskilte oppgaver for nyankomne flyktninger har fått færre oppgaver og er blitt mindre. Kommunedirektøren vil med utgangspunkt i bystyrets vedtak om gjennomgang av tjenestene til flyktninger, jf. de rødgrønnes forslag til budsjett 2020, foreta en vurdering av de aktuelle tjenestene i løpet av 2021.

### **Endringer i drift av asylmottak**

Betydelig lavere asylankomster til Norge har redusert behovet for antall plasser på norske asylmottak. Flere mottak er lagt ned og det er utlyst nye anbudskonkurranser for drift av nye mottak tilpasset den nye situasjonen med lavere asylankomster. Per i dag er Trondheim vertskommune for Trondheim mottakssenter med 240 ordinære plasser. Eksisterende avtale om 240 plasser opphører 30. november 2020, da en annen leverandør utenfor Trondheim vant tidligere anbudskonkurranse. Avviklingen vil medføre bortfall av det statlige vertskommunetilskuddet som for Trondheim kommune utgjør omlag 3,1 millioner kroner per år.

Utlendingsdirektoratet UDI, region Midt-Norge opplyste 28.9.20 at HERO Europe v/Trondheim mottakssenter har fått tildelt en ny kontrakt for drift av 150 ordinære mottaksplasser og en avdeling med 20 tilrettelagte plasser. Tilrettelagt avdeling er for personer med psykisk og/eller fysiske lidelser, personer som trenger hjelp og oppfølging for å mestre hverdagen for eksempel ADL (*activities of daily living*) og botrening. Vertskommunetilskuddet for de 20 tilrettelagte plassene er på kroner 147 723 per person per år. Det høye tilskuddet gis på bakgrunn av øke arbeidsoppgaver for kommunale tjenester. Disse tilrettelagte plassene medfører et betydelig høyere samlet tilskudd, sammenlignet med kun tilskudd for ordinære plasser som er på kroner 10 434 per år. Det totale vertskommunetilskuddet vil i ny avtale utgjøre rundt 5,2 millioner kroner per år.

Ved signering av avtale mellom UDI og HERO Europe v/Trondheim mottakssenter, som kan skje tidligst 9. oktober 2020, vil Trondheim være vertskommune for 150 ordinære plasser og 20 tilrettelagte plasser fra 15.12.2020. Tilrettelagt avdeling vil være døgnbemannet og etableres på mottakets lokaler på Sandmoflata 6B. De ordinære plassene vil være en kombinasjon av boenheter på Sandmoflata 6B og eksterne leiligheter. Kommunedirektøren vil vurdere nødvendige tiltak og tilpasninger i aktuelle kommunale tjenester i forbindelse med etablering av tilrettelagt avdeling ved Trondheim mottakssenter.


## 14.3 Mål og indikatorer

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for arbeidet med flyktninger og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

Trondheim kommune skal bidra til å realisere Norges nasjonale oppgaver og internasjonale forpliktelser med hensyn til bosetting og integrering av flyktninger.

### FN's bærekraftsmål

Flere av FNs bærekraftsmål er relevante for kommunens integrering av flyktninger i samfunnet.

<b>Tjenesteområde</b>	<b>Flyktninger</b> Gjennom vedtak fra bystyret forplikter kommunen seg til å ta imot et bestemt antall flyktninger hvert år. Kommunen skal gjennomføre bosetting og legge til rette for integrering og deltakelse av flyktingene i samfunnet.
<b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som vi mener er mest relevant for vårt tjenesteområde</b>	<p><b>1. Utrydde fattigdom</b>  <b>5. Likestilling mellom kjønnene</b>  <b>8. Anstendig arbeid og økonomisk vekst</b>  <b>10. Mindre ulikhet</b>  <b>16. Rett, rettfærdighet og velfungerende institusjoner</b></p> 
<b>Noen utvalgte delmål fra bærekraftsmålene som vi mener beskriver våre utviklingsmål best og hva vi gjør for å jobbe mot målene. Her legges også inn lokalt omformulerte delmål.</b>	<p><b>Bærekrafts delmål</b>  <b>1.2 Innen 2030 minst halvere andelen menn, kvinner og barn i alle aldre som lever i fattigdom, i henhold til nasjonale definisjoner.</b></p> <p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b>  Mange innbyggere med flyktingbakgrunn og innvandrere fra ikke-vestlige land har lavere inntekt enn befolkningen forøvrig. En del befinner seg under nasjonal definisjon for fattigdomsgrense. Hovedgrunnen til dette er at mange</p>

	<p>står utenfor arbeidslivet. Kommunens tjenester til flyktninger skal sørge for kvalifisering i et bredt perspektiv og på ulike områder for å redusere fattigdom. Oppfølging av helse, familie, nettverk og tilrettelegging for formell utdanning er hovedstrategiene for å øke andelen flyktninger og innvandrere fra ikke-vestlige land i arbeidslivet og dermed redusert fattigdom.</p> <p><b>Periodemål 2-</b> Flyktninger som bosettes i kommunen har lik grad av deltakelse i arbeids- og samfunnslivet på lik linje som den øvrige befolkningen.</p> <p><b>Periodemål 3</b> - Enslige mindreårige som bosettes i Trondheim skal sikres god oppfølging som bidrar til selvstendighet og mestring. Enslige mindreårige skal oppleve å være integrert og føle tilhørighet til samfunnet.</p>
	<p><b>Bærekrafts delmål</b>  <b>5.1 Få slutt på alle former for diskriminering av jenter og kvinner i hele verden</b></p> <p>I tillegg til Norges bidrag internasjonalt i kampen mot diskriminering av jenter og kvinner, bør kommunale myndigheter jobbe med problemstillingen lokalt. Utøvelse av negativ sosial kontroll overfor jenter og kvinner og lavere deltakelse av innvandrerkvinner i ulike samfunnsarena, spesielt i arbeidslivet, kan være tegn på diskriminering og manglende likestilling. Diskriminering kan forebygges med kunnskap, tiltak som fremmer jenter og kvinners rettigheter og likestilling.</p> <p>Kommunens enheter med ansvar for bosetting og kvalifisering av flyktninger jobber aktivt med disse temaene. Individuell oppfølging av den enkelte samt tettere samarbeid med landorganisasjoner og andre frivillige organisasjoner kan øke innvandrerkvinner deltakelse på ulike samfunnsarena og bidra til for å fremme deres likestilling.</p> <p><b>Periodemål 2-</b> Flyktninger som bosettes i kommunen har lik grad av deltakelse i arbeids- og samfunnslivet på lik linje som den øvrige befolkningen.</p> <p><b>Periodemål 3</b> - Enslige mindreårige som bosettes i Trondheim skal sikres god oppfølging som bidrar til selvstendighet og mestring. Enslige mindreårige skal oppleve å være integrert og føle tilhørighet til samfunnet.</p>

	<p><b>Bærekrafts delmål</b>  <b>10.2 Innen 2030 sikre myndiggjøring og fremme sosiale, økonomiske og politiske inkludering av alle, uavhengig av kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status</b></p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <p>Myndiggjøring skjer gjennom blant annet deltakelse på ulike samfunnsarena. Deltakelse i arbeidslivet fremmer økonomisk selvstendighet, mens deltakelse i kultur, idrett og organisasjonslivet bidrar til å fremme sosial inkludering.</p> <p>Kvalifisering av flyktninger inneholder opplæringselementer som berører disse temaene. Både INN/Dialogsenteret, TROVO, Flyktningehelseteamet, Tolketjenesten og NAV jobber med disse temaene på ulik måte og i ulike faser i flyktingenes kvalifiseringsløp.</p>
	<p><b>Delmål</b>  <b>16.7 Sikre lydhøre, inkluderende, deltakelsesbaserte og representative beslutningsprosesser på alle nivåer</b></p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <p>Inkludering og medbestemmelse for alle innbyggere og ansatte innen helse- og velferdstjenester er helt avgjørende for å sikre en god kvalitet på tjenestene.</p> <p>For å oppnå god helse og livskvalitet trenger vi å vite hva som er viktig for innbyggeren. Når man er aktiv deltaker i eget helse- og velferdstilbud er det større sjanse for å oppnå gode resultater. Dette krever tillit og god kommunikasjon mellom innbyggere, ansatte og ledere.</p> <p>Både INN, TROVO og BFT Omsorgsenheten med ansvar for enslige mindreårige har brukerråd. Kommunens mangfoldsråd har et særskilt mandat som brobygger mellom innvandrere og kommunale myndigheter. Rådet uttaler seg i mange politiske saker og initierer til saker som omhandler innvandrere. Kommunen har konstruktiv dialog og jevnlig kontakt med land/frivillige organisasjoner.</p> <p>Samarbeid med frivillige organisasjoner og bruk av kommunale virkemidler som veiledning og prosjektstøtte kan være effektive tiltak for å fremme større deltakelse i organisasjonslivet.</p>



	<p><b>Periodemål 2-</b> Flyktninger som bosettes i kommunen har lik grad av deltakelse i arbeids- og samfunnslivet på lik linje som den øvrige befolkningen.</p> <p><b>Periodemål 3 -</b> Enslige mindreårige som bosettes i Trondheim skal sikres god oppfølging som bidrar til selvstendighet og mestring. Enslige mindreårige skal oppleve å være integrert og føle tilhørighet til samfunnet.</p>
--	---

### Periodemål

**Mål 1-** Trondheim kommune bosetter inntil 130 flyktninger i 2021, av disse er inntil 10 enslige mindreårige

**Mål 2-** Flyktninger som bosettes i kommunen har lik grad av deltakelse i arbeids- og samfunnslivet på lik linje som den øvrige befolkningen.

**Mål 3 -** Enslige mindreårige som bosettes i Trondheim skal sikres god oppfølging som bidrar til selvstendighet og mestring. Enslige mindreårige skal oppleve å være integrert og føle tilhørighet til samfunnet.

### Indikatorer for periodemålene

- Minst 40 prosent av de som bosettes fra asylmottak bor i det private boligmarkedet.  
Kilde for resultatmåling: Trondheim kommune  
Alle enslige mindreårige skal enten være i utdanning, i jobb eller i arbeidsrettet aktivitet før fylte 23 år.  
Kilde for resultatmåling: Trondheim kommune
- Minst 55 prosent av deltakere som slutter i introduksjonsprogrammet innen to år har fått en jobbtilknytning eller er i ordinær utdanning. *(IMDi's definisjoner for måloppnåelse legges til grunn)*  
Kilde for resultatmåling: IMDi og Trondheim kommune  
Minst 65 % av deltakere i introduksjonsprogrammet er i arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet program.  
Kilde for resultatmåling: IMDi og Trondheim kommune

## 14.4 Økonomi

Norge har de siste årene tatt imot færre flyktninger, og lavere bosetting av flyktninger i kommunene fører til en reduksjon i flyktningeinntektene i perioden. For Trondheim kommune blir flyktningeinntektene trolig om lag 110 millioner kroner lavere i 2021 enn i 2020. Reduksjonen har sammenheng med langt lavere antall bosatte i 2018 til 2021 enn tidligere år.

Sammenlignet med perioden 2015 til 2017, med en årlig bosetting på om lag 650 personer, er anslaget fra 2021 og utover totalt på mellom 120-160 flyktningbosettinger og familiegjenforening årlig. Dette innebærer videre fall i inntektene for årene framover. Kommunene mottar integreringstilskudd for flyktingens fem første bosettingsår, og det er flere som vil "gå ut" av denne 5-årsperioden, som det mottas tilskudd for, enn antall nye som kommer inn.

Statstilskuddet for mottak, bosetting og integrering av flyktninger benyttes til å finansiere kommunens utgifter på området. Hoveddelen av de statlige tilskuddene er integreringstilskudd

kommunen får per bosatte flyktning. Satsen i 2020 er 772 300 kroner per bosatt person, fordelt over fem år. I forslag til statsbudsjett 2021 er satsen for 2021 foreslått til 780 600 kroner per bosatt person, fordelt over fem år.

Statstilskuddene for flyktninger i 2020 er budsjettert til 382 millioner kroner (inkludert Klæbu). I 2.økonomirapport 2020 rapporterer kommunedirektøren med omlag 40 millioner kroner i mindreinntekt i 2020 som følge av lavere bosetting enn budsjettert i 2019 og i 2020.

Midlene til å finansiere kommunens utgifter på flyktningeområdet ligger inne i tjenesteområdenes budsjetttrammer. Lavere bosetting av flyktninger fører til en reduksjon i flyktningeinntektene i perioden. Dette betyr anslagsvis 110 millioner kroner i reduserte inntekter fra 2020 til 2021; det vil si flyktningeinntektene beregnes til 276 millioner kroner (prisjustert) i 2021. Reduksjonen i inntekter blir større utover i perioden. Inntektene antas å bli rundt 200 millioner kroner fra 2022. Kommunedirektøren vil understreke at det er usikkerhet rundt anslagene som følge av usikkerhet rundt nivået på bosettingen framover.

Sammenlignet med 2020 er budsjetttrammene til tjenesteområdene for 2021 justert ytterligere ned og vil ved utgangen av 2022 mest sannsynlig være under det nivået som var før den store økningen av bosettingen som startet i 2015.

Tabell 14-2 viser Kommunedirektørens forslag til reduksjon i tjenesteområdenes budsjetttrammer, som er omtrent på nivå med de inntektsreduksjoner som legges inn; jfr kapittel 4, tabell 4-2.

Tjenesteområde	2021	2022	2023	2024
Kvalifisering og velferd	-55,0	-95,0	-100,0	-100,0
Helse og omsorg	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Skole	-3,3	-4,3	-4,3	-4,3
Barnehage	-4,2	-4,1	-4,1	-4,1
Barne- og familietjenesten	-35,0	-70,0	-75,0	-75,0
Kultur og kirke	-0,8	-1,2	-1,2	-1,2
Utvikling og støttetjenester	-2,4	-3,5	-3,5	-3,5
Flyktninger(fellesmidler)	-1,3	-1,7	-1,7	-1,7
<b>SUM</b>	<b>-102,5</b>	<b>-180,3</b>	<b>-190,3</b>	<b>-190,3</b>

*\*) I 2021 og 2022 foreslås det i tillegg at 10 millioner kr av reduksjonen i flyktningeinntekter finansieres fra disposisjonsfond, dvs slik at total reduksjon er 112,5 millioner kr i 2021 og 190,3 millioner kr i 2022.*

Hvordan de ulike tjenesteområdene tilpasser seg nedbyggingen som følge av lavere bosetting omtales i kapitlene for de ulike tjenesteområdene.

# 15 Kunst og kultur

## 15.1 Hovedprioritering 2021-2024

Hovedtrekkene for kunst- og kulturområdet i kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024 er på driftssiden en videreføring av politisk vedtatte tiltak, innenfor de rammene som er gitt. I 2021 vil to av kommunens bygg på Bakklandet og gamle Breidablikk skole være ferdig rehabilitert til bruk for fritidskulturlivet. På investeringsiden legges det inn et betydelig beløp til nødvendige oppgraderinger i Olavshallen.

## 15.2 Om kunst og kultur



**2**  
enheter



**36.600**  
besøk i fritidsklubber årlig



**139**  
årsverk



**1.142.000**  
besøk i Trondheim folkebibliotek



**112**  
organisasjoner med drift- og aktivitetstilskudd i kulturbudsjettet

### 15.2.1 Hva området gjelder

Sentralt for kommunedirektørens aktiviteter innen området er plan- og utviklingsarbeid. [Folket, kunsten og byen mot 2030 - Kommunedelplan for kunst og kultur i Trondheim 2019-2030](#) ble vedtatt av bystyret 17. oktober 2019 (sak [123/19](#)). Handlingsplan for perioden 2020-2023, som også omfatter rullering av [Kommunedelplan for kulturarenaer](#) ble vedtatt av bystyret 1. oktober (sak [133/20](#); *Handlingsprogram til Kommunedelplanen for kunst og kultur*).

Arbeidet med framtidig utvikling av Nyhavna berører også kulturområdet, og det er utarbeidet eget kulturnæringsprogram og kunstprogram som en del av planarbeidet for Nyhavna.

Rammen for kunst og kultur finansierer driften av kommunens egne enheter på området; Kulturenheten og Trondheim folkebibliotek. Rammen omfatter også kommunens tilskudd til byens kulturinstitusjoner, andre kulturorganisasjoner og kunst- og kulturprosjekter, både innen det profesjonelle kunst- og kulturfeltet og fritidskulturlivet. Tilskudd til disse vedtas hvert år ved bystyrets behandling av handlings- og økonomiplanen. Rammen omfatter også tilskuddsordninger, stipend og priser som tildeles etter egen vurdering av kommunedirektøren. I 2020 er det fordelt til sammen cirka 105 millioner kroner i slike tilskudd og overføringer. I tillegg kommer ekstraordinære bevilgninger knyttet til Covid-19-pandemien. Fra 2021 er *kirke og gravlunder* etablert som eget kapittel i handlings- og økonomiplanen (kapittel 16).

Det henvises til kapittel 29; *Kjøp fra andre, overføringer og tilskudd* for en detaljert oversikt over forslag til tildeling av tilskudd for 2021 (tabell 29-9).

Kommunedelplan for kunst- og kultur 2019-2030 ([Folket, kunsten og byen mot 2030](#)) legger føringer for det langsiktige arbeidet innenfor tjenesteområdet for de neste 10 år. Planen skal gi et løft for kunst- og kulturbyen Trondheim, også som prioriteringer i kommende handlings- og økonomiplaner. Kommunedirektøren har fulgt opp kommunedelplanen med et fireårig handlingsprogram, som ble vedtatt av bystyret 30.9.2020 (sak [133/20](#); *Handlingsprogram til Kommunedelplan for kunst og kultur*). Handlingsprogrammet omtales annet sted i dette kapitlet.

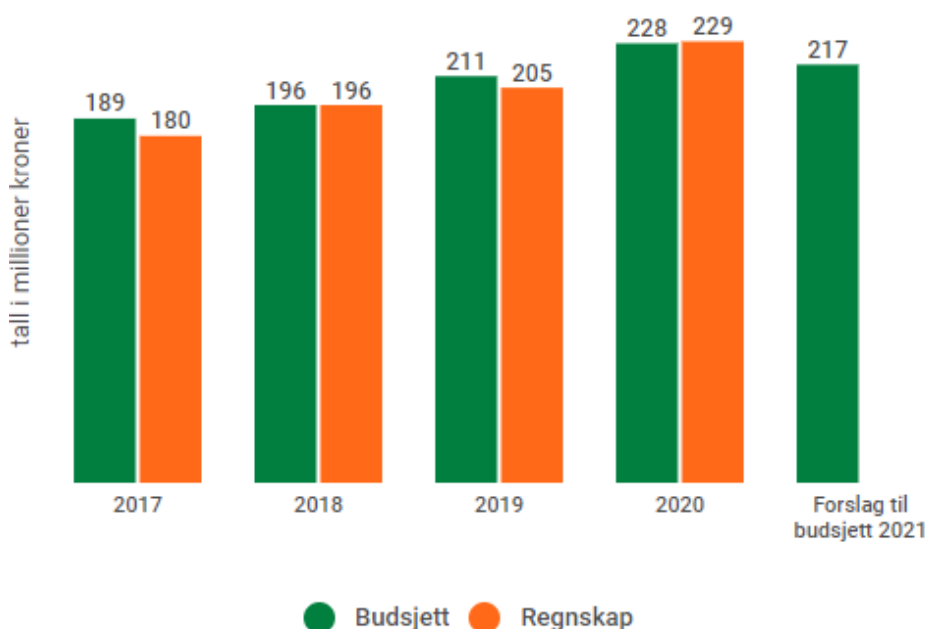
## 15.2.2 Relevante lenker

- [Kommunedelplan for kunst og kultur 2019-2030](#)
- [Kommunedelplan for kulturarenaer 2012-2024](#)
- [Handlingsprogram kunst og kultur 2020-2023](#)
- [Regional strategi for film og øvrige audiovisuelle uttrykk i Trøndelag 2015-2025](#)
- [Norsk kulturindeks](#)

## 15.2.3 Økonomiske nøkkeltall

Figur 15-1 viser budsjett og regnskap for kunst og kultur i perioden 2017-2019, revidert budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for kunst og kultur for 2021. Perioden 2017-2019 viser kun gamle Trondheim. Budsjett 2020 er sum for nye Trondheim, og viser revidert budsjett etter 1. økonomirapport 2020.

**Figur 15-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner**



Økningen i budsjett i perioden 2017-2020 har i all hovedsak sammenheng med satsinger på kulturfeltet som driftstilskudd til etablering av *Kunsthall Trondheim*, nytt bydelsbibliotek/fritidsklubb på Ranheim (*Kulturtribunen*), tilskudd til utgravinger i forbindelse med *Kjøpmannsgata Ung Kunst*, tilskudd til regionalt filmfond (*Filminvest*) og økning i andre kulturtilskudd. Økningen fra 2019 til 2020 skyldes i tillegg budsjettmidler fra

kommunesammenslåingen med Klæbu, overtakelse av driften i Hornemannsgården og koronamidler til sommertiltak for barn og unge, fritidskulturlivet og profesjonell kunst og kultur. Kommunedirektøren foreslår en netto driftsramme for kunst og kultur på 217,3 millioner kroner i 2021.

Kunst og kultur hadde i 2019 et mindreforbruk i forhold til budsjett på seks millioner kroner. Det skyldes i hovedsak ubrukte avsetninger i årsoppgjøret i 2018. Området antas å gå med om lag en million kroner i merforbruk i 2020 som følge av mindreinntekter på utleie, kafedrift med mer knyttet til koronapandemien, jamfør 2. økonomirapport.

## 15.2.4 Pågående arbeid

### Handlingsprogram kunst og kultur

*Folket, kunsten og byen mot 2030; Handlingsprogram 2020-2023* ble vedtatt av bystyret 30. september 2020 (sak [133/20](#); *Handlingsprogram til Kommunedelplanen for kunst og kultur*). Handlingsprogrammet er den første fireårige tiltaksplanen etter at *Kommunedelplan for kunst og kultur* ble vedtatt av bystyret 17. oktober 2019 (sak [123/19](#)).

I handlingsprogrammet inngår det både konkrete tiltak som påvirker rammen for kunst og kultur når de gjennomføres, samt tiltak av annen art. Enkelte av tiltakene er allerede vedtatt (som etablererstipend for profesjonelle kunstnere og utvidelse av atelierstøtteordningen, jamfør formannskapssakene [215/20](#) og [225/20](#)). Handlingsprogrammet vil legge føringer for kommunens innsats innen kunst og kultur i perioden, og kommunedirektøren vil komme tilbake til hvordan tiltakene skal følges opp også i kommende handlings- og økonomiplaner.

## 15.2.5 Koronatiltak

Kulturlivet er svært hardt rammet som følge av Covid 19. Nedstenging av offentlige arenaer og begrensning i antall publikum per arrangement har fått store konsekvenser, spesielt for musikkbransjen og scenekunstheltet.

Trondheim kommune har satt inn mottiltak i form av rask utbetaling av ordinære tilskudd for å styrke kulturfeltets likviditet i påvente av regjeringens kompensasjonstilskudd. Det ble også tidlig vedtatt at innvilget tilskudd for 2020 ikke skal tilbakebetales dersom aktiviteten ble avlyst som følge av covid 19. Bystyret bevilget også ekstraordinære tilskudd til kulturfeltet i sak [109/20](#); *Første økonomirapport 2020*. Bevilgningen hadde både profesjonelle og frivillige aktører som målgruppe.

Kommunens egne tjenester, biblioteket og kulturenheten, har tilpasset seg Covid 19-situasjonen både når det gjelder utforming av tilbud og åpningstider. Bystyret bevilget cirka tre millioner kroner for aktivitet for barn og unge sommeren 2020 (sak [109/20](#)). Mesteparten av dette forvaltes av enhetene.

Det er ventet at for kulturfeltet vil 2021 bli et minst like krevende år som 2020 har vært. Kulturaktørene peker på behov for aktivitetsfremmende stimuleringstilskudd i en overgang fra hovedvekt på kompensasjonstilskudd for tapt inntekt. Det viktige vil bli å sørge for at kulturaktører får mulighet til å produsere.

Det oppstår et dilemma når pandemiens effekt rammer kulturlivet hardt, trolig med en langtidsvirkning, og samtidig truer kommunens økonomi og totale budsjettammer for kommende periode.

## 15.2.6 Nasjonaljubileet

Det er etablert et nettverk for Nasjonaljubileet i 2030 med aktører fra ulike steder i Norge. Samarbeidet er initiert og ledes av Stiklestad nasjonale kultursenter. Med bakgrunn i en forstudie, [Nasjonaljubileet Norge i tusen år](#), har kommunedirektøren også takket ja til å delta i et regionalt forprosjekt som gjennomføres i 2020. Trondheim kommune deltar i både styrings- og arbeidsgruppa for arbeidet sammen med Trøndelag fylkeskommune, Stiklestad nasjonale kultursenter, Verdal kommune, Nidaros Domkirkes restaureringsarbeider, Olavsfest og Den Norske Kirke. Høsten 2020 intensiveres arbeidet med å utvikle en felles plan for det regionale arbeidet.

Det er behov for en tydeligere avklaring av statens rolle i planleggingen av jubileumsmarkeringen. Kommunedirektøren vil legge føringer for at vi fram mot jubileet får en bred og omfattende medvirkning fra ulike samfunnsaktører. Det må påregnes en gradvis opptrapping av kommunens ressursinnsats fram mot jubileet. Dette vil kommunedirektøren komme tilbake til.

## 15.2.7 Kulturarenaer

### Gamle Breidablikk skole

Formannskapet besluttet i sak [141/20](#) ferdigstillelse av gamle Breidablikk skole tilrettelagt for fritidskulturlivet. Huset er nå under rehabilitering, og vil trolig kunne tas i bruk sommeren 2021. Bygget skal tilrettelegges som lokaler for frivillige lag og organisasjoners aktiviteter.

### Øvre Bakklandet 52

I gjeldende handlings- og økonomiplanen er det lagt inn fem millioner for rehabilitering av Øvre Bakklandet 52, som eies av Trondheim kommune. I tillegg bevilget bystyret ti millioner kroner til rehabiliteringen i sak [109/20 Første økonomirapport 2020](#). Huset skal etter planen rehabiliteres i løpet av 2021. Huset tilrettelegges for fritidskulturlivet, og skal bli et møtested for blant annet samisk kultur. Prosjektet er forankret i ulike politiske bestillinger hvor areal til kulturformål er bedt utredet av kommunedirektøren. Dette gjelder blant annet bystyresakene [19/19 Samisk rom i Trondheim](#) og [37/17 Håndverkets og husflidens hus](#).

### Olavshallen

Formannskapet satt som bystyre besluttet i sak [92/20 Utvikling av Olavshallen og bygging av nytt konserthus i Trondheim](#) å bevilge 90 millioner kroner til Olavshallen AS. Sammen med tidligere vedtak i sak [100/18](#) om 10 millioner i tilskudd til motoriserte scenetrekke, er det da bevilget til sammen 100 millioner kroner til Olavshallen AS for vedlikeholdsetterslep og nødvendige investeringer i kulturdelen i bygget. Seks millioner av de 90 millioner kronene er finansiert fra kommunens disposisjonsfond i 2020. De resterende 84 millioner kronene, hvorav en million til drift og det øvrige til investering, er innarbeidet i kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024. Olavshallen AS legger arbeidene som skal gjennomføres ut på anbud høsten 2020.

### Museum for kunst og design

Formannskapet vedtok i sak [284/19 Alternativer for tomt- Museum for kunst og design](#) at det jobbes videre med fem ulike alternativer for et framtidig samlet museum for kunst og design (samlokalisering av Trondheim kunstmuseum og Nordenfjeldske kunstindustrimuseum). Disse er Dora II, Leuthenhaven, Linjegodstomta på Nyhavna, Ladejarlen vgs og et nullalternativ der det tas utgangspunkt i dagens bygningsmasse.

Det er MiST som vil være prosjekteier for et framtidig samlokaliseringsprosjekt. Trondheim kommune vil likevel ha en vesentlig rolle, både som medeier, vertskommune og reguleringsmyndighet. Da det foreløpig ikke er vedtatt plan for det videre arbeidet, har kommunedirektøren ikke innarbeidet kommunens kostnader til dette i forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024.

### 15.2.8 Konsertstrategi

I mai 2020 vedtok Bystyret at kommunedirektøren skal utarbeide en konsertstrategi som sikrer tilgjengelige utendørs konsertarenaer, redegjør for de praktiske forholdene knyttet til de ulike arenaene og redegjør for hvordan de kan benyttes ([sak nr 23/20](#)). Strategien skal bidra til forutsigbarhet, godt samarbeid og rask saksbehandling, blant annet ved å legge klare føringer for tidsfrister, hva arrangører kan forvente fra kommunen og hva kommunen forventer av arrangører. Strategien vil dessuten omfatte retningslinjer for samarbeid med berørte aktører på de ulike arenaene, samt retningslinjer for leie av konsertarenaene ved Granåsen, Ladesletta og parken ved Kristiansten festning. Strategien har som mål å gjøre Trondheim til ledende konsertby for store konserter.

### 15.2.9 Enhetene

Innenfor rammen til tjenesteområdet kunst og kultur driftes kommunens to enheter på området: Kulturenheten og Trondheim folkebibliotek. Enhetene yter lovpålagte kulturtjenester til byens befolkning i form av bibliotektilbud og tilrettelegging for kulturdeltakelse og drifter i tillegg varierte kultur- og fritidstilbud for ulike målgrupper. Enhetene har også sentrale oppgaver knyttet til lokaliteter i bydelene.

#### **Kulturenheten**

I f-sak [111/18](#) ble det besluttet at nye lokaler for Kulturenhetens tilbud til barn og unge på Saupstad (Boxåpner) skal tas inn i prosjektet for rehabilitering av Huseby idrettsanlegg. Dette arbeidet er utsatt, og enhetens leieavtale for Boxåpner i Saupstadsenteret er midlertidig forlenget. Det jobbes med alternative lokaler for Boxåpner.

I f-sak [136/15](#) ble det besluttet at Caos kulturhus for barn og unge på Byåsen skulle flyttes til nye lokaler i den planlagte Uгла-hallen. I etterkant er det bestemt at Byåsen IL ikke skal bygge idrettshall i tilknytning til skoleanlegget på Uгла. En utredning av mulige lokaler for Kulturenhetens fritidstilbud for barn og unge og alternativ plassering av bydelsbibliotek på Byåsen er gjennomført, og kommunedirektøren vil legge fram en sak om mulige nye lokaler for fritidsklubb og bibliotek høsten 2020.

F-sak [234/18](#) beskriver behovet for et fritidstilbud for barn og unge på Lade/Lilleby. Kulturenheten har mottatt prosjektmidler fra Bufdir til et fritidstilbud på Lade med satsing på e-sport og gaming i perioden 2019-2021. Fra 2022 må tilbudet finansieres innenfor kommunens eget budsjett, dersom det skal videreføres. Kommunedirektøren vil legge fram en sak om fritidstilbudet på Lade og om satsing på e-sport og gaming i fritidsklubbene i løpet av vinteren 2020/21.

I gjeldende handlings- og økonomiplan framheves det at alle bydeler skal ha fritidsklubb, åpningstidene skal utvides samt at det er behov for flere lokaler for egenorganisert aktivitet for ungdom. Kommunedirektøren ser behovet for en satsing over tid på utvikling av kultur- og fritidstilbud for ungdom for å imøtekomme dette, men har likevel ikke funnet rom til å

prioritere en slik satsing innenfor den gitte rammen for kunst og kultur i forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024.

### Trondheim folkebibliotek

Kommunedirektøren har vurdert etablering av et nytt barne- og ungdomsbibliotek i området Lade/Lilleby, i tråd med formannskapetets vedtak i sak [274/13](#). I sak [151/20](#); *Bydelsbibliotek på Lade/Lilleby* gjorde kommunedirektøren rede for ulike alternativer og modeller. I vedtak i saken ba formannskapet kommunedirektøren om å komme tilbake til økonomiske konsekvenser i forbindelse med arbeidet med handlings- og økonomiplan 2021-2024. Kommunedirektøren arbeider fremdeles med å utrede aktuelle alternativer for lokalisering av et framtidig nytt barne- og ungdomsbibliotek i Lade-Lilleby-området, og vil komme tilbake til formannskapet med sak om dette.

Trondheim kommune ligger relativt langt under de øvrige storbyene når det gjelder ressursbruk til bibliotek, og bemanningen vurderes å være på et minimum. Gapet mellom gjennomsnitt for storbyene og Trondheim kommune tilsvarer i overkant av 16 hele stillinger. I [Handlingsprogram kunst og kultur 2020-2023](#) er det vedtatt en satsing på bibliotek, blant annet med økt mediebudsjett og et nytt bydelsbibliotek på Lade/Lilleby. For at Trondheim skal strekke seg i retning av gjennomsnittlig bemanning for bibliotek på landsbasis er det behov for en opptrapping over tid, men kommunedirektøren har i forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024 ikke funnet rom til å prioritere dette.

Byåsen bydelsbibliotek leier lokaler på Byåsen videregående skole. Plasseringen medfører at mange opplever tilbudet som et skolebibliotek, og at biblioteket blir usynlig for beboere i området. Siden innflytting i 2004 er elevtallet ved skolen fordoblet, og støy er en utfordring for aktiviteter i bibliotekets lokaler. I forbindelse med utredning av nye lokaliteter for fritidsklubben på Byåsen vurderes også en samlokalisering av bydelsbibliotek og fritidstilbud for barn og unge. Kommunedirektøren vil legge fram sak om dette høsten 2020.

## 15.2.10 Sammenligning med andre kommuner

Tabell 15-1 viser indikatorer for Klæbu, Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innenfor kultur. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Klæbu/Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på [nettsidene](#) til ASSS-nettverket.

**Tabell 15-1 Nøkkeltall: Trondheim, Klæbu, ASSS 2019**

	Klæbu	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS uten Oslo og Trondheim
<i>Prioritet</i>						
Netto driftsutgifter til kultursektoren *	2442	2360	3157	2802	4167	2958
Netto driftsutgifter til folkebibliotek	286	201	337	238	363	287
Netto driftsutgifter til akt.tilbud barn og unge pr innb	129	262	567	167	258	234
Netto driftsutgifter til museer	24	63	273	160	212	177
Netto driftsutgifter til kunstformidling	0	407	287	483	521	345
Netto driftsutgifter til andre kulturaktiviteter	273	152	352	288	607	347



Netto driftsutgifter til kommunale kulturbygg	458	163	154	229	352	262
---	-----	-----	-----	-----	-----	-----

\* Tall for kultursektoren omfatter også Kostra-funksjonene Idrett og tilskudd til andre idrettsanlegg, og kommunale idrettsbygg og -anlegg.

Tabell 15-1 viser utvalgte indikatorer for Klæbu og Trondheim kommuner før kommunesammenslåingen, sammenlignet med Oslo, Bergen, Stavanger og gjennomsnittet i ASSS-kommunene innenfor kulturområdet. På aktivitetstilbud for barn og unge ligger Trondheim over gjennomsnittet i ASSS-kommunene, noe som gjenspeiler at Trondheim kommune har prioritert denne målgruppa. Trondheim kommune ligger derimot under flere av de andre storbyene i bruk av ressurser til bibliotek. Tabellen viser også at både Trondheim og Klæbu har ligget lavt på samlet ressursbruk på kultursektoren. Avviket mellom Trondheim og gjennomsnittet i ASSS-kommunene på kroner 598 per innbygger utgjør om lag 119 millioner kroner, som fordeler seg på 45 millioner kroner på idrett/idrettsbygg og 74 millioner kroner på kultur forøvrig.

Det er ikke med i kostra-tallene at kommunen betalte renter og avdrag på lån i 2019 for byggingen av Olavshallen, noe som utgjør 11 kroner per innbygger i 2019. Kommunedirektøren er ikke kjent med om andre ASSS-kommuner også betaler slike renter og avdrag, og i hvilken grad dette påvirker de samlede kostra-tallene er usikkert.

### 15.2.11 Sykefravær

Sykefravær for Kulturenheten var 8,4 % i 2019, mot 8,5 % året før. Per andre kvartal er sykefraværet for 2020 6,4 %. Korttidsfravær har stor innvirkning på tjenestetilbudet, og enheten jobber aktivt for å forebygge denne type fravær, blant annet gjennom nærledelse.

Trondheim folkebibliotek hadde i 2019 et sykefravær på 7,0 %, mot 7,1 % i 2018. Per andre kvartal i 2020 er sykefraværet for året nede på 2,4 %. I løpet av denne perioden var biblioteket stengt i 8 uker.


## 15.3 Mål og indikatorer

Det er for planperioden pekt på hvilke av FNs bærekraftsmål som er mest relevant for tjenesteområdet kunst og kultur og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FNs 17 hovedmål og de 169 delmålene er vurdert, og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål tjenesteområdet har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

### 15.3.1 Utvalgte bærekraftsmål for kunst og kultur

Ut fra mål og strategier og tidligere vedtatte periodemål som tjenesteområdet jobber etter er følgende bærekraftsmål med tilhørende delmål identifisert som aktuelle og relevante for tjenesteområdet i perioden 2021-2024. Delmålet kan i noen tilfeller være omskrevet for å passe bedre til lokale forhold. Dette er da angitt med parentes rundt nummer til delmålet.

<b>Tjenesteområde</b>	<b>Kunst og kultur</b>
-----------------------	------------------------

<p><b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som er mest relevant for tjenesteområdet</b></p>	
<p><b>Delmål</b></p> <p>4.7 Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av en freds- og en ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling</p> <p>4.a Etablere og oppgradere utdanningstilbud som ivaretar hensynet til barn, personer med nedsatt funksjonsevne og kjønnsforskjeller, og sikrer trygge, ikke-voldelige, inkluderende og effektive læringsomgivelser for alle.</p>	
	<p><b>Hva vi gjøre for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden</b></p> <p>Kunst og kultur er sentrale kunnskapsfelt der eksisterende kunnskap, tradisjoner og håndverk opprettholdes, samtidig som ideer og praksiser utvikles. For kommunen er kunst- og kulturområdet en viktig arena for livslang læring, og for å imøtekomme innbyggernes behov for og tilgang til kunnskap i alle livsfaser.</p> <p>Det tilrettelegges for at kunstnerisk kompetanse bidrar til innovasjon og utvikling av samfunnet. Kunnskap er Trondheims fundament og fortrinn. Kulturområdet er viktig for videre utvikling av Universitetskommune-samarbeidet. Planlegging av kunst- og kulturinstitusjoner må sees i sammenheng med campusutbyggingen, utvikling av Nyhavna og andre større byutviklingsprosjekter.</p> <p>Periodemål:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim - en internasjonalt anerkjent kunst- og kulturby</li> <li>• Trondheim – en kunnskapsbasert kulturby</li> </ul>
<p><b>Delmål</b></p> <p>8.3 Fremme en utviklingsrettet politikk som støtter produktiv virksomhet, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å sørge for tilgang til finansielle tjenester.</p>	
	<p><b>Hva vi gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden</b></p> <p>Kulturelle og kreative næringer utgjør en vesentlig del av næringsvirksomheten i Trondheim. Disse har et potensial for videre vekst. Kommunen skal legge til rette for at alle ledd i kulturnæringenes verdikjede har gode vilkår, og skal bidra til</p>

	<p>stabile og forutsigbare arbeidsplasser og et økonomisk bærekraftig livsgrunnlag for kulturnæringsaktørene.</p> <p>Kunst og kultur kjennetegnes av bred aktivitet innen det profesjonelle og frivillige feltet. Aktivitetsnivået styrkes gjennom offentlig tilrettelegging og kulturproduksjon, samt gjennom samarbeid med sentrale kulturinstitusjoner. Kunst og kultur bidrar til nærings- og kunnskapsutvikling</p> <p>Periodemål:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim - en mangfoldig og inkluderende kulturby</li> </ul>
<p><b>Delmål</b> 10.2 Innen 2030 sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status.</p>	
	<p><b>Hva vi gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden</b></p> <p>Det tilrettelegges for at Trondheim skal være en by med høy deltagelse i kultur- og fritidstilbud, og gi mulighet for opplevelse, deltakelse, mestring og læring i alle livsfaser uavhengig av innbyggernes forutsetninger og bakgrunn.</p> <p>Periodemål:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim - en mangfoldig og inkluderende kulturby</li> <li>• Trondheim - en kulturby for barn og unge</li> </ul>
<p><b>Delmål:</b> 11.3 Innen 2030 oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse i alle land.</p> <p>11.4 Styrke innsatsen for å verne om og sikre verdens kultur- og naturarv.</p>	
	<p><b>Hva gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden :</b></p> <p>Bruk av kunst- og kulturkompetanse prioriteres i det viktige i arbeidet med samfunns-, by- og bydelsutvikling, og kan bidra til å styrke byens attraktivitet. Kunst og kultur er viktig for å ivareta byens egenart og identitet, samtidig som perspektivene innen kunst og kultur kan bidra til nyskaping og miljøbevisste og bærekraftige løsninger.</p> <p>Trondheim utvikles til å være en by med høy deltagelse i kultur- og fritidstilbud, og gi mulighet for opplevelse, deltakelse, mestring og læring i alle livsfaser uavhengig av innbyggernes forutsetninger og bakgrunn.</p> <p>Periodemål:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim – en kunnskapsbasert kulturby</li> <li>• Trondheim - en mangfoldig og inkluderende kulturby</li> </ul>

## 15.3.2 Periodemål, kunst og kultur

### **Periodemål 1: Trondheim - en internasjonalt anerkjent kunst- og kulturby**

Kunst og kultur kjennetegnes av bred aktivitet innen det profesjonelle og frivillige feltet. Aktivitetsnivået styrkes gjennom offentlig tilrettelegging og kulturproduksjon, samt gjennom samarbeid med sentrale kulturinstitusjoner. Kunst og kultur bidrar også til nærings- og kunnskapsutvikling.

#### **Indikatorer:**

- Flere kunstnere og kulturaktører bor og virker i Trondheim
- Flere kunst- og kulturaktører i Trondheim deltar i internasjonal utveksling
- Flere kunst- og kulturtilbud er tilgjengelig i Trondheim som resultat av internasjonalt samarbeid og utveksling
- Flere internasjonale samarbeidsprosjekter
- Initiere forskning på kulturområdet

### **Periodemål 2: Trondheim - en mangfoldig og inkluderende kulturby**

Trondheim skal være en by med høy deltagelse i kultur- og fritidstilbud, og gi mulighet for opplevelse, deltakelse, mestring og læring i alle livsfaser uavhengig av innbyggernes forutsetninger og bakgrunn.

#### **Indikatorer:**

- Egnede lokaler for produksjon, formidling og opplevelse av kulturuttrykk er tilgjengelig i bydelene
- Alle innbyggere skal kunne delta i kunst- og kulturaktiviteter
- Innbyggere i Trondheim har mulighet til å påvirke og delta aktivt i utvikling av kunst- og kulturtilbudet

### **Periodemål 3: Trondheim – en kulturby for barn og unge**

Kunst og kultur er viktig for barn og unges dannelse, gjennom egenaktivitet, mulighet for samskaping, medvirkning, opplevelse, mestring og mangfold.

#### **Indikatorer:**

- Det er et bredt tilbud av profesjonelle kunst- og kulturopplevelser for barn og unge
- Barn og unge skal selv kunne delta som publikum, utøver eller arrangør i kunst- og kulturaktiviteter
- Alle barn og unge i Trondheim har mulighet til å delta i minst én regelmessig fritidsaktivitet

### **Periodemål 4: Trondheim – en kunnskapsbasert kulturby**

Kunstnerisk kompetanse bidrar til innovasjon og utvikling av samfunnet. Kunnskap er Trondheims fundament og fortrinn. Kulturområdet er viktig for videre utvikling av Universitetskommune-samarbeidet. Planlegging av kunst- og kulturinstitusjoner må sees i sammenheng med campusutbyggingen, utvikling av Nyhavna og andre større byutviklingsprosjekter.

#### **Indikatorer:**

- Økt samhandling med universitets-/høyskolemiljøene, og med kunst- og kulturaktører
- Bruk av kunst- og kulturkompetanse i arbeid med samfunns-, by- og bydelsutvikling
- Trondheim har arenaer som inviterer til kunnskapsdeling

## 15.4 Driftsbudsjett

### 15.4.1 Prioriteringer

[Kommunedelplan for kunst og kultur](#), som ble vedtatt av bystyret 17. oktober 2019, har et mål om en økning av driftsrammen for kunst og kultur med 0,5 prosentpoeng av samlet driftsramme for kommunen, fram mot 2030. Dette tilsvarer en rammeøkning på fem millioner kroner årlig i perioden, regnet ut fra dagens samlede driftsramme. Det har ikke lyktes å nå dette målet i kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024. Arbeidet vil fortsette for at det langsiktige målet skal kunne innfris, og de fireårige [handlingsprogrammene](#) som følger opp kommunedelplanen vil være viktige verktøy i den forbindelse.

Som en del av den totale tilpasningen til driftsrammene vil rammen for kunst og kultur i stedet for å økes bli noe redusert i perioden. I forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024 har kommunedirektøren derfor måttet gjøre noen prioriteringer for å tilpasse driften til ny ramme. Kommunedirektøren foreslår å utsette enkelte planlagte tiltak for ungdom og å redusere rammen for noen av tilskuddsordningene. Kommunedirektøren foreslår også noen mindre innsparinger ved Kulturenheten og Trondheim folkebibliotek fra 2022.

#### Tilskudd til Filminvest AS

Det statlige tilskuddet til filmselskapene forutsetter at regionene bidrar med minst like stor andel i frisk kapital. Dersom regionen ikke følger opp, vil det statlige tilskuddet til Filminvest for påfølgende år reduseres tilsvarende. Som følge av ny fordelingsmodell og økning i den statlige rammen måtte aksjonæravtalen oppdateres. I henhold til ny aksjonæravtale som ble vedtatt i b-sak [64/20](#) er nytt tilskudd fra Trondheim kommune på 1,7 millioner kroner for 2021. I følge aksjonæravtalen skal tilskuddet indeksreguleres årlig.

### 15.4.2 Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Tabell 15-2 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for område kunst og kultur i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019 (vedtatt av bystyret i desember 2019). Tabell 15-3 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 15-2 Budsjetttramme og rammeendring kunst og kultur. Tall i millioner kroner**

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Opprinnelig budsjett 2020	220,0	220,0	220,0	220,0
Pris- og lønnskompensasjon	3,6	3,6	3,6	3,6
Tekniske justeringer	-6,1	-6,1	-6,1	-6,1
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>217,5</b>	<b>217,5</b>	<b>217,5</b>	<b>217,5</b>
Befolkningsvekst	1,0	2,0	2,8	3,2
Annen rammeendring	-1,3	-4,9	-5,5	-5,8
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>217,3</b>	<b>214,7</b>	<b>214,9</b>	<b>215,0</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>-0,3</b>	<b>-2,9</b>	<b>-2,7</b>	<b>-2,6</b>

Tabell 15-3 Tiltak i kunst og kultur. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
Opprettholdelse av standard	01. Nærmiljøråd i Klæbu	0,3	0,3	0,3	0,0
	02. Mindre bosetting av flyktninger	-0,5	-0,5	-0,5	-0,3
Endringer i tjenestetilbudet	03. Økt tilskudd til kulturinstitusjoner, jfr statsbudsjettet/avtaler	0,4	0,4	0,4	0,4
	04. Olavshallen, tilskudd til vedlikeholdsetterslep	1,0	0,0	0,0	0,0
	05. Redusere tilskudd til drift av aktiviteter og åpne møteplasser for ungdom	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
	06. Redusere utstyrspott skolekorps	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
	07. Ulykkesforsikring støttekontakter	0,1	0,1	0,1	0,1
	08. Utsette planlagte nye tiltak for ungdom	-0,6	-0,6	-0,2	0,0
	09. Kulturenheten og Trondheim folkebibliotek, reduksjon drift	0,0	-0,6	-0,6	-0,6
	10. Reduksjon i tilskudd	0,0	-0,6	-0,6	-0,6
	Effektiviseringstiltak	11. Økt effektivisering	0,0	-0,3	-0,4
12. Innsparing reiser og innkjøp		-0,2	-0,3	-0,4	-0,4
<b>Sluttsum</b>		<b>-0,3</b>	<b>-2,9</b>	<b>-2,7</b>	<b>-2,6</b>

## 15.4.3 Opprettholdelse av standard

### 1. Nærmiljøråd i Klæbu

I budsjett 2020 ligger det 0,3 millioner kroner til nærmiljøråd i Klæbu. Midlene utbetales som tilskudd til frivilligsentralen i Klæbu, som skal føre regnskap med mer for rådet. Vedtekter for rådet ble vedtatt i f-sak [212/20](#); *Vedtekter for nærmiljørådet i Klæbu*. Med utgangspunkt i at dette er definert som et prosjekt med tre års varighet, med en evaluering det siste året, foreslår kommunedirektøren å legge inn 0,3 millioner kroner for årene 2021-2023.

### 2. Mindre bosetting av flyktninger

Lavere bosetting av flyktninger fører til en reduksjon i flyktninginntektene i perioden. Kommunedirektøren har lagt til grunn at tilbudet av tjenester knyttet til bosetting av flyktninger kan reduseres omtrent tilsvarende inntektsreduksjonen i perioden. Kunst og kultur sin andel av reduksjonen er anslått til 0,5 millioner kroner fra 2021.

## 15.4.4 Endringer i tjenestetilbudet

### 3. Økt tilskudd til kulturinstitusjoner, jamfør statsbudsjettet/avtaler

En rekke kulturinstitusjoner og organisasjoner i Trondheim mottar tilskudd både fra stat, fylkeskommune og kommune. Flere av disse er enten berørt av avtaler om fordeling av tilskudd mellom tilskuddspartene, eller av at staten forutsetter lokal og regional medfinansiering. Regjeringens forslag til statsbudsjett 2021 medfører, i henhold til avtaler, økte samlet tilskudd utover deflator fra Trondheim kommune på om lag 0,35 millioner kroner som kommunedirektøren foreslår å legge inn i 2021. Dette gjelder mindre økninger både til Trondheim Symfoniorkester & Opera, Trøndelag Teater, MiST samt til Filminvest AS (ny aksjonæravtale).

#### **4. Olavshallen, tilskudd til vedlikeholdsetterslep**

Formannskapet som bystyre vedtok i sak [92/20](#); *Utvikling av Olavshallen og bygging av nytt konserthus i Trondheim* å bevilge til sammen 90 millioner kroner til Olavshallen AS til vedlikeholdsetterslep og nødvendige investeringer i seksjon 1 (kulturdelen). 6 av de 90 millioner kronene bevilges i 2020 finansiert fra disposisjonsfondet. Kommunedirektøren foreslår at resterende 84 millioner kronene innarbeides i handlings- og økonomiplan 2021-2024. Av disse er en million kroner å regne som en driftsutgift i henhold til oppsettet fra Olavshallen AS, mens de resterende 83 millioner er investeringsutgift. Med bakgrunn i dette foreslår kommunedirektøren å legge inn en millioner kroner i driftsrammen for 2021.

#### **5. Redusere tilskudd til drift av aktiviteter og åpne møteplasser for ungdom**

For å tilpasse driften til rammen foreslår kommunedirektøren en reduksjon på 0,2 millioner i *Tilskudd til drift av aktiviteter og åpne møteplasser for ungdom*, slik at ramme for ordningen da blir 0,42 millioner kroner. Dette skjer med virkning fra 2021.

#### **6. Redusere utstyrspott skolekorps**

Fra 2019 ble ordningen styrket med 0,5 millioner kroner til kjøp og reparasjon av instrumenter til kulturskolen og korps. I tillegg ble det bevilget en engangssum på en millioner kroner til ordningen ved disponering av årsoppgjøret 2018. Økningen på tilsammen 1,5 million kroner i 2019 ble fordelt likt mellom mellom kulturskolen og tilskuddsordningen til korpsene. I 2020 ble det bevilget ytterligere en million kroner til opptrapping av ordningen; også den fordelt likt mellom kulturskolen og tilskuddsordningen til korpsene.

Rammen for utstyrspott skolekorps i 2020 er på 1,15 millioner kroner. For korps har ordningen vært begrenset til å gjelde i hovedsak skolekorps, og disse har nå fått et betydelig løft. Korpsene kan også søke om støtte fra det nasjonale instrumentfondet. Kommunedirektøren foreslår derfor å redusere ordningen til utstyrspott skolekorps med 0,5 millioner kroner fra 2021.

#### **7. Ulykkesforsikring støttekontakter**

Støttekontakter har til nå ikke vært underlagt ulykkesforsikring. Dette er nå tegnet fra september 2020. På denne måten likestilles støttekontaktens ulykkesforsikring med yrkesskedeforsikringen for ordinære ansatte og ulykkesforsikringen for frivillige. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 0,1 million kroner fra 2021 til ulykkesforsikring for støttekontakter.

#### **8. Utsette planlagte nye tiltak for ungdom**

I gjeldende handlings- og økonomiplan ble det fra 2020 bevilget en million kroner til styrking av fritidsklubber. Som en del av en nødvendig tilpasning til rammen foreslår kommunedirektøren å utsette noe av økningen til ungdomstiltak. 0,4 millioner kroner av bevilgningen er så langt disponert til nye tiltak. De resterende 0,6 millioner kroner som ennå ikke er disponert foreslås utsatt til 2023/2024.

#### **9. Kulturenheten og Trondheim folkebibliotek, reduksjon drift**

For å tilpasse driften til rammen finner kommunedirektøren det nødvendig å foreslå å redusere driftsrammen til Kulturenheten og Trondheim folkebibliotek med til sammen 0,6 millioner kroner fra 2022. Rammereduksjonen vil kunne påvirke enhetenes tjenestetilbud.

#### **10. Reduksjon i tilskudd**

For å tilpasse driften av tjenesteområdet til rammen finner kommunedirektøren det nødvendig å foreslå en reduksjon i tilskudd på 0,6 millioner kroner fra 2022. Hvilke konkrete tilskudd dette

skal gjelde vil kommunedirektøren komme tilbake til i forslag til handlings- og økonomiplan 2022-2025.

### 15.4.5 Effektiviseringstiltak

#### 11. Økt effektivisering

I henhold til gjeldende handlings- og økonomiplan legges det inn økt effektivisering med 0,3 millioner kroner i 2022, økende til 0,4 millioner kroner fra 2023.

#### 12. Innsparing reiser og innkjøp

I henhold til gjeldende handlings- og økonomiplan legges det inn økt innsparing på reiser og innkjøp med 0,2 millioner kroner i 2021, økende til 0,4 millioner kroner i 2024.

## 15.5 Forslag til investeringsbudsjett

### 15.5.1 Prioriteringer

Innenfor kommunedirektørens forslag til ramme for området er det ikke mulig å fullt ut innfri mål for området og politiske vedtak. Prioriteringene gjøres ut fra de overordnede målene for området, men også andre forhold kan spille inn.

For å følge opp politiske vedtak foreslår kommunedirektøren å legge inn midler til investeringstilskudd til Olavshallen. Kommunedirektøren foreslår også midler til diverse mindre nødvendige investeringer innen kultur. Det gjelder blant annet midler til fysiske strakstiltak og midler til tilrettelegging og utbedringer på ulike kulturarenaer.

### 15.5.2 Investeringer innen kunst og kultur i planperioden

Tabell 15-4 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innen området kunst og kultur i perioden 2021-2024. Tabell 15-5 viser samlet finansiering av investeringsprosjektene for kunst og kultur i perioden 2021-2024, mens forslag til prosjektfinansiering per prosjekt framgår i kapittel 30 *Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024*.

**Tabell 15-4 Investeringer i kunst og kultur i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Kunstnerisk utsmykking	35,8	0,0	35,8	11,3	12,1	6,8	5,6
02. Mindre investeringer kultur	15,2	0,0	15,2	3,8	3,8	3,8	3,8
03. Mindre investeringer Kulturenheten	2,0	0,0	2,0	0,5	0,5	0,5	0,5
04. Olavshallen	83,0	0,0	83,0	74,0	9,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>136,0</b>	<b>0,0</b>	<b>136,0</b>	<b>89,6</b>	<b>25,4</b>	<b>11,1</b>	<b>9,9</b>

**Tabell 15-5 Finansiering for investeringsprosjektene for kunst og kultur i perioden 2021-2024**



	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	87,1	22,8	9,3	8,3
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	2,5	2,6	1,8	1,6
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>89,6</b>	<b>25,4</b>	<b>11,1</b>	<b>9,9</b>

### 1. Kunstnerisk utsmykking

Bevilgningene til formålet utgjør om lag 1,25 prosent av de årlige kommunale investeringene, unntatt følgende type investeringer som i 2007 ble tatt ut fra beregningsgrunnlaget for utsmykkingsordningen:

- Investeringer knyttet til endringer av eksisterende bygningsmasse som følge av lovendringer/ lovpålegg som for eksempel ENØK- tiltak, brannsikring, miljøtiltak.
- Investeringer knyttet til vannbåren varme
- Innkjøp av inventar og utstyr når dette ikke inngår i rehabiliteringer/nybygg
- IT-investeringer
- Investeringer knyttet til tomtekjøp og erverv
- Investeringer i biler, maskiner, transportmidler, produksjonsutstyr og lignende
- Investeringer i midlertidige paviljonger
- Mindre investeringer (uspesifisert) på områdene

Beregningsgrunnlaget omfatter foreløpig ikke hoppanlegget i Granåsen. Dette vil kommunedirektøren komme tilbake til i den politiske saken om *Kunst i offentlige rom* som planlegges lagt fram vinteren 2020/2021.

### 2. Mindre investeringer kultur

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 3,8 millioner kroner årlig til diverse mindre investeringer innen kultur. Dette er en økning fra 2020 som følge av at budsjettramme på 0,3 millioner kroner fra oppgradering av kulturbygg i Klæbu er slått sammen med mindre investeringer. Mindre investeringer gjelder blant annet midler til fysiske strakstiltak og tilrettelegging på ulike kulturarenaer.

### 3. Mindre investeringer Kulturenheten

Det er et kontinuerlig behov for utskifting av utstyr og bygningsmessige tilpasninger av enhetens 16 forskjellige lokaler, blant annet brannverntekniske krav. Stenging av arenaer kan være alternativ om krav ikke etterkommes. Kommunedirektøren foreslår at årlig bevilgning på 0,5 millioner kroner per år opprettholdes.

### 4. Olavshallen

Formannskapet som bystyre vedtok i sak [92/20](#); *Utvikling av Olavshallen og bygging av nytt konserthus i Trondheim* å bevilge til sammen 90 millioner kroner til Olavshallen AS til vedlikeholdsetterslep og nødvendige investeringer i seksjon 1 (kulturdelen). Seks av de 90

millioner kronene bevilges i 2020 finansiert fra disposisjonsfondet. De resterende 84 millioner kronene foreslår kommunedirektøren å bevilge i handlings- og økonomiplan 2021-2024. Av disse er foreslås en million kroner bevilget i driftsbudsjettet, mens de resterende 83 millioner er investeringsutgift. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 74 millioner kroner i 2021 og ni millioner kroner i 2022.

Bystyret bevilget i samme sak 9,2 millioner kroner til oppgradering av lokalene for Trondheim kommunale kulturskole i Olavshallen. Det henvises til omtale av dette i investeringsbudsjett i kapittel 8. Skole.

# 16 Kirke og gravlunder

## 16.1 Hovedprioritering 2021-2024

Alle tros- og livssynssamfunn i Trondheim skal ha tilfredsstillende rammevilkår for sin virksomhet, og Trondheim kommune har som ambisjon å ha bevilgninger på nivå med tilsvarende formål i de andre større byene. Selv om kommunedirektøren ser det nødvendig å foreslå noe reduksjon i tilskuddene fra 2021 for å tilpasse området til rammen, ligger Trondheim kommune fortsatt omtrent på gjennomsnittlig ressursbruk i forhold til andre sammenlignbare kommuner.

For å dekke behovet for gravplasser med byens fremtidige vekst og demografiske utvikling foreslår kommunedirektøren å legge inn investeringsmidler til nye og utvidede gravplasser. Dette omfatter også midler til erverv av grunn.

## 16.2 Om kirke og gravlunder



**134.466**

medlemmer (67,6 prosent av innbyggerne) i Den norske kirke



**20.105**

medlemmer (10,1 prosent av innbyggerne) i tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke



**20**

sokn

### 16.2.1 Hva området gjelder

Kirke og gravlunder opprettes som nytt tjenesteområde fra 2021. Dette har tidligere vært en del av tjenesteområdet kultur og kirke, men er nå skilt ut for bedre å kunne synliggjøre kommunens arbeid på området.

Trondheim kommune skal gi kirkelig fellestråd økonomiske rammer i gravferdsforvaltningen, som gjør det mulig å:

- dekke behovet for gravplasser i framtiden med byens vekst og demografiske utvikling
- i størst mulig grad tilby alle innbyggere gravplass nær bostedet
- gjøre gravplassene tilgjengelig for alle, uavhengig av tro og livssyn
- gi gravplassene parkmessig kvalitet og universell utforming

Kommunes økonomiske ansvar for kirken er definert i [Lov om kirke \(kirkeloven\)](#) § 15. Dette innebærer tilskudd for å dekke utgifter til drift av kirke og gravlunder.

Trondheim kommune samarbeider med kirken om oppgaver som er viktige for å videreutvikle Trondheim til som et nasjonalt kirkelig og religiøst tyngdepunkt. I dette ligger det at Trondheim skal:

- være et fast møtested for kirkemøtet

- være en viktig nasjonal og internasjonal arena for religionsdialog
- styrke Nidaros domkirke som pilegrimsmål
- sikre Pilegrimsgården som pilegrimsmottak og overnattingssted

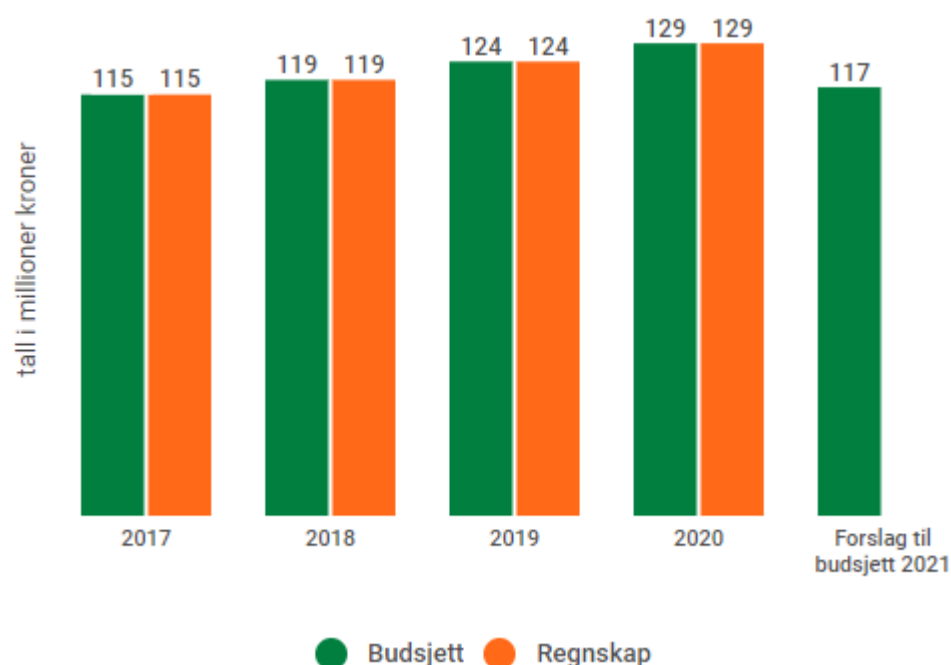
## 16.2.2 Relevante lenker

- [Kirkeloven](#)
- [Trondheim kommunes kirke- og livssynspolitikk](#)

## 16.2.3 Økonomiske nøkkeltall

Figur 16-1 viser budsjett og regnskap for kunst og kultur i perioden 2017-2019, revidert budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for kunst og kultur for 2021. Perioden 2017-2019 viser kun gamle Trondheim. Budsjett 2020 er sum for nye Trondheim, og viser revidert budsjett etter 1. økonomirapport 2020.

Figur 16-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner



Reduksjonen i budsjettrammen fra 2020 til 2021 skyldes at staten fra 1.1.2021 overtar ansvaret for den kommunale delen av tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke. Driftsrammen til tjenesteområdet Kirke og gravlunder reduseres derfor med 12,7 millioner kroner. Kommunedirektøren foreslår en netto driftsramme for kirke og gravlunder på 117,2 millioner kroner i 2021.

## 16.2.4 Pågående arbeid

### Den norske kirke

Kirkelig fellesråd har pågående prosesser med byomfattende satsinger, digitalisering og forenkling av administrative tjenester og endring av soknestruktur til færre og større sokn i Trondheim. Endringene medfører et stort potensiale for effektivisering, og for mer differensiert bruk av kirkebyggene samt bygningsmessige tilpasninger. Vedlikehold av kirkebygg og sikring og bevaring av inventar og kulturskatter i kirkene har vært et prioritert område de siste årene.

## Kirkebygg og gravplasser

Charlottenlund kirke er i generelt dårlig stand. I løpet av vinteren 2021 vil kommunedirektøren legge fram reguleringsplan for Yrkesskolevegen 18 til politisk behandling som omfatter kirkebygg, barnehage og helse-velferdssenter foruten boliger på Charlottenlund.

Innen kirkegårdsforvaltning er det en vedtatt målsetting at innbyggerne skal ha gravsted i nærheten av der de bor og ha parkmessig kvalitet på kirkegårdene. Gravplassene i Trondheim har god standard og fungerer i mange tilfeller som parker og grønne lunger i byen, som stadig fortettes. Det er økt fokus på miljøvennlig drift ved gravlunder og krematorier. Utvikling av byen gir stort press på areal til gravplasser. På forsommeren 2020 ble Charlottenlund gravlund ferdigstilt. Frigjøring av gamle kirkegraver gjennom et kalkingsprosjekt, er med på å bedre gravplass-situasjonen i Trondheim. Med nye og utvidede gravplasser øker også antall driftsbygg som skal vedlikeholdes.

## Tros- og livssynssamfunn

Stortinget har vedtatt ny lov om tros- og livssynssamfunn, jamfør [Prop. 130 L \(2018–2019\)](#) og [Innst. 208 L \(2019–2020\)](#). Den nye loven trer i kraft fra 1. januar 2021. Loven innebærer at staten overtar kommunenes finansieringsansvar for tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke. For disse vil overgang til én nasjonal tilskuddssats basert på kommunal og statlig ressursbruk virke forenkende og utjevne. I statsbudsjettet for 2021 har Barne- og familiedepartementet foreslått uttrekk av midler fra rammetilskuddet til kommunene tilsvarende et prisjustert overslag for de kommunale tilskuddene til tros- og livssynssamfunn i 2020.

## 16.2.5 Sammenligning med andre kommuner

Tabell 16-1 viser indikatorer for Klæbu, Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innenfor kirke og gravlunder. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Klæbu/Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på [nettsidene](#) til ASSS-nettverket.

**Tabell 16-1 Nøkkeltall: Trondheim, Klæbu, ASSS 2019**

	Klæbu *	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS uten Oslo og Trondheim
<i>Prioritet</i>						
Netto driftsutgifter til Den norske kirke	570	416	219	400	474	431
Netto driftsutgifter til andre religiøse formål	46	64	121	88	104	104
Netto driftsutgifter til kirkegårder, gravlunder og krematorier	0	151	109	174	220	140
<i>Dekningsgrader</i>						
Medlem av Den norske kirke i prosent av antall innbyggere	80,4	67,6	47,1	66,9	62,6	64,3

\*Klæbu har feilføring i regnskapet, slik at netto driftsutgifter til kirkegårder, gravlunder og krematorier må ses i sammenheng med netto driftsutgifter til Den norske kirke

Tabellen viser indikatorer på kommunenes ressursbruk for drift av kirker, kirkegårder og andre religiøse formål. Kostra-tallene for 2019 viser at Trondheim kommune ligger litt under gjennomsnittet for ASSS-kommunene i ressursbruk til Den norske kirke per innbygger, men høyere enn Oslo og Bergen. Tilskuddet til drift av byens kirkegårder, gravlunder og krematorier i 2019 ligger noe over gjennomsnittet i ASSS-kommunene og Oslo, men under Bergen og Stavanger.


Samlet ressursbruk per innbygger i Klæbu i 2019 var omtrent på nivå med Trondheim.

## 16.3 Mål og indikatorer

Det er for planperioden pekt på hvilke av FNs bærekraftsmål som er mest relevant for tjenesteområdet kirke og gravlunder og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FNs 17 hovedmål og de 169 delmålene er vurdert, og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål tjenesteområdet har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene.

### 16.3.1 Utvalgte bærekraftsmål for tjenesteområdet

Følgende bærekraftsmål med tilhørende delmål er identifisert som aktuelle og relevante for tjenesteområdet i perioden 2021-2024. Delmålet kan i noen tilfeller være omskrevet for å passe bedre til lokale forhold. Dette er da angitt med parentes rundt nummer til delmålet.

Tjenesteområde	Kirke og gravlunder
<b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som er mest relevant for tjenesteområdet</b>	
<b>Delmål</b>	
10.2 Innen 2030 sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status.	
<b>Hvordan samarbeider Trondheim kommune med kirken for å nå delmålet i perioden</b>	
Kirken i Trondheim har et viktig samfunnsansvar, med muligheter over hele byen som vil være med på å bygge trygge fellesskap og bidra til relasjonell velferd.	
<b>Periodemål</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>Drift av Kirkelig dialogsenter som kompetansesenter og verksted som hjelper menigheter, skoler og lokalsamfunn å drive dialog på tvers av tro og livssyn, i samarbeid med Trondheim kommune.</li> </ul>	

<p><b>Delmål</b></p> <p>11.3 Innen 2030 oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse i alle land.</p>
<p><b>Hvordan samarbeider Trondheim kommune med kirken for å nå delmålet i perioden</b></p> <p>Det jobbes med å utvikle modeller for bred medvirkning og samskaping i utvikling av kirkens rolle og tilbud til byens befolkning.</p> <p><b>Periodemål</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Bygningsmessige tilpasninger knyttet til mulige bruksendringer med hensyn til byomfattende satsinger, endringer og tilgjengelighet.</li> <li>• Forsvarlig forvaltning, drift og vedlikehold av kirkebygg skal bidra til at bygg og inventar blir ivaretatt og videreutviklet, og at kulturhistoriske verdier ikke går tapt.</li> </ul>
<p><b>Delmål:</b></p> <p>17.17 Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og det private og i det sivile samfunn som bygger på partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier.</p>
<p><b>Hvordan samarbeider Trondheim kommune med kirken for å nå delmålet i perioden</b></p> <p>Kirken samarbeider aktivt med Trondheim kommune blant annet innen skole, helse og kultur, samt andre offentlige og private instanser.</p> <p><b>Periodemål</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ivareta ungdom i en sårbar livsfase. Utvikle ungdomskirke prosjektet «Aldri alene», i samskaping med NTNU og Trondheim kommune under kommune 3.0 paraplyen.</li> </ul>

### 16.3.2 Periodemål for tjenesteområdet

Kirke og gravlunder er nytt som tjenesteområde fra 2021. Periodemålene for området, som vises i oversikten over, er derfor foreløpige og vil bli videre bearbeidet fram mot handlings- og økonomiplan 2022-2025.

## 16.4 Driftsbudsjett

Som en del av den totale tilpasningen til driftsrammene vil rammen for kirke-, tros- og livssynssamfunn reduseres noe i perioden. I forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024 har kommunedirektøren derfor måttet gjøre noen prioriteringer for å tilpasse driften til ny ramme. Vedtatt handlings- og økonomiplan 2020-2023 inneholdt ytterligere effektiviseringstiltak innen området, og de er foreslått lagt inn.

### 16.4.1 Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Tabell 16-2 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for område kunst og kultur i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019 (vedtatt av bystyret i desember 2019). Tabell 16-3 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 16-2 Budsjettramme og rammeendring kirke og gravlunder Tall i millioner kroner**

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Opprinnelig budsjett 2020	129,5	129,5	129,5	129,5

Pris- og lønnskompensasjon	3,9	3,9	3,9	3,9
Tekniske justeringer	-14,1	-14,1	-14,1	-14,1
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>119,3</b>	<b>119,3</b>	<b>119,3</b>	<b>119,3</b>
Befolkningsvekst	0,8	1,6	5,1	5,4
Annen rammeendring	-2,9	-4,3	-4,7	-4,7
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>117,2</b>	<b>116,6</b>	<b>119,7</b>	<b>120,0</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>-2,1</b>	<b>-2,7</b>	<b>0,4</b>	<b>0,7</b>

Tabell 16-3 Tiltak i kirke og gravlunder. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
<b>Opprettholdelse av standard</b>	1. Drift av nye og utvidede gravplasser	0,4	0,8	3,9	3,9
	2. Mindre bosetting av flyktninger	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3
<b>Endringer i tjenestetilbudet</b>	3. Reduksjon i tilskudd til Den norske kirke	-0,3	-0,9	-0,7	-0,4
<b>Effektiviseringstiltak</b>	4. Effektivisering drift av gravplasser	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
	5. Effektivisering, drift av Den norske kirke	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
	6. Økt effektivisering	0,0	-0,2	-0,3	-0,3
	7. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft	0,0	-0,1	-0,2	-0,2
	<b>Sluttsum</b>	<b>-2,1</b>	<b>-2,7</b>	<b>0,4</b>	<b>0,7</b>

## 16.4.2 Opprettholdelse av standard

### 1. Drift av nye og utvidede gravplasser

Kommunedirektøren foreslår å legge inn en økning til drift av eksisterende og nye kirkegårder på 0,4 millioner kroner i 2021. Ut i fra at Charlottenlund gravplass er ferdigstilt og andre utbygginger/utvidelser ventes ferdigstilt i planperioden, foreslås en økning opp til 3,9 millioner i 2024.

### 2. Mindre bosetting av flyktninger

Lavere bosetting av flyktninger fører til en reduksjon i flyktninginntektene i perioden. Kommunedirektøren har lagt til grunn at tilbudet av tjenester knyttet til bosetting av flyktninger kan reduseres omtrent tilsvarende inntektsreduksjonen i perioden. Tjenesteområdets andel av reduksjonen er anslått til 0,2 millioner kroner i 2021 og 0,3 millioner kroner fra 2022.

## 16.4.3 Endringer i tjenestetilbudet

### 3. Reduksjon i tilskudd til Den norske kirke

På tross av befolkningsvekst er medlemstallet i Den norske kirke i Trondheim redusert fra 2019 til 2020. Da kommunedirektøren må finne tiltak for å tilpasse driften til rammen, foreslås det å redusere tilskuddet på 84 millioner kroner til administrasjon og drift av Den norske kirke med 0,3 millioner kroner i 2021, med noe varierende beløp utover i perioden.



## 16.4.4 Effektiviseringstiltak

### 4. Effektivisering drift av gravplasser

I henhold til vedtatt handlings- og økonomiplan 2020-2023 reduseres tilskuddet på 31 millioner kroner til drift av gravplasser med en million kroner fra 2021. Dette er knyttet til en forventning om effektivisering av drift av gravplassene.

### 5. Effektivisering drift av Den norske kirke

I henhold til vedtatt handlings- og økonomiplan 2020-2023 reduseres tilskuddet på 83 millioner kroner til drift av Den norske kirke med en million kroner fra 2021. Dette er knyttet til en forventning om effektivisering av driften. Blant annet gir prioritering av midler til ENØK-tiltak i kirkebyggene de siste årene potensial til reduserte energiutgifter.

### 6. Økt effektivisering

I henhold til gjeldende handlings- og økonomiplan legges det inn økt effektivisering med 0,2 millioner kroner i 2022, økende til 0,3 millioner kroner fra 2023.

### 7. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft

I henhold til gjeldende handlings- og økonomiplan legges det inn økt innsparing på innkjøp og innleie av arbeidskraft med 0,1 millioner kroner i 2022 og med 0,2 millioner kroner fra 2023.

## 16.5 Investeringsbudsjett

### 16.5.1 Prioriteringer

Kommunedirektøren foreslår bevilgning til nye og utvidede gravplasser og til erverv av ny grunn i henhold til demografisk vekst. Kommunedirektøren foreslår også midler til rehabilitering av kirker, inventar/orgler og enøk-tiltak i kirkebygg.

### 16.5.2 Investeringer innen kirker og gravplasser i planperioden

Tabell 16-4 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innen kirker og gravplasser i perioden 2021-2024. Tabell 16-5 viser samlet finansiering av investeringsprosjektene for kirker og gravplasser i perioden 2021-2024, mens forslag til prosjektfinansiering per prosjekt framgår i kapittel 30 Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024.

**Tabell 16-4 Investeringer i kirker og gravlunder i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Kirkebygg	86,1	0,0	86,1	21,5	18,8	21,3	24,5
02. Gravplasser	278,9	0,0	278,9	60,4	58,1	80,2	80,2
03. Erverv grunn Kattem gravplass	60,0	2,0	58,0	58,0	0,0	0,0	0,0
04. Erstatningsbolig Kattem	13,6	11,8	1,8	1,8	0,0	0,0	0,0
05. Mindre erverv av grunn med mer	14,0	0,0	14,0	3,5	3,5	3,5	3,5
06. Charlottenlund gravlund, turdrag	11,2	0,1	11,1	11,1	0,0	0,0	0,0

07. Leira adkomstvei	13,0	0,0	13,0	13,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>476,8</b>	<b>13,9</b>	<b>462,9</b>	<b>169,3</b>	<b>80,4</b>	<b>105,0</b>	<b>108,2</b>

**Tabell 16-5 Finansiering for investeringsprosjektene for kirker og gravlunder i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	165,5	80,4	105,0	108,2
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	3,8	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>169,3</b>	<b>80,4</b>	<b>105,0</b>	<b>108,2</b>

## 1. Kirkebygg

Kirkelig fellesråd søker Trondheim kommune om investeringstilskudd til rehabilitering av kirker, tilrettelegging for universell utforming, bygging/rehabilitering av orgler, rehabilitering av inventar (kulturhistorisk) og enøktiltak for totalt 85,6 millioner kroner (eksklusive merverdiavgift) i planperioden 2021-2024. Dette fordeles med 21 millioner kroner i 2021, 18,8 millioner kroner i 2022, 21,3 millioner kroner i 2023 og 24,5 millioner kroner i 2024.

Søknaden om investeringsmidler er basert på prosjekter foreslått i tidligere langtidsbudsjett, sist for perioden 2020-2023. Ved budsjettering tas det utgangspunkt i å sikre finansiering for pågående og kontraherte prosjekter, dernest funn i tilstandsanalyse, egnethet og øvrige kartlagte behov og prioriteringer. Tilstandsanalysen er oppdatert per mai 2018. Noen dybdeanalyser er i tillegg gjennomført sommer/høst 2018, og har medført noe justering av prioriteringene. Kirkevergens kartlegging av inventar og status orgelpark er også viktige grunnlag for prioriteringene.

Ny soknestruktur (omstrukturingsprosjektet) bidrar til å slå sammen en del menigheter. Samlokalisering er en viktig nøkkel for å oppnå effektive og målrettede løsninger. For noen av de nye menighetene og satsingsområdene kan det bli nødvendig med ombygging og tilpasninger av kontorfasiliteter, spesialisert bruk etc.

Kirkebygg vil erfaringsmessig ha et årlig vedlikeholdsbehov på 15-20 millioner kroner for ikke å opparbeide for stort etterslep. I dette anslaget er eventuelle nybygg og ekstra store utvidelser og rehabiliteringer ikke medtatt.

Kommunedirektøren foreslår at fellesrådets søknad om 85,6 millioner kroner i perioden imøtekommes. Forskyvninger i framdrift vil kunne påvirke det enkelte års resultat i forhold til budsjett.

## Charlottenlund kirke

I søknaden fra Kirkelig fellesråd søkes det også om 83,5 millioner kroner til nybygg til erstatning for Charlottenlund kirke, som er i generelt dårlig stand. Søknadsbeløpet fordeler seg med 0,5 millioner kroner i 2021, tre millioner kroner i 2022, 35 millioner kroner i 2023 og 45 millioner kroner i 2024. Kommunedirektøren foreslår å imøtekomme søknaden om utredningsmidler på 0,5 million kroner i 2021.

I forbindelse med veivalg for Charlottenlund kirke vises det til f-sak [197/19](#); *Veivalgssak Charlottenlund kirke. Status pr 02.09.2019*. Formannskapet vedtok at det arbeides videre med planer for bygging av nytt kirkebygg for Charlottenlund og Ranheim menigheter på kommunalt eid tomt ved Stokkbekken. I første del av 2021 vil kommunedirektøren legge fram sak om reguleringsplan for Yrkesskolevegen 18. Reguleringsplanen omfatter kirkebygg, barnehage og helse- og velferdssenter, samt boliger på Charlottenlund. Kommunedirektøren kommer tilbake til saken i senere forslag til handlings- og økonomiplaner når reguleringsplan er vedtatt og detaljprosjektering gjennomført.

## 2. Gravplasser

Kirkelig fellesråd søker om totalt 301,8 millioner kroner i planperioden til utbygging av nye og rehabilitering av eksisterende gravplasser, tilrettelegging for universell utforming, miljøstabilisering av plastgraver, innkjøp av maskiner til gravplassene og rehabilitering av Domkirkegården. Søknadsbeløpet fordeles med 60,4 millioner kroner i 2021, 58,1 millioner kroner i 2022, 80,2 millioner kroner i 2023 og 103,1 millioner kroner i 2024.

Søknad om investeringsmidler tar utgangspunkt i gjeldende plan og i å sikre finansiering for pågående og kontraherte prosjekter. Planen er justert for oppdatering av kostnadsestimater, forskyvninger i framdrift, nye innmeldte behov, tilstandsanalyser, samt behov som følge av forventet befolkningsutvikling og demografiske forhold på lenger sikt. En plan- og byggeprosess kan ta nærmere ti år.

Prosjekter i økonomiplanperioden er blant annet rehabilitering av Domkirkegården, utvidelse av Byneset kirkegård (som er noe utsatt grunnet riksantikvarens utgravninger og forsinkelser i avklaring med grunneiere) og utvidelse/oppgradering av driftsgårder og minnelunder. Det er også planlagt oppstart av nye Ust gravlund (tidligere kalt Kattem/Ust) og oppstart ny utvidelse av Leira. Reguleringsplanen for gravlund på Ust er under utarbeiding. Mange av de eldre kirkegårdene har rehabiliteringsbehov som følge av alder og gammel infrastruktur. Det er høyt vannforbruk enkelte steder grunnet lekkasjer, jordfeil i elektriske anlegg etc. Det er behov for en gjennomgang og rehabilitering av teknisk infrastruktur.

De største summene i søknaden er i planperiodens to siste år. Dette er hovedsakelig begrunnet i forskyving av utvidelse Byneset kirkegård samt oppstart av (Kattem/) Ust og ny utvidelse Leira. Disse vil vare utover økonomiplanen 2021-2024.

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 278,9 millioner kroner til dette formålet i planperioden. Dette er 22,9 millioner kroner mindre enn i søknaden fra Kirkelig fellesråd. Kommunedirektøren foreslår å imøtekomme søknaden for perioden 2021-2023. For 2024 finner ikke kommunedirektøren rom for å imøtekomme hele summen, og foreslår bevilget 80,2 millioner kroner. En lavere bevilgning enn omsøkt kan medføre tidsforskyvning av prosjekter, som igjen kan gi økt press på gravplasser. Investeringsvolumet vil bli vurdert årlig i henhold til framdriften i de enkelte utbyggingsprosjektene.

### **3. Erverv grunn Kattem gravplass**

Grunnerverv på Kattem er vedtatt i [b-sak 3/19](#) med en sum på 60 millioner kroner. Ervervet har tatt noe lenger tid enn opprinnelig planlagt, og midler er forskjøvet fra tidligere år. To millioner kroner er benyttet tidligere, og 58 millioner millioner kroner foreslås lagt inn i 2021.

### **4. Erstatningsbolig Kattem**

Midler for å dekke erstatningsbolig på Kattem for grunneier ble vedtatt i [b-sak 3/19](#) med 11,8 millioner kroner; senere vedtatt økt til 13,6 millioner kroner. 11,8 millioner kroner av midlene er tidligere bevilget, og resterende 1,8 millioner kroner foreslås lagt inn i 2021.

### **5. Mindre erverv av grunn, mm**

Kommunedirektøren foreslår å sette av til sammen 14 millioner kroner årlig i årene 2021-2024 til forberedelser, diverse grunnundersøkelser, planarbeid og gjennomføring av mindre grunnerverv.

### **6. Charlottenlund gravplass, turdrag**

11,2 millioner kroner er tidligere bevilget til opparbeidelse av turdrag i buffersonen ved Charlottenlund gravplass. Midlene er forskjøvet fra tidligere år, og kommunedirektøren foreslår å legge inn 11,1 million kroner i 2021.

### **7. Leira adkomstvei**

13 millioner kroner er tidligere bevilget for opparbeidelse av veg og fortau inn til Leira gravplass, i tråd med reguleringsplanen for gravplassen. Midlene er forskjøvet fra tidligere år, og kommunedirektøren foreslår å legge inn 13 millioner kroner i 2021.

# 17 Idrett og friluftsliv

## 17.1 Hovedprioritering 2021-2024

I forslaget til handlings- og økonomiplan 2021-2024 er videre investeringer i [Granåsen idrettspark](#) et sentralt løft innenfor idrettsområdet. For friluftslivsområdet er oppfølgingen av [Plan for friluftsliv og grønne områder](#) viktige satsinger innenfor området, med [Nidelvstien](#) og [Storheiestien](#) som sentrale tiltak.

## 17.2 Om idrett og friluftsliv



### 17.2.1 Hva området gjelder

Tjenesteområdet gjelder:

- Planlegging og etablering av nye anlegg for idrett, friluftsliv og nærmiljø.
- Forvaltning og drift av kommunale idrettsanlegg.
- Forvaltning og drift av byens friluftsområder i marka og i nærområdene: skiløyper, turveger/-stier, badeplasser og Munkholmen.
- Forvaltning og drift av nærmiljøanlegg.
- Tilskudd til frivilligheten innen idrett, friluftsliv og nærmiljø – anlegg og aktivitet.

[Enhet for idrett og friluftsliv](#) er sentral i kommunens forvaltning, strategiske planlegging og anleggsutvikling innenfor området. Enheten samarbeider tett med Trondheim Bydrifts avdeling for [idrett, park og skog](#) som drifter kommunens idretts- og friluftslivsplanlegg.

*Plan for idrett og fysisk aktivitet 2015-2020* (b-sak [50/15](#)) og *Plan for friluftsliv og grønne områder* (b-sak [146/17](#)) er viktige styringsverktøy innenfor forvaltningen av idretts- og friluftslivsområdet. Kommunedirektøren følger opp planene i nært samarbeid med aktører både internt i kommunen og eksternt, hvor blant annet [Idrettsrådet i Trondheim](#) har en sentral rolle.

Folkehelseloven gir kommunene et stort ansvar for å fremme folkehelse. I et forebyggende perspektiv representerer idrett og friluftsliv folkehelse i praksis. Når virkemidler settes inn tidlig

i livsløpet, vil folkehelsen, livskvaliteten og trivselen bedres. Enheten for idrett og friluftsliv har derfor et særlig fokus på tilrettelegging for barn og unge.

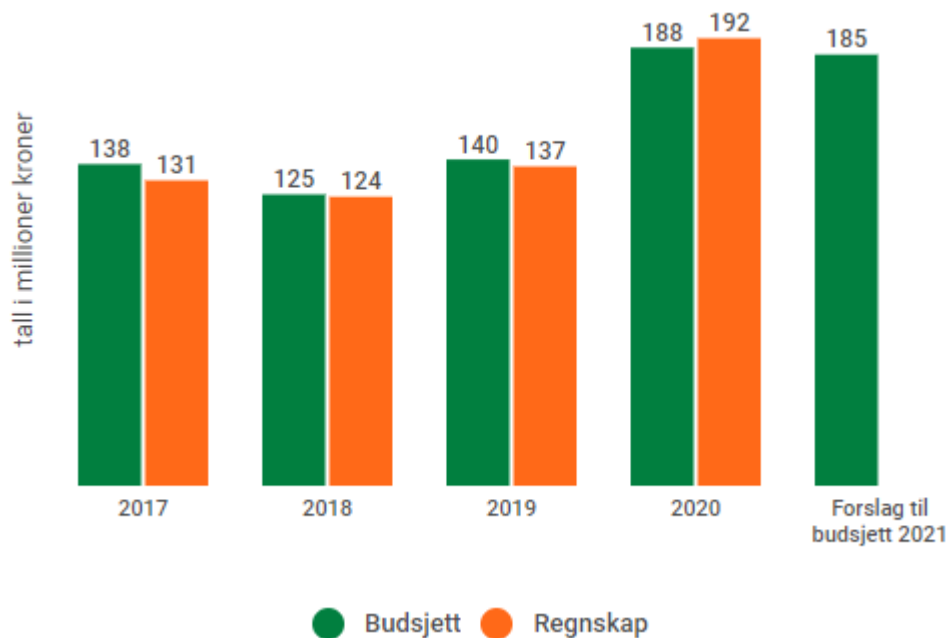
## 17.2.2 Relevante lenker

- [Plan for friluftsliv og grønne områder](#)
- [Plan for idrett og fysisk aktivitet](#)
- [Norsk idrettsindeks](#)

## 17.3 Økonomiske nøkkeltall

Figur 17-1 viser budsjett og regnskap for kunst og kultur i perioden 2017-2019, revidert budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for kunst og kultur for 2021. Perioden 2017-2019 viser kun gamle Trondheim. Budsjett 2020 er sum for nye Trondheim, og viser revidert budsjett etter 1. økonomirapport 2020.

Figur 17-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner



Økningene i budsjettet fra 2018 til 2020 har blant annet sammenheng med investeringstilskudd/leie til idrettslag som bygger egne flerbrukshaller. Økningen fra 2019 til 2020 skyldes i tillegg budsjettmidler i kommunesammenslåingen med Klæbu, kjøp av ekstra halltid i Trondheim Spektrum fra november 2019 samt tilskudds- og tiltaksmidler bevilget i 1. økonomirapport 2020 knyttet til koronapandemien. Kommunedirektøren foreslår en netto driftsramme for idrett og friluftsliv på 185,8 millioner kroner i 2021.

Idrett og friluftsliv hadde årene 2017-2019 mindreforbruk i forhold til budsjett. Det skyldes i hovedsak avsetninger i årsoppgjør som ble ubrukt og forskjøvet til påfølgende år. Området antas å gå med om lag fire millioner kroner i merforbruk i 2020 som følge av mindreinntekter ved Husebybadet, utleie med mer knyttet til koronapandemien, samt merutgifter på drift i Granåsen (snøproduksjon, lagring), jamfør 2. økonomirapport.

## 17.3.1 Pågående arbeid

### VM på ski i 2025

Ved tildelingen 3. oktober 2020 signerte ordføreren i Trondheim og skipresidenten en Hosting Contract. Dette er en kontrakt mellom FIS, NSF og Trondheim kommune om gjennomføringen av VM på ski i 2025. I Hosting Contract med FIS får NSF og Trondheim kommune et solidarisk ansvar overfor FIS for alle kontraktsmessige forhold. Det utarbeides derfor en samarbeidsavtale mellom NSF og kommunen som regulerer partenes ansvar for de ulike forholdene i Hosting Contract.

I henhold til Hosting Contract skal NSF og Trondheim kommune, senest innen 6 måneder etter signering av kontrakten, forplikte seg til å etablere en Local Organizing Committee (LOC). LOC organiseres som et aksjeselskap, og vil ha ansvaret for planlegging og gjennomføring av VM på ski 2025. NSF og Trondheim kommune er enige om å etablere et aksjeselskap som skal stå for selve gjennomføringen av arrangementet. Selskapet *Ski-VM 2025 AS* skal eies 60 % av NSF, 30 % av Sør-Trøndelag Skikrets og 10 % av Trondheim kommune.

### Utbygging av Granåsen idrettspark.

Granåsen idrettspark videreutvikles som et helårs hverdagsanlegg tilrettelagt for trening og konkurranser, barn og unge, paraidrett og store konserter. Anlegget skal utvikles som et moderne idrettsanlegg rustet til store arrangementer som World Cup og VM på ski, med særlig vekt på nordiske grener og skiskyting. Det vises til sak [283/19](#) *Videre retningsvalg for fase 2 i utbyggingen av Granåsen idrettspark*, der omfang av utbyggingsfase 2 framgår. Trondheim kommune har en gjennomførings- og kontraktstrategi for utbyggingsfase 2 basert på totalentreprise, med samspill og målpris etter prinsippet om åpen bok og med insitament. Det er inngått avtale med NCC Norge AS for gjennomføring av resterende utbygging av fase 2 i Granåsen idrettspark, jamfør kommunedirektørens orientering til formannskapet i sak [FO 107/20](#).

### Koronatiltak og konsekvenser

Kommunedirektøren har i pandemisituasjonen prioritert å svare på henvendelser fra idretten og andre om Covid-19. Idretten har begrensninger for bruk av idrettsanlegg, haller, gymsaler og basseng noe som er en utfordring for idretten/frivilligheten, og det er en rekke spørsmål til kommunen om disse forholdene. Å svare på alle spørsmål bidrar til et betydelig merarbeid for kommuneadministrasjonen. Kommunedirektøren har imidlertid tilstrebet i størst mulig grad å gjennomføre ordinære oppgaver tilnærmet normalt.

Renhold av friluftstoalletter sju dager per uke har medførte ekstra utgifter. Stenging av Husebybadet har medført reduserte billettinntekter med ca 50 % (Husebybadet åpnet for idrett 1. juni og for publikum 22. juni). Det har også vært et inntektsbortfall som følge av avlyste konserter i Granåsen.

Det er en utfordring for idretten at de taper inntekter til lagkassen som følge av utfordringer/restriksjoner knyttet til å arrangere konkurranser, idrettsskoler, mm. Kommunen har satt inn mottiltak i form av rask utbetaling knyttet til faste avtaler og tildeling av tilskudd. Det ble tidlig vedtatt at innvilget tilskudd for 2020 ikke skal tilbakebetales dersom aktiviteten ble avlyst som følge av covid 19. Bystyret bevilget også ekstraordinære tilskudd til området i sak [109/20](#); *Første økonomirapport 2020*.

Under koronapandemien har man sett at nærfriluftsliv har fått økt popularitet, noe som er positivt, men som også bidrar til ressursutfordringer for kommunen med tanke på søppelhåndtering og økt slitasje av stier og turveier, og grønne områder.

### 17.3.2 Sammenligning med andre kommuner

Tabell 17-1 viser indikatorer for Klæbu, Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innenfor idrett og friluftsliv. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Klæbu/Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på [nettsidene](#) til ASSS-nettverket.

**Tabell 17-1 Nøkkeltall: Trondheim, Klæbu, ASSS 2019**

	Klæbu	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS, uten Oslo og Trondheim
<i>Prioritet</i>						
Netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg per innbygger	383	476	887	812	985	748
Netto driftsutgifter idrett per innbygger	112	344	187	227	546	298

Trondheim kommune eier relativt færre idrettsanlegg (av totalt antall anlegg) enn gjennomsnitt for de øvrige ASSS-kommunene. Dette er hovedårsaken til at Trondheim kommune har lavere ressursbruk på kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg enn gjennomsnitt for ASSS-kommunene. Trondheim ligger over gjennomsnittet i ressursbruk per innbygger til idrett. Hovedårsaken er at Trondheim har flere private idrettsanlegg enn gjennomsnitt for ASSS-kommunene, og kommunen bruker da relativt mer ressurser på anleggs- og driftstilskudd til idrettslagene. Tallene for netto driftsutgifter til kommunale idrettsbygg/anlegg og til idrett per innbygger bør derfor sees i sammenheng. Tallene for 2019 viser at Trondheim kommune i sum ressursbruk til idrett og drift av kommunale idrettsbygg/anlegg ligger en del under gjennomsnittet i ASSS-kommunene.

### 17.3.3 Sykefravær

Sykefravær ved Enhet for idrett og friluftsliv var på omlag tre prosent i tredje kvartal 2020. Med 11 ansatte på enheten kan ett enkelt langvarig sykdomstilfelle gi store utslag. Enheten arbeider aktivt for å holde sykefraværet nede gjennom ulike HMS- og velferdstiltak og medvirkningsprosesser.

## 17.4 Mål og indikatorer





Det er for planperioden pekt på hvilke av FNs bærekraftsmål som er mest relevant for idrett og friluftsliv og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FNs 17 hovedmål og de 169 delmålene er vurdert, og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål tjenesteområdet har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.


### 17.4.1 Utvalgte bærekraftsmål for tjenesteområdet

Ut fra mål og strategier og tidligere vedtatte periodemål som tjenesteområdet jobber etter er følgende bærekraftsmål med tilhørende delmål identifisert som aktuelle og relevante for



tjenesteområdet i perioden 2021-2024. Delmålet kan i noen tilfeller være omskrevet for å passe bedre til lokale forhold. Dette er da angitt med parentes rundt nummer til delmålet.

Tjenesteområde	Idrett og friluftsliv
<b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som er mest relevant for tjenesteområdet</b>	
	<p><b>17.4.2 Mål 3. God helse</b></p> <p>(3.d) Tjenesteområdet Idrett og friluftsliv har fokus på å tilrettelegge for fysisk aktivitet og livskvalitet for alle, uansett alder.</p> <p>(3.d) Idrett og friluftsliv har fokus på folkehelse og livskvalitet gjennom arrangementer som bidrar til fellesskapsfølelse, samhold og identitet.</p>
<p><b>Hva gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim – En attraktiv by for store idrettsarrangement</li> <li>• Trondheim – Byen med hverdagsanlegg for alle, tidlig innsats knyttet til anlegg for fysisk aktivitet gir bedre folkehelse og livskvalitet</li> </ul>	
	<p><b>17.4.3 Mål 9 Innovasjon og infrastruktur</b></p> <p>(9.5) Idrett og friluftsliv har fokus på å bidra til økt samhandling mellom kommune, kunnskapsmiljøer og frivilligheten/idretten til beste for fellesskapet.</p>
<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim – Byen der kommune, kunnskapsmiljøer og frivilligheten/idretten samhandler til beste for fellesskapet</li> </ul>	
	<p><b>17.4.4 Mål 11. Bærekraftige byer og samfunn</b></p> <p>(11.7) Idrett og friluftsliv har fokus på inkluderende og bærekraftig tilrettelegging, og bevaring og videreutvikling av marka og de grønne områdene i kommunen, i en periode med sterk befolkningsvekst og fortetting.</p>
<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim skal være en grønn by med variert natur - med lett tilgjengelige, attraktive uteområder for lek, rekreasjon og friluftsliv.</li> </ul>	

	<p><b>17.4.5 Mål 15. Liv på land</b></p> <p>(15.1) Trondheim som en grønn by med rik og variert natur og med attraktive uteområder lett tilgjengelig og tilrettelagt for lek og friluftsliv.</p> <p>(15.1) Idrett og friluftsliv har fokus på en tilrettelegging av grønne områder i Trondheim slik at de kan ivareta viktige samfunnsinteresser, som mulighet for naturutfoldelse, robuste økosystemer, biologisk mangfold og klimatilpasning.</p>
<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Trondheim skal være en grønn by med variert natur - med lett tilgjengelige, attraktive uteområder for lek, rekreasjon og friluftsliv.</li> </ul>	

Disse bærekraftsmålene er valgt da Trondheim skal være et godt sted å leve, hvor alle har tilgang til gode arealer for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv, lek og rekreasjon. Trondheim skal være en internasjonal foregangskommune for utvikling av gode klima- og miljøløsninger jamfør [Kommuneplan energi og klima 2017-2030](#).

### **Periodemål 1: Trondheim – En attraktiv by for store idrettsarrangement**

Trondheim har lange tradisjoner innen idrett, og har gjennomført mange store idrettsarrangement. Ved å bygge ut anlegg og infrastruktur styrker byen mulighetene for fortsatt å være attraktiv som arrangørsted for idrettsarrangement. Kommunale anlegg skal tilrettelegges slik at det blir enkelt å gjennomføre både store bredde- og toppidrettsarrangement. Arrangementer skal gjennomføres på en bærekraftig måte.

#### **Indikatorer:**

- Granåsen idrettspark utbygges som arena for World Cup-arrangementer og et framtidig VM på ski.
- Det utvikles en strategi for World Cup-arrangementer.
- [NM-veka](#) gjennomføres i Trondheim vinteren 2021.
- FIS World Cup hopp og kombinert gjennomføres i Trondheim.
- Trondheim kommune støtter opp om idrettens gjennomføring av store breddearrangement, med særlig fokus på barne og unge.
- Trondheim har årlig regionale og/eller landsdekkende arrangement i de store vinteridrettene.
- Det stilles krav til arrangører om å konkretisere bærekraftsmålene i tilknytning til arrangement.

### **Periodemål 2: Trondheim – Byen med hverdagsanlegg for alle**

I perioden er målet at flere idretter med aktivitet i Trondheim får tilgang til anlegg, enten i kommunen eller i nabokommunene. Anlegg skal utvikles og bygges med fokus på bærekraft, lavt klimafotavtrykk, flerfunksjonalitet, tilgjengelighet, økt sambruk og samarbeid.

#### **Indikatorer:**

- Utbyggingen av Granåsen idrettspark, Fase 2, er ferdigstilt til VM.
- Kunstgressbaner etableres i tråd med nasjonale retningslinjer.
- Flere hallflater etableres i planperioden.
- Nye Eberg idrettspark er ferdig regulert.

- Idrettstomta på Tiller er planlagt og tomte regulert.
- Ny ishall på i Trondheim er planlagt og tomte er regulert.

### **Periodemål 3: Trondheim – tidlig innsats knyttet til anlegg for fysisk aktivitet gir bedre folkehelse og livskvalitet**

Å legge til rette for fysisk aktivitet for alle gir positive effekter for folkehelse og trivsel. Kommunen har en viktig oppgave i å sikre arealer og etablere infrastruktur som gjør friluftsliv og fysisk aktivitet lett og naturlig. Trondheim skal være en grønn by med rik og variert natur og med attraktive uteområder, lett tilgjengelig og tilrettelagt for lek og friluftsliv.

#### **Indikatorer:**

- Areal avsatt til regulerte idrettsanlegg og offentlige friområder øker.
- Det etableres gode digitale publikumsløsninger for å stimulere til rekreasjon og friluftsliv.
- Det er utarbeidet en overordnet skiltstrategi for friluftsliv i Trondheim.
- Det er etablert flere godt merkede nærturer i kort avstand fra befolkningens bosted.
- Det er etablert ny skilting i de overordnede grøntkorridorene og i marka.
- Badeplasser er opprustet.
- Nye trimstasjoner er etablert i områder med mye aktivitet.
- Markaportaler er etablert som attraktive leke- og rekreasjonsområder.
- Nidelvstien etableres.
- Storheiastien er oppgradert.
- Planlegging av utfartsparkering og markaportal ved Vikarauntjønna er startet.
- Flere nærmiljøanlegg er etablert.

### **Periodemål 4: Trondheim – Byen der kommune, kunnskapsmiljøer og frivilligheten/idretten samhandler til beste for fellesskapet**

Lag og foreninger deltar i et aktivt samarbeid med kommunen for like muligheter og inkludering, og for bærekraftig tilrettelegging og etablering av idrettsanlegg og annen infrastruktur for idrett og friluftsliv. Frivilligheten deltar aktivt med drift og skjøtsel av arealer og anlegg for idrett og friluftsliv.

#### **Indikatorer:**

- Kommunen har et enklere og mer forutsigbart tilskuddssystem for byens idrettslag.
- Frivilligheten er i større grad involvert i drift og vedlikehold av grønne områder og markaområdene.
- Kommunen inngår samarbeidsavtaler med idrettslagene om finansiering, bygging og drift av anlegg, når bygging skjer i regi av lagene selv.
- Bærekraft, like muligheter og inkludering skal være grunnpilarer all samhandling.

## **17.5 Driftsbudsjett**

### **17.5.1 Prioriteringer innenfor driftsbudsjettet**

I forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024 må kommunedirektøren gjøre noen prioriteringer, slik at de viktigste forholdene ivaretas. Dette gjøres på grunnlag av tidligere politiske vedtak og de overordnede periodemålene for området, men også andre forhold kan spille inn.

#### **Utfordringer knyttet til store arrangementer**

World cup og andre større arrangement i Granåsen har økt i omfang de siste årene. Det medfører økte driftsutgifter som følge av krav til driftsnivået i anlegget. Tilrettelegging av

arenaen med lagring og utkjøring av snø fra snølager, og tilrettelegging av infrastruktur som er nødvendig i forhold til arrangement, krever mye arbeidstid og medfører betydelige merkostnader. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for økte driftsmidler innenfor idrettsområdet i 2021-2024 for å håndtere økte kostnader til stadig flere arrangement i Granåsen på en tilfredsstillende måte.

## 17.6 Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Tabell 17-2 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for område kunst og kultur i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019 (vedtatt av bystyret i desember 2019). Tabell 17-3 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenestområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 17-2 Budsjetttramme og rammeendring idrett og friluftsliv. Tall i millioner kroner**

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Opprinnelig budsjett 2020	168,9	168,9	168,9	168,9
Pris- og lønnskompensasjon	4,4	4,4	4,4	4,4
Tekniske justeringer	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>172,1</b>	<b>172,1</b>	<b>172,1</b>	<b>172,1</b>
Befolkningsvekst	2,4	2,8	3,0	2,7
Annen rammeendring	11,3	-17,1	-17,6	-17,6
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>185,8</b>	<b>157,9</b>	<b>157,5</b>	<b>157,2</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>13,7</b>	<b>-14,3</b>	<b>-14,6</b>	<b>-14,9</b>

**Tabell 17-3 Tiltak i idrett og friluftsliv. Tall i millioner kroner**

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01.Driftsmidler til turveger/-stier, løyper og andre friluftstiltak	0,8	0,8	0,8	0,8
	02.Driftsmidler til nye idrettsanlegg	0,3	0,3	0,3	0,3
	03.Driftsmidler til nye nærmiljøanlegg og aktivitetsparker	0,8	0,8	0,8	0,8
	04.EM i håndball	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
	05.Søknad VM 2025	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
	06.Vinterfestival	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
<b>Endringer i tjenestetilbudet</b>	07.Tilskudd/leie private haller	2,0	-12,5	-12,5	-12,5
	08.Garderobeleie i Trygg/Lade kombihall	0,0	0,4	0,9	0,9
	09.NM-veka	1,5	0,0	0,0	0,0
	10.Tilskudd til store arrangement	0,8	0,0	0,0	0,0
	11.Kjøp av halltid barn og unge	0,0	-0,1	-0,3	-0,3
	12.Utstyrsnett idrettsanlegg	-0,4	-0,9	-0,9	-0,9

	13. Ishall på Klett	9,8	0,0	0,0	0,0
	14. Endret nivå/standard drift av friluftsliv- og idrettsanlegg	0,0	-0,9	-1,1	-1,4
	15. Økte drift- og forvaltningsutgifter	0,4	0,4	0,4	0,4
Effektiviseringstiltak	16. Økt effektivisering	0,0	-0,2	-0,4	-0,4
	17. Innsparing reiser og innkjøp	-0,1	-0,2	-0,4	-0,4
<b>Sluttsum</b>		<b>13,7</b>	<b>-14,3</b>	<b>-14,6</b>	<b>-14,9</b>

## 17.6.1 Opprettholdelse av standard

### 1. Driftsmidler til turveier/-stier, løyper og andre friluftstiltak

Kommunedirektøren foreslår å øke rammen for drift av nye skiløyper, lysløyper, turveier/-stier og badeplasser. Økt behov er beregnet til 0,8 millioner kroner.

### 2. Driftsmidler til nye idrettsanlegg

Kommunedirektøren foreslår å øke driftsmidler til nye idrettsanlegg med 0,3 millioner kroner.

### 3. Driftsmidler til nye nærmiljøanlegg og aktivitetsparker

Kommunedirektøren foreslår å øke driftsmidler til nye nærmiljøanlegg og aktivitetsparker med 0,8 millioner kroner fra 2021. Tre nye aktivitets-/skateparker er åpnet i 2020, [Skjermvegen aktivitetspark](#), [Dalen aktivitetspark](#) og [Klæbu aktivitetspark](#), og driftskonsekvensen for disse er beregnet til om lag 0,6 millioner kroner fra 2021.

### 4. EM i håndball

Trondheim er vertsby under EM i håndball [menn](#) og [kvinner](#) i 2020. En million kroner som ligger i budsjett 2020 knyttet til kommunens kostnader ved arrangementet tas ut igjen fra 2021.

### 5. Søknad VM 2025

I gjeldende handlings- og økonomiplan ligger det inne 0,4 millioner kroner for første halvår 2020 til arbeid med søknad om VM på ski i 2025. Disse midlene tas ut igjen fra 2021. Trondheim ble 3. oktober 2020 tildelt VM på ski i 2025, og VM-arbeidet videre vil bli gjort i regi av VM-organisasjonen som etableres.

### 6. Vinterfestival

I samarbeid med idretten og næringsliv, ble det arrangert [Trondheim Vinterfest 2020](#) i sammenheng med [SkiTour 2020](#) og avslutningsrennene i Granåsen i slutten av februar 2020. Kommunedirektøren finner ikke rom for å videreføre vinterfestivalen innenfor rammen, og foreslår at 0,8 millioner kroner tas ut igjen fra 2021.

## 17.6.2 Endringer i tjenestetilbudet

### 7. Tilskudd/leie - nye private haller

Flere idrettslag planlegger bygging av flerbrukshall i egen regi. Bystyret vedtok 17. november 2016 maler for finansierings- og driftsavtaler som grunnlag for de konkrete avtaler som skal inngås mellom kommunen og idrettslag når bygging av idrettshall skjer i regi av idrettslag (sak [153/16](#) Avtaler mellom Trondheim kommune og idrettslag ved bygging av idrettshall i regi av idrettslag).

Bystyret behandlet 30.9.2020 sak [113/20](#); *Investeringer og driftsprosjekter innenfor idrettsområdet 2020 - vedtatte prosjekter og prioriteringer framover*. I kapittel 6 i saken

omtales planer for nye idrettshaller i privat eller kommunal regi. Kommunedirektøren har dialog med flere idrettslag som har planer om å bygge idrettshaller. Bygging av Ranheimshallen i regi av Ranheim IL er vedtatt og er under planlegging. Bystyret behandlet 17.6.20 saker om kommunal lånegaranti ([119/20](#)), og avtaler mellom kommunen og idrettslaget ([118/20](#)).

I vedtatt økonomiplan ligger det midler til kommunalt tilskudd/leie til en hall i 2020 og en hall i 2021. I 2020 blir midlene disponert til Ranheim ILs byggeprosjekt. Det er usikkerhet knyttet til om og når hallplaner blir gjennomført, da framdrift styres av idrettslagene og i takt med hvordan mulighetsbildet utvikler seg i dialog med planmyndigheter, kommunedirektør og andre instanser.

I sak [113/20](#) omtales følgende hallprosjekter, i tillegg til Ranheimshallen:

- Kombihall – idrettshall og fotballhall 7-er Lade idrettspark (SK Trygg Lade)
- Idrettshall på Myra (Byåsen IL)
- Idrettshall på Eberg (SK Freidig)

I 2021 kan både Byåsen IL og SK Trygg Lade være klare til å igangsette byggeprosjekter. Kommunen har igangsatt arbeid med reguleringsplan idretts og skoleområdet på Eberg. Planen forventes ferdig til første halvdel av 2022. Kommunedirektøren vil legge fram en prioriteringssak mellom disse idrettshallene. Kommunedirektøren foreslår å videreføre beløpet som var avsatt i handlings- og økonomiplan 2020-2023 til finansiering av tilskudd/leie til en ny hall fra 2021. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for legge inn ytterligere midler til flere haller.

## 8. Garderobeleie i Trygg/Lade kombihall

Formannskapet vedtok i sak [294/15](#) at kommunen skal leie garderober i Trygg/Lade kombihall tilsvarende som i arenabygget Koteng arena. Årlig kostnad er foreløpig beregnet til 0,9 millioner kroner. Oppstart for bygging av kombihall (idrettshall og fotballhall 7-er) i regi av Sportsklubben Trygg/Lade på Lade idrettspark er ikke klarlagt. Kommunedirektøren foreslår imidlertid å legge inn 0,4 millioner kroner med delårsvirkning i 2022 og 0,9 millioner kroner med helårsvirkning fra 2023.

## 9. NM-veka

I forbindelse med NM-veka vinter i Trondheim i 2021, jfr sak [179/20](#) *NM-veka vinter 2021*, må Trondheim bydrift utføre diverse arbeid og tilrettelegging for å sikre gjennomføring av de ulike øvelsene. Dette gjelder teknisk infrastruktur, maskinarbeider, løypepreparering m.m. Disse kostnadene er beregnet til omlag 1,5 millioner kroner som kommunedirektøren foreslår å legge inn i 2021.

## 10. Tilskudd til store arrangement

Trondheim er vertsby for flere store arrangement som profilerer idrettsbyen Trondheim i 2021, i tråd med vedtatt strategi for å tiltrekke store arrangement til Trondheim og Trøndelag. Dette gjelder blant annet NM-veka vinter, der kommunen har mottatt søknad fra Idrettskretsen om medfinansiering. Idrettsgallaen var planlagt til Trondheim 9. januar 2021, men styret for [idrettsgallaen](#) har besluttet at arrangementet i stedet planlegges som en [TV-studio-versjon fra Oslo](#) i januar 2021, og at den store jubileumsgallaen i sin helhet flyttes til Trondheim 8. januar 2022. Det er søkt om økonomiske bidrag fra kommunen på tilsammen 0,8 millioner kroner til de to planlagte arrangementene i Trondheim. I tillegg kommer kommunens egne kostnader knyttet til avviklingen av arrangementene, jfr pkt 9 over. Formannskapet har behandlet saker

om disse arrangementene i sak [187/19](#) og [179/20](#). Kommunedirektøren foreslår å legge inn 0,8 millioner i 2021 i tilskudd for imøtekomme de to søknadene.

### **11. Kjøp av halltid for barn og unge**

I sak [FO 92/19](#); *Eventuelt - Forslag om kjøp av halltid for barn og unge*, vedtok formannskapet å bevilge 0,5 millioner kroner ekstra til kjøp av halltid for barn og unge. Hovedutvalget for kultur i Trøndelag Fylkeskommune vedtok 28.8.19 som del av [sak 61/19](#); *Fylkeskommunal støtte til hall-leie i Trondheim kommune* følgende: "Det gis et økonomisk tilskudd på kr 500.000 som et engangsbeløp for hallsesongen 2019/20". Dette innebærer at [hallfordelingsgruppa](#), som ledes av idrettsrådet i Trondheim, fikk til disposisjon en samlet økning på en million kroner for idrettsperioden 2019/20, det vil si høst 2019 og vår 2020.

For å følge opp formannskapets vedtak ble det vedtatt at 0,5 millioner kroner fra vedtatt ordning *Pilotprosjekt - Åpen hall og sal 2018/2019* ble omdisponert til kjøp av halltid. De 0,5 millioner kroner til formålet ble lagt inn for høst 2020. Da ble nivået for idrettsperioden 2019/2020 videreført ut 2020. Kommunedirektøren foreslår å opprettholde dette nivået også i 2021, men at det reduseres med 0,1 million kroner i 2022 og med 0,3 million kroner fra 2023.

### **12. Utstyrspott idrettsanlegg**

Bystyret vedtok en økning på henholdsvis 0,9 millioner kroner i 2020 og 0,2 millioner kroner i 2021 til utstyr i haller og på idrettsanlegg, for å redusere etterslepet på utskifting av utslitt utstyr. I dialog med idrettsrådet ble økningen i 2020 fordelt med 0,6 millioner kroner til utstyr i kommunale idrettsanlegg og 0,3 millioner til tilskuddsordningen [Tilskudd til utstyr i private idrettsanlegg](#). Totalt er det kjøpt inn idrettsutstyr for 0,8 millioner kroner i kommunale anlegg i 2020, og tildelt 1,1 millioner kroner til innkjøp i private/idrettslagseide anlegg. I gjeldende handlings- og økonomiplan er det lagt inn en reduksjon på den ekstra utstyrspotten med 0,7 millioner kroner fra 2020 til 2021, men kommunedirektøren foreslår å redusere med kun 0,4 millioner kroner i 2021 og med 0,9 millioner kroner fra 2022.

### **13. Ishall på Klett**

I f-sak [234/20](#) den 1.9.2020 (formannskap satt som Bystyre) ble det vedtatt å igangsette et reguleringsarbeid for en nøktern ishall på Klett, og det ble bevilget inntil 1,5 millioner kroner fra disposisjonsfondet til formålet. Bystyret bevilget også 8,3 millioner kroner fra disposisjonsfondet til finansiering av nøktern ishall i regi av Leinstrand IL forutsatt avtale om drift og hallfordeling. Kommunedirektøren antar at regulering vil skje i 2021 og at også utbetaling av de 8,3 millioner kroner, som forutsetter at avtale om drift og hallfordeling er på plass, vil skje i løpet av 2021. Kommunedirektøren foreslår derfor å legge inn 9,8 millioner kroner til området i 2021.

### **14. Endret nivå/standard drift av friluftsliv- og idrettsanlegg**

For å tilpasse driften til rammen foreslår kommunedirektøren å redusere nivået/standarden på drift av idretts- og friluftslivsanlegg med 0,9 millioner kroner i 2022. Reduksjonen foreslås til 1,4 millioner kroner i 2024.

Dette vil få konsekvenser for frekvens på oppkjøring av skiløyper, kvalitet på skjøtsel langs turdragene samt for materialkostnader/utstyr med hensikt å utnytte og optimalisere bruken av eksisterende anlegg. Andre forhold som kan vurderes er reduserte åpningstider ved kommunens betjente idrettsanlegg. Det er et kontinuerlig arbeid innenfor idrett og friluftslivsområdet med effektivisering av arbeidsutførelse og bemanning innenfor

driftsområdet, vurdering av muligheter for innsats av frivilligheten, og effektiviseringstiltak ved de kommunale idretts- og friluftsanleggene.

### 15. Økte drifts- og forvaltningsutgifter

Kommunedirektøren opplever hvert år uforutsette hendelser, driftsutfordringer og mottak av særegne søknader innenfor idrettsområdet. Dette medfører at kommunen må iverksette hastetiltak rundt opprettholdelse av anleggsstandard eller utføre krevende omprioriteringer, for at kommunen skal kunne håndtere utfordringer knyttet til arrangementer eller for å ivareta nødvendig sikkerhet og drift for at anlegg skal kunne holdes åpne. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 0,4 millioner kroner til dette fra 2021.

## 17.6.3 Effektiviseringstiltak

### 16. Økt effektivisering

I henhold til gjeldende handlings- og økonomiplan legges det inn økt effektivisering med 0,2 millioner kroner i 2022, økende opp til 0,4 millioner kroner fra 2023.

### 17. Innsparing innkjøp og innleie av arbeidskraft

I henhold til vedtatt handlings- og økonomiplan 2020-2023 legges det inn økt innsparing på innkjøp og innleie av arbeidskraft med 0,1 millioner kroner i 2021, økende opp til 0,4 millioner kroner i 2024.

## 17.7 Investeringsbudsjett

### 17.7.1 Prioriteringer

Innenfor kommunedirektørens forslag til investeringsramme for området er det ikke mulig å fullt ut innfri periodemålene og alle politiske vedtak. Prioriteringene i forslag til handlings- og økonomiplan gjøres på grunnlag av tidligere politiske vedtak og de overordnede periodemålene for området, men også andre forhold kan spille inn.

Saker og planer som har vært førende for kommunedirektørens arbeid med investeringsbudsjettet for perioden:

- *Plan for idrett og fysisk aktivitet 2015-2020* ([b-sak 50/15](#)).
- *Plan for friluftsliv og grønne områder* ([b-sak 146/17](#)).
- Investeringer og driftsprosjekter innenfor idrettsområdet 2020 - vedtatte prosjekter og prioriteringer framover ([b-sak 113/20](#)).
- *Bruk av nærmiljømidler 2019 og planlagt bruk 2020* ([f-sak 10/20](#))
- Investeringsbeslutning Granåsen- utbygging av deler av Smistadvegen og tverrvegen som inngår i byggefase B ([b-sak 139/20](#)).
- *Granåsen utbyggingsfase 3 - konsept for regulering av Granåsen idrettsby og omfang av kommunalteknisk infrastruktur* ([f-sak 233/20](#)).
- *Videre retningsvalg for fase 2 i utbyggingen av Granåsen idrettspark* ([f-sak 283/19](#))
- Overordnet plan for videre arbeid med utbygging i Granåsen - utbyggingsfase 2 - budsjett etter korrigeringer ([b-sak 44/19](#)).

### 17.7.2 Prioritering av Investeringer og driftsprosjekter innenfor idrettsområdet.

Bystyret behandlet 30.9.20 b-sak [113/20](#); *Investeringer og driftsprosjekter innenfor idrettsområdet 2020 - vedtatte prosjekter og prioriteringer framover*. I denne handlings- og



økonomiplanen har kommunedirektøren prioritert utbygging av Granåsen for å følge opp utbyggingsfase 2 og hopparenaen jamfør f-sak [283/19](#); *Videre retningsvalg for fase 2 i utbyggingen av Granåsen idrettspark.*

### **Utendørs skateanlegg**

Formannskapet vedtok 22.1.19 i sak [262/18](#); *Regnbueparken som forslag for plassering av skatepark* at det må arbeides videre med formål om å etablere ny skatepark i Regnbueparken. Bystyret vedtok i sak [109/20](#) å bevilge to millioner til prosjektering av anlegget fra disposisjonsfondet. Bystyret bevilget også i samme sak 20 millioner fra disposisjonsfondet til finansiering av investeringskostnader til bygging av skateanlegget.

### **Huseby idrettsanlegg og basseng**

Som omtalt i forslag til [Handlings-og økonomiplan 2020-2023, budsjett 2020](#) vurderer kommunedirektøren at situasjonen for Husebybadet ikke er så kritisk som tidligere antatt, og rehabiliteringsprosjektet er derfor skjøvet ut i tid. Kommunedirektøren vurderer likevel at investeringen bør gjennomføres i løpet av en tiårsperiode, siden risiko for alvorlig driftsstans i bassenganlegget øker lineært med økt alder. Kommunedirektøren vil komme tilbake til rehabilitering av Huseby idrettsanlegg i framtidige handlings- og økonomiplaner.

### **Bydelsbasseng øst**

Det er behov for en million kroner til oppstart av tidligfase utredninger knyttet til realisering av nytt bydelsbasseng på Moholt. Totalt forventes kostnadene for tidligfase av denne investeringen å bli vesentlig høyere enn dette.

Kommunedirektøren mener det bør vurderes å gjennomføre en plan- og designkonkurrans for nytt bydelsbasseng på Moholt. Bydelsbasseng øst er besluttet lagt i nordre del av Moholt studentby. Bystyret vedtok lokalisering av anlegget i sak [36/19](#). Som del av vedtatt budsjett for 2020, sak [197/19](#), uttalte bystyret at det viktig å få på plass det vedtatte bydelsbassenget på Moholt før Huseby skal rehabiliteres, slik at kapasiteten opprettholdes og på sikt økes ("[Bydelsbassenget](#)"). Saken har gjentatte ganger vært behandlet i formannskapet og bystyret siden 2012.

Formannskapet behandlet 3.3.20 sak [35/20](#); *Fordeling av utredningsmidler 2020*, og vedtok blant annet følgende: *"Formannskapet ber kommunedirektøren komme tilbake med en sak knyttet til bydelsbasseng øst, der det beskrives hvordan det kan gjennomføres en plan- og designkonkurrans for bassenget. Formannskapet ber kommunedirektøren prioritere midler til arbeidet med bydelsbasseng øst ved årsoppgjøret 2019."*

Bystyret prioriterte ikke midler til designkonkurrans i vedtak om disponering av midler fra disposisjonsfondet, jamfør sak [110/20](#) og sak [109/20](#). Kommunedirektøren har heller ikke funnet rom for å prioritere driftsmidler til en designkonkurrans i denne handlings- og økonomiplanperioden. Det er heller ikke funnet rom for å prioritere investeringsmidler til prosjektet. Et grovt kostnadsestimat er 300 millioner kroner (2015-beløp). Kommunedirektøren foreslår å komme tilbake til midler til en designkonkurrans i sak om fordeling av utredningsmidler for 2021.

## **17.7.3 Tiltak innenfor friluftslivsområdet**

### **Vikerauntjønnå (parkeringsplass og markaportal)**

Som omtalt i [gjeldende handlings-og økonomiplan](#) vurderer kommunedirektøren at det et stort behov for bedre tilrettelegging for adkomst mellom boligområdene og marka, særlig i

områdene øst for byen. Vikerauntjønnna skiller seg ut som det området som har det største potensialet til å bedre på disse forholdene. Reguleringsplan for ny utfartsparkingsplass i området er vedtatt. I [Plan for friluftsliv og grønne områder](#) er Vikerauntjønn-området identifisert som "markaportal" for helårsbruk for mange ulike brukergrupper. Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å prioritere midler til å starte arbeidet med planlegging av p-plass og markaportal, men vil komme tilbake til tiltakene i framtidige handlings- og økonomiplaner.

### Vassfjelløypa

I [intensjonserklæringen](#) mellom Trondheim og Klæbu kommuner ble det fastslått at det skal etableres skiløype fra Tiller til Vassfjellet. Fellesnemnda tok i [sak 31/17](#) kommunedirektørens redegjørelse om krysningsalternativer til etterretning og ba kommunedirektøren arbeide videre med utredning av mulig planfri kryssning. Saken *Skiløype fra Tiller til Vassfjellet - videre arbeid for realisering* ble behandlet i fellesnemnda 4. september 2018, [sak 24/18](#). Bystyret vedtok, [sak 197/19](#), i Handlings- og økonomiplan 2020-2023 en betydelig reduksjon i rammene for investeringsprosjektet.

Som en konsekvens av reduksjonen i investeringsrammen arbeider kommunedirektøren med å nedskalere planlagt standard på kombinert skiløype- og tursti. Kommunedirektøren har imidlertid ikke funnet rom i denne handlings og økonomiplanen til å prioritere etablering av Vassfjelløypa, men vil komme tilbake til etableringen i framtidige handlings- og økonomiplaner.

### Ekstra investeringsmidler til friluftsliv i 2020

Bystyret 17.6.20, [sak 110/20](#), *Statens tiltakspakke til kommunale prosjekter*, vedtok å finansiere fem millioner kroner til toaletter ved Elgsethytta av statlige tilskuddsmidler. Bystyret vedtok også som del av vedtak i [sak 109/20](#), følgende: "Bystyret viser til Bystyresak-110/20 og legger inn finansiering av tiltak som ikke er finansiert over statlige midler i revidert nasjonalbudsjett. Tiltakene vises i bruttoliste over innmeldte investeringsprosjekter, [vedlegg 1 i sak 110/20 og finansieres av disposisjonsfondet](#)". Fra disposisjonsfondet ble det da bevilget ti millioner kroner til oppgradering av lysløyper og fem millioner kroner til Skistua Markaportal - nytt servicebygg. De fleste av disse prosjektene planlegges og prosjekteres i 2020, mens hovedarbeidet vil bli utført i 2021.

## 17.7.4 Investeringer innenfor idrett- og friluftsliv i planperioden

I investeringsbudsjettet for 2021 på 261,5 millioner kroner foreslår kommunedirektøren at det avsettes 202,5 millioner kroner til idrettsformål, 45,8 millioner kroner til friluftstiltak og 13,2 millioner kroner til nærmiljøanlegg.

Tabell 17-4 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor område idrett og friluftsliv i perioden 2021-2024. Tabell 17-5 viser samlet finansiering av investeringsprosjektene for idrett og friluftsliv i perioden 2021-2024, mens forslag til prosjektfinansiering per prosjekt framgår i kapittel 30. *Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024*.

**Tabell 17-4 Investeringer i idrett og friluftsliv i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Investeringer friluftsliv og grønne områder (PFG)	38,2	0,0	38,2	8,0	8,0	11,1	11,1

02. Storheiestien	6,0	4,0	2,0	2,0	0,0	0,0	0,0
03. Tursti langs Nidelva til Klæbu	51,2	10,8	40,4	25,8	14,6	0,0	0,0
04. Nærmiljøanlegg	25,5	0,0	25,5	13,2	4,1	4,1	4,1
05. Østmarkneset kaianlegg	14,0	4,0	10,0	10,0	0,0	0,0	0,0
06. Mindre investeringer idrett	12,0	0,0	12,0	3,0	3,0	3,0	3,0
07. Granåsen idrettspark fase 2 inklusive hopparena	591,0	10,0	581,0	185,0	304,5	91,5	0,0
08. Fiber/teknologi Granåsen	10,0	1,0	9,0	3,0	6,0	0,0	0,0
09. Rekkefølgekrav Smistadveien/områdeplan	140,0	57,5	82,5	7,5	45,0	30,0	0,0
10. Granåsen: Overordnet løpende planlegging (utvikling, prosjektering, prosjektledelse)	16,0	12,0	4,0	4,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>903,9</b>	<b>99,3</b>	<b>804,6</b>	<b>261,5</b>	<b>385,2</b>	<b>139,7</b>	<b>18,2</b>

**Tabell 17-5 Finansiering for investeringsprosjektene for idrett og friluftsliv i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	205,8	226,9	15,9	15,3
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	42,1	61,5	22,3	2,9
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	13,6	96,8	101,5	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>261,5</b>	<b>385,2</b>	<b>139,7</b>	<b>18,2</b>

### 1. Investeringer friluftsliv og grønne områder (PFG)

Kommunedirektøren foreslår at flere mindre budsjettposter innenfor friluftslivsområdet i gjeldende handlings- og økonomiplan slås sammen i en felles portefølje. Dette gjelder de tidligere postene Badeplasser, Erverv friområder, Turveier og turløyper og Oppfølging av plan for friluftsliv og grønne områder (PFG). Dette vurderes som hensiktsmessig for bedre å kunne følge opp tiltak i tråd med vedtak i b-sak [146/17](#); [Plan for friluftsliv og grønne områder](#).

Sak [243/20](#); *Investeringer innenfor friluftslivsområdet 2020 - vedtatte prosjekter og prioriteringer framover* og sak [184/20](#); *Plan for å øke kvaliteten på badeplassene i Trondheim* ble behandlet av formannskapet 8.9.20.

Kommunedirektøren foreslår å legge inn åtte millioner kroner i 2021, økende til 11,1 millioner kroner fra 2023, til investeringer til friluftsliv og grønne områder.

## 2. Storheiastien

[Storheiastien](#) er en av de mest attraktive og brukte turstiene i marka i Trondheim, og den store slitasjen på stien viser den omfattende bruken. Kommunedirektøren har over en periode sammen med Fylkesmannen og Trondhjems Turistforening arbeidet for å løfte fram Storheiastien som et forbildeprosjekt for stibygging i kommunen og regionen. Det er nå vurdert og anbefalt steds- og landskapstilpassede metoder for oppgradering av stien, slik at den vil framstå som robust, slitesterk, funksjonell og godt tilpasset landskapet som også omfatter Bymarka naturreservat.

Det ble til sammen bevilget fire millioner kroner i 2019 og 2020 for gjennomføring av arbeidet. I lys av den detaljerte anleggsgjennomføringsplanen som nå er utarbeidet, ser kommunedirektøren at dette vil bli et mer krevende anlegg å gjennomføre enn andre tilsvarende anlegg i marka. Hovedårsaken er at hensynet til naturen under byggingen må veie tungt for ikke å skade terrenget i naturreservatet. Det viser seg nå å være behov for ytterligere to millioner kroner, som foreslås lagt inn i 2021.

## 3. Tursti langs Nidelva til Klæbu

I [intensjonserklæringen](#) mellom Trondheim og Klæbu kommuner er det beskrevet at det skal etableres en helhetlig turvegtrase langs hele Nidelva.

Oppdatert kostnadsestimat viser en bruttokostnad på 47,1 millioner kroner for prosjektet. I tillegg kommer kostnader til tilstøtende tilrettelegging. Politisk nivå har behandlet en rekke saker om Nidelvstien. Siste egne sak ble behandlet av formannskapet 22.9.2020, [sak 257/20; Retningsvalg for videre regulering av hovedtrase for Nidelvstien](#). I april 2020 ble andre utgave av reguleringsplan for strekningen mellom Nordset og Trongfossen (tidligere Klæbu kommune) sendt inn til plan- og bygningsmyndigheten for behandling. Strekningene sør for Svean bru ansees som første byggetrinn. Prognosen for 2020 er 10,8 millioner kroner, og de resterende 40,4 millioner kroner foreslås lagt inn med 25,8 millioner kroner i 2021 og 14,6 millioner kroner i 2022. Kommunedirektøren kommer tilbake til en eventuell nedjustering av budsjetttrammen i økonomirapporteringen i 2021 når en ser kostnadsnivå på prosjektet.

## 4. Nærmiljøanlegg

Det er et vedvarende behov for etablering av nærmiljøanlegg for egenorganisert fysisk aktivitet. Kommunedirektøren foreslår å videreføre ordningen med midler til nærmiljøanlegg; jfr kommunedirektørens orientering i f-sak [10/20; Bruk av nærmiljømidler 2019 og planlagt bruk 2020](#). Det 13,2 millioner kroner som foreslås lagt inn i 2021 omfatter blant annet Buranbanen, prosjekter på Marinen og Dalgård trim og trening.

## 5. Østmarkneset kaianlegg

Det vises til f-sak [155/18](#) om *Konseptutredning av bryggeanlegg på Østmarkneset og ramme for videre arbeid*. I sak om årsoppgjøret 2017 ble det bevilget 14 millioner kroner til prosjektet. To millioner kroner av midlene er tidligere benyttet til utredninger. Av de to millioner kroner som ligger inne i budsjett 2020 er prognosen at 0,5 millioner kroner blir benyttet til sluttbehandling av reguleringsplan og 0,5 millioner kroner på nytt pumpehus; totalt en millioner kroner i 2020.

Kommunedirektøren arbeider nå med en reguleringsplan for Østmarkneset, som blant annet regulerer mulighet for brygge med molo. Kommunedirektøren ønsker å legge til rette for fleksibilitet i reguleringsplanen for ulike brygge- og molokonstruksjoner. Kommunedirektøren vil i etterkant av vedtatt reguleringsplan legge fram en sak for politisk nivå om kostnader for ulike brygge- og moloalternativer.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge ti millioner kroner i 2021, slik at det samlet sett er 12 millioner kroner til disposisjon, for å gjennomføre tiltak for å bedre infrastruktur og universell utforming. Tiltakene handler om å bygge et nytt VA-pumpehus for å betjene publikumsfasiliteter på Østmarkneset, samt å bygge et varemottak og heishus fra plataet og ned til Ladekaia. Varemottaket og heisen skal i sin helhet avlaste nåværende tungtrafikk på Ladestien for forsyning av serveringsstedet og idrettslagene som har tilhold på Østmarkneset. I tillegg vil heisen gi tilgang til området for mennesker med nedsatt bevegelsesevne.

## 6. Mindre investeringer

Innenfor idrett- og friluftslivsområdet er det behov for en årlig budsjettpost for å håndtere mindre og eventuelt uforutsette utfordringer/må-prosjekter i løpet av året.

Kommunedirektøren foreslår, som i vedtatt budsjett 2020, å videreføre bevilgningen på tre millioner kroner årlig til mindre investeringer.

### Utbygging i Granåsen (punkt 7-10 i tabell)

[Granåsen idrettspark](#) videreutvikles som et helårs hverdagsanlegg tilrettelagt for trening og konkurranser, barn og unge, paraidrett og store konserter. Anlegget skal utvikles som et moderne idrettsanlegg rustet til store arrangementer som World Cup og VM på ski, med særlig vekt på nordiske grener og skiskyting. Det vises til sak [283/19](#) *Videre retningsvalg for fase 2 i utbyggingen av Granåsen idrettspark*, der omfang av utbyggingsfase 2 framgår.

Andre saker som har vært førende for kommunedirektørens forslag til investeringsbudsjett for utbyggingen i Granåsen er; *Overordnet plan for videre arbeid med utbygging i Granåsen - utbyggingsfase 2 - budsjett etter korrigeringer* ([b-sak 44/19](#)), *Investeringsbeslutning Granåsen-utbygging av deler av Smistadvegen og tverrvegen som inngår i byggefase B* ([b-sak 139/20](#)), *Granåsen utbyggingsfase 3 - konsept for regulering av Granåsen idrettsby og omfang av kommunalteknisk infrastruktur* ([f-sak 233/20](#)).

Granåsen idrettspark ligger i et område med krevende grunnforhold, og mye usikkerhet er knyttet til løsmasser med humus og dårlig fjell (fløssberg) med tildels mye vannføring. I tillegg vil mye av arbeidet i prosjektet foregå i svært bratt terreng. Prosjektet går nå inn i en aktiv fase der det må tas beslutninger knyttet til utvikling og omfang underveis. Kommunedirektøren vil komme tilbake med sak om aktuelle forhold knyttet til sentrale milepæler i prosjektet.

Kommunedirektøren har ikke funnet rom for finansiering av delprosjektene *Skileik rekrutt/basisanlegg*, eventuell *flytting av Sparebank1-hytta*, *Granåsen som inngang til marka* og *Garasjer for Trondheim bydrift* i planperioden 2021-2024. Kommunedirektøren vil komme tilbake til dette.

I tillegg til politiske saker nevnt ovenfor er det følgende føringer for fotballhall i Granåsen:

- I sak [44/19](#); *Overordnet plan for videre arbeid med utbygging i Granåsen - utbyggingsfase 2 - budsjett etter korrigeringer* vedtok bystyret følgende: "Bystyret ber rådmannen fortsette dialogen med aktuelle samarbeidspartnere med sikte på å få realisert bygging av en fotballhall i Granåsen, men fastholder at det ikke skal bygges en kommunal fotballhall. Bystyret ber også rådmannen i revidert utbyggings- og investeringsplan i Handlings- og økonomiplan 2020-23, budsjett 2020 vurdere om en fotballhall kan realiseres tidligere".
- I sak PS [60/19](#); *Privat forslag - Fotballhall* vedtok bystyret følgende: "Bystyret ber rådmannen komme tilbake med en sak som vurderer en mulig endret framdrift av utbyggingen i Granåsen slik at fotballhallen kan ferdigstilles tidligere".

Kommunedirektøren har ikke funnet rom for å prioritere midler til fotballhall i Granåsen i forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024, men [er nå i en dialogprosess](#) med mulige interessenter blant idretten. Kommunedirektøren vil komme tilbake til fotballhall i framtidige saker om utbyggingen i Granåsen og i handlings- og økonomiplan 2022-2025.

## 7. Granåsen idrettspark fase 2 inklusive hopparena

Granåsen idrettspark fase 2 inkluderer ombygging av hopparena, terrengarbeider ved skibru og flytting av standplass skiskyting, og bygging av Litjåsen skibru.

### Ombygging av hopparena

Hoppbakkene i Granåsen bør oppgraderes og det må påregnes betydelige investeringer i anlegget. Dette gjelder både for at anleggene skal brukes i hverdagen, men også for å fortsatt kunne arrangere årlig World Cup i hopp, samt et framtidig VM i nordiske grener. Hoppbakkene blir årlig, foran hver sesong, utbedret for å lukke sikkerhetsavvik knyttet til trening og konkurranser. Sikkerhetsavvikene skyldes svekkelse i konstruksjonene som følge av frostsprenging og erosjon. Utfordringer med hoppbakken og planer for hoppanlegget ble beskrevet i [sak 46/19; Hopparenaen i Granåsen idrettspark; status og presentasjon av skisser og grove kostnadsestimater for bygging av nytt hoppanlegg](#).

Formannskapet behandlet 3.12.19 [sak 283/19; Videre retningsvalg for fase 2 i utbyggingen av Granåsen idrettspark](#). Som en oppfølging av denne saken er omfanget for ombyggingen av hoppanlegget redusert. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 535 millioner kroner til ombygging av hoppanlegget i Granåsen. 180 millioner kroner av investeringen er finansiert av [Nasjonale anleggsmidler fra Kulturdepartementet](#) - jmfør tabell 17-5, der 90 millioner kroner er lagt inn som tilskudd hvert år i 2022 og 2023.

### Terrengarbeider ved skibru og flytting av standplass skiskyting

Følgende momenter er inkludert i dette:

- Flytting av standplass for skiskyting for å få fylle internasjonale krav til størrelse på stadion for langrenn og skiskyting.
- Tilpasninger av terreng rundt skiskytterskivene og den nye skibrua på begge sidene der den treffer terreng.

Etter at skytehall er tatt ut planen for dette området er behovet for terrengarbeider betydelig redusert, og i handlings- og økonomiplan for 2020-2023 ble det lagt inn 12 millioner kroner. Finansieringstidspunkt har sammenheng med ombygging av hoppbakke og bygging av Litjåsen skibru.

### Litjåsen skibru

Skibru som forbinder skistadion og Litjåsen sammen (bygges fortrinnsvis etter ombygging av hoppbakker), og det foreslås at det avsettes 44 millioner kroner til dette.

## 8. Fiber/teknologi

Det er økende krav til kapasitet og leveringssikkerhet for strøm og fiber i et anlegg som Granåsen. Det planlegges derfor at legging av fiber inn i anlegget skal skje fra to separate steder for å ivareta leveringssikkerhet. Granåsen er også tiltenkt som testlab for forskning og utvikling, noe som vil medføre behov for avgreninger fra fibernettet på hensiktsmessige steder i Granåsen. Det legges også opp til strømforsyning fra to steder inn i anlegget.

Fiber og strøm med tilhørende graving er beregnet til ti millioner kroner.

## 9. Rekkefølgekrav Smistadveien/områdeplan

*Områdeplan for Granåsen skisenter, sluttbehandling* ble behandlet av bystyret 26. mai 2016 (sak [71/16](#)). I Handlings- og økonomiplan for 2019-2022 ble det avsatt 140 millioner kroner til rekkefølgekrav. Detaljregulering av område knyttet til fase 1 og 2 ble behandlet i bystyret 22.11.2018 (sak [205/18](#)). Kommunedirektøren foreslår å fordele en total investering på 140 millioner knyttet til rekkefølgekrav. Rekkefølgekrav ble sist behandlet i formannskapet 8. september 2020 som del av [sak 233/20](#); *Granåsen utbyggingsfase 3 - konsept for regulering av Granåsen idrettsby og omfang av kommunalteknisk infrastruktur*.

Kommunedirektørens oppdaterte kostnadsanslag for kommunalteknisk infrastruktur (rekkefølgekrav i vedtatte reguleringsplan) viser at avsatt budsjetttramme til veianlegg i Granåsen er for lav i forhold til oppdaterte kostnadsanslag for veianleggene som inngår i planen. Ny kunnskap om grunnforhold og aktuelle byggemetoder viser nå at de økonomiske konsekvensene av rekkefølgekravene i reguleringsplanen vil bli langt større enn det som ble lagt til grunn for bystyrets behandling av områdeplan i 2016 og reguleringsplan i 2018.

Oppdatert kostnadsprognose ligger om lag 200 millioner kroner over totalbudsjettet for realisering av rekkefølgekrav.

Forutsatt en innvilgelse av dispensasjon fra rekkefølgebestemmelsene, vil kommunalteknisk infrastruktur kunne realiseres innenfor de opprinnelige rammene.

## 10. Overordnet planlegging, utvikling, prosjektering og prosjektledelse)

Planlegging av utbyggingen i Granåsen pågår. I 2019 ble byggingen av Granåsen øst (rulleskiløype) og ny Smistadbru ferdig. I 2020 slutføres helse- og arenabygget.

Bystyret besluttet 6.9.18 å søke om VM på ski i 2025 ([sak 125/18](#)), og 3.10.20 ble Trondheim tildelt VM 2025. Dette har medført fortsatt behov for midler tilknyttet planlegging, utvikling og prosjektering av anlegget. I handlings- og økonomiplan for 2020-2023 ble det avsatt fire millioner kroner hvert av årene i 2020-2021 for å kunne fortsette planleggingen av utbyggingen, og kommunedirektøren foreslår å legge inn fire millioner kroner i 2021. Det er avgjørende for å lykkes med utbyggingen at utredningsarbeid skjer tidlig nok til å sikre bygging av anleggene.

# 18 Næring

## 18.1 Hovedprioritering 2021-2024

Trondheim kommune vil være en aktiv part i arbeidet med kommersialisering av teknologi og etablering av flere arbeidsplasser, gjennom blant annet å tilrette for byen som testarena.

Kommunen er pådriver for utvikling av en internasjonalt ledende bycampus og innovasjonsdistrikt i Trondheim, og for utvikling av Nordens beste studieby. Sammen med lokale og regionale partnere skal kommunen styrke byens attraktivitet, og synliggjøre denne nasjonalt og internasjonalt.

Å styrke byen og regionen som matdestinasjon vil bli viktig de neste årene, med utgangspunkt i statusen som European Region of Gastronomy.

I de neste årene vil det være avgjørende for byens langsiktige konkurransekraft at det tilrettelegges for næringsutvikling i sentrale byutviklingsprosesser.

## 18.2 Om næring



**750**

teknologiselskaper i Trondheim



**13.000**

årsverk i teknologiselskaper



**16**

plass på Innovation Scoreboard blant 220 regioner



**91%**

tilfredshet med studiebyen

### 18.2.1 Hva området gjelder

Tjenesteområdet har ingen tjenesteproduserende enheter. Oppgavene består av prosess- og prosjektledelse, plan- og analysearbeid, samarbeid og nettverksarbeid, styrearbeid, sekretariatsfunksjoner og tildeling av tilskudd. Arbeidet skjer i samspill med næringsliv, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, andre kommuner og fylkeskommuner, sentrale myndigheter og andre offentlige etater. Arbeidet har i mange tilfeller internasjonale perspektiver og relasjoner, og er nært knyttet til politiske prosesser.

Tjenesteområdet skal løse oppgaver og nå mål innenfor *Kommuneplanens samfunnsdel* (b-sak [63/10](#)), *Strategisk næringsplan* (b-sak [45/10](#)), *Helhetlig studentpolitikk* (b-sak [149/17](#)), *Trondheim – Nordens beste studieby* (b-sak [178/14](#)), *Strategi for innovasjonsdistrikt Elgeseter 2030* (f-sak [143/20](#)), *Strategiplan for kulturnæringer i Trøndelag* (b-sak [96/09](#)) og *Innovasjons- og gründerstrategi* (b-sak [114/16](#)).

Store deler av budsjettet innen området er knyttet til prosjekter og konstellasjoner hvor kommunen deltar sammen med næringsliv, utdanningsinstitusjoner og andre offentlige



aktører. Våre samarbeidspartnere har store forventninger til at Trondheim kommune skal være en aktiv partner, yte økonomisk støtte og delta i ulike prosjekter.

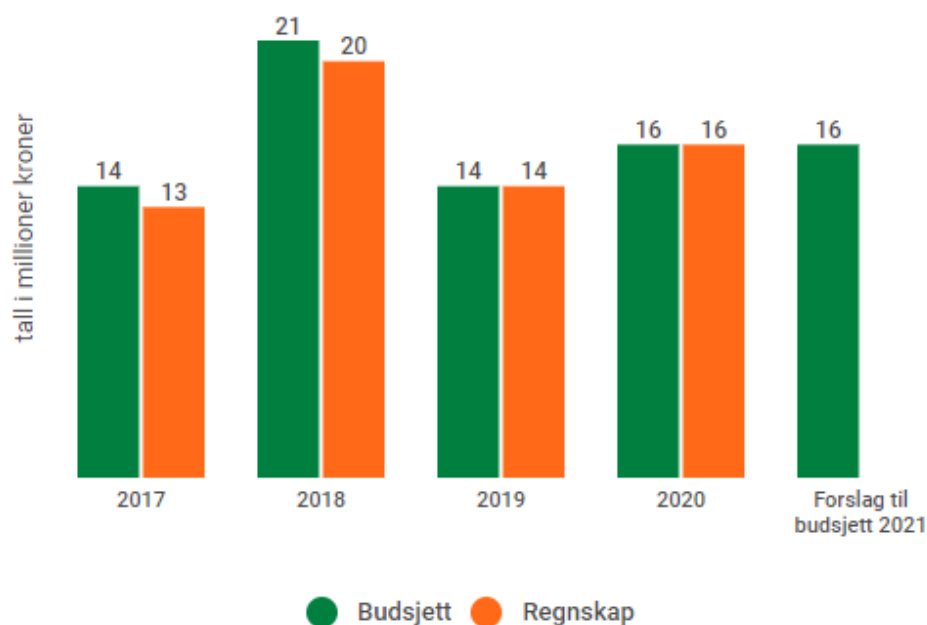
## 18.2.2 Relevante lenker

- [Strategisk næringsplan for Trondheimsregionen](#)
- [Innovasjons- og gründerstrategi for Trondheim](#)
- [Helhetlig studentpolitikk](#) (ny plan for 2021-2024 ventes vedtatt i november 2020)
- Internasjonal Strategi 2019 - 2022
- [Impelloanalysen 2019](#)
- [Studentenes helse- og trivselsundersøkelse \(SHoT\) 2018](#)
- [Kommunereform prosjektplan](#)
- [Strategi for innovasjonsdistrikt Elgeseter 2030](#)

## 18.2.3 Økonomiske nøkkeltall

Figur 18-1 viser budsjett og regnskap for kunst og kultur i perioden 2017-2019, revidert budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for kunst og kultur for 2021. Perioden 2017-2019 viser kun gamle Trondheim. Budsjett 2020 er sum for nye Trondheim, og viser revidert budsjett etter 1. økonomirapport 2020.

**Figur 18-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner**



Økningen i budsjettet fra 2017 til 2018 gjelder engangsbevilgning på 7,5 millioner til Studentersamfundet til rassikring mot Nidelva ved Elgeseter bru. Økningen i budsjettet fra 2019 til 2020 gjelder økte midler til Trondheimsregionen og bevilgning på 1,5 millioner til ny duk i taket i storsalen i Studentersamfundet. Området antas å gå i balanse i 2020, jamfør 2. økonomirapport.

Kommunedirektøren foreslår en netto driftsramme for næring og samfunn på 16 millioner kroner i 2021.

## 18.2.4 Regionalt samarbeid

Byen og landsdelen møter en rekke utfordringer og muligheter knyttet til vekst og bosetting, kommunikasjon, klima, energi og ressursutnyttelse på land og i havet. En positiv utvikling er avhengig av regionens evne til å stå sammen.

En mulighet er å styrke regionen i den nasjonale konkurransen om sentrale statlige og private ressurser og investeringsbeslutninger. Vi har også en internasjonal konkurransesituasjon på enkelte felt. Trondheim kommune samarbeider med åtte kommuner gjennom regionrådet i Trondheimsregionen for å styrke vår konkurransekraft. Hovedvekten ligger på næringsutvikling med grunnlag i strategisk næringsplan og interkommunal arealplan (IKAP).

For å styrke og befeste Trondheim og Trøndelag som en viktig havbruksregion og posisjonere regionen, har Trondheim, Hitra og Frøya kommuner inngått et samarbeid med næringsmiljøene langs kysten og kunnskapsmiljøene i Trondheim. Nye Nærøysund kommune er på vei inn i dette samarbeidet.

## 18.2.5 Næringsrettet arbeid

### Koronatiltak

Pandemien har rammet deler av næringslivet hardt, og det vil fortsette også i 2021.

Næringsfondet har vært viktig for at Trondheim kommune har kunnet være en aktiv medspiller i å avhjelpe de negative virkningene for næringslivet, og beredskapen for å sette i verk koronarelaterte tiltak vil fortsette inn i 2021. Dette vil være viktig for å sikre den langsiktige skatteinngangen til Trondheim kommune.

### Innovasjon og etablering av nye bedrifter

Innovasjons- og gründerstrategien gir føringene for arbeidet innen dette området.

Trondheimsregionen har etter hvert fått et mangfoldig innovasjonsmiljø, der utfordringen er å få på plass en bærekraftig økonomisk modell og en dynamikk i tilbudet som gjør at flere bedrifter vokser forttere enn de gjør i dag. Det blir viktig å tilrettelegge for at NTNUs innovasjonssenter blir realisert.

Trondheim kommune er en aktiv deltaker i Technoport. Technoport skal bidra til profilering nasjonalt og internasjonalt av Trondheim som teknologihovedstad og innovasjonsby. Etablererveiledningen har i større grad blitt digitalisert, men med oppfølgingsamtaler med veiledere der det er nødvendig.

### Kommersialisering av teknologi - utvikling av eksisterende næringsliv

Gjennom revisjonen av [Strategisk næringsplan for Trondheimsregionen](#) i 2016, ble kommersialisering av teknologi ytterligere spisset som et kjerneområde for næringsutviklingen. For å nå målet om dobling av antall teknologibedrifter og ansatte innen 2025 kreves det en bred innsats over mange områder, både med internasjonalisering, finansieringsordninger, styrke Trondheim som teknologihovedstad og gjennom tett samarbeid med FoU-miljøene. En annen viktig prioritet er å jobbe med å styrke klyngedannelse innen næringslivet, Trondheim kommune vil delta aktivt i allerede eksisterende og framtidige klynger.

### Trondheim kommunes innkjøpskraft og tjenesteproduksjon som motor for næringsutvikling

Et av de viktigste punktene i *Innovasjons- og gründerstrategi* (b-sak [114/16](#)) er å legge til rette for at Trondheim kommune blir en attraktiv og åpen arena for utprøving av nye tjenester og

produkt, både som et bidrag til økt nyskaping og verdiskaping i næringslivet og for å sikre kontinuerlig innovasjon innen Trondheim kommune sine ansvarsområder.

### **Grønn konkurransekraft**

Det grønne skiftet vil ikke kunne gjennomføres uten at det utvikles et lønnsomt næringsliv som driver det fram. Å styrke grønn konkurransekraft vil være en helt sentral strategi i næringsarbeidet i Trondheim kommune framover. Arbeidet er startet gjennom SINTEF sin rapport Grønn konkurransekraft i Trondheimsregionen, som kartla situasjonen og la fram forslag til indikatorer for å holde oversikt over utviklingen. Deler av dette indikatorsettet vil bli innarbeidet i handlings- og økonomiplanene framover.

### **Kunnskaps- og studieby**

Trondheim kommune vil fortsatt prioritere arbeidet med å skape og videreutvikle ulike samarbeidsarenaer innenfor kunnskapsbyfeltet. Trondheim kommune har pådriveransvaret for helheten i studieby samarbeidet og for realisering av visjonen om å bli Nordens beste studieby. Suksesskriterier for arbeidet er å sørge for at samarbeidspartene tar i bruk mer av egen kompetanse og ressurser til studiebyarbeidet.

Trondheim kommunes innsats for å nå målene om å bli Nordens beste studieby følges opp gjennom tre prioriterte satsinger for neste fireårsperiode:

- studentmedvirkning og aktiv ledelse og deltakelse i nettverkssamarbeid
- tjenestesamarbeid om tilbud rettet mot studenter og satsingsprosjekter innen psykisk helse, mobilitet og kobling studenter med byens arbeids- og næringsliv.
- helhetlig omdømmearbeid

For perioden foreslås det en aktiv satsing for å ivareta studentenes behov i helhetlig campus- og byutvikling og slik styrke studiebyens attraktivitet. Det skal legges til rette for at studentfrivilligheten blir en prioritert og anerkjent del av det frivillige Trondheim.

Trondheim kommune skal være en pådriver for, og ha koordineringsrollen i å skape en attraktiv og levende bycampus og innovasjonsdistrikt. Planarbeidet for å legge til rette for realisering av utbyggingen av NTNUs campus, studentvelferd og annen relatert utbygging vil fortsette med stor intensitet framover.

For å nå ambisjonene om innovasjonsdistrikt, nullvekstmål, bærekraft og mangfold skal det arbeides aktivt med sosial infrastruktur, kultur, næring, byliv og god mobilitet. Området skal være en testarena for smartbyløsninger, universitetskommunesamarbeid, sirkulær økonomi, samskaping, aktørmobilisering og innbyggerinvolvering.


Trondheim kommune har en pådriver- og koordineringsrolle for å sikre samspill med øvrige strategier, planer og prosjekter for utviklingen av bycampus, innovasjonsdistrikt og kunnskapsaksen.

## **18.3 Mål og indikatorer**

Det er for planperioden pekt på hvilke av FNs bærekraftsmål som er mest relevant for næringsområdet og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FNs 17 hovedmål og de 169 delmålene er vurdert, og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål tjenesteområdet har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

### 18.3.1 Utvalgte bærekraftsmål for tjenesteområdet

Ut fra mål og strategier og tidligere vedtatte periodemål som tjenesteområdet jobber etter er følgende bærekraftsmål med tilhørende delmål identifisert som er aktuelle og relevante for tjenesteområdet i perioden 2021-2024. Delmålet kan i noen tilfeller være omskrevet for å passe bedre til lokale forhold. Dette er da angitt med parentes rundt nummer til delmålet.

Tjenesteområde	Næring
<b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som er mest relevant for tjenesteområdet</b>	
<b>Delmål</b> <i>4.4 Innen 2030 oppnå en betydelig økning i antall unge og voksne med kompetanse, blant annet i tekniske fag og yrkesfag, som er relevant for sysselsetting, anstendig arbeid og entreprenørskap</i>	
	<p><b>Hva gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <p>Trondheim kommune jobber aktivt for å ivareta helheten i studieby samarbeidet og for realisering av visjonen om å bli Nordens beste studieby. Omdømmearbeid, tjenestesamarbeid og kobling studenter med byens arbeids- og næringsliv blir sentralt.</p> <p>Kommunen skal være pådriver for å realisere en internasjonalt ledende bycampus og innovasjonsdistrikt og en attraktiv og levende bydel på Elgeseter - og gjennom dette bidra til å nå FN's bærekraftsmål 4, 9, 11 og 17 og byens klima- og nullvekstmål.</p> <p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim er Nordens beste studieby og har Nordens mest attraktive og levende bycampus</li> </ul>
<b>Delmål</b> <i>8.3 Fremme en utviklingsrettet politikk som støtter produktiv virksomhet, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å sørge for tilgang til finansielle tjenester</i>	
	<p><b>Hva gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <p>Kommunen skal være pådriver for å realisere en internasjonalt ledende bycampus og innovasjonsdistrikt og en attraktiv og levende bydel på Elgeseter.</p>

	<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim er Norges teknologihovedstad og den mest innovative storbyen i Norge</li> <li>• Trondheim utvikler Nordens mest attraktive innovasjonsdistrikt</li> <li>• Trondheim som internasjonal by skal styrkes</li> </ul>
<p><b>Delmål</b>        8.9 Innen 2030 utarbeide og iverksette politikk for å fremme en bærekraftig turistnæring som skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter</p>	
	<p><b>Hva gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <p>Mat som attraktivitetsfaktor for å tiltrekke seg turister og tilreisende vil bli viktig i årene framover. Det vil bli svært viktig å utnytte de mulighetene som ligger i European Region of Gastronomy som Trondheim og Trøndelag får fra 2022. Under merkenavnet "Home of Nordic Flavours" har et større partnerskap under ledelse av Visit Trondheim startet arbeidet med å markedsføre og styrke Trondheim og Trøndelag som matdestinasjon. Dette arbeidet bør også utnyttes for å videreutvikle et godt samarbeid mellom Trondheim og resten av Trøndelag.</p>
	<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim skal være førende i å utvikle grønn konkurransekraft i regionens næringsliv.</li> </ul>
<p><b>Delmål</b>        9.2 Fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering, og innen 2030 betydelig øke næringslivets andel av sysselsetting og bruttonasjonalprodukt, i tråd med forholdene i de respektive landene, og doble denne andelen i de minst utviklede landene</p> <p>9.4 Innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og større anvendelse av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser, der alle land gjør en innsats etter egen evne og kapasitet</p>	
	<p><b>Hva gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <p>For å befeste Trondheims posisjon som landets teknologihovedstad må innholdet i begrepet styrkes, fortrinnsvis ved at det stimuleres til økt antall teknologibedrifter. Innovasjon i næringsliv og i offentlig sektor er avgjørende for å sikre den</p>

	<p>framtidige velferdskommunen. Å tilrettelegge byen som testarena blir viktig i årene framover.</p> <p>Næringsutvikling må inn som et grunnleggende perspektiv i sentrale byutviklingsprosesser de nærmeste årene, spesielt Elgeseter og Nyhavna. Prosessen på Nyhavna gir store muligheter til å utvikle nytt næringsliv innen maritime næringer, spesielt innen autonomi til vanns. Gründerstrategien er tydelig på viktigheten av kultur, kompetanse og kapital for å skape framtidens næringsliv. Det er derfor viktig å støtte økosystemet for nyskaping for å styrke kulturen og kompetansen.</p>
	<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim er Norges teknologihovedstad og den mest innovative storbyen i Norge</li> </ul>
<p><b>Delmål</b> 11.a Støtte positive økonomiske, sosiale og miljømessige forbindelser mellom byområder, omland og spredtbygde områder ved å styrke nasjonale og regionale utviklingsplaner</p>	
	<p><b>Hva gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <p>Det grønne skiftet skal fremskyndes gjennom samarbeid om å utvikle et lønnsomt næringsliv. Arbeidet er startet gjennom SINTEF sin rapport Grønn konkurransekraft i Trondheimsregionen, som kartla situasjonen og la fram forslag til indikatorer for å holde oversikt over utviklingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Trondheim skal være førende i å utvikle grønn konkurransekraft i regionens næringsliv.</b></li> </ul>
<p><b>Delmål</b> 17.14 Oppnå en mer samstemt politikk for bærekraftig utvikling</p> <p>17.17 Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og private og i det sivile samfunn, på grunnlag av partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier</p>	
	<p><b>Hva gjøres for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Trondheim tar rollen som motor for regionen.</li> <li>• Utviklede indikatorer for å måle grønn konkurransekraft i regionen blir brukt som utgangspunkt for målsettinger og resultatoppfølging.</li> </ul>

## 18.3.2 Periodemål for tjenesteområdet

### Periodemål 1: Trondheim er Nordens beste studieby og har Nordens mest attraktive og levende bycampus

Trondheim kommune har pådriveransvaret for helheten i studieby-samarbeidet og for realisering av visjonen om å bli Nordens beste studieby. Omdømmearbeid, tjenestesamarbeid innen helse og idrett og satsingsprosjekter innen psykisk helse, mobilitet og kobling studenter med byens arbeids- og næringsliv blir sentralt.

Kommunen skal være pådriver for å realisere en internasjonalt ledende bycampus og innovasjonsdistrikt og en attraktiv og levende bydel på Elgeseter - og gjennom dette bidra til å nå FNs bærekraftsmål 4, 9, 11 og 17 og byens klima- og nullvekstmål.

#### Indikatorer:

- Høy rangering av Trondheim som studieby i relevante undersøkelser og evalueringer.
- Økt tilfredshet med byens kollektivtilbud i Studentenes helse og trivselsundersøkelse 2022.
- Stabilisering av studenter i Trondheim sine psykiske symptomplager i Studentenes helse og trivselsundersøkelse 2022.
- Økt andel studenter med relevant sommerjobb i Trondheim og trondheimsregionen.
- Igangsatte og realiserte utbyggingsplaner som bygger opp under mål om ledende bycampus og innovasjonsdistrikt (NTNUs campussamling, Ocean Space Centre, SINTEF forskningsbygg, nybygg Samfundet, Sit bolig- og velferdstilbud, Elgeseter gate).
- Igangsatte og realiserte midlertidige og permanente tiltak for en levende og aktiv campus og bydel (Bøker&bylab, Paviljong i Elgeseter park, Campusrunden, snarveier, belysning, installasjoner og aktivitet på fyllingen i Nidelven, Høyskoledalen).
- Pådriv-nettverk for bærekraftig bydelsutvikling er etablert

### Periodemål 2: Trondheim tar rollen som motor for regionen.

Trondheims attraktivitet som storby og landsdelssenter vil være et fortrinn for hele regionen i den nasjonale konkurransen mellom landsdelene om statlige ressurser og etableringer, også i et internasjonalt perspektiv.

Trondheim skal ha en strategisk tilnærming til å tiltrekke seg og legge til rette for store arrangement. Arrangementene skal samtidig bidra til økt verdiskaping og bedre byens omdømme. I dagens pandemi-situasjon vil det være utfordrende å lykkes med denne strategien i 2021, men som langsiktig strategi står det fast.

Mat som attraktivitetsfaktor for å tiltrekke seg turister og tilreisende vil bli viktig i årene framover. Det vil bli svært viktig å utnytte de mulighetene som ligger i European Region of Gastronomy som Trondheim og Trøndelag får fra 2022. Under merkenavnet "Home of Nordic Flavours" har et større partnerskap under ledelse av Visit Trondheim startet arbeidet med å markedsføre og styrke Trondheim og Trøndelag som matdestinasjon. Dette arbeidet bør også utnyttes for å videreutvikle et godt samarbeid mellom Trondheim og resten av Trøndelag.

Viktige mål på veien er å legge til rette for at flere gode hoder blir i byen etter studiene. I tillegg må kommunen delta på vesentlige arenaer for påvirkning og beslutninger, regionalt og nasjonalt.

#### Indikatorer:

- Trondheim har en sterkere vekst i befolkning og sysselsetting enn andre norske storbyer.
- Flere store arrangement med dokumenterbare ringvirkninger blir lagt til byen.

### **Periodemål 3: Trondheim er Norges teknologihovedstad.**

For å befeste Trondheims posisjon som landets teknologihovedstad må innholdet i begrepet styrkes, fortrinnsvis ved at det stimuleres til økt antall teknologibedrifter. Innovasjon i næringsliv og i offentlig sektor er avgjørende for å sikre den framtidige velferdscommunen. Å tilrettelegge byen som testarena blir viktig i årene framover.

Det blir viktig å få inn næring som et perspektiv i sentrale byutviklingsprosesser de nærmeste årene, spesielt Elgeseter og Nyhavna. Prosessen på Nyhavna gir store muligheter til å utvikle nytt næringsliv innen maritime næringer, spesielt innen autonomi til vanns. Gründerstrategien er tydelig på viktigheten av kultur, kompetanse og kapital for å skape framtidens næringsliv. Det er derfor viktig å støtte økosystemet for nyskaping for å styrke kulturen og kompetansen.

#### **Indikatorer:**

- I 2025 skal Trondheimsregionen ha 1000 teknologiselskaper med 20 000 ansatte.
- Regionen fortsetter å ha høyest andel FoU-midler per innbygger i Norge.
- Trondheimsregionen/Trøndelag skal fortsatt score høyest av storbyregionene i Norge på [European Innovation Scoreboard](#)

### **Periodemål 4: Trondheim utvikler Nordens mest attraktive innovasjonsdistrikt på Elgeseter**

NTNUs campussamling og utbyggingen av Ocean Space Centre gir en unik mulighet til å øke verdiskapingen i Trondheim og Trondheimsregionen. Gjennom å koble eksterne samfunns- og næringslivspartnere til campusutbyggingen, innen rammen av en innovasjonsdistrikts-tenking vil Trondheim kommune bidra til at Trondheim tiltrekker seg nye bedrifter både nasjonalt og internasjonalt. Oppfølging av planene vil også bedre lab-fasilitetene og å øke nyskapingen fra NTNU- og SINTEF-miljøene. Innovasjonsdistrikt Elgeseter skal være en arena for uttesting av Smartbyløsninger, sirkulær økonomi, universitetskommunesamarbeid, studiebytsing, samskaping, aktørmobilisering og innbyggerinvolvering.

#### **Indikatorer:**

- Etablert innovasjonssenter som et nav i utviklingen.
- Etablert digital portal til innovasjonsdistrikt Elgeseter.
- Økt antall opprustede og nye laboratorier samt tilby området som testarena for nye innovative løsninger.
- Økt antall møteplasser og samarbeidsarenaer.
- Økt antall nye bedrifter fra NTNU og SINTEF.
- Innflugging av bedrifter for å styrke innovasjonsdistrikt Elgeseter.

### **Periodemål 5: Trondheim som internasjonal by styrkes**

Internasjonalisering og globalisering er sentrale utviklingstrender både for næringslivet og Trondheim kommune. Trondheim kommune har tatt en mer aktiv og strategisk rolle de siste årene i arbeidet med å styrke Trondheim som internasjonal by. Som landsdelscenter har Trondheim en særlig rolle i å profilere hele regionen i en verden som blir stadig mer internasjonal. Byen som helhet vil lykkes best om kommunen jobber tett sammen med næringsliv, idretts-, kultur- og kunnskapsmiljøene i sitt arbeid med internasjonalisering. Trondheims internasjonale engasjement legger vekt på globalt partnerskap og solidaritet, utvikling gjennom deltagelse i EU-prosjekter og internasjonalt prosjektsamarbeid, vennskapsbysamarbeid og det internasjonale samfunnet i Trondheim.



**Indikatorer:**

- Økt kunnskapsutvikling om internasjonale spørsmål og skapt møteplasser som underbygger globalt partnerskap og solidaritet.
- Etablert åpen og felles informasjonsbase som viser Trøndelags bærekraftige verdiskaping for å fremme kunnskap og for framtidig bærekraftige investeringer til regionen.
- Aktiv deltagelse i EU/EØS-prosjekter sammen med partnere og virkemiddelapparatet lokalt, nasjonalt og internasjonalt.
- Trondheim har søkt om å bli Europeisk Innovasjonshovedstad.

**Periodemål 6: Trondheim skal være førende i å utvikle grønn konkurransekraft i regionens næringsliv.**

Korona-pandemien har påvirket og vil fortsette å påvirke alle samfunnsaktiviteter. I tiden framover må vi sikre at vårt arbeids- og næringsliv kommer seg gjennom koronakrisen på en god måte og får brukt denne til innovasjon og nye forretningsmuligheter.

Koblingen til grønn konkurransekraft blir helt sentralt de nærmeste årene. Prosessen har startet gjennom en kartlegging av grønn konkurransekraft i Trondheimsregionen, og det vil bli fulgt opp med et konkret arbeidsprogram for å styrke den grønne konkurransekraften i byen og regionen.

**Indikatorer:**

- Utviklede indikatorer for å måle grønn konkurransekraft i regionen blir brukt som utgangspunkt for målsettinger og resultatoppfølging.

## 18.4 Driftsbudsjett

Driftsrammen til område Næring i planperioden foreslås omtrent på samme nivå som 2020. Trondheim og Trøndelag har blitt tildelt European Region of Gastronomy for 2022. Eierskapet ligger til Trondheim kommune og Trøndelag fylkeskommune. Kommunedirektøren foreslår å legge inn midler fra 2021 for å finansiere kommunal andel.

### 18.4.1 Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Tabell 18-2 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for område kunst og kultur i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019 (vedtatt av bystyret i desember 2019). Tabell 18-3 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 18-1 Budsjettramme og rammeendring næring. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	15,1	15,1	15,1	15,1
Pris- og lønnskompensasjon	0,4	0,4	0,4	0,4
Tekniske justeringer	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>15,4</b>	<b>15,4</b>	<b>15,4</b>	<b>15,4</b>
Befolkningsvekst	0,1	0,1	0,2	0,3
Annen rammeendring	0,5	0,5	0,0	-0,3
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>16,0</b>	<b>16,0</b>	<b>15,6</b>	<b>15,4</b>

<b>Reell rammeendring</b>	<b>0,6</b>	<b>0,6</b>	<b>0,2</b>	<b>0,0</b>
---------------------------	------------	------------	------------	------------

**Tabell 18-2 Tiltak i næring. Tall i millioner kroner**

<b>Type tiltak</b>	<b>Navn tiltak</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
<b>Endringer i tjenestetilbudet</b>	1. European region of gastronomy	0,6	0,7	0,3	0,0
	2. Påvirkningsarbeid og profilering	0,1	0,0	0,0	0,1
<b>Effektiviseringstiltak</b>	3. Innsparing innkjøp og reisevirksomhet	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
<b>Sluttsum</b>		<b>0,6</b>	<b>0,6</b>	<b>0,2</b>	<b>0,0</b>

## 18.4.2 Endringer i tjenestetilbudet

### 1. European region of gastronomy

Trondheim og Trøndelag har blitt tildelt European Region of Gastronomy for 2022. Eierskapet ligger til Trondheim kommune og Trøndelag fylkeskommune. Fordelingene mellom eierne i hovedprosjektet er ikke helt avklart ut fra dagens situasjon. Gitt en tredeling mellom Trøndelag fylkeskommune, innovasjon Norge og Trondheim kommune er beløpet oppgitt i henhold til budsjett for prosjektet. Kommunedirektøren foreslår å legge inn 0,6 millioner kroner i 2021 og 0,7 millioner kroner i 2022 mens 2023 er siste år med 0,3 millioner kroner i kostnader for Trondheim kommune.

### 2. Påvirkningsarbeid og profilering

Arbeidet med å profilere Trondheim og Trondheimsregionen som en attraktiv by å bo, jobbe og studere i går igjen i flere av kommuneplanens mål. For å få virksomheter til å legge aktivitet til Trondheim og regionen er det budsjettert med 0,6 millioner kroner til påvirkningsarbeid og nettverksbygging i 2020. Kommunedirektøren foreslår å øke dette med 0,1 million kroner i 2021.

## 18.4.3 Effektiviseringstiltak

### 3. Innsparing innkjøp og reisevirksomhet

Blant annet med bakgrunn i vedtatt handlings- og økonomiplan 2020-2023 legges det inn økt innsparing på innkjøp og reisevirksomhet med 0,1 millioner kroner fra 2021.

# 19 Miljø- og landbrukstjenester

## 19.1 Hovedprioritering 2021-2024

Miljø- og landbrukstjenester skal bidra til kommunens satsing på bærekraft ved å:

- koordinere arbeidet med å kutte klimagassutslipp og tilpasse virksomheten til de klimaendringene som kommer
- bidra med oversikt over status for miljøfaktorer i arealforvaltningen for å fremme en bærekraftig og helsefremmende by for både mennesker og natur
- bidra med kompetanse i arealforvaltningen om konsekvenser av foreslått arealbruk for befolkningens helse, sosial ulikhet, natur, kulturminner og matproduksjon
- saksbehandle og føre tilsyn innen delegert lovverk
- samarbeide med innbyggere, næringsliv, offentlige organer og kunnskapsmiljø om å nå kommunens mål, og å utvikle kunnskap innenfor tjenesteområdet

I perioden 2021-2024 vil vi spesielt fokusere på å nå utslippsmål for 2023, revidere kommunedelplan energi og klima, kommunedelplan for naturmangfold, kommunedelplan for landbruk og kommunedelplan for klimatilpasning.

Vi vil også:

- restaurere leveområder for sårbare og truede arter, når kommunen eller samarbeidspartnere gjennomfører bygge/vedlikeholdsprosjekter i relevante områder
- bidra til vern og istandsetting av historiske brygger i Kjøpmannsgata, bevaring og foredling av Midtbyen som kulturmiljø, og å løfte fram det 20. århundres arkitektur i bybildet
- bidra til å redusere støybelastningen i tråd med gjeldende og kommende handlingsplan

## 19.2 Om området

**1**

enheter

**47**

årsverk

**310**

tilsynsobjekter for skoler og barnehager

**254**

gårdsbruk i drift

**6.274**

bygninger med antikvarisk verdi

### 19.2.1 Om tjenesten

Miljø- og landbrukstjenester bidrar til at Trondheim kommune tar miljøansvar for egen aktivitet, og legger til rette for at andre offentlige og private aktører kan ta sin del av det lokale og globale miljøansvaret. Trondheim skal være byen der det er lett å leve miljøvennlig.

Miljøenheten er kommunens fagressurs innen klima, kulturminner, folkehelse, landbruk, natur og forurensning. Vi gir faglige råd til andre enheter og befolkningen. Innen folkehelse, landbruk, natur og forurensning er Miljøenheten lokal myndighet. Vi utfører tilsyn, søknadsbehandling, ulovlighetsoppfølging og tilskuddsforvaltning.

Miljøenheten er ansvarlig for gjennomføring av klimaplanen og utvikling av klimabudsjett.

Vi jobber på tvers i kommunen og samhandler med innbyggere, næringsliv og offentlige aktører for å gjennomføre grønn omstilling.

Arealforvaltning er en viktig premiss for bærekraftig bymiljø, folkehelse, naturmangfold og kulturmiljø. Miljømessig bærekraft er en forutsetning for utvikling av en sosialt og økonomisk bærekraftig by. Bystyret har erklært at den globale oppvarmingen og tap av naturmangfold er en nødsituasjon for Norge og Trondheim kommune.

### Nøkkeltall

- Piggdekkgebyr ble gjeninnført 1. november 2016. I piggdekksesongen 2019-20 viste tellinger at piggfriandelen var omtrent 76 prosent; en økning på 7 prosent fra 2016.
- Støykartlegging i 2017 viste at 82 000 personer bor i gul og rød støysone som skyldes vegtrafikk. Dette er en økning på 8 000 personer fra kartleggingen i 2012. I tillegg var 7 000 personer bosatt i støysoner på grunn av jernbanetrafikk. Omtrent 13 000 barn går på skoler eller barnehager med deler av uteområdet i gul eller rød støysone. Neste kartlegging vil gjennomføres i 2022.
- Kartlegging av 37 historiske sjøørretbekker i 2017 viste at 90 prosent av produksjonsevnen for sjøørret er tapt på grunn av menneskelig påvirkning. Mårettede tiltak har stanset en videre negativ utvikling de siste årene.
- Leveområder for sårbare arter i Trondheim er kartlagt det siste tiåret. For salamander er det i denne perioden gjennomført eller laget planer for omtrent 30 tiltak for å styrke bestandene.
- Klimagassutslippet i Trondheim var på omtrent 456 000 tonn CO2 ekvivalenter i 2018. Utviklingen i klimagassutslippet er omtalt i kapittel 3 klimabudsjett.
- Over 28 500 barn og unge går på en skole eller barnehage som er sertifisert med Grønt flagg. Totalt er 213 enheter sertifisert.
- Fra nyttår 2020 ble det forbudt å fyre med mineralolje i næringsbygg og boliger. Innføringen av forbudet har medført at en rekke fyrkjeler er tatt ut av bruk, anslagsvis 250 i løpet av 2019. Det anslås likevel at nærmere 350 fyrkjeler med mineralolje fremdeles kan være i bruk. Tallgrunnlaget er usikkert.

Sykefraværet på Miljø- og landbrukstjenester har stort sett ligget mellom 3,5 og 5,0 prosent i perioden 2015 til 2020.

### Lenker til relevant informasjon

- [Kommunedelplan energi og klima, 2017-2030](#)
- [Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013-2025](#)
- [Temaplan for naturmiljøet i Trondheim 2013-2020](#)
- [Vannovervåking 2019](#)
- [Handlingsplan mot støy i Trondheim 2018-2023](#)
- [Retningslinjer for risikobasert tilsyn for miljøretta helsevern](#)
- [Kommunens nettsider om luftkvalitet](#)
- Miljøenheten
- Byantikvaren /kulturminner

- Lenke til klimabudsjettet (kapittel 3)

## 19.3 Mål

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for miljøtjenester og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

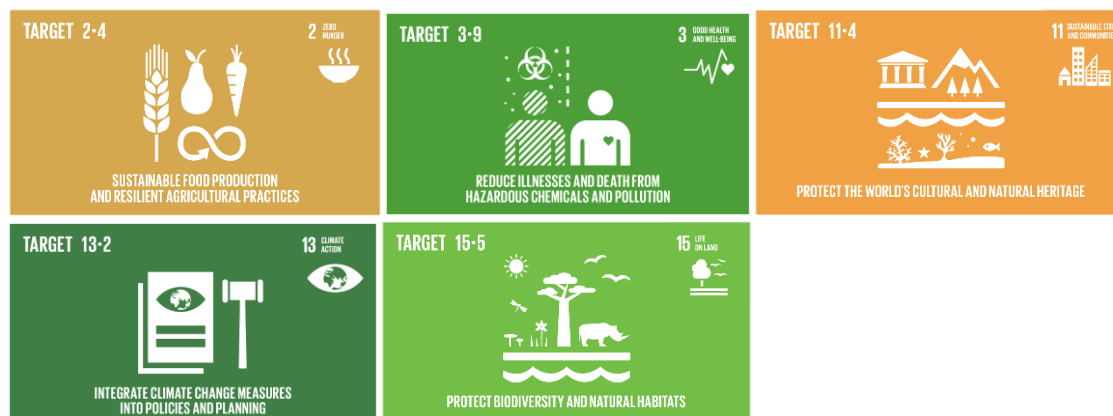
## 19.4 Utvalgte bærekraftsmål

Fram mot 2023 skal klimagassutslippene i Trondheim reduseres betydelig. Vi skal fremme god folkehelse, bidra til økt matproduksjon, stanse tap av naturmangfold og bevare det historiske kulturmiljøet.

Mest relevante bærekraftsmål for tjenesteområdet vårt:



Utvalgte delmål som beskriver utviklingsmålene våre og hva vi gjør for å jobbe mot disse målene:



Delmål	Periodemål og indikatorer	Slik jobber vi mot målene
<p><b>13.2: Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå.</b></p>	<p><b>Periodemål:</b> De direkte utslippene av klimagasser i Trondheim i 2023 skal være minst 30 prosent lavere enn i 2009, og i 2030 skal de være minst 80 prosent lavere enn i 2009.</p> <p><b>Indikatorer:</b> Se kap. 3 om klimabudsjett og indikatorer som benyttes der.</p>	<p>Trondheim kommune sitt arbeid med klimaendringer er nedfelt i <i>Kommunedelplan: energi og klima 2017-2030</i>, vedtatt av bystyret i 2017. Planens visjon er at "Trondheim kommune skal være en internasjonal foregangskommune for utvikling av gode klima og miljøløsninger". Miljøenheten har ansvaret for å koordinere arbeidet med gjennomføring av klimaplanen, inkludert videreutvikling av planens mål, strategier og tiltak.</p>

		<p>Arbeidet med konkrete tiltak for reduksjon av klimagassutslipp er nærmere omtalt i klimabudsjettet i kapittel 3. Klimabudsjettet er kommunens viktigste verktøy for prioritering, ansvarsfordeling og resultatstyring når det gjelder gjennomføring av klimaplanen og klimatiltak for øvrig. Miljøenheten bidrar her med faglig vurdering av tiltak, utslippsregnskap og rådgivning. I tillegg har Miljøenheten ansvar for gjennomføring av flere viktige satsinger innenfor klimaplanen (jmfør omtale i klimabudsjettet i kapittel 3).</p>
<p><b>3.9: Innen 2030 redusere antall dødsfall og sykdomstilfeller forårsaket av farlige kjemikalier og forurenset luft, vann og jord.</b></p>	<p><b>Periodemål:</b> Bedre folkehelse gjennom bedre luftkvalitet og mindre støy.</p> <p><b>Indikatorer:</b> Piggfriandel (kilde: Trondheim parkering)</p> <p>Luftkvalitet (kilde: luftkvalitetsdata for Trondheim)</p> <p>Antall personer eksponert for støynivåer over grenseverdi (kilde: støykartlegging)</p>	<p>God luftkvalitet er viktig for folkehelsen i Trondheim. Gjennom mange år er det gjennomført tiltak for å redusere luftforurensningen. <a href="#">Målingene</a> viser at Trondheim oppfyller forskriftskravene i byen, og vi oppfyller også helsebaserte luftkvalitetskriterier i store områder. Innføring av <a href="#">varsling av luftkvalitet</a> er en tjeneste som setter fokus på lokal luftkvalitet. Det er fortsatt lokale utfordringer med svevestøv som skyldes bygge-/anleggsplasser og massetransport. Ved bruk av flere virkemidler skal disse støvplagene reduseres lokalt. Piggdekkgebyr, dekkrefusjonsordning og kommunikasjon er nyttige virkemidler for å redusere piggdekkbruk og dermed forurensningen. Oppfølging av vegeiernes renholds- og støvdempingsrutiner vil fortsette for å redusere perioder med dårlig luftkvalitet.</p> <p>Støy er en stor utfordring når byen fortettes, både når det gjelder trafikk og nærhet mellom bolig og næring. Siste <a href="#">kartlegging og handlingsplan mot støy</a> viser blant annet at flere tusen personer bor i eldre bebyggelse i støysoner uten tilgang til en stille side, det er mange tusen med støvende utendørs oppholdsareal, og det er beregnet at ca. 90 000 personer er bosatt med fasade i gul eller rød støysone. Det er fortsatt en</p>

		del skoler og barnehager som har deler av utearealer i støysoner. I tråd med handlingsplanen prioriterer vi å redusere støybelastningen fra trafikk og næring der folk bor og oppholder seg, blant annet gjennom god kommunal planlegging og Miljøpakkens og byvekstavtalens virkemidler. Ny støykartlegging og handlingsplan skal gjennomføres i 2022/23 i henhold til forurensningsforskriften.
<p><b>2.4:</b> Innen 2030 sikre at det finnes bærekraftige systemer for matproduksjon, og innføre robuste landbruksmetoder som gir økt produktivitet og produksjon, bidrar til å opprettholde økosystemene, styrker evnen til tilpasning til klimaendringer, ekstremvær, tørke, oversvømmelser og andre katastrofer, og som gradvis fører til bedre jordkvalitet</p> <p><b>15.5:</b> Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater, stanse tap av biologisk mangfold og innen 2020 verne truede arter og forhindre at de dør ut</p>	<p><b>Periodemål:</b> Stanse tap av naturmangfold og øke matproduksjonen.</p> <p><b>Indikatorer:</b></p> <p>Antall dekar økologisk korridor (arealbruksdata)</p> <p>Bekkeareal tilgjengelig for gyting og funn av årsyngel av sjørørret (miljødata)</p> <p>Antall dekar nygrøfta jord. (arealbruksdata)</p> <p>Antall nye eller restaurerte hydrotekniske anlegg</p>	<p>For å nå målene om økt matproduksjon, samtidig som vi bygger ned matjord, må den gjenværende dyrka jorda skjøttes på best mulig måte. Investering i infrastruktur som grøfting og hydrotekniske anlegg vil være en viktig del av dette. Arealbruken er den største negative påvirkningen vi har på naturmangfoldet. Flere viktige naturområder står i fare for å miste sin økologiske funksjon som følge av fragmentering og økt samlet belastning. Arbeidet med å ta vare på naturmiljøet ved å sikre og restaurere leveområder til sårbare arter samt opprettholde økologiske funksjoner videreføres. De tre økologiske korridorene Nidelvkorridoren, Leinstrandkorridorene og Leirelvkorridorene har høy prioritet.</p>
<p><b>11.4:</b> Styrke innsatsen for å verne om og sikre verdens kultur- og naturarv</p>	<p><b>Periodemål:</b> Foredle Trondheims kulturminner og spre kunnskap om dem</p> <p><b>Indikatorer:</b></p> <p>Årlig tap av verneklassifiserte bygg i klasse A og B (Kilde: Kulturminnebasen/matrikkel) .</p> <p>Antall nyregistrerte kulturminner i kulturminnedatabasen (kilde: kulturminnedatabasen)</p>	<p>Arbeidet med å bevare og foredle Trondheims kulturminner er nedfelt i kommuneplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013-2025. Vi prioriterer å ta vare på og vitalisere bryggene langs Kjøpmannsgata og veiter og gårdsrom i Midtbyen.</p> <p>Det er fortsatt behov for å finansiere istandsetting av de historisk mest verdifulle bryggene, og for tiltak gjennom prosjektet <i>veiter og gårdsrom</i>. Arkitekturarven fra modernismen er en viktig, men underkjent del av bybildet, som byantikvaren ønsker å løfte frem. Kulturminnedatabasen, med aktsomhetskart og informasjon og bilder, er sentralt i arbeidet med å</p>

		tilgjengeliggjøre kunnskap om Trondheims kulturminner. Tilsvarende arbeid skal gjøres for kulturminner i Klæbu.
--	--	---

## 19.5 Forslag til driftsbudsjett 2021-2024

Hoveddelen av driftsbudsjettet går til forvaltning og utviklingsoppgaver innenfor miljøfeltet. Oppfølging av vedtakene i kommunedelplan Energi og klima 2017-2030 er den største enkelt delen av budsjettet.

Tabell 19-1 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for miljø- og landbrukstjenester i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019. Tabell 19-2 viser rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 19-1 Budsjettamme og rammeendring miljø- og landbrukstjenester. Tall i millioner kroner**

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Opprinnelig budsjett 2020	71,5	71,5	71,5	71,5
Pris- og lønnskompensasjon	0,4	0,4	0,4	0,4
Tekniske justeringer	-15,1	-15,1	-15,1	-15,1
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>56,8</b>	<b>56,8</b>	<b>56,8</b>	<b>56,8</b>
Befolkningsvekst	0,3	0,6	0,9	1,2
Annen rammeendring	-0,6	-0,4	-4,6	-4,6
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>56,5</b>	<b>57,0</b>	<b>53,1</b>	<b>53,4</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>-0,3</b>	<b>0,2</b>	<b>-3,7</b>	<b>-3,4</b>

**Tabell 19-2 Tiltak i miljø- og landbrukstjenester. Tall i millioner kroner**

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
<b>Endringer i tjenestetilbudet</b>	01. Reduksjon klimamidler	-0,2	-0,4	-0,4	-0,4
	02. Klimatiltak	1,5	2,3	-1,7	-1,7
	03. Reduksjon midler til miljøoppfølging	-0,4	-0,6	-0,4	-0,4
	04. Oppfinansiering av klimabudsjett, delfinansiering fra miljøtjenester	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
	05. It-utvikling byutvikling	0,3	0,6	0,9	1,2
	06. Effektiviseringkrav konsulent, innkjøp og innleie	0,0	-0,2	-0,5	-0,5
<b>Effektiviseringstiltak</b>					
<b>Sluttsum</b>		<b>-0,3</b>	<b>0,2</b>	<b>-3,7</b>	<b>-3,4</b>



## **Tekniske endringer**

Rammen til Miljøtjenester korrigeres teknisk for at området fikk overført 8,5 million kroner i ubrukte årsoppgjørdisponeringer fra 2019 til og 2020. Rammen er også korrigert ned fordi Miljøpakkeenheten er flyttet fra miljøtjenester over til samferdsel (6,5 millioner kroner) samt noen mindre justeringer knyttet til demografi og prisjustering.

## **Endringer i tjenestetilbudet**

### **1. Reduksjon klimamidler**

I handlings- og økonomiplan for 2020-2023 ble det vedtatt at kommunens ressursinnsats til klima skal reduseres med 0,2 millioner kroner i 2021 og 0,4 millioner kroner deretter.

### **2. Klimatiltak**

I forbindelse med den politiske behandlingen av handlings- og økonomiplan for 2020-2023 ble det lagt inn en økning av klimabudsjettet for å styrke innsatsen til etablering av ladepunkter, tilskuddsordning ladeinfrastruktur, klimakrav i anskaffelser og bedre befolkningsinvolvering i klimaarbeidet. Satsingen trappes opp i 2021 og 2022, og trappes noe ned i 2023 og 2024 sammenliknet med nivået i 2020.

### **3. Reduksjon midler til miljøoppfølging**

I handlings- og økonomiplan for 2020-2023 ble det vedtatt en reduksjon i kommunens miljøarbeid. Reduksjonen vil medføre redusert innsats til miljørettet helsevern, bevaring av arter gjennom restaureringstiltak samt saksbehandlingskapasitet.

### **4. Oppfinansiering av klimabudsjett, delfinansiering fra miljøtjenester**

Som en del av utviklingen av klimabudsjettet foreslår kommunedirektøren at 6,3 millioner kroner i klimatiltak legges direkte til tjenesteområdene. For å delfinansiere denne satsingen er klimabudsjettet redusert med 1,5 millioner kroner årlig. Omdisponeringen av disse midlene innebærer en styrking av kommunens klimasatsing.

### **5. It-utvikling byutvikling**

Tjenesteområdet mottar om lag 0,3 millioner kroner i året som kompensasjon for befolkningsøkningen i kommunen. Midlene er planlagt brukt på å øke kommunens og byutviklingsområdets kompetanse til å ta i bruk ny teknologi. Midlene brukes også for å sikre oppgradert og tilpasset fagprogramvare innenfor byutviklingsområdet.

## **Effektiviseringstiltak**

### **6. Effektiviseringkrav konsulent, innkjøp og innleie**

I samsvar med vedtak i handlings- og økonomiplan 2019-2022 og 2020-2033 er det budsjettert med et generelt effektiviseringskrav og en innsparing på konsulent, innkjøp og innleie av vikarer på 0,2 millioner kroner i 2022 økende til 0,5 millioner kroner i 2023 og framover.

# 20 Samferdsel

## 20.1 Hovedprioritering 2021-2024

Samferdselsområdet er avgjørende for å klare kommunens mål for å kutte klimagassutslipp, legge til rette for videre utvikling av næringslivet og for å skape en attraktiv og helsefremmende by som er tilgjengelig for alle.

I perioden skal Miljøpakken investere flere milliarder kroner i samferdsel i Trondheim kommune. De største satsingene er utbygging av de viktigste kollektivgatene, flere lange sykkelstrekninger og mange snarveier.

Trondheim parkering planlegger utbygging for 5 millioner kroner i ladestruktur for EL-biler i planperioden, kontroll av parkeringsplasser for å styrke tilgjengeligheten til næringslivet i sentrum, samt utføre miljøkontroller for å bedre bymiljøet er noen av hovedprioriteringene. Sykkelparkering vil også bli en del av ansvarsområdet fremover.

## 20.2 Om samferdselsområdet

Området består av miljøpakkeenheten og Trondheim parkering. Samferdselstjenester har det overordnede ansvaret for samferdsel og skal utvikle kommunens samferdselsplaner og -politikk, herunder veg, bane, transport, trafiksikkerhet og parkeringspolitikk, havneutvikling, gods, nyttetransport og arbeidet med Nasjonal transportplan, innovative løsninger og bruk av ny teknologi. Samferdselsområdet har ansvaret for kommunens deltakelse i Miljøpakken. Det pågår et arbeid med å fastsette hvilke andre oppgaver som skal ligge under tjenesteområdet samferdsel. Administrativ beslutning om dette tas innen utgangen av 2020 og endring av driftsbudsjettet må gjøres deretter.

### Miljøpakken

Miljøpakken er et sekspartsamarbeid mellom Statens vegvesen, Trøndelag fylkeskommune og Melhus, Malvik, Stjørdal og Trondheim kommuner. Gjennom byvekstavtalen har Miljøpakken forpliktet seg til å klare nullvekstmålet, det vil si at personbiltrafikken ikke skal øke selv om byen vokser. Miljøpakken foreslår, planlegger og videreutvikler tiltak for gåing, sykling og kollektivtransport.

Kommunen har samlet sitt engasjement i Miljøpakken ved at Miljøpakkeenheten er ansvarlig for kommunens prosjekter i Miljøpakken og samarbeidet med de andre partene. Kommunen har forpliktet seg til å bidra med i underkant av 20 millioner i miljøpakkesamarbeidet. Midlene brukes blant annet på vinterdrift for myke trafikanter og på kommunale investeringsprosjekt.

### Parkeringstjenester

Trondheim parkerings ansvar er parkeringsplanlegging, skilting samt kontroll og håndheving av parkering, miljø og piggdekkgebyr. Bystyret har også fattet vedtak om at det er Trondheim parkering som er ansvarlig for utbygging av infrastruktur til ladestasjoner og drifting av disse på kommunal grunn. I tillegg selger enheten tjenester til andre kommuner og Trondheim parkering AS. Det er aktuelt å utvide dagens ordning for boligsoneparkering og endrede parkeringsvilkår. Kommunedirektøren vil komme tilbake til dette i en sak til bystyret.



## 20.3 Sammenligning med andre kommuner

Tabell 20-1 viser indikatorer for Klæbu, Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innenfor samferdsel. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Klæbu/Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på [asss.no](https://www.ks.no/asss-hjem/kostra-begrepene/): <https://www.ks.no/asss-hjem/kostra-begrepene/>

Tabell 20-1. Nøkkeltall. Trondheim, Klæbu, ASSS 2019						
	Klæbu	Trond heim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS, uten Oslo og TK
Antall km tilrettelagt for syklende og kommunalt ansvar per 10 000 innb. (km)	9,8	9,7	2,2	3,9	9,6	8,2
Antall avgiftsbelagte parkeringsplasser i kommunen per 10 000 innb.	0	252	485	-	282	229
Antall park.plasser skiltet for forflytningshemmede per 10 000 innbyggere	24,5	16,4	20,1	7,2	8,4	10,8

Kostratallene viser at Trondheim, sammenlignet med de andre storkommunene, har tilrettelagt bra for syklende. Når det gjelder antall avgiftsbelagte parkeringsplasser ligger Trondheim under Oslo, men nokså likt som Stavanger og ASSS snittet.

## 20.4 Mål og indikatorer

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for samferdsel og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for.

Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

Delmål	Periodemål og indikatorer	Slik jobber vi med målene
<p><b>11.2) Innen 2030 sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transportsystemer til en overkommelig pris, og bedre sikkerheten på veiene, særlig gjennom utbygging av offentlige transportmidler og med særlig vekt på behovene til personer i utsatte situasjoner, kvinner, barn, personer med nedsatt funksjonsevne samt eldre.</b></p>	<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vi bedrer folkehelsen til byens befolkning</li> <li>• Vi reduserer miljøbelastningen sammen med byens befolkning</li> <li>• Vi har motiverte medarbeidere som løser oppgaver med innovative metoder</li> </ul> <p><b>Indikatorer:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• andel av befolkningen som har enkel tilgang til offentlig transport (kilde: reisevaneundersøkelsen, holdeplasskart og befolkningsdata)</li> <li>• omsetning ladepunkt pr. lokasjon per år (kilde: Trondheim parkering)</li> <li>• antall parkeringsplasser etablert til bildeling pr. år (kilde: Trondheim parkering)</li> <li>• antall plasser etablert for sykkelhotell (kilde: miljøpakken)</li> <li>• antall hardt skadde og drepte i trafikken i Trondheim (kilde: statens vegvesen)</li> <li>• antall trafikkulykker totalt sett (kilde: statens vegvesen)</li> <li>• andel reservert for HC-parkering av totalt tilgjengelige parkeringsplasser på gateplan i midtbyen (kilde: Trondheim parkering)</li> </ul>	<p>Gjennom satsing på fortau, gang- og sykkelveger skal flere gå eller sykle. Miljøpakken skal utvikle sykkeltilbudet på kommunal- og fylkesveg i Trondheim for over 700 millioner kroner i perioden. Drift av hovedrutene for sykkel prioriteres for at Trondheim kan opprettholde posisjonen som landets største sykkelby. Omlegging av kollektivtrafikken fører med seg nye oppgaver, og drift av kollektivtraseer har høy prioritet det neste året.</p> <p>Store gateprosjekter innebærer omfattende investeringer og oppgradering av sentrale veger inn mot sentrum. Gjennom Miljøpakken realiseres flere viktige vegprosjekter de neste årene, blant annet Olav Tryggvasons gate, Innherredsveien, Kongens gate, Elgeseter gate.</p>
<p><b>13.2) Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå.</b></p>	<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vi gir innspill til Nasjonal transportplan som bidrar til</li> </ul>	<p>Gjennom innspill til nasjonal transportplan og forhandlinger om byvekstavtaler, samt</p>

	<p>klimateknologisk byutvikling i Trondheim og regionen.</p> <p><b>Indikatorer:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• CO2-utslipp fra transport: <ul style="list-style-type: none"> <li>○ % nullutslippskjøretøy i bilparken i Trondheim</li> <li>○ drivstofforbruk i bybussene i Trondheim</li> <li>○ % endring i årlig trafikkarbeid i Trondheim</li> <li>○ % innblanding av biodrivstoff i bensin og diesel</li> </ul> </li> </ul> <p>(kilde: indikatorer brukt i klimabudsjettet kap. 3 for veitrafikk)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• utfall for Trondheim i NTP og byvekstforhandlinger</li> </ul>	<p>deltakelse på nasjonale møter og konferanser om strategier og planer for transport som staten har ansvar for.</p>
--	---	--

## 20.5 Driftsbudsjett

Tabell 20-2 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for samferdsel i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019. Tabell 20-3 viser rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 20-2 Budsjett ramme og rammeendring Samferdsel. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	-82,7	-82,7	-82,7	-82,7
Pris- og lønnskompensasjon	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Tekniske justeringer	6,5	6,5	6,5	6,5
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>-79,2</b>	<b>-79,2</b>	<b>-79,2</b>	<b>-79,2</b>
Befolkningsvekst				
Annen rammeendring	4,7	-0,4	-0,4	-0,4
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>-74,5</b>	<b>-79,6</b>	<b>-79,6</b>	<b>-79,6</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>4,7</b>	<b>-0,4</b>	<b>-0,4</b>	<b>-0,4</b>

**Tabell 20-3 Samferdsel. Tall i millioner kroner**

<b>Type tiltak</b>	<b>Navn tiltak</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
<b>Effektiviseringstiltak</b>	01. Effektiviseringskrav konsulent, innleie, reise	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4
<b>Endringer i gebyrer/brukerbetaling</b>	02. Redusert parkeringsinntekt pga covid 19	5,0	0,0	0,0	0,0

**Sluttsum****4,7 -0,4 -0,4 -0,4****Tekniske justeringer**

Den delen av driftsbudsjettet til miljøpakkeenheden som er finansiert av Trondheim kommune (6,5 million kroner) er flyttet fra miljø- og landbrukstjenester over til samferdsel

**1. Effektiviseringskrav konsulent, innleie, reise**

I samsvar med vedtak i handlings- og økonomiplan 19-22 og 20-33 er det budsjettert med et generelt effektiviseringskrav og en innsparing på konsulent, innkjøp og innleie av vikarer på 0,3 millioner kroner i 2021 økende til 0,4 millioner kroner i 2022 og framover.

**2. Redusert parkeringsinntekt pga covid 19**

Som følge av korona, har det vært en nedgang i parkeringsinntektene på omtrent 0,8 millioner kroner i måneden. Hvis vi legger til grunn at smittesituasjonen vil vedvare første halvår 2021, vil dette totalt medføre en redusert parkeringsinntekt på 5 millioner kroner.

## 20.6 Investeringsbudsjett

Tabell 20-4 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området samferdsel for perioden 2021-2024. En detaljert oversikt over kommunedirektørens forslag til investeringer og finansiering for 2021-2024 er gitt i kapittel 30: *Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024*.

**Tabell 20-4 Trondheim parkering. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Biler	0,0	0,0	0,0	1,7	0,6	1,0	1,0
02. Etablering El-bil lading	0,0	0,0	0,0	2,0	2,0	1,0	0,0
03. P-teknisk utstyr/skilt/smarte løsninger/utredninger mv. forvaltning	0,0	0,0	0,0	3,6	1,0	2,0	2,5
<b>Sluttsum</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>7,3</b>	<b>3,6</b>	<b>4,0</b>	<b>3,5</b>

**Tabell 20-5 Finansiering for investeringsprosjektene for Trondheim parkering i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	7,3	3,6	4,0	3,5
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0

Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>7,3</b>	<b>3,6</b>	<b>4,0</b>	<b>3,5</b>

### 01.Biler

Trondheim parkering har per i dag to patruljebiler og to varebiler som er fossile av totalt åtte biler. Kommunedirektøren anbefaler å skifte ut de resterende bilene med fossilt drivstoff med nullutslippsbiler. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 4,3 millioner kroner i perioden.

### 02.Eablering EL bil lading

Videre utbygging og satsing på elbillading er vedtatt i bystyret og i henhold til krav i ny parkeringsforskrift av 2017. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 5 millioner kroner i perioden.

### 03.P-teknisk utstyr/skilt/smarte løsninger/utredninger mv. forvaltning

For å oppfylle kravet om berøringsfrie kortlesere (tapping) hos betalingsformidlere som NETS, Elavon med flere, kreves det å skifte ut/oppgradere alle parkeringsautomatene. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 9,1 millioner kroner i perioden til dette.

**Tabell 20-6 Investeringer i Miljøpakken i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering				
				2021	2022	2023	2024	
01. Miljøpakken		0,0	0,0	0,0	200,0	200,0	200,0	200,0
<b>Sluttsum</b>		<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>200,0</b>	<b>200,0</b>	<b>200,0</b>	<b>200,0</b>

**Tabell 20-7 Finansiering for investeringsprosjektene for Miljøpakken i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	9,5	9,5	9,5	9,5
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	31,9	31,9	31,9	31,9
Refusjoner	158,6	158,6	158,6	158,6
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>200,0</b>	<b>200,0</b>	<b>200,0</b>	<b>200,0</b>

Miljøpakken i Trondheim kommune gjennomfører investeringer for Miljøpakken innenfor programmets områder for kollektivtransport, sykkel, lokale veier, gåtiltak, trafikksikkerhet og støy. Hovedsakelig på og langs kommunale veier. Miljøpakken har en egen 4-årig handlingsplan og samarbeidspartene vedtar egne årsbudsjett innenfor Miljøpakkens styringsmodell. Under nevnes noen av tiltakene som planlegges utført i 2021.

**Kollektiv**

I forbindelse med ny struktur på busstilbudet må det gjøres nødvendige endringer og tilpasninger av holdeplasser og trasé. Arbeidet med holdeplassoppgraderinger fortsetter i 2021. I tillegg skal det planlegges tiltak i Jakobsivegen og Søbstadvegen samt at Nordre Ilevollen oppgraderes for kollektivtrafikk.

**Trafikksikkerhet**

Her vil det pågå større tiltak med fortau langs Gammel-lina. I tillegg kommer mindre tiltak og belysning og prosjektutvikling av nye tiltak.

**Sykkel**

Utbygging av Saupstadbrua, Fjordgata og deler av Tyholtveien, Breidablikkveien og Rotvollruta. Planlegging og utbygging av flere mindre mindre tiltak som sykkelparkering, oppmerking og skilting. Planlegging av flere lengere strekningstiltak langs hovedruta på sykkel.

**Gange**

Utbygging av 2 fortau nær Metrobussholdeplasser samt bygging av snarvegpakke 7. Planlegging av fortau og snarveier samt planlegging og gjennomføring av andre mindre gåtiltak.



# 21 Plan- og bygningstjenester

## 21.1 Hovedprioritering 2021-2024

Plan- og bygningstjenestene har en sentral rolle i å tilrettelegge byutviklingen slik at vi får en bærekraftig by der det er lett å leve miljøvennlig. Kommunen har inngått en byvekstavtale med staten som sier at veksten i persontransporten skal tas med gange, sykkel og kollektiv.

Forutsetningen for dette er at framtidig fortetting i størst mulig grad må skje i sentrum, i lokale sentrum og knutepunkt, og langs kollektivårene. Det er viktig å styre fortettingen til riktig sted og å fortette med kvalitet. Samtidig må vi ta vare på de eksisterende kvalitetene i Trondheim, og skape gode omgivelser der folk kan trives og være aktive i hverdagen. Kommuneplanens arealdel for en sammenslått kommune vil være et viktig virkemiddel for å oppnå dette; Arbeidet vil være høyt prioritert i 2021. Det vil også behandling av detaljreguleringer i NTNU-campus Elgeseter.

Plan- og bygningstjenestene vil bruke ressursene smartere, med nye, åpnere og enklere måter å jobbe på. Det betyr innkjøp av digitale sakssystem og utbedring av rutiner, system og søknadsprosesser. Slik at vi bedre kan involvere innbyggerne gjennom god kommunikasjon, legge til rette for innspill og arenaer for medvirkning og kunnskapsinnhenting.

## 21.2 Om området

### 21.2.1 Hva tjenesten omfatter

Plan- og bygningstjenester ivaretar kommunens ansvar for å fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner i samsvar med formålsbestemmelsen i plan- og bygningsloven. Tjenesteområdet består av de tre enhetene Byplankontoret, Byggesakskontoret og Kart- og oppmålingskontoret.

Fortetting med kvalitet, bra byrom for bruk, attraktive bygningsmiljø, effektiv arealbruk, miljøvennlig og trygg transport, og sammenhengende grønnstruktur er sentrale tema.

**3**

enheter

**156**

årsverk

**2.000**

byggesaker per år

**40**

reguleringsplaner per år

**400**

oppmålingsforretninger per år

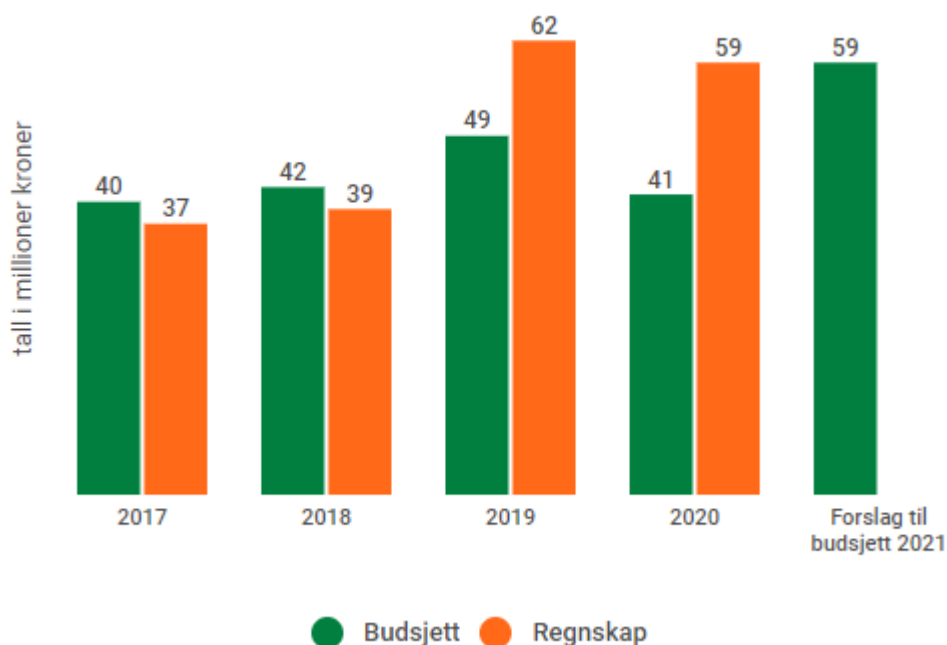
## 21.2.2 Relevant informasjon om området

Tjenesteområdet har ansvar for:

- Planlegging av byens fysiske form, utarbeidelse av overordnede planer og strategier, analyser og statistikk.
- Saksbehandling av innsendte reguleringsplaner, bygge- og delesøknader, oppmålingsforretning, trafikksaker, eierseksjonering, stedsnavn, eiendomsskatt, klagesaker, tilsyn og oppfølging av ulovlige byggetiltak.
- Oppdatering og tilgjengeliggjøring av kommunens digitale regulerings-, eiendoms- og tekniske kartverk, flyfoto og fastmerkenett.

## 21.2.3 Økonomiske nøkkeltall

Figur 21-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner



Plan og bygningstjenester har siden 2019 hatt økonomiske utfordringer. Det skyldes hovedsakelig at de to selvkosttjenestene byggesakstjenester og første del plantjenester hadde betydelige merforbruk i 2019 og også er prognostisert til å få det i 2020. Det vil kreve en betydelig gebyrøkning skal disse områdene gå i balanse i 2021. I 2020 påvirkes det estimerte merforbruket også av at kommunens bykassefinansierte byplanlegging vil få et relativt sett betydelig merforbruk.

## 21.2.4 Sammenligning med andre kommuner

Tabell 21-1 viser indikatorer for Klæbu, Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innenfor plan- og bygningstjenester. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Klæbu/Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på [asss.no](https://www.ks.no/asss-hjem/kostra-begrepe/):

<https://www.ks.no/asss-hjem/kostra-begrepe/>

**Tabell 21-1. Nøkkeltall. Trondheim, Klæbu, ASSS 2019. Tall i kroner per innbygger**

	Klæbu	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS, uten Oslo og TK
Netto driftsutgifter til plansaksbehandling	49	266	374	280	249	282
Netto driftsutgifter til kart og oppmåling	100	44	53	68	70	84

Kostratallene viser at Trondheim kommune benytter mindre av sine kommunale midler på plan- og karttjenester enn snittet av ASSS-kommunene. Denne sammenhengen har vært stabil over mange år.

### 21.2.5 Sykefravær

Gjennomsnittlig sykefravær for hele tjenesteområdet har i perioden 2018-2020 ligget på rundt 7 prosent. Tjenesteområdet vil fortsette å arbeide systematisk med reduksjon av sykefraværet, med mål om å ligge under 5,5 prosent. Det er særlig langtidsfraværet som slår ut. Sentrale virkemidler er tidlig innsats og tett lederoppfølging i hver enkelt fraværssak.

#### Relevante lenker

- [Kommunal planstrategi](#)
- [Kommuneplanens arealdel](#)
- [Kommunedelplan Sluppen](#)
- [Framtidstrondheim \(samleside for strategiske planer\)](#)
- [Nyhavna](#)
- [Byromsstrategi: Byrom i sentrum](#)
- [Nasjonal geodatastrategi](#)
- Trafikksikkerhetsplan for Trondheim kommune (høringsversjon)
- Bycampus

## 21.3 Mål

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for plan- og bygningstjenester og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

Plan- og bygningstjenestene har en sentral rolle i å tilrettelegge byutviklingen slik at vi får en bærekraftig by der det er lett å leve miljøvennlig. Det er viktig å tilrettelegge for innspill og kunnskapsinnhenting, utvikle gode løsninger for kommunikasjon og medvirkning for innbyggere og næringsliv.

Mest relevante bærekraftsmål for tjenesteområdet vårt:



Utvalgte delmål som beskriver utviklingsmålene våre og hva vi gjør for å jobbe mot disse målene:



Delmål	Periodemål 2021-2024	Hva gjør vi for å jobbe mot målene?
11-2: Innen 2030 sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transportsystemer til en overkommelig pris, og bedre sikkerheten på veiene, særlig gjennom utbygging av offentlige	Oppfylle lokale og nasjonale mål om bærekraftig byutvikling.  Areal og transportutvikling som underbygger målet om en klimavennlig og attraktiv by.	<b>21.3.1 Plan- og bygningstjenestene har en sentral rolle i å tilrettelegge byutviklingen slik at vi får en bærekraftig by</b>

<p>transportmidler og med særlig vekt på behovene til personer i utsatte situasjoner, kvinner, barn, personer med nedsatt funksjonsevne samt eldre</p>	<p>Midtbyen styrkes som regionens identitetsbærer og viktigste handels- og kultursentrum.</p>	<p>der det er lett å leve miljøvennlig.</p>
<p>11-3: Innen 2030 oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse</p>	<p>Indikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Arealutvikling målt som definert i byveksttalen (kilde:se indikator fra byveksttalen)</li> <li>• Antall utkjørte personbilm (kilde: nullvekstmålet)</li> <li>• Andel av befolkningen som har enkel tilgang til offentlig transport (kilde: reisevaneundersøkelsen, holdeplasskart og befolkningsdata)</li> </ul>	<p><b>21.3.2 I byveksttalen har kommunen forpliktet seg til nullvekstmålet: I byområdene skal klimagassutslipp, kø, luftforurensning og støy reduseres gjennom effektiv arealbruk og ved at veksten i persontransporten tas med kollektivtransport, sykling og gange.</b></p>
<p>11-4: Styrke innsatsen for å verne om og sikre vår felles kultur- og naturarv</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Andel nye boliger som ligger i områder der boligbygging bidrar til å nå nullvekstmålet i personbiltrafikken. (kilde:kartanalyse)</li> <li>• Årlig tap av verneklassifiserte bygg i klasse A og B (Kilde: Kulturminnebasen/matrikkel)</li> </ul>	<p><b>21.3.3 I byveksttalen ligger det som en forutsetning at framtidig fortetting i størst mulig grad må skje i sentrum, i lokale sentrum og knutepunkt, og langs kollektivårer.</b></p> <p>Jobbe med strategiske planer definert i kommunal planstrategi og i tråd med målene. Dette vil bidra til fortgang med fortetting i sentrale strøk.</p> <p><b>21.3.4 Plan- og bygningstjenestene vil bruke ressursene smartere, med nye, åpnere og enklere måter å jobbe på.</b></p> <p>Jobbe innovativt med områdeplan for nordøstre kvadrant i Midtbyen og få den vedtatt for å sikre viktig kulturarv i Midtbyen</p>
<p><b>11-7:</b> Innen 2030 sørge for allmenn tilgang til trygge, inkluderende og lett tilgjengelige grøntområder og offentlige rom, særlig for kvinner, barn og eldre samt personer med nedsatt funksjonsevne</p>	<p>Trondheim er en attraktiv kommune med god folkehelse og trivsel i hverdagen</p> <p><b>Indikatorer:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Andel innbyggere med nærhet (300 m) og tilgjengelighet til park/ rekreasjonsareal der</li> </ul>	<p>I 2020 blir byromsstrategien fulgt opp i samarbeid med aktører i sentrum, med særlig fokus på barn i sentrum og økt byliv i Midtbyen. Målet er å gjennomføre tiltak i byrom og gater fram til nasjonaljubileet i 2030 I 2021 har vi gjennomført kartlegging av Campusområdet</p>

	du bor (kilde: Analyse på befolkningsdata sett opp mot friluftsliv og grønt)	med bruk av Kartverket sin kartleggingsAPP for universell utforming. I 2021 har vi endret KPA slik at beregning av uterom i reguleringsplaner blir mer ensartet behandlet.
<b>16-7:</b> Sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer	Plan- og bygningstjenestene er effektive og sikrer medbestemmelse og inkludering for alle.  <b>Indikatorer:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>Tilfredshet med tjenestene (kilde: årlig undersøkelse kundetilfredshet)</li> </ul>	Trondheim kommune følger opp nasjonale forventninger til økt effektivisering og mer digitalisering av plan- og bygningstjenester. Hensikten er å gjøre det enklere for innbyggerne å orientere seg om, engasjere seg i og bruke kommunens tjenester innen planlegging og byggesaksbehandling.  Vi deltar i nasjonalt standardiseringsarbeid og er aktiv medspiller for å utvikle og ta i bruk nasjonale fellestjenester og felleskomponenter i kommunens løsninger, med særlig vekt på å sikre gode arenaer for medvirkning.  Vi skal jobbe innovativt med plan- og utviklingsarbeid bycampus med nye fysiske og digitale løsninger for kommunikasjon og medvirkning.  Vi skal teste temavise informasjonslag og/eller planbestemmelser i 3d-modell  Vi skal ha minst to åpne møter om hva vi jobber med på byplankontoret.

## 21.4 Driftsbudsjett

### 21.4.1 Selvkostområdene innenfor plan- og bygningstjenester

De tre enhetene er i stor grad selvfinansiert, rundt 70 prosent av aktiviteten er i 2021 forutsatt finansiert via inntekter. Den høye inntektsandelen til enhetene skyldes i hovedsak de gebyrfinansierte tjenestene relatert til Plan- og bygningsloven, Matrikkelloven og Eierseksjonsloven. I tillegg får plantjenester refusjon for oppgaver utført for andre, og kart- og oppmålingstjenester får inntekter fra sitt salg av kart- og eiendomsdata. Mesteparten av den tildelte kommunale rammen benyttes til byplanlegging og oppdatering av kommunens kartverk. Gebyr- og avgiftsnivået for tjenestene vedtas av bystyret. Den gjennomsnittlige

gebyrøkningen Kommunedirektøren foreslår innenfor området selvkosttjenester, framgår av tabellen nedenfor. Gebyr- og avgiftsnivået for tjenestene vedtas av bystyret.

**Tabell 21-2 Foreslåtte gebyrøkninger kart- og oppmålingstjenester 2021. Tall i prosent**

Område	Gjennomsnittlig endring fra 2020 i prosent	
	Nominell endring	Reell endring
Oppmålingsgebyr	0	-2,7
Eierseksjoneringsgebyr	0	-2,7

Innenfor kart- og oppmålingsområdet gjør relativt sett store fond det ikke nødvendig å øke gebyret i 2021 og gebyrene kan dermed reelt sett reduseres.

Selvkostområdene første del plan og byggesakstjenester står overfor store utfordringer i tiden framover. Områdene hadde store underskudd i 2019 og vil, til tross for en gebyrøkning på 10 prosent i 2020 og gjennomførte kostnadsreducerende tiltak, få underskudd i 2020 på om lag samme nivå som i 2019. Nye regler medfører at et underskudd innenfor disse selvkostområdene skal belastes bykassen. For å forhindre at bykassen må subsidiere disse områdene vil Kommunedirektøren foreta en gjennomgang av gebyrregulativet for disse to områdene for å søke å forhindre underskudd. Foreløpige analyser av underskuddene de siste årene indikerer at prisen for små saker har vært satt for lavt og må økes betydelig skal det igjen bli balanse i disse selvkostregnskapene. Det vil også bli sett på muligheten for flere kostnadsreducerende tiltak. Kommunedirektøren kommer tilbake til dette ved fremleggelsen av gebyrregulativene for disse områdene. Siden det er behov for vridninger i betalingsregulativene, gir det ikke mening å oppgi en gjennomsnittlig gebyrendring for disse to områdene, men det er klart at gebyrene må økes vesentlig skal det bli balanse i 2021.

### Forslag til driftsbudsjett i perioden 2021-2024

Tabell 21-3 viser Kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for plan- og bygningstjenester i perioden 2021-2024 Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019. Tabell 21-4 viser Kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 21-3 Budsjetttramme og rammeendring plan- og bygningstjenester. Tall i millioner kroner**

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Opprinnelig budsjett 2020	42,7	42,7	42,7	42,7
Pris- og lønnskompensasjon	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Tekniske justeringer	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>42,2</b>	<b>42,2</b>	<b>42,2</b>	<b>42,2</b>
Befolkningsvekst	0,2	0,5	0,7	0,9
Annen rammeendring	17,5	21,2	-1,2	-3,8
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>59,9</b>	<b>63,9</b>	<b>41,6</b>	<b>39,2</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>17,7</b>	<b>21,7</b>	<b>-0,5</b>	<b>-2,9</b>

**Tabell 21-4 Tiltak i plan- og bygningstjenester. Tall i millioner kroner**

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01. Omtaksering eiendomsskatt	15,0	20,0	0,0	0,0
	02. Tilbakebetaling fra selvkost	0,0	-2,0	-4,0	-6,0
Endringer i tjenestetilbudet	03. Redusert bemanning kart og oppmåling	0,0	-0,2	-0,4	-0,4
	04. Redusert kartajourhold	-0,3	-0,1	-0,2	-0,2
	05. It-utvikling byutvikling	0,2	0,5	0,7	0,9
	06. Nullutslippsbydeler	0,6	0,6	0,6	0,0
	07. Økt innsats byplanlegging	2,3	3,0	3,0	3,0
	08. Effektiviseringkrav konsulent, innkjøp og innleie	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
<b>Effektiviseringstiltak</b>		<b>-0,1</b>	<b>-0,1</b>	<b>-0,2</b>	<b>-0,2</b>
<b>Sluttsum</b>		<b>17,7</b>	<b>21,7</b>	<b>-0,5</b>	<b>-2,9</b>

## Opprettholdelse av standard

### 1. Omtaksering eiendomsskatt

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 35 millioner kroner i planperioden for å finansiere hva det anslagsvis koster å utarbeide et nytt grunnlag for utskrivning av eiendomsskatt for nye Trondheim. Samlet avsetning er foreslått redusert med 4 millioner kroner sammenlignet med forrige økonomiplan. Det vises til nærmere omtale i kapittel 6.

### 2. Tilbakebetaling fra selvkost

Selvkostområdene første del plan og byggesaksområdet gikk i 2019 med et underskudd på rundt 13 millioner kroner. Det er lagt opp til at bykassen blir tilbakeført deler av dette utlegget litt ute i planperioden.

## Endringer i tjenestetilbudet

### 3 og 4. Redusert redusert bemanning kart og oppmåling og redusert kartajourhold

For å tilpasse aktiviteten til budsjettrammen foreslår kommunedirektøren å redusere ressursbruken på oppdatering av kommunens kartverk og bemanningen knyttet til eiendomsskatt og oppmåling. Rammen til kartlegging er årlig på om lag 2 millioner kroner. Tiltaket vil føre til lavere saksbehandlingskapasitet og at kommunens kartverk i deler av kommunen vil bli oppdatert sjeldnere enn i dag.

### 5. It-utvikling byutvikling

Tjenesteområdet mottar om lag 0,2 millioner kroner i året som kompensasjon for befolkningsøkningen i kommunen. Midlene er planlagt brukt på å øke kommunens og byutviklingsområdet sin kompetanse på ny It-teknologi for å sikre at felles data og løsninger tilrettelegges på en mest mulig fremtidsrettet måte. Midlene brukes også til oppgradert og tilpasset fagprogramvare innenfor byutviklingsområdet.

### 6. Nullutslippsbydeler

I bystyresaken "[140/19 Erklær nødsituasjon- klimamålene må skjerpes](#)" ble det vedtatt at byutviklingsstrategien må vise hvordan klimagassutslipp kan kuttes selv om byen vokser og at Sluppen, Campus, Granåsen og Nyhavna skal utvikles til å bli nullutslippsområder. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 0,6 millioner kroner til å følge opp dette vedtaket.



### **7. Økt innsats byplanlegging**

Plantjenester er prognostisert til å gå med merforbruk i 2020. Tjenesteområdet skal lede en rekke omfattende og ressurskrevende planprosesser i tiden framover. For å sikre at de viktigste planprosessene får planlagt progresjon samt redusere risikoen for merforbruk foreslår Kommunedirektøren å øke rammen til byplanlegging med 1,5 millioner kroner i 2021 økende til 3,0 millioner kroner i 2022 og framover. Plantjenester er i tillegg skjermet for generelle kutt i økonomiplanperioden.

### **Effektiviseringstiltak**

#### **8. Effektiviseringskrav konsulent, innkjøp og innleie**

I samsvar med vedtak i handlings- og økonomiplan 2019-2022 og 2020-2033 er det budsjettert med et generelt effektiviseringskrav og en innsparing på konsulent, innkjøp og innleie av vikarer på 0,1 millioner kroner i 2021 økende til 0,2 millioner kroner litt ut i planperioden.

## 22 Tekniske tjenester

### 22.1 Hovedprioritering 2021-2024

Tekniske tjenester har ansvar for samfunnskritisk infrastruktur som er essensiell for at samfunnet skal fungere slik vi ønsker.

Å levere nok, godt og sikkert vann vil ha høyeste prioritet i kommende periode. Klæbu skal kobles til hovedledningsnett i kommunen og på den måten få fullverdig reservevannforsyning. Vannbehandlingsanlegget ved Benna i Melhus skal oppgraderes slik at den store oppblomstringen av dyreplankton i råvannet ikke lenger utgjør et problem. Arbeidet med å oppgradere Vikåsen vanntunnel skal påbegynnes.

Arbeidet med å redusere forurensningsutslipp og gjøre byens vannmiljø renere og bedre egnet for lek og rekreasjon videreføres. Avløpssystemene i kommunen skal gjøres klimarobuste slik at framtidens klima med kraftigere regn og økt havnivå kan håndteres på en samfunnsmessig bærekraftig måte.

Trondheim kommune vil starte innfasing av større utslippsfrie kjøretøy på tilsvarende måte som det er gjort for mindre kjøretøy. Dette er et prioritert område i den kommende perioden og er viktig for at området skal nå sine klimamål.

Trondheim kommune arbeider sammen med TRV AS mot målene som er satt i hovedplan for avfall, se [sak 85/19](#).

Innbyggerne i Trondheim har forventning om god drift av infrastruktur. En anstrengt økonomisk situasjon gjør det nødvendig å prioritere der vi får mest igjen for pengene. Det betyr at større vedlikehold innenfor vegområdet blir nedprioritert i perioden.

## 22.2 Om området



**3**  
enheter



**462**  
årsverk



**835**  
km vei og sykkelveier



**2.300**  
km vann- og avløpsledninger



**1.000**  
mål park



**10.000**  
bytrær

Tekniske tjenester produserer en rekke av basistjenestene kommunens befolkning og næringsliv er avhengig av. Tjenestene produseres av enhetene Kommunalteknikk, Trondheim bydrift og deler av Eierskapsenheten.

Noen av de sentrale tjenestene er:

- Drikkevannsforsyning og avløpshåndtering
- Veg- og trafikkanlegg
- Byrom, parker og grøntanlegg
- Avfallshåndtering
- Utleie av gategrunn
- Feiing, brann- og redningstjenester
- Geoteknikk, grunnforhold og skredsikkerhet

Trondheim kommune jobber kontinuerlig med å sikre byens innbyggere godt, nok og sikkert drikkevann. Det pågår arbeid med etablering av reservevannforsyning til Klæbu. Videre pågår det arbeid med å utvide vannbehandlingen ved Benna i Melhus for å hindre at de store mengdene med dyreplankton som de siste årene har dukket opp i innsjøen kommer inn på ledningsnettet.

Det er gjennomført og pågår flere omfattende tiltak på avløpsnettet for å kunne håndtere økt nedbør som følge av klimaendringer, redusere forurensningsutslipp og legge til rette for byvekst.

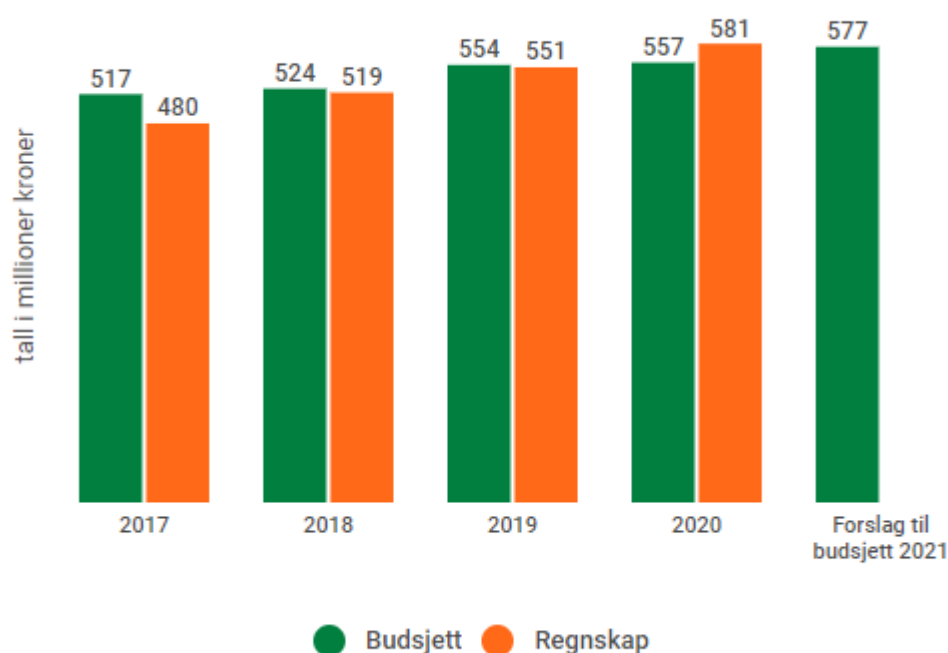
Trondheim kommune er med i Norsk Vann sin sammenligning av norske VA-tjenester. Samlet sett viser den siste rapporten fra Norsk Vann at Trondheim kommune leverer VA-tjenester med landets høyeste kvalitet til en av de laveste kostnadene.

Det er lagt mye innsats i å drifte vegnettet, inklusive gang- og sykkelveger, slik at kravene til luftkvalitet overholdes og at målene i Miljøpakken kan nås. Brukertilfredsheten med vegene har økt i brukerundersøkelsene de siste årene som følge av denne innsatsen.

I 2021 planlegges det en omfattende oppgradering av Marinen, som er et av de mest brukte friområdene i Trondheim og en av få grønne parker i byens sentrum. Dette prosjektet er planlagt gjennomført som et utslippsfritt anlegg. Også Bakklandstorget skal oppgraderes og det vil etableres en såkalt lommepark i bakkant av minnesmerket over Otto Nielsen som ble avduket i juni i år.

## 22.2.1 Økonomiske nøkkeltall

Figur 22-1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner



Prognosene for 2020 viser et betydelig merforbruk for tekniske tjenester. Det skyldes delvis effekter knyttet til koronapandemien, men det er også et betydelig merforbruk relatert til vinterdriften og på analysetjenester. Selv om det på grunn av andre forhold ikke kommer fram i figur 23.1, så har det vært merforbruk på vinterdriften i mange år.

## 22.2.2 Sammenligning med andre kommuner

Tabell 18-1 viser indikatorer for Klæbu, Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innenfor tekniske tjenester. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Klæbu/Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på [ass.no: https://www.ks.no/asss-hjem/kostra-begreperne/](https://www.ks.no/asss-hjem/kostra-begreperne/)

**Tabell 22-1. Nøkkeltall. Trondheim, Klæbu, ASSS 2019**

	Klæbu	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS, uten Oslo og TK
Andel fornyet kommunalt spillvannsnett, gjennomsnitt for siste tre år(%)	0,75	1,29	1,79	0,84	0,99	0,79
Antall kloakkstopper i avløpsledninger og kummer per kilometer kommunalt spillvannsnett	0,01	0,04	0,02	0,05	0,09	0,06
Estimert vannlekkasje per meter ledning (kubikk/meter/år)	3,0	7	21,7	9,8	3,3	7,9
Andel fornyet kommunalt vannledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år(%)	0,4	1,0	1,1	0,5	0,7	0,7
Andel avfall levert til materialgjenvinning inklusiv biologisk behandling	24,7	31,8	40,2	25,2	50,6	37,44
Andel avfall levert til forbrenning	75,3	65,8	57,1	68,9	45,6	57,2
Andel piper feiet	43,8	26,9	0,3	9	17,1	16,1
Årsverk av feier pr. 1000 innbyggere	0,12	0,12	0,04	0,10	0,70	0,08
Brutto driftsutgifter til rekreasjon i tettsteder per 1000 innbygger	0,0	294	381	351	720	406
Brutto driftsutgifter til vegrenhold per meter veg. Tall i kroner.		28,2	48,7	40,9	20,9	24,3

KOSTRA-tallene indikerer at Trondheim kommune sin vann- og avløpstjeneste drives godt, kommunens score er blant de beste i ASSS-samarbeidet.

På avfallsområdet scorer kommunen noe dårligere enn ASSS-snippet når det gjelder materialgjenvinning. Etter oppstarten av nytt utsorteringsanlegg (SESAM) vil andelen som gjenvinnes økes betydelig.

Andel piper som feies årlig i kommunen er om lag på linje med ASSS-snippet. Antall årsverk er tilsynelatende høyere i Trondheim enn blant de andre ASSS-kommunene, men det skyldes at alle kommunene i IKS samarbeidet kommunen deltar i får samme snitt.

Trondheim kommune bruker en del mindre enn ASSS-snippet på parker, grøntområder og byrom. Også Stavanger, Bergen og Oslo bruke rmer enn Trondheim på denne aktiviteten.

Innenfor ASSS-samferdsel blir tallene stadig bedre, da vi i større grad får samkjørt praksis og definering av regnskapsføringene. Men vi har fremdeles utfordringer med dårlig kvalitet på vegregistrene og ulik standard. Det gjør at vi fremdeles har noen kvalitetsutfordringer i forhold til sammenligning av tallmaterialet på tvers av kommunene. Dette er noe medlemskommunene fortsatt vil samarbeide for å forberede og utvikle videre.

Renhold av veg er definert som feiing av kommunal veg, søppeltømming, fjerning av grafitti og støvdemping. Tallene viser at på vegrenhold ligger vi godt under kostnadsnivået til Oslo og Bergen, og rundt snittet til de 10 ASSS kommunene vi sammenligner oss med.

På vinterdrift ligger Trondheim fremdeles i det øvre sjiktet når det gjelder kostnader. Men etter at tallmaterialet har blitt bedre har ikke Trondheim lenger den høyeste kostnaden, og det er flere som er på omlag samme nivå som oss. Geografien og klima er avgjørende og med vår beliggenhet og betydelige temperaturforskjeller så er det naturlig at Trondheim ligger høyt på vinterdrift.

### 22.2.3 Sykefravær

Tjenesteområdet har de siste tre årene redusert sykefraværet som nå ligger på rundt sju prosent. Tjenesteområdet vil fortsette å arbeide systematisk med reduksjon av sykefraværet. Det er særlig langtidsfraværet som påvirker fraværsprosenten. Sentrale virkemidler for å redusere den er tidlig innsats og tett lederoppfølging i hver enkelt fraværsak.

#### Relevante lenker

- [Kommunedelplan for vannforsyning 2017-2028](#)
- [Plan for friluftsliv og grønne områder](#)
- [Hovedplan for avløp og vannmiljø 2013-2024](#)
- [Hovedplan veg 2018-2022](#)
- [Avfallsplan for Trondheim kommune 2018-2030](#)

## 22.3 Mål

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for tekniske tjenester og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

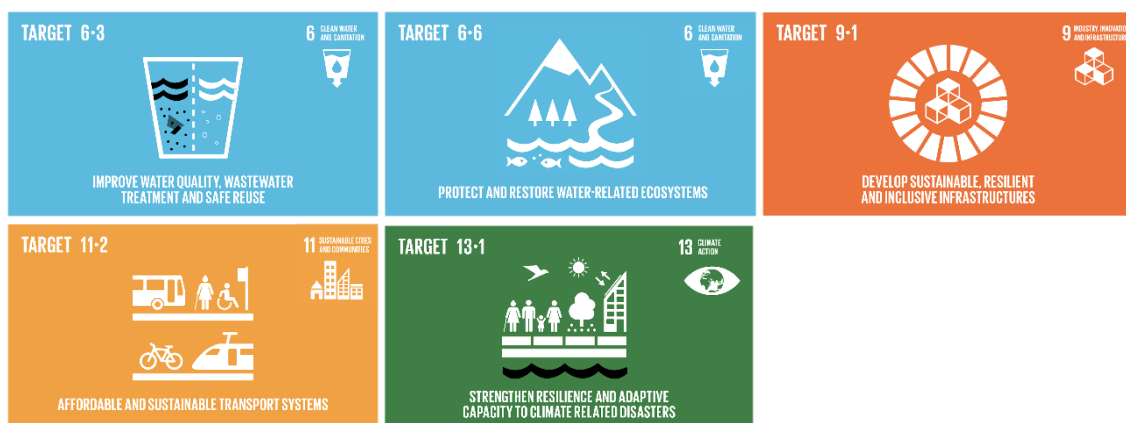
### 22.3.1 Utvalgte bærekraftsmål

Tekniske tjenester har ansvar for samfunnskritisk infrastruktur som er essensiell for at bysamfunnet skal fungere slik vi ønsker.

Mest relevante bærekraftsmål for tjenesteområdet vårt:



Utvalgte delmål som beskriver utviklingsmålene våre og hva vi gjør for å jobbe mot disse målene:



Delmål	Periodemål og indikatorer	Slik jobber vi med målene
<p><b>6.3) Innen 2030 sørge for bedre vannkvalitet ved å redusere forurensning, avskaffe avfallsdumping og mest mulig begrense utslipp av farlige kjemikalier og materialer, halvere andelen ubehandlet spillvann og i vesentlig grad øke gjenvinning og trygg ombruk</b></p> <p><b>6.6) Innen 2020 verne og gjenopprette vannrelaterte økosystemer, herunder fjell, skoger, våtmarker, elver, vannførende bergarter og innsjøer.</b></p>	<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Vi utvikler og ivaretar kommunal infrastruktur</li> <li>Vi bedrer folkehelsen til byens befolkning</li> <li>Vi reduserer miljøbelastningen sammen med byens befolkning</li> <li>Vi har motiverte medarbeidere som løser oppgaver med innovative metoder</li> </ul> <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Utslipp fra kommunale avløpsanlegg (kilde: Årlig rapportering VA)</li> <li>Andel kilometer fornyede avløpsledninger (kilde: Årlig rapportering VA)</li> <li>Vannkvalitet i bekker, elver, innsjøer og i Trondheimsfjorden (kilde: vannovervåkingsprogrammet)</li> </ul>	<p>Å levere nok, godt og sikkert vann vil ha høyeste prioritet i kommende periode. Vannbehandlingsanlegget ved Benna i Melhus skal oppgraderes slik at den store oppblomstringen av dyreplankton i råvannet ikke lenger utgjør et problem. Arbeidet med å redusere forurensningsutslipp og gjøre byens vannmiljø renere og bedre egnet for lek og rekreasjon videreføres.</p>
<p><b>9.1) Utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, herunder regional og grensekryssende infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommelig pris og likeverdig tilgang for alle.</b></p>	<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Vi utvikler og ivaretar kommunal infrastruktur</li> <li>Vi bedrer folkehelsen til byens befolkning</li> <li>Vi reduserer miljøbelastningen sammen med byens befolkning</li> <li>Vi har motiverte medarbeidere som løser oppgaver med innovative metoder</li> </ul> <p><b>Indikatorer:</b></p>	<p>Gjennom satsing på fortau, gang- og sykkelveger skal flere gå eller sykle. Miljøpakken skal utvikle sykkeltilbudet på kommunal- og fylkesveg i Trondheim for over 700 millioner kroner i perioden. Drift av hovedrutene for sykkel prioriteres for at Trondheim kan opprettholde posisjonen som landets største sykkelby. Omlegging av kollektivtrafikken fører med seg nye oppgaver, og drift av kollektivtraseer har høy prioritet det neste året.</p>

<p><b>11.2) Innen 2030 sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transportsystemer til en overkommelig pris, og bedre sikkerheten på veiene, særlig gjennom utbygging av offentlige transportmidler og med særlig vekt på behovene til personer i utsatte situasjoner, kvinner, barn, personer med nedsatt funksjonsevne samt eldre.</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Andel gående, syklende og reisende kollektivt i 2021 (Kilde: Reisevaneundersøkelsen)</li> <li>• Prosentvis reduksjon av saltforbruk i 2021 målt som gram per kvadratmeter (kilde: Årlig rapportering Veg)</li> <li>• Opplevd fremkommelighet på gang- og sykkelveger på primærruter til Midtbyen (kilde: brukerundersøkelse bydrift)</li> </ul>	<p>Store gateprosjekter innebærer omfattende investeringer og oppgradering av sentrale veger inn mot sentrum. Gjennom Miljøpakken realiseres flere viktige vegprosjekter de neste årene, blant annet Olav Tryggvasons gate, Innherredsveien, Kongens gate, Elgeseter gate.</p>
<p><b>13.1) Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farer og naturkatastrofer</b></p>	<p><b>Periodemål:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vi utvikler og ivaretar kommunal infrastruktur</li> <li>• Vi reduserer miljøbelastningen sammen med byens befolkning</li> <li>• Vi har motiverte medarbeidere som løser oppgaver med innovative metoder</li> </ul> <p><b>Indikatorer:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Andel fremmedvann i avløpsnettet. (Kilde: driftsdata, indikator under utarbeidelse)</li> <li>• Andel separatsystem i avløpsnettet. (Kilde: driftsdata, indikator under utarbeidelse)</li> </ul>	<p>Avløpssystemene i kommunen skal gjøres klimarobuste slik at framtidens klima med kraftigere regn og økt havnivå kan håndteres på en samfunnsmessig bærekraftig måte.</p> <p>Vi jobber for å redusere utslipp ved å bytte ut utstyrsparken vår med mer miljøvennlige kjøretøy og utstyr og bruk av andre typer drivstoff.</p>

## 22.4 Forslag til driftsbudsjett 2021-2024

Trondheim kommune har som mål å gjennomføre asfaltering og rehabilitering av kommunale veger og fortau for å redusere etterslepet på vedlikehold. Samtidig er det flere driftsoppgaver som krever ressurser, for eksempel vinterdrift og renhold av vegnett. Vi må utføre disse prekære driftsoppgavene og må derfor prioritere midler ut fra behov.

Det foregår kontinuerlig fornyelse av gatelysnett. Med mer moderne løsninger med ledlys som bruker mindre strøm, vil vi spare penger på sikt. Det er også flere pågående prosjekter hvor selve infrastrukturen og kablene til gatelysene skiftes ut for å få en tilfredsstillende standard.

Vi prioriterer sikkerhet for gående og syklende og legger til rette for god fremkommelighet for denne gruppen. Dette gjelder særlig vinterdrift av gang- og sykkelveger. Dette vil bety at driftsoppgaver som ikke er knyttet til sikkerhet nedprioriteres.

Det nye Torvet i Trondheim er mer kostnadskreven i drift enn det gamle Torvet. Derfor er vi nødt til å prioritere ressurser til dette området på bekostning av andre områder i byen.



Vi bruker en høy andel av grøntbudsjettet til blomster og planter i Midtbyen og andre parkanlegg som krever mer drift og vedlikehold. Det har de siste årene kommet flere nye parkanlegg som må prioriteres. Nye aktivitetsanlegg og lekeplasser er ofte mer teknisk krevende og vedlikehold av disse anleggene krever ressurser.

Innen vann og avløp styres mange prosesser av automatiserte driftskontrollsystemer. For å opprettholde stabil drift er datasikkerhet viktig, også med tanke på å hindre hacking og uønsket inntrenging fra eksterne.

Vann- og avløpsnettene krever vedvarende reparasjon og fornyelse. Det brukes store ressurser på reparasjon av vannlekkasjer. Aktiviteten med å redusere andelen lekkasjevann fortsetter videre.

Kartlegging og fjerning av lokale forurensningsutslipp fra avløpsnettene er en kontinuerlig aktivitet. Kartlegging av tilførsel av miljøgifter til avløpssystemet vil bli prioritert videre.

Ved avløpsrensaneanleggene er det stor innsats for å overholde myndighetenes rensekraav. Økt rensing gir høyere kostnad for slamhåndtering. Anleggenes alder gjør at det stadig er behov for reparasjon og utskifting av komponenter.

### Forslag til driftsbudsjett for selvkost finansierte tjenester

For selvkostområdene innenfor teknisk sektor foreslår kommunedirektøren følgende gebyrøkninger fra 2020 til 2021:

Tabell 22-2 Rådmannens forslag til gebyrøndringer for selvkostområdene innenfor teknisk sektor		
	Nominell endring i prosent	Reell endring i prosent
Avløpsgebyr	5,0	2,3
Vanngebyr	2,7	0,0
Renovasjonsgebyr	0,0	-2,7
Slamgebyr	0,0	-2,7

I kapittel 31, avgiftsbalanse vann, avløp, avfallsbehandling, feiing og slam, er det tabeller som viser kommunedirektøren sitt forslag for gebyrutviklingen til selvkostområdene innenfor teknisk sektor for perioden 2021 til 2024. I tabellene kan man også finne estimert utvikling av områdenes selvkostfond i økonomiplanperioden.

### Vann

Kommunedirektøren foreslår at vanngebyret endres med forventet pris- og lønnsstigning i 2021, 2,7 prosent. Det er en god del lavere enn hva som ble forespeilet i gjeldende økonomiplan, 6,4 prosent. De to hovedårsakene til at kommunedirektøren foreslår en lavere gebyrøkning er at det i perioden 21-24 forventes et historisk sett lavt rentenivå. Sammenlignet med siste handlings- og økonomiplan er renteutgiftene redusert med 22 millioner kroner i slutten av planperioden. Den andre årsaken er at revisjonen har påpekt overfor kommunedirektøren at opptjente fond innenfor selvkostområdene som hovedregel skal benyttes over et fireårsrom. Ved å holde gebyrene noe nede i starten av planperioden vil det være lettere å forholde seg til hovedregelen.

I tabell 22-3 beskrives forventede kostnadsendringer innenfor vann i 2021.

Tiltak vannområdet	Endring fra 2020 til 2021
Pris og lønn	3,4
Økt aktivitet utskifting vannmålere	1,5
Jakobsli pumpestasjon, utskifting pumper	-1,5
Ny stilling planlegger vann	0,6
Økt innsats lekkasjekontroll	0,6
Div. mindre endringer	-0,7
Infrastruktur It- sikkerhet	0,7
Generell effektivisering vann	-0,8
<b>Sum kostnadsendring drift vann</b>	<b>3,7</b>

Det er et etterslep av arbeidet med utskifting av vannmålere som må taes igjen. Etterslepet er økt noe som følge av sammenslåingen mellom Trondheim og Klæbu.

For å redusere lekkasjen fra vannettet og bemanne opp driften av vannforsyningen foreslår kommunedirektøren å øke ressursinnsatsen noe på feltet.

### Avløp

Kommunedirektøren foreslår at avløpsgebyret endres med 5,0 prosent i 2021. Det er betydelig lavere enn hva som ble forespeilet i gjeldende økonomiplan, 13,0 prosent. De samme årsakene som er beskrevet innenfor vannområdet gjelder også for avløpsområdet. Innenfor avløp er renteeffekten enda større, i slutten av perioden er renteutgiftene 27 millioner lavere enn i gjeldende økonomiplan.

Tiltak avløpsområdet	Endring fra 2020 til 2021
Pris og lønn	3,1
Oppgradering av driftskontroll renseanlegg	1,6
Økte kostnader slambehandling og deponi	1,1
Utvikling ledningskart	0,7
Nedlegging Leirfallet pumpestasjon	-0,5
Div. mindre endringer	0,9
Membran gasstank Ladehammeren	-0,5
Generell effektivisering avløp	-0,9
<b>Sum kostnadsendring drift avløp</b>	<b>5,5</b>

Av sikkerhetshensyn og alder på systemene må flere av automasjonssystemene knyttet til drift av renseanleggene skiftes ut.

I de siste årene har kommunen hatt bedre drift og dermed høyere rensegrad på avløpsrensaneanleggene. Det sammen med tilførsel av kloakkslam fra Klæbu gjør det nødvendig å bruke mer midler på behandling og lagring av slam.

Kompetanseoverføring og vedlikehold av databasen for ledningskartverket krever i en periode noe økte ressurser.

### Avfallshåndtering

I tabellen nedenfor beskrives de største kostnadsendringene for avfallshåndtering fra 2020 til 2021.

<b>Tabell 22-5 Endringer i kostnader fra 2020 til 2021 for avfallshåndtering. Tall i millioner kroner</b>	
Tiltak avfallshåndtering	Endring fra 2020 til 2021
Avfallsplan 2030	16,0
- henteordning grovavfall	7
- BrukOm	7
- oppbemanning, kommunikasjon, serviceteknikere	2
Tre-beholdersystem, planlegging	1,5
Pris- og lønnsvekst	3,7
<b>Sum kostnadsendring avfallshåndtering</b>	<b>21,2</b>

Totalt foreslås en økning i tilskudd på 21,2 millioner kroner i 2020 til TRV AS. Det foreslås ikke å endre gebyret, da de siste års gebyrendringer sammen med mindreforbruk i TRV AS har medført en oppbygging av selvkostfondet. TRV har priskorrigerer med kommunal deflator, og har et effektiviseringskrav på 0,5 millioner kroner hensyntatt i pris- og lønnsvekst.

I budsjettet for 2021 er det planlagt oppstart av flere tiltak som omtales i Avfallsplan for Trondheim kommune 2018-2030 ([85/19](#)). Tiltak som foreslås startet opp er blant annet gebyrfinansiert innhenting av grovavfall og det arbeides videre med konseptet [BrukOm](#) som ble startet opp i 2020. Det gjennomføres en planlagt oppbemanning for å kunne realisere mål i avfallsplanen. I tillegg er planlegging av vedtatt tre-beholdersystem ([84/20](#)) inkludert utredning av matavfallsinnsamling før SESAM påbegynt.

Avfallsplan 2018-30 ble vedtatt av Bystyrets 29.8.2019 (sak [85/19](#)). I kommunedirektørens forslag til framtidige gebyrer er det lagt opp til at avfallstjenesten skal utvikles i retning av mer bærekraftig drift. I tillegg er det tatt høyde for nye krav til materialgjenvinning blant annet ved at det er planlagt å starte opp nytt ettersorteringsanlegg i 2024. Overgangen til klimavennlige kjøretøy hos TRV AS er i gang, ca. 30 % av TRVs bilpark benytter per i dag biogass eller elektrisitet. I 2021 er det planlagt innkjøp av seks renovasjonsbiler, fire av disse vil gå på biogass. Foreløpig er det ikke planlagt innkjøp av renovasjonskjøretøy med elektrisk drivlinje, da innkjøpskostnader for elektriske lastebiler og nødvendig ladeinfrastruktur enda er høye.

Det er et nasjonalt mål om 50 prosent materialgjenvinning innen 2020. I dag klarer vi om lag 32 prosent. I henhold til tabell 22-1, KOSTRA-tall for 2019, er snittet for ASSS kommuner 38,8 prosent og kun Bærum, Stavanger og Sandnes har nådd målet om 50 prosent materialgjenvinning. Et nytt ettersorteringsanlegg for restavfall, som blant annet gjør det mulig

å sortere ut vesentlig mer plastemballasje, er under planlegging i regionen. Anlegget vil kunne igangsettes i 2024, og gjøre det mulig å oppnå en gjenvinningsgrad på 50 prosent tidligst i løpet av 2024. I henhold til EU direktiv vedtatt i 2018 øker kravene til materialgjenvinning trinnvis frem mot 2035, hvor kravet kommer opp i 65 prosent.

### Slam

Kommunedirektøren foreslår at slamgebyret holdes uendret i 2021. Området har i forhold til omsetningen et stort selvkostfond og forventer en kostnadsøkning på pris- og lønnsvekst 2021.

### Feiing

Saldoen for selvkostfondet er negativ med om lag 1,5 millioner kroner ved inngangen til 2020. Dette skyldes i hovedsak feil anordning ved utgangen av 2017 og oppstart av hyttefeiing som ikke var tilstrekkelig hensyntatt i budsjetteringen for 2018. Det er også noe reduksjon i gebyrinntektene grunnet utfasing av oljefyring i 2019. I 2021 forventes kostnadene å øke med lønns- og prisvekst på 0,3 million kroner. Kommunedirektøren foreslår at gebyret økes med 3,5 prosent i 2021 for å få en gradvis inndecking av det negative selvkostfondet.

Det er gjennomført en risikokartlegging av alle feieobjekter. Hvert objekt har fått en risikoverdi ut fra fyringsanlegg, byggeår, type bygning, lokalitet, sotmengde, avvik på fyringsanlegget og så videre. Planlagt feiing vil baseres på denne modellen fra og med januar 2021. Kartleggingen er basert på informasjon hentet fra ulike databaser, og vil oppdateres med empiriske data etterhvert som det innhentes ny informasjon ved feiing. Planen er at denne informasjonen skal brukes til å utforme et gebyrregulativ som tar hensyn til befolkningens faktiske bruk av tjenesten.

### Driftsramme for tekniske tjenester

Tabell 22-6 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for tekniske tjenester i perioden 2021-2024 Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019. Tabell 22-7 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 22-6 Budsjettramme og rammeendring tekniske tjenester. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	562,6	562,6	562,6	562,6
Pris- og lønnskompensasjon	9,0	9,0	9,0	9,0
Tekniske justeringer	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>569,2</b>	<b>569,2</b>	<b>569,2</b>	<b>569,2</b>
Befolkningsvekst	3,9	3,9	4,0	4,0
Annen rammeendring	2,1	-1,4	-5,0	-4,8
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>575,2</b>	<b>571,7</b>	<b>568,3</b>	<b>568,5</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>6,0</b>	<b>2,5</b>	<b>-1,0</b>	<b>-0,8</b>

Tabell 22-7 Tiltak i tekniske tjenester. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024	
Opprettholdelse av standard	01. Anleggskompensasjon veganlegg	2,2	2,2	2,2	2,2	
	02. Anleggskompensasjon grøntanlegg	1,6	1,6	1,6	1,6	
	03. Økte driftsutgifter som følge av oppgradering Torget	0,3	0,3	0,3	0,3	
	04. Merutgifter Trøndelag brann og redningstjeneste pga økt eierbrøk	1,2	1,2	1,2	1,2	
	05. Økte utgifter 110 sentralen	1,7	1,7	1,7	1,7	
	06. Opprettholde dagens nivå vinterdrift	10,0	0,0	0,0	0,0	
Endringer i tjenestetilbudet	07. Reduksjon reasfaltering	-10,0	0,0	0,0	0,0	
	08. Reduksjon av administrative tjenester	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	
	09. Redusere plan- og forvaltningsoppgaver innen grønt, veg samt grunneieroppfølging	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	
	10. Innføre bruk av Hvo diesel på tunge kjøretøy	2,0	2,0	2,0	2,0	
	11. Oppfølging av gamle avfallsdeponier	1,5	1,5	0,1	0,1	
	12. Økt innsats opp mot utslippsfrie anlegg	0,1	0,1	0,1	0,1	
	13. Skille ut offentlig finansiert gatelys på privat grunn	0,0	-0,5	-0,6	-0,6	
	14. Slå av gatelys fra 20.mai til 23.juli. Reduksjon vedlikehold gatelys	-1,0	-1,4	-1,4	-1,4	
	15. Redusert driftsnivå B-veger	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	
	16. Drift av nye toaletter Festningen og Grillstad	0,7	1,4	1,4	1,4	
	17. Redusert brøyting boliggate	0,0	-5,0	-10,0	-10,0	
	18. Endret vedlikehold veg	-0,8	3,0	8,0	8,0	
	19. Redusert driftsnivå grønt	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	
	20. Redusert gaterenhold	0,0	-0,3	-0,6	-0,4	
	21. Redusert bevilgning byliv	0,0	-0,5	-1,0	-1,0	
	22. It utvikling byutvikling	0,1	0,1	0,2	0,2	
Endringer i gebyrer/brukerbetaling	23. Økte gebyrinntekter piggdekk	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	
	Effektiviseringstiltak	24. Effektiviseringkrav konsulent, innkjøp og innleie	-0,5	-1,9	-3,3	-3,3
		25. Revidering av utkallingsrutinene vinterdrift	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
<b>Sluttsum</b>		<b>6,0</b>	<b>2,5</b>	<b>-1,0</b>	<b>-0,8</b>	

## 22.4.1 Opprettholdelse av standard

### **1 og 2. Driftsmidler til nye vegger, parker, møteplasser og byrom**

Drift av kommunens nye veier, parker og byrom fører til økte driftsutgifter.

Kommunedirektøren foreslår at tjenesteområdet får 3,8 millioner kroner som kompensasjon for de økte utgiftene drift av nye anlegg så som Granås Øst og Lilleby medfører i 2021.

### **3. Økte driftsutgifter som følge av oppgradering Torvet**

Nye Torvet, som ble ferdigstilt i juni 2020, fordrer et mer omfattende driftsopplegg enn det gamle Torvet. Det er i kommunedirektørens forslag forutsatt at den årlige merutgiften er 0,5 million kroner. Blir beløpet høyere enn det vil det være nødvendig å redusere andre aktiviteter innenfor grøntområde tilsvarende.

### **4 og 5. Merutgifter Trøndelag brann og redningstjeneste og 110 sentralen pga økt eierbrøk**

Befolkningsveksten i Trondheim er større enn veksten til de fleste andre eierkommunene i selskapet. Befolkningsveksten medfører at kommunens eierandel øker og dermed også hvor mye vi må betale av selskapenes utgifter. For 110 sentralen sin del øker innbetalingsbeløpet i tillegg på grunn av dekning av utgiftsvekst. De siste årene har 110 sentralen funnet inndekning av sin utgiftsvekst ved bruk av oppsparte fondsmidler.

### **6 og 7. Opprettholde dagens nivå vinterdrift. Reduksjon reasfaltering**

Kommunes vinterdrift har hatt merforbruk flere år på rad, de to siste årene i overkant av 10 millioner kroner. I sak til bystyret 29. oktober redegjør kommunedirektøren for utfordringen til vinterdriften og skisserer en mulig løsning fra 2022 av. For å forhindre merforbruk i 2021 foreslår kommunedirektøren at reasfalteringsbudsjettet reduseres med 10 millioner kroner. Kommunens reasfalteringsbudsjett er på omlag 30 millioner kroner per år, så tiltaket medfører en vesentlig reduksjon i 2021. Området fikk tildelt 28,5 millioner kroner til vegvedlikehold i ekstraordinære stimuleringsmidler av bystyret ifm koronapandemien i 2020, så selv om det er stort behov for vegvedlikehold er det mulig å forsvare reduksjonen i 2021. Fra 2022 og utover så forutsettes det at disse 10 millionene kan dekkes inn via gevinster oppnådd via en omlegging av vinteranbudet.

## 22.4.2 Endring av standard

### **8. Reduksjon av administrative tjenester**

Kommunedirektøren foreslår i sitt budsjettforslag at de administrative støttefunksjonene innenfor tekniske sektor reduseres med 0,5 millioner kroner i 2021 og årene framover.

### **9. Redusere plan- og forvaltningsoppgaver innen grønt, veg samt grunneieroppfølging**

For å tilpasse seg rammen foreslår kommunedirektøren at innsatsen mot veg- og grøntforvaltningen reduseres med om lag 0,4 millioner kroner i året samt at innsatsen opp mot kommunens rolle som grunneier reduseres med 0,2 millioner kroner. Tilpasningen vil innebære at den strategiske innsatsen reduseres innenfor områdene.

### **10. Innføre bruk av Hvo diesel på tunge kjøretøy**

Hvo diesel er et biobasert drivstoff som fremstilles av fornybare råvarer og som dermed er langt mer miljøvennlig enn vanlig diesel. Innføring av Hvo diesel medfører en anslått merutgift på anslagsvis 2,0 million kroner.

## **11. Oppfølging av gamle avfallsdeponier**

Det foregår en kartlegging av de nedlagte avfallsdeponiene i kommunen, Ladedalen, Fredlydalen og Sluppen Vest. Bakgrunnen for kartleggingen er et økt trykk på bygging på eller ved nedlagte deponi og erfaring fra andre deler av landet tilsier at det er av avgjørende betydning at kommunen har kontroll på alle forhold knyttet til nedlagte deponier. Prosjektet er estimert til å koste 3 millioner kroner i 2021 og i 2022 samt 0,2 millioner kroner i økte driftsutgifter etter det. Kommunedirektøren har budsjettert 50% av behovet i 2021 og 2022, 1,5 millioner kroner, i sitt forslag til handlings- og økonomiplan. Det ble forutsatt at den andre halvparten skulle kunne dekkes over renovasjonsgebyret, men Miljødirektoratet stiller seg negative til dette i sin tilbakemelding i oktober 2020. Dette innebærer at tiltaket ikke er fullt finansiert i planperioden.

## **22.4.3 Endring av standard**

### **12. Økt innsats opp mot utslippsfrie anlegg**

Trondheim kommune er en stor kunde i anleggsbransjen og investerer for flere milliarder per år. Kommunen ønsker å bruke sin posisjon som en stor og viktig kunde til å påvirke entreprenørbransjen i en mer miljøvennlig retning. Kommunedirektøren ønsker å avklare nærmere hvilke krav som kan stilles i kontraktene uten at merutgiftene blir for store samt gjennomføre en dialogkonferanse med anleggsnæringen.

### **13. Skille ut offentlig finansiert gateløys på privat grunn**

Kommunedirektøren vil søke å overdra offentlig finansiert gateløys som står på privat grunn til eier av grunnen. I en del tilfeller vil det være aktuelt å koble ut strømmen på denne type gateløys. Det er anslått at kommunen kan spare i 0,6 millioner kroner fra 2023 og utover på dette tiltaket.

### **14. Slå av gateløys fra 20.mai til 23.juli**

For å spare strøm for anslagsvis 1,0 million kroner i 2020 foreslår kommunedirektøren å slå av gateløysnettet i perioden 20.mai til 23.juli. Utover i perioden vil også vedlikeholdet måtte reduseres noe.

### **15. Redusert driftsnivå B-veger**

Det er en rekke veger (B-veger) i kommunen som er privat eid som kommunen allikevel drifter. Kommunedirektøren vil på de B-vegene der det er mulig redusere kommunens innsats når det gjelder drift og vedlikehold.

### **16. Drift av nye toaletter Festningen og Grillstad.**

Drift av nye toaletter på Festningen og Grillstad medfører økte driftsutgifter på 1,4 million kroner per år som må dekkes innenfor rammen. I 2021 vil drift av toalettene ha halvårseffekt.

### **17. Redusert brøyting bolig-gater**

Kommunedirektøren foreslår at driftstandarden for strøying og brøyting av bolig-gatene reduseres ved neste vinterdriftsanbud i 2022. Det er nærmere redegjort for denne strategien i egen bystyresak som legges fram i 2020. Tiltaket vil føre til redusert fremkommelighet og dårligere trafikksikkerhet for brukerne av bolig-gatene, men muliggjør en satsing på vedlikehold og bra standard på kollektivtraseene.

### **18. Endret vedlikehold veg**

For å tilpasse seg rammen har kommunedirektøren foreslått å redusere vegvedlikeholdet med 0,8 million kroner i 2021 men å øke det med 8 millioner fra 2023 av. Økningen i

vegvedlikeholdet finansieres ved å redusere standarden på vinterdrift av bolig gatene betydelig fra 2022. Totalt budsjett for reasfaltering er om lag 30 millioner kroner per år.

### **19. Redusert driftsnivå grøntområder**

Kommunedirektøren foreslår at rammen til klipping av gress i parker og langs veg reduseres med 0,9 millioner kroner per år. Totalrammen for denne tjenesten er på om lag 36 millioner kroner. Reduksjonen vil føre til at byen fremstår som mindre velstelt, men i større grad enn i dag ivaretas hensynet til biologisk mangfold.

### **20. Redusert gaterenhold**

For å tilpasse seg rammen foreslår kommunaldirektøren en reduksjon i gaterenholdet fra 2022. Konsekvensen vil være noe mindre velstelte bygater.

### **21. Redusert bevilgning byliv**

I samsvar med politisk vedtatt økonomiplan reduseres rammen til byliv med 0,5 millioner i 2022 og med 1 million kroner fra 2023.

### **22. IT utvikling byutvikling**

Tjenesteområdet mottar om lag 0,1 millioner kroner i året som kompensasjon for befolkningsøkningen i kommunen. Midlene er planlagt brukt på å øke kommunens og byutviklingsrådets sin kompetanse på ny IT-teknologi for å sikre at felles data og løsninger tilrettelegges på en mest mulig fremtidsrettet måte. Midlene brukes også til oppgradert og tilpasset fagprogramvare innenfor byutviklingsområdet.

## **22.4.4 Endring i brukerbetaling**

### **23. Økte gebyrinntekter piggdekk**

Endring av grensene for innkreving av piggdekkgebyr til å inkludere tidligere Klæbu kommune fra og med 1.11.2020 er estimert til å gi 0,4 million kroner i merinntekt. Husstandene i Klæbu vil bli nærmere informert om de praktiske konsekvensene av grenseendringen.

## **22.4.5 Effektiviseringstiltak**

### **24. Effektiviseringskrav handlings- og økonomiplan konsulent, innkjøp og innleie**

I forbindelse med den politiske behandlingen av handlings- og økonomiplan er det vedtatt at innkjøp, konsulentkjøp og innleie skal effektiviseres. Beløpet er tjenesteområdets andel av effektiviseringskravet.

### **25. Revidering av utkallingsrutinene vinterdrift**

Dagens kontrakter for vinterdrift er basert på egenutkalling der leverandører selv vurderer behovet for aktivitet, basert på værdata og en gitt driftsstandard. Kommunedirektøren har opplevd at enkelte leverandører ikke forholder seg godt nok til værdata og driftsstandard og går inn for at kontraktene reforhandles og at muligheten til egenutkalling trekkes tilbake. Tiltaket er estimert til å gi 0,3 millioner kroner i besparelse.

## **22.5 Investeringsbudsjett**

### **22.5.1 Investeringsområdet vann**

Tabell 22-8 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området vann for perioden 2021-2024. En detaljert oversikt over kommunedirektørens forslag til investeringer og



finansiering for 2021-2024 er gitt i kapittel 30: *Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024*.

Investeringsbudsjettet for vann skal bidra til å oppnå tre hovedmål; “Fortsatt god vannkvalitet”, “god sikkerhet i vannforsyningen” og “et godt, fungerende ledningsnett”.

Forslag til investeringsprosjekter er i samsvar med vedtatt kommunedelplan for vannforsyning 2017-2028, [bystyresak 101/17](#). Tiltakene vil bidra til å oppfylle kravene i drikkevannsforskriften, hindre forfall i infrastrukturen og tilrettelegge for befolkningsøkning.

**Tabell 22-8 Investeringer i vann i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

<i>Prosjektnavn</i>	<b>Kostnads- overslag</b>	<b>Benyttet bevilgning</b>	<b>Rest til bevilgning</b>	<b>Forslag til investering</b>			
				<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
01. Fornyelse og rehabilitering	0,0	0,0	0,0	69,0	72,0	72,0	76,0
02. Pumpestasjoner og høydebasseng	0,0	0,0	0,0	11,0	8,0	8,0	3,0
03. Kilder og vannbehandlingsanlegg	0,0	0,0	0,0	13,0	15,0	17,0	10,0
04. Utvidet vannbehandling Benna	290,0	12,5	277,5	20,5	12,5	4,5	53,0
05. Diverse anlegg	0,0	0,0	0,0	28,5	28,0	28,0	28,0
06. Ladebekken - Rosenborg	76,0	26,0	50,0	2,0	16,8	16,8	14,4
07. Nedre Charlottenlund	40,0	0,0	40,0	8,0	12,0	10,0	10,0
08. Diverse hovedanlegg	0,0	0,0	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0
09. Vikåsen vanntunnel	0,0	0,0	0,0	46,0	61,0	57,0	32,0
10. Fredlybekken	40,0	0,0	40,0	13,0	0,0	2,0	4,0
11. Diverse vannforsterkning	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	11,5	2,0
12. Tiller-Bratsberg-Klæbu	89,0	83,0	6,0	6,0	0,0	0,0	0,0
13. Klett-Spongdal	35,0	32,0	3,0	3,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>570,0</b>	<b>153,5</b>	<b>416,5</b>	<b>230,0</b>	<b>236,8</b>	<b>236,8</b>	<b>242,4</b>

**Tabell 22-9 Finansiering for investeringsprosjektene for vann i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	230,0	236,8	236,8	242,4
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>230,0</b>	<b>236,8</b>	<b>236,8</b>	<b>242,4</b>

## 22.5.2 Fornyelse og rehabilitering

Fornyelse av ledningsnett er en vedvarende aktivitet. Investeringene er nødvendige for å redusere vanntapet frem til forbruker, hindre forfall og opprettholde god vannkvalitet og leveringssikkerhet. Årlig investeringsbehov er basert på analyser av levetid.

Kommunedirektøren foreslår å sette av 289 millioner kroner i planperioden. Blant annet til fornyelse av ledningsnett i Kyvannsvegen og Nedre Singsaker og rehabilitering av Fremo kalkbehandlingsanlegg.

### Pumpestasjoner og høydebasseng

Budsjettet er knyttet til nybygging og oppgradering av høydebasseng, pumpestasjoner, og driftskontrollsystem. Kommunedirektøren foreslår at det settes av totalt 30,0 millioner kroner til formålet i planperioden.

### Kilder og vannbehandlingsanlegg

Trondheim kommune forvalter 19 dammer som tidligere inngikk i vannforsyningssystemet. For å tilfredsstille krav i damforskriften må dammene reklassifiseres og damkonstruksjonene må oppgraderes. Kommunedirektøren foreslår å avsette 55,0 millioner kroner i planperioden for å tilfredsstille damsikkerhetsforskriften.

### Utvidet vannbehandling Benna

Det skal gjennomføres tiltak mot dyreplankton i vannforsyningen fra Benna. Utredning og uttesting av alternativer pågår. Kostnadene er usikre og avhengig av hvilken løsning som blir valgt. Kommunedirektøren foreslår at det avsettes 37,5 millioner kroner til tiltaket i planperioden.

Det er stor usikkerhet om behovet for utvidet vannbehandling ved Benna. Det pågår utredninger for å avklare dette. Det tas sikte på å inkludere behov i kommunedelplan for vann i Trondheim som skal vedtas i løpet av 2021. Kommunedirektøren foreslår en foreløpig avsetning på 53 millioner kroner til å dekke antatt restbehov for å utbedre vannbehandlingen i Benna. Dersom det kommer strengere krav til sikkerhet i vannforsyningen kan det bli behov for større investeringer framover.

### 22.5.3 Diverse anlegg

Det er økonomisk lønnsomt å koordinere utbedring av vann- og avløpssystemet når andre offentlige og private aktører gjennomfører sine prosjekter. Kommunedirektøren foreslår å sette av 112,5 millioner kroner til blant annet prosjekter i Uglaveien, Kong Inges gate og Hans Finnes gate i planperioden.

#### **Ladebekken-Rosenborg**

Kommunedirektøren foreslår å sette av 50 millioner kroner i planperioden.

#### **Nedre Charlottenlund**

Kommunedirektøren foreslår å sette av 40 millioner kroner for utbedring av vannettet på Nedre Charlottenlund.

#### **Diverse hovedanlegg**

Budsjettposten omfatter tiltak vedrørende nye hovedledninger, pumpestasjoner og høydebasseng som er nødvendige for å øke leveringssikkerheten, møte befolkningsvekst og tilrettelegge for tilknytning av nye områder. Kommunedirektøren foreslår å avsette 40 millioner kroner i planperioden.

#### **Vikåsen vanntunnel**

Vikåsen vanntunnel ligger nedstrøms Trondheim kommunes vannbehandlingsanlegg og fører rensert vann inn på vannledningsnettet. Hydrogeologiske undersøkelser har vist at vann fra tilliggende områder lekker inn i tunnelen. Det er små mengder, og vannet har lang oppholdstid i grunnen. Situasjonen er likevel ikke tilfredsstillende. Det er gjennomført et forprosjekt for etablering av ny tunnel med tette rørgjennomføringer. Forprosjektet viser at denne løsningen medfører betydelig høyere utgifter enn det man til nå har antatt.

Kommunedirektøren vurderer alternative løsninger som beskrevet i [formannskapssak 14/19](#). Samtidig med at Kommunedirektøren vurderer alternative løsninger har problemene med dyreplankton i Benna dukket opp som et problem som henger sammen med Vikåsen vanntunnel. Alle de store utfordringene Trondheim kommune står ovenfor på vannforsyningsområdet og avhengigheten dem i mellom vil utredes i Hovedplan Vann i Trondheim som skal vedtas i løpet av 2021. Kommunedirektøren setter foreløpig av 196 millioner kroner i planperioden. Kommunedirektøren vil komme tilbake med oppdaterte kostnadsanslag i etterkant av at kommunedelplan for Vann i Trondheim er vedtatt.

#### **Fredlybekken**

Kommunedirektøren foreslår å avsette 19,0 millioner kroner i planperioden til utskifting og oppgradering av vannledninger i forbindelse med Fredlybekken avløpsprosjekt.

#### **Diverse vannforsterkning**

Tiltakene skal bedre kapasitet og forsterke vannforsyning og brannvannsdekning i eksisterende og nye områder. Kommunedirektøren foreslår at det avsettes 15 millioner kroner til diverse vannforsterkningstiltak i planperioden.

#### **Tiller-Bratsberg-Klæbu**

Det er tidligere inngått avtale med Klæbu kommune om samarbeid om felles vann- og avløpsanlegg, [bystyresak 118/15](#) og [bystyresak 103/18](#). Samtidig med etablering av avløpsanlegget, etableres vannledning som vil forsyne deler av Klæbu. Samtidig kan vann leveres fra Klæbu til Trondheim i en krisesituasjon. Prosjektet er delt opp i flere etapper. Hele

anlegget er planlagt ferdigstilt i 2022. Kommunedirektøren foreslår at det avsettes 6 millioner kroner til ferdigstilling av prosjektet i planperioden.

### Klett-Spongdal

Prosjektet gjelder etablering av nytt vann- og avløpssystem på strekningen fra Klett til Spongdal for å styrke forsynings sikkerheten på Byneset, [bystyresak 13/17](#). Prosjektet gjennomføres i perioden 2018-2021. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 3 millioner kroner til ferdigstilling av prosjektet i planperioden.

## 22.5.4 Investeringsområde avløp

Tabell 22-10 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området avløp for perioden 2021-2024. En detaljert oversikt over kommunedirektørens forslag til investeringer og finansiering for 2021-2024 er gitt i kapittel 30; *Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024*.

I investeringsbudsjettet for avløp foreslår Kommunedirektøren at innsatsen rettes mot fornyelse, separering av spillvann og overvann og effektivisering av byens eksisterende avløpsnett.

Foreslåtte tiltak er i overensstemmelse med vedtatt hovedplan for avløp og vannmiljø 2013-2024, [bystyresak 67/13](#), og vil bidra til å oppfylle kravene i vanndirektivet. Separering og reduksjon av flomtopper fra arealavrenning vil bidra til å øke kapasiteten i avløpsnettet og forbedre forurensningssituasjonen i elver og bekker.

**Tabell 22-10 Investeringer i avløp i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Fornyelse og separering	0,0	0,0	0,0	60,5	52,0	52,0	52,0
02. Oppgradering renseanlegg	0,0	0,0	0,0	12,0	12,0	12,0	12,0
03. Vanndirektivet	0,0	0,0	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0
04. Diverse anlegg	0,0	0,0	0,0	30,0	30,0	30,0	39,0
05. Ladebekken - Rosenborg	113,0	37,0	76,0	3,0	25,0	25,0	23,0
06. Nedre Charlottenlund	62,5	2,5	60,0	10,0	20,0	15,0	15,0
07. Diverse hovedanlegg	0,0	0,0	0,0	54,0	72,0	80,0	88,0
08. Tiller-Bratsberg-Klæbu	185,0	166,5	18,5	18,5	0,0	0,0	0,0
09. Klett-Spongdal, separering avløp	81,4	71,4	10,0	10,0	0,0	0,0	0,0
10. Fredlybekken	95,0	0,0	95,0	25,0	17,0	34,0	19,0
11. Fossumdalen etappe 5-7, separering	55,0	4,0	51,0	26,0	25,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>591,9</b>	<b>281,4</b>	<b>310,5</b>	<b>259,0</b>	<b>263,0</b>	<b>258,0</b>	<b>258,0</b>

**Tabell 22-11 Finansiering for investeringsprosjektene for avløp i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	259,0	263,0	258,0	258,0
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>259,0</b>	<b>263,0</b>	<b>258,0</b>	<b>258,0</b>

### Fornyelse og separering

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 216,5 millioner kroner til fornyelse og separering i planperioden. Omfanget er basert på analyser av levetid og er nødvendig for å hindre forfall av ledningene og dermed unngå ledningsbrudd.

### Oppgradering og rehabilitering av renseanlegg

Renseanleggene har behov for løpende oppgraderinger for å opprettholde funksjon og rasjonell drift. Dette innebærer utskifting av utstyr og oppgradering av anleggsdeler.

Kommunedirektøren foreslår at det avsettes 48 millioner kroner i planperioden.

### Vanndirektivet

Budsjettbehov er knyttet til tiltak som er spesielt rettet inn mot å oppfylle kravene i vanndirektivet og omfatter flere mindre tiltak for å forbedre vannkvaliteten i bekker og elver. Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 40 millioner kroner i planperioden.

### Diverse anlegg

Det er økonomisk lønnsomt å koordinere utbedring av vann- og avløpssystemet når andre offentlige og private aktører gjennomfører sine prosjekter. Kommunedirektøren foreslår av den grunn å sette av 129 millioner kroner i planperioden, blant annet til Kong Inges gate og Hans Finnes gate.

### Ladebekken-Rosenborg

Kommunedirektøren foreslår å sette av 76 millioner kroner i planperioden til etablering av separatsystem på strekningen Ladebekken - Rosenborg.

### Nedre Charlottenlund

Kommunedirektøren foreslår å sette av 60 millioner kroner for utbedring av vannettet på Nedre Charlottenlund.

### Diverse hovedanlegg

Tiltakene omhandler nødvendig ombygging av hovedledninger og tilknytning av eksisterende og nye områder. Kommunedirektøren foreslår at det avsettes 294 millioner kroner i planperioden

### Tiller-Bratsberg-Klæbu

Det er inngått avtale med Klæbu kommune om samarbeid om felles vann- og avløpsanlegg i [bystyresak 118/15](#) og [bystyresak 103/18](#). Avtalen innebærer at Klæbu overfører sitt avløpsvann til Høvringen renseanlegg. Prosjektet samordnes med at Bratsberg tilknyttes avløpsnett til

Høvringen renseanlegg. Anlegget forventes ferdigstilt i 2022. Kommunedirektøren foreslår at det avsettes 18,5 millioner kroner til ferdigstillelse av prosjektet i planperioden.

### Klett-Spondal

Prosjektet gjelder etablering av nytt ledningsnett fra Spondal til Klett, [bystyresak 13/17](#). Prosjektet omfatter nedlegging av utrangerte pumpestasjoner og renseanlegg og etablering av avløpsledninger og pumpestasjoner for overføring av avløpet til Høvringen renseanlegg. Prosjektet forventes ferdigstilt i 2021. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 10 millioner kroner til ferdigstillelse av prosjektet.

### Fredlybekken

Arbeider vil starte i forbindelse med bygging av ny Nidarvoll skole i 2021. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 95 millioner kroner til dette prosjektet i planperioden.

### Fossumdalen separering

Prosjektet omfatter ombygging av deler av Fossumdalen avløpsone fra fellessystem til separatsystem jfr. [bystyresak 11/18](#). Separeringen av avløpsnett vil i betydelig grad redusere kloakkutslipp til Nidelva. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 51 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

## 22.5.5 Investeringsområde avfall

Tabell 22-12 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området avfall for perioden 2021-2024. En detaljert oversikt over kommunedirektørens forslag til investeringer og finansiering for 2021-2024 er gitt i kapittel 30: *Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024*.

**Tabell 22-12 Investeringer i avfall i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering				
				2021	2022	2023	2024	
Avfallssug mindre investeringer		0,0	0,0	0,0	2,0	2,0	2,0	2,0
<b>Sluttsum</b>		<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>2,0</b>	<b>2,0</b>	<b>2,0</b>	<b>2,0</b>

**Tabell 22-13 Finansiering for investeringsprosjektene for avfall i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	2,0	2,0	2,0	2,0
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>2,0</b>	<b>2,0</b>	<b>2,0</b>	<b>2,0</b>

### Avfallssug mindre investeringer

I handlingsplan for husholdningsavfall, [bystyresak 84/10](#) er det vedtatt at nedgravde løsninger for oppsamling av avfall skal være normal løsning for alle utbygginger med mer enn 10 husstander. Stasjonært avfallssug skal benyttes når det bygges mer enn 300 husholdninger innenfor et utbyggingsområde. Dette vil kreve investeringer i ny infrastruktur.

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 2 millioner kroner per år til formålet, totalt 8 millioner kroner i planperioden.

## 22.5.6 Investeringsområde byrom, parker og grøntanlegg

Tabell 22-14 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området byrom, parker og grøntanlegg for perioden 2021-2024. En detaljert oversikt over kommunedirektørens forslag til investeringer og finansiering for 2021-2024 er gitt i kapittel 30: *Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024*.

**Tabell 22-14 Investeringer i byrom, parker og grøntanlegg i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Lekeplasser, gjennomføring av plan for friluftsliv og grønne områder	0,0	0,0	0,0	3,0	7,5	7,5	7,5
02. Buran opprusting	6,0	0,5	5,5	5,5	0,0	0,0	0,0
03. Lekeplass Jernbanebyen	3,0	1,0	2,0	2,0	0,0	0,0	0,0
04. Sjøfront Ilsvika - sikring	4,0	2,0	2,0	2,0	0,0	0,0	0,0
05. Parker, gjennomføring av plan for friluftsliv og grønne områder	0,0	0,0	0,0	0,8	2,0	2,0	2,0
06. Byrom	0,0	0,0	0,0	1,3	1,5	1,7	1,7
07. Cicignons plass og Skipakrok	3,0	1,0	2,0	2,0	0,0	0,0	0,0
08. Belysning	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
09. Erverv av grunn	0,0	0,0	0,0	0,6	0,6	0,6	0,6
10. Marinen park og lekeplass	27,2	2,5	24,7	24,7	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>43,2</b>	<b>7,0</b>	<b>36,2</b>	<b>42,9</b>	<b>12,6</b>	<b>12,8</b>	<b>12,8</b>

**Tabell 22-15 Finansiering for investeringsprosjektene for byrom, parker og grøntanlegg i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	33,1	10,6	10,8	10,8
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	6,8	2,0	2,0	2,0

Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	3,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>42,9</b>	<b>12,6</b>	<b>12,8</b>	<b>12,8</b>

### **Lekeplasser, gjennomføring av plan og friluftsliv og grønne områder**

I følge plan for friluftsliv og grønne områder, bystyresak [146/17](#) er det årlig behov for fornying og oppgradering av lekeplasser for i gjennomsnitt syv millioner kroner for å opprettholde et godt leke- og aktivitetstilbud. I tillegg er det mange områder som har en underdekning av offentlig tilgjengelige lekeplasser. Som oppfølging av plan for friluftsliv og grønne områder har kommunedirektøren planlagt å legge fram en egen handlingsplan for opprustning av eksisterende lekeplasser og etablering av nye lekeplasser i løpet av vinter 2020/vår 2021.

Et annet tiltak for å følge opp plan for friluftsliv og grønne områder er å sette av et mindre beløp til innkjøp av lekeutstyr. Det vil startes opp med oppgradering av lekeplasser etter innspill fra innbyggerne. Kommunaldirektøren foreslår at det settes av totalt 27,5 millioner kroner til formålet i planperioden.

### **Buran opprusting**

Friområdet og lekeplassen er et sentralt og viktig leke- og aktivitetsområde for både Møllenberg og Lademoen. Det har vært turmål for barnehager og skoler i området, men preges i dag av stor slitasje. Området utvikles med flere aktivitets- og leketilbud etter bred medvirkning fra nærmiljøet, skoler og barnehager. Skisseprosjekt har oppstart høsten 2020. Kommunedirektøren foreslår at det avsettes 2 millioner kroner til ferdigstilling av prosjektet i planperioden.

### **Lekeplass Jernbanebyen**

Lekeplassen ligger i et området på Heimdal med lite tilgang til offentlige leke- og rekreasjonsområder og mangel på uformelle møteplasser. Lekeplassen er nedslitt og det har kommet innspill fra nærmiljøet om behov og ønsker for oppgradering. I tillegg foreligger det planer for omfattende boligbygging litt nord for lekeplassen som vil medføre betydelig økt bruk og slitasje på lekeplassen.

En opprustning vil legge til rette for økt antall brukere og gi et mer variert leke- og aktivitetstilbud for alle aldersgrupper. Skisseprosjekt har oppstart høsten 2020. Kommunedirektøren foreslår å sette av 2 millioner kroner til ferdigstilling av prosjektet i planperioden.

### **Sjøfront Ilsvika - sikring**

Masser ved støttemuren langs sjøfronten siger ut, og deler av muren har rast ut. Det har oppstått flere setninger og hull i dekke på turvegen opp på muren og bryggedekke foran muren som følge av dette. Arbeidet er påbegynt våren 2020 og skal ferdigstilles 2021. Kommunedirektøren foreslår å sette av 2 millioner kroner til ferdigstilling av prosjektet.

### **Parker, gjennomføring av plan for friluftsliv og grønne områder**

Plan for friluftsliv og grønne områder viser underdekning av parker i store deler av byen. 80 prosent av befolkningen har ikke tilgang til en park innen 200 meter fra bolig. For å gi flere i befolkningen bedre tilgang til parker vil enkelte egnede friområder eller leke- og



rekreasjonsområder videreutvikles med parkkvaliteter. Egen handlingsplan for dette utviklingsarbeidet vil etter planen legges fram i 2021.

I oppfølging av plan for friluftsliv og grønne områder inngår også fornyelse av gate- og parktrær. Det avsettes også et beløp til nyplanting for å sikre et frodig og grønt preg i byens gater, plasser og parker også i framtida. Kommunedirektøren foreslår å sette av 6,8 millioner kroner i planperioden til parker og nyplanting av trær.

### **Byrom**

For å følge opp planlagte tiltak i byromsstrategien, foreslår kommunedirektøren at det totalt settes av 6,2 millioner kroner i planperioden. Det er igangsatt en rekke mindre tiltak for å rydde og forbedre sentrale byrom sin bruksverdi. Midlene prioriteres etter politisk vedtak fra bystyret 8.12.2016, blant annet med tilrettelegging for barn.

### **Cicignonsplass og Skipakrok**

En opprusting av Cicignons plass og Skipakrok er et viktig bidrag til å skape økt byliv, trivsel og et tilbud til barn i byen. Idéprosjektet viser et godt grep med et sammenhengende og identitetsskapende bygulv med vaierspente belysning over, jf. formannskapssak [77/20](#).

Inndelingen med soner på langs og tvers gjør dette til en fleksibel og robust plan som kan videreutvikles i tråd med innspill og tilpasninger som vil dukke opp underveis. Med unntak av oppgraderingen av det nye Torvet, er tiltakene som er gjennomført i Midtbyen de siste årene enkle og relativt billige tiltak som har gjort mye for attraktiviteten til Midtbyen og Trondheim by.

En oppgradering av Cicignons plass og Skipakrok er det siste store grepet som er planlagt og som vil slutføre den betydelige oppgraderingen av Midtbyen som er gjennomført i løpet av de siste årene.

Kommunedirektøren foreslår at det avsettes 2 millioner kroner til utarbeidelse av forprosjekt i planperioden.

### **Belysning**

Flere friområder og parker vurderes for belysningstiltak for å øke trygghetsfølelsen, gi bedre universell utforming og for å utvide bruksesongen. Prioritering vil blant annet gjøres i samråd med politiet. Krav fra netteier om etablering av måling for parkbelysning vil også bli fulgt opp. Kommunedirektøren foreslår å sette av totalt 4 millioner kroner til belysningstiltak i planperioden.

### **Erverv av grunn**

For å finansiere innløsningskrav for regulerte offentlige friområder og eventuelle nødvendige tiltak for grensejusteringer ved opprustning av eksisterende friområder og lekeplasser foreslår kommunedirektøren at det settes av totalt 2,4 millioner kroner til formålet i planperioden.

## **22.5.7 Investeringsområde veg**

Tabell 22-16 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området veg for perioden 2021-2024. En detaljert oversikt over kommunedirektørens forslag til investeringer og finansiering for 2021-2024 er gitt i kapittel 30: *Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024*.

**Tabell 22-16 Investeringer i veg i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

<b>Prosjektnavn</b>	<b>Kostnads- overslag</b>	<b>Benyttet bevilgning</b>	<b>Rest til bevilgning</b>	<b>Forslag til investering</b>			
				<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
01. Gatelys nye forskrifter	40,0	25,3	14,7	5,0	5,0	4,7	0,0
02. Utvikling og fornyelse av gatelysnettet	0,0	0,0	0,0	15,6	18,6	18,6	18,6
03. Mindre investeringer veg	0,0	0,0	0,0	5,8	7,8	7,9	7,9
04. Oppgradering av veginfrastruktur og bolig-gater	0,0	0,0	0,0	12,1	8,9	10,0	10,0
<b>Sluttsum</b>	<b>40,0</b>	<b>25,3</b>	<b>14,7</b>	<b>38,5</b>	<b>40,3</b>	<b>41,2</b>	<b>36,5</b>

**Tabell 22-17 Finansiering for investeringsprosjektene for veg i perioden 2021-2024**

	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Bykassefinansierte lån	32,4	33,9	34,6	30,7
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	6,1	6,4	6,6	5,8
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>38,5</b>	<b>40,3</b>	<b>41,2</b>	<b>36,5</b>

### **Gatelys nye forskrifter**

Tensio AS stiller krav om måling av strømforbruk til gatelysnettet. All måling må dessuten flyttes ut av nettstasjonene. Arbeidene er planlagt ferdigstilt i 2023. Kommunedirektøren foreslår at det settes av totalt 14,7 millioner kroner til prosjektet i planperioden.

### **Utvikling og fornyelse av gatelysnettet**

60 prosent av alle gatelys er skiftet ut, og 95 prosent av strømforbruket måles nå i gatelysnettet. For å redusere driftsutgifter ytterligere må hele gatelysnettet fornyes. Kommunedirektøren foreslår at det settes av totalt 71,4 millioner kroner til tiltaket i planperioden.

### Mindre investeringer veg

Dette omfatter tiltak for funksjonshemmede, universell utforming, trafikksikkerhetstiltak og rassikring. Kommunedirektøren foreslår at det settes av totalt 29,4 millioner kroner til formålet i planperioden.

### Oppgradering av veginfrastruktur og boliggater

Mange av fortauene i kommunen er i dårlig stand. En oppgradering av fortauene vil bygge opp under kommunens nullvekstmål, bedre fremkommeligheten for myke trafikanter og gjøre det enklere å legge til rette for en akseptabel driftsstandard på vinteren.

Det er nedslitt dekke i mange boliggater og det er behov for oppgradering i form av asfaltering. Dagens tilstand fører til flere mindre biluhell, er trafikkfarlig og påvirker kommunens omdømme negativt. Kommunedirektøren foreslår å sette av totalt 37,1 millioner kroner til oppgradering av veginfrastruktur og boliggater i planperioden.

## 22.5.8 Investeringsområde maskiner og utstyr

Tabell 22-18 viser kommunedirektørens forslag til investeringer innenfor området maskiner og utstyr for perioden 2021-2024. En detaljert oversikt over kommunedirektørens forslag til investeringer og finansiering for 2021-2024 er gitt i kapittel 30: *Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024*.

**Tabell 22-18 Investeringer i Trondheim parkering i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Maskiner Trondheim bydrift	0,0	0,0	0,0	4,5	4,5	4,5	4,5
02. Utstyr Analysesenteret	0,0	0,0	0,0	0,7	0,7	0,7	0,7
03. Energieffektivt maskinkjøp	0,0	0,0	0,0	7,5	10,0	10,0	10,0
04. Mindre investeringer klimatiltak	0,0	0,0	0,0	25,0	25,0	25,0	25,0
<b>Sluttsum</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>37,7</b>	<b>40,2</b>	<b>40,2</b>	<b>40,2</b>

**Tabell 22-19 Finansiering for investeringsprosjektene for Trondheim parkering i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	31,8	33,9	33,9	33,9
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	5,9	6,3	6,3	6,3
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0

Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>37,7</b>	<b>40,2</b>	<b>40,2</b>	<b>40,2</b>

### **Maskiner Trondheim bydrift**

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 18 millioner kroner i planperioden til kjøp av maskiner som brukes for å optimalisere driften i Trondheim bydrift.

### **Utstyr Analysesenteret**

Kommunedirektøren foreslår å sette av 2,8 millioner kroner i planperioden til utskifting og supplering av laboratorieutstyr ved Analysesenteret.

### **Energieffektivt maskinkjøp**

Budsjettbehovet er knyttet til innfasing av tunge nullutslippkjøretøy og energieffektive anleggsmaskiner, som et tiltak for å nå miljømålene til Trondheim kommune.

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 37,5 millioner kroner i planperioden.

### **Mindre investeringer klimatiltak**

Kommunedirektøren foreslår å sette av 25 millioner kroner årlig i planperioden til mindre investeringer klimatiltak. Dette er ment å eksempelvis brukes til krav om fossilfri bygg- og anleggsplasser, pilotprosjekter for utslippsfri bygg- og anleggsplasser, ladeinfrastruktur, utskiftning av fossile kjøretøy, piloter for utprøving av klimavennlige materialer innenfor bygg- og anleggsprosjekter. Det vil etableres en egen prosess for innmelding av klimatiltak som skal finansieres av denne potten for mindre klimainvesteringer.

## 23 Eiendomstjenester

### 23.1 Hovedprioritering 2021-2024

Trondheim kommune er en av Midt-Norges største eiendomsaktører. Trondheim eiendom forvalter og utvikler mer enn 1,3 millioner kvadratmeter eiendom. Disse verdiene skal ivaretas og utvikles gjennom profesjonell eiendomsforvaltning i kommende periode innenfor de økonomiske rammene som tildeles.

En sentral oppgave er å sikre miljø- og klimavennlige løsninger i alle deler av virksomheten som gjør det lettere for innbyggerne å ta miljøvennlige valg i hverdagen. Det betyr at vi i perioden skal ha et blikk på hvordan vi kan gjøre eiendomstjenestene enda mer bærekraftige. Vi skal legge til rette for nytenking og realisere gode ideer - og bekjempe arbeidslivskriminalitet i vårt daglige arbeid.

I praksis betyr dette at vi skal sørge for at bygninger og omgivelser setter et ansvarlig fotavtrykk, fremmer trivsel og arbeids glede for ansatte i kommunen og brukerne av tjenestene våre.

En prioritert oppgave er å sørge for at det skal være tilstrekkelig tomteareal tilgjengelig for utbygging til kommunale formål. Effektiv arealbruk blant annet gjennom samlokalisering og sambruk av areal, er avgjørende i den videre utviklingen.

### 23.2 Om området

**1****enhet****579****årsverk****1.300.000****m<sup>2</sup> eide og leide bygg****62.000****dekar ubebygd grunn**

Trondheim kommune eier, forvalter og utvikler en eiendomsportefølje på mer enn 1,3 millioner kvadratmeter eiendom. Den inneholder formålsbygg hvor det foregår kommunal virksomhet så som skoler, barnehager, helse-og velferdssenter, og kultur- og idrettsbygg og administrasjonsbygg. I eiendomsporteføljen har vi også rundt 4.000 kommunale boliger.

Tjenesteområdet eiendomstjenester består av de to enhetene Trondheim eiendom og deler av Eierskapsenheten.

Tjenesteområdet har ansvar for blant annet:

- Forvaltning, drift og vedlikehold av kommunens bygninger og bygninger eid av tilknyttede stiftelser
- Renhold i bygninger med kommunal virksomhet
- Prosjektutvikler og byggherrefunksjon for kommunale bygg og eiendommer
- Kjøp, salg, innleie og utleie av bebygd og ubebygd eiendom
- Samarbeid med private eiendomsutviklere og grunneiere ved hjelp av gode utbyggingsavtaler for å oppnå ønsket byutvikling

### Relevante lenker

- [Plan for areal til offentlige tjenester](#)
- [Utgiftsdekkende husleiemodell](#)

## 23.2.1 Bolig- og næringsareal

Etablering og utvikling av bolig- og næringsområder er en viktig del av byutviklingen. Kommunen skal være en aktiv deltaker, både gjennom å utvikle egne arealer og gjennom samarbeid med offentlige og private aktører.

De ulike kommunale tjenesteområdene har behov tilpasset samfunnsutviklingen; De må være tilstede der behovet er. Det kan være utfordrende å kombinere krav til lokalisering med tilgjengelig areal. Plan for areal til offentlige tjenester ble lagt frem for bystyret i november 2017 ([160/17](#)). I planen er det gjort rede for arealbehov for kommunale tjenester og idrett i hele kommunen. Planen viser forslag til lokalisering og hvor kommunen fortsatt mangler areal. Den gir også føringer for videre arbeid med å skaffe kommunale tomter. Muligheter for å spare areal, blant annet gjennom samlokalisering og sambruk av areal, er et viktig tema.

## 23.2.2 Bolig

### Boligporteføljen

Kommunale boliger er for tiden inne i en endringsfase. De siste årene har det vært en økning i antall tomme boliger. Dette blant annet som følge av innstrammet praksis for behandling av nye søknader og forlengelser. Økt bruk av tre-års leiekontrakter og et større privat leiemarked har også bidratt til økningen i antall tomme boliger. Antall boliger i porteføljen har vært stabilt eller svakt stigende i samme periode. Boliger som står tomme uten leietaker og inntekt har primært vært ett- og toromsleiligheter. Samtidig har behovet for større familieboliger økt.

De siste to årene er det solgt nærmere 200 boliger. De fleste boligene som er solgt er små ett- og toromsleiligheter. Ytterligere 120 innleide boliger er sagt opp. Per januar 2021 er boligporteføljen redusert med omlag 250 boliger. Det forventes en ytterligere reduksjon i 2021, blant annet som følge av at Boligstiftelsen har sagt opp utleien av to boligbygg på Lademoen. En femårs leasingkontrakt for brakkeboliger for flyktninger, inngått av gamle Klæbu kommune, opphører også.

Noen nye større familieboliger er kjøpt. Det gjøres fortløpende vurderinger for ombygginger av eksisterende mindre boenheter til større familieboliger. Mangel på denne typen boliger kan både føre til lengre ventetid for barnefamilier som har fått innvilget søknad om kommunal bolig, og til at familier tildeles boliger som er for små med tanke på familiestørrelsen. Trangboddhet medfører også større skader på boligene.

Kjøp av egnede familieboliger vil prioriteres også i 2021. Det selges en del familieboliger gjennom tiltaket "fra leie til eie". Det er viktig at det gjenanskaffes tilsvarende boliger for at

andelen familieboliger i boligporteføljen ikke skal reduseres. Det er i budsjettet for 2021 satt av 100 millioner kroner til kjøp av kommunale boliger, og 100 millioner kroner i inntekter fra salg av kommunale boliger. Anskaffelsen av flere familieboliger skal altså finansieres av salg av overflødige ett- og toromsleiligheter, og kjøpene vil derfor ikke medføre økte kapitalutgifter for boligøkonomien.

Det er i tillegg satt av 20 millioner kroner i investeringsbudsjettet for 2021 til ombygging av eksisterende bygningsmasse. Disse midlene kan brukes til å bygge om til større boenheter.

Kommunedirektøren har høsten 2020 foretatt en grundig gjennomgang av boligporteføljen. Målet har vært å sikre en riktig størrelse og sammensetning av boligporteføljen, samt å identifisere hvilke boliger som kan være aktuelle for ombygging eller rehabilitering.

### **Boligpolitisk plan**

Boligpolitisk plan ble vedtatt i bystyret i september 2020 ([132/20](#)). I vedtaket beskrives en rekke tiltak for perioden 2021-24. Kommunedirektøren vil komme tilbake med informasjon om oppfølging av tiltakene.

### **Husleiemodell - historikk**

I 2009 hadde Trondheim kommune en husleiemodell med svært lave husleier i de kommunale boligene. Boligdriften påførte kommunen et årlig underskudd i størrelsesorden 43 millioner kroner, som ble dekket av bykassen. I praksis var dette en kommunal subsidiering av husleiene uten sammenheng med den enkelte leietakers behov for økonomisk støtte. Den enkelte husleien ble beregnet ut fra en enkelt kvadratmetersats, og det medførte at leietakerne betalte lik husleie for en kvadratmeter i en nybygd 2-roms i sentrumsnære strøk som for en kvadratmeter i en eldre fireroms i utkanten av byen.

17. desember 2009 vedtok Bystyret en ny husleiemodell for de kommunale boligene ([sak 0151/09](#)). Det ble da vedtatt at de kommunale utleieboligene skulle ha en utgiftsdekkende husleie, og at økonomien tilknyttet boligdriften skulle skilles ut som et eget selvfinansierende område innenfor kommuneøkonomien. Husleiene i de kommunale boligene skulle fastsettes slik at husleieinntektene dekket kommunens løpende utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av boligene og renter og avdrag på kommunens lån knyttet til boligene. Husleien i den enkelte bolig skulle fastsettes ut fra størrelse, standard og beliggenhet for boligen, de samme mekanismene som påvirker leiefastsettelsen i markedet for øvrig (se avsnitt om husleiefastsettelse).

En utgiftsdekkende husleiemodell betyr ikke at hver enkelt bolig har en husleie som dekker utgiftene knyttet til akkurat den boligen, men at den samlede husleieinntekten fra hele boligporteføljen dekker de samlede utgiftene knyttet til porteføljen.

Ny husleiemodell ble iverksatt våren 2011, og i løpet av 2014 var husleien i alle de kommunale boligene blitt regulert iht den nye modellen. Husleiene beregnes i 2020 fortsatt etter den samme modellen, men satsene i beregningsmodellen har blitt justert i tråd med endring i prisnivå generelt (KPI) og økte utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av boligmassen. Økte utgifter til vedlikehold skyldes både en økt innsats på planlagt vedlikehold for å redusere vedlikeholdsetterslepet i boligmassen, og en betydelig økning av antallet oppussinger, som følge av et økt antall utflyttinger de siste årene.

## Hvilke utgifter dekkes innenfor modellen?

### FDV-utgifter

Husleieinntektene dekker alle utgifter som knyttes til forvaltning, drift og vedlikehold av de kommunale boligene. Forvaltningsutgiftene inkluderer blant annet husleie for innleide boliger, fellesutgifter for borettslag- og sameieleiligheter, strøm og fjernvarme, forsikringspremie, kommunale avgifter, lønn til egne ansatte som jobber med boligforvaltning, husleieinnfordring samt støttetjenester som regnskap, økonomi og personal. Driftsutgiftene inkluderer utgifter til vaktmestertjeneste i boligene og renhold av fellesarealer. Vedlikeholdsutgiftene inkluderer planlagt ytre vedlikehold på byggene, og indre vedlikehold i både bebodde og fraflyttede boliger.

### Kapitalutgifter

Kapitalutgiftene gjelder kommunens lån knyttet til den kommunale boligmassen. Både renter og avdrag budsjetteres ut fra inngående balanse på låneporteføljen ved årets begynnelse, og en forhåndsberegnet gjennomsnittlig rentesats. Kapitalutgiftene overføres lik budsjettert beløp på slutten av året fra Trondheim eiendom til bykassen.

### Bomiljø

Bomiljøarbeidet omfatter både forebyggende arbeid for å sikre gode bomiljø i de kommunale boligene samt saksbehandling og oppfølging av naboklager, bekymringsmeldinger og andre henvendelser vedrørende kommunale leietakere. Dette arbeidet har alltid vært dekket innenfor den utgiftsdekkende husleiemodellen.

### Nærmere om kapitalutgifter

Det ble i forberedelsene til saken om ny husleiemodell foretatt beregninger i finansstaben av hvor stor andel av den kommunale låneporteføljen som kunne tilskrives boligene pr 31.12.2001. Fra 2002 og frem til i dag har vi beregninger som viser brutto investeringer pr år, Husbanktilskudd, mva-kompensasjon for omsorgsboliger, salgsinntekter fra salg av boliger, avdrag på eksisterende lån og netto lånebehov per år. Boligdriften overfører i 2019 kr 50,8 millioner i avdrag og kr 27,8 millioner i renter til Bykassen, beregnet ut fra en inngående lånesaldo på kr 794,4 millioner.

Når kommunen gjør nye investeringer innenfor boligområdet, enten det er rehabilitering av eksisterende boligmasse, retting av lov- og forskriftskrav, kjøp av nye boliger eller nybygg i egen regi, skal de økte kapitalutgiftene kommunen pådrar seg dekkes innenfor husleiemodellen. Kapitalutgiftene beregnes ut fra 30 års avdragstid og en rentesats som fastsettes årlig av Kommunedirektørens fagstab for hele boligporteføljen.

Nyanskaffede boliger, enten de bygges av kommunen selv eller anskaffes i markedet, gir nesten uten unntak et negativt dekningsbidrag i mange år fremover. Til tross for tilskudd fra Husbanken, mva-kompensasjon for omsorgsboliger og et lavt rentenivå, så er kapitalutgiftene ved nyanskaffelser så store at husleieinntektene fra de samme boligene ikke er tilstrekkelige til å dekke både de og de økte utgiftene til forvaltning, drift og vedlikehold. Man er derfor avhengig av å ha en betydelig andel av boliger med lave eller ingen kapitalutgifter i porteføljen, for å kunne gå i null samlet sett. I perioder med store nyinvesteringer må husleienivået i hele boligporteføljen økes for å kompensere for de økte kapitalutgiftene.

Når det selges kommunale boliger vil salgsinntektene gå uavkortet inn i investeringsregnskapet for boligene. Salgsinntektene går til reduksjon av netto lånebehov for boligene det året, og dersom salgsinntekter, tilskudd, og avdrag blir større enn investeringene et gitt år vil det



medføre at balansen for boliglånene reduseres. Det gir en reduksjon i renter og avdrag som må dekkes innenfor boligmodellen i påfølgende år.

### Økonomisk status 2020 bolig

Budsjetterte husleieinntekter for 2020 er 375 millioner kroner, som er det samme nivået som i 2019, til tross for at boligporteføljen fra 1.januar 2020 ble tilført 87 boliger som følge av kommunesammenslåingen med Klæbu kommune. Budsjettet er 23 millioner kroner mindre enn budsjettet i 2018. Årsaken til nedgangen er det økende tomgangstapet i tildelingsklare boliger .

Konsekvensen av denne inntektsnedgangen er blant annet at budsjettet for planlagt vedlikehold er redusert fra 57,4 millioner kroner i 2018, til 36,4 millioner kroner i 2020. Vedlikeholdsposten i budsjettet inkluderer i tillegg oppussing av fraflyttede boliger før boligen kan tildeles til ny leietaker.

**Tabell 23-1. Driftsbudsjett boligøkonomi 2020. Tall i millioner kroner**

Type utgift/inntekt	Beløp
Husleieinntekter	-375,0
<i>Sum inntekter</i>	<i>-375,0</i>
Kapitalutgifter (renter og avdrag)	85,0
Husleie innleide boliger og felleskostnader borettslag	91,0
Energi	17,0
Kommunale avgifter	16,0
Avskrivning tap på krav	6,0
Øvrige forvaltningsutgifter	15,0
Drift og renhold	37,0
Vedlikehold	108,0
<i>Sum utgifter</i>	<i>375,0</i>
<b>Resultat</b>	<b>0,0</b>

### Husleienivå i 2020

Husleieloven setter tak for hvor høye husleier man lovlig kan ta. Ved nye leieforhold er *markedsleie* taket, og i løpende leieforhold er *gjengs leie* taket. I et marked med stigende husleienivå vil *markedsleien* normalt ligge høyere enn *gjengs leie*, som følger forsinket etter, mens i et marked med synkende husleienivå vil situasjonen kunne være omvendt.

Det skiller ikke mellom husleiefastsettelse i nye leieforhold og i løpende leieforhold i kommunens husleiemodell. Dermed er det gjengs leie som må anses som øvre tak for lovlig leiefastsettelse, og som vi også bruker som referansepunkt for vårt husleienivå. Gjengs leie er imidlertid en delvis skjønnsbasert størrelse som i utgangspunktet må fastsettes ved vurdering av hver enkelt bolig. Den nærmeste og beste tilnærmingen vi har i form av tilgjengelig statistikk er Statistisk Sentralbyrå (SSB) sin leiemarkedsundersøkelse (LMU). SSB presenterer årlig en ny LMU, og har de senere år presentert en egen statistikk for "predikert månedlig leie", der tallene er brutt ned på kombinasjoner av antall rom og størrelse på boligen i kvm.

Når vi sammenligner Trondheim kommune sine husleier pr 01.01.2020 med SSBs predikert månedlig leie for 2019, ligger kommunens husleier i gjennomsnitt ca 15 prosent under SSBs tall. Vi kan derfor anslå at vi samlet sett har et husleienivå som ligger ca 15 prosent under gjengs leie i markedet. Bak disse gjennomsnittstallene vil det skjule seg tilfeller hvor vår leie er nærmere gjengs leienivået, men også tilfeller hvor avstanden opp til gjengs leie er større enn 15 prosent.

### 23.2.3 Formålsbygg

Trondheim kommunes eiendommer utgjør store verdier. Disse verdiene må forvaltes og utvikles på en profesjonell måte.

Målrettet og langsiktig satsing på å minimalisere vedlikeholdsetterslep i eiendomsporteføljen har ført til at Trondheim kommune har blitt en foregangskommune gjennom måten å arbeide på. Forutsigbare rammer over lengre tid skaper godt planlagt verdibevarende vedlikehold.

Etter 2006 har tjenesteområdet fått kompensasjon for endringer i areal etter normtall for byggebransjen, såkalt "middels Holte-sats". Dette er det ressursbehovet som kreves for å verdibevare bygningsmassen og forebygge vedlikeholdsetterslep. God eiendomsforvaltning krever langsiktighet og en eventuell reduksjon i rammetilskudd vil på sikt føre til økt vedlikeholdsbehov og økte kostnader.

Et nytt bygg blir umiddelbart lagt inn i kommunens vedlikeholdssyklus. Hovedvedlikehold av formålsbygg utføres hvert fjerde år, mens boligvedlikehold utføres hvert sjette år. Historisk har vi vernet om bygningsvedlikeholdet tross reduksjon i økonomiske rammer.

Bygningene og deres tilstand er viktige for kvaliteten på kommunens tjenesteproduksjon. En godt vedlikeholdt bygning forebygger helseskader, bidrar til gode og trivselsfremmende omgivelser og godt arbeidsmiljø. En godt vedlikeholdt bygning gir også lavere driftskostnader.

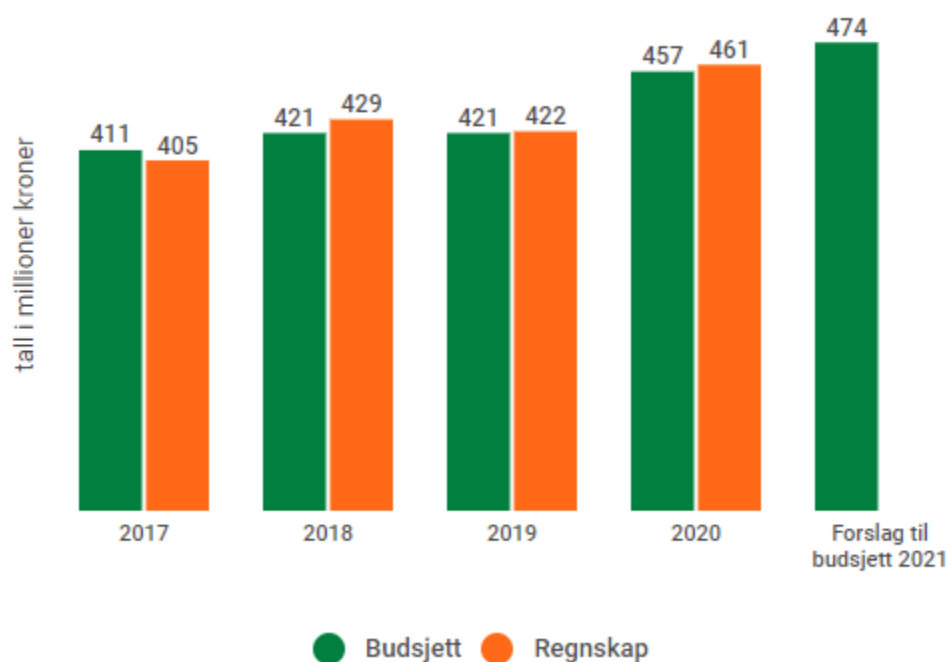
Tjenesteområdet eiendomstjenester arbeider aktivt med å effektivisere renholds- og driftstjenester uten å redusere kvaliteten. Ytterligere kutt i rammer vil imidlertid medføre redusert frekvens på ulike drifts- og renholdstjenester. Opplevd kvalitet vil dermed reduseres noe. Det er usikkert hva koronapandemien vil medføre av økt renholdsbehov i neste periode.

God styring av kostnader, kvalitet og framdrift av bygge- og vedlikeholdsprosjektene tillegges stor vekt. Eiendomstjenester legger som byggherre, eiendomsforvalter, eiendomsutvikler og rådgiver for andre enheter i kommunen, stor vekt på miljø. Det jobbes mye med innovative løsninger for å være forkant av eiendomsbransjens utvikling i årene fremover.

Tjenesteområdet samarbeider med brukerne av bygningene for å fortsatt nå målet om to prosent reduksjon i energibruket per år. Dette gjøres gjennom tekniske tiltak og god dialog mellom brukere og driftspersonell. Det holdningsskapende arbeidet er viktig.

### 23.2.4 Økonomi

Figur 23-1 viser budsjett- og regnskap for eiendomstjenester i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for eiendomstjenester for 2021.



**Figur 23-1. Utvikling av regnskap og budsjett over tid. Tall i nominelle kroner.**

Perioden 2017-2019 viser kun gamle Trondheim, mens Klæbu er med i tallene fra 2020. Økningen i budsjett i perioden har i all hovedsakelig sammenheng med økt ramme på grunn av nye bygg, lønns- og prisvekst. Økningen fra 2019 til 2020 skyldes delvis sammenslåingen av Trondheim og Klæbu kommuner.

Mindreforbruket i 2017 skyldes at deler av årsoppgjørsbevilgningen for 2017 ikke ble brukt opp samt et mindreforbruk på 2 millioner kroner knyttet til boligområdet. Merforbruket i 2018 skyldes høyere utgifter knyttet til boligdriften enn budsjettet. Resultatet ble tilnærmet balanse i 2019. I 2020 forventer man et merforbruk på renhold knyttet opp til koronapandemien.

### 23.2.5 Sykefravær

Siden 2016 er det jobbet systematisk med reduksjon av sykefravær på Trondheim eiendom. Dette har resultert i betydelig nedgang.

I den siste tiden har det vært tendenser til økning i avdeling for renhold og siden avdelingen utgjør halvparten av området ansatte gir dette utslag på totalen. Det er satt inn virkemidler som tett lederoppfølging med forhåndsdefinerte tiltak man kan benytte seg av i hver enkelt fraværssak. Dette har allerede gitt positive utslag. Det er fremdeles langtidsfraværet som er utfordringen.

### 23.2.6 Sammenligning med andre kommuner

Tabell 23-1 viser indikatorer for Klæbu, Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk innenfor eiendomstjenester. Hensikten med tabellen er å få fram likheter og forskjeller mellom Klæbu/Trondheim og ASSS-kommunene. De ulike kategoriene er omtalt på ass.no:

<https://www.ks.no/ass-hjem/kostra-begrepene/>

Tabell 23-2. Nøkkeltall. Trondheim, Klæbu, ASSS 2019

	Klæbu	Trondheim	Oslo	Bergen	Stavanger	ASSS, uten Oslo og TK
<b>Prioritet:</b>						
Netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i prosent av samlede driftsutgifter	9,6	8,9	8,9	10,5	10,6	9,6
<b>Produktivitet:</b>						
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	135	153	215	158	231	146
Utgifter til driftsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	550	614	597	715	860	740
Energikostnader for kommunal eiendomsforvaltning per kvadratmeter	156	113	119	147	131	134
<b>Ressursbruk:</b>						
Korr. brutto driftsutgifter eiendomsforvaltning per barn i kommunale barnehager	25 329	22 091	30 277	25 513	24 972	21 724
Korr. brutto driftsutgifter eiendomsforvaltning per elev i kommunal grunnskole	22 915	19 187	27 374	25 926	20 645	20 924
Korr. brutto driftsutgifter eiendomsforvaltning per beboer i institusjoner	148 202	156 988	186 427	110 821	130 658	132 044

Trondheim disponerte 8,9 prosent av kommunens samlede netto driftsutgifter til eiendomsforvaltning i 2019. Det er det samme som Oslo, men under Bergen og Stavanger samt snittet for ASSS kommunene.

Trondheim kommune har lavere utgifter til driftsaktiviteter og energikostnader enn snittet av ASSS-kommunene. Vedlikehold i kroner per kvadratmeter ligger marginalt over snittet, men vi bruker mindre enn byer det er naturlig å sammenlikne seg med (Oslo, Bergen og Stavanger). Ressursbruk i institusjoner og barnehager ligger over nettverkssnittet, mens ressursbruk i skoler ligger under snittet. Selv om Trondheim ligger over snittet i driftsutgifter per barn i kommunale barnehager har vi den laveste kostnaden av de fire største byene.

## 23.3 Mål

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for eiendomstjenester og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for.

Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med de ulike periodemålene og tilhørende indikatorer.

### 23.3.1 Utvalgte bærekraftsmål

Trondheim kommune er Midt-Norges største eiendomsbesitter, forvalter og utvikler. Over 1,3 millioner kvadratmeter eiendom og 60 000 dekar eid areal representerer store verdier. Disse verdiene skal ivaretas og utvikles gjennom profesjonell eiendomsforvaltning i kommende periode. Kommunen er en stor aktør på inn- og utleiemarkedet, og samarbeider med private eiendomsutviklere og grunneiere ved hjelp av gode utbyggingsavtaler for å oppnå ønsket byutvikling.

Mest relevante bærekraftsmål for tjenesteområdet vårt:



Utvalgte delmål som beskriver utviklingsmålene våre og hva vi gjør for å jobbe mot disse målene:



Delmål	Periodemål og indikatorer	Slik jobber vi med målene
<p><i>13.2 Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå</i></p> <p><i>9.4 Innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med mer effektiv bruk av ressurser og større anvendelse av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser, der alle land gjør en innsats etter egen evne og kapasitet</i></p>	<p><b>Periodemål:</b> Gode miljø- og klimavennlige løsninger i alle deler av virksomheten</p> <p><b>Indikatorer:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Prosent-andel av våre byggeplasser som er fossilfrie.</li> <li>• Årlig gjennomsnittlig grad av kildesortering for bygningsavfall og mengde kg avfall pr kvadratmeter for nybygg</li> <li>• Gjennomsnittlig reduksjon av direkte og indirekte CO2 utslipp, gitt i klimagass- regnskapene for nybygg</li> </ul>	<p>For å nå bærekraftsmålene er det utarbeidet to styrende dokumenter, <a href="#">Miljøstrategi for bygg</a> og <a href="#">Miljøkrav i byggeprosjekt</a>. Disse legger grunnlaget for hvordan dagens og fremtidens eiendomsutvikling, forvaltning, drift og vedlikehold skal utøves i Trondheim kommune for å motvirke klimaendringer.</p> <p>Dokumentene beskriver hvilke krav vi stiller til eksterne samarbeidspartnere. Som en av Midt-Norges største eiendomsbesittere skal vi gå foran og sette krav til en</p>

		utøvelse av en klimavennlig eiendomspolitikk.
<p><i>11.1 Innen 2030 sikre at alle har tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområdene</i></p> <p><i>11.4 Styrke innsatsen for å verne og sikre verdens kultur- og naturarv</i></p>	<p><b>Periodemål:</b> Trondheim kommune skal arbeide for en klimanøytral eiendomsportefølje og utvikle helhetlige løsninger for bygg, energi og transport som bidrar til klimavennlig byutvikling.</p> <p><b>Indikatorer:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Klimafotavtrykket til større investeringsprosjekter i Trondheim kommune (Mål: 30% reduksjon i forhold til sammenlignbare referansebygg under forutsetning av at livsløpskostnadene ikke øker vesentlig)</li> <li>• Andel av vedlikeholdsbudsjett som benyttes til verdibevarende vedlikehold og utskiftninger Kilde: Eiendomsregnskap</li> </ul>	<p>Det arbeides kontinuerlig med å styrke tidligfasen i prosjektløpet for å sikre at det gjøres vurderinger rundt lokalitet som støtter opp under bærekraftsmålene.</p> <p>I planperioden skal det gjennomføres en opplæring av prosjekteiere og prosjektledere for å bedre å kunne ta gode valg tidlig i prosjektløpet.</p>
<p><i>9.1 Utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, herunder regional og grensekryssende infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommelig pris og likeverdig tilgang for alle</i></p> <p><i>11.1 Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder</i></p>	<p><b>Periodemål:</b> Bidra aktivt til utvikling av prioriterte utbyggings- og byomformingsområder.</p> <p><b>Indikatorer:</b> Gjennomføre parallelloppdrag for utvikling av arealer på Østmarka</p>	<p>Kommunen involveres der det er hensiktsmessig i større byomformings- og transformasjonsprosjekter for å bidra til å sikre gode bomiljøer som støtter opp under bærekraftsmålene.</p> <p>I planperioden arbeides det med Østmarka og Nyhavna.</p>

<p>11.3 Innen 2030 oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse i alle land</p>		
<p>13.1 Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farer og naturkatastrofer i alle land</p>		

## 23.4 Driftsbudsjett

### 23.4.1 Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Tabell 23-3 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for område eiendomstjenester i perioden 2021-2024 Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020 per 31.12.2019. Tabell 23-4 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 23-3 Budsjettamme og rammeendring eiendomstjenester. Tall i millioner kroner**

<b>Netto driftsramme</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Opprinnelig budsjett 2020	456,0	456,0	456,0	456,0
Pris- og lønnskompensasjon	6,1	6,1	6,1	6,1
Tekniske justeringer	1,5	1,5	1,5	1,5
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>463,6</b>	<b>463,6</b>	<b>463,6</b>	<b>463,6</b>
Befolkningsvekst	11,9	21,8	25,2	35,4
Annen rammeendring	-1,3	-1,2	-3,7	-3,9
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>474,2</b>	<b>484,1</b>	<b>485,1</b>	<b>495,0</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>10,6</b>	<b>20,6</b>	<b>21,5</b>	<b>31,5</b>

**Tabell 23-4 Tiltak i eiendomstjenester. Tall i millioner kroner**

<b>Type tiltak</b>	<b>Navn tiltak</b>	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01. Arealkompensasjon formålsbygg	11,7	21,5	24,8	34,9
	02. Husleie Trondheimsporten 2, kemneren og familiesentre BFT	2,6	12,4	12,4	12,4

Endringer i tjenestetilbudet	03. Redusert vedlikehold	-2,1	-3,7	-3,5	-3,5
	04. Redusert renhold	0,0	-2,0	-3,2	-3,4
	05. Redusert drift	-2,4	-3,1	-3,0	-3,0
	06. Reduksjon av administrative tjenester	-0,7	-1,0	-1,0	-1,0
	07. It utvikling byutvikling	0,2	0,3	0,4	0,5
	08. Dialogkonferanser utslippsfrie byggeplasser	1,2	0,0	0,0	0,0
	09. Gjenbruk av byggematerialer	2,5	0,0	0,0	0,0
	10. Effektiviseringkrav konsulent, innkjøp og innleie	-0,5	-2,0	-3,6	-3,6
	11. Nytt system for skjenke- og serveringsbevilgninger	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
	12. Effektiviseringskrav inn/utleie	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
<b>Effektiviseringstiltak</b>					
<b>Sluttsum</b>	<b>10,6</b>	<b>20,6</b>	<b>21,5</b>	<b>31,5</b>	

## Opprettholdelse av standard

### 1. Kompensasjon nye formålsbygg

Nye formålsbygg medfører økte forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsutgifter. Kommunedirektøren foreslår at området tilføres 11,7 millioner kroner i 2021 for å kompenseres området for de kostnadene kommunens nye bygg medfører. De største arealøkningene er ny skole på Huseby og nytt helse- og velferdssenter på Risvollan.

### 2. Kompensasjon husleie Trondheimsporten 2, nye familiesentre Barne- og familietjenesten og redusert husleie kemneren

Kommunedirektøren har kompensert området for økte husleieutgifter knyttet til Trondheimsporten 2. I Trondheimsporten 2 samlokaliseres nå ergo- og fysioterapitjenesten som tidligere har vært lokalisert på åtte ulike lokasjoner i byen. I tillegg skal Hjelpemiddelteknikerne inn i samme bygg. Disse tjenestene krever en del spesialiserte arealer som er plasskrevende, som blant annet treningsrom for fysioterapitjenesten og lager, verksted og mulighet for rengjøring av tilbakelevert utstyr for hjelpemiddelteknikerne. For kontor plasser er veilederen for "Fremtidens arbeidsplasser" lagt til grunn.

Kommunedirektøren har også kompensert området for fire nye familiesentre ved Barne- og familietjenesten som er tatt i bruk i 2019 og 2020.

Statliggjøringen av kemneren medfører at kommunens husleieutgifter reduseres med 3,4 millioner per år fra og med 2021.

## Endringer i tjenestetilbudet

### 3. Redusert vedlikehold formålsbygg

Rammen for vedlikehold av formålsbygg utgjør i overkant av 100 millioner kroner. Kommunedirektøren foreslår en reduksjon i vedlikeholdet på 2,1 millioner kroner i 2021 noe økende utover i perioden. Vedlikeholdet har vært søkt skjermet for innsparinger de siste årene, men for å kunne tilpasse aktiviteten til den tildelte rammen har en reduksjon i vedlikeholds budsjettet vist seg nødvendig. De senere årene har arealendringer blitt kompensert etter middels Holte-nøkkel, som har bidratt til å øke rammen til vedlikehold noe, men ikke tilstrekkelig for å oppfylle anbefalt nivå. Fagmiljøet i Norsk kommunalteknisk forening



(NKF) peker på et vedlikeholdsbehov på anslagsvis 170 kr/m<sup>2</sup>. I 2019 brukte Trondheim 153 kr/m<sup>2</sup>.

#### **4. Redusert renhold**

Kommunedirektøren foreslår at budsjettet for renhold ikke reduseres i 2021, men reduseres fra 2022 økende til 3,4 millioner kroner mot slutten av planperioden.

Kommunedirektøren foreslår at innsparingen tas på skolebygg, der antallet årsverk er størst og den prosentvise endringen blir minst. Mot slutten av planperioden vil området måtte redusere renholdsfrekvensen på ungdomsskoler og barneskoler med enkelte unntak. Reduksjon vil i slutten av perioden være i snitt på 4,5 prosent på skolene, noe som i snitt vil redusere renholdsfrekvensen fra 3 ganger per uke til 2,8 ganger per uke mot slutten av planperioden.

Kommunedirektøren foreslår ikke redusert renhold på barnehager og helse- og velferdssentre i planperioden. I 2020 utgjorde merkostnaden knyttet til koronarenhold om lag 8 millioner kroner, hvorav det aller meste var relatert til helse og velferdsområdet. Det er ikke budsjettert med ekstraordinært renhold opp mot korona i 2021. Kommunedirektøren vil komme tilbake til dette i forbindelse med den løpende økonomirapporteringen.

#### **5. Redusert drift - vaktmester ressurs**

Kommunedirektøren foreslår at utgiftene knyttet til driftsoperatørressursen reduseres med 2,4 millioner kroner i 2021, økende til 3,0 millioner kroner i 2024. Dette vil bli gjort ved at flere vaktmestere får ansvar for flere eiendommer innenfor samme geografiske område og på tvers av enheter. Driftsoperatørressursen vil dermed fordeles på flere enheter (hovedsakelig skoler), noe som generelt vil gi enhetene noe redusert tilgang til vaktmestere. Som følge av effektiviseringen vil det også bli noe redusert brøyting av utomhusområder for skoler og barnehager samt redusert klipping av busker, trær og plen.

#### **6. Reduksjon av administrative tjenester**

Kommunedirektøren foreslår at de administrative tjenestene innenfor eiendomstjenester effektiviseres med 0,7 millioner kroner i 2021, som øker til 1 millioner kroner i slutten av perioden. Reduksjonen taes gjennom naturlig avgang og vikarstopp i administrative stillinger og støttefunksjoner.

#### **7. It utvikling byutvikling**

Tjenesteområdet mottar om lag 0,1 millioner kroner i året som kompensasjon for befolkningsøkningen i kommunen. Midlene er planlagt brukt på å øke kommunens og byutviklingsområdets kompetanse til å ta i bruk ny teknologi. Midlene brukes også for å sikre oppgradert og tilpasset fagprogramvare innenfor byutviklingsområdet.

#### **8. Dialogkonferanser utslippsfrie byggeplasser**

Kommunedirektøren foreslår at det settes av 1,2 millioner kroner til dialogkonferanser for utslippsfrie byggeprosjekter. Kommunen har gjennomført fossilfrie byggeplasser som pilot ved Okstad skole. Dette kommer nå som minimumskrav i kommende byggeprosjekter. For å komme videre i arbeidet med klima- og miljøtilpasninger i byggebransjen er utslippsfrie byggeplasser neste mål, og det planlegges i samarbeid med Miljøenheten dialogkonferanser med aktørene i markedet. Trondheim kommune er en stor byggherre og det forventes at vi ligger i forkant i dette arbeidet og stiller de riktige kravene til bransjen.

## 9. Gjenbruk av byggematerialer

Kommunedirektøren foreslår i sitt budsjettforslag for 2021 at det settes av 2,5 millioner kroner til gjenbruk av byggematerialer.

Målet med prosjektet er å undersøke hvordan Trondheim kommune kan øke andelen gjenbrukte materialer i sine prosjekter. I dag vil det medføre en merkostnad å implementere gjenbruk i rive- eller byggeprosjekter. Merkostnaden er blant annet knyttet til behovet for mellomlagring av materialer og en digital plattform hvor lagerbeholdningen kan registreres. Det vil være en merkostnad knyttet til skånsom riving og demontering av bygg sammenlignet med tradisjonell riving. I tillegg kan behovet for eventuell testing og resertifisering av byggematerialene som skal gjenbrukes bidra til økte kostnader. Gjenbruk av materialer er et viktig tema da det kan bidra til at klimafotavtrykket til kommunens bygg reduseres.

### Effektivisering

#### 10. Effektiviseringskrav konsulent, innkjøp og /innleie

I samsvar med vedtak i handlings- og økonomiplan 2019-2022 og 2020-2023 er det budsjettet med et generelt effektiviseringskrav og en innsparing på konsulent, innkjøp og innleie av vikarer på 0,5 millioner kroner i 2021 økende til 3,6 millioner kroner i slutten av planperioden. Deler av den foreslåtte effektiviseringen vil bli tatt ut ved at oppgaver lagt til dronetjenesten vil effektivisere utvendig drift og kontroll av kommunens bygg.

#### 11. Nytt system for skjenke- og serveringsbevillinger

I forbindelse med innføring av nytt datasystem for skjenkekontroll regner kommunedirektøren med at det vil være mulig å ta ut en netto effektiviseringsgevinst på anslagsvis 0,3 millioner kroner per år.

#### 12. Effektiviseringskrav inn- og utleie

Kommunedirektøren vil foreta en gjennomgang av kommunens portefølje av innleide bygg og se på incentiver for redusert arealbruk, og innføre en forbedret metodikk for fornyelse av kontrakter. Det er lagt inn en forutsetning om at det vil være mulig å effektivisere området med 1,6 millioner kroner fra 2021 og utover ved å gjøre dette.

## 23.5 Investeringsbudsjett

### 23.5.1 Administrasjonsbygg og byrom

Investeringsområdet ivaretar kommunens investeringsbehov i administrasjonsbygg og byrom.

**Tabell 23-5 Investeringer i administrasjonsbygg og byrom perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Gamle Breidablikk skole	10,0	5,4	4,6	4,6	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>10,0</b>	<b>5,4</b>	<b>4,6</b>	<b>4,6</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>

**Tabell 23-6 Finansiering for investeringsprosjektene for administrasjonsbygg og byrom i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	3,9	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	0,7	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>4,6</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>

### Gamle Breidablikk skole

Prosjektet gjelder istandsetting av den eldste skolebygningen til en minimumsstandard i henhold til formannskapsak [23/18](#). Kommunedirektøren foreslår at det settes av 4,6 millioner kroner til ferdigstilling av prosjektet i 2021.

## 23.5.2 Ubebygde bolig- og næringsareal

Kommunedirektøren utvikler egen eiendom alene og i samarbeid med andre til eget bruk eller for salg. I tillegg er kommunen byggherre for prosjekter som gjennomføres ved bruk av anleggsbidragsmodellen. Kommunedirektøren må i alle prosjekter vurdere grad av involvering og ønsker å unngå unødig kapitalbinding.

Kommunedelplanen for Nyhavna ble vedtatt i 2016, og kommunen og Trondheim Havn samarbeider nå om de utredningene som må være på plass før delområdene på Nyhavna kan detaljreguleres. Samtidig arbeider Trondheim Havn med plan for relokalisering av eksisterende virksomhet i området og søknad om å opprette eiendomsselskap. Utbygging av Nyhavna vil kreve store investeringer i infrastruktur. Se sak [261/20](#).

**Tabell 23-7 Investeringer i ubebygd bolig og næringsareal i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Grilstadfjæra	230,0	206,2	23,8	5,1	18,7	0,0	0,0
02. Anleggsbidragsmodellen	480,0	0,0	480,0	120,0	120,0	120,0	120,0
03. Lillebyområdet hovedanlegg	28,0	13,2	14,8	0,1	2,6	9,3	2,8
04. Tiller Øst III	145,5	143,8	1,7	1,0	0,3	0,1	0,1
05. Lade - Leangen	103,0	100,5	2,5	0,2	0,2	0,2	0,2
06. Leangen senterområde	70,0	15,4	54,6	4,2	1,0	1,0	5,0
07. Killingdalområdet - miljøtiltak	13,5	11,6	1,9	1,9	0,0	0,0	0,0
08. Østmarka og Ringve	10,0	5,7	4,3	4,3	0,0	0,0	0,0
09. Mindre investeringer Eiendomsutvikling bolig og næring	0,0	0,0	0,0	10,0	10,0	10,0	10,0
10. Heggstad søndre	68,0	48,4	19,6	19,6	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>1148,0</b>	<b>544,8</b>	<b>603,2</b>	<b>166,4</b>	<b>152,8</b>	<b>140,6</b>	<b>138,1</b>

**Tabell 23-8 Finansiering for investeringsprosjektene for ubebygd bolig i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	1,6	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	23,0	-0,6	-0,8	2,6
Mva.-kompensasjon	19,9	17,5	16,1	15,7
Refusjoner	122,0	135,9	125,3	119,8
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>166,4</b>	<b>152,8</b>	<b>140,6</b>	<b>138,1</b>

**Grilstadfjæra (anleggsbidragsmodellen)**

Gjennom utbyggingsavtale etter anleggsbidragsmodellen har Trondheim kommune tatt tiltakshaveransvaret for bygging av offentlige kommunaltekniske anlegg for hele området, se bystyrets sak [89/10](#).

Totalkostnad er stipulert til 230 millioner kroner. Kommunedirektøren foreslår å sette av 23,8 millioner til ferdigstilling av prosjektet i økonomiplanperioden.

### **Anleggsbidragsmodellen**

Til bygging av framtidige offentlige anlegg etter anleggsbidragsmodellen foreslår kommunedirektøren å legge til grunn et behov på 120 millioner kroner per år i perioden. Dog er det knyttet stor usikkerhet til estimatet. Dette er anlegg som finansieres av private utbyggere, og beløpsstørrelsen avhenger av utbyggingstakten. Prinsipp og logikk bak anleggsbidragsmodellen er nærmere omtalt i bystyrets sak [89/10](#) og formannskapssak [138/17](#).

### **Lillebyområdet hovedanlegg**

Reguleringsplan for utbygging av området ble vedtatt i 2013. Finansieringsavtale for Lillebyområdet ble vedtatt i bystyret i sak [31/18](#). Kommunens rolle som tiltakshaver er anslått til totalt 28 millioner kroner. Kommunedirektøren foreslår å sette av 14,8 millioner kroner til ferdigstilling av prosjektet i planperioden.

Øvrige rekkefølgekrav forventes håndtert gjennom anleggsbidragsmodellen, og de er inkludert i den porteføljen.

### **Tiller Øst III**

Området omfatter alle hovedanlegg for infrastruktur. Kostnadene forutsettes dekket inn av utbyggerne og skal innbetales når hvert delprosjekt igangsettes. Arbeidene med infrastruktur forventes sluttført i 2021. Kommunedirektøren foreslår at det settes av 1,5 millioner kroner til arbeidet i økonomiplanperioden.

### **Lade-Leangen**

Det gjenstår noen bolig- og næringsprosjekter som er forutsatt sluttført i løpet av økonomiplanperioden, og der det gjenstår mindre sluttbevilgninger. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 0,8 millioner kroner til arbeidet i økonomiplanperioden.

### **Leangen senterområde**

Veivalgssak om lokk over Leangen stasjonsområde ble behandlet av formannskapet 21.6.2016 i sak [148/16](#). Vedtaket sier at nye prosjekter i området ikke skal forhindre fremtidig etablering av lokk. Planarbeid ble igangsatt i januar 2020. Planarbeidet skal avklare om tomte er egnet for offentlige formål og gi grunnlag for vedtak om løsning for tverrforbindelsen på tvers av jernbanesporet.

### **Killingdalområdet - miljøtiltak**

Prosjektet vil bygge og starte drift av et vannrenseanlegg. Det er planlagt en totalentreprise med prosjektering, bygging og testing i tre år, der bygging og oppstart av testfasen skjedde i 2018. Kommunedirektøren foreslår å sette av 1,9 millioner kroner til ferdigstilling av prosjektet i planperioden.

### **Østmarka og Ringve**

Trondheim kommune eier nå et stort sammenhengende område i området Østmarka / Ringve. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 4,3 millioner kroner i økonomiplanperioden til å fortsette utvikling av dette området. Dette innebærer blant annet riving av enkeltbygg og senere regulering av området. Anslagene er usikre, og de vil kvalitetssikres i påfølgende handlings- og økonomiplaner.

### **Mindre investeringer eiendomsutvikling bolig og næring**

Denne posten er tenkt å ivareta utvikling av mindre areal samt mindre erverv for å kunne oppfylle kommunens krav til offentlige arealer.

## Heggstad søndre

Prosjektet gjelder utarbeidelse av infrastruktur på Heggstad søndre og ble vedtatt i bystyresak [180/18](#). Kommunedirektøren foreslår at det settes av 19,6 millioner kroner til ferdigstilling av prosjektet i 2021.

### 23.5.3 Formålstomter - Kjøp og utvikling av areal til formålsbygg

Kommunedirektøren foreslår at det i økonomiplanperioden settes av 213,2 millioner kroner til erverv av areal til formålsbygg. Arbeidet med å utvikle Østmarkaområdet fortsetter.

**Tabell 23-9 Investeringer i formålstomt i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Formålstomter - kjøp av areal	0,0	0,0	0,0	63,2	50,0	50,0	50,0
02. Lillebyområdet	179,0	139,5	39,5	15,2	14,7	9,6	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>179,0</b>	<b>139,5</b>	<b>39,5</b>	<b>78,4</b>	<b>64,7</b>	<b>59,6</b>	<b>50,0</b>

**Tabell 23-10 Finansiering for investeringsprosjektene for formålstomt for i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	68,4	14,7	9,6	0,0
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	10,0	50,0	50,0	50,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>78,4</b>	<b>64,7</b>	<b>59,6</b>	<b>50,0</b>

## Kjøp av areal

I økonomiplanperioden er det lagt opp til et omfattende kjøp av areal til formålsbygg.

Bakgrunnen for kommunedirektørens erverv av areal er redegjort for i bystyrets sak [130/13](#). Plan for areal for offentlige tjenester ble behandlet i Bystyrets sak [160/17](#), og indikerer et stort behov for areal til offentlige formål i fremtiden.

Det er viktig for Trondheim kommune å være føre var og rustet for fremtidens behov. Hvert år gjennomføres flere mindre erverv som er innenfor kommunedirektørens beslutningsmyndighet i henhold til nytt økonomireglement. Dette kan dreie seg om makeskifteareal, kjøp av mindre tilleggsarealer til kommunale tomter, mindre tomtekjøp, konsekvenser av avgjørelser i

skjønnsretten etc. Investeringsområdet har behov for en sum til mindre investeringer til erverv av areal som ikke skal til politisk behandling etter nytt økonomireglement. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 213,2 millioner kroner til formålet i økonomiplanperioden.

### Lillebyområdet

Kostnadsoverslag på totalt 179 millioner kroner inkluderer kjøp av tomteareal i 2014 for 124 millioner. For å dekke denne tomten sin andel av felles infrastruktur innenfor områdeplanen for Lilleby er det beregnet en kostnad på totalt 55 millioner kroner. Disse kostnadene forfaller etter hvert som anleggene bygges.

Finansieringsavtalen for Lilleby-området ble vedtatt i sak [31/18](#), og det er også utarbeidet en gjennomføringsplan for tiltakene. Forventet kostnadspådrag på 39,5 millioner kroner for kommunen er synliggjort i forslaget til handlings- og økonomiplan.

## 23.5.4 Eiendomsinvesteringer

Eiendomstjenester har et investeringsbudsjett på 129,8 millioner kroner i kommende planperiode. Investeringene er fordelt mellom fire hovedområder som vil bli gjennomgått nedenfor:

**Tabell 23-11 Investeringer i eiendomsinvesteringer i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Lov og forskriftskrav formålsbygg	83,1	0,0	83,1	21,5	21,0	20,3	20,3
02. Enøk-tiltak	31,3	0,0	31,3	7,6	7,6	7,6	8,5
03. Produksjons- og transportutstyr	5,8	0,0	5,8	1,4	1,4	1,4	1,6
04. Solceller på kommunale bygg	9,6	0,0	9,6	9,6	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>129,8</b>	<b>0,0</b>	<b>129,8</b>	<b>40,1</b>	<b>30,0</b>	<b>29,3</b>	<b>30,4</b>

**Tabell 23-12 Finansiering for investeringsprosjektene for eiendomsinvesteringer i perioden 2021-2024**

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	35,2	25,2	24,6	25,5
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	4,9	4,8	4,7	4,9
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0

Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>40,1</b>	<b>30,0</b>	<b>29,3</b>	<b>30,4</b>

### Lov og forskriftskrav formålsbygg

Rammen skal dekke bygningsmessige tiltak som er nødvendige for at skoleanlegg, barnehagebygg, helse- og velferdssentre, idrettshaller, serveringshytter i marka, administrasjons- og kulturbygg skal tilfredsstille gjeldende lov- og forskriftskrav. Dette relaterer seg til ivaretagelse av brannsikkerhet, branntilsyn, miljørettet helsevern i skoler og barnehager eller andre myndighetskrav. Bruken av midlene har i de senere årene blitt benyttet på mindre tiltak knyttet til overnevnte og hovedsakelig til lukking av avvik fra tilsyn. I 2020 og i 2021 vil en betydelig andel av rammen benyttes på rehabilitering av ventilasjonsanlegget på Hoeggen skole. I årene framover vil det ikke være rom for prosjekt av den type omfang.

### Energiøkonomisering (Enøk-tiltak)

Her inngår gjennomføring av tekniske og bygningsmessige tiltak som gir et redusert energiforbruk i bygningene. I forbindelse med planlagt verdibevarende vedlikehold skal enøk-tiltak kartlegges for bygningene som skal ha hovedvedlikehold. Typiske tiltak er tilleggisolering i forbindelse med utbedring av tak, tetting av luftlekkasjer, utskifting av varmegjenvinnere i ventilasjonsanlegg, installering av varmepumper, lysstyring med mer. Trondheim kommune har i mange år nådd målene i klimaplanen om å spare to prosent av energibruken i bygninger. Dette klarte vi også i 2019. Enøk-tiltakene som står for tur i 2020 og framover har imidlertid en høyere kost/nytteverdi enn de tiltakene vi har gjort tidligere. For å oppnå en like stor prosentvis besparelse som vi har hatt de siste årene, må vi gjøre flere og dyrere tiltak enn før. For å få til dette har kommunedirektøren foreslått at det bevilges totalt 31,3 millioner i kommende planperiode.

### Produksjons- og transportutstyr

Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 1,4 millioner kroner per år til innkjøp av store driftsmaskiner og andre større anskaffelser i tilknytning til eiendomsdriften.

### Solceller på kommunale bygg

En investering i solcelleanlegg på åtte bygg i kommunen vil gi en årlig produksjon på ca. 588 000 kWh i året. Med en antatt elektrisitetspris på 0,74 kr pr kWh utgjør det i underkant av 0,5 million kroner. Dette vil redusere energikostnadene i Trondheim kommunes formålsbygg med ca 0,5 prosent og gi et betydelig bidrag til å nå kommunens mål om 2 prosent energireduksjon i året. Kommunedirektøren foreslår at det bevilges 9,6 millioner kroner til utbygging av solceller i kommunale bygg i 2021.

## 23.5.5 Eiendomsinvesteringer bolig

Eiendomstjenester for bolig har et investeringsbudsjett på 492,7 millioner kroner i kommende planperiode. Investeringene er fordelt mellom tre hovedområder som vil bli gjennomgått nedenfor. 460 millioner kroner vil finansieres ved salg av boliger og tilskudd fra Husbanken, 33 millioner kroner ved lånefinansiering.



**Tabell 23-13 Investeringer i bolig i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner**

<b>Prosjektnavn</b>	<b>Kostnads- overslag</b>	<b>Benyttet bevilgning</b>	<b>Rest til bevilgning</b>	<b>Forslag til investering</b>			
				<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
01. Ordinære utleieboliger	400,0	0,0	400,0	100,0	100,0	100,0	100,0
02. Mindre investeringer - utleieboliger	50,0	0,0	50,0	20,0	20,0	10,0	0,0
03. Lov - forskriftskrav bolig	42,7	0,0	42,7	10,6	10,6	10,9	10,9
<b>Sluttsum</b>	<b>492,7</b>	<b>0,0</b>	<b>492,7</b>	<b>130,6</b>	<b>130,6</b>	<b>120,9</b>	<b>110,9</b>

**Tabell 23-14 Finansiering for investeringsprosjektene for bolig i perioden 2021-2024**

	<b>2021</b>	<b>2022</b>	<b>2023</b>	<b>2024</b>
Bykassefinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksternfinansierte lån	15,6	15,6	5,9	-4,1
Mva.-kompensasjon	0,0	0,0	0,0	0,0
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0
Tilskudd	15,0	15,0	15,0	15,0
<b>Sluttsum</b>	<b>130,6</b>	<b>130,6</b>	<b>120,9</b>	<b>110,9</b>

### Ordinære utleieboliger

Det er behov for å øke antallet familieboliger i boligporteføljen. Rammen for ordinære utleieboliger skal dekke kjøp av slike boliger samt kjøp av enkeltstående boliger til bruk for særskilte grupper. Investeringene forventes finansiert med salg for 100 millioner kroner per år.

### Mindre investeringer - utleieboliger

Midlene skal gå til ombygging av eksisterende bygningsmasse, blant annet til å bygge om mindre boenheter til større familieboliger.

### Lov og forskriftskrav boliger

Rammen dekker bygningsmessige tiltak som er nødvendige for at bygningene skal tilfredsstillе gjeldende lov- og forskriftskrav. Dette relaterer seg til ivaretagelse av brannsikkerhet og andre myndighetskrav. Rammen benyttes også til andre bygningstekniske tiltak som blant annet fornyelse av rør-, el- og ventilasjonsanlegg.

# 24 Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen

## 24.1 Hovedprioritering 2021-2024

I 2021 er det stortingsvalg. Økonomiplanen varierer som følge av dette.

Regjeringen har ved kongelig resolusjon den 14. mai 2019 bestemt at FNs 17 bærekraftsmål, som Norge har sluttet seg til, skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer, også i Norge

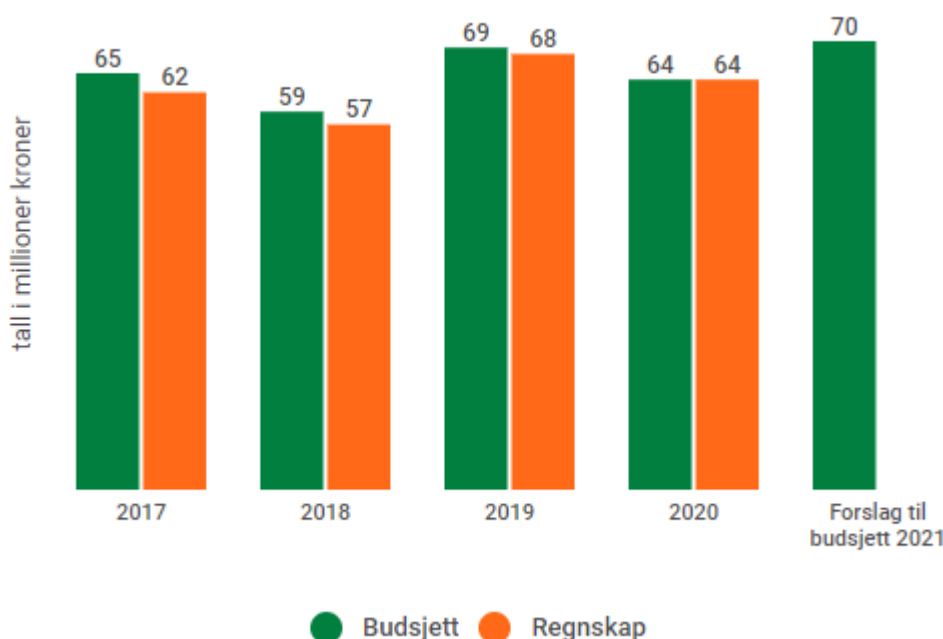
## 24.2 Om området

Bystyresekretariatet tilrettelegger for de politiske beslutningsprosessene, og gjennomfører valg til kommunestyre, fylkesting og storting. Bystyresekretariatet tar også hånd om kommunens vertskapsforpliktelser, og legger til rette for visser.

Kontrollutvalget og kommunerevisjonen har en uavhengig rolle og skal sikre at den kommunale virksomheten utføres i tråd med politiske vedtak og gjeldende lover og regler. Kontrollutvalget og kommunerevisjonen fremmer eget budsjettforslag til bystyret.

### Økonomiske nøkkeltall

Figur 24.1 viser budsjett- og regnskap for utvikling og støttetjenestene i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for utvikling og støttetjenestene for 2021. Tall fra 2017 til 2019 inkluderer tall for gamle Trondheim kommune, mens tall for 2020 er for nye Trondheim kommune.



Figur 23-1. Utvikling av regnskap og budsjett over tid. Tall i nominelle kroner.

## 24.3 Driftsbudsjett

### Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollutvalget og kommunerevisjonen tilpasser aktiviteten til reduserte driftsrammer. Mer bruk av digitale verktøy vil forbedre tidsbruken og gi innsparinger i tråd med rammereduksjonen.

Tabell 24.1 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020. Tabell 24.2 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 24-1 Budsjettramme og rammeendring bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen. Tall i millioner kroner**

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Opprinnelig budsjett 2020	63,7	63,7	63,7	63,7
Pris- og lønnskompensasjon	0,2	0,2	0,2	0,2
Tekniske justeringer	6,3	-0,8	7,3	0,2
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>70,3</b>	<b>63,2</b>	<b>71,3</b>	<b>64,2</b>
Befolkningsvekst	0,1	0,2	0,4	0,5
Annen rammeendring	0,4	-1,0	-1,1	-1,1
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>70,8</b>	<b>62,4</b>	<b>70,6</b>	<b>63,6</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>0,5</b>	<b>-0,8</b>	<b>-0,7</b>	<b>-0,6</b>

**Tabell 24-2 Tiltak i bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen. Tall i millioner kroner**

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01 Komitéreiser	1,0	0,0	0,0	0,0
<b>Endringer i tjenestetilbudet</b>	02 Godtgjøring ungdommens bystyre	0,4	0,4	0,4	0,4
	03 Generell effektivisering	-0,9	-1,2	-1,1	-1,0
<b>Sluttsum</b>		<b>0,5</b>	<b>-0,8</b>	<b>-0,7</b>	<b>-0,6</b>

### 24.3.1 Opprettholdelse av standard

#### 01 Komitéreiser

Komitéreiser som ikke kunne gjennomføres i 2020 på grunn av koronapandemien gjennomføres i 2021.

### 24.3.2 Endringer i Tjenestetilbudet

#### 02 Generell effektivisering

Som alle områder i Trondheim kommune blir også budsjettområdet folkevalgte og bystyresekretariatet pålagt effektivisering som innebærer effektivisering i forbindelse med kommunesammenslåing, generell effektivisering av arbeidsprosesser, kutt i reise og kjøp av varer og tjenester.

**03 Godtgjøring ungdommens bystyre**

Merutgifter knyttet til godtgjøringer til ungdommens bystyre vil koste 0,4 millioner kroner.

# 25 Kommunedirektøren og strategisk ledelse

## 25.1 Hovedprioritering 2021-2024

Kommunedirektøren og den strategiske ledelsens hovedgrep og mål for kommende fireårsperiode er nærmere beskrevet i kapittel 2.

## 25.2 Om området

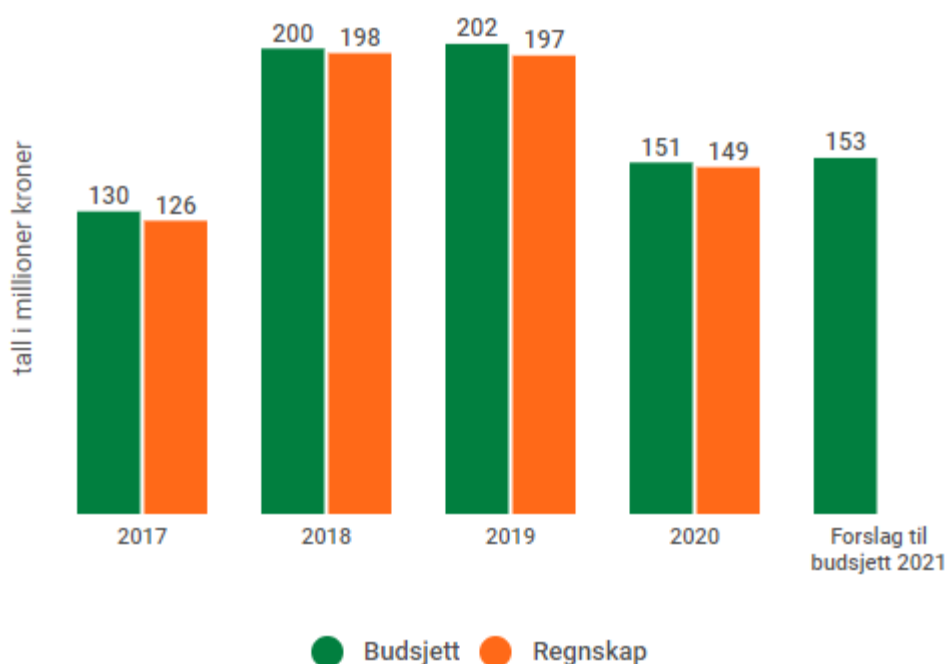
Under kommunedirektøren ligger kommunens strategiske funksjoner for helhetlig virksomhetsstyring, samfunnsutvikling, organisasjonsutvikling, ledelsesutvikling og internasjonalt arbeid. Kommunedirektøren og strategisk ledelse er ansvarlige for forsvarlig utredning og fremleggelse av politiske saker til bystyret, formannskapet og bygningsrådet. I tillegg saksbehandler området klager for klagenemnda, utarbeider svarforslag på interpellasjoner i bystyret, samt utarbeider skriftlige svar som politisk nivå stiller i bystyret, formannskapet og i forbindelse med budsjettbehandlingen.

Kommunedirektøren og fagstaben har også ansvar for iverksettelse av politiske vedtak. Dette innebærer forsvarlig drift av kommunens tjenesteområder, utvikling av fag og virksomhetsstyring, implementering av bystyrets vedtatte ledelses- og personalstrategi, god samhandling med og finansiering av tillitsmannsapparatet og en forsvarlig bruk og forvaltning av kommunens økonomiske midler.

I tillegg har kommunedirektøren etablert et mindre antall strategiske programmer; Bærekraftssenteret, EU prosjektet Positive CityexChange, Universitetskommunen TRD3.0, på områder der det er viktig å samordne en rekke enkeltprosjekter for å nå overordnede, politiske mål. Kommunedirektøren er i tillegg leder for styringsgruppen i det nasjonale bærekraftsnettverket.

### **Økonomiske nøkkeltall**

Figur 25.1 viser budsjett- og regnskap for utvikling og støttetjenestene i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for utvikling og støttetjenestene for 2021. Tall fra 2017 til 2019 inkluderer tall for gamle Trondheim kommune, mens tall for 2020 er for nye Trondheim kommune.



## 25.3 Driftsbudsjett

### Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Kommunedirektøren og strategisk ledelse tilpasser aktiviteten til reduserte driftsrammer.

Ved opprettelse av ny direktørstilling for næring, samferdsel og miljø vil tjenesteområdet oppgaver og ansvar gjennomgå for å tilpasses til endrede driftsrammer.

Tabell 25.1 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020. Tabell 25.2 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

**Tabell 25-1 Budsjetttramme og rammeendring kommunedirektøren og strategisk ledelse. Tall i millioner kroner**

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Opprinnelig budsjett 2020	149,6	149,6	149,6	149,6
Pris- og lønnskompensasjon	1,0	1,0	1,0	1,0
Tekniske justeringer	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>150,2</b>	<b>150,2</b>	<b>150,2</b>	<b>150,2</b>
Befolkningsvekst	0,3	0,5	0,7	1,0
Annen rammeendring	2,3	-0,6	-1,2	-1,2
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>152,8</b>	<b>150,1</b>	<b>149,8</b>	<b>150,1</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>2,6</b>	<b>-0,1</b>	<b>-0,5</b>	<b>-0,2</b>

Tabell 25-2 Tiltak i kommunedirektøren og strategisk ledelse. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
<b>Endringer i tjenestetilbudet</b>	01 Ny områdedirektør	2,5	2,5	2,5	2,5
	02 Universitetskommune	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
	03 Innovasjonsstipend	0,2	0,2	0,2	0,2
	04 Bemanningsreduksjon	-2,2	-4,9	-3,8	-3,5
	05 Bærekraftssenteret	2,5	2,5	2,5	2,5
<b>Effektiviseringstiltak</b>	06 Gevinstrealisering kommunesammenslåing	0,0	0,0	-1,5	-1,5
<b>Annet</b>	07 Hovedtillitsvalgte	1,6	1,6	1,6	1,6
<b>Sluttsum</b>		<b>2,6</b>	<b>-0,1</b>	<b>-0,5</b>	<b>-0,2</b>

### 25.3.1 Endringer i Tjenestetilbudet

#### 01 Ny områdedirektør næring, miljø og samferdsel

Det opprettes en ny direktørstilling i kommunedirektørens ledergruppe og det settes av 2,5 millioner kroner til dekning av lønns- og driftsmidler.

#### 02 Universitetskommune

NTNU og Trondheim kommune samarbeider om utviklingen av Universitetskommunen TRD 3.0. Samarbeidet er regulert gjennom en samarbeidsavtale (Bystyresak 0245/17). I tråd med avtalen med NTNU er det tilsatt fem prosjektledere som representerer de ulike virksomhetsområdene i Trondheim kommune, og 50 prosent av kostnaden for prosjektlederene refunderes av NTNU. I den første fasen har prosjektet hatt en ramme på totalt 8,2 millioner. Rammen har dekket engangskostnader til bygg og utstyr og også kostnadene til det teamet som har jobbet med å etablere samarbeidsmodellen og tilsette prosjektlederne. Denne delen av jobben er avsluttet, derfor omdisponeres to millioner kroner fra universitetskommunerammen i 2021.

#### 03 Innovasjonsstipend

I 2019 vant Trondheim kommune KMDs innovasjonspris på 500.000 kroner. Pengene ble brukt i 2020 til å åpne for nye muligheter for innovasjon i kommunen. Alle ansatte ble gitt anledning til å søke stipend for å utforske problemer, ideer og muligheter. Kommunedirektøren foreslår å videreføre ordningen i 2021 med årlig beløp på 200 000 kroner.

#### 04 Bemanningsreduksjon

For å tilpasse ressursbruken til endrede rammer, foreslår kommunedirektøren en reduksjon i bemanningen i kommunedirektørens fagstab fra 2021 på 2,7 millioner kroner.

#### 05 Bærekraftssenteret

I tråd med bestilling fra formannskapet om samarbeid med Trøndelag fylkeskommune, NTNU og SINTEF (Formannskapssak 164/20) har kommunedirektøren inngått samarbeidsavtale med relevante partnere. Et felles sekretariat, kalt Bærekraftssenteret, koordinerer partnernes arbeid. I tillegg samarbeider sekretariatet med Næringsforeningen i Trondheimsregionen om oppfølgingen av bestillingene fra [Formannskapssak 164/20: Den bærekraftige kommunen](#) om å bruke statusen som FN-senter til å synliggjøre kunnskapsmiljøer og bedrifter i regionen nasjonalt og internasjonalt, samt og innarbeidet kunnskap om målene i kommunens plan- og styringssystem, opplæring og ledelsesutvikling. Det opprettes et prosjekt under

kommunaldirektøren og det foreslå å sette av 2,5 millioner kroner til formålet. Prosjektet evalueres årlig (se kapittel 2).

## 25.3.2 Effektiviseringstiltak

### **06 Gevinstrealisering kommunesammenslåing**

Kommunesammenslåingen mellom Trondheim og Klæbu ga en gevinstrealisering på 5,8 millioner kroner i 2020 og 2021, mens økende til 7,3 millioner kroner i 2022 og 2023. Deler av ledelsen i gamle Klæbu kommune har sluttet i sine stillinger og vil ikke bli erstattet.

## 25.3.3 Annet

### **07 Hovedtillitsvalgte**

Kommunen har, jf omtale i 2. økonomirapport, høyere utgifter til frikjøp av tillitsvalgte enn budsjettet. Kommunedirektøren foreslår derfor å sette av 1,6 millioner kroner til finansiering av tillitsvalgte.



## 26 Utvikling og støttetjenester

### 26.1 Hovedprioritering 2021-2024

Hovedprioriteringen for utvikling og støttetjenestene (tidligere "interne tjenester") i perioden er å ruste organisasjonen for å forstå og håndtere de endringene og omstillingsbehovene som vil komme i årene fremover som følge av en bølge av nye teknologier og økt fokus på samskaping som arbeidsform i offentlig sektor.

Kommunen må utvikle en evne til å forutse og forstå hvordan dette og bærekraftstenkning i samfunnet forøvrig vil påvirke hvordan det kommunale tjenestetilbudet må utvikles for å være i tråd med samfunnets forventninger. Evnen til digital transformasjon kan eksempelvis være et uttrykk for endringsevnen til en organisasjon og kan også være uttrykk for hvordan moderne organisasjoner fremover vil lykkes med å tilpasse seg omgivelsene gjennom kulturbygging, læringsevne og evne til å gjennomføre vellykkede endringer - teknologisk eller ikke.

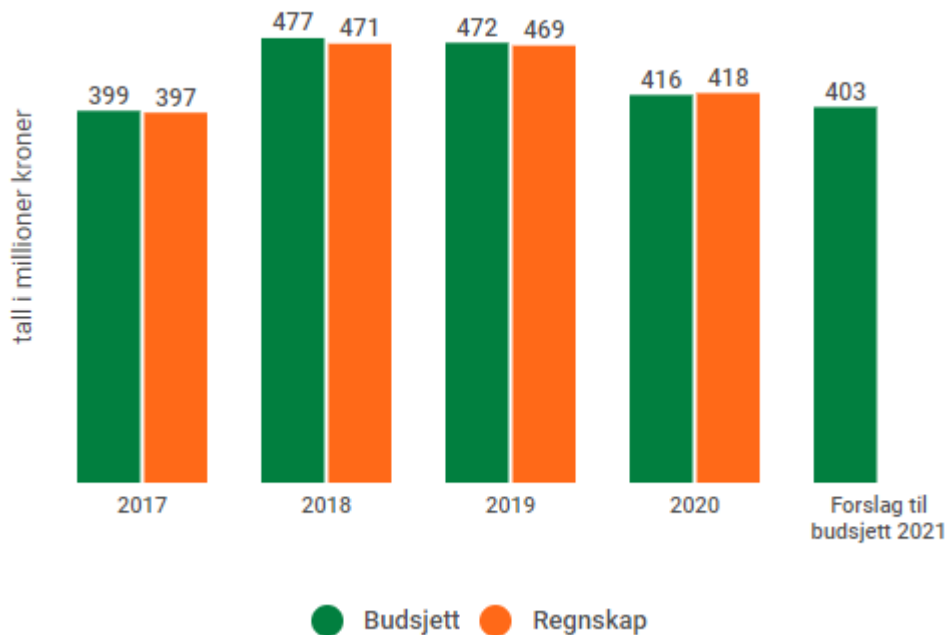
Digitaliseringsdirektoratet definerer digital transformasjon som "en prosess der virksomheten endrer hvordan den utfører sine oppgaver, tilbyr bedre tjenester, jobber mer effektivt eller skaper helt nye tjenester, hvor brukerfokus og brukeropplevelsen er selve kjernen i endringen og som baserer seg på utnyttelse av digital teknologi". De omtaler det videre som "en grunnleggende og omfattende endring med redesign av virksomheten på alle nivå – folk, prosesser, teknologi og styring".

### 26.2 Om området

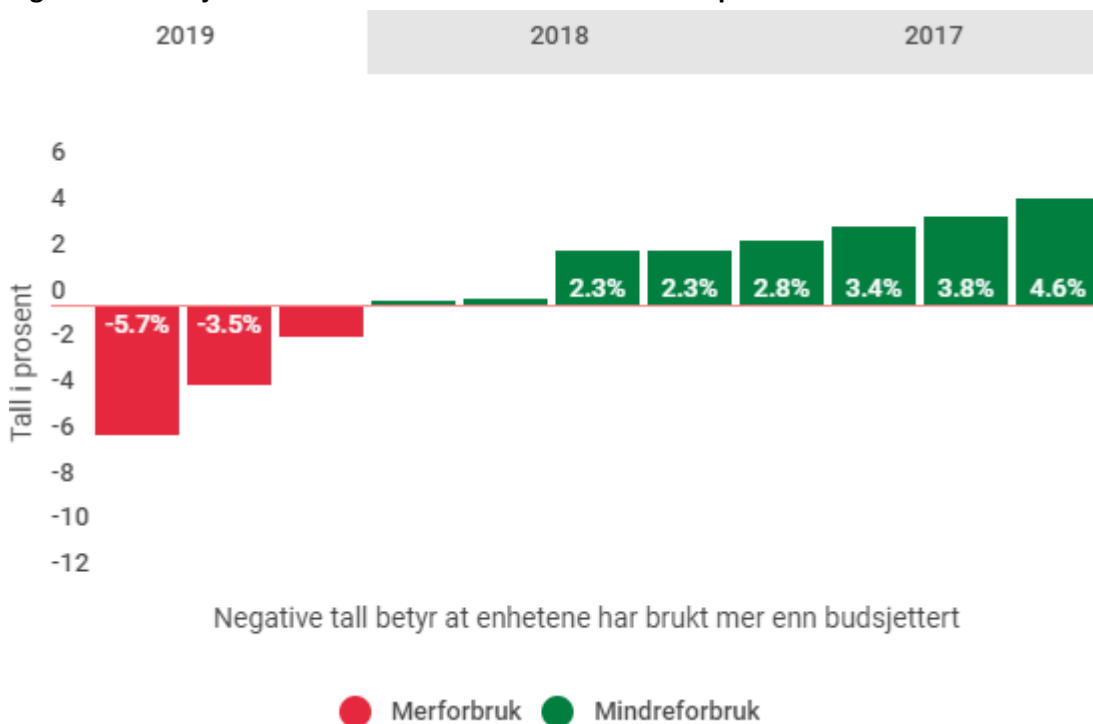
#### 26.2.1 Økonomi og regnskap

Figur 26.1 viser budsjett- og regnskap for utvikling og støttetjenestene i perioden 2017-2019, vedtatt budsjett og prognose på regnskap for 2020, samt kommunedirektørens forslag til netto driftsbudsjett for utvikling og støttetjenestene for 2021. Tall fra 2017 til 2019 inkluderer tall for gamle Trondheim kommune, mens tall for 2020 er for nye Trondheim kommune.

Figur 26.1. Utvikling av budsjett og regnskap over tid. Tall i nominelle kroner



Figur 26.2. Budsjettavvik for enhetene innenfor området i perioden 2017-2019



Utvikling og støttetjenestene ledes av områdedirektør for organisasjon og områdedirektør for økonomi og finans. Området omfatter totalt 10 enheter. Enhetene har en viktig rolle i arbeidet med å oppdatere og modernisere organisasjonen, tilpasse gamle prosedyrer og regler til nye krav og forventninger og til teknologiske endringer. Området ivaretar oppgaver i spennet fra rene interne støttetjenester for kommunens strategiske ledelse og kommunens 208 enheter, til

direkte innbyggertjenester som omfatter blant annet håndtering av innsynskrav og skranketjenester,

### **Ressursbruk og økonomistyring**

Regjeringens perspektivmelding, utviklingen mot et mer bærekraftig samfunn og den pågående pandemien viser betydningen av at kommunen evner å styre økonomiske og personellmessige ressurser både på mellomlang og kort sikt. Basis for styringen er naturligvis bystyrets budsjettvedtak, men kontinuerlig oppfølging av ressursbruken, både penger og mennesker, er helt nødvendig for å sikre arbeidsro og at fokus blir på å levere gode tjenester fra alle enheter i organisasjonen. Samtidig er det viktig at det budsjettet bystyret stiller til rådighet for den enkelte sektor oppleves som gjennomtenkt og rettferdig av de enhetene som får sin del av budsjettet tildelt. I planperioden vil området videreutvikle de verktøy vi har for budsjettfordeling og oppfølgende økonomistyring, begge deler med det som mål at kommunen har en målrettet og rettferdig ressursbruk i tråd med politiske prioriteringer.

### **Digital transformasjon, arbeidsgiverpolitikk og samskaping**

Trondheims-samfunnet er fullt av ressurser. Folk har initiativ, energi og ideer til hvordan vi kan lage en enda bedre by, og morgendagens løsninger kan utvikles mange steder og i mange former. En slik tilnærming til samfunnsutvikling krever at hele kommunen må være åpen, lyttende og samarbeidende for å stimulere til nye måter å tenke velferdstjenester på.

Innbyggerne vil i årene som kommer stille nye forventninger til de kommunale tjenestene. Dette vil kreve en betydelig omstilling i måten kommunen utformer og driver tjenestene på. Særlig vil kravet om hurtigere teknologisk fornyelse, økt kompleksitet og ukjente anvendelsesområder være krevende å håndtere. Staten og kommunene må gjennomføre flere løft i fellesskap innen både teknologiutvikling, finansiering og sammenhengende tjenester for å møte disse utfordringene. Teknologisk utvikling medfører at oppgaver kan digitaliseres og automatiseres, og kan legge til rette for at innbyggere i større grad kan styre og påvirke eget tjenestetilbud. Å etablere gode samhandlingsformer og nødvendig understøttende teknologi er forutsetninger for at kommunene skal lykkes med dette.

Gjennom temaplan for teknologi og modernisering foreslår kommunedirektøren å legge opp til å innføre en horisontmodell (H1, H2, H3)) for å styrke kommunens evne til å sikre at de tiltak og satsinger som settes i gang tar hensyn til hvor moden organisasjonen er for å ta i bruk ny teknologi og hva som er samfunnets behov. Det legges opp til følgende tiltaksområder i perioden.

- **H1 - Automatisering, robotisering og effektivisering av merkantile og administrative prosesser** - Gjennomføre en gjennomgang av administrative- og merkantil prosesser i kommunen med den hensikt å automatisere, robotisere og forbedre disse prosessene og dreie noe av eventuell ledig kapasitet over til mer utviklings- eller tjenesteytende aktivitet.
- **H2 - Trondheim som datadreven organisasjon** - Etableringen av satsingsområde innenfor datadreven organisasjon. Satsingen vil primært ta sikte på å etablere viktige områder som datakvalitet, analysekraft, prediksjon og etablering av løsninger for visualisering av styringsdata. Videre vil grunnlaget som etableres brukes for å gjennomføre konkrete tjenesteinnovasjonsaktiviteter innenfor de utadrettede virksomhetsområdene.
- **H3 - Trondheim som innovativ og moderne by som samskaper tjenester med innbyggerne** - Satsingen vil handle om å bygge kompetanse innenfor relevante tema for kommunen i et 6-12 års perspektiv. Generell forståelse av nye teknologier og påvirkning på samfunnet og

organisasjonen vil være et tema. Andre vil handle om hvilke ulike former for samskaping vil være egnet i kommunal sektor.

Forutsetningene for å lykkes med å etablere nye samskaptede tjenester, og den digitale transformasjonen, er kommunens evne til å skape tillit til kommunen som institusjon og tjenesteleverandør. En viktig brikke i dette er en fungerende internkontroll og god kontroll på personvernet til brukere, elever, ansatte og andre.

## 26.3 Arbeidsgiverpolitikk

Organisasjonens evne til omstilling og endring blir stadig viktigere som følge av behovet for bærekraftig omstilling, den digitale transformasjonen som endrer arbeidsformer og økte tjenestebehov, kombinert med redusert økonomisk handlingsrom. I tillegg må kommunen i enda større grad tilpasse seg endringer i omgivelsene og økte forventninger fra innbyggere og brukere.

Den arbeidsgiverpolitiske plattformen videreføres som en verdiplattform for kommunens arbeidsgiverpolitikk.

Med bakgrunn i økt behov for omstilling og endring er det viktig å sikre god omstillingskapasitet gjennom å ha oversikt over store omstillinger og endringer som vil kunne påvirke de ansattes arbeidshverdag i årene fremover. Økt oppmerksomhet på forbedringsarbeid er også viktig for å gjøre kommunen bedre rustet til å møte løpende endringer i tjenesteytingen.

I årene som kommer vil det være nødvendig for kommunen å styrke arbeidet med tjenesteinnovasjon for bedre å kunne respondere raskere på endringer i omgivelsene. Et strategisk og langsiktig rekrutterings- og kompetansearbeid vil også være en viktig del av å bygge organisasjonens omstillings- og endringsevne.

Til sist er det også viktig med kunnskapsbygging for å kunne etablere mer forutsigbare rammevilkår og arbeidsmodeller for ansatte, ledere og parter i tjenester som i økende grad skapes sammen med andre.

### 26.3.1 Medvirkning og samspill - partssamarbeid

Hovedavtalen ( HA ) og arbeidsmiljøloven (AML) legger grunnlaget for et formelt samarbeid mellom partene i kommunesektoren. For å utvikle en omstillingsdyktige og serviceinnstilt kommunalsektor til det beste for innbyggerne er det viktig med et godt samarbeid på alle nivå. Endring og omstilling skjer nært brukerne av våre tjenester, og partssamarbeidet er derfor spesielt viktig på den enkelte enhet.

Utvikling og styrking av partssamarbeidet på enhetene er viktig med tanke på tjenesteutvikling og det å sammen komme fram til gode løsninger innenfor temaer som blant annet heldid og sykefravær i fellesskap. Dette er også viktig for å bygge en enda sterkere læringskultur.

Det vil i perioden 2020 - 2022 bli igangsatt et prosjekt med utvidet partssamarbeid.

Prosjektet skal skje i tråd med lov og avtaleverk, med **mål om bedre arbeidsmiljø**. Det utvidede partssamarbeid skal forankres på utvalgte enheter gjennom ledere, tillitsvalgte/ansatte og vernetjenesten. Prosjektet ønsker å tilknytte seg det nasjonale bransjeprogrammet som er utviklet av partene i IA-avtalen.

### Lenker til relevant informasjon.

- [Temaplan teknologi og modernisering](#)

## 26.3.2 Arbeidsmiljø og sykefravær

Arbeidsgiver har ansvar for et fullt ut forsvarlig arbeidsmiljø, og ansatte har plikt til å medvirke. Personaltjenesten og Arbeidsmiljøenheten (Bedriftshelsetjenesten) bistår arbeidsgiver med arbeidsmiljøarbeid og andre tiltak for å redusere sykefravær på alle nivå i organisasjonen. Enhetene bidrar med kunnskap, analyser, medarbeiderundersøkelser, råd og veiledning, generelle og spesifikke tiltak og prosesser som har direkte eller indirekte betydning.

I enheter med høyt sykefravær over tid, går rådmannen direkte inn med ulike former for støtte. Kommunedirektøren har opprettet særskilte innsatsteam beregnet på slike enheter.

Sykefraværet på fagområdet organisasjon har gått ned fra 6,8 % til 3,8 % fra 2. kvartal i 2019 til 2020. Innenfor finansområdet, har det gått opp fra 4,8 % i 2. kvartal 2019 til 7,1 % i 2020. Enhetene legger til rette for at medarbeiderne skal ha kortest mulig fravær, være delvis sykmeldt og ellers prøve å forebygge fravær gjennom ulike tiltak.

For enheter med høyt fravær har rådmannen iverksatt følgende tiltak:

- Samlinger for kompetanse- og erfaringsutveksling mellom enhetsledere og kommunaldirektør
- Prioritering av innsats i enhetene med høyest sykefravær
- Handlingsplaner for reduksjon av sykefravær i enheter med høyt sykefravær

## 26.3.3 Samfunnssikkerhet og kommunal beredskap

Kommunen har et overordnet ansvar for befolkningens sikkerhet og trygghet. Kommunen skal jobbe systematisk og helhetlig med samfunnssikkerhetsarbeidet på tvers av sektorer i kommunen, med sikte på å redusere risiko for tap av liv eller skade på helse, miljø og materielle verdier. Plikten omfatter også kommunen som myndighet innenfor sitt geografiske område, som virksomhet og som pådriver overfor andre aktører.

Kommunedirektøren ivaretar dette blant annet gjennom fokus på samfunnssikkerhet i planprosesser, kvartalsvis beredskapstrening for strategisk ledergruppe og ved å følge opp enhetsledere med tildeling av maler for arbeid med ROS-analyser, beredskapsplaner og øvelser på enhetsnivå.

## 26.4 Mål og indikatorer

Det er for planperioden pekt på hvilke av FN sine bærekraftsmål som er mest relevant for utvikling og støttetjenester og hvor tjenesteområdet har påvirkningsmulighet. Både FN sine 17 hovedmål, og de 169 delmålene er vurdert og de utvalgte målene er presentert nedenfor. Dette resulterer i en oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål som tjenesten har et særlig ansvar for. Operasjonaliseringen av de utvalgte bærekraftsmålene er vist med omformulering av FNmålene og tilhørende indikatorer.

### 26.4.1 Utvalgte bærekraftsmål

Ut fra mandatet til utvikling og støttetjenestene og tidligere vedtatte periodemål, er det identifisert tre bærekraftsmål med tilhørende delmål som er relevante for virksomhetsområdene i perioden 2021 - 2024





Disse bærekraftsmålene og delmålene er valgt ut for utvikling og støttetjenestene:






Delmål:

- 8.2
- 8.5
- 10.2
- 10.3
- 17.14





Tjenesteområde	Utvikling og støttetjenester
<p><b>Bærekraftsmålene (hovedmål) som vi mener er mest relevant for vårt tjenesteområde</b></p>	
	<p><b>Delmål</b></p>  <p>8.2: Øke den økonomiske produktiviteten gjennom diversifisering, teknologisk modernisering og innovasjon, blant annet med vekt på lønnsomme og arbeidsintensive sektorer</p>  <p>8.5: Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid</p>

	<p><b>Vår omformulering:</b>  <b><i>Utvikle det kommunale tjenestetilbudet gjennom digital transformasjon, innovasjon, kompetansestrategi og forsvarlig arbeidsmiljø</i></b></p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Utvikling og støttetjenester må bidra til modernisering og omstilling av kommunen i takt med forventningene i samfunnet. En rask teknologisk endringstakt gjør at kompetansen i arbeidsstyrken må tilpasses og fornyes. For å sikre kontinuerlig læring og innovasjon skal vi ha gode strukturer og insentiver for våre medarbeidere, støttet av sine ledere og en kultur som tillater feiling og premierer læring. Innføringen av en ny horisontmodell skal bidra til å strukturere beslutninger som kommunen tar om å igangsette endringstiltak.</p> <p>I den kommende perioden skal prosjektet "Eksperimentering som tjeneste" bidra til å styrke Utvikling og støttetjenestenes rolle som støttespiller i innovasjon og omstilling. Vi skal veilede ledere og ansatte i målrettet eksperimentering. Vi skal samhandle både internt og eksternt for å løse våre oppgaver litt smartere.</p> <p>Som en attraktiv arbeidsgiver skal vi sørge for at våre medarbeidere har trygge og forutsigbare stillinger. Våre medarbeidere skal trygt kunne ytre seg og delta aktivt i utviklingen av egen arbeidsplass. For å forbedre arbeidsmiljøet og gi ansattes representanter større innflytelse på enheten vil forsøk på utvidet partssamarbeid bli gjennomført.</p>
	<p><b>Indikatorer</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Sykefraværet for kommunen er under 8,8 prosent.</li> <li>• Alle enheter har identifisert og prioritert essensielle risikofaktorer i arbeidsmiljøet og iverksatt nødvendige tiltak på enhet.</li> <li>• Kommunens enheter oppdaterer, gjennomfører og følger opp sine risikovurderinger, beredskapsplaner og avviks- og forbedringsmeldinger.</li> <li>• Kommunens ansatte har forstått våre etiske retningslinjer og etterlever dem</li> <li>• Gjennom system for mottak, hjelp og videreutvikling av innovasjonsideer skaper vi flere nye, nyttige og nyttiggjorte innovasjoner</li> <li>• En større andel av kommunens anbudskonkurranser bruker metodikk for innovative anskaffelser.</li> <li>• Vår kommune praktiserer meroffentlighet når det gjelder innsyn og informasjon.</li> <li>• Vi utvikler tidsriktige tjenester sammen med våre omgivelser.</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Innbyggerne benytter kommunes digitale tjenester der det er tilrettelagt for dette</li> <li>• Med ny teknologi og revidering av arbeidsprosesser reduseres antall manuelle og rutinebaserte administrative oppgaver.</li> <li>• Trondheim kommune tilbyr ved behov åpne datasett til bruk av eksterne aktører så lenge det ikke er tungtveiende hensyn som taler mot</li> <li>• FoU miljøer gjennomfører forskningsaktivitet som er relevant for kommunen.</li> <li>• Nytt konsept for lederutvikling er utviklet og iverksatt</li> <li>• Alle enheter i Trondheim kommune har oppdaterte personalplaner.</li> <li>• Alle medarbeidere følges opp av én ansvarlig leder.</li> </ul>
	<p><b>Delmål</b></p>  <p>10.2 Innen 2030 sørge for å myndiggjøre alle og fremme deres sosiale, økonomiske og politiske inkludering, uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status</p>  <p>10.3 Sikre like muligheter og redusere forskjellsbehandling, blant annet ved å avskaffe diskriminerende lover, politikk og praksis og ved å fremme lovgivning, politikk og tiltak som er egnet til å nå dette målet</p> <p><b>Vår omformulering:</b>  <b>Vi sikrer mangfold, inkludering og lik rett til deltagelse for alle våre ansatte uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, tro og livssyn, økonomi eller annen status. All form for diskriminering i vår organisasjon skal unngås</b></p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under disse delmålene i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>Vi arbeider aktivt for at kommunen likebehandler alle ansatte gjennom handlingsplaner og bistand på enheter ved behov.</p>
	<p><b>Indikatorer:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Redusert antall ansatte som går over i uførepensjon</li> </ul>



	<ul style="list-style-type: none"> <li>• I 2024 er flere ansatte i kvinnedominerte yrker gitt mulighet til faste, hele stillinger.</li> <li>• Den gjennomsnittlige stillingsprosenten for faste ansatte i hele kommunen går opp fra 82,5 til 85 prosent i 2021. For turnusbaserte tjenester økes den gjennomsnittlige stillingsprosenten fra 74 prosent til 75 prosent. Andelen ansatte som søker redusert stilling går ned.</li> </ul>
	<p><b>Delmål:</b></p>  <p>17.14 Vi oppnår en mer samstemt politikk for bærekraftig utvikling</p>
	<p><b>Hva vi gjør for å bygge opp under dette delmålet i denne perioden (tjenesteområdets egen beskrivelse):</b></p> <p>For å øke hastigheten på omstillingsarbeidet i kommunene bruker vi rammeverket for smart bærekraftig samfunnsomstilling slik at vi blir bedre rustet til å nå våre mål. Vi oversetter bærekraftsmålene til lokal kontekst og utvikler relevante indikatorer for resultatmåling på våre fagområder.</p>
	<p><b>Indikatorer:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Utvikling og støttetjenester er en aktiv bidragsyter i arbeidet med å utvikle bærekraftig politikk og iverksette politiske vedtak for bærekraftig utvikling.</li> <li>• Sammenhengen mellom mål og budsjettprioriteringer i handlings- og økonomiplanen er styrket.</li> <li>• Vi initierer og deltar i ulike nettverk både på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå.</li> <li>• Vi styrker samfunnssikkerheten og vårt beredskapsarbeid i byen og regionen gjennom mer samhandling, kompetansebygging og forskning.</li> </ul>

## 26.5 Driftsbudsjett

### Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Endring i budsjettet til Utvikling og Støttetjenester påvirket av statliggjøring av kemnerfunksjonen. Området tilpasser aktiviteten til driftsrammene.

Tabell 26.1 viser kommunedirektørens forslag til netto driftsramme for området i perioden 2021-2024. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2020. Tabell 26.2 viser kommunedirektørens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer.

## 26.6 Forslag til driftsbudsjett for 2021-2024

Tabell 26-1 Budsjetttramme og rammeendring utvikling og støttetjenester. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2021	2022	2023	2024
Opprinnelig budsjett 2020	406,2	406,2	406,2	406,2
Pris- og lønnskompensasjon	3,4	3,4	3,4	3,4
Tekniske justeringer	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
<b>Korrigert budsjett</b>	<b>409,0</b>	<b>409,0</b>	<b>409,0</b>	<b>409,0</b>
Befolkningsvekst	0,7	1,4	2,0	2,6
Annen rammeendring	-6,1	-15,4	-16,9	-13,3
<b>Forslag til netto driftsramme</b>	<b>403,6</b>	<b>395,0</b>	<b>394,1</b>	<b>398,3</b>
<b>Reell rammeendring</b>	<b>-5,4</b>	<b>-14,0</b>	<b>-14,9</b>	<b>-10,7</b>

Tabell 26-2 Tiltak i utvikling og støttetjenester. Tall i millioner kroner

Type tiltak	Navn tiltak	2021	2022	2023	2024
<b>Opprettholdelse av standard</b>	01 Deponering ESA	-1,8	-1,8	-1,8	-1,8
	02 Kommuneovergripende IT system	2,3	2,3	2,3	2,3
	03 Reduksjon av flyktninger	-1,4	-2,5	-2,5	-2,5
	04 Windows lisenser - utvidelse av tidligere søknad	1,2	0,0	0,0	3,6
	05 Økt driftspris digitale politikere	0,1	0,1	0,1	0,1
Endringer i tjenestetilbudet	06 Ny lokasjonsbasert varsling	0,8	0,8	0,8	0,8
	07 Pensjonskostnader lærlinger	8,9	8,9	8,9	8,9
	08 Reduksjon bemanning	-3,9	-9,2	-10,1	-9,5
	09 Statliggjøring kemnerkontor	-10,6	-10,6	-10,6	-10,6
<b>Effektiviseringstiltak</b>	10 Gevinstrealisering kommunesammenslåing	-1,0	-2,0	-2,0	-2,0
<b>Sluttsum</b>		<b>-5,4</b>	<b>-14,0</b>	<b>-14,9</b>	<b>-10,7</b>

### 26.6.1 Opprettholdelse av standard

#### 01 Deponering ESA

Trondheim Byarkiv fikk i 2020 pålegg om å deponere ESA. Dette vil medføre en engangs kostnad på 1,8 millioner kroner som blir redusert i 2021.

#### 02 Kommuneovergripende IT system

Driftskostnader knyttet til It verktøy som brukes av alle ansatte i kommune; I hovedsak Lift, Bluegarden og ESA utgjør en økt kostnad på 2,3 millioner kroner i 2021

### **03 Reduksjon av flyktninger**

Trondheim forventes å ta imot færre flyktninger fremover. Dette betyr at det også vil være lavere behov for tolketjenester, og aktiviteten reduseres med 1,4 millioner kroner fra 2021 og økende utover i økonomiplanperioden.

### **04 Windows lisenser**

Dette er en utvidelse av tidligere søknad. Trondheim kommune har i dag flere systemer som kjører på Microsoft sine servere med tilhørende lisenser som må fornyes (Windows Server Datacenter lisens). Alle ansatte som benytter disse tjenestene har i tillegg behov for brukerlisenser (User CAL). Disse lisensene har en livssyklus/varighet på 3 år.

### **05 Digitale politikere**

Prosjektet "Digitale politikere - rett på sak" gikk over i drift løpet av 2020. Dette er en digital løsning som forenkler og automatiserer manuelle operasjoner i forbindelse med møter i folkevalgte organer. Det er forutsatt en økt kostnad på 0,1 millioner i 2021.

## **26.6.2 Endringer i Tjenestetilbudet**

### **06 Ny lokasjonsbasert varsling**

For å øke kommunens evne til varsling av innbyggere og næringsliv, studenter og turister ved alvorlige/akutte hendelser som kan medføre behov for evakuering, vil kommunen anskaffe system for lokasjonsbasert varsling jf, bystyresak 4. oktober 2018 (helhetlig ROS-analyse) og oppfølgingsvedtak fattet av formannskapet 23. juni 2020. Operativ drift av systemet vil skje i regi av Midt-Norge 110-sentral.

### **07 Statliggjøring kemner**

Ansvar for skatteoppkreving blir overført fra kommunene til staten fra 1. november 2020. Trondheim kemnerkontor avvikles da. Driftsrammen til tjenesteområde reduseres derfor med 10,6 millioner kroner. Etter statliggjøring av kemner vil fremdeles inkassofunksjonen ligge igjen i Trondheim kommune. Denne legges til Regnskapstjenesten.

### **08 Pensjonskostnader lærlinger**

Lærlingers lønn har tidligere ikke vært pensjongivende. I henhold til sentral særavtale inngått mellom KS og arbeidstakerorganisasjonene, fikk de med virkning fra 01.01.2020 pensjon på verdiskapningstiden. For kommunen vil dette gjelde for ca 400 lærlinger og lære kandidater. Bystyret har vedtatt et årlig inntak av minimum 200 lærlinger. Særavtalen har økonomiske konsekvenser for kommunen, og dette blir derfor tilført.

### **09 Reduksjon bemanning**

For å tilpasse ressursbruken til endrede rammer, foreslår kommunedirektøren en reduksjon i bemanningen fra 2021 på 3,9 millioner kroner.

## **26.6.3 Effektiviseringstiltak**

### **10 Gevinstrealisering kommunesammenslåing**

Det forventes at det i løpet av 2021 og utover vil være en ytterligere gevinstrealisering ved kommunesammenslåingen. Dette er i hovedsak medarbeidere som slutter eller går av med pensjon som ikke blir erstattet.

## 26.7 Investeringsbudsjett

### 26.7.1 Forslag til investeringsbudsjett for 2021-2024

Tabell 26-3 Investeringer i IT i perioden 2021-2024. Tall i millioner kroner

Prosjektnavn	Kostnads- overslag	Benyttet bevilgning	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2021	2022	2023	2024
01. Digibarnevern (tidligere del av digitale innbyggertjenester)	37,6	6,0	31,6	8,0	10,0	8,0	4,0
02. Digitale innbyggertjenester	24,2	16,3	7,9	3,4	1,5	1,5	1,5
03. Fagsystemer og basisløsninger	34,8	11,0	34,8	12,2	11,0	6,6	5,0
04. Nettverks- og pc infrastruktur	138,8	0,0	138,8	38,4	21,8	46,4	32,2
05. Velferdsteknologi	37,0	35,3	1,7	1,7	0,0	0,0	0,0
06. Datadreven organisasjon	7,0	1,0	6,0	1,0	3,0	2,0	0,0
07. Digitale planprosesser (tidlige innbyggertjenester)	29,4	10,0	20,0	4,0	10,0	6,0	0,0
08. Samskaping med pårørende (aktivitetsportal)	3,5	0,0	3,5	0,8	2,7	0,0	0,0
09. Lokasjonsbasert varsling	0,3	0,3	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>312,6</b>	<b>79,9</b>	<b>244,3</b>	<b>69,8</b>	<b>60,0</b>	<b>70,5</b>	<b>42,7</b>

Tabell 26-4 Finansiering for investeringsprosjektene for IT i perioden 2021-2024

	2021	2022	2023	2024
Bykassefinansierte lån	58,8	50,9	59,2	35,9
Eksternfinansierte lån	0,0	0,0	0,0	0,0
Mva.-kompensasjon	11,0	9,1	11,3	6,8
Refusjoner	0,0	0,0	0,0	0,0
Salgsinntekt	0,0	0,0	0,0	0,0
Tilskudd	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Sluttsum</b>	<b>69,8</b>	<b>60,0</b>	<b>70,5</b>	<b>42,7</b>

#### Digibarnevern

Trondheim kommune fortsetter arbeidet som prosjektførende kommune for å etablere fag-, innbygger og rapporteringsløsninger for barnevernsområdet. Prosjektet har en antatt ferdigstillelse i 2023/2024. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 37,6 millioner til dette i planperioden.

### **Digitale innbyggertjenester**

Arbeidet med å ferdigstille innbyggertjenester vil fortsette, men hovedinnsatsen rundes av i 2021. I fortsettelsen foreslås en ramme for å håndtere behov for nye innbyggertjenester som dukker opp løpende. Det er en liste på over 20 tjenester på minside som er planlagt som vil prioriteres utviklet løpende. Kommunedirektøren foreslår å bevilge 24,2 millioner til dette i planperioden.

### **Datadreven organisasjon**

Trondheim kommune satser innenfor datadreven organisasjon. I dagens samfunn produseres det stadig mer informasjon på alle nivåer i samfunnet. Det offentlige har i varierende grad tatt i bruk denne informasjonen på en systematisk og strukturert måte til læring, forbedring, innovasjon og utvikling av organisasjonen og tjenestetilbudet. Dette prosjektet vil samle flere av pågående initiativ på området og gjennom dette styrke kommunens samlede evne til læring, analyse og styring.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 7,0 millioner til dette i planperioden.

### **Digitale planprosesser**

Kommunedirektøren fortsetter arbeidet med å etablere nødvendig IT-støtte for planområdet. Dette har tidligere ligget innenfor innbyggertjenester, men synliggjøres nå som eget prosjekt. Kommunedirektøren vil i tråd med vedtaket i temaplan for teknologi og modernisering fortsette arbeidet for å søke å få til nasjonale løsninger på området.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 24,9 millioner til dette i planperioden.

## **26.7.2 Fagsystemer og basistjenester**

Kommunedirektøren foreslår å videreføre arbeidet med å bytte ut dagens gamle sak- og arkivløsning med en ny generell saksbehandlingsløsning omtalt i kapittel 25.4.3, i tråd med tidligere vedtak.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 34,8 millioner til dette i planperioden.

## **26.7.3 Nettverks og PC infrastruktur**

Kommunedirektøren foreslår i tråd med strategien om tidlig innsats å fortsette det løpende vedlikeholdet av kommunens IKT-infrastruktur i perioden. Dette innebærer å skifte ut pc-er med utgått garanti og som ikke supporteres av leverandør. Fra og med 2021 vil det lages en egen langsiktig plan for infrastrukturvedlikeholdet. Tidsavvik meldt i 2. økonomirapport 2020 relatert til merforbruk på pc-er er innarbeidet i investeringstabellen.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 138,8 millioner til dette i planperioden.

## **26.7.4 Velferdsteknologi**

Kommunedirektøren foreslår å ferdigstille implementering av tidligere piloterte velferdsteknologiløsninger på helseområdet. Disse er digitale trykghetsalarmer, medisineringsstøtte og medisinsk avstandsoppfølging (helsami+). Hensikten med begge løsningene er å bidra til trykghet og mestring for brukere slik at de kan bo lenger hjemme gjennom henholdsvis elektronisk tilbakemelding ved bruk av meldinger og sensorer og pasienter som selv tar medisiner.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 37,0 millioner til dette i planperioden.

**Samskaping med pårørende**

Kommunedirektøren foreslår å etablere egnede løsninger for å bidra til å skape mer aktivitet blant eldre i kommunen. Aktivitetsportalen foreslås gjennomført innenfor aktuelle helse- og velferdssentra og om mulig innenfor aktuelle hjemmetjenester. Hensikten med prosjektet er å koble frivilligheten tettere på personer som har behov for bistand til å delta på aktiviteter.

Kommunedirektøren foreslår å bevilge 3,5 millioner til dette i planperioden.

# 27 Kommunens eierinteresser

## 27.1 Innledning

I dette kapitlet omtales aksjeselskap, kommunale foretak og interkommunale selskap der kommunen har vesentlige eierinteresser. I tillegg omtales ulike stiftelser og Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP).

Bystyret vedtok i november 2016 kommunens eierskapsmelding (bystyresak [0165/16 – Eierskapsmelding del 1- revidering](#)). Trondheim kommunes eierskapsmelding er et redskap for bystyret for utøvelse av en målrettet, forutsigbar og langsiktig eierskapspolitikk.

Eierskapsmeldingen skal bidra til god politisk styring og kontroll, og gi rammene for hvordan kommunen skal utøve sitt eierskap. Kommunedirektøren legger til grunn at eierskapsmeldingen videreføres for nye Trondheim kommune.

Eierskapsmeldingen kommer i to deler. Del én gir prinsippene for Trondheim kommunes overordnede eierskapspolitikk, som omfatter alle selskap og foretak kommunen har eierskap i. Prinsippene er lagt til grunn for utarbeidelsen av del to, som er selskapsespesifikke eierstrategier for selskap og foretak som kommunen har vesentlige eierinteresser i.

I den tidligere eierskapsmeldingen del to (sak [0118/11](#)) ble eierskapsforholdet til flere heleide aksjeselskaper, kommunale foretak og interkommunale selskaper behandlet samlet i ett og samme dokument, politisk og administrativt. Kommunedirektøren har valgt å endre strukturen på eierskapsmelding del to, slik at hvert selskap og foretak blir behandlet for seg. Hensikten er å styrke oppfølgingen av forventninger og mål av det spesifikke eierskapet. Dette skaper et mer operativt anlagt dokument, slik at det har sammenheng med utøvelsen av eierskapet til hvert enkelt selskap.

Bystyret vedtok i mai 2017 eierskapsmelding del to (selskapsespesifikke eierstrategier) for TRV Gruppen AS ([bystyresak 0086/17](#)) og Vistamar SL ([bystyresak 0085/17](#)). I 2020 ble Vistamar SL vedtatt nedlagt. I april 2018 vedtok bystyret eierskapsmelding del to for Trondheim Kino AS ([bystyresak 0193/17](#)). Eierskapsmelding del to for Tempevegen 25 AS ble vedtatt i oktober 2019 ([bystyresak 130/19](#)), samt for Leuthenhaven AS i februar 2020 ([bystyresak 42/20](#)). Selskapsespesifikke eierstrategier for andre selskap og foretak som kommunen har vesentlige eierinteresser i, er under utarbeidelse.

## 27.2 TRV Gruppen AS (eierandel 100%)

Kommunen har som lovpålagt oppgave å samle inn husholdningsavfall og farlig avfall, jamfør forurensningsloven § 30-26 og avfallsforskriften. Innsamling og behandling av husholdningsavfall er å anse som en rettslig monopolvirksomhet, som kommunen kan velge å utføre selv eller å konkurranseutsette. Kommunen har ikke lovmessig plikt til å samle inn og behandle næringsavfall.

TRV Gruppen består av morselskapet TRV Gruppen AS, som er heleid av Trondheim kommune, og av datterselskapene Trondheim Renholdsverk AS og Retura TRV AS. Trondheim Renholdsverk AS utfører håndtering av husholdningsavfall i Trondheim i egen regi, mens Retura TRV AS driver konkurranseutsatt virksomhet innenfor næringsavfall, noe som gir grunnlag for utbytte fra selskapet til Trondheim kommune.

**Tabell 27-1 Nøkkeltall fra regnskap for TRV Gruppen AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2 018	2 019
Driftsinntekter	429 833	434 641	447 649	448 681
Driftsresultat	10 957	13 385	17 129	10 230
Årsresultat	3 508	5 781	8 141	3 306
<b>Utbytte</b>	<b>4 000</b>	<b>4 000</b>	<b>2 500</b>	<b>0</b>

### 27.2.1 Krav til avkastning og utbytte fra TRV Gruppen AS

Kommunens krav til avkastning og utbytte stilles til TRV Gruppen AS (morselskap) som igjen mottar konsernbidrag fra Retura TRV AS. Datterselskapet Trondheim Renholdsverk AS ivaretar kommunens lovpålagte oppgave om håndtering av husholdningsavfall og er selvkostfinansiert. Som følge av at de er selvkostfinansiert, kan ikke Trondheim Renholdsverk AS bidra til morselskapets krav til avkastning.

Utbyttet fra selskapet for regnskapsåret 2019 ble ved behandlingen av Trondheim kommunes budsjett for 2020, forventet til fire millioner kroner, mens selskapets styre foreslo et utbytte på 0 kroner som ble vedtatt i generalforsamlingen for selskapet. Dette som en følge av utfordringer knyttet til koronaviruset i 2020.

For planperioden 2021-2024 budsjetterer Kommunedirektøren med et årlig utbytte fra TRV konsernet på 4 millioner kroner. Trondheim kommune som eier har behov for en viss forutsigbarhet i utbytteneivået, og forventer et utbytteneivå som er minst 70 prosent av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt siste tre år.

Selskapet skal forholde seg til kommunens krav til avkastning og utbytte. Styret innstiller på utbytte til generalforsamling.

**Tabell 27-2 Forslag til utbytte i perioden 2021-2024. Millioner kroner.**

	2021	2022	2023	2024
Budsjettert utbytte fra TRV Gruppen AS	4	4	4	4

### 27.3 Trondheim Kino AS (eierandel 100%)

Kommunens eierskap i Trondheim Kino AS sikrer innbyggerne et kvalitativt godt og bredt kinotilbud. Formålet til selskapet fremgår av vedtektene, fastsatt i ekstraordinær generalforsamling 13. november 2012:

Selskapets formål er å drive kinovirksomhet og annen virksomhet naturlig knyttet til dette. Trondheim Kino AS skal vise film innenfor alle filmgenrer valgt ut etter kvalitetskrav og de til enhver tid gjeldende konsesjonskrav under de best mulige visningsforhold og på konkurransedyktige vilkår for flest mulig mennesker som ønsker å oppleve filmkunst.

Trondheim Kino AS har i dag eierinteresser i datterselskap som driver med virksomhet som er tilknyttet kinodrift. I konsernet inngår Filmfest Trondheim AS, Trondheim Kino Utvikling AS og Trondheim Kino Eiendom AS. Trondheim Kino AS har 100 prosent eierandel i disse tre.



Trondheim Kino AS legger vekt på å sikre og styrke selskapets stilling i bransjen. Selskapet har derfor sammen med Aurora kino IKS, Edda kino (Haugesund kultur- og festivalutvikling KF) og Bryne Kino (Time kommune) etablert kinokjeden KinoNor AS, og i 2019 gikk også Tysvær Kino og Bømlo Kino inn i samarbeidet. Kjeden skal bidra til stordriftsfordeler og kompetanseheving for eiere og deltakere. Kinokjeden representerer så langt kinoer i 11 byer/tettsteder (Tromsø, Alta, Kirkenes, Vadsø, Narvik, Bryne, Tysvær, Bømlo, Haugesund, Stjørdal og Trondheim). Selskapet er den tredje største kinokjeden i Norge med en markedsandel på 12 prosent og 48 saler, med om lag 1,5 millioner besøkende i året. Trondheim Kino AS sin eierandel i KinoNor AS er på 45 prosent.

Trondheim Kino AS viser film fra tre kinosentre; Prinsen kinosenter (åtte saler), Nova kinosenter (elleve saler) og Kimen Kino på Stjørdal (tre saler). Lokalene til Prinsen kinosenter eies og leies av Trondheim Kino Eiendom AS, mens lokalene til Nova kinosenter eies og leies av Arbeidernes Økonomiske Fellesorganisasjon (AØF). Lokalene til Kimen kinosenter eies og leies av Kimen kulturhus.

Gjennom etableringen av Kimen Kino og overtakelsen av kioskdriften, har Trondheim Kino AS økt sin omsetning betydelig de siste årene. Det samme gjelder antall ansatte, som nå er oppe i 110 personer.

**Tabell 27-3 Nøkkeltall fra konsernregnskap Trondheim Kino AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	142 381	139 389	151 725	142 063
Driftsresultat	5 976	4 698	10 618	7 254
Årsresultat	9 858	10 039	15 074	13 127
<b>Utbytte</b>	<b>2 500</b>	<b>3 500</b>	<b>8 200</b>	<b>0</b>

Trondheim Kino AS kan vise til meget god soliditet med en egenkapitalandel på 68,2 prosent i morselskapet og 76,5 prosent i konsernet per 31. desember 2019. Styret mener dette er tilfredsstillende og forsvarlig i forhold til den risiko som virksomheten medfører.

Kinoen hadde 724.000 besøkende fordelt på 25.000 forestillinger i 2019 mot 818.000 besøkende fordelt på 26.000 forestillinger i 2018. Nedgangen skyldes i stor grad at 2018 var et uvanlig godt filmår med blant annet suksessen til den lokale filmen *Trondheimsreisen*. Årsresultatet for selskapet var på 10,5 millioner kroner i 2019, mot 13,5 millioner året før. For konsernet ble årsresultatet 13,1 millioner kroner i 2019, mot 15,1 millioner i 2018.

Utbytte fra datterselskapene er av betydning for å kunne ha en bærekraftig kinodrift. Alliansen med andre kinoer gjennom KinoNor AS forventes å gi en gevinst i form av reduserte kostnader grunnet stordriftsfordeler. Etter forslag fra Trondheim Kinos styre vedtok generalforsamlingen i 2020 et utbytte på kroner 0 for 2019, begrunnet i konsekvenser som følge av koronapandemien.

### 27.3.1 Krav til avkastning og utbytte fra Trondheim Kino AS

Bystyret vedtok 12. april 2018 ny eierstrategi for Trondheim Kino ([sak 193/17](#)). Eierstrategien beskriver kulturelle og finansielle forventninger og mål. Finansielle mål omfatter Trondheim kommune som eier, sine forventninger til verdiutvikling, avkastningskrav og utbyttepolitikk. Eierne ønsker at selskapet gjennomfører en ekstern og uavhengig verdivurdering av Trondheim

Kino AS sin markedsverdi hvert fjerde år. Verdiutviklingen av selskapet forventes å ha en utvikling noe bedre enn bransjen. Eiers krav til avkastning stilles til egenkapitalen i Trondheim Kino AS, der eieren forventer at avkastningskravet på verdjustert egenkapital ligger i intervallet 7- 9 prosent etter skatt. Trondheim kommune som eier har behov for en viss forutsigbarhet i utbytteneivået, og forventer et utbytteneivå som er minst 70 prosent av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt siste tre år.

Trondheim Kino AS vil i de kommende årene satse på å utvikle avanserte løsninger for CRM (Customer Relationship Management), noe som vil medføre betydelige investeringer. Dette arbeidet vil skje i fellesskap med KinoNor AS.

For 2021 budsjetteres det et utbytte på 2 millioner kroner som en følge av utfordringer med korona.

**Tabell 27-4 Forslag utbytte i perioden 2021-2024. Millioner kroner**

	2021	2022	2023	2024
Budsjettert utbytte fra Trondheim kino AS	2,0	9,0	9,0	9,0

## 27.4 Trondheim Parkering AS (eierandel 100%)

Bystyret [vedtok](#) i sak 183/18 at den forretningsmessige virksomheten i Trondheim Parkering KF skulle skilles ut i et eget selskap med foretaksnavn Trondheim Parkering AS, 100 prosent eid av Trondheim kommune. Selskapet ble opprettet i 2018, med driftsstart 1. mai 2019.

Den forvaltningsmessige delen av parkeringsvirksomheten ble fra samme dato organisert som en kommunal enhet. I og med at selskapet hadde driftsstart 1. mai 2019 finnes det ingen regnskapstall for tidligere år.

**Tabell 27-5 Nøkkeltall fra konsernregnskap Trondheim Parkering AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter				72 981
Driftsresultat				22 850
Årsresultat				17 824
<b>Utbytte</b>				<b>3 400</b>

### 27.4.1 Krav til avkastning og utbytte fra Trondheim Parkering AS

Det er ikke utarbeidet eierstrategi for Trondheim Parkering AS, men kommunedirektøren har satt som mål at det skal legges frem forslag til eierstrategi for behandling i bystyret i løpet av høsten 2020. Kommunedirektøren vil i sitt forslag til eierstrategi overfor selskapets styre legge frem en forventning til utbytte som for andre selskaper eid av Trondheim kommune. Endelig nivå på utbytte fastsettes i eierstrategien som bystyret vedtar.

Trondheim Parkering AS har budsjettet et årsresultat for 2020 på 4 millioner kroner. For 2020 budsjetterer selskapet et utbytte på 3 millioner kroner.

**Tabell 27-6 Forslag utbytte i perioden 2021-2024. Millioner kroner**

	2021	2022	2023	2024
Budsjettet utbytte fra Trondheim Parkering AS	6,0	8,0	10,0	12,0

## 27.5 Olavshallen AS (eierandel 100%)

Olavshallen AS er et heleid kommunalt aksjeselskap. Selskapet ble opprettet i 1988.

Selskapets formål er å fremme midtnorsk musikk- og kulturliv ved å eie, forvalte og leie ut sine eiendommer og lokaler primært til kulturelle formål, samt private og offentlige arrangement.

Styret oppnevnes av formannskapet, som er generalforsamling i selskapet.

Kommunedirektøren har en observatør i styret.

Bystyret godkjente i sak [56/16](#); *Kjøpesenteret Olavskvartalet AS - vurdering av aksjeoppkjøp at Olavshallen AS kjøper aksjene i Kjøpesenteret Olavskvartalet AS (seksjon 5 i bygget).*

Aksjeoppkjøpet ble gjort for at Olavshallen AS i større grad skulle ha mulighet til å styre utviklingen av kvartalet i tråd med selskapets visjoner og mål. Selskapene er organisert med Olavshallen AS som morselskap, og Kjøpesenteret Olavskvartalet AS som datterselskap. I tillegg kontrolleres Stiftelsen Drivhuset av Olavshallen AS. Drivhuset ble i sin tid etablert for å sette opp egne arrangement i Olavshallen, men har hatt liten aktivitet de senere årene.

Olavshallen AS har hatt positivt årsresultat i årene 2016-2019. Regnskapet inkluderer ikke kapitalkostnader knyttet til bygg. Bygningene er bokført med én krone i balanseregnskapet til selskapet.

**Tabell 27-7 Nøkkeltall fra regnskap Olavshallen AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	30 603	36 042	37 655	43 991
Driftsresultat	1 647	551	398	356
Årsresultat	1 709	252	155	337
<b>Utbytte</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

Selskapets egenkapitalandel har ligget på cirka 32 prosent i gjennomsnitt for perioden.

Selskapets gjeld består av langsiktig gjeld (lån tatt opp i forbindelse med kjøp av aksjer i Kjøpesenteret Olavskvartalet AS), leverandørgjeld, offentlige avgifter og annen kortsiktig gjeld.

Formannskapet satt som bystyre besluttet i sak [92/20](#); *Utvikling av Olavshallen og bygging av nytt konserthus i Trondheim* å bevilge 90 millioner kroner til vedlikeholdsetterslep og nødvendige investeringer i Olavshallens kulturdelt (seksjon 1). Sammen med tidligere bevilgning på 10 millioner til nye motoriserte scenetrekk (b-sak [100/18](#); *Årsoppgjøret 2017*) er det da bevilget 100 millioner kroner til Olavshallen for å ta unna vedlikeholdsetterslep og nødvendige investeringer i kulturdelen.

Det har tidligere ikke vært ansett som realistisk at selskapet selv skulle kunne dekke kapitalkostnader knyttet til bygningsmassen. Etter bevilgningen på 100 millioner kroner til bygningsmessige tiltak, forventer eier at framtidige kapitalkostnader dekkes av selskapet.

Parallelt med bygningsmessige tiltak jobber selskapet med å utvikle et bærekraftig driftskonsept for 1. etasje i bygget (det tidligere kjøpesenterarealet - seksjon 5).

Kommunedirektøren la fram forslag til eierstrategi for Olavshallen AS i b-sak [17/19](#); *Eierstrategi Olavshallen AS (Eierskapsmelding del 2)*. Saken ble da sendt tilbake i påvente av sak om Olavshallens framtidige investeringsbehov. Da dette nå er besvart i b-sak [92/20](#) har kommunedirektøren gjenopptatt arbeidet med eierstrategi for selskapet.

### **Krav til avkastning og utbytte fra Olavshallen AS**

Det stilles ikke krav til utbytte fra Olavshallen AS, men eier forutsetter at selskapet selv er i stand til å opprettholde høy standard på nødvendig teknisk utstyr og inventar, og at et nødvendig overskudd beholdes i selskapet for nødvendig vedlikehold og investeringer. Selskapet eier de seksjoner det disponerer i Olavskvartalet, og har ansvar for forsvarlig vedlikehold av disse samt av sin andel av sameiets vedlikeholds- og driftskostnader.

## **27.6 Kunsthall Trondheim AS (eierandel 63,3%)**

Trondheim kommune stiftet selskapet den 9. januar 2015 sammen med daværende Sør-Trøndelag fylkeskommune, som har en eierandel på 36,7 prosent. Eierne har inngått aksjonæravtale, der selskapets formål skal være å etablere og drive kunsthall i Trondheim og det som naturlig står i forbindelse med dette. Partene er enige om at selskapet skal ha et allmennyttig formål, at vedtektene skal inneholde bestemmelser om at det ikke skal utbetales utbytte, og at selskapets formue ved avvikling skal omdisponeres til kunstfaglige tiltak.

Kunsthall Trondheim er en frittstående aktør med fokus på et internasjonalt program og regionalt, nordisk og internasjonalt samarbeid. Kunsthallen skal være en arena som kan romme et mangfold av kunstuttrykk og som viser nye tendenser innen samtidskunsten. Samtidig skal kunsthallen ha et kunstfaglig referansepunkt lokalt og være et naturlig møtested for regionens befolkning og kunstmiljø. Kunsthallen etterstreber et høyt nivå for virksomhetens aktiviteter, fleksible åpningstider og et publikumsorientert program.

Selskapets drift forutsettes primært finansiert ved tilskudd fra Trøndelag fylkeskommune, Trondheim kommune og Kulturrådet. Sekundære inntektskilder er billett- og arrangementsrelaterte inntekter samt inntekter generert gjennom samarbeidsprosjekter med private og offentlige organisasjoner.

Kunsthall Trondheim ble åpnet for publikum den 20. oktober 2016. Lokalisering i den gamle brannstasjonen i naboskap med Kunstsamlingen i Sparebank 1-bygget, Litteraturhuset og Trondheim folkebibliotek, har gitt byen et nytt kulturkvartal hvor de ulike aktørene samarbeider om arrangement og utvikling av kulturtilbud. Dette inkluderer også de to serveringsstedene i kvartalet; Sellanraa og Isaks.

Kunsthall Trondheim vil arbeide videre med disse satsingsområdene: bærekraft, klima og økologi, internasjonal samtidskunst, kunst med ikke-vestlige perspektiver, kunst som tematiserer normative kjønnsroller og seksuell identitet og fremme yngre kunstnerskap med tilknytning til Trøndelagsregionen.

Kunsthall Trondheim gjennomførte sju hovedutstillinger i 2019, der den desidert største av disse var utstillingen *A Beast A God and a Line* (november 2019-februar 2020), med 53 kunstnere og over 100 verk. I tillegg formidlet kunsthallen 34 kunstfaglige arrangement, og 35 øvrige arrangement i samarbeid med andre kulturorganisasjoner og kulturinitiativ. Kunsthallen hadde 8.447 besøkende, og ble omtalt i pressen 57 ganger.

De totale driftsinntektene i 2019 var 7,9 millioner kroner. Av dette utgjør offentlige tilskudd, ca 7,6 millioner kroner.

**Tabell 27-8 Nøkkeltall fra regnskap Kunsthall Trondheim AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	8 783	7 919	8 025	7 852
Driftsresultat	334	62	324	-178
Årsresultat	300	1	266	-235

Underskuddet i 2019 er knyttet direkte til utstillingen *A Beast A God and a Line* som var sterkt underbudsjettet i budsjettet for 2019 og vedtatt i 2018. Dette ble ikke oppdaget før utstillingen var i produksjon, som følge av et år med skiftende ansvarshavende ledelse og nedbemanning. Underskuddet er innarbeidet i budsjettet for 2020, og kunsthallen har en positiv prognose for inneværende år.

## 27.7 Leuthenhaven AS (eierandel 100%)

Leuthenhaven AS ble stiftet i 1982, og selskapet eier Erling Skakkes gate 40 på Leütenhaven. Selskapets formål er å forvalte og utvikle eiendommen.

Trondheim kommune eier 100 prosent av aksjene. Kommunens eierandel ble utvidet fra 90 til 100 prosent gjennom kjøp av aksjer fra Rutebilstasjonen AS i 2015, jf. vedtak i bystyret 18. juni 2015, sak 87/15.

**Tabell 27-9 Nøkkeltall fra regnskap Leuthenhaven AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	5 138	5 316	5 336	5 451
Driftsresultat	2 843	3 153	3 261	3 141
Årsresultat	1 949	2 228	2 395	2 407
<b>Utbytte</b>	<b>1 500</b>	<b>1 500</b>	<b>1 500</b>	<b>2 000</b>

For 2019 ble det utbetalt et utbytte fra Leuthenhaven AS på 2 millioner kroner.

### Krav til avkastning og utbytte fra Leuthenhaven AS

Bystyret vedtok eierstrategi for Leuthenhaven AS i [bystyresak 42/20](#).

Forventet utbyttенivå er minst 80 % av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt siste 3 år.

For planperioden 2021 - 2024 budsjetterer kommunedirektøren med et årlig utbytte fra Leuthenhavn AS med 2 millioner kroner.

**Tabell 27-10 Forslag utbytte i perioden 2021-2024. Millioner kroner**

	2021	2022	2023	2024
Budsjettert utbytte Leuthenhaven AS	2	2	2	2

## 27.8 Tempevegen 25 AS (eierandel 100%)

I bystyresak 50/18 *Vurdering av behov for omorganisering av TRV konsernet* [ba](#) bystyret styret i TRV Gruppen AS om å forberede vedtak i generalforsamlingen om fisjon, slik at eiendommen Tempeveien 25 skulle legges i eget aksjeselskap med Trondheim kommune som eier.

Som en følge av dette ble Tempevegen 25 AS stiftet den 23. oktober 2018. Selskapet ble fisjonert ut av TRV Gruppen AS med virkning fra 1. januar 2018.

**Tabell 27-11 Nøkkeltall regnskap for Tempeveien 25 AS. Tall i 1000 kroner.**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter			4 914	5 962
Driftsresultat			757	1 949
Årsresultat			559	1 448
<b>Utbytte</b>			<b>1 500</b>	<b>750</b>

### 27.8.1 Krav til avkastning og utbytte fra Tempeveien 25 AS

Bystyret vedtok eierstrategi for Tempevegen 25 AS i [bystyresak 130/19](#). Forventet utbyttensnivå er minst 70 % av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt siste 3 år for selskapet.

For 2019 ble det utbetalt et utbytte på 750 000 kroner.

Med utgangspunkt i vedtatt eierstrategi budsjetterer kommunedirektøren for planperioden 2021-2024 med et årlig utbytte fra Tempevegen 25 AS på 1,0 million kroner.

**Tabell 27-12 Forslag utbytte i perioden 2021-2024. Millioner kroner**

	2021	2022	2023	2024
Budsjettert utbytte Tempevegen 25 AS	1,0	1,0	1,0	1,0

## 27.9 Labtjenester AS (eierandel 100%)

I bystyresak [41/14](#) vedtok bystyret en utskillelse av salgs- og markedsføringsfunksjonen av kommunens enhet Analysesenteret, til et eget AS. Dette var nødvendig for å tilfredstille kravene fra ESA (EFTA Surveillance Authority) om beskatning av kommunens virksomhet lik konkurrerende bedrifter.

Formannskapet som generalforsamling vedtok opprettelsen av selskapet 26. juni 2014 (formannskapssak 143/14), og selskapet kom i virksomhet fra 1. juli 2014. Selskapet har en aksjekapital på 500 000 kroner.

Selskapet fikk i 2019 et årsresultat på 622 000 kroner, og det ble utbetalt et utbytte på 450 000 kroner.

**Tabell 27-13 Nøkkeltall fra regnskap Labtjenester AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	8 370	9 065	7 417	8 505
Driftsresultat	970	623	1 042	1 042
Årsresultat	738	482	818	622
<b>Utbytte</b>	<b>35</b>	<b>56</b>	<b>67</b>	<b>450</b>

### 27.9.1 Krav til avkastning og utbytte fra Labtjenester AS

Det er ikke utarbeidet eierstrategi for Labtjenester AS, men kommunedirektøren foreslår et årlig utbytte fra selskapet på 0,45 millioner kroner i perioden 2021-2024. Det er 70 prosent av gjennomsnittlig årsresultat etter skatt siste tre år.

**Tabell 27-14 Forslag til utbytte i perioden 2021-2024. Millioner kroner**

	2021	2022	2023	2024
Budsjettert utbytte Labtjenester AS	0,45	0,45	0,45	0,45

## 27.10 Trondheim Spektrum Eiendom AS (eierandel 100%)

Trondheim Spektrum AS ble etablert som aksjeselskap i 1961, i forbindelse med at det skulle etableres en ny messe- og idrettshall i Trondheim. I henhold til vedtektene er selskapets formål "å oppføre og drive Trondheim Spektrum med tilhørende virksomhet, samt deltagelse i andre selskap med tilknytning til denne virksomheten".

Etter en omstrukturering av selskapet ultimo 2019 er selskapet nå organisert som et konsern, med Trondheim Spektrum Eiendom AS som morselskap, og Trondheim Spektrum AS som heleid datterselskap. Sistnevnte er igjen 100 % eier av datterselskapet Trondheim Catering AS. Siden mars 2020 er Trondheim kommune 100 % eier av morselskapet Trondheim Spektrum Eiendom AS, og har derigjennom indirekte eierskap til datterselskapene.

Trondheim Spektrum har en gulvflate på 33 000 m<sup>2</sup> fordelt på 11 hallflater. I tillegg inneholder Spektrum flere seminar- og grupperom, vrimeleområde samt catering og kafeteria. Den største hallen har publikumskapasitet på 8960 sittende, alternativt 12000 kombinert stående og sittende. I tillegg til utleie av anlegget til kommunen for breddeidrettens bruk av hallflater leies anlegget ut til kommersiell virksomhet som messer, konserter og nasjonale og internasjonale idrettsarrangement. Det tilbys i tillegg konsulentvirksomhet innen teknisk gjennomføring av store nasjonale og internasjonale messer, konferanser og lignende som avholdes i anlegget. Konsernet har gjennom å være eier av Trondheim Catering enerett på all servering av mat og drikke i arenaen.

Selskapets omsetning tok seg betydelig opp til cirka 33 millioner kroner i 2019, etter en nedgang i 2017 og 2018. I årene før dette var omsetningen stabil på rundt 29 millioner kroner per år. For å sikre fremtidig drift må denne omsetningen økes betydelig, noe som det er lagt planer for innen kommersiell aktivitet i årene som kommer.

**Tabell 27-15 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim Spektrum AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	29 462	26 452	22 228	32 670
Driftsresultat	4 618	-304	-2 348	-8 192
Årsresultat	2 410	-1 232	-2 810	-6 976
<b>Utbytte</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

Trondheim Spektrum AS hadde positivt driftsresultat i 2016. Negativt resultat i perioden 2017-2019 skyldes gjennomføring av rivnings- og byggearbeider av ny storhall A.

### **Ikke krav til utbytte fra Trondheim Spektrum AS**

Det er et grunnleggende prinsipp at statlig tilskudd i form av spillemidler ikke skal danne grunnlag for fortjenestebaserte eierformer.

Derfor må følgende krav være oppfylt for å få tilskudd:

- Det skal ikke foretas økonomiske utdelinger (utbytte) til eierne
- Et eventuelt overskudd skal tilfalle anleggets drift
- Ved oppløsning/avvikling skal formuen tilfalle idrettslige formål

I henhold til selskapets vedtekter kan eier ikke ta ut utbytte fra selskapet.

Ny eierstrategi for Trondheim Spektrum AS er under utarbeidelse, og kommunedirektøren tar sikte på å legge fram sak om dette i løpet av vinteren 2020/2021.

## **27.11 Prima Holding Trondheim AS (eierandel 60%)**

Prima består av morselskapet Prima Holding Trondheim AS og datterselskapene Prima AS og Prima Arena AS. Trondheim kommune eier 60 prosent av aksjene i morselskapet, og Trondheim Røde Kors eier 40 prosent. Morselskapet er 100 prosent eier av de to datterselskapene.

Prima Holding Trondheim AS leverer administrative tjenester som ledelse, regnskap, lønn, IT, markedsføring og kvalitetssikring til datterselskapene i konsernet.

Prima AS ble stiftet i 1992 og er en av landets største arbeids- og inkluderingsbedrifter med de skjermede tiltakene Varig tilrettelagt arbeid og Arbeidsforberedende trening. På grunn av endrede rammevilkår og nye krav fra NAV ble Prima AS fisjonert i 2018, og Prima Holding Trondheim AS ble opprettet. Prima AS er godkjent tiltaksarrangør for NAV. For å bli godkjent tiltaksarrangør krever NAV at virksomhet som i hovedsak handler om tilbud til personer med nedsatt funksjonsevne, skal være adskilt fra annen virksomhet i selskapet. Dette for å hindre kryssubsidiering mellom tiltakene. Prima Arena AS ble derfor opprettet, og dette selskapet drifter noen av de tidligere avdelingene til Prima AS.



**Tabell 27-16 Nøkkeltall fra regnskap fra Prima-konsernet. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	119 960	124 363	132 284	127 585
Driftsresultat	5 477	4 101	4 765	49
Årsresultat	5 278	3 870	4 702	36
<b>Utbytte</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

**Ikke krav til utbytte fra datterselskapet Prima AS**

I henhold til Forskrift om arbeidsrettede tiltak er det ikke anledning til å ta ut utbytte av selskap som er godkjent tiltaksarrangør for NAV. Overskudd skal forbli i virksomheten og komme attføringsarbeidet og deltakerne til gode. Når det gjelder Prima Holding Trondheim AS vil kommunedirektøren gjøre en vurdering og komme tilbake med forslag til et eventuelt utbyttekrav i budsjett for 2021, handlings- og økonomiplan 2021-2024.

## 27.12 Midtnorsk Filmsenter AS (eierandel 33,3 %)

Midtnorsk Filmsenter AS (MNFS) ble stiftet i 2005 av Trondheim kommune og daværende Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag fylkeskommuner. Etter sammenslåing av fylkeskommunene i 2018 ble eierandelene justert og fordelt slik at Trøndelag fylkeskommune har 66,16 prosent eierandel og Trondheim kommune 33,83 prosent eierandel (jf. bystyresak [200/18](#)).

Formålet med selskapet slik de er nedfelt i vedtektene:

Selskapet skal være av ideell karakter og ha som formål å bidra til en faglig og kunstnerisk utvikling av midtnorsk filmproduksjon ved å:

- Forvalte midler til utvikling og produksjon av audiovisuelle produksjoner som kort-, dokumentar og animasjonsfilm
- Forvalte midler til kompetanseutviklende tiltak
- Gjennomføre kurs/kompetanseutviklende tiltak
- Bistå med rådgiving overfor bransjen
- Bidra til utvikling av faglige nettverk
- Bidra til at kulturpolitiske målsettinger innen film innfris, og at bransjen som helhet stimuleres til kunstnerisk og faglig utvikling
- Bidra til å utvikle formidlingstilbudet innen film til barn og unge.

Selskapets formål er ideelt og selskapet skal ikke betale utbytte til aksjonærene. Eventuelt overskudd som genereres gjennom virksomheten skal kun anvendes til realisering av selskapets formål. Gjenværende aktiva ved oppløsning av selskapet skal brukes i henhold til de kulturpolitiske målsetningene om å bidra til en faglig og kunstnerisk utvikling av midtnorsk filmproduksjon.

Midtnorsk Filmsenter forvalter statlige midler til utvikling og produksjon av av film, primært kort- og dokumentarfilm. Tildeling av statlige midler forutsetter at eierne finansierer drift av selskapet. Eiernes økonomiske forpliktelser for selskapet er nedfelt i aksjonæravtalen, der det går fram at fordelingsnøkkel for årlig driftstilskudd skal følge eierandeler i selskapet.

I 2019 mottok 18 dokumentarfilmprosjekter og ni kortfilmprosjekter tilskudd på til sammen cirka 5,3 millioner kroner fra Midtnorsk Filmsenter. 19 av de til sammen 27 prosjektene fikk utviklingsstøtte og åtte prosjekter fikk produksjonsstøtte.

**Tabell 27-17 Nøkkeltall fra regnskap fra Midtnorsk Filmsenter AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	11 511	10 989	11 875	11 220
Driftsresultat	-107	-123	0	-210
Årsresultat	7	4	0	4
<b>Utbytte</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

## 27.13 Filminvest AS (eierandel 16,67%)

Filminvest AS eies av fylkeskommunene Trøndelag og Innlandet, samt kommunene Lillehammer og Trondheim. Selskapet har forretningsadresse Lillehammer, med kontorer både i Trondheim og på Lillehammer.

Selskapets virksomhet skal bidra til å oppfylle kulturpolitiske mål nedfelt i [Stortingsmelding 30 \(2014-2015\) En framtidsrettet filmpolitikk](#), samt i den regionale strategien *Film og øvrige audiovisuelle uttrykk i Trøndelag 2015-2025* ([b-sak 149/15](#)).

Selskapets formål er å legge til rette for audiovisuell produksjon i fondsregionen (Trøndelag og Innlandet), og selskapet skal tilby finansiering, primært til kommersiell spillefilm, kinodokumentarer, dokumentarer/dramaserier og interaktive produksjoner/spill. Fondet skal ellers bidra til utvikling av produksjoner i samarbeid med regional bransje.

I 2019 innvilget Filminvest AS 39 av i alt 56 søknader til filmstøtte fordelt på to søknadsrunder. Den samlede støtten fra selskapet var på 12,2 millioner kroner, fordelt på 39 filmprosjekt med et samlet produksjonsbudsjett på 171,4 millioner kroner. I tillegg investerte Filminvest 4 millioner kroner fordelt på sju filmprosjekt med et samlet budsjett på 60,9 millioner kroner, hvorav 28,9 millioner ble forbrukt i regionen. Investeringer kostnadsføres i sin helhet og inntektsføres løpende ved tilbakebetaling. Tilgjengelig investeringskapital i utgangen av 2019 var 17,8 millioner kroner.

Selskapet har et ideelt formål og skal ha offentlig eierskap. I henhold til vedtektene skal det ikke utbetales utbytte til aksjonærene, og et eventuelt overskudd generert gjennom virksomheten skal anvendes til realisering av selskapets formål.

Filminvest AS sin aktivitet finansieres via årlige statlige og regionale tilskudd. Dersom regionene ikke følger opp med tilskudd tilsvarende statens nivå, reduseres det statlige tilskuddet påfølgende år. Eiernes økonomiske forpliktelser er nedfelt i aksjonæravtalen, og følger eierandelen i selskapet.

I 2019 innførte staten en ny modell for tildeling av statlig tilskudd til de regionale filmfondene. I tillegg ble den totale budsjetttrammen fra staten økt. Som følge av dette fikk Filminvest et betydelig høyere tilskudd fra staten i 2019 enn i foregående år.

Den nye fordelingsmodellen og økningen i tilskudd fra staten utløste et behov for gjennomgang av selskapets aksjonæravtale og prinsipp for fordeling av regionalt tilskudd.. Bystyret vedtok ny aksjonæravtale i april 2020 ([PS 64/20](#)), og denne vil innebære økonomiske konsekvenser for eierne fra og med 2021.

**Tabell 27-18 Nøkkeltall fra regnskap fra Filminvest AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	13 378	20 338	18 308	19 703
Driftsresultat	374	-88	-46	-665
Årsresultat	400	7	18	26
<b>Utbytte</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

## 27.14 Trondheim Stasjonscenter AS (eierandel 20%)

Reguleringsplan for Trondheim stasjonscenter ble vedtatt i bystyret 27. mars 2019. Planen legger til rette for bygging av ny sentralstasjon og bussterminal samt bolig- og næringsbebyggelse og parkeringsanlegg.

I sak 0178/17, "Orientering om utbygging av Trondheim stasjonscenter samt Trondheim kommunes eventuelle kjøp eller bygging av parkeringskjeller i Gryta", ble det gjort følgende vedtak:

1. Formannskapet ser positivt på forslaget om å etablere et parkeringsanlegg under Gryta og ber Kommunedirektøren komme tilbake med en sak til bystyret om finansiering av bygging eller kjøp av parkeringskjelleren.
2. Formannskapet tar forøvrig Kommunedirektørens redegjørelse til orientering.

Kommunedirektøren vil legge fram en egen sak om finansiering av bygging eller kjøp av parkeringskjelleren og kommunens øvrige engasjement i selskapet.

**Tabell 27-19 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim Stasjonscenter AS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	0	0	0	0
Driftsresultat	-495	-821	-663	-1 472
Årsresultat	-320	-618	-483	-1 176
<b>Utbytte</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

## 27.15 Stavne Trondheim KF

Stavne Trondheim KF har som formål å gi arbeidssøkere med bistandsbehov arbeidspraksis og hensiktsmessig og nødvendig tilrettelagt oppfølging. Stavne fikk i 2017 fornyet godkjenning fra NAV som tiltaksarrangør. Godkjenningskriteriene medførte flere endringer og tilpasninger i foretaket. Målene for foretaket er nå mer spesifikt tilpasset attføringsarbeid for målgrupper med omfattende bistandsbehov. Noen av de rustiltakene som ikke var knyttet til

atføøringsarbeid, er overført til Helse og velferd. Foretaket skal tilrettelegge forholdene slik at deltakerne kan prøve ut og utvikle sine ressurser, ut fra et mål om videreføring til ordinær jobb, skole/utdanningsituasjon eller over i annet egnet tiltak eller behandlingstilbud.

Foretaket er økonomisk basert på salg av tiltaksplasser til NAV, avtale med Trondheim kommune og tilskudd fra Helsedirektoratet til rustiltakene Dagsverket og Brygga.

**Tabell 27-20 Nøkkeltall fra regnskap Stavne Trondheim KF. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	51 809	53 173	55 743	56 987
Driftsresultat	2 092	-804	2 790	-1 555
Årsresultat	210	-372	2 413	2 162

Stavne Trondheim KF hadde i 2019 et mindreforbruk på kr 2 162 000 som er satt på disposisjonsfond. For 2020 styrer foretaket etter budsjett.

## 27.16 Klæbu Industrier KF

Klæbu Industrier KF har som formål å skape varige arbeidsplasser tilpasset yrkeshemmede som ikke uten videre kan nyttiggjøre seg det vanlige arbeidsmarkedet. Det skal også ligge et element av kvalifisering til en helt eller delvis overgang til et normalt arbeidsliv i foretakets utvikling av arbeidstakere.

Foretaket består i dag av to avdelinger, avdeling Dagtilbud og avdeling VTA (Varig tilrettelagt arbeid). Dagtilbud driftes på oppdrag fra Klæbu kommune og Varig tilrettelagt arbeid på oppdrag fra NAV. Aktiviteten i foretaket er i stor grad forsøkt knyttet opp mot ordinære arbeidsoppgaver, og det utføres oppdrag både for kommune, næringsliv og private. Foretaket er økonomisk basert på salg av tiltaksplasser til NAV, avtaler med Klæbu kommune og til dels salg av varer og tjenester.

Klæbu Industrier ble omdannet fra AS til KF i 2019. Regnskapstall fra 2019 gjengitt under gjelder kun perioden etter omdanningen.

**Tabell 27-21 Nøkkeltall fra regnskap Klæbu Industrier KF. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	10 621	13 047	12 216	2 365
Driftsresultat	87	640	-469	361
Årsresultat	137	655	-468	361

Klæbu Industrier KF hadde i 2019 et mindreforbruk som er satt på fond. For 2020 styrer foretaket etter budsjett.

## 27.17 Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS

Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS (TBRT) ble etablert 1. januar 2008. Selskapet eies av Trondheim, Malvik, Indre Fosen, Oppdal og Rennebu kommuner. Kommunene kjøper brann- og redningstjenester fra selskapet. Trondheim kommunes eierandel er 85,23 prosent.

Selskapets formål er å dekke deltakerkommunenes plikter, oppgaver og behov etter brann- og eksplosjonsvernlovgivningen, og i ulykkes- og katastrofesituasjoner og ved akutt forurensning. Oppgavene er av forebyggende og innsatsmessig art. Dimensjonering av beredskap og innsats på området gjøres med utgangspunkt i en gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyse for brannvernregionen, og kommer til uttrykk i regionens brannvernordning.

Oppgavene er dels lovpålagte og dels selvpålagte av kommunene, og plikten til å oppfylle oppgavene ligger i prinsippet hos kommunestyrene. Selskapet leverer tjenester etter bestilling fra de respektive kommunestyre med grunnlag i brannordningen for kommunene. Trondheim kommune har felles brannordning med Malvik kommune, vedtatt i 2012.

Kommunestyrene har lagt sin avgjørelsesmyndighet etter brann- og eksplosjonsvernloven til representantskapet, som selskapet rapporterer til. Kommunedirektøren i eierkommunene har ingen direkte rolle overfor selskapet, men utreder og legger fram saker der kommunestyrene dimensjonerer og bestiller tjenester fra selskapet, og inngåelse av leveranseavtaler. Selskapets myndighet og ansvar går fram av selskapsavtalen. Etter bestilling fra representantskapet i 2014 ble det utarbeidet et forslag for hvordan deltakerkommunene kan sette tydelige økonomiske rammer for selskapets drift. Forslaget til endringer ble vedtatt av representantskapet mai 2015. Den nye styringsmodellen inneholder handlingsregel for investeringer, klargjøring av hvordan budsjettkorrigeringer skal kunne skje, og handlingsregel som gir styret anvisninger i forhold til operasjonalisering av effektivitetskravet i selskapsavtalen.

Samarbeidet skal sikre høyt nivå på brannsikkerheten, kompetansedeling og annet relevant samarbeid mellom deltakerkommunene.

Trondheim kommunale feiervesen (TKF) ble overført til TBRT IKS 1. juli 2013.

I forbindelse med at TBRT ble etablert 1. januar 2008, ble Interkommunalt Utvalg mot Akutt forurensning (IUA) overført til selskapet. Organiseringen medførte at det i praksis var TBRT IKS, da med sju eierkommuner, som styrte IUA med sine 30 deltakerkommuner. På bakgrunn av dette ble det i 2014 etablert ny organisasjonsstruktur. Fra og med 1. januar 2015 ble IUA organisert som samarbeid etter kommunelovens § 27. IUA består i 2020 av 24 deltakerkommuner.

Styret i TBRT har behandlet forslag til nye prinsipper for fordeling av driftskostnader ved inntreden av nye deltakere i selskapet. Forutsetningen er at dagens fem deltakere ikke skal bli påført økte kostnader som følge av nye deltakeres inntreden.

**Tabell 27-22 Nøkkeltall fra regnskap Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	238 982	242 059	251 223	259 866
Driftsresultat	-2 981	-2 760	-109	-1 094
Årsresultat	0	-1 037	629	437

## 27.18 Midt-Norge 110-sentral IKS

Midt-Norge 110-sentral IKS ble etablert 1. januar 2016. Selskapet eies av 20 kommuner. Trondheim kommunes eierandel er 60,92 prosent.

Selskapets formål er å dekke deltakernes plikter knyttet til brann- og eksplosjonsvernlovens § 16 Nødalarmingsentral, med plikt om tilknytning til en sentral for mottak av meldinger om branner og andre ulykker innenfor en fastsatt region. Oppgavene er å kunne opprettholde kommunikasjon med den som melder ulykken, mottak og registrering av nødmeldinger, alarmering av mannskaper og kommunikasjon med innsatsstyrkene, samt samordning med nødalarmingsentralene for helse og politi. Dimensjonering av 110-sentralen tar utgangspunkt i en gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyse for deltakernes region.

Det overordnede målet med en felles nødalarmingsentral er å utvide tjenestetilbudet og kvaliteten på de tjenester som leveres i hele regionen, med spesiell fokus på bedre felles nytte av spesialressurser, rådgivning og spesialkompetanse som sentralen har. Sentralen er også den rådgivende nødalarmingsentralen for Farlig Gods nord for Dovre.

Samarbeidet skal sikre alarmering og utkalling av tilstrekkelig innsatsstyrke og overordnet vakt etter mottak av nødmelding, samt sikre best mulig støtte, informasjon og samordning til innsatsstyrke, stab og relevant ledelse.

Forhandlingene om å slå sammen 110-sentralene i tidligere Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag er satt på vent i påvente av en avklaring på samlokalisering av nødmeldingstjenestene (sammenslåing av 110-sentralene og 112-sentralene).

Det ble 2019 budsjettet med et underskudd i form av lavere kronebeløp per innbygger, der underskuddet ble dekt fra overskudd i selskapets frie fond. Dette for at eierkommunene skulle få refundert tilbake overskudd i det frie fondet.

**Tabell 27-23 Nøkkeltall fra regnskap Midt-Norge 110-sentral IKS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	36 065	37 594	39 032	35 078
Driftsresultat	4 103	3 219	3 532	-3 640
Årsresultat	0	0	0	

## 27.19 Trondheim Havn IKS

Selskapet eies av kommunene Trondheim, Orkland, Malvik, Stjørdal, Levanger, Verdal, Steinkjer, Frosta, Inderøy, Indre Fosen, Skaun, Namsos og Frøya. Trondheim kommunes eierandel er 76,27 prosent.

Selskapets formål er å:

- Samordne og utvikle en effektiv, sikker og rasjonell havnevirksomhet innenfor samarbeidsområdet, som skaper forutsetninger for en effektiv og konkurransedyktig sjøtransport i Midt-Norge
- Sørge for sikkerhet og fremkommelighet i selskapets havner og deltakerkommunenes sjøområder
- Ivareta alle forvaltningsmessige og administrative oppgaver som etter lov om havner og farvann påligger kommunene, og håndheve de bestemmelser som etter samme lov med tilhørende forskrifter, gjelder innenfor kommunenes sjøområder

De samlede havneressurser skal til enhver tid utgjøre et konkurransedyktig havnetilbud for brukerne. Selskapet skal kunne engasjere seg i alle former for havnerelatert virksomhet, som

samferdselsspørsmål og næringsutvikling, som anses hensiktsmessig og økonomisk fordelaktig for havnefelleskapet og det næringslivet havna skal betjene.

Selskapets strategi er å ha en ledende rolle innen samferdsel og å utvikle effektive transport- og logistikk-løsninger til beste for næringsliv, byutvikling og miljø. Selskapets mål er å være et konkurransedyktig tilbud for brukerne i regionen.

Ny kommunedelplan for Nyhavna ble godkjent av bystyret den 16. juni 2016.

Bakgrunnen for kommunedelplanen er blant annet å sikre langsiktige strategier og rammen for en omdanning av Nyhavna fra industrihavn til sentrumsformål, samtidig som langsiktige behov for havnevirksomheten blir ivaretatt.

**Tabell 27-24 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim Havn IKS. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	142 014	155 978	152 436	155 006
Driftsresultat	11 361	24 555	8 728	11 344
Årsresultat	14 464	26 282	7 052	16 432

## 27.20 Trondheim kommunale pensjonskasse

Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP) ble etablert i 1913. TKPs formål er å yte alders- og uførepensjon til medlemmene og ektefelle- og barnpensjoner til deres etterlatte.

Pensjonsordningen er en offentlig tjenstepensjonsordning etter Hovedtariffavtalen for kommunal sektor. Aktive medlemmer er de om lag 13 200 ansatte i Trondheim kommune og 18 såkalte konsernenheter, dvs. virksomheter eid av eller med nær tilknytning til kommunen.

TKP er en selvstendig juridisk enhet som forvalter og finansierer utbetalingene til nåværende og kommende pensjonister fra Trondheim kommune.

TKP forvalter en kapital på rundt 16 milliarder kroner. For å holde tritt med veksten i pensjonsforpliktelsene og samtidig styrke selskapets risikobærende evne, har kommunen tilført TKP betydelige midler. I perioden 2008-2013 ble det tilført til sammen 760 millioner kroner i form av kontanter og eiendom.

I 2016 ble KP tilført ytterligere 115 millioner kroner i kontanter og 100 millioner kroner som ansvarlig lån. I tillegg ble det vedtatt at TKP årlig skal tilføres et beløp tilsvarende 0,3 prosent av pensjonsforpliktelsene, noe som øker TKPs bufferkapital med nærmere 500 millioner kroner. Det innebærer at TKPs bufferkapital, og dermed risikobærende evne, ble styrket med over 700 millioner kroner i 2016. Dette satte TKP i stand til å ta den risikoen som kreves for å få en forventet avkastning på linje med andre pensjonskasser. For å etablere en beredskap for ytterligere styrking av bufferkapitalen ble det innført en dynamisk rentegarantipremie. Dette er et fleksibelt og effektivt verktøy for å øke bufferkapitalen hvis det generelle rentenivået skulle falle mye. Lavere renter vil øke den neddiskonterte verdien på TKPs pensjonsforpliktelser, og dermed kan behovet for styrking av bufferkapitalen oppstå.

Ved utgangen av august 2020 hadde TKP investeringer i aksjer og private equity på over 3,7 milliarder kroner, tilsvarende 23 prosent av den samlede investeringsporteføljen. På samme tidspunkt var den såkalte solvenskapitaldekningen 183 prosent, noe som innebærer at

bufferkapitalen - det vil si TKPs risikobærende evne - er godt innenfor det som kan anses som forsvarlig. Dette betyr at TKP i dag har en investeringsportefølje som er i tråd med andre kommunale pensjonskasser når det gjelder risiko og forventet avkastning.

## 27.21 Stiftelser

I det følgende gis det en redegjørelse for stiftelser som Trondheim kommune har interesser i. Stiftelsene er ikke eid av kommunen, men eier seg selv. Disse omtales her som en følge av at de har betydning for kommunens virksomhet.

### 27.21.1 Pirbadet

Stiftelsen Trondheim Pirbad er organisert som en alminnelig stiftelse med det formål å eie og drive Pirbadet på Brattøra i Trondheim. I henhold til vedtektene er det Trondheim kommune som oppnevner alle medlemmene i styret.

Trondheim kommune finansierer stiftelsens samlede låneportefølje. Samlet utlån til Stiftelsen Trondheim Pirbad utgjør 218 millioner kroner per 31.12.2019.

Stiftelsen har hatt positivt årsresultat i perioden 2016-2019, med et gjennomsnittlig overskudd på 3,5 millioner kroner årlig. Stiftelsen avsetter overskuddet i et framtidig vedlikeholdsfond.

I 2019 var det 401 296 besøkende i Pirbadet, mot 385 754 året før. 2019 ble dermed det best besøkte året siden Pirbadet åpnet, noe som også vises i årsresultatet.

**Tabell 27-25 Nøkkeltall fra regnskap Pirbadet. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	50 669	50 169	58 482	62 764
Driftsresultat	5 376	3 989	10 126	11 657
Årsresultat	1 943	67	5 298	6 686

### 27.21.2 Svartlamoen boligstiftelse

Bystyret vedtok i 2001 en reguleringsplan for Svartlamoen med formål å sikre området som et byøkologisk forsøksområde, samtidig som det ble lagt vekt på å bevare området egenart. Det ble lagt til rette for lavt kostnadsnivå med rimelige botilbud og gunstige rammevilkår for nyetablering av virksomheter. Svartlamoen boligstiftelse ble opprettet for å realisere målet for området.

Svartlamoen boligstiftelse leier 25 boligbygninger av Trondheim kommune. Bygningsmassen er jevnt over i dårlig forfatning. I tillegg eier stiftelsen selv Høyhuset med tilliggende sidebygning og fem rekkehusboliger. Svartlamoen boligstiftelse er i gang med ytterligere et boligbygg på området. Til sammen utgjør dette 155 utleieforhold. Ifølge leieavtalen mellom Trondheim kommune og Svartlamoen boligstiftelse har stiftelsen ansvar for vedlikehold av bygningsmassen av Trondheim kommune, men kommunen har ut fra sitt huseieransvar allikevel valgt å bekoste noen tiltak knyttet til personsikkerhet.

Formannskapet behandlet den 2. august 2016 sak om evaluering av Svartlamoen.

Kommunedirektørens evaluering konkluderer blant annet med at de eldre boligbygningene ikke har blitt oppgradert i et omfang som planlagt fordi boligstiftelsen mangler



penger. Formannskapet vedtok således at Kommunedirektøren skal drøfte kommunale bevilgninger til vedlikehold av bygningsmassen på Svartlamoen. Kommunedirektøren gjennomførte i 2019 en tilstandsvurdering av boligbygningene på området, og denne viste et utbedringsbehov på knappe 20 millioner kroner.

Vedlikeholdsbudsjettet til Svartlamoen boligstiftelse dekker knapt et vanlig løpende vedlikehold. Selv med de husleieøkninger som boligstiftelsen har iverksatt fra 2016, er det ikke mulig å fjerne vedlikeholdsetterslepet via stiftelsens leieinntekter.

På grunn av det omfattende utbedringsbehovet, og at det er valgt et driftskonsept for området med enkel standard og dertil lave husleier, er det etter Kommunedirektørens syn vanskelig å se hvordan konseptet på Svartlamoen boligstiftelse skal bli uavhengig av kommunal støtte i nærmeste fremtid.

Leieavtalen mellom Trondheim kommune og Svartlamoen boligstiftelse utløper på tid i 2021 og det arbeides med en modell som viderefører stiftelsens tilknytning til området. Herunder vil Kommunedirektøren skissere en modell som sikrer et forsvarlig vedlikehold av boligbygningene på området, og her vil kommunale bevilgninger bli vurdert.

**Tabell 27-26 Nøkkeltall fra regnskap Svartlamoen boligstiftelse. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	6 111	6 699	7 598	8 095
Driftsresultat	765	628	765	-119
Årsresultat	489	244	662	-449

### 27.21.3 Svartlamoen kultur- og næringsstiftelse

Bystyret vedtok i 2001 de overordnede målene for prosjektet på Svartlamoen (sak 150/01):

*“Overordnet mål for prosjektet på Svartlamoen er at det skal bli en alternativ bydel med stort rom for eksperimentering, forsøk og utprøving. Dette gjelder både boliger, boformer, sosialt samspill, medvirkning, økologi og energi, kommunale tjenester, kunst, kultur og næringsutvikling.”*

Bystyret vedtok vedtektene for Svartlamoen kultur- og næringsstiftelse i 2005 (sak [157/05](#)), og stiftelsen ble opprettet av Trondheim kommune året etter. I henhold til vedtektene oppnevner kommunedirektøren tre av fem styremedlemmer i stiftelsen, deriblant styreleder.

Styremedlemmene oppnevnes for to år, og kan gjenoppnevnes for nye perioder. Trondheim kommune er representert med observatør i styret. I 2016 ble Svartlamoen boligstiftelse og Svartlamoen kultur- og næringsstiftelse evaluert av kommunedirektøren, og evalueringen ble politisk behandlet av formannskapet (sak [193/16](#)). I vedtaket ble Svartlamoen kultur- og næringsstiftelse tilbudt en forlengelse av gjeldende leieavtale på like vilkår som før, med varighet til 4. mai 2021.

Stiftelsen har hatt utfordringer med å få etablert en sunn økonomi etter at driftsstøtten fra Trondheim kommune falt bort fra og med 2012. Selv om årsresultatet til stiftelsen er bedret og aktiviteten høy, er det fremdeles krevende å sikre stabil økonomi. Stiftelsen har gjennom de siste årene gjennomført flere tiltak for å stabilisere og styrke det økonomiske resultatet.

Våren 2018 og sommeren 2019 gjennomførte stiftelsen en oppgradering av teknisk og bygningsmessig anlegg. Dette har økt kvaliteten på lokalene og forbedret fremkommeligheten for funksjonsnedsatte. I tillegg til å gjøre arealene mer tiltrekkende for leietakere og publikum har oppgraderingene de siste årene bidratt til å effektivisere driften. Trondheim kommune har bidratt til å delfinansiere oppgraderingen fra egne investeringsmidler.

Kommunedirektøren registrerer at Svartlamoen kultur- og næringsstiftelse strever med å klare sine forpliktelser til tross for formannskapetets vedtak om reduksjon i husleien og nedbetalingsavtale for utestående husleie til kommunen (sak [161/14](#)). Den økonomiske situasjonen må karakteriseres som krevende, og gir lite rom for videreutvikling.

I løpet av høsten 2020 skal kommunedirektøren fremme politisk sak om forlengelse av felles leiekontrakt mellom Trondheim kommune og stiftelsene Svartlamon kultur- og næringsstiftelse og Svartlamon boligstiftelse. Kontrakten skal legge til rette for at stiftelsene skal kunne ha en bærekraftig drift i tråd med det politiske formålet som ble vedtatt av bystyret i 2001. Det vil være viktig å ivareta stiftelsenes mulighet til å innfri det byutviklings- og kulturpolitiske formålet fra vedtektene. For Svartlamon kultur- og næringsstiftelse vil nivå på husleie til Trondheim kommune være et aktuelt tema.

I arbeidet med ny kontrakt er kommunedirektøren spesifikt bedt om å vurdere fordeler og ulemper ved ulike kontraktslengder, samt vurdere overføring av eieransvar og det juridiske ansvaret for forvaltningen av bygningene til stiftelsene. Formannskapet har dessuten bedt om at vurderinger av ulike kontraktslengder og kontraktsutforming skal skje i nær dialog med stiftelsene ([sak 95/20](#)).

**Tabell 27-27 Nøkkeltall fra regnskap Svartlamoen kultur- og næringsstiftelse. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	3 378	3 769	3 741	4 081
Driftsresultat	-53	387	51	-167
Årsresultat	-46	295	40	-124

Til tross for at stiftelsen økte omsetningen i 2019, økte ikke inntektene nok. Økonomien i stiftelsen er avhengig av at aktiviteten i Verkstedhallen og Lobbyen genererer inntekter. Redusert utleie høsten 2019 påvirker resultatet både i form av tapte leieinntekter og tapte billett- og salgsinntekter.

#### 27.21.4 Boligstiftelsen i Trondheim (tidligere Boligstiftelsen for trygdeboliger i Trondheim kommune)

Boligstiftelsen for trygdeboliger i Trondheim kommune ble opprettet av bystyret i 1972. Navnet ble endret i 2020.

Stiftelsens styre har vedtatt å søke om å få vedtatt nye vedtekter for å tydeliggjøre formålet i tråd med de opprinnelige statuttene, og bringe dem og i samsvar med gjeldende lov og forskrift. Oppretter har i formannskapetets møte 23.06.2020 gitt sin tilslutning til vedtektsendringene. Omdanningen er godkjent av Lotteri- og stiftelsestilsynet.

Formålsparagrafen lyder nå: Stiftelsen har til formål gjennom erverv, utvikling, eierskap og forvaltning av eiendom og ved andre tiltak å bidra til boliger for personer som av økonomiske

eller sosiale årsaker har utfordringer med å komme inn på det ordinære boligmarkedet i Trondheim kommune. Minimum 50 % av boligene skal leies ut til Trondheim kommune.

Boligstiftelsens portefølje består av 27 grunneiendommer, bebygd med 28 boligblokker og 14 småhus, som samlet inneholder 883 leiligheter og noen næringslokaler. Boligene har vært utleid en bloc til Trondheim kommune, som har drevet framleie til personer som oppfyller retningslinjene for tildeling av kommunal utleieboliger.

Ved samme avtale har kommunen påtatt seg alt ansvar for forvaltning, bygningsdrift og vedlikehold av eiendommene.

Gjeldende leiekontrakt ble inngått i 2011 og løper til 31. desember 2021. Den var tenkt som en lagsiktig avtale, og vil bli reforhandlet.

Begge parter har anledning til å si opp leieforholdet for hele porteføljen eller enkelteiendommer med ett års varsel. Trondheim kommune sa i 2019 opp leieforholdet for en boligblokk med 96 leiligheter i Yrkesskolevegen 20. Her vil stiftelsen selv stå for utleie til målgruppen. Boligstiftelsen har i 2020 sagt opp leieforholdet for to boligblokker med til sammen 48 boenheter i Mellomveien 17-19. Det er innleder et samarbeid med Svartlamoen boligstiftelse om utvikling og framtidig bruk av eiendommen.

**Tabell 27-28 Nøkkeltall fra regnskap Boligstiftelsen for trygdeboliger i Trondheim kommune. Tall i 1000 kroner.**

	2016	2017	2018	2019
Driftsinntekter	19 337	24 575	33 256	20 848
Driftsresultat	3 867	9 030	16 820	27 269
Årsresultat	4 108	9 748	17 682	-4 683

### 27.21.5 Stiftelsen Skistua

Stiftelsen Skistua ble stiftet 30. juni 2004. Etter vedtak i bystyret 26. mai 2005 (bystyresak 0076/05), inngikk Trondheim kommune og Stiftelsen Skistua i 2006 en avtale om overdragelse av Skistua til Stiftelsen Skistua. Sammen med bygningsmassen fulgte tre mål tomt. Arealet er skilt ut til en egen eiendom. Formålet med overdragelsen var at stiftelsen skulle stå for forvaltning, drift og vedlikehold av Skistua. I tillegg forpliktet stiftelsen seg til å opparbeide utendørsarealer, parkeringsarealer og offentlige veier, i samsvar med gjeldende reguleringsplan. I forbindelse med overdragelsen av Skistua til Stiftelsen Skistua, ble det inngått tre avtaler som slår fast hvilke oppgaver og plikter som påligger stiftelsen som eier og drifter av eiendommen. Eiendommen kan ikke selges eller overdras uten samtykke fra Trondheim kommune.

Kommunen har forpliktet seg til å betale renter og avdrag for et lån på 6,7 millioner kroner. I formannskapssak 312/09 ble det vedtatt å gi Stiftelsen Skistua et tilskudd på til sammen én million kroner. Av dette skulle 0,5 millioner kroner gå til dekning av kortsiktig likviditetsbehov og 0,5 millioner kroner til rehabilitering av 2. etasje.

**Tabell 27-29 Nøkkeltall fra regnskap Stiftelsen Skistua. Tall i 1000 kroner**

	2016	2017	2018	2019

Driftsinntekter	1 077	1 175	1 256	1 168
Driftsresultat	316	365	391	386
Årsresultat	35	88	131	135

# 28 Obligatoriske oppstillinger

<https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/kommunedir-forslag-til-hoep/28-obligatoriske-oppstillinger?authuser=0>

## 29 Kjøp fra andre, overføringer og tilskudd

<https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/kommunedir-forslag-til-hoep/29-kj%C3%B8p-fra-andre-overf%C3%B8ringer-og-tilskudd?authuser=0>

# 30 Forslag til investeringer og finansiering 2021-2024

<https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/kommunedir-forslag-til-hoep/30-forslag-til-investeringer-og-finansiering-2021-2024?authuser=0>

# 31 Avgiftsbalanse vann, avløp, renovasjon, feiing og slam

<https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/kommunedir-forslag-til-hoep/31-avgiftsbalanse-vann-avl%C3%B8p-renovasjon-feiing-og-slam?authuser=0>



## 32 Samlet oversikt over driftstiltak i økonomiplanen

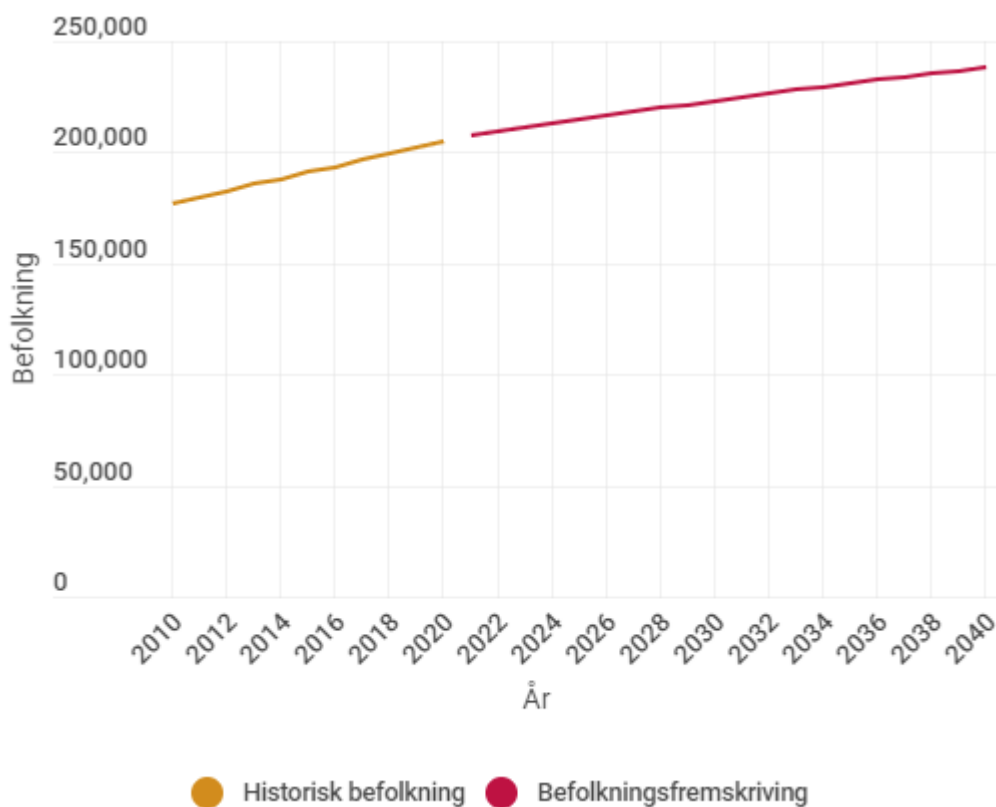
<https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/kommunedir-forslag-til-hoep/32-samlet-oversikt-over-driftstiltak-i-%C3%B8konomiplanen?authuser=0>

# 33 Befolkningsutvikling og demografikostnader

## 33.1 Befolkningsendringer og -prognose

### 33.1.1 Befolkningsvekst - historisk og framskrivinger

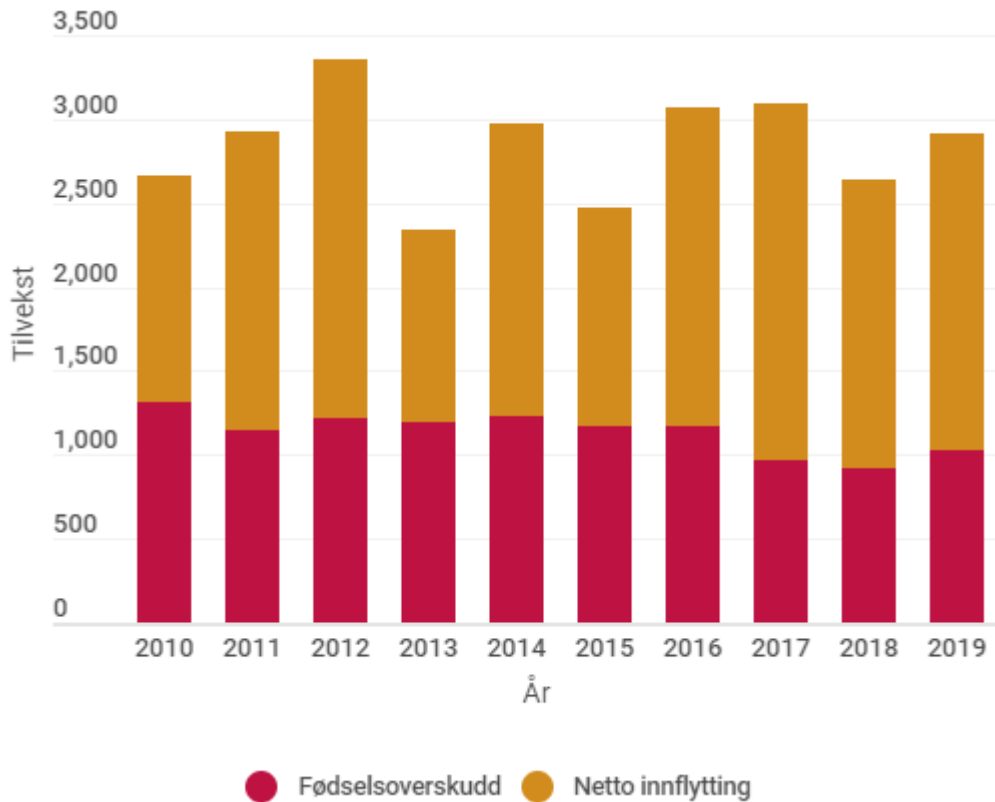
Trondheim kommune (inkl. gamle Klæbu kommune) hadde per 1. januar 2020 til sammen 205 163 innbyggere. Befolkningsveksten i 2019 var på 2 928 personer (1,5 prosent). Dette er tilsvarende vekst som de siste ti årene i gjennomsnitt, og noe høyere enn i 2018.



**Figur 33-1 Befolkningsutvikling i Trondheim kommune (inkl. Klæbu) 2010-2020, og fremskrevet befolkning 2021-2040. Kilde: SSB og Trondheim kommune**

Siden 2010 har Trondheim (inkl. Klæbu kommune) vokst med 28 426 innbyggere, som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 1,5 prosent. Dette er en sterkere vekst enn for landet, som har en gjennomsnittlig årlig vekst på én prosent. Figur 33-1 viser befolkningsveksten fra 2010, og befolkningsprognosen for kommunen frem mot 2040. Det forventes en årlig befolkningsvekst, men veksten forventes å avta gradvis gjennom perioden. Lavere befolkningsvekst forklares i hovedsak med lavere tilflytting til kommunen.

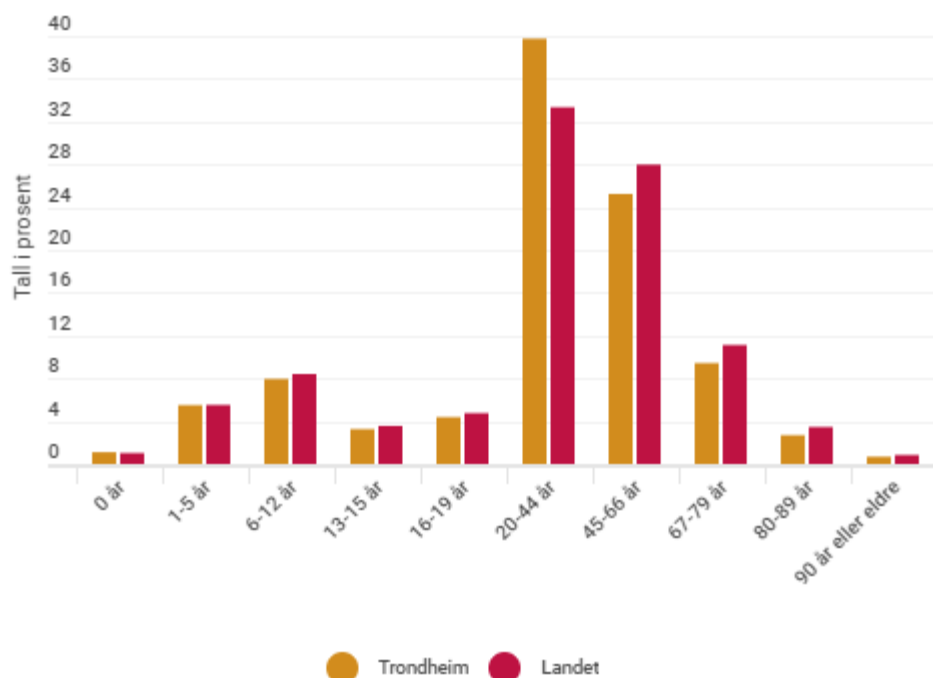
### 33.1.2 Sammensetning av veksten



**Figur 33-2 Sammensetning av befolkningsveksten i nye Trondheim kommune for perioden 2010-2019. Tall per 1.1. i året. Antall. Kilde: SSB**

Befolkningsvekst består av både fødselsoverskudd, det vil si antall fødte fratrukket antall døde, og netto innflytting, som består av flytting *til* kommunen fratrukket flytting *fra* kommunen. Figur 33-2 viser at majoriteten av befolkningsveksten i Trondheim kommer fra nettoflytting. Det vil si at det er flere som flytter til enn de som flytter fra kommunen, og at dette utgjør mer enn fødselsoverskuddet.

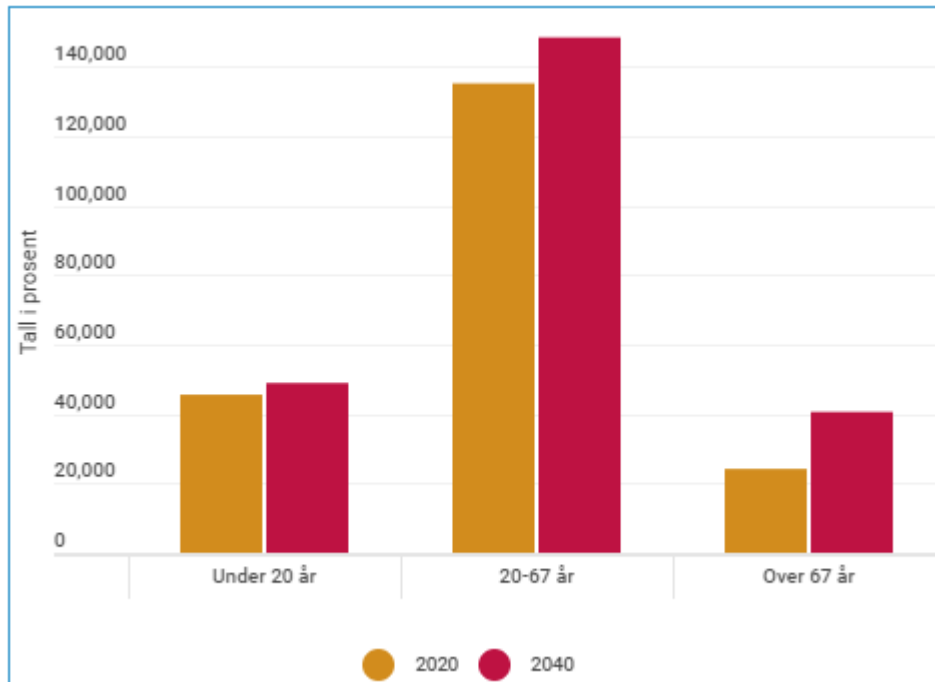
### 33.1.3 Befolkningsstruktur



**Figur 33-3** Befolkningen per 1. januar 2020 fordelt på aldersgrupper. Trondheim sammenlignet med landet. Prosent.

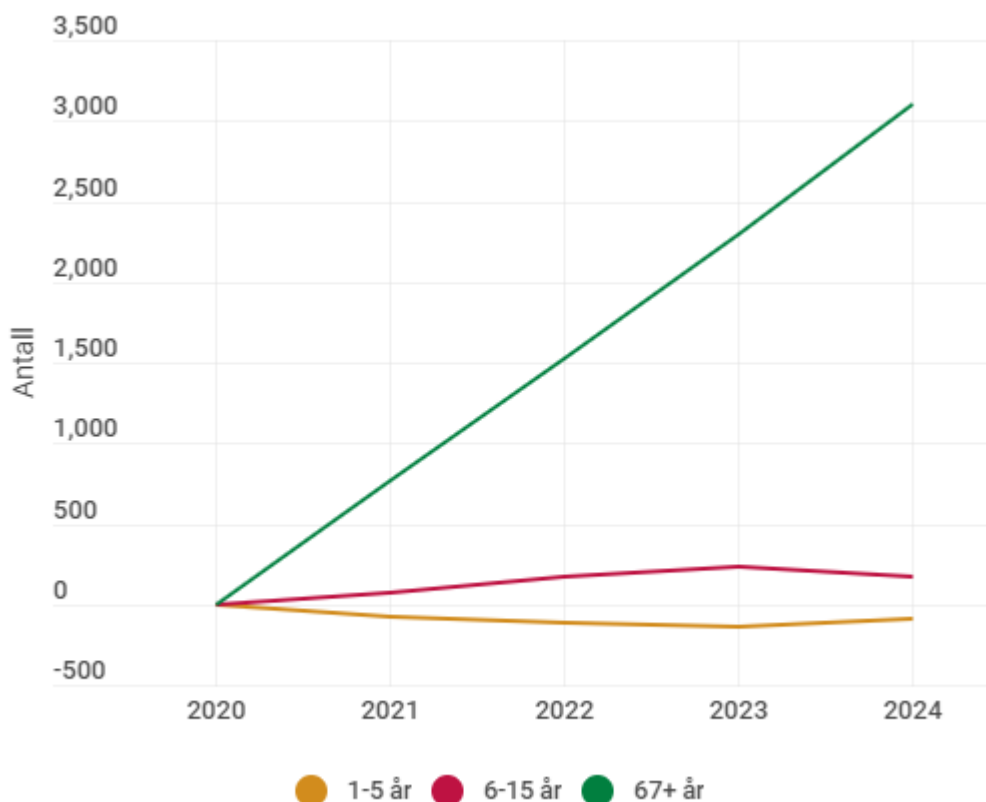
Figur 33-3 viser at Trondheim har en ung befolkning sammenlignet med resten av landet. Det bor omtrent like stor andel barn som i landet, men kommunen har en større andel unge voksne (i alderen 20 til 44 år). Andelen eldre i Trondheim er lavere enn i landet.

I framtida vil Trondheim, i likhet med landet, få en litt annen demografisk sammensetning. Figur 33-4 viser befolkningens alderssammensetning i 2020, og fremskrevet sammensetning i 2040. Vi ser at alle aldersgrupper blir større, men størst vekst er det i aldersgruppen over 67 år. Det er stor usikkerhet knyttet til befolkningstallene i 2040, spesielt for de yngre aldersgruppene.



**Figur 33-4** Befolkningen per 1. januar 2020 og fremskrevet befolkning 2040 fordelt på aldersgrupper. Kilde: SSB og Trondheim kommune

I figur 33-5 ser vi hvordan antall barn og eldre vil utvikle seg i planperioden 2021 til 2024. Det forventes en liten nedgang i antall barnehagebarn, hvor det i 2024 er forventet omtrent 85 færre barnehagebarn i 2024 enn ved inngang til 2020. Antall skolebarn, det vil si i alderen seks til femten år, forventes å øke med vel 230 barn i 2023, for så å reduseres litt i 2024. I den eldste aldersgruppen, fra 67 og over, er det forventet en stor vekst, over 3000 flere i 2024 sammenliknet med inngangen til 2020.



**Figur 33-5 Endring i befolkningen fra 2020, basert på fremskrevet befolkning. Kilde: Trondheim kommune**

## 33.2 Demografikostnader

Befolkningsvekst og endringer i befolknings sammensetningen anslås å gi Trondheim kommune 75 millioner kroner i merutgifter i 2021. Anslaget er basert på forutsetninger om uendret standard og uendret kvalitet i tjenesteytingen. Gitt disse forutsetningene er anslaget uttrykk for hva det vil koste kommunen å bygge ut tjenestetilbudet for å holde tritt med befolkningsutviklingen. Demografikostnadene er beregnet med utgangspunkt i prognose TR2019M\_T2020. Prognosen ble produsert i juni 2020.

Befolkningsvekst gjør at vi må utvide kommunens bygg- og anleggskapasitet. Tekniske tjenester, kultur og næring, eiendomstjenester og idrett- og friluftsliv kompenseres derfor for driftsmessige konsekvenser som følge av endring i infrastrukturen. Samlet utgjør denne kompensasjonen nesten 18 millioner kroner i 2020.

For en nærmere omtale av metoden som ligger til grunn for beregningen av demografikostnadene vises det til [vedlegg 2 i rådmannens forslag til handlings- og økonomiplan 2017-2020, budsjett 2017](#).

## 33.3 Beregnede demografikostnader i 2021

Tabellen under viser beregnede demografikostnader for de ulike tjenesteområdene i 2021. Demografikompensasjonen inngår som en del av kommunedirektørens forslag til driftsrammer til det enkelte tjenesteområde.

**Tabell 33-1 Anslag på demografikostnader. Tall i millioner kroner.**

	<b>Befolkningsendring 2021</b>	<b>Økt areal</b>	<b>Totalt</b>
Barnehage	-0,3		-0,3
Skole	6,1		6,1
BFT	3,0		3,0
Helse- og omsorg	53,3		53,3
Kvalifisering og velferd	3,4		3,4
Bo- og aktivitetstilbud	4,2		4,2
Rus og psykisk helse	1,5		1,5
Plan- og bygningstjenester	0,2		0,2
Miljøtjenester	0,3		0,3
Tekniske tjenester	0,1	3,8	3,9
Eiendomstjenester	0,2	11,7	11,9
Kunst og kultur	1,0		1,0
Kirke-, tros- og livssynssamfunn	0,4	0,4	0,8
Idrett og friluftsliv	0,5	1,9	2,4
Næring og samfunn	0,1		0,1
Utvikling og støttetjenester	0,7		0,7
Kommunedirektøren og strategisk ledelse	0,3		0,3
Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen	0,1		0,1
<b>Totalt</b>	<b>75,1</b>	<b>17,8</b>	<b>92,9</b>

### Befolkningsendring

Samlet anslås befolkningsendringer å gi en økning kommunens utgifter på 75 millioner kroner i 2021. Den største økningen er innenfor helse- og omsorg, hvor utgiftene forventes å øke med 53 millioner kroner som følge av vekst i eldrebefolkningen. Den store økningen må sees i sammenheng med at vi i løpet av 2021 forventes å bli om lag 260 flere i alderen 80 år og over. Antall barnehagebarn i alderen 1-5 år ventes å gå ned, som medfører en negativ demografikompensasjon, mens det forventes en vekst i barn i skolealder.

### Økt areal

Utvidelse av kommunens bygg- og anleggskapasitet antas å gi kommunen en merutgift på 18 millioner kroner i 2021. Under omtales det kort hva økningen er knyttet til:

- Eiendomstjenester: Økte utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold knyttet til arealøkninger i 2021. Dette gjelder blant annet Granåsen helse- og arenabygg, Risvollan helse- og velferdssenter og utvidelse av Okstad skole.

- Tekniske tjenester: Økte utgifter knyttet forvaltning, drift og vedlikehold av nye veger og nye grøntanlegg som kommer i bruk i 2021. Det største og økonomisk mest utfordrende anleggene er Torget og nye toalett på Marinen.
- Idrett og friluftsliv: Økte utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold knyttet til arealøkninger i 2021. Dette gjelder nye idrettsanlegg, turveger/-stier, løyper og andre friluftstiltak samt nærmiljøanlegg.
- Kultur og kirke: forvaltning, drift og vedlikehold av nye/utvidede gravplasser, driftsbygninger og krematorium.

### **Etterberegning av demografikompensasjon**

Demografikostnadene er basert på prognoser på befolkningsvekst for de neste årene. Ettersom det vanligvis vil være avvik mellom prognosen og faktisk befolkningsutvikling, justeres kompensasjonen i ettertid ut fra faktisk befolkningsvekst.

Faktiske befolkningstall viser at tjenesteområdene fikk vel tre millioner kroner for lite i kompensasjon i 2019. Vanligvis justeres driftsrammene til tjenesteområdene i henhold til nye demografiberregninger året i etterkant. På grunn av den krevende økonomiske situasjonen til kommunen som følger av koronapandemien, vedtok bystyret (jf omtale i sak [59/20](#)) at tjenesteområdene som fikk for mye i demografikompensasjon i 2019 skulle få en reduksjon i driftsrammene, slik praksis også har vært tidligere. Men kompensasjonen til tjenesteområdene som burde få ytterligere kompensasjon ble holdt tilbake. I kommunedirektørens forslag til budsjett 2021 er driftsrammene til alle tjenesteområdene justert for om området fikk for mye eller for lite i demografikompensasjon i 2019. I tabellene som viser kommunedirektørens forslag til driftsrammer for de ulike tjenesteområdene framgår dette som en tekniske endring av opprinnelig vedtatt budsjett 2020.



# 34 Økonomiske konsekvenser av sykefravær

## 34.1 Innledning

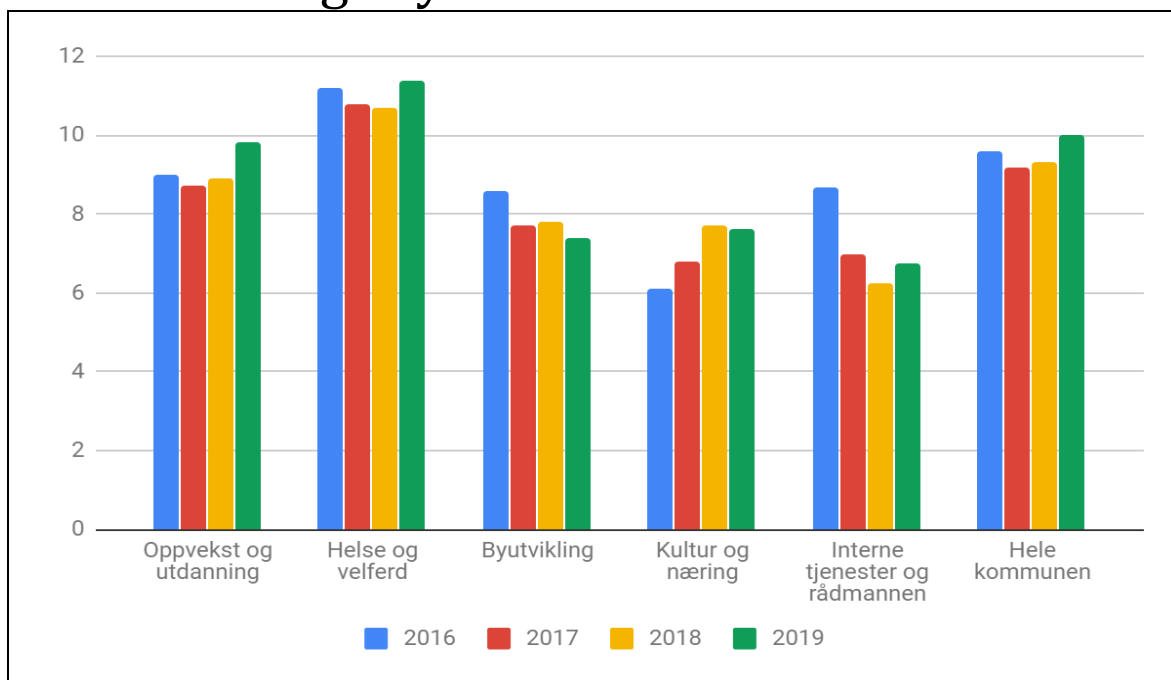
Sykefravær, slik det fremstilles statistisk, omfatter alt fravær meldt som sykdom til arbeidsgiver fra fast ansatte medarbeidere.

Størrelsen på sykefraværet måles som andel av det potensial for utført arbeid som de fast ansatte kan utføre. Har vi for eksempel en arbeidsstokk på 10 000 fast ansatte årsverk og et meldt sykefravær, både korttids- og langtidsfravær, på 1000 så er sykefraværet på 10 prosent. Sykefraværsprosenten er altså et mål på tapte dagsverk på grunn av egen sykdom, i prosent av avtalte dagsverk.

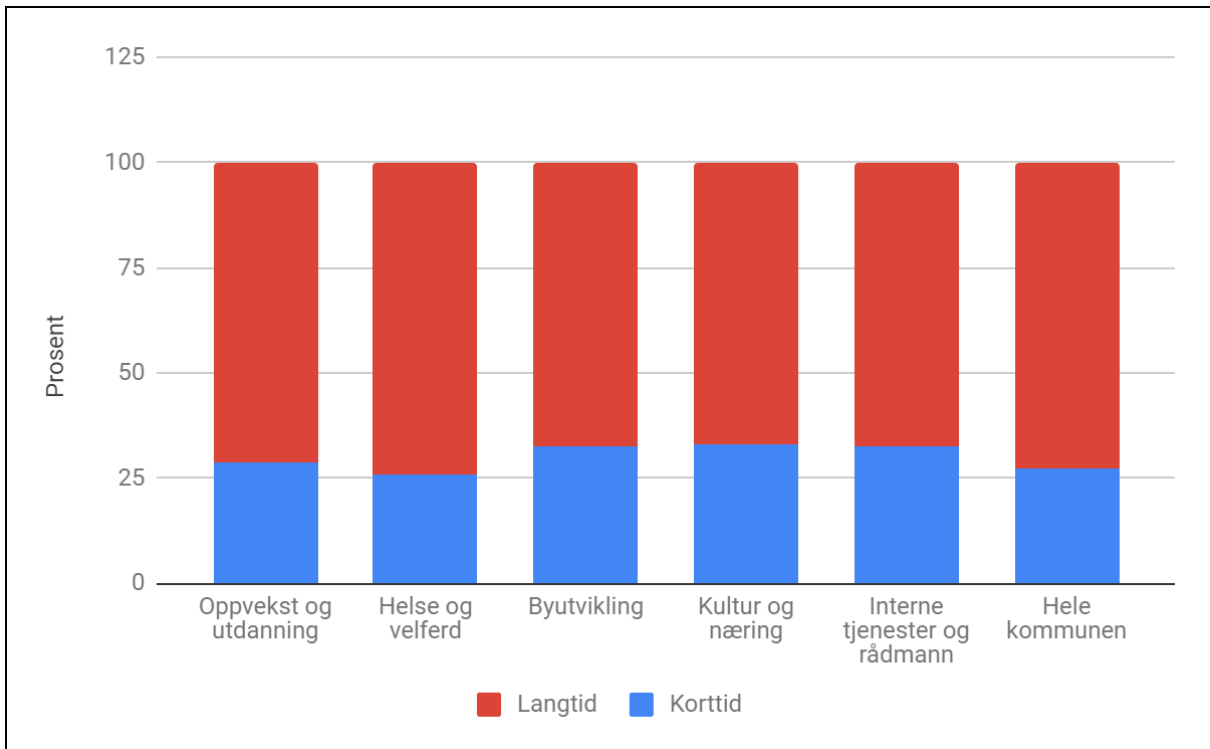
I fremstillingen nedenfor er utviklingen i sykefraværet de siste fire årene vist, både for kommunen som helhet og per sektor. Ulike dimensjoner av hva sykefravær betyr økonomisk er også beregnet og drøftet.

Når det gjelder strategier og tiltak i sykefraværarbeidet vises det til sak PS 152/20 "Arbeidsmiljø og sykefravær". I saken understrekes det at sykefraværet så langt som mulig skal forebygges gjennom kunnskapsbasert og forebyggende arbeidsmiljøarbeid. Partssamarbeid og ledelse skal utvikles. Saken inneholder også en tiltaksplan.

## 34.2 Utvikling i sykefravær



**Figur 1 Utvikling av sykefravær 2016-2019 i prosent.** Kilde: [Rapport sykefravær og uførhet 2019, sak 3/20 i Administrasjonsutvalget](#)



**Figur 2 Sykefraværet fordelt mellom korttids- og langtidsfravær i prosent. Tall for 2019.**  
Kilde: [Rapport sykefravær og uførhet 2019, sak 3/20 i Administrasjonsutvalget](#)

## 34.3 Økonomiske konsekvenser av sykefravær

### 34.3.1 Generelt

Kommunedirektøren utarbeider ikke et særskilt anslag på utgifter til sykefravær i forslaget til budsjett. Utgifter til sykefravær inngår som en del av forslaget til driftsramme for hvert tjenesteområde. Når budsjettet er vedtatt fordeles den økonomiske rammen for tjenesteområdene på de enhetene som hører til tjenesteområdet. For mange av områdene fordeles budsjettene ved hjelp av kriteriemodeller. Det varierer mellom områdene på hvilken måte, og i hvilken grad, man budsjetterer utgifter til sykefravær (i form av sykepengerefusjon som inntekt). Som en følge av dette gir budsjettet ikke fullstendig informasjon om kommunens utgifter til sykefravær.

Det er fra regnskapssystemet ikke mulig å ta ut en oversikt over kostnader til vikarer knyttet til sykefravær. Under konto for vikarer så er det ikke bare sykevikarer som utgiftsføres, men også vikarer for svangerskapspermisjoner, vikarer for andre permisjoner, ansatte i ulike prosjekter av kortere varighet med videre. Det må derfor gjøres et estimat på kostnader til vikarer ved sykefravær.

### 34.3.2 Beregning av kostnader

Kostnader som følge av sykefravær kan deles opp i tre dimensjoner:

- Kostnader som følge av et produksjonstap
- Kostnader fordeles mellom kommune og stat
- Budsjettmessig effekt av sykefravær

### 34.3.3 Produksjonstap

I utgangspunktet har Trondheim kommune et potensial for produksjon av velferdstjenester og andre kommunale oppgaver tilsvarende ca 12500 årsverk. Dette tilsvarer en verdi målt i lønnskostnader, inkludert sosiale utgifter, på om lag 7,8 milliarder kroner. Har vi et sykefravær på 10 prosent representerer dette en kostnad for samfunnet på 780 millioner kroner. Reduseres fraværet med ett prosentpoeng så kan vi altså produsere flere tjenester og utføre flere oppgaver tilsvarende 78 millioner kroner. I dette resonnementet ligger det ikke noen vurderinger av hva som er høyt, lavt eller passende nivå på sykefraværet. Dette er kun ment som illustrative tallstørrelser for å gi perspektiver på omfanget, og som grunnlag for den videre drøfting nedenfor.

### 34.3.4 Fordeling av kostnader mellom stat og kommune

Sykefraværet deles mellom korttids- og langtidssykefravær. Korttidssykefraværet omfatter fravær inntil 16 dager og hvor kostnader i sin helhet bæres av kommunen. Fra med dag 17 mottar kommunen refusjon fra staten. Refusjonen fra staten omfatter ikke alle kostnader kommunen har til en medarbeider, og utgjør om lag 70 prosent. Statistikken om sykefravær viser at om lag 70 prosent av sykefraværet er langtidssykefravær og 30 prosent er korttidsfravær. Ut fra dette gir beregninger at staten tar om lag 380 millioner kroner (49 prosent) av kostnaden, mens kommunens andel er på om lag 400 millioner kroner (51 prosent).

### 34.3.5 Budsjettmessige effekter av sykefravær

Beregningen ovenfor viser at kommunens totale kostnad for sykefravær på 10 prosent, og med de forutsetninger som er lagt til grunn, er på om lag 400 millioner kroner. Dette ville også vært den budsjettmessige effekten, altså det beløp vi måtte legge inn til dekning av utgifter til sykefravær, hvis alt sykefravær skulle dekkes inn. Det er ikke slik at sykefravær dekkes inn fra dag en, og det er også grunn til å understreke at innleie av vikarer for sykefravær varierer mye mellom tjenesteområdene.

Ved langtidssykefravær anslås det at det for kommunen totalt leies inn vikarer for 2/3 av sykefravær. Med dette som forutsetning vil sykepengerefusjonen tilnærmet være lik de merutgifter vikarinneleien medfører.

Korttidsfraværet utgjør ca 30 prosent av det totale sykefraværet. Hvis vi forutsetter at det leies inn vikarer for halvparten av de som har korttids sykefravær, vil utgiften ved dette være om lag 120 millioner kroner på årsbasis.

Innleie av vikarer ved korttidsfravær vil ikke bli refundert, og dersom det leies inn vikarer ved korttidsfravær vil man få en utgift i tillegg til kostnaden ved at en ansatt er syk.

I sum vil dette, med forutsetninger nevnt, gi en kostnad ved sykefravær på vel 120 millioner kroner for kommunen totalt sett.

Det presiseres at dette er veldig usikre estimater, da innleie i de ulike tjenesteområdene varierer. Administrative kostnader som følge av sykefravær har vi ikke kostnadsanslag på. Vi har et refusjonsteam som jobber med å sikre at kommunen mottar korrekte sykepengerefusjoner, og støtte og utviklingsressurser i IA-arbeidet (IA=inkluderende arbeidsliv) som gir ledere bistand og råd for å redusere fraværet. I tillegg kommer administrasjonstid for ansatte med personalansvar til oppfølging, tilrettelegging og organisering. Det er grunn til presisere at de presenterte tallene er usikre.

### 34.3.6 Et eksempel

Det er ovenfor vist at sykefraværet varierer mye mellom tjenesteområdene, og at praksis med innleie av vikarer for å dekke opp tapt produksjonskapasitet varierer. For å belyse dette nærmere trekker vi frem tjenesteområdet barnehage.

De kommunale barnehage har om lag 1900 årsverk til å utføre tjenester og oppgaver. Det gjennomsnittlige sykefraværet var på 11,9 prosent, altså et produksjonstap på 140 millioner kroner.

Hvis vi også her forutsetter at innleie av vikarer for langtidssykefravær dekkes av sykepengerefusjonen fra staten, altså innleie for 70 prosent av sykefraværet, så påføres ikke kommunen kostnader direkte av langtidssykefraværet. Innleie ved korttidsfravær må kommunen derimot dekke selv. Vi har ovenfor anslått at kommunen som gjennomsnitt leier inn vikarer for 50 prosent av korttidsfraværet. Det er grunn til å anta at barnehagene ligger over dette. Hvis alt korttidsfravær erstattes med innleie av vikarer så utgjør dette en kostnad på om lag 40 millioner kroner. Ut fra dette kan vi anta at den budsjettmessige effekten av sykefravær for barnehagene utgjør mellom 20 og 40 millioner kroner.

Hva skjer dersom sykefraværet i barnehagene reduseres med ett prosentpoeng?

En reduksjon av sykefraværet med ett prosentpoeng gir en reduksjon av utgifter til innleie av vikarer for alt korttidsfravær på mellom 1,5 og 3 millioner kroner.

## 34.4 Oppsummering

Vi har konkludert med at kommunen som helhet ikke har direkte merutgifter som følge av langtids sykefravær. I gjennomsnitt leier vi ikke inn flere vikarer enn det sykepengerefusjonen fra staten dekker. Det vil si at når langtidssykefraværet går ned så reduseres utgifter og inntekter i takt. Det har dermed ingen direkte økonomisk virkning verken for kommunen som helhet eller for enheter. Reduseres derimot korttidsfraværet kan dette ha en direkte økonomisk virkning. Hvor stor effekten vil være avhenger av i hvilken grad virksomheten leier inn vikarer ved korttidsfravær.

Selv om den direkte økonomiske effekten av redusert sykefravær ikke er så stor sammenlignet med produksjonstapet (samfunnets kostnad) sykefraværet representerer, er det sannsynligvis betydelige indirekte kostnader å spare og gevinster å hente ved redusert sykefravær. Det brukes betydelige administrative ressurser på å håndtere sykefravær og kvaliteten på tjenesten blir generelt sett lavere. Dette representerer et velferdsøkonomisk tap av store dimensjoner.



Trondheim kommune  
Postboks 2300 Torgarden  
7004 Trondheim

[www.trondheim.kommune.no](http://www.trondheim.kommune.no)

M1605 • Oktober 2020

